POLIITILISTE TEADMISTE ALUSED

Õpik

2/51601

A-23638 II

POLIITILISTE TEADMISTE ALUSED

Õpik

POLIITKOOLIDELE
JA
ISEÕPPIJAILE

KOLMAS, ÜMBERTÖÖTATUD
JA TÄIENDATUD TRÜKK

Eesti Riiklik Kirjastus
TALLINN 1961

Originaali tiitel:

ОСНОВЫ ПОЛИТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ

Учебное пособие для политшкол и самообразования

3-е издание, переработанное и дополненное

Москва 1960

«Poliitiliste teadmiste alused» on õpik poliitkoolidele ja iseõppijaile. Õpiku kolmas väljaanne on ümber töötatud ja tunduvalt täiendatud.

Käesoleva väljaande valmistas ette autorite kollektiiv järgmises koosseisus: A. M. Aleksejev, J. I. Bugajev, N. P. Filimonov, M. A. Harlamov, L. F. Iljitšov (juhendaja), V. I. Jevdokimov, A. M. Nabattšikov, S. P. Pervušin, V. V. Platkovski, B. A. Pokrovski, N. V. Ruban ja V. I. Snastin.

Õpiku üldtoimetajaks oli L. F. Iljitšov.

TOIMETUSE MÄRKUS

Käesolevas õpikus on kasutatud enne 1. jaanuari 1961 kehtinud hindade mastaapi.

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
51601

SISSEJUHATUS

Selles raamatus on juttu poliitiliste teadmiste alustest, siin esitatakse kõige üldisemat laadi andmeid inimühiskonna elust ja tema arenemise seadustest.

Ainuõige teadusliku käsituse ühiskonna elust annab marksism-leninism — teadus, mis käsitleb looduse ja ühiskonna arenemise seadusi, sotsialistlikku revolutsiooni ja proletariaadi diktatuuri, sotsialismi ja kommunismi ehitamise teid.

Revolutsioonilisel marksistlik-leninlikul teadusel on väga suur tähtsus. Ta võimaldab Kommunistlikul Parteil igas olukorras õigesti orienteeruda, mõista mitte üksnes seda, kuidas sündmused antud momendil arenevad, vaid ka seda, kuidas ja millises suunas nad tulevikus arenevad, võimaldades seega selgesti näha peamist eesmärki ja leida teid ning vahendeid selle eesmärgi saavutamiseks.

Marksism-leninism on meie partei poliitika teaduslikuks aluseks.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei, mille rajas suur Lenin, on läbi käinud rohkem kui poolesaja-aastase kuulsusrikka tee kangelaslikus võitluses töörahva õnne ja kommunismi eest. Sel teel tuli tal ületada palju raskusi ja takistusi. Kuid selge eesmärgiga relvastatud partei läks julgesti edasi, murdes vaenlaste vastupanu, mobiliseerides töötajaid suurtele kangelastegudele.

Revolutsioonieelsel Venemaal oli palju mitmesuguseid parteisid — kodanlik kadettide partei, väikekodanlikud menševike, esseeride, anarhistide parteid ja teised selletaolised. Kõik nad esinesid rahva sõpradena ja pretendeerisid ühiskondliku elu juhtimisele, tegelikult aga olid rahvast ja tema huvidest niisama kaugel kui taevas maast. See ongi põhjuseks, miks meie maa töötajad, õppinud tegelikkuses tundma kõiki poliitilisi parteisid, tegid lõpliku valiku kommunistide partei, bolševike-leninlaste partei kasuks.

Kommunistlik Partei on püsiv, järjekindel töörahva huvide eest võitleja. Nimelt tänu sellele on ta võitnud rahvahulkade määratu suure usalduse ja palava armastuse. Partei juhtimisel kukutasid meie maa töölised ja talupojad esimestena inimkonna ajaloos 1917. aastal mõisnikud ja kapitalistid ning võtsid võimu enda kätte. Partei juhtimisel nad kaitsesid omaenda nõukogude võimu võitluses välismaiste interventide ja sisemise kontrrevolutsiooni vastu.

Rasketes tingimustes, vaenulikest kapitalistlikest riikidest ümbritsetuna, rajasid meie maa töötajad ja ehitasid üles sotsialistliku ühiskonna, mis kogu maailma ees näitas oma võimsust ja võitmatut elujõudu. See ilmnes eriti selgesti saksa fašistlike röövvallutajate vastu peetud Suure Isamaasõja ajal.

Pärast Teist maailmasõda likvideeriti reas Euroopa ja Aasia maades kapitalistlik kord. Need maad asusid kindlalt sotsialistlikule teele. Nõukogude Liidu, Hiina Rahvavabariigi ja teiste sotsialistlike riikide edusammud kutsusid rahvusvahelisel areenil esile põhjalikke muutusi jõudude vahekorras sotsialismi kasuks. Nüüd on kapitalismi taastamise oht NSV Liidus likvideeritud. Sotsialism on meil täielikult ja lõplikult võitnud.

Partei XXI kongress tegi teatavaks, et meie maa on astunud oma arenemises uude ajajärku, kommunismi — maailma kõige õiglasema ja täielikuma ühiskonna — hoogsa ehitamise ajajärku.

Millega seletada seda, et Kommunistlikul Parteil õnnestus edukalt ületada arvukad raskused oma teel, saavutada väljapaistvaid võite kommunistliku ülesehitustöö kõigil aladel? See seletub sellega, et meie partei on kõige revolutsioonilisem, kõige kogenum ja tihedamalt liitunud töörahva organisatsioon.

Kommunistlik Partei on mõttekaaslaste-kommunistide võitlusliit, kus iga tema liige pole üksnes partei otsuste täitja, vaid aktiivne, teadlik ja ennastohverdav võitleja partei ürituse, kommunismi eest.

Kommunismi ehitamine on kõigi töötajate, keda ühtse eesmärgi poole suunab Kommunistlik Partei, teadliku ja plaanipärase tegevuse tulemus. Mida kõrgem on inimeste teadlikkus, seda aktiivsemalt ja energilisemalt võitlevad nad kommunismi eest, seda kiiremas tempos toimub kommunistlik ülesehitustöö.

Et saada eesrindlikuks ja teadlikuks kommunismiehitajaks, on eelkõige tarvis hästi töötada, täielikult valitseda oma eriala, kanda hoolt oma ettevõtte, kolhoosi või asutuse edusammude eest. Peale selle on tarvis selgesti kujutleda lõppeesmärki, mille poole püüdlevad partei ja kogu nõukogude rahvas. Järelikult tuleb teada partei poliitikat, selgesti aru saada kõigest, mis toimub meie maal, õigesti orienteeruda rahvusvahelise elu küsimustes. Ent selleni jõuab ainult järjekindlalt poliitilisi teadmisi omandades ja marksistlik-leninlikku teooriat õppides.

Kas saab iga kommunist, iga tööline, kolhoosnik või teenistuja õppida selle teooria aluseid? Muidugi saab. Selleks et hõlbustada teadusliku sotsialismi teooria õppimist, on meil loodud mitmesugused ringid, koolid, seminarid. Poliitharidussüsteem on teadliku järjekindlusega välja töötatud. Iga inimene võib oma poliitilisi teadmisi järk-järgult täiendada.

Käesolev raamat sisaldab poliitiliste teadmiste miinimumi, mis on vajalik nii kommunistile kui ka igale nõukogude inimesele selleks, et paremini mõista meie partei poliitikat ja seda teadlikult ning edukalt ellu rakendada.

MIDA ON VAJA TEADA ÜHISKONNA ARENEMISEST

1. Rahvas — ajaloo tõeline looja

Kas sündmused ühiskondlikus elus on juhuslikud?

Juba ammust ajast huvitas inimest küsimus: kuidas määratakse kindlaks ühiskondlik kord, milles ta elab, ja kas on võimalik seda korda paremaks muuta? Kas on võimalik saavutada seda, et ühiskonnas kõik inimesed, mitte aga üksnes käputäis parasiite, elaksid vabalt ega tunneks puudust? Kui see on võimalik, siis missugusel viisil, missugusel teel?

Kõigile neile küsimustele ei leidnud inimesed kaua aega õiget vastust. Vaateid ja arvamusi oli mitmesuguseid, kusjuures kõige levinumaks oli vaade, et ühiskonna arenemist ja inimeste saatust juhivad mingisugused jumalikud, inimestest sõltumatud jõud. Need jõud määravatki inimese koha ühiskonnas, juhtivat tema käitumist. Justkui mängukann võõrais kätes pidavat inimene alandlikult alluma talle tundmatule ja võõrale jõule, mis erinevate rahvaste juures kandis erinevat nime ja nägi ka erinevalt välja. Neile, kes haarasid enda kätte vara ja võimu ning rikastusid varatute tööinimeste töö arvel, oli selline seletus meeltmööda. Seetõttu nad ka toetasid kõigest väest sellist seletust ja püüdsid selles ka töötajaid veenda.

Muidugi, mitte kõik inimesed ei lasknud end eksitada. Oli ka neid, kes otsisid vastust neid erutavaile küsimustele mitte taevast, vaid maa pealt. Nad arvasid, et just inimesed ja nende töö viib ajalugu edasi. Kuid seda vaadet ei olnud kuigi kerge teaduslikult tõestada. Tõepoolest, iga inimene püüab mingi eesmärgi poole, mille saavutamiseks ta teatud kindlal viisil tegutseb. Kuid miks tekib tal just see eesmärk, aga mitte teine, ja kas tema eesmärk langeb ühte teiste inimeste püüdlustega? Lõpuks, kui üks inimene saavutab oma eesmärgi, kas selle tagajärjel muutub ühiskondlik kord?

Võtame sellise näite: kapitalisti tehases töötab tööline. Ta on püstitanud eesmärgi — kergendada oma tööd, teenida rohkem raha — ja leiutas sellise täienduse oma tööpingile, et hakkas andma kümnekordselt rohkem tooteid kui varem. Mis aga on selle tagajärg? Tagajärg on see, et kapitalist kihutab vabrikust minema osa töölisi, võib-olla koguni ka leiutaja enda, jätab järele vähem töölisi, kuid need, kes on nooremad ja osavamad. Tööline tahtis enda ja oma kaaslaste tööd kergendada, oma teenistust suuren-

dada, tegelikult aga jättis mitu inimest leivata ja suurendas vabrikandi kasumit.

Inimesed nägid, et nende huvid sageli langevad ühte, sageli aga põrkavad vastamisi ja tulemuseks on midagi sellist, mida enamik nendest üldse ei taotlenud. Seepärast näis inimestele, et igasugused sündmused pole nende tegevuse tulemuseks, vaid mingi salapärase, varem ettemääratud saatuse vahelesegamise tagajärg.

Nii kestis see kaua aega — kuni marksismi tekkimiseni. Töörahva suured juhid ja õpetajad Karl Marx ja Friedrich Engels, uurides inimkonna arenemise ajalugu, avastasid ühiskonna arenemise seadused. Nad tõestasid teaduslikult, et mitte mingid taevalikud ega teised salapärased jõud ei loo ajalugu. Seda loovad inimesed ise, töörahvas. Kuid nad viivad ühiskonna arengut edasi mitte nii, nagu igaühel pähe tuleb, vaid ainult nende materiaalsete tingimuste alusel, mis juba eelmiste põlvkondade poolt on loodud. Ühiskonna areng toimub kindlate seaduste järgi, mida inimesed ei saa kõrvale heita. Seni, kui inimesed ei tea ühiskonna arenemise seadusi, ekslevad nad teadmatuses, tegutsevad pimesi. Ent niipea, kui inimene õpib tundma neid seadusi, pole ta enam nende ees abitu. Vastupidi, ta kasutab neid ühiskonna arenemise huvides.

Ühiskonna elu materiaalne alus

Marx ja Engels tegid kindlaks, et ühiskonna materiaalne elu määrab tema iseloomu ja korra. Mida tuleb mõista ühiskonna materiaalse elu all? Inimkond ei saa eksisteerida, kui ta ei tooda endale toitu, riietust, eluhooneid ja teisi materiaalseid hüvesid. Inimese tööalane tegevus, mis on suunatud nende hüvede tootmisele, on kõige esimene ja vajalikum tingimus iga inimese ja kogu inimühiskonna elus.

Kuid inimene ei saa kõike eksisteerimiseks vajalikku võtta looduselt valmis kujul. Ta peab looduslikke materjale ümber töötama, muutma nad kasutamiskõlblikeks. Selleks aga peab inimene töötama. Tööprotsessis mõjutab ta loodust ja tema saadusi eriliste vahendite abil, mis ta ise on loonud. Tööriistad täienevad ja muutuvad pidevalt. Iga uus inimpõlvkond kasutab eelneva põlvkonna tööriistu, täiendab neid järk-järgult ja annab siis järeltulevale põlvkonnale üle. Inimkond ei saa kaasaegseid masinaid ja tööpinke kõrvale heita ja hakata tootma kivikirve ning kirka abil. Täpselt samuti ei saanud inimesed labida juurest ühekorraga üle minna sammuva ekskavaatori juurde või puust õõnestatud paadilt aatomilaevale.

Peamine osatähtsus tootmisprotsessis pole loomulikult tööriistadel, vaid inimestel, kes loovad ja käsitsevad neid riistu, kasutades oma kogemusi ja töövõtteid. Kuid ka tööriistade täiuslikkuse astmel on väga suur tähtsus ühiskonna elus.

Tööriistad, tootmisvahendid, kuid samuti ka inimesed, kes valitsevad teatud tootmisalaseid kogemusi ja töövõtteid ning toodavad materi-

aalseid hüvesid, moodustavad ühiskonna tootlikud jõud. Tootlikud jõud on ühiskonna elu materiaalsete tingimuste tähtsam koostisosa.

Tootmisel aga on veel teine külg. Juba iidsest ajast pidid inimesed ühiseks eluks ja igasuguste ohtude vastu võitlemiseks liituma. Üksinda poleks inimene suutnud oma elu alal hoida. Järelikult oli juba tol ajal materiaalsete hüvede tootmine ühiskondlik tootmine. Ja mida rohkem tootmisriistad täienesid, seda rohkem spetsialiseerus iga inimene teatud kindlal tööalal, seda rohkem sõltus ta teiste inimeste tööst. Nii näiteks ei saanud talupoeg eksisteerida ilma käsitöölise toodeteta ja ümberpöördult. Meie ajal näiteks ei saa autotehase töölised toota autosid, kui teiste ettevõtete töölised ei valmista nende jaoks materjali, kuullaagreid, telgesid, tööpinke, instrumente jne.

Järelikult on kõik materiaalsete hüvede tootmisega tegelevad inimesed üksteisega seotud.

Kuid inimeste vastastikused suhted ei piirdu ainult nende sidemetega, mis tekivad mitmesuguste tööstusharude tööliste vahel. On olemas veel teistsugused suhted — omandussuhted. Võtame näiteks kodanliku riigi. Kõik vabrikud ja tehased, kõik nende sisseseaded, toorained, see tähendab, kõik tootmisvahendid on seal kapitalistide valduses. Kuid nad ise ei tööta, ei tooda materiaalseid väärtusi. Seda teevad töölised, nemad toodavad materiaalseid väärtusi, töötavad, kuid neil pole tootmisriistu ega toorainet.

Millised suhted kujunevad kapitalistide ja tööliste vahel? Töölised peavad tahes või tahtmata minema kapitalistide juurde tööle, muidu surevad nad nälga. Kapitalist aga omandab lõviosa sellest, mis töölised toodavad.

Marx ja Engels nimetasid suhteid, millesse inimesed materiaalsete väärtuste tootmiseks astuvad, t o o t m i s s u h e t e k s. Tootmissuhete iseloom ei sõltu inimeste tahtest, vaid tootlike jõudude arenemistasemest. Näiteks tol ajal, mil inimesed alles hakkasid kõige lihtsamaid tööriistu valmistama, oleksid olnud täiesti võimatud niisugused tootmissuhted, kus üks inimene elab teise arvel. Tööviljakus oli niivõrd madal, et inimene kasutas ära kõik, mis ta suutis toota, ning ei tekkinud mingeid ülejääke, mida keegi oleks võinud omastada. Edaspidi, tootlike jõudude arenemistasemest sõltuvalt, muutusid võõra töö omastamise ja ekspluateerimise vormid.

Sellest nähtub, et tootlikud jõud ja tootmissuhted, millesse inimesed tootmisprotsessis astuvad, ei eksisteeri eraldi, vaid üheskoos.

Ühiskonna tootlikud jõud koos inimeste tootmissuhetega määravadki materiaalsete väärtuste t o o t m i s e v i i s i ühel või teisel maal, ühel või teisel ajal. Tootmisviisist sõltuvadki kõik ühiskonna elu teised küljed: poliitiline kord, seadused, mitmesugused ideed, teooriad jne.

Ühiskonna arenemine toimub niiviisi, et inimene põlvest põlve

pidevalt täiendab tööriistu, oma tootmisvõtteid ning -kogemusi. See tähendab, et toimub pidev ühiskonna tootlike jõudude kasv. Kuid saabub aeg, mil vanad tootmissuhted hakkavad tootlike jõudude edasist arengut takistama. Ühiskonnas tekivad lepitamatud vastuolud. Vanade tootlike jõudude juurde tagasi pöörduda, see tähendab tagurpidi minna, ühiskond ei saa. Siis saabub aeg revolutsioonideks. Need hävitavad vanad ja loovad uued tootmissuhted, mis teatud aja vastavad kasvanud tootlikele jõududele. Niiviisi tekib uus tootmisviis.

Uute tootmissuhete tekkimisega, mis moodustavad ühiskonna majandusliku aluse (baasi), tekivad uued poliitilised, õiguslikud, religioossed ideed, uued ühiskondlikud asutused ja organisatsioonid (riik, poliitilised parteid, kirik jne.).

Vananenud tootmissuhete muutmisest on alati huvitatud uued, eesrindlikud klassid. Nad murravad nende klasside vastupanu, kes püüavad säilitada vana, neile kasulikku tootmisviisi. Klassivõitlus klassiühiskonnas on ajaloo liikumapanevaks jõuks. Selle võitluse allikas peitub ühiskonna elu materiaalsetes tingimustes.

2. Klassid ja klassivõitlus

Mis on klassid ja kuidas nad tekkisid?

Ühiskonna jagunemine vaesteks ja rikasteks, ekspluateerijateks ja ekspluateeritavateks, on jagunemine klassideks. Rikkad on alati püüdnud sisendada töörahvale mõtet, et ühiskonna jagunemine klassideks on eksisteerinud igavesti ning «jumal ise» on loonud inimesed ebavõrdsetena ja seepärast peavad vaesed inimesed alandlikult küürutama oma selga rikaste ees. Kõigi maapealsete tagakiusamiste ja ülekohtu eest saavat vaesed «teises ilmas» maitsta paradiisielu. Kuid rikkad ise eelistavad maapealset õndsust ega taha vabatahtlikult oma rikkusest loobuda.

Muinasjutud, nagu oleks klasside ebavõrdsus eksisteerinud igavesti, on kõige jämedam pettus, mida ekspluataatorid kasutavad selleks, et hoida töötajaid alistumises ja sõnakuulmises. Teadus on veenvalt tõestanud, et kord oli aeg, mil polnud mingit ühiskonna jagunemist klassideks. Oma varasemal arenemisastmel elasid inimesed kogukondadena, kus polnud rikkaid ega vaeseid — kõik olid võrdsed. See oli niinimetatud ürgkogukondlik kord, mis kestis kõigi rahvaste juures tuhandeid aastaid.

Ürgkogukonnas oli tehnika äärmiselt madalal tasemel. Kivikirves, kivihaamer, oda — need olidki nood lihtsad tööriistad, mida inimene kasutas. Ainult ühise tööga võisid inimesed hankida endale elatusvahendeid, tõrjuda tagasi kiskjaid ja võidelda loodusjõududega. Inimesed töötasid üheskoos, ja kõik, mida nad hankisid, kuulus kõigile. Tolleaegse primitiivse tehnika ja madala tööviljakuse tõttu ei suutnud inimene kuigi palju produkte hankida —

neid jätkus vaevalt viletsaks kõhutäieks. Neis tingimustes ei saanud ühed inimesed elada teiste inimeste töö arvel, inimene ei saanud ekspluateerida teist inimest.

Polnud vaja ka mingit valitsemis- või sundimisaparaati. Kõik kogukonna asjad otsustati ühiselt, kõigi täiskasvanute poolt, või anti otsustamiseks vanematele, see tähendab, antud kollektiivi kõige kogenenumatele liikmetele. Vanemate autoriteet ei tuginenud jõule, vaid austusele nende vastu.

Miks siis ja kuidas tekkis ühiskonna jagunemine klassideks? Mõned kodanlikud õpetlased kinnitavad, et see toimus vallutussõdade, vägivalla, ühe hõimu teise poolt alistamise tagajärjel. On arusaadav, et ilma vägivallata siin läbi ei saadud, kuid vägivald ei olnud ega võinudki olla peapõhjuseks ühiskonna jagunemisel rikasteks ja vaesteks, ekspluateerijateks ja ekspluateeritavateks. Ka ürgkogukondliku korra tingimustes toimusid hõimude vahel relvastatud kokkupõrked, kuid need ei toonud kaasa inimese orjastamist inimese poolt.

Marksism-leninism õpetab, et ühiskonna jagunemine klassideks on seotud eraomanduse tekkimisega tootmisvahenditele, see tähendab maale, maapõuevaradele, metsale, veele, tööriistadele, tooraine-tele, — ühesõnaga kõigele sellele, mis on inimestele vajalik materiaalsete hüvede tootmiseks. Üks osa ühiskonnast, kes moodustas rahva tühise vähemuse, koondas teatud tingimustel enda kätte tootmisvahendid ja sai seetõttu võimaluse välja pressida elumahla teiselt, ühiskonna suuremalt osalt, kes oli tootmisvahenditest ilma jäetud.

Eraomandus, ja järelikult ka klassid, ei tekkinud korraga. Aja jooksul muutusid tööriistad paremaks ja täiuslikumaks, arenes karjakasvatus, maaharimine ja käsitöö, inimese töö muutus järjest tootlikumaks. Eriti kiiresti hakkas kasvama tootmine pärast seda, kui inimesed õppisid kasutama metalle — algul vaske, pronksi ja seejärel ka rauda. Inimene hakkas materiaalseid hüvesid tootma rohkem kui seda oli tarvis tema elu alalhoiuks, tekkisid saaduste ülejäägid.

Tootmisriistade arenemisega toimus ühiskonnas tööjaotus. Maaharimisega tegelevate hõimude kõrvale ilmusid karjakasvatusega tegelevad hõimud. See oli esimene suur ühiskondlik tööjaotus. Hiljem eraldusid kogukondades inimesed, kes tegelesid käsitööga. Ühiskondlik tööjaotus soodustas vahetuse arenemist; karjakasvatuse ja maaharimisega tegelevad hõimud vahetasid omavahel saaduste ülejääke, kusjuures nii esimesed kui ka teised olid omakorda vahetussuhetes käsitöölistega.

Vastavalt tööriistade arenemisele ja täiustumisele muutus ka ürgkogukonna kogu elulaad. Nüüd võis juba üks perekond hankida endale vajalikul hulgal elatusvahendeid ja seetõttu langes ikka rohkem ära tarvidus ühise töö järele. Varem kogukonnale kuulunud tööriistad ja saadused läksid üksikute perekondade kätte ja

muutusid ühisomandist eraomandiks. Eraomanduse arenemist ja kindlustamist soodustasid vallutussõjad ja kaubandus.

Eraomanduse tekkimisega muutusid inimestevahelised suhted materiaalsete hüvede tootmises. Hakkas tekkima varaline ebavõrdsus inimeste vahel: üksikud perekonnad rikastusid ja elanikkonna enamik sattus neist sõltumusse. Eriti ruttu rikastusid sugukonna- ja hõimuvanemad ning väepealikud. Nad püüdsid endale kiskuda võimalikult rohkem sõjasaaki, teiste kogukondade vastu peetud sõdadest saadud vangid aga muutsid nad oma orjadeks, sundides neid enda kasuks töötama. Järk-järgult muutusid vanemate ja väepealikute ametid valitavatest päritavateks, see tähendab, need ametid läksid pärimise teel lähemate sugulaste kätte. Tekkisid perekonnad, kes hakkasid elama teiste inimeste ekspluateerimise arvel.

Nii toimus ühiskonna jagunemine rikasteks ja vaesteks, ekspluateerijateks ja ekspluateeritavateks, see tähendab, teineteisele vaenulikeks klassideks.

V. I. Lenin ütles, et ekspluataatorlikus ühiskonnas nimetatakse klassideks niisuguseid inimeste rühmi, kelledest üks rühm võib omastada teise rühma tööd erineva suhtumise tõttu tootmisvahendeisse. «Kui üks osa ühiskonnast omastab kogu maa, siis on meil tegemist mõisnike ja talupoegade klassiga. Kui üks osa ühiskonnast omab vabrikuid ja tehaseid, omab aktsiaid ja kapitale, teine osa aga töötab neis vabrikuis — siis on meil tegemist kapitalistide ja proletaarlaste klassiga.»[1]

Kogu inimkonna ajalugu, alates ühiskonna vaenulikeks klassideks jagunemisest kuni sotsialismi võiduni, on rõhutute ja rõhujate ägeda võitluse ajalugu. Ekspluateeritavad klassid ei saa leppida sellega, et nad kogu elu peavad töötama ekspluateerijate kasuks. Nad võitlevad oma vabanemise eest. Kuid ekspluataatorlikud klassid ei taha kaotada oma ülevõimu, jääda ilma oma rikkustest ja võimust. Nad püüavad töörahvast veelgi rohkem orjastada. Ajalugu on näidanud, et vastuolud ekspluateerijate ja ekspluateeritavate vahel on lepitamatud.

Orjanduslik kord

Esimeseks klassiühiskonnaks oli orjanduslik ühiskond. Orjad ja orjapidajad olid selle ühiskonna kaks peamist teineteisele vaenulikku klassi. Orjus oli inimese ekspluateerimise kõige jõhkram vorm. Orja peeti asjaks, «rääkivaks tööriistaks». Orjal endal polnud mingit omandit, vaid ta ise oli orjapidaja omandiks. Orjapidaja võis teda tappa, müüa. Kõik, mida ori tootis, omastas orjapidaja, kusjuures ori sai endale kõige tühisema osa produkte — täpselt niipalju, kuipalju oli tarvis, et ta nälga ei sureks ja võiks töötada.

Orjanduslikke riike vapustasid korduvalt suured orjade ülestõusud. Selleks et maha suruda orjade vastupanu, lõid orjapidajad erilise vägivalla-aparaadi. Nii tekkis riik. Riik hakkas välja andma

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 31. kd., lk. 261.

seadusi, mis kaitsesid orjapidajate huvisid, ja sundis orje jõuga neid seadusi täitma.

Vaatamata orjandusliku korra kõigile jõledatele külgedele, oli see kord ürgkogukondliku korraga võrreldes siiski samm edasi. Orjanduslikes riikides arenes edasi tehnika, teadus, kunst, kasvas tööviljakus. Orjade tööga loodi hiiglasuured ehitised, niisutussüsteemid, maanteed, paleed, teatrid.

Kuid lõpuks muutus orjanduslik kord ühiskonna tootlike jõudude arenemisele tõsiseks takistuseks. Ori ei olnud materiaalselt huvitatud saaduste tootmise suurendamisest, tööriistade täiustamisest. See oleks kasu toonud ainuüksi tema vaenlasele — orjapidajale. Orjanduslik kord oli oma aja ära elanud. Nõrgestatud ja vapustatud orjade revolutsioonidest, pidi ta paratamatult hukkuma. Tema asemele tuli pärisorjuslik kord.

Pärisorjuslik kord

Pärisorjusliku korra (seda nimetatakse veel feodaalkorraks) tingimustes olid peamisteks klassideks mõisnikud ja pärisorjad-talupojad. Mõisnikele kuulusid maa, veed, metsad ja teised loodusvarad. Pärisorjad olid, samuti nagu orjadki, rõhutud klassiks. Kuid erinevalt orjadest, kellel polnud mingit omandit, kuulusid talupoegadele väikesed isiklikud majapidamised, neil oli oma väikeinventar, mõnikord isegi hobune ja lehm. See tekitas talupoegades teatud huvi töö vastu ja andis järelikult ka suurema võimaluse majanduse arendamiseks ning tööriistade täiustamiseks, kui see oli orjandusliku korra tingimustes.

Mõisnikud jätsid parema maa endale, viletsama aga jagasid orjastavatel tingimustel talupoegadele hingemaaks. Maalapikese eest, millel talupoja perekond end vaevalt suutis toita, olid talupojad sunnitud eluaeg, põlvest põlve, mõisniku heaks tasuta töötama. Et talupoeg ei saaks mõisniku juurest lahkuda, kinnistati ta oma hingemaa külge erilise dokumendiga, mida nimetati «kinnistusaktiks» (vene keeles «krepost»). Siit on ka pärit nimetus «krepostnoi stroi» ehk pärisorjuslik kord. Kasutades pärisorjust, sundis mõisnik talupoegi vägivaldselt enda heaks töötama, ekspluateeris neid. Talupojad pidid suurema osa ajast, neli kuni viis päeva nädalas, harima oma inventariga härraste maad. Pärisorjade ekspluateerimise niisugust vormi nimetati t e o o r j u s e k s. Kuid oli ka teine ekspluateerimise vorm, mille järgi talupojad olid kohustatud mõisnikele andma oma majapidamisest vilja, liha ja teisi saadusi või maksma temale teatud rahasumma. Seda nimetati «r e n d i k s» (vene keeles «obrok»).

Talupoegade sunniviisiline töö ei olnud kuigi viljakas. Talupojad harisid maad kõige lihtsamate tööriistadega: harkadra, saha ja puuäkkega. Selleks et täita pärisorja kohustusi ja toita oma perekonda, pidi talupoeg töötama ööd kui päevad. Talupojad virelesid vaimupimeduses ja harimatuses, neil ei olnud mingisuguseid õigusi ning nad olid täiesti sõltuvad mõisnikust. Mõisnike õigusi kaitsesid riik, kirik ja seadused.

Kuid kõigele sellele vaatamata arenesid pärisorjuse tingimustes tootlikud jõud edasi, tekkisid uued masinad, vabrikud ja tehased. Siiski ei saanud pärisorjuse tingimustes tööstus areneda nii nagu vaja. Millega seda seletada? Eelkõige vabade töökäte puudumisega. Selleks et ehitada vabrikuid ja tehaseid ning laiendada tööstuslikku tootmist, oli tarvis töötajaid, kes on vabad pärisorjuslikust sõltumusest ja oskavad masinaid käsitseda. Mõisnikud aga ei tahtnud tasuta tööjõust loobuda. Pealegi ei olnud vabrikusse sattunud pärisori kuigi sobiv töötaja. Kirjaoskamatuna ja harimatuna ei osanud ta masinaid käsitseda ning tal puudus ka materiaalne huvi töö vastu. Põhjus peitus nimelt selles, et mida rohkem pärisori vabrikus teenis, seda rohkem võttis mõisnik temalt raharenti.

Arenevale tööstusele oli vaja turgu, see tähendab, oli vaja, et vabrikukaubad leiaksid turustamist. Pärisorjadel, kes moodustasid riigis elanikkonna enamuse, puudus aga raha kaupade ostmiseks.

Lõppkokkuvõttes juhtus pärisorjusliku korraga sama, mis omal ajal orjandusliku korragagi: ta muutus takistuseks ühiskonna tootlike jõudude edasisele arenemisele. Talupojad tõusid korduvalt mõisnike vastu üles. Nende võitlus kõigutas pärisorjuslikku korda. Pärisorjusliku korra vastu astusid välja käsitöölised ja tekkiv kodanlus. Ja samuti nagu orjanduslik kord loovutas omal ajal koha pärisorjuslikule korrale, pidi viimane varem või hiljem loovutama koha progressiivsemale (eesrindlikumale) korrale — kapitalismile.

Mis on kapitalism?

Sellele küsimusele andis lihtsa ja selge vastuse Lenin. «Kapitalismiks,» kirjutas ta, «nimetatakse sellist ühiskonnakorraldust, kus maa, vabrikud, tööriistad jm. kuuluvad vähesele arvule maaomanikele ja kapitalistidele, rahva suurel hulgal aga ei ole mingisugust või peaaegu mitte mingisugust omandit ja ta peab seepärast minema palgatöölisteks.»[1]

Kui pärisorjuse tingimustes mõisnikud elasid pärisorjade töö arvel, siis kapitalistlikus ühiskonnas rikastuvad kapitalistid linna- ja maaproletaarlaste töö arvel. Kapitalistid ja töölised on kapitalistliku ühiskonna kaks peamist teineteisele vaenulikku klassi.

Kõik see, mis toodetakse kapitalistlikes ettevõtetes, on määratud müümiseks, see tähendab, omandab kauba vormi. Kaup on saadus, mis on valmistatud mitte otseseks tarbimiseks, vaid vahetuseks, müümiseks turul.

Kapitalistlikus ühiskonnas on kõik tootmisvahendid käputäie ekspluataatorite käes. Aga mis on töölistel? Mitte midagi peale oma tööjõu, mitte midagi peale oma võime töötada. Et kuidagiviisi ära elada, on töölised sunnitud müüma kapitalistidele oma tööjõudu, s. t. ennast nende juurde tööle palkama. Kapitalismi tingimustes muutuvad seega kaubaks mitte ainult töösaadused, vaid ka tööjõud ise.

Kapitalist ei kinnista palgatöölisi «kinnistusaktidega», nii nagu seda tegi feodaalmõisnik talupoegadega. Seaduse järgi on tööline

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 4. kd., lk. 273.

vaba inimene. Tegelikult aga pole tal mingit vabadust. Kuid mis sunnib siis töölisi päevast päeva kapitalisti kasuks töötama? Hirm näljasurma ees. See hirm mõjub niisama tugevasti nagu pärisorjuslik sõltumus või nagu omal ajal orjapidaja piits. Karl Marx kirjutas selle kohta piltlikult: «Rooma ori oli seotud omaniku külge ahelatega, palgatööline aga on seotud oma omaniku külge nähtamatute niitidega.»[1] Töölisele on kapitalistlik kord palgaorjus.

Ekspluateerimine on kapitalismi tingimustes vähem märgatav, ei torka nii teravalt silma, on nii-öelda «kavalamalt korraldatud». Pärisorjuse ajal nägi igaüks, et talupoeg töötas mõisniku heaks

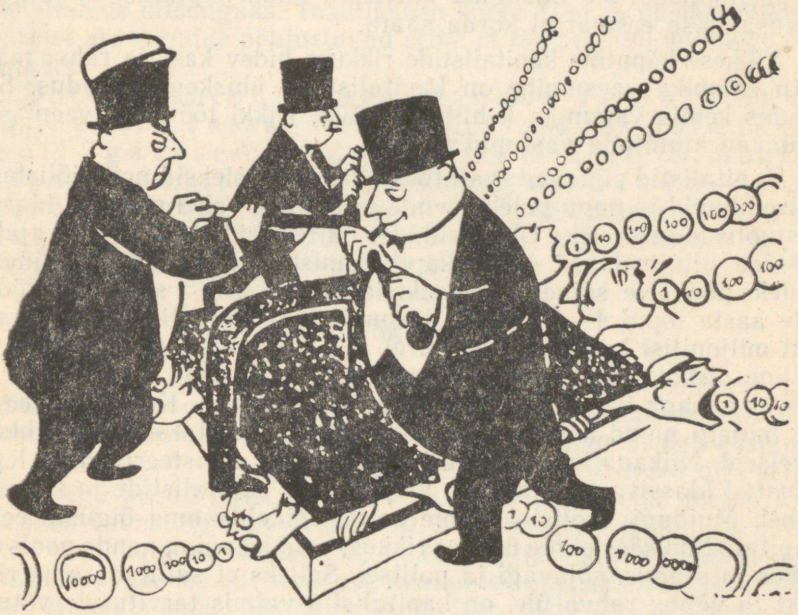

Kapitalistlik press

tasuta või maksis temale naturaal- või rahaobrokit. Erinevalt mõisnikust maksab kapitalist töölisele palka. Tekib mulje, et kogu töölise töö tasustatakse. Kapitalist paistab isegi heategijana, kes annab töölisele võimaluse leivatükki teenida. Tegelikult aga kapitalist riisub töölist ohjeldamatult, rikastub tema töö arvel, töölise aga tõukab vaesusesse ja viletsusse.

Milles siis seisab töölise ekspluateerimine kapitalisti poolt? Oletame, et tööpäev kestab tehases 12 tundi. 6 töötunni vältel loob tööline uue väärtuse, mis katab täielikult kapitalisti kulutused töö-jõule. Tööline aga jätkab tööd, töötab veel 6 tundi ja loob l i s a -

[1] *K. Marx,* Kapital, I kd., lk. 498.

väärtuse, mille kapitalist omastab. Juhtub ka nii, et tööline töötab enda jaoks ainult ühe kolmandiku või neljandiku tööpäevast, ülejäänud aja aga kapitalisti jaoks. Töölisele tasumata jäänud töö osa, lisaväärtuse omastamises peitubki kapitalistliku ekspluateerimise olemus.

Tööliste tasuta töö on kapitalistliku kasumi ainus allikas.

Kapitalistide peamine eesmärk seisab selles, et saada võimalikult rohkem kasumit. Kasumi saamiseks organiseerivad ja laiendavad kapitalistid tootmist, tugevdavad pidevalt tööliste ekspluateerimist, vallutavad ja röövivad uusi maid, laostavad talurahvast ja käsitöölisi. Pole niisugust kuritegu, mida kapitalist ei julgeks kasusaamise eesmärgil korda saata.

Väikese käputäie kapitalistide rikkuse pidev kasv ja rahva määratu enamiku vaesumine on kapitalistliku ühiskonna seadus. See seadus kehtis varem ja kehtib ka nüüd, ehkki töörahva vaenlased püüavad kinnitada vastupidist.

Kapitalistid püüavad igati tõestada, nagu oleksid neil töölistega ühised huvid ja nagu poleks nende ja tööliste vahel mingeid klassivastuolusid. Ameerika Ühendriikides näiteks ei häbeneta meie ajalgi rääkida niinimetatud «rahvakapitalismist». Monopolistid müüvad näiteks töölisele sajadollarise aktsia ja maksavad selle eest töölisele aasta lõpul 4—5 dollarit kasumit (monopolistid ise aga saavad miljonilisi kasumeid), seejärel aga tõstavad igal pool kisa, et tööline olevat samasugune ettevõtte omanik nagu kapitalistki ja võtvat temaga kasumite jaotamisest võrdselt osa. Kuid kõik see ei ole midagi muud kui muinasjutud, millega tahetakse petta lihtsameelseid. Niikaua kui eksisteerib kapitalism, eksisteerivad ka lepitamatud klassivastuolud, käib visa võitlus kapitalistide ja tööliste vahel. Muidugi, töölistel ei ole kerge võidelda oma õiguste eest. Kapitalistide käes ei ole üksnes rikkus, vaid ka võim, nende poolt on kohus ja seadus, sõjavägi ja politsei. Selleks et säilitada oma rikkust ja võimu rahva üle, on kapitalistid valmis tarvitusele võtma mistahes vägivalda, korda saatma mistahes kuritegusid. Kuid mingi vägivald ei päästa kapitalismi vältimatust hukkumisest, mida talle on määranud ajalugu, just samuti nagu mingi jõud ei suutnud päästa orjanduslikku ega feodaalkorda.

Kommunism

Kapitalism on viimseks ekspluataatorlikuks korraks. Sellelt võib inimkond vahetult üle minna ainult sotsialismile — kommunistliku ühiskonna esimesele faasile.

Kommunism erineb temale eelnenud tootmisviisidest selle poolest, et tema põhialuseks on tööriistade ja tootmisvahendite ühiskondlik omandus. Kommunistlikus ühiskonnas ei ole klasse, pole inimese ekspluateerimist inimese poolt. Tõsi küll, kommunismi esimeses faasis, sotsialismi ajal, on veel säilinud klassid: tööliste klass ja talupoegade klass; kuid need on sõbralikud klassid. Erinevused nende vahel kustuvad järk-järgult ja kommunismi kõrgemas faasis kaovad

täielikult. Kommunismi tootmissuhted — need on ekspluateerimisest vabade inimeste koostöö ja vastastikuse abistamise suhted.

Kommunismi määratu suur eelis peitub selles, et ta tagab võrreldamatult kõrgema tööviljakuse, kui see on kapitalismi tingimustes. Kommunism likvideerib kõik kapitalistlike monopolide takistused tehnika arenemiseks ja kasutamisele võtmiseks. Kommunistlikus ühiskonnas juhitakse majandust plaani alusel, kogu rahva huvides. Majanduse plaanipärane arendamine lubab paremini kui kapitalismi tingimustes organiseerida tööd, paremini kasutada materiaalseid ressursse.

Kommunism avab laiad perspektiivid inimese vaimsete ja füüsiliste jõudude õitsenguks. Teadlikkuse kõrge tase ja ühiskondlikust kohusest arusaamine põhjustavad seda, et töö muutub eluliseks vajaduseks.

Tootmisvahendite eraomandus ja ühiskonna jagunemine vastandlikeks klassideks pole järelikult igavesed; nad tekkisid ainult inimühiskonna arenemise teatud astmel ja peavad paratamatult kaduma. Meie maal pole enam eraomandust ega vaenulikke klasse, ning saabub aeg, kus neid pole kogu maailmas.

3. Sotsialistlik revolutsioon

Miks on kapitalismi hukkumine vältimatu?

Juba enne Marxi ja Engelsit oli inimesi, kes unistasid niisugusest ühiskonnakorraldusest, kus ei ole ühe inimese rõhumist ega ekspluateerimist teise inimese poolt. Need olid selge mõistusega ausad inimesed, kuid nad ei osanud leida tõelisi teid töörahva vabastamiseks rõhumisest. Nad arvasid ekslikult, et valitsejaid ja rikkaid on võimalik veenda ebaõiglase korra parandamise ja inimestevahelise ebavõrdsuse kaotamise vajalikkuses. Nad mõtlesid, et sotsialismi võib üles ehitada ilma võitluseta ekspluataatorite vastu. Kuid see oli teostamatu unistus — utoopia. Sellepärast nimetatakse neid inimesi, kes andusid sellistele unistustele, sotsialistideks-utopistideks.

Marxi ja Engelsi suur teene seisab selles, et nad muutsid sotsialismi utoopiast teaduseks; nende õpetust sellepärast nimetataksegi teaduslikuks sotsialismiks, proletariaadi revolutsioonilise teooriaks.

Marx ja Engels alustasid oma revolutsioonilist tegevust möödunud sajandi neljakümnendail aastail. Kapitalism oli selleks ajaks arenenud juba Inglismaal, Prantsusmaal ja mõnedes teistes Euroopa maades, ja koos kapitalismiga tekkis ning kasvas uus klass — töötusproletariaat.

Marx ja Engels uurisid, kuidas areneb inimühiskond ja mispärast toimuvad ühiskonna elus muutused. Vastupidiselt kodanlikele õpetlastele, kes seletasid, et kogu ühiskondliku elu ajalugu sõltub

eranditult kuningate, ministrite ja väejuhtide tegevusest, tõendasid Marx ja Engels teaduslikult, et ajaloo loojaks on rahvas, töörahvahulgad, kes loovad kõik materiaalsed hüved. Töötajate võitlus ekspluataatorite vastu on kõigi klassiühiskondade arenemise liikumapanevaks jõuks, alates orjanduslikust ühiskonnast ja lõpetades kapitalistliku ühiskonnaga.

Eriti üksikasjaliselt uurisid Marx ja Engels kapitalistlikku korda, avastasid kapitalismi vastuolud, mis viivad kapitalismi vältimatule hukkumisele. Missugused on need vastuolud?

Kapitalismi peamine vastuolu seisab selles, et miljonid töölised ja talupojad loovad materiaalseid hüvesid, kuid nende töövilja omastab käputäis kapitaliste. Kapitalismi arenemisega muutub tootmine suureks ja keerukaks, hõlmates mitmesuguse elukutsega töötajate hiiglasuuri hulki. Tootmisel on ühiskondlik iseloom, ta on seotud kogu ühiskonnaga ja oleneb kogu rahvast. Kuid kõik ettevõtted, maa ja maapõuevarad, samuti ka inimeste poolt toodetud saadused on kapitalistide eraomanduseks. Kapitalistid valitsevad tootmist, arvestamata rahva huvisid; nad mõtlevad ainult sellele, kuidas saada rohkem kasumit.

Kasumite saamise eesmärgil laiendavad kapitalistid tootmist, tugevdavad töörahva ekspluateerimist ja peavad omavahel ägedat konkurentsivõitlust. Konkurentsivõitluse tagajärjel laostub suur hulk väikekapitaliste, kusjuures suurkapitalistid rikastuvad veelgi enam. Kapitalistid organiseerivad vallutussõdasid, mis rahvastele on määratu suureks õnnetuseks, kapitalistidele aga uute kasumite allikaks.

Et iga kapitalist on väljas ainult oma kasuahnete erahuvide eest, ei ole kapitalistlikes maades võimalik organiseerida majandust plaani alusel. Aeg-ajalt vapustavad kapitalistlikku majandust kriisid. Kriiside ajal kuhjuvad ladudesse suured kaubavirnad. Kaubad ei leia turustamist mitte sellepärast, et elanikkond neid ei vaja, vaid sellepärast, et põhilistel ostjatel — töötavatel hulkadel — pole küllaldaselt raha kaupade ostmiseks. Kuid kapitalistid ei mõtlegi kaubahindu alandada. Nad lasevad kaupu aastaid mädaneda ladudes ja isegi põletavad või uputavad neid merre, et vaid säilitada kõrgeid hindu. Kriiside ajal suletakse paljud ettevõtted kas osaliselt või täielikult, tootmine väheneb, töölised visatakse tänavale ja nad täiendavad töötute armeed, talupojad ja käsitöölised laostuvad. Engels kirjutas, et töölised jäävad kõigist elatusvahenditest ilma just sel põhjusel, et nad tootsid neid vahendeid liiga suurel hulgal.

Niisiis kasvab kapitalismi tingimustes ühiskonna rikkus, kuid kogu ühiskond ei rikastu, rikastub ainult väike rühm ekspluateerijaid, töörahva olukord aga halveneb.

Kas võivad kõigi rikkuste loojad — töölised ja talupojad — lõpmatult kannatada ekspluateerimist, häda ja puudust? On selge, et ei või. Nad veenduvad omaendi kogemuste najal, et seda korda saab muuta ainult kapitalismi kukutamise ja uue, ekspluateerimisest vaba ühiskonna ülesehitamise teel.

Teadusliku kommunismi suured rajajad Marx ja Engels avastasid kapitalismi vastuolud ja rohkem kui sada aastat tagasi ennustasid, et kapitalism paratamatult hävitatakse ja asendatakse uue ühiskondliku korra — kommunismiga.

1848. aastal kirjutasid Marx ja Engels «Kommunistliku partei manifesti», milles nad esitasid selgelt proletariaadi revolutsioonilise teooria. «Kommunistliku partei manifest» lõppes niisuguste sõnadega:

«Värisegu võimulolevad klassid Kommunistliku Revolutsiooni ees. Proletaarlastel pole selles midagi kaotada peale oma ahelate. Võita on neil aga kogu maailm.

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!»

Marx ja Engels kutsusid kogu maailma tööliskiassi üles ühinema võitluseks kapitalismi vastu ja rajasid ise proletariaadi esimese rahvusvahelise organisatsiooni. 1864. aastal asutati Londonis Marxi ja Engelsi juhtimisel «Rahvusvaheline Tööliste Ühing» — I Internatsionaal.

Marxi ja Engelsi eluajal tegi töölisklass esimese katse poliitilise võimu kättevõitmiseks ja kodanliku korra purustamiseks. Selleks katseks oli Pariisi Kommuun, mis tekkis 1871. aastal Prantsusmaa pealinna Pariisi tööliste ülestõusu tulemusena. Ta eksisteeris kõigest 2 kuud ja 10 päeva. Prantsusmaa kontrrevolutsiooniline kodanlus õiendas metsikult arveid Pariisi Kommuuni kangelastega.

Kuid kodanlus ei suutnud ega suuda kunagi töölisliikumist lämmatada ja proletaarlaste vabanemispüüdu maha suruda. Marksismi lipu all hakkasid miljonid töölised kõigis kapitalistlikes maades koonduma ja liituma. Eriti teravaks muutus töötajate revolutsiooniline vabadusvõitlus imperialismi ajastul.

Imperialism — kapitalismi kõrgeim ja viimne staadium (aste)

Iga kapitalist, ükskõik kui rikas ta ka oleks, tahab veelgi rikkamaks saada. Sel eesmärgil suurendab ta tööliste ekspluateerimist, püüab neilt välja pressida kõik mis võimalik. Et aga kapitaliste on palju ja igaüks neist püüab saada rohkem kasumit, siis puhkeb nende vahel äge konkurentsivõitlus. Üks kapitalist püüab teist laostada ja haarata enda kätte tema ettevõtted. Väiketöösturitele ei ole jõukohane sammu pidada suurte ja tugevate konkurentidega, kellel on oma konkurentide võitmiseks suured võimalused.

Nii tekivad kümnete ja sadade väikeste ja keskmiste ettevõtete asemele järk-järgult üksikud suurettevõtted. Nii näiteks koondas Ameerika Ühendriikides XX sajandi algul üks sajandik suurettevõtetest enda kätte peaaegu poole kogu tootmisest.

Kapitalismi arengu algastmel ei saanud tööstur dikteerida kõrgeid hindu. Tõepoolest, kui mõni kapitalist määraski oma kaubale kõrge hinna, lõid teised kapitalistid, kelle valduses oli sama kaupa, hinna kiiresti alla, müües kaupa odavamini. Hinnad kujunesid turul kaupade nõudmise ja pakkumise põhjal. Niisugust võitlust kapitalistide vahel nimetati vabaks konkurentsiks.

Mis aga toimus siis, kui kaupade tootmine hakkas koonduma suurkapitalistide kätte?

Et saada rohkem kasumeid ning hävitada oma konkurente, ühinesid suurkapitalistid mitmesugustesse liitudesse. Suurkapitalistide liite ja koondisi nimetatakse monopolideks, nende monopolide omanikke — monopolistideks. Monopolistid, kes on astunud neisse liitudesse, määravad kindlaks toodetavate kaupade hulga, kehtestavad endile kasulikud kaubahinnad ning jaotavad omavahel müügiturud ja tooraineallikad. Monopolid koondavad enda kätte tunduva osa ühe või mitme majandusharu toodangu valmistamisest ja turustamisest. See võimaldab neil kehtestada kõrgeid kaubahindu ja saada hiiglasuuri kasumeid.

Monopolide kõige levinumateks vormideks on kartellid, sündikaadid, trustid ja kontsernid. Kartell on selline kapitalistide liit, millest osavõtjad lepivad kokku, kes neist, kus ja kui palju ning millise hinnaga müüb kaupu. Kartellidesse kuuluvad ettevõtted jäävad iseseisvateks; nende omanikud ise juhivad nii tootmist kui ka turustamist. Sündikaat rajatakse mõnevõrra teistele alustele. Sündikaat on organisatsioon, kus iga kapitalist juhib iseseisvalt ainult tootmist, kuna kaupade turustamine, mõnikord aga ka toorainete kokkuostmine toimub kapitalistide poolt ühise kontori kaudu. Trustis on kõigi ettevõtete omand ühendatud ning nende ettevõtete omanikud on trusti osanikud ja saavad kasumit neile kuuluvate osatähtede arvu järgi. Nii tootmist kui toodangu turustamist juhib trusti juhatus. Kõige laiaulatuslikumad kapitalistide liidud on kontsernid, mis ühendavad erinevate tööstusharude ettevõtteid, kaubafirmasid ja panku ühise finantssõltuvuse alusel suurkapitalistide teatud rühmast.

XIX sajandi lõpul ja XX sajandi algul oli monopolidel valitsev seisund kapitalistlike maade majanduses. Monopolid haarasid enda kätte söe, maagi ja nafta tootmise, metalli sulatamise, masinaehituse ning teised tööstusharud. Nii näiteks toodeti Ameerika Ühendriikides 1901. aastal «Terasetrusti» tehastes 66 protsenti kogu riigis toodetavast terasest. Tsaari-Venemaal kontrollis «Prodamet» (Vene metallurgiatehaste toodete turustamise ühing) 1910. aastal enam kui 80 protsenti maa metallurgiatoodangust.

Haaranud enda kätte kõige tähtsamad positsioonid tööstuses, transpordis ja teistes kapitalistliku majanduse harudes, hakkasid monopolid etendama otsustavat osa mitte üksnes majanduselus, vaid ka poliitilises elus. Eriti tugev on nende osa tänapäeva tingimustes. Näiteks 1952. aastal kontrollisid neli autotööstuse kompaniid 98 protsenti kogu Prantsusmaa autotööstuse toodangust. 1951. aastal oli Inglismaal viie panga valduses 86 protsenti kõigist aktsiapankade hoiustest. Need ongi põhjused, mis võimaldavad suurmonopolidel kindlaks määrata imperialistlike riikide nii sise- kui ka välispoliitika.

Kapitalistlikud monopolid laiendavad tootmist, arendavad tehnikat, asendavad vananenud masinaid uutega aga ainult siis, kui

see tõotab neile suuremaid kasumeid, vastupidisel juhul aga pidurdavad nad teadlikult tootmise arenemist ja tehniliste täiustuste rakendamist. Et takistada kõrgete monopoolsete hindade alandamist, ostavad trustid sageli leiutisi mitte selleks, et neid tootmisse rakendada, vaid selleks, et need kalevi alla panna ja mitte anda oma konkurentidele võimalust neid leiutisi kasutada.

Ehkki imperialismi tingimustes saavutatakse teatud tehnilist progressi ja tootmine areneb, on tal tendents (kalduvus) seisakule ja roiskumisele, kusjuures üksikutel perioodidel ja üksikutes maades see tendents saab ülekaalu.

Monopolistid ei piirdu oma maa siseturuga; nad veavad välja ka välismaale, ja mitte ainult kaupu, vaid ka kapitale. Nad annavad teistele maadele orjastavatel tingimustel laenu, organiseerivad seal oma panku või hakkavad kohalike pankade kaasomanikeks, mahutavad oma kapitale raudteede ja ettevõtete, peamiselt tooraine primaarse töötlemise ettevõtete ehitamisse.

Kapitale on veetud ja veetakse esmajoones välja mahajäänud maadesse, kus on vähe kapitale, madalad palgad, odav tooraine ja võrdlemisi odav maahind. Imperialistid kinnitavad, et kapitali väljavedu on heategu mahajäänud maadele. Tegelikult aga allutavad monopolid kapitali väljaveo abil endile vähearenenud maade majanduse. Seetõttu areneb asumaade ja sõltuvate riikide majandus väga aeglaselt ning töörahvas saab seal tunda kahekordset rõhumist: nii oma kodanluse ja mõisnike kui ka välismaa monopolistide rõhumist. Imperialistid kasutavad asumaid kui odava tööjõu allikat. Nende maade töötajate halastamatu ekspluateerimise arvel saavad kapitalistid tohutuid kasumeid.

Suured monopolid veavad kapitali välja ka arenenud kapitalistlikesse maadesse. Ja kõikjal kasutatakse seda mitte ainult tohutute kasumite saamiseks, vaid ka võõraste maade majandusliku ja poliitilise orjastamise vahendina.

Kapitalistlike monopolide ülevõim maailmaturul tugevnes sedavõrd, kuivõrd suurenes kapitali väljavedu. Tekkisid suured rahvusvahelised monopolid (s. o. mitmesuguste maade kapitalistide liidud), kes haarasid enda kätte tunduva osa kogu maailma nafta-, nikli-, tsingi- ja üksikute kaupade tootmisest. Näiteks oli elektriseadmete tootmine jaotatud kahe suurima monopoli — Ameerika «Üldise Elektrikompanii» ja Saksa «Üldise Elektriühingu» vahel.

Käesoleval ajal kontrollivad ameerika ja inglise naftakompaniid tegelikult nafta tootmist Lähis- ja Kesk-Idas, Ladina-Ameerikas. Ameerika Ühendriikide, Lääne-Saksamaa ja Inglismaa keemiamonopolid dikteerivad oma tahet teiste kapitalistlike maade monopolistidele jne.

Kuid mitmesuguste maade kapitalistide ükskõik missugune omavaheline sobing ei ole kunagi kindel ning selles peitub alati riikidevaheliste kokkupõrgete allikas. Rahvusvahelised monopolid, püüdes oma konkurente hävitada, on imperialistlike sõdade peamisteks

algatajateks ning süütajateks. Imperialismi ajastul, nagu märkis V. I. Lenin, valitsevad monopolid mitte üksnes kodanlike riikide majanduslikus, vaid ka poliitilises elus. Nad valitsevad tegelikult riiki ja dikteerivad oma tahet valitsusele. Suurmonopolistid ise ongi valitsuses tähtsatel kohtadel.

Kapitalismi arenemise seda astet, kus ülevõim kodanlike maade majanduses ja poliitikas on läinud kapitalistlike monopolide kätte, nimetas V. I. Lenin imperialismiks. Oma geniaalses töös «Imperialism kui kapitalismi kõrgeim staadium», mille V. I. Lenin kirjutas 1916. aastal, tõestas ta teaduslikult, et imperialism on mitte üksnes kapitalismi kõrgeim, vaid ka viimne arenemisstaadium.

Imperialistide võitlus maailma ümberjaotamise pärast

Imperialismi ajajärgul teravneb eriti kapitalistlike monopolide võitlus rahvusvahelisel areenil kaupade müügiturgude, tooraineallikate, odava tööjõu jne. pärast.

XX sajandi alguseks oli kogu maailm imperialistlike suurriikide vahel juba ära jaotatud. Imperialistlikud riigid vallutasid mahajäänud maad ja muutsid need oma asumaadeks. Asumaadeks nimetatakse maid, milledel puudub riiklik iseseisvus ja mis on imperialistlike riikide valduses. Imperialismi ajajärgul on olemas ka poolasumaad ja sõltuvad riigid. Need maad on vormiliselt iseseisvad, kuid nii majanduslikult kui ka poliitiliselt sõltuvad nad imperialistlikest riikidest.

Kõige rohkem asumaid vallutas Inglismaa. Ammu enne Esimest maailmasõda orjastas ta India, Lõuna-Aafrika, Uus-Meremaa, allutas endale Austraalia, Kanada ja paljud teised maad. Enne Esimest maailmasõda oli Inglise asumaade territoorium 112-kordselt suurem Inglismaa enda territooriumist. Prantsusmaa vallutas Indo-Hiina, Maroko, Tuneesia, Alžeeria ja teised maad, millede territoorium ületas Prantsusmaa territooriumi 21-kordselt. Holland orjastas Indoneesia. Isegi väike Belgia oli jõudnud enda võimusesse haarata 80-kordselt suurema maa-ala, kui oli ta omaenda territoorium. Ameerika Ühendriigid anastasid Filipiini ja Havai saared, Samoa, Kuuba, Guami ja Puerto Rico saared ning panid maksma oma tegeliku ülevõimu reas Kesk- ja Lõuna-Ameerika maades. Esimese maailmasõja alguseks oli enam kui pool maakera rahvastikust koloniaalriikide võimu all.

Kuid asumaade jaotamine kapitalistlike kiskjate vahel ei saanud olla püsiv, sest ka teised imperialistlikud riigid püüdsid neidsamu asumaid riisuda. Põhjus seisab selles, et imperialismi ajajärgul toimub kapitalistlike riikide arenemine äärmiselt ebaühtlaselt, hüppeliselt: ühed riigid, kes varem olid esikohal, jäävad oma arenemises maha, teised aga, kes varem olid maha jäänud, kiirendavad oma arenemist, jõuavad oma võistlejatele järele ja lähevad neist ette. Nii näiteks oli Inglismaa kunagi kõigist teistest maailma riikidest ees. Inglise kodanlus kiitles sellega, et Inglismaa on «maailma töökoda» ja «merede valitseja». Kuid XX sajandi alguseks kaotas ta oma tööstusliku esikoha ja juhtiva seisundi maailmaturul. Mida

räägivad selle kohta arvud? 1870. aastal moodustas Inglismaa osa maailma tööstustoodangust 31,8 protsenti, Ameerika Ühendriikide osa 23,3 ja Saksamaa osa 13,2 protsenti. 1913. aastal muutus olukord põhjalikult. Ameerika Ühendriikide osa kasvas 35,8 protsendini, Saksamaa osa 15,7 protsendini, kusjuures Inglismaa osa kahanes 14 protsendini.

Järelikult jõudsid Ameerika Ühendriigid tööstustoodangu mahu poolest esikohale maailmas, Saksamaa aga saavutas esikoha Euroopas.

Kapitalistlike riikide majandusliku ja poliitilise arengu ebaühtluse tulemusena muutub jõudude vahekord imperialistlike kiskjate vahel. See toob kaasa vastuolude teravnemise imperialistlike riikide vahel. Need riigid, kes on teistest ette jõudnud, püüavad säilitada ja kindlustada oma positsioone, ülejäänud aga — rabelda ettepoole, et vallutada endale juhtivat seisundit. Tugevneb võitlus maailma ümberjaotamise, müügiturgude ja tooraineallikate pärast. Võitlus maailma ümberjaotamise pärast on imperialismi üheks iseloomustavaks jooneks. See võitlus ongi imperialistlike sõdade põhjuseks.

Selliseks imperialistlikuks sõjaks maailma ümberjaotamise pärast oligi Esimene maailmasõda. Saksa imperialistid vaatasid kadedusega, kuidas Inglismaa rikastub sadade miljonite koloniaalorjade ekspluateerimise arvel. Pidades ennast «jaotamisel ilma jäetuks», valmistasid saksa monopolistid ette sõda, mis oli suunatud Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste riikide asumaade vallutamisele. Inglise ja prantsuse imperialistid tahtsid sõja teel kindlustada oma positsioone vallutatud asumaades ja ühtlasi ka purustada oma ohtlikku konkurenti — Saksamaad. Vene kapitalistid taotlesid sõjas oma vallutuslikke eesmärke.

Imperialism — sotsialistliku revolutsiooni eelõhtu

Imperialismi tingimustes teravnevad kapitalismi vastuolud sellise astmeni, mis viib revolutsioonini. Millised on siis need vastuolud?

Kõige tähtsamad on kolm vastuolu.

Esimene vastuolu on vastuolu töö ja kapitali vahel. Imperialismi tingimustes võtab tööliste ekspluateerimine kõige julmemad vormid. Töölised hakkavad saama järjest vähem neist hüvedest, mida nad ise toodavad. Lääne-Saksamaal näiteks jätsid kapitalistid 1951. aastal töölistele kõigest 38 protsenti tööstuslikust kogutulust. Prantsusmaal kahanes tööliste osa tööstuslikust kogutulust 1938. aastast 1952. aastani 45 protsendilt 30 protsendini, kapitalistide osa aga suurenes 55 protsendilt 70 protsendini. Monopolid ekspluateerivad ka talupoegade, käsitööliste, väikekaupmeeste põhihulki ning teenistujate madalamaid ja keskmisi gruppe.

Ajades taga suuri kasumeid, tugevdavad kapitalistlikud monopolid kodanliku riigi abil survet töörahvale ning võtavad temalt ära juba niigi kärbitud poliitilised ja majanduslikud õigused. Rõhumise edasine tugevnemine viib töötajad järeldusele, et imperialistlikust orjusest võib välja pääseda ainult kodanluse võimu revolut-

sioonilise kukutamise teel. Imperialism lähendab töölisklassi sotsialistlikule revolutsioonile.

Teine vastuolu on vastuolu imperialistlike suurriikide ja nende mitmesuguste rühmade vahel. Imperialistid võitlevad juba jaotatud maailma ümberjaotamise pärast — asumaade, müügiturgude ja odavate tooraineallikate pärast. See asjaolu ongi imperialistlike sõdade põhjuseks. Kuid võitlus imperialistlike riikide vahel, sõjad, mis puhkevad nende vahel, nõrgendavad imperialiste, kõigutavad kapitalismi tugialuseid ning kergendavad kodanluse võimu revolutsioonilist kukutamist.

Kolmas vastuolu on vastuolu ühelt poolt asumaade ning sõltuvate riikide ja teiselt poolt imperialistlike riikide vahel. Vere ja rauaga alistasid imperialistid nõrku riike ja riisusid jultunult nende rahvaid. Kuid mahajäänud maid ekspluateerides on nad sunnitud ehitama seal raudteid, vabrikuid ja tehaseid. Asumaades tekib kohalik proletariaat ja intelligents. Koloniaalrahvastel ärkab rahvuslik iseteadvus. Proletariaadi eesrindlik osa ühineb töölisparteidesse. Asumaade ja sõltuvate riikide töötajad ei taha enam leppida oma orjaseisundiga, ei taha enam kannatada ekspluateerimist välismaiste monopolistide ega ka endi kapitalistide ja feodaalmõisnike poolt. Nad alustavad võitlust oma majandusliku ja rahvusliku vabaduse eest. Kohalik rahvuslik kodanlus ei taha samuti leppida kolonisaatoritega, kes haaravad enda kätte asumaade ja sõltuvate riikide kogu rikkuse, ja võitleb ka rahvusliku sõltumatuse eest. Järk-järgult õõnestatakse imperialistlike kiskjate positsioone asumaades.

Pärast Teist maailmasõda tõusis rahvusliku vabadusliikumise laine, mis pühkis minema paljudes Ida maades koloniaalse korra. Enne Teist maailmasõda elas asumaades ja sõltuvates riikides ligi 1,5 miljardit inimest. Nüüd on olukord muutunud. Asumaade ja haldusalaste riikide territooriumil elab pisut üle 150 miljoni inimese. Kuid ka nende maade rahvad ei lepi kolonisaatorite ülevõimuga. Alžeerias, Keenias ja mõnedes teistes maades võitleb rahvas oma vabaduse ja sõltumatuse eest.

Arenenud maade proletariaadi ja asumaade proletariaadi ühine võitlus kõigutab imperialismi aluseid ning valmistab ette tema kokkuvarisemist.

Sellised on põhilised vastuolud, mis viivad imperialismi paratamatule hukkumisele. Sellepärast nimetaski V. I. Lenin imperialismi «surevaks kapitalismiks».

See muidugi ei tähenda, et kapitalism sureb iseenesest, niiöelda mädaneb ise juure peal ära. Kapitalistid ei loobu mitte kunagi vabatahtlikult võimust, oma valitsevast seisundist. Ilma rahvahulkade otsustava võitluseta, kelle eesotsas seisab töölisklass, ilma proletaarse revolutsioonita ei saa kapitalismi hävitada. V. I. Lenin õpetas, et imperialism on proletaarse sotsialistliku revolutsiooni eelõhtu, et imperialismi ajastul on proletaarne revolutsioon muutunud praktiliseks paratamatuseks.

Kuid proletaarne revolutsioon ei valmi kõigis riikides üheaeg-

selt. Varem arvasid marksistid, et sotsialismi võit toimub üheaegselt kõigis maades või enamikus maades. V. I. Lenin jõudis järeldusele, et see vaade oli õige endistes tingimustes ning on vananenud ja ebaõige uutes tingimustes, kus kapitalism on jõudnud oma viimsesse, imperialistlikku staadiumi. Imperialismi ajajärgul toimub kapitalistlike maade majanduslik ja poliitiline arenemine niivõrd ebaühtlaselt, et sotsialismi üheaegne võit kõigis maades on võimatu, et sotsialismi võit on võimalik esialgu ühel või mitmel maal, kuna ülejäänud maad jäävad mõne aja kestel veel kodanlikeks maadeks.

See oli suur panus sotsialistliku revolutsiooni teooria edasiarendamisse ja sellel oli hindamatu tähtsus töölisklassi võiduks imperialismi üle. Teooriast järeldus, et ühegi maa proletariaat ei tohi tegevuseta oodata revolutsiooni üheaegset võitu kõigis maades. Ta peab kasutama kõiki võimalusi selleks, et võtta võim enda kätte ja teostada üleminek sotsialismile omal maal. Leninlik teooria tugevdas proletariaadi veendumust sotsialistliku revolutsiooni võidusse. Elu on selle teooria õigsust täielikult kinnitanud.

Mille poolest siis sotsialistlik revolutsioon erineb kõigist eelnenud revolutsioonidest? Inimühiskonna arenemise ajaloos on olnud palju revolutsioone. Kuid kuni Vene 1917. aasta Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võiduni olid kõik need revolutsioonid kasulikud vaid ekspluataatorlikele klassidele.

Orjade revolutsioonid kõigutasid küll orjanduslikku korda, kuid ei vabastanud töörahvast. Orjapidajate asemele tuli feodaalmõisnike klass. Feodaalkorra arenemise protsessis kasvas järk-järgult kodanlaste klass. Ta kasutas ära talupoegade võitluse feodaalmõisnike vastu ja haaras võimu enda kätte. Igaüks neist klassidest muutis omamoodi ühiskondlikku korda. Kas nii või teisiti, kuid inimkond liikus edasi ikkagi progressi teel. Võimule upitas end iga kord uus käputäis ekspluateerijaid, töötajate ekspluateerimine aga jäi endiseks, muutusid vaid ekspluateerimise vormid. Milles peitub siis saladus? Saladus peitub selles, et kõik eelnenud revolutsioonid säilitasid puutumatuna tootmisvahendite eraomanduse ja vahetasid üksnes nende omanikke. Kuid niikaua kui ühiskonnas säilib klass, kellel on tootmisvahendid, ja klass, kelle valduses neid pole, niikaua säilib ka alus inimese ekspluateerimiseks inimese poolt.

Sotsialistlik revolutsioon erineb kõigist varem toimunud revolutsioonidest selle poolest, et ta likvideerib põhjuse, mis tingis inimühiskonna lõhenemise rikasteks ja vaesteks, rõhujateks ja rõhututeks, — likvideerib tootmisvahendite eraomanduse. Sotsialistlik revolutsioon muudab maa, vabrikud ja tehased, pangad ja raudteed, suured kauplused, mis varem kuulusid kapitalistidele ja mõisnikele, kogu rahva omandiks.

Töötajad saavad ise oma elu peremeesteks. Nad organiseerivad oma elu uutel alustel. Igaüks töötab iseenda ja ühtlasi kogu ühiskonna heaks, ühiskond aga hoolitseb iga oma liikme eest. Kõik töötavad oma oskuse ja võimete kohaselt ning saavad ühiskonnalt

vastavalt oma tööle. Kuid sellise ühiskonna ehitamine nõuab suuri jõupingutusi, kangelaslikkust ja ennastsalgavust. See ühiskond saab alguse sotsialistlikust revolutsioonist.

4. Missugused jõud teostavad sotsialistliku revolutsiooni?

Töölisklass — kodanluse hauakaevaja

Eespool öeldust nähtub, et kapitalism oma positsioone vabatahtlikult ei loovuta ning võitluseta pole võimalik ehitada sotsialismi. Kuigi kapitalism on muutunud juba takistuseks ühiskonna arengus, ei kao ta iseenesest. Ei maksa loota, et ta ise enda likvideeriks. Kodanlus ei loovuta võitluseta rikkusi ega võimu, mis ta enda kätte on haaranud. Oma eesõiguste kaitseks kasutab ta sõjaväge, politseid, kohtuid ja vanglaid, kogu enda loodud riigiaparaati. Tema poolel on kirik ja riiklik kool, mitmesugused õpetatud käsilased, kes kinnitavad töörahvale, et kehtivat korda ei saa keegi muuta.

Kuid kodanliku ühiskonna tekkimisest alates tärkab selles endas niisugune jõud, mis koos kapitalismi arenguga kasvab ja tugevneb, mis võib kapitalismi kukutada ja selle asemel luua uue, sotsialistliku ühiskonna. See jõud on töölisklass. Klassivõitluse kogemusi uurides tulid Marx ja Engels järeldusele, et kapitalism loob proletariaadi näol ise endale hauakaevaja.

Miks just nimelt töölisklass ja üksnes töölisklass on võimeline kapitalistide ja mõisnike kukutamiseks peetava võitluse eesotsas seisma ja vabastama töörahva igasugusest rõhumisest?

Esiteks sellepärast, et kõigist kapitalistliku ühiskonna klassidest ekspluateeritakse töölisklassi kõige rängemalt ja ebainimlikumalt. Seepärast on ta kapitalistliku korra kõige leppimatum vaenlane.

Teiseks, töölisklassil pole kapitalistlikus ühiskonnas midagi kaotada. Tal pole ei omandust ega mingeid eesõigusi. Seepärast on ta kõige revolutsioonilisem ja võitlusvõimelisem ühiskonnaklass.

Kolmandaks, suurtööstuse, kapitalismi materiaalse aluse areng ei nõrgenda töölisklassi, tema positsiooni ühiskonnas, vaid vastupidi, suurendab teda arvuliselt ja jõu poolest. Pealegi ühtivad töölisklassi huvid ühiskonna üldise arengu huvidega. Et võimaldada tootlike jõudude arengut, on tarvis likvideerida tootmisvahendite eraomandus. Selle ülesande teostamisest on kõige rohkem huvitatud just töölisklass, sest eraomandus on ekspluateerimise aluseks.

Ning lõpuks, ainult töölisklassil tema erilise olukorra tõttu ühiskonnas on olemas need omadused, mis võimaldavad tal võtta endale ajaloolise ülesande — ekspluataatorliku korra likvideerimise. Töölisklass on kõige arvukam ja pidevalt kasvav klass kodanlikus ühiskonnas. Hiiglasuured töölishulgad koonduvad suurtesse ettevõtetesse, tööstuslinnadesse. Ühises töös harjuvad nad distsipliiniga ja õpivad üksteist vastastikku abistama. On arusaadav, et töölistel on kergem tegutseda organiseeritult, kogu kollektiiviga,

kui näiteks talupoegadel, kes töötavad üksikult oma maalapil, või väikestesse töökodadesse laialipillatud käsitöölistel. Tööliskassi teadlikkus areneb kiiremini kui teistel rõhutud klassidel. Võitlus kapitalistide, kogenud ja organiseeritud vastaste vastu nõuab ka poliitilist teadlikkust. Sellepärast areneb tööliskass töö- ja võitluskogemuste najal poliitiliselt ning organiseerub kiiresti.

Järelikult, ainult proletariaat võib juhtida töörahva võitlust ekspluateerimise ja ekspluateerijate vastu. Tööliskass veendub üha rohkem selles, et ekspluataatorlik kord tuleb täielikult hävitada ja üles ehitada sotsialistlik ühiskond. Marx ja Engels õpetasid proletariaati tunnetama oma jõudu ja klassihuvisid ning ühinema otsustavaks võitluseks kodanluse vastu.

Tööliskassi jõud on tema organiseerituses

Sellest saavad aru mitte üksnes töölised, vaid ka nende klassivaenlased. Seepärast püüab kodanlus töölisi igati takistada oma organisatsiooni loomast ja kui see tal ei õnnestu, siis neid killustada ja oma mõjule allutada. Milliseid võtteid kapitalistid ja nende käsilased küll iganes kasutavad (äraostmised, terror, provokaatorite ja nuhkide saatmine töölisorganisatsioonidesse jne.), et tööliskassi lõhestada ja teda sellega nõrgestada, kuid see kõik on asjatu. Tööliskass ületab kõik takistused, sest elu ise, võitlus oma eluliste huvide eest, nõuab talt organiseeritust ja tihedat liitumist.

Kogu oma ajaloo vältel on tööliskass loonud ja loob igasuguseid organisatsioone. Igaüks neist on teeninud ja teenib kindlaid võitluseesmärke.

Tööliste kõige varasemateks organiseerimisvormideks olid vastastikuse abistamise kassad, haigekassad, kooperatiivid. Need organisatsioonid ei suutnud veel pidada tõelist võitlust kodanluse vastu, kuid tööliste vastastikuses toetamises oli neil sellest hoolimata suur tähtsus. Hiljem tekkisid ametiühingud, see tähendab, ühe kutseala tööliste ühendused. Esialgu oli neid igas ettevõttes mitu (tsehhi ametiühingud), hiljem nad ühendasid kogu tootmisharu (metallurgia, masinaehituse, tekstiilitööstuse jne.) töölisi, seejärel aga hakkasid tootmisalased ametiühingud rajama ülemaalisi ametiühingute ühendusi ja rahvusvahelisi ühendusi.

Ametiühingud aitasid töölistel juba ühisrindena välja astuda peremeeste vastu võitluses töötingimuste parandamise, töötasu tõstmise ja tööpäeva lühendamise eest, see tähendab, vahenditult majanduslike huvide eest.

Kuid järk-järgult veendusid töölised oma kogemuste varal, et sellise võitlusega ei saa ekspluateerimist likvideerida. Majanduslik võitlus võib sundida peremehi mõningatele järeleandmistele, kuid esimesel soodsal juhul kapitalist taganeb neist ja muudab tööliste olukorra isegi halvemaks. Nii toimub see kapitalistlikes maades järjest. Kui töölised on saavutanud töötasu tõstmise, surub kapitalist oma huvides läbi, mis talle kasulik — sunnib töölisi töötama veelgi intensiivsemalt, et sellega tasa teha mitte üksnes seda, mis

ta on töötasu tõstmiseks «liigselt» maksnud, vaid ka oma kasumit suurendada. Kriiside puhul aga, mil töötute arv järjest kasvab, vähendab kapitalist töötasu, sest töötu lepib ka vähemaga, et mitte nälga surra.

Järelikult peab töölisklass organiseeruma selliselt, et kaitsta nii käesoleva päeva huvisid kui ka võidelda kõigi ekspluataatorite kukutamiseks ja proletariaadi diktatuuri kehtestamiseks. See ongi põhjus, miks tuleb pidada poliitilist võitlust kapitalistliku korra vastu. Selle võitluse organiseerimiseks ja juhtimiseks loob töölisklass poliitilised parteid, mis väljendavad tema huvisid, kogu töörahva huvisid.

Partei organiseerib ja juhib töölisklassi võitlust vahetute majanduslike huvide eest. Ta juhib ka poliitilist võitlust. Partei arendab sotsialistlikku teadlikkust ja võitleb kodanliku ideoloogia vastu. Selles ideoloogilises võitluses abistab töölisklassi ka intelligentsi parim ja eesrindlikum osa, kes asub tööliste poolele, toetab teda võitluses rõhujate vastu.

Tõsi küll, töölisklassi parteisid on mitmesuguseid. Võtame näiteks kapitalistlike maade sotsiaaldemokraatlikud parteid (sotsiaaldemokraadid, sotsialistid, leiboristid). Need loevad end samuti töölisparteideks, kuid nad ei kutsu töölisi võitlema, vaid kodanlusega kokku leppima. Nad püüavad töölisi koguni veenda, et sotsialismi võib ehitada ka ilma kodanluse võimu revolutsiooni teel kukutamiseta, järk-järgult, üksikute muudatuste ja kodanliku ühiskonna reformide kaudu. Kuidas siis neid parteisid nimetada, kui mitte oportunistlikeks (kokkuleplaslikeks), reformistlikeks! Nad tekitavad töölisliikumisele suurt kahju, püüavad teda suunata kodanlusega kokkuleppimise teele, mis ei saa viia võidule. Sellepärast kodanlus niisuguseid parteisid taga ei kiusa. Vastupidi, ta isegi toetab neid. Mõningates riikides on sotsiaaldemokraatlikud parteid hulk aastaid olnud valitsuse eesotsas ja on praegugi. Ning mis on tulemus? Kodanlus pole midagi kaotanud, kapitalism on jäänud selliseks, nagu ta oli. Kodanlusel on isegi hõlpsam petta töölisi inimeste abil, kes nimetavad end sotsialistideks, sest töölistel on nende vastu rohkem usaldust kui kodanluse vastu.

Kuid omaenda kogemuste põhjal jõuavad töölised veendumusele, et pole võimalik saavutada võitu, kui töölisliikumise eesotsas seisavad oportunistlikud parteid. Ning siis loovad nad revolutsioonilised võitlusparteid, mis juhinduvad teaduslikust revolutsiooniteooriast ja on töölisklassi revolutsioonilise võitluse tõelisteks juhtideks ning organiseerijateks. Sellist parteid hakkasid looma Marx ja Engels. Kuid pärast nende surma suunasid oportunistlikult meelestatud juhid töölisliikumise ebaõigele teele.

Esimene tõeliselt revolutsiooniline töölisklassi partei, kes otsustavalt lõi lahku oportunismist, loodi meie maal. See on bolševike partei, kommunistide partei. Tema rajajaks oli kogu maailma töörahva suur juht ja õpetaja Vladimir Iljitš Lenin.

Kas töölisklass on oma võitluses üksinda?

Ei, ei ole üksinda. Töölisklass on kodanliku ühiskonna kõige revolutsioonilisem klass. Kuid mitte ainuüksi tema pole huvitatud ekspluateerimise hävitamisest. Kapitalistlikus maailmas on veel teisigi töörahva klasse ja kihte, kes samuti kannatavad ekspluataatorite omavoli all. Nende elulised huvid ühtivad töölisklassi huvidega. Nad ei suuda rõhumisest iseseisvalt vabaneda, kuid nad võivad olla töölisklassi liitlasteks ja abilisteks tema suures vabadusvõitluses. Ajaloo kogemused on näidanud, et kui töölisklass loob liidu laialdaste töörahvahulkadega, kes kannatavad kapitalismi rõhumise all, ja koondab need enda ümber, võib ta sotsialistlikus revolutsioonis saavutada võidu isegi niisugustes maades, kus ta moodustab elanikkonnast võrdlemisi väikese osa.

Missugused elanikkonna klassid ja kihid kapitalistlikes maades on proletariaadi loomulikeks liitlasteks?

Esmajoones talupojad, kes paljudes maades moodustavad elanikkonna enamuse. Kõigis maades, kus sotsialistlik revolutsioon pole veel võitnud, kannatab talurahvas oma suuremas enamikus kas mõisnike või kapitalistide, kõige sagedamini aga nii ühtede kui teiste rõhumise all. Kapitalismi areng toob enamikule talurahvast täieliku laostumise, muudab nad proletaarlasteks. Töötav talurahvas on töölisklassi kõige lähedasem ja ustavam liitlane.

Linnades on arvukas väikekodanluse kiht. Need on käsitöölised, kodutööndajad ja kaubitsejad, kes on omanikud, kuid tavaliselt ei ela võõra tööjõu ekspluateerimisest. Nende olukord kaasaegses kapitalistlikus ühiskonnas pole ka kuigi roosiline. Neid ähvardab pidevalt täielik laostumine ja viletsus. Suurkapital kägistab ja laostab pidevalt ning massiliselt väikeomanikke.

Kodanlikus ühiskonnas moodustab küllaltki arvuka kihi intelligents — insenerid ja tehnikud, teenistujad, kooliõpetajad, arstid, kunstnikud jne. Erinevalt talurahvast ja linna väikekodanlusest, kes pidevalt laostuvad ja arvuliselt vähenevad, see kiht teatud määral kasvab. Kuid ka tema olukord, vähemalt enamiku tema liikmete olukord, kogu aeg halveneb. Intelligentsi ladvikut, muidugi mõista, turgutavad monopolid hästi. Kuid suurem osa intelligentsi surutakse kõige madalama töötasuga palgatööliste ridadesse. Ameerika Ühendriikides näiteks peavad kooliõpetajad tavaliselt lisapalga saamiseks kõrvalteenistust hankima, et otsa otsaga kokku viia. Isegi Ameerika Ühendriikide valitsus oli sunnitud tunnistama, et kooliõpetus on viletsas olukorras.

Peale materiaalsete raskuste tuleb enamikul intelligentsist taluda alandavat moraalset sõltuvust monopolidest. Kirjanik, kunstnik, helilooja ei loo seda, mida käsib tema sisetunne, vaid seda, mis nii või teisiti ülistab kapitalistlikku korda või näiteks «ameerika elulaadi». Vastasel korral tema looming ei näe maailmavalgust, seda ei avaldata ega osteta, ja ta kaotab elatusvahendid. Seepärast asub palju vaimse tööala inimesi töölisklassi poolele.

End kapitalistlikust orjusest vabastades vabastab töölisklass rõhumisest kogu ühiskonna. Ilma et ta nõuaks teistelt ühiskonnakihtidelt endale mingeid eesõigusi, võtab ta endale kohustuse aidata kõiki töötajaid ekspluateerimisest vabaneda. Sellega seletub, et töölisklass on ainuvõimalik juht (hegemoon) nende ühiskonnakihtide liidus, kes on huvitatud kodanliku korra hävitamisest. Ainult proletariaadi juhtimisel võivad talupojad ja kõik töötajad saavutada vabanemise.

Ükskõik millise kapitalistliku riigi töölisklassil on peale teiste maade tööliste ja oma riigi töötavate kihtide liitlasi ka imperialistide poolt anastatud ja orjastatud maades, kus kapitalism on veel nõrgalt arenenud. Töölisklass astub esmajoones välja sotsialismi eest võitlejana. Kuid ta võitleb igasuguse rõhumise, sealhulgas ka rahvusliku rõhumise vastu. Proletariaat pooldab täielikku võrdõiguslikkust ja sõprust kõigi rahvaste vahel. Seepärast on imperialismi rõhumise all olevate asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste sümpaatia töölisklassi poolel. Nende võitlus vabaduse ja rahvusliku sõltumatuse eest nõrgendab imperialismi ja kergendab ekspluataatorlike riikide töölisklassi võitlust. Eesrindlike riikide võiduka proletariaadi toetusel võivad asumaade ja poolasumaade töötajad kapitalistliku arenemisastme vahele jätta ja pidada edukat võitlust sotsialismi ehitamise eest.

5. Iga revolutsiooni põhiküsimuseks on võimuküsimus

Kapitalistide ja mõisnike võimu kukutamine

Selleks et ehitada sotsialistlikku ühiskonda, peab proletariaat kätte võitma võimu, kiskuma selle ära kapitalistidelt ja mõisnikelt. Iga revolutsiooni põhiküsimuseks on võimuküsimus. Kodanlikud revolutsioonid andsid kõigis riikides, kus nad toimusid, võimu feodaalide käest kodanluse kätte. Sotsialistliku revolutsiooni esimeseks ja peamiseks ülesandeks on kodanluse võimu kukutamine ning selle üleandmine töölisklassile ja tema liitlastele.

Kuidas proletariaat teostab selle suure ülesande? Väga palju sõltub tingimustest, millistes revolutsioon ühel või teisel maal toimub. Töölisklass on huvitatud sellest, et sotsialistlik revolutsioon toimuks ilma ohvriteta, ilma verevalamiseta. V. I. Lenin rõhutas, et «töölisklass eelistaks muidugi võtta võim enda kätte *rahulikul* teel . . .»[1]. Kuid see ei olene töölisklassist, millise iseloomu revolutsioon võtab — rahuliku või mitterahuliku.

Senini on kõik suured ühiskondlikud pöörded, revolutsioonid, toimunud revolutsioonilise klassi relvastatud ülestõusu teel ülevõimul olevate klasside vastu, kes ei taha võimust loobuda ning kaitsevad oma eesõigusi relva jõul. Ent jõu üle võib võitu saada ainult jõu abil. Kommunistid õpetavad töölisklassi valmistuma võimu

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 4. kd., lk. 241.

eest peetavateks lahinguteks, koguma jõudusid, koondama oma liitlasi, omandama kõiki võitlusvahendeid ja -vorme.

V. I. Lenin õpetas revolutsionääre üksikasjaliselt, kuidas tuleb relvastatud ülestõusu ette valmistada ja läbi viia, kui see osutub kapitali võimu kukutamiseks vajalikuks. Ainult seetõttu, et bolševikud hoolikalt järgisid V. I. Lenini juhiseid, teostati relvastatud ülestõus 1917. aasta oktoobris Venemaal nii oskuslikult ja kiiresti, et ta toimus peaaegu ilma ohvriteta. Ja alles hiljem kiskusid Venemaa kontrrevolutsionäärid välismaiste imperialistide abiga töölised ja talupojad kodusõtta.

Kuid ajalooliselt võivad kujuneda ka sellised tingimused, et mõningates maades õnnestub proletariaadil teostada sotsialistlik revolutsioon ja kehtestada oma võim ilma relvastatud ülestõusuta. Sellised tingimused olid olemas ka Venemaal. Kuid oportunistid takistasid neid kasutamast. Pärast Esimest maailmasõda surus kõigi maade kodanlus, kes oli Venemaa sotsialistlikust revolutsioonist kohkunud, igasugused revolutsioonilised väljaastumised niivõrd karmilt maha, et sotsialistliku revolutsiooni rahulikuks arenemiseks polnud enam mingit võimalust. Olukord muutus pärast Teist maailmasõda. Kaasaegsetes tingimustes on jälle tekkinud võimalus üksikute maade üleminekuks sotsialismile rahulikul teel, ilma relvastatud ülestõusuta ja kodusõjata.

Asi seisab selles, et praegu pole imperialistid enam kogu maailmas võimul. Nende vastas seisab võimas sotsialismileer. Mida suuremaid edusamme teevad sotsialistlikud riigid, seda rohkem sotsialismi pooldajaid tekib kogu maailmas. Peale selle, monopolide rõhumine kapitalistlikes riikides ei nõrgene, vaid tugevneb. See võib viia ühes või teises riigis rahva rõhuva enamiku ühinemisele, ja kodanluse valitsev kildkond ei julge sellega avalikku võitlusse astuda.

Kuid ükskõik millisel teel sotsialistlik revolutsioon ka toimuks — kas rahulikul või mitterahulikul teel — on ta alati klassivõitluse tulemuseks. Kodanluse võim kukutatakse sotsialistlikus revolutsioonis relvade abil, kui valitsevad klassid oma eesõiguste kaitseks ise relvad haaravad. Töölisklass võib kehtestada oma võimu ilma verevalamiseta, kui kodanlus näeb, et on täiesti võimatu vastu panna proletariaadi ümber koondunud rahva ülekaalus olevatele jõududele, ja kui kodanlusel jätkub mõistust rahva tahtele alistumiseks. Nii näiteks toimus see 1948. aastal Tšehhoslovakkias, kus kõik töötajad kommunistliku partei juhtimisel astusid üksmeelselt välja kodanluse kontrrevolutsiooniliste sepitsuste vastu ja sundisid teda andma võimu rahva kätte ilma ühegi püssipauguta.

Proletariaadi diktatuur

Sotsialistlik revolutsioon võtab poliitilise võimu ekspluataatorlikelt klassidelt — mõisnikelt ja kapitalistidelt — ning annab võimu töörahvale eesotsas töölisklassiga. Kuid kapitalistid, mõisnikud ja nende käsilased ei kao otsekohe. Pärast revolutsiooni tuleb periood, mil kapitalism on juba kukutatud, kuid

ei ole veel lõplikult likvideeritud ja endised ekspluataatorlikud klassid ei lakka võitlemast. Kapitalistliku ühiskonna ümberkujundamine sotsialistlikuks alles algab. Seda perioodi nimetataksegi kapitalismilt sotsialismile *üleminekuperioodiks*.

Üleminekuperioodil, samuti nagu järgnevatel kommunistliku ülesehituse etappidel, peab riigivõim olema proletariaadi käes, kes teostab oma diktatuuri.

Mis on proletariaadi diktatuur? V. I. Lenin vastab sellele küsimusele niiviisi:

«Proletariaadi diktatuur, kui tõlkida see ladinakeelne, teaduslik, ajaloolis-filosoofiline väljend lihtsamasse keelde, tähendab seda, et ainult teatav klass, nimelt linna ja üldse vabrikute ja tehaste töölised, tööstustöölised, on võimelised juhtima kogu töörahva ja kõigi ekspluateeritavate massi võitluses kapitali ikke kukutamiseks, selle kukutamise enese kestel, võitluses võidu käeshoidmise ja kindlustamise eest, uue, sotsialistliku ühiskonnakorra loomises, kogu võitluses klasside täieliku kaotamise eest.»[1] Niisiis, proletariaadi diktatuur on töörahva võim, keda juhib proletariaat, selle eesmärgiks on sotsialismi ja kommunismi ehitamine.

Kas proletariaat saab kodanlust lõplikult võita ja sotsialismi üles ehitada, kui ta ei kehtesta oma diktatuuri? Ajaloo kogemused on näidanud, et ei saa. Kui töölisklass võtab võimu enda kätte, jätkavad kõik ekspluataatorlikud klassid, kes on kaotanud võimu ja rikkused, meeleheitlikku võitlust kõige eest, mis nad on kaotanud. Nad säilitavad lootuse vana korra taastamiseks. Asi seisab selles, et võimust ilma jäänud mõisnikud, kapitalistid ja nende sabarakud säilitavad veel kaua aega enda käes suurt jõudu. Milles seisab nende jõud?

Esiteks, saanud kaotuse osaliseks ühel maal, loodab kodanlus põhjendatult rahvusvahelise kapitali ja teistes riikides võimul olevate ekspluataatorlike klasside abile. Näiteks on teada, et 14 riiki aitasid Venemaa mõisnikel ja kapitalistidel sõdida võiduka töölisklassi ja talurahva vastu. 1919. aastal võitis Ungaris sotsialistlik revolutsioon. Kuid välismaised intervendid lämmatasid selle. Ameerika Ühendriikide ja teiste maade imperialistid ei loobu ka praegu katsetest taastada jõu abil kapitalistlik kord riikides, kus töölisklass on saavutanud võidu. See jätkub seni, kuni eksisteerib imperialism.

Teiseks, sotsialistliku revolutsiooni võit ei tähenda veel seda, et ekspluataatorid jääksid otsekohe kõigist rikkustest ilma. Neile jääb raha ja mõningane omandus. Nad püüavad tõmmata veel oma poole väikeomanikke — talupoegi, käsitöölisi, kodutööndajaid, ostavad ära igasuguseid jätiseid ühiskonna põhjakihtidest, segavad majanduse organiseerimist jne.

Lõpuks, ekspluataatorlike klasside esindajail on täielikum haridus. Neil on kogemusi tootmise juhtimises ning organiseerimises ja sõjaasjanduses. Ekspluataatorid säilitavad sidemed intelli-

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 29. kd., lk. 387.

gentsiga — inseneride, kirjanike ja ajakirjanikega. Nad võivad veel kaua mõjutada poliitiliselt rahvahulka, kes ei vabane otsekohe vanadest vaadetest ja harjumustest.

See kõik nõuab töölisklassilt tugeva ja otsuskindla võimu loomist, kes vajaduse korral jõuga sunnib end arvestama ja oma nõudmistele alistuma. Järelikult on proletariaadi diktatuur eelkõige vajalik selleks, et murda kukutatud ekspluataatorlike klasside vastupanu; anda rahvale maa, vabrikud, tehased, kaevandused, maagileiukohad, pangad, raudteed ja muud tootmisvahendid; kaitsta ja kindlustada revolutsioonilisi võite sisevaenlaste kallaletungide eest; organiseerida sotsialismi ja kommunismi ülesehitamist.

V. I. Lenin kirjutas: «Proletariaadi diktatuur on võitnud ja poliitilise võimu enda kätte võtnud proletariaadi klassivõitlus võidetud kodanluse vastu, kes pole aga hävitatud, pole kadunud, pole lakanud osutamast vastupanu, kes on kõvendanud oma vastupanu.»[1]

Kelle vastu on suunatud proletariaadi diktatuur?

Kodanlikud ideoloogid on kulutanud terve meretäie tinti selle tõestamiseks, et proletariaadi diktatuur on üksnes vägivald, töölisklassi poolt kõigi teiste klasside mahasurumine, demokraatia (rahvavalitsuse) hävitamine. Selles kõiges aga pole kübetki tõtt.

Töörahvas, kes tuhandeid aastaid on kannatanud ekspluataatorite vägivalda, loobuks meeleldi igasugustest sundimisvormidest. Kuid teda tõukavad sellele lüüasaanud ekspluataatorlikud klassid. Töölisklass, kes on teostanud revolutsiooni, on valmis andma kõigile endistele peremeestele võimaluse ausalt töötamiseks ja töörahvaga järkjärguliseks kokkusulamiseks. Samal ajal ta aga purustab kindlalt ja otsustavalt kõik nende katsed uue elu ehitamist segada.

Proletariaadi diktatuur tähendab ühiskonna suure enamiku võimu vähemiku üle, kuna kõigi ekspluataatorlike klasside (orjapidajate, feodaalide, kapitalistide) diktatuur on alati tähendanud vähemiku võimu rahva enamiku üle. Järelikult on proletariaadi diktatuur kõige demokraatlikum kord, võrreldes kõigi seni teadaolevatega, ta teenib kõigi töötajate huvisid.

Selleks et ehitada sotsialismi, tuleb mitte üksnes suuromandus teha üldrahvalikuks ja ühiskondlikuks. Sotsialismi teele tuleb üle viia ka väiketootmine, esmajoones talumajapidamine. Tuleb muuta inimestevahelisi suhteid, ümber kujundada nende teadvust. Proletariaat juhib kogu ühiskonna sotsialistliku ümberkorraldamise üritust, tõmmates sotsialismi ehitamisele kaasa kogu töörahvast, kõiki oma liitlasi.

Seepärast kirjutaski V. I. Lenin: «Proletariaadi diktatuur on proletariaadi, töörahva eelväe, ja töörahva arvukate mitteproletaarsete kihtide (väikekodanlus, väikeomanikud, talurahvas, intelligents jne.) või nende enamiku klassiliidu eriline vorm, on liit kapitali

---

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 29. kd., lk. 350.

vastu, liit kapitali täielikuks kukutamiseks, kodanluse vastupanu ja tema restauratsioonikatsete täielikuks mahasurumiseks, liit sotsialismi lõplikuks väljakujundamiseks ja kindlustamiseks.»[1]

Juhtiv osa selles liidus kuulub töölisklassile, kes, kui see osutub möödapääsmatuks, kasutab reaktsioonilise (tagasikiskuva) kodanluse vastu sunnivahendeid, diktatuuri. Ta veenab oma liitlasi, abistab neid, organiseerib neid sotsialismi ehitamisele, kasutades sundimist ainult seaduse- ja korrarikkujate suhtes.

Partei proletariaadi diktatuuri tingimustes

Kogu töölisklassi võitlust proletariaadi diktatuuri kättevõitmisel, pärast sotsialistlikku revolutsiooni aga sotsialismi ja kommunismi ehitamisel juhib ja saab juhtida ainult marksistlik-leninlik partei. Partei on proletariaadi diktatuuri tsementeeriv, juhtiv jõud. Ta juhib töörahva kõigi teiste organisatsioonide (riiklike, ametiühingute, noorsoo jne.) tegevust, ühendab nende jõupingutusi ja suunab neid ühise eesmärgi saavutamiseks. Selleks et edukalt täita oma juhtivat osa, peab partei valdama revolutsioonilist teooriat, vaatama ettepoole, olema tihedalt seotud rahvaga, õpetama rahvahulki ja õppima neilt, kriitiliselt hindama oma tegevuse tulemusi, rangelt silmas pidama oma ridades ideelist puhtust, liitumist ja ühtsust. Igasugune partei distsipliini ja ühtsuse rikkumine õõnestab proletariaadi diktatuuri.

V. I. Lenin ütles: «Kes veidigi nõrgendab proletariaadi partei raudset distsipliini (eriti tema diktatuuri ajal), see abistab tegelikult kodanlust proletariaadi vastu.»[2]

LÜHIKOKKUVÕTE

Ühiskonna areng ei ole ükskõik missuguste juhuslikkuste tulemus, mingisuguste salapäraste jõudude tegevuse tulemus. See toimub kindlate seaduste alusel, mille esmakordselt avastasid ning teaduslikult formuleerisid Marx ja Engels. Inimesed ei saa muuta ühiskonna arenemise seadusi, kuid nad võivad tundma õppida nende toimet ja kasutada neid oma huvides. Inimkonna ajalugu loovad inimesed, töörahvahulgad ise. Materiaalsete hüvede tootmine määrab kindlaks kogu ühiskondliku elu, kõik ta küljed.

Töö- ja tootmisvahendid, samuti ka inimesed ise, kes toodavad materiaalseid hüvesid, moodustavad ühiskonna tootlikud jõud. Suhteid, millesse astuvad inimeste mitmesugused rühmad (klassid) tootmisprotsessis, nimetatakse tootmissuheteks. Need suhted määrab kindlaks see, kelle käes on tootmisvahendid. Kui neid valdab

---

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 29. kd., lk. 350—351.
[2] *V. I. Lenin,* Teosed, 31. kd., lk. 27.

mingisugune üks klass, siis on meil tegemist klassiühiskonnaga, kus tootmisvahendeid valdav vähemik ekspluateerib rahva enamikku. Ja vastupidi, selleks et inimese poolt inimese ekspluateerimine likvideerida, tuleb kõik tootmis- ja töövahendid muuta ühiskondlikuks omanduseks.

Inimesed täiustavad ja parandavad tootmisriistu pidevalt, rikastavad oma tootmisalaseid kogemusi ja võtteid. Sellepärast ei seisa ühiskonna tootlikud jõud iialgi paigal, vaid arenevad pidevalt. Tootlike jõudude areng viib selleni, et tootlikud jõud ei mahu enam olemasolevate tootmissuhete raamidesse, ja siis muutuvad ka tootmissuhted. Tootmissuhete (või omandussuhete) muutumisest on alati huvitatud ühiskonna teatud klass. See klass ongi tootmissuhete revolutsioonilise ümberkorralduse initsiaatoriks (algatajaks). Uued tootmissuhted annavad algul tootlike jõudude arenemiseks avarad võimalused, kuid järk-järgult vananevad need ja küpseb uus revolutsioon.

Seni kui tootmisvahendid ei ole kogu ühiskonna valduses, vaid kuuluvad ekspluataatorlikele klassidele, on see inimkonna ajaloos alati nii toimunud ja toimub ka edaspidi.

Sellest ajast alates, mil ühiskond jagunes ekspluataatoriteks ja ekspluateeritavateks, on kogu inimkonna ajalugu olnud klassivõitluse ajalugu: orjapidajate ja orjade, mõisnike ja talupoegade-pärisorjade, kapitalistide ja proletaarlaste vahel. Klassivõitlus lõppes alati kogu ühiskondliku korra revolutsioonilise ümberkorraldamisega: orjandusliku korra asemele tuli pärisorjuslik kord, mis hiljem andis aset kapitalismile.

Kapitalism on viimane ekspluataatorlik kord. Esialgu loob ta tingimused tootmise enneolematuks kasvuks. Kuid kapitalistlikus korras peituvad lahendamatud vastuolud tootmise ühiskondliku iseloomu ja eraomandusliku vormi vahel. Materiaalseid hüvesid ja töövahendeid toodab kogu ühiskond, kuid väike kildkond kapitaliste omastab nad. See kapitalismi peamine vastuolu muutub lõpuks ühiskondliku arengu takistuseks. Kapitalistlikus ühiskonnas toimub terav klassivõitlus.

Kapitalismi kõrgeimaks ja viimseks staadiumiks on imperialism. Imperialismi tingimustes teravnevad äärmuseni kõik kapitalistlikud vastuolud: tööliste ja kapitalistide vahel, asumaade rõhutud rahvaste ja kolonisaatorite vahel, kapitalistlike riikide endi vahel. Imperialism on proletaarse revolutsiooni eelõhtu.

Kapitalistliku korra rüpes tekib jõud, mis lõppude lõpuks kukutab kapitalismi. Selliseks jõuks, kapitalismi hauakaevajaks, on proletariaat, kes tekib koos kapitalismiga. Kõige revolutsioonilisema ja kõige organiseerituma klassina on proletariaadi kutsumuseks koondada enda ümber kõik töötajad ja viia nad sotsialistlikule revolutsioonile. Teostanud revolutsiooni, kukutanud kapitali võimu, peab töölisklass tingimata kehtestama riigis oma diktatuuri, see on riikliku juhtimise töörahva muude kihtide üle. Proletariaadi diktatuur on vajalik selleks, et murda kukutatud klasside vastu-

panu, anda rahvale maa, vabrikud, tehased, söe- ja maagikaevandused, pangad, raudteed ja teised tootmisvahendid, kaitsta ja tugevdada revolutsiooni võite, organiseerida sotsialismi ja kommunismi ülesehitamist.

Kõigi nende ajalooliste ülesannete lahendamiseks on töölisklassile tingimata vajalik võitlev, revolutsiooniline, marksistlik-leninlik partei, kes valdab teaduslikku teooriat ja juhib tema klassivõitlust. Sellise partei loomist alustasid Marx ja Engels, nimetades selle kommunistlikuks parteiks. Esmakordselt aga rajas sellise partei Venemaal V. I. Lenin.

BOLŠEVIKE PARTEI — OKTOOBRIVÕIDU ORGANISEERIJA

1. Kapitalismi arenemine ja töörahva olukord Venemaal

Aastasadu ägas meie rahvas, nagu teiste maade rahvadki, ekspluataatorite ikke all. Oma tööga lõi ta kõik rikkused, need aga omastas käputäis parasiite. Ühiskond oli korraldatud nii, et ühed uppusid luksusesse ja kasutasid kultuuri ning hariduse kõiki hüvesid, teised aga elasid vaesuses ja pimeduses. Rahvalt olid ära võetud kõik õigused. Kogu võim riigis kuulus ekspluataatoritele — algul mõisnikele, seejärel mõisnikele ja kapitalistidele; nende huvisid kaitses sõjavägi, politsei, sandarmeeria.

Selline ebaõiglane kord, mis on rajatud inimese ekspluateerimisele inimese poolt, eksisteerib veel praegugi kapitalistlikes maades. Sajandeid unistas töörahvas paremast elust ja võitles visalt enda vabastamise eest. Kuid pikema aja vältel tabasid töörahvast lüüasaamised ja äpardumised. Ei olnud veel jõudu, mis oleks koondanud rahvahulgad ja asunud nende vabadusvõitluse etteotsa. Alles Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon tegi meie maal lõpu ekspluataatorite võimule. Esmakordselt inimkonna ajaloos rajas nõukogude rahvas sotsialistliku ühiskonna ja näitas sellega kõigile rahvastele kätte tee uuele, õnnelikule elule. Möödus kolm aastakümmet ja meie maa tööliisklassi ja talurahva eeskujule järgnesid Euroopa ja Aasia paljude maade töötajad. Praegu hõlmab sotsialistlik süsteem maid, kus elab üle kolmandiku inimkonnast.

Kuidas siis õnnestus meie maa töötajail vabaneda sajandeid kestnud ikkest? Kuidas nad võitlesid ja kuidas nad saavutasid võidu rõhujate üle?

Pärisorjuse kaotamine

Venemaal kestis pärisorjuslik kord tunduvalt kauem kui Lääne-Euroopa maades, kusjuures ta paistis silma talupoegade eriti julma ekspluateerimise poolest. Pärisorjade olukord erines vähe orjade olukorrast. Mõisnikud käisid talupoegadega ümber nagu oma omandiga. Nad võisid pärisorje müüa ja osta, karistamatult peksta ja julmalt piinata.

Kogu võim Venemaal kuulus tsaarile. Tsaari-isevalitsus kaitses feodaalmõisnike õigusi ja aitas neil talurahvast sõnakuulmises hoida.

Mõisnike julmusest meeleheitele viidud talupojad tõusid sageli

üles, et võidelda oma rõhujate vastu. Venemaa ajalugu tunneb palju talurahvarahutusi, mis tihti kasvasid ülestõusudeks. Paljud ülestõusud haarasid riigi hiiglasuuri alasid ja nende mahasurumiseks pidid tsaarid saatma suuri sõjavägesid. Niisugusteks ülestõusudeks olid talupoegade ülestõusud Ivan Bolotnikovi (aastal 1606), Stepan Razini (aastail 1667—1671), Kondrati Bulavini (aastail 1707—1708) juhtimisel. Eriti ähvardav oli ülestõus, mida juhtis Jemeljan Pugatšov (aastail 1773—1775).

Ehkki talurahva ülestõuse oli palju, lõppesid nad kõik lüüasaamisega. Miks? Sellepärast, et talupoegadel polnud ega võinudki tol ajal olla niisugust liitlast ja juhti, nagu seda on töölisklass. Mõisnike vastu välja astunud talupoegadel ei olnud selget võitluseesmärki ja nad ei suutnud ühendada oma jõupingutusi ühise vaenlase vastu. Sageli juhtus nii, et talupojad, õiendanud arveid oma maakonna mõisnikega, lõpetasid võitluse, arvates, et teiste maakondade talupojad talitavad niisama oma mõisnikega. Nad ei suutnud veel aru saada, et vabanemiseks on tarvis ühiselt võidelda ja kukutada kõik mõisnikud eesotsas tsaariga.

Tsaariväed surusid talupoegade väljaastumised metsikult maha; ülestõusnud talupoegi heideti vanglatesse, saadeti asumisele ja hukati.

Pärisorjus pidurdas riigi majanduslikku arengut. Tsaari-Venemaal arenes tööstus tunduvalt aeglasemalt kui näiteks Inglismaal, Prantsusmaal ja mõnedes teistes Euroopa maades, kus pärisorjus oli juba kaotatud. Pärisorjuslik kord hakkas samuti pidurdama ka põllumajanduse arengut. Oli selge, et pärisorjusel tuleb lõpp.

Vaatamata julmadele arveteõiendamistele tõusid pärisorjad üha sagedamini ja otsustavamalt üles mõisnike vastu. 1858. aastal oli 86, 1859. aastal 90 ja 1860. aastal 108 talurahvarahutust. Kohkunud talurahva massilistest väljaastumistest, otsustas tsaar, et parem on vabastada talupojad ülaltpoolt, kui oodata, kuni nad endid ise vabastavad. 1861. aastal viidi läbi niinimetatud talurahvareform: tsaarivalitsus kaotas pärisorjuse.

Talurahva laostumine

Reform viidi läbi nii, et sellest ei saanud kasu talupojad, vaid mõisnikud. Nad lõikasid endale rohkem kui ühe viiendiku neist maadest, mis pärisorjuse ajal olid talupoegade kasutuses. Seda talupoegadelt äravõetud maad hakati nimetama «lõikudeks» (vene keeles «otrezki»). Kokkuvõttes jäi talupoegadele maad isegi vähem, kui seda oli nende kasutuses pärisorjuse ajal. Sealjuures olid maa piirid aetud nõnda, et talupojad said kõige halvema, sageli täiesti kõlbmatu maa, ilma heina- ja karjamaata.

Talupoegadele jäänud hingemaa eest võeti neilt mõisnike kasuks tohutuid väljaostumakse. Maa, mis jäeti talupoegadele, maksis umbes 650 miljonit kuldrubla, kuid talupoegadelt nõuti selle eest väljaostumaksude näol sisse ligi 2 miljardit kuldrubla. Ühesõnaga, tsaar ja mõisnikud «vabastasid» talurahva nii, et ta osutus käsist ja jalust seotuks samade mõisnike poolt.

1861. aasta reform ei hävitanud feodaalmajanduse põhialust — mõisnike maavaldust. Kõige suuremaks mõisnikuks oli tsaar. Tsaari perekonnale kuulus 7 miljonit tiinu maad. Suuri maatükke omasid kirikud ja kloostrid; nende valduses oli ligi 6 miljonit tiinu. Viiskümmend aastat pärast reformi oli kogu Venemaa pindala jaotatud selliselt, et 30 000 mõisnikul oli 70 miljonit tiinu maad, peaaegu niisama palju maad oli 10,5 miljonil talul. Ühe mõisniku kohta tuli keskmiselt 2300 tiinu maad, paljudel taludel aga oli ainult 1—2 tiinu.

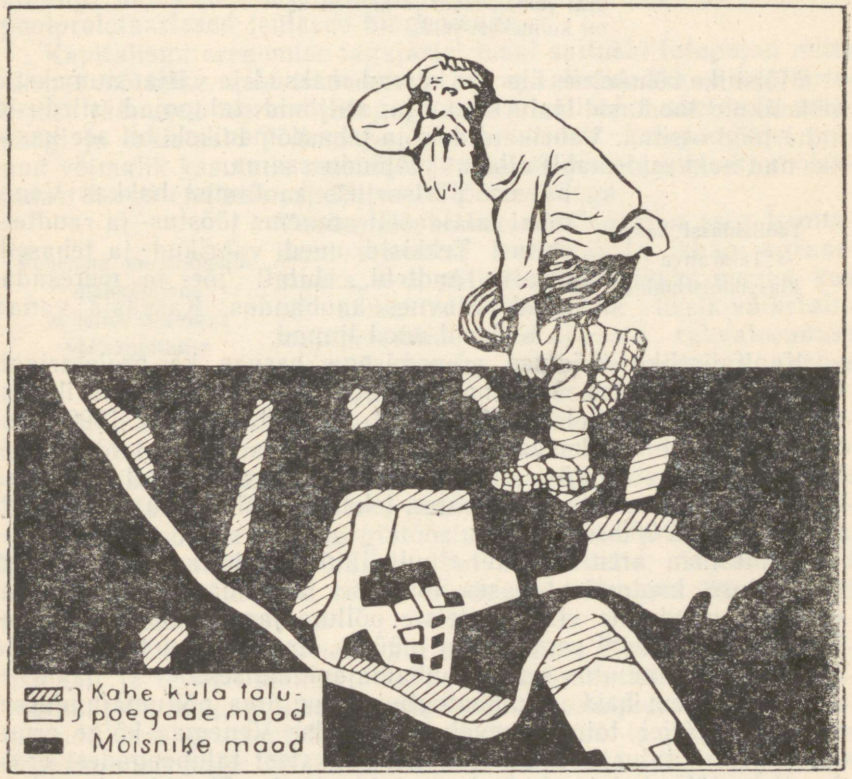

Talupoegade ja mõisnike maade tüüpiline paigutus pärast 1861. aasta reformi

Niisugustel viletsatel hingemaadel ei saanud talupojad ära elada. Neil tuli uuesti hakata mõisnikku orjama ja kõige rängemail tingimustel mõisamaad rentima. Sageli pidid talupojad nende endi käest äralõigatud maade kasutamise eest maksma mõisnikule renti või harima oma tööriistade ning hobustega mõisniku maad. Seda nimetati «teorendiks» (vene keeles «otrabotki»). Sageli oli talupoeg sunnitud renditud maa eest mõisnikule tasuma natuuras,

ära andma poole oma viljasaagist. Seda nimetati «pooleterarendiks» (vene keeles «ispolu» ehk «izdolštšina).

Peale väljaostumaksude, teorendi ja pooleterarendi maksid talupojad veel makse ja andameid kroonule — sõjaväe, politsei ja teiste tsaarivõimu organite ülalpidamiseks. Suuri andameid kogusid talupoegadelt ka kirikud ja kloostrid. Seda «vabastatud» talupoegade riisumist väljendas suur vene poeet Nekrassov järgmistes talupoja sõnades:

Sa üksinda teed tööd,
kuid vaevalt töö on lõppenud,
seal jumal, tsaar ja mõisasaks
on kolmekesi jaol.

Mõisnike rõhumine, üle jõu käivad maksud ja väljaostumaksud mõisnikule laostasid talurahva, ja miljonid talupojad siirdusid linna tööd otsima. Vabrikantidele ja tehaseomanikele oli see kasulik: nad hakkasid maalt odavat tööjõudu saama.

Töölisklassi kasv. Talurahva klassikihistumine

Pärast pärisorjuse kaotamist hakkas Venemaal laialdaselt arenema tööstus- ja raudteeehitus. Tekkisid uued vabrikud ja tehased, rajati raudteid, ehitati jõe- ja meresadamaid. Elavnes kaubandus. Kasvasid vanad ja tekkisid uued linnad.

Kapitalistliku tööstuse arenemisega kasvas ka proletariaat. 1865. aastal töötas Venemaa Euroopa-osa suurtes vabrikutes, tehastes ja raudteedel 706 000 töölist. 25 aastat hiljem, 1890. aastal, oli tööliste arv kasvanud kahekordseks ja ulatus 1 432 000-ni. Veel mõni aasta hiljem aga — XX sajandi algaastail — töötas kogu Venemaa suurtes vabrikutes, tehastes, mäetööstuses ja raudteel juba 2 792 000 töölist.

Kapitalism arenes mitte ainult linnas, vaid ka maal. Pärast pärisorjuse kaotamist, seoses tööstuse ja linnade kasvamisega, suurenes nõudmine vilja ja teiste põllumajandussaaduste järele. Talupojad hakkasid sagedamini müüma oma saadusi turul, nende majapidamine muutus seega kaubamajapidamiseks.

Üha rohkem hakkas kaubatootmine tungima põllumajandusse. Selle tagajärjel toimus revolutsioonieelse Venemaa kõige arvukama klassi, talurahva kihistumine. Jõukatest talupoegadest eraldus käputäis kulakuid-külakurnajaid. Nad palkasid sulaseid ja päevilisi, ekspluateerisid varatuid talupoegi, ostsid poolmuidu kokku nende tööproduktid ja maa. Moodustades XIX sajandi lõpul ühe kuuendiku talupoegade üldarvust Venemaal, oli kulakuil niisama palju hobuseid kui kõigil teistel talupoegadel kokku.

Samal ajal kui rikastus käputäis kulakuid, vaesus ja laostus suurem osa talupoegi. Paljudel talupoegadel polnud isegi hobust. Hobuseta talupoeg ei elatanud end oma majapidamise sissetulekust, vaid palgatööst. Oma seisundilt olid kehvtalupojad kõige lähemal proletaarlastele. V. I. Lenin nimetaski kehvtalupoegi poolproletaarlasteks. Paljud neist olid sunnitud üldse oma majapida-

mise maha jätma ja minema linna, kus nad muutusid palgalisteks proletaarlasteks, või töötama palgalistena mõisnike ja kulakute juures, muutudes seega sulasteks.

Kerge polnud ka kesktalupoegade elu. Isegi hea lõikuse aastal suutis keskmik vaevu otsa otsaga kokku viia; puudus ähvardas teda alatasa. Ainult tühine osa keskmikke rabeles välja ja muutus kulakuteks. Tavaliselt aga langesid keskmikud viletsusse ja täiendasid küla kehvikute kihti. Seega talurahvas kui klass lagunes. Maal, samuti nagu linnaski, tekkisid kapitalistliku ühiskonna klassid: külakodanlus (kulaklus), külaproletaarlased (sulased) ja poolproletaarlased (sulased hingemaaga).

Kapitalismi arenemise tagajärjel maal sattusid talupojad mitte üksnes mõisnike, vaid ka kulakute ja kapitalistide ikke alla. Pärisorjuse jäänused teorendi ning pooleterarendi näol aheldasid talupoegi ja takistasid põllumajanduse arenemist. Talupoegadel polnud võimalik kasutada masinaid ja väetisi. Ka suurem osa mõisamaast hariti endiselt primitiivsete tööriistadega.

Venemaa majanduslik mahajäämus ja tema sõltumus väliskapitalist

Vaatamata sellele, et Venemaa asus kapitalismi arnemise teele, jäi ta ikkagi agraarmaaks, s. o. põllumajanduslikuks maaks, kus oli ülekaalus vähetootlik üksik-väiketalumajapidamine. 1897. aasta rahvaloenduse andmeil tegeles põllumajandusega umbes viis kuuendikku Venemaa elanikkonnast.

Paljud tähtsad tööstusharud puudusid revolutsioonieelsel Venemaal üldse. Välismaalt tuli osta masinaid, tööpinke, elektriseadmeid ja isegi vikateid. Tähtsamad tööstusharud olid välismaiste kapitalistide käes. Nii näiteks kuulus pool naftatööstusest, kolmveerand kivisõe- ja metallurgiatööstusest inglise, prantsuse, saksa, belgia vabrikantidele. Välismaised kapitalistid ekspluateerisid halastamatult Venemaa töölisi. Nad said vähemalt 200 miljonit kuldrubla kasumit aastas.

Tsaarivalitsus võttis määratu suuri laene Prantsusmaalt, Inglismaalt ja teistelt maadelt. Selle raha kulutas tsaar sõjaväe relvastamiseks ning politsei ja sandarmiväe ülalpidamiseks. Väislaenude eest protsentide tasumiseks pumpas tsarism iga aasta elanikkonnalt välja 600—700 miljonit kuldrubla. Vähe aega enne Esimest maailmasõda sõlmis tsaarivalitsus salalepingu Inglise ja Prantsuse valitsustega. Nende lepingute järgi kohustus tsarism sõja korral rindele saatma miljoneid vene soldateid, kes pidid sõjas võitlema mitte üksnes vene, vaid ka inglise ja prantsuse kapitalistide kasumite huvides.

Milleni viis tsaarivalitsuse, mõisnike ja kapitalistide selline poliitika? Selleni, et Venemaa sattus üha suuremasse majanduslikku ja poliitilisse sõltumusse võimsatest riikidest, see tähendab, muutus Lääne-Euroopa kapitalismi poolasumaaks. Välismaise kapitali ülevõim muutis töötajate juba niigi raske olukorra veelgi halvemaks.

Tööliste teenistus ja kapitalistide kasumid tsaariaegsel Venemaal

Töölisklassi olukord

Iga kapitalist on huvitatud sellest, et tööpäev oleks tema ettevõtteis võimalikult pikem, tööliste palk aga võimalikult väiksem.

Tsaari-Venemaal töötasid töölised koidust südaööni. Möödunud sajandi kaheksakümnendail aastail kestis tööpäev vabrikuis ja tehastes vähemalt 12½ tundi, tekstiilivabrikuis aga 14—15 tundi. Oma ränga töö eest said töölised närust palka. Vabrikandid võtsid meeleldi tööle naisi ja lapsi; see oli vabrikantidele kasulik, sest naistele ja lastele maksti sama töö eest palju vähem kui meestöölistele.

Ent ka selle viletsa palga said töölised harva täies ulatuses kätte. Vabrikandid sundisid töölisi ostma toiduaineid kolm korda kallima hinnaga peremeeste poodidest, ähvardades vallandami-

sega neid, kes seda ei teinud. Peale selle võeti töölistelt veel igal sammul röövtrahve. Meenutades vene tööliste kohutavat olukorda, kirjutas vana vene tööline-revolutsionäär kangur Pjotr Moissejenko: «Kõige eest võeti trahvi. Lähed direktori akna alt mööda, müts peas — trahv. Hakkad kasarmus valjusti rääkima — trahv. Tuled lõõtspilliga tänavale — trahv. Sünnitas naine kaksikud — trahv. Heida kas või pikali ja sure maha!»

Töölised elasid kitsastes kasarmutes, muldonnides. Mitu perekonda elutses ühes toas. Vallalistele töölistele tehti kahe-, mõnikord isegi kolmekordsed narid. 1902. aastal kirjutas sandarmiohvitser, kes toimetas juurdlust Moskva streigiliikumise asjus, oma ettekandes ülemusele tingimustest, millistes elasid töölised, järgmist: «Väikestes toapugerikkudes, mis on jagatud 8 latriks, elab 18—24 inimest, kusjuures igas latris magab perekond koos lastega. Latter on 2½ arssinat[1] pikk ja umbes 2 arssinat lai.»

Töölised toitusid viletsalt, olid kehvalt riietatud. Tiisikus ja teised tõved hävitasid massiliselt inimesi. Tööliskindlustust ei olnud. Ent ravida sai ainult raha eest, raha aga ei jätkunud isegi toiduks. Töölised vananesid varakult, muutusid santideks väljakannatamatute töötingimuste tõttu. Kui tööline oli jõuetuks jäänud või haigestus, viskasid kapitalistid ta tänavale. Vabrikuväravais tungles alati inimesi, kes otsisid tööd. Töötu ja ta perekond olid määratud näljasurmale.

Nagu kõigis teisteski maades, nii kasvas ka Venemaal kapitalism üles tööliste vere ja riisumise, vägivalla arvel. V. I. Lenin arvestas välja, et 1908. aastal sai Venemaal väike kildkond kapitaliste märksa rohkem kasumeid, kui tal kulus kõikidele töölistele palkade väljamaksmiseks. Järelikult oli proletaarlane suurema osa tööajast sunnitud kapitalisti kasuks tasuta töötama.

Töötada käsi rüppe laskmata kapitalistide kasuks, et hiljem olla tänavale visatud — niisugune oli tööliste saatus tsaariaegsel Venemaal. Töötada koidust ehani mõisnike ja kulakute kasuks — niisugune oli miljonite kehvtalupoegade saatus.

Töörahva õigusetus

Vana Venemaad valitses tsaar. Tsaari võim polnud millegagi piiratud, tema üksi andis seadusi ja määras ametnikke. Linnades võimutsesid mõisnikud, vabrikandid, kaupmehed ja majaomanikud, külades aga needsamad mõisnikud ja kulakud. Mõisnike klass oli tsarismi peamine tugi. Isevalitsuse kogu riigiaparaat, politsei, sõjavägi ja kohus seisid valvel tsaari, mõisnike ja kapitalistide huvide eest.

Töölistel ja talupoegadel polnud õigust arutada ja otsustada riigiasju ega valida enda hulgast esindajaid riigiorganeisse. Tsaarivõimud keelasid töölistel ja talupoegadel liituda ühinguisse, pidada koosolekuid ja välja anda oma ajalehti.

Kuni 1903. aastani kehtis Venemaal ihunuhtlus. Vähimagi eksimuse eest, maksude tähtajaks maksmata jätmise eest nuheldi talu-

[1] Arssin on 71 sentimeetrit.

poegi vitstega. Tööliste ja talupoegade revolutsioonilist võitlust surus tsarism julmalt maha. Tsaarivalitsus laskis maha ja poos üles kümneid tuhandeid revolutsioonilisi võitlejaid ning sajad tuhanded hukkusid vanglais, sunnitööl ja asumisel. Streikivaid töölisi peksid ja lasksid maha politseinikud, sandarmid ja tsaari sõjaväed.

Tsaari-isevalitsus oli töörahva verivaenlane. Tsarismi hävitamata ei võinud Venemaa töölised ja talupojad vabadust saavutada.

Tsaari-Venemaal elas kümneid eri rahvusi. Mittevene rahvusest tööliste ja talupoegade olukord oli veel halvem kui vene tööliste ja talupoegade olukord. Mittevene rahvusest töötajad kannatasid kahekordse rõhumise all. Neid rõhusid nii kohalikud ekspluataatorid kui ka vene mõisnikud ja kapitalistid.

Mõisnikud ja kapitalistid pidurdasid teadlikult rahvuslike ääremaade majanduslikku arenemist. Neile oli kasulik sealt odava hinna eest tooraineid saada. Nendes rajoonides arenes peamiselt kaevandav tööstus. Tsarism lämmatas Venemaa rahvaste rahvuslikku kultuuri. Mittevene rahvustel oli keelatud koolides laste õpetamine emakeeles, oma kirjanduse ja kunsti arendamine. Paljude Venemaa ääremaade elanikkond oli peaaegu täiesti kirjaoskamatu. Nii oli Aserbaidžaanis iga 100 inimese kohta kirjaoskajaid üksnes 10, Kasahstanis ainult 2, kuna Tadžikistanis oli üks kirjaoskaja 200 inimese kohta. Mõnel Venemaa rahval puudus isegi oma kiri ja tähestik.

Tsaarivõim laskis mittevene rahvustele osaks saada igasuguseid alandusi ja solvamisi. Tsaari-isevalitsus ässitas üht rahvast teise kallale, õhutas juudiprogromme, tapatalguid aserbaidžaanlaste ja armeenlaste ning ka teiste rahvaste vahel. «Jaga ja valitse!» — niisugune oli tsarismi poliitika. Selle poliitikaga püüdis isevalitsus töörahva jõudu nõrgendada, teda killustada ja alluvuses hoida.

2. Töölisliikumine Venemaal ja bolševike partei loomine

Töölisliikumise esimesed sammud ja marksismi levimine Venemaal

XIX sajandi teisel poolel kasvas proletariaat Venemaal ja kujunes suureks jõuks. Tööliste põhihulgad olid koondunud Peterburisse, Moskvasse, Ivanovo-Voznessenskisse, Jaroslavli, Nižni-Novgorodi, Jekaterinoslavi, Donetsi basseini, Uraali, Bakuusse ja teistesse suurtesse tööstuskeskustesse.

Juba XIX sajandi seitsmekümnendail aastail hakkas Venemaa töölisklass ärkama ja võitlema kapitalistide vastu. Neil aastail avaldus töölisliikumine sageli korratute väljaastumiste näol, piirdudes peremeeste poodide ja kontorite purustamisega. Proletariaat oli tol ajal organiseerimata, killustatud ja tal polnud selget eesmärki.

Algul püstitasid töölised peamiselt majanduslikke nõudmisi: nõudsid tööpäeva lühendamist, palga tõstmist, röövtrahvide kaotamist. Kuid säärane võitlusvorm ei võinud tuua töötajate ainelise olukorra tõsist paranemist.

Vähehaaval veendusid töölised, eriti nende eesrindlik osa, et tõeliseks vabanemiseks on vaja pidada mitte ainult majanduslikku, vaid ka poliitilist võitlust, see tähendab võitlust tsaari-isevalitsuse ning mõisnike ja kapitalistide võimu kukutamise eest.

Töölisklass oligi see, kes pidi etendama peaosa tsarismi kukutamisel. Tolle aja eesrindlikud töölised said väga hästi aru oma jõust, töölisklassi jõust. Revolutsioonilise propaganda eest vangistatud kangur Pjotr Aleksejev ütles 1877. aastal kohtus: «Kerkib üles miljonite tööliste lihaseline käsi ja variseb põrmu soldatitääkidele tuginev despotismi (tsaari-isevalitsuse. — Toim.) ike!»

XIX sajandi seitsmekümnendail ja kaheksakümnendail aastail toimusid Venemaal rohkearvulised tööliste streigid. Kõige suurem streik oli Morozovi vabrikus Orehhovo-Zujevos. Kaheksa tuhat kangrut jätsid 1885. aasta jaanuaris töö seisma, nõudes vabrikandilt kõigepealt röövtrahvide kaotamist. Alles pärast seda, kui politsei oli areteerinud kõik streigijuhid ja 600 aktiivset streikijat, suudeti streik maha suruda. Orehhovo-Zujevo tööliste streik näitas tööliste jõudu ja organiseeritust ning avaldas suurt mõju revolutsioonilise liikumise kasvule Venemaal.

Määratu suur tähtsus revolutsioonilise töölisliikumise edukaks arenemiseks oli marksismi levimisel. Marksistlikud raamatud levisid Venemaal juba XIX sajandi neljakümnendail-viiekümnendail aastail. 1872. aastal tõlgiti vene keelde teadusliku sotsialismi kõige tähtsam teos — Marxi «Kapital». Suurt osa marksismi levitamisel Venemaal etendas marksismi väljapaistva teoreetiku ja propagandisti Georgi Valentinovitš Plehhanovi poolt 1883. aastal välismaal organiseeritud esimene vene marksistide rühm — «Töö Vabastuse» rühm.

Alates XIX sajandi kaheksakümnendaist aastaist levib marksistlik õpetus Venemaal üha laialdasemalt, esialgu revolutsioonilise intelligentsi keskel, seejärel ka eesrindlike tööliste hulgas. Peaaegu üheaegselt «Töö Vabastuse» rühmaga rajati Peterburis marksistlik Blagojevi rühm, mille liikmeskonna moodustas üliõpilasnoorus. Rühma organiseerijaks oli Dmitri Nikolajevitš Blagojev (1856—1924) — rahvuselt bulgaarlane, kes hiljem rajas ja juhtis Bulgaaria Kommunistlikku Parteid. Blagojevi rühm asutas Peterburi tööliste hulgas umbes 15 marksistlikku ringi, organiseeris vastastikuse abistamise kassad, illegaalse (salajase) trükikoja ja illegaalse raamatukogu. See rühm eksisteeris üle kahe aasta — 1883.—1885. aastani — ja purustati siis politsei poolt. Hiljem organiseeriti Totšisski ja Brusnevi marksistlikud ringid Peterburis, Fedossejevi ringid Kaasanis ja teised. Ühest Fedossejevi poolt Kaasanis organiseeritud ringi tööst võttis oma revolutsioonilise tegevuse algul osa V. I. Lenin.

Kuid tolleaegsed marksistlikud ringid, ehkki neis oli palju töölisi, polnud peaaegu üldse seotud töölisliikumisega. Ringidest osavõtjad õppisid tundma marksistlikku teooriat. Kuid revolutsiooniline teooria muutub ainult siis materiaalseks jõuks, kui ta vallutab rahvahulgad. Oli vaja arendada laialdast poliitilist agitatsiooni rahvahulkades, tihedamalt ühineda töölisliikumisega ja viia see õigele teele. Seda ülesannet võis lahendada vaid uut tüüpi partei, töölisklassi marksistik revolutsiooniline partei. Sellise partei rajajaks ja geniaalseks juhiks oli V. I. Lenin.

V. I. Lenini võitlus Venemaa revolutsiooniliste jõudude ühendamise eest

Venemaa proletariaadi revolutsioonilist võitlust juhtis Vladimir Iljitš Lenin (Uljanov). Ta sündis 22. aprillil 1870. aastal Simbirski (praegune Uljanovsk) linnas rahvakoolide inspektori perekonnas. Revolutsioonilist tegevust alustas Vladimir Iljitš seitsmeteistkümneaastase noormehena Kaasanis, kus ta õppis ülikoolis. Tsaarivõimud hakkasid Leninit julmalt taga kiusama juba tema revolutsioonilise tegevuse esimestest sammudest alates. Üliõpilasliikumisest osavõtmise pärast heideti Lenin ülikoolist välja, areteeriti ja saadeti asumisele.

Üle nelja aasta elas Lenin Samaaras (nüüdne Kuibõševi linn) ja organiseeris seal marksistliku ringi. 1893. aasta sügisel asus V. I. Lenin elama Peterburi: teda tõmbas sinna, kuhu olid koondunud proletariaadi hulgad ja kus kees revolutsiooniline võitlus. Erakordselt sügav marksismi tundmine, oskus marksismi rakendada Venemaa tingimustes, vääramatu usk töölisklassi võidusse, väljapaistev organiseerimisanne — kõik see tegi noore Lenini Peterburi vene marksistide tunnustatud juhiks. G. M. Kržižanovski, üks V. I. Lenini vanemaid võitluskaaslasi, kirjutas umbes kolmkümmend aastat hiljem: «V. I. Uljanovi ilmumist meie juurde 1893. aasta sügisel võib oma tagajärje poolest võrrelda elustava kõuemürinaga. Sellest hetkest peale algas meil uus elu.»[1]

V. I. Lenin koondas ja juhtis Peterburi marksistlikke töölisringe ja ühendas nad 1895. aastal «Töölisklassi Vabastusvõitluse Liiduks». «Võitlusliit» oli, V. I. Lenini ütluse järgi, revolutsioonilise proletaarse partei esimeseks algeoks Venemaal. Vladimir Iljitš juhtis tööliste massilisi revolutsioonilisi väljaastumisi ja ühendas tööliste võitlust majanduslike nõudmiste eest poliitilise võitlusega tsarismi vastu. Kui mõnes ettevõttes puhkes streik, siis kirjutas V. I. Lenin selliste eesrindlike tööliste, nagu I. V. Babuškini, V. A. Šelgunovi ja teiste osavõtul lendlehti, milledes selgitas, kuidas tuleb töölistel võidelda oma huvide eest, kuidas siduda majanduslikku võitlust töötingimuste parandamise, tööpäeva lühendamise ja palga tõstmise eest poliitilise võitlusega tsaariisevalitsuse vastu. «Võitlusliidu» juhtimisel toimusid Peterburi

[1] «Воспоминания о Владимире Ильиче Ленине». ч. I, 1956, стр. 151.

tööliste suured streigid, mis paistsid silma kõrge organiseerituse poolest.

«Töölisklassi Vabastusvõitluse Liit» hakkas esmakordselt Venemaal ellu viima sotsialismi teadusliku teooria ühendamist töölisliikumisega ja valmistas ette revolutsioonilise marksistliku töölispartei loomist.

1895. aasta detsembris areteerisid tsaarivõimud V. I. Lenini ja tema lähemad sõbrad ning panid nad vangi. Kuid ka seal ei katkenud V. I. Lenini revolutsiooniline tegevus. Ta andis nõu ja juhiseid «Võitlusliidule», kirjutas brošüüre ja lendlehti ning saatis need vabadusse. Vladimir Iljitš kirjutas vanglas partei programmi projekti. 1897. aastal saadeti V. I. Lenin Siberisse, Šušenskoje külla asumisele. Seal lõpetas ta vanglas alustatud suurepärase teadusliku töö «Kapitalismi arenemine Venemaal» ja kirjutas rea teisi töid, milles ta näitas, et Venemaa areneb kapitalistlikku teed mööda ja et Venemaal kasvab revolutsiooni otsustav jõud— proletariaat, kes liidus töötava talurahvaga suudab hävitada ja peab hävitama mõisnike ja kapitalistide võimu ning teostab sotsialistliku revolutsiooni.

Peterburi «Töölisklassi Vabastusvõitluse Liit» andis võimsa tõuke revolutsioonilisele liikumisele kogu riigis ja kergendas seega töölisklassi ühtse marksistliku partei loomist Venemaal.

Revolutsioonilise marksistliku partei loomine Venemaal

Esimene katse luua Venemaal ühtne revolutsiooniline töölispartei võeti ette 1898. aasta märtsis. Mõnede «Võitlusliitude» — Peterburi, Moskva, Kiievi, Jekaterinoslavi ja teiste esindajad tulid kokku partei I kongressile, mis toimus illegaalselt Minskis. Sellest võttis osa kõigest üheksa inimest. Kongress kuulutas välja Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei (lühendatult VSDTP) loomise.

Kuid tegelikult parteid sel ajal veel ei loodud. Asi oli selles, et kongress ei töötanud välja partei programmi ega põhikirja. Peagi areteeriti kongressi poolt valitud VSDTP Keskkomitee. Sotsiaaldemokraatlikud organisatsioonid töötasid endiselt killustatult, neil ei olnud ühtset tegevusjoont ega juhtimist.

V. I. Leninit kongressil ei olnud; ta oli sel ajal asumisel. Vladimir Iljitš mõtles hoolega läbi kõigi revolutsiooniliste sotsiaaldemokraatlike organisatsioonide ühtseks parteiks ühendamise plaani. Ta jõudis järeldusele, et kõigepealt on vaja organiseerida ülevenemaaline poliitiline ajaleht, mis pidi omavahel ühendama üksikuid marksistlikke ringe ja organisatsioone ning ette valmistama partei loomist. Pärast asumiselt tagasipöördumist sõitis V. I. Lenin välismaale ja organiseeriski seal sellise ajalehe. Ajaleht hakkas ilmuma 1900. aasta detsembris «Iskra» («Säde») nime all. Ajalehe pealkirja kõrval olid trükitud sõnad: «Sädemest tõuseb leek».

«Iskrat» anti välja välismaal ja saadeti sealt salaja Venemaale. Tema levitamise eest ähvardasid vanglakaristus ja asumisele saat-

mine. Kuid hoolimata sellest levis ajaleht üle kogu riigi ja etendas hiiglasuurt osa revolutsioonilise marksistliku partei loomisel. V. I. Lenin juhtis pidevalt «Iskra» kaastööliste-agentide tööd, kes kirjutasid «Iskrale», värbasid kirjasaatjaid, levitasid ajalehte ja asutasid rasketes tingimustes illegaalseid iskralikke organisatsioone. «Iskra» ümber koondunult kasvasid ja karastusid sellised ennastsalgavad revolutsionäärid nagu I. V. Babuškin, N. E. Bauman, R. S. Zemljatška, M. I. Kalinin, G. M. Kržižanovski, N. K. Krupskaja, M. M. Litvinov, G. I. Petrovski, O. A. Pjatnitski, J. M. Sverdlov, J. V. Stalin, E. D. Stassova, S. G. Šaumjan ja paljud teised iskralased.

Vladimir Iljitši plaani kohaselt muutuski ajaleht parteijõudude ühendamise keskuseks, parteikaadri kogumise ja kasvatamise ning selge revolutsioonilise programmi ja taktikaga, ühtse tahte ja raudse distsipliiniga ülevenemaaliseks tsentraliseeritud proletaarseks võitlusparteiks koondamise keskuseks. Leninliku plaani võit rajas sellise partei vundamendi.

Leninlik «Iskra» valmistas ette partei II kongressi kokkukutsumise ning töötas välja VSDTP programmi ja põhikirja projektid. Kogu ettevalmistus kongressiks toimus ägeda võitluse olukorras vene ja rahvusvaheliste oportunistide vastu, s. t. kaasajooksjate ja kokkuleplaste vastu, kes püüdsid töölisliikumist allutada kodanlikule mõjule ja kes kartsid proletaarset revolutsiooni nagu tuld.

Kongressi peaülesandeks oli luua töölisklassi revolutsiooniline võitluspartei, kes on lahutamatult seotud rahvaga ja kes teab, kuidas võidelda tsaari-isevalitsuse, mõisnike ja kapitalistide vastu, rahva vabastamise eest, proletariaadi diktatuuri ja sotsialismi eest.

Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei II kongress tuli kokku välismaal. Ta avati 17. (30.) juulil 1903. aastal Brüsselis, Belgia pealinnas. Kuid hiljem sundis politsei kongressi delegaate maalt lahkuma ja kongress jätkas oma tööd Londonis. Kongressile tuli kokku 43 delegaati 26 organisatsiooni poolt. Kongressi koosseis oli ebaühtlane. Leninliku «Iskra» pooldajaid oli 33, see tähendab enamus. Kuid nende hulgas oli ka ebakindlaid, kõikuvaid. Osa delegaate astusid avalikult «Iskra» vastu välja.

Kongressil otsustati tähtsaim poliitiline küsimus: millist teed mööda hakkab minema noor vene töölisliikumine? Kas läheb ta tsarismi ja kapitalismi vastu peetava julge revolutsioonilise võitluse teed mööda, proletariaadi diktatuuri eest peetava võitluse teed mööda, teed mööda, millele kutsusid teda V. I. Lenin ja tema mõttekaaslased, või veereb töölisliikumine kapitalismiga kohandumise teele, sellele teele, millele püüdsid teda kallutada oportunistid?

Vladimir Iljitš ja tema poolehoidjad kulutasid palju jõudu selleks, et kaitsta kongressil tõeliselt revolutsioonilise partei loomise ideed. Tänu nende visadusele võttis kongress vastu VSDTP revolutsioonilise marksistliku programmi, mis muutus töölisklassi võit-

lusprogrammiks tsarismi ja kapitalismi kukutamise eest. Programmis oli öeldud, et partei lõppeesmärk seisab selles, et likvideerida tootmisvahendite eraomandus, hävitada inimese ekspluateerimine inimese poolt ja ühiskonna jagunemine klassideks, see tähendab asendada kapitalistlik kord sotsialistliku korraga. Partei programm rõhutas, et selle eesmärgi saavutamiseks on vaja läbi viia sotsialistlik revolutsioon ja kehtestada proletariaadi diktatuur. See oli maksimumprogramm.

Kuid partei ei saanud töölisklassi otsekohe sotsialistlikule revolutsioonile viia. Esmalt oli vaja selleks pinda ette valmistada. Seepärast määras programm kindlaks ka partei lähemad ülesanded: tsaari-isevalitsuse kukutamine, demokraatliku vabariigi kehtestamine, kaheksatunnilise tööpäeva sisseseadmine, pärisorjuse jäänuste hävitamine külas ja talupoegadele mõisnike poolt äravõetud maade («lõikude») tagasiandmine (hiljem asendasid bolševikud «lõikude» tagasiandmise nõudmise kõigi mõisamaade konfiskeerimise, see tähendab tasuta võõrandamise nõudmisega). See programmi osa moodustas miinimumprogrammi.

VSDTP II kongressil vastuvõetud parteiprogrammil oli määratu suur tähtsus nii Venemaa kui ka teiste maade töölisklassile. *See oli maailma töölisliikumise ajaloos esimene programm, milles oli selgelt formuleeritud proletariaadi diktatuuri kättevõitmise ülesanne.*

Kohe pärast programmi vastuvõtmist tuli kongressil kinnitada partei põhikiri, mis määrab kindlaks, kellest peab koosnema partei ise, kuidas tuleb seda organiseerida ja kuidas ta peab töötama.

V. I. Lenin ja tema poolehoidjad võitlesid tõelise proletaarse võitluspartei loomise eest, kes oleks suuteline juhtima töölisklassi võitlust tsarismi ja kapitalismi kukutamise eest. V. I. Lenin õpetas, et partei ühtsuse säilitamiseks on parteis vaja kehtestada raudne proletaarne distsipliin, partei elu kindlad normid, mis on ühevõrra kohustuslikud kõigile partei liikmetele, nii juhtijatele kui ka lihtliikmetele. Määratu suur tähtsus on leninlikul põhimõttel, et partei iga liige on vastutav partei eest ja partei on vastutav iga oma liikme eest. Vladimir Iljitš õpetas, et partei ülesanne seisab selles, et «... kaitsta meie partei meelekindlust, järjekindlust ja puhtust. Me peame püüdma tõsta kõrgemale, kõrgemale ja kõrgemale partei liikme nimetust ja tähtsust ...».[1] V. I. Lenin oli arvamisel, et partei iga liige peab ilmtingimata kuuluma partei ühte organisatsiooni ja võitlema partei otsuste täitmise eest.

Oportunistid astusid välja revolutsioonilise proletaarse võitluspartei loomise vastu, mis oleks tugev oma monoliitsuse ja distsipliini poolest. Neile oli vastuvõetav ainult kokkuleplik partei, kes oleks suuteline kapitalistidelt manguma üksikuid armuande. Nad tahtsid parteid muuta laialivalguvaks, vormituks üksikisikute koguks ja ütlesid, et partei liige ei tarvitse kuuluda partei organisatsiooni.

Lahkhelid partei liikmeskonda kuulumise küsimuses põhjustasid

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 6 kd., lk. 457.

partei II kongressi delegaatide lõhenemise kaheks rühmaks. Partei keskasutuste («Iskra» toimetuse ja partei Keskkomitee) valimiste ajal hääletas enamus delegaate V. I. Lenini poolehoidjate poolt, vähemus oportunistide poolt. Sestsaadik hakati Lenini poolehoidjaid nimetama bolševikeks (sõnast bolšinstvo — enamus), Lenini vastased, kes jäid vähemusse, aga menševikeks (sõnast menšinstvo — vähemus). Enamik sotsiaaldemokraatlikke organisatsioone Venemaal ühines V. I. Leniniga.

Nii rajati bolševike partei, proletariaadi revolutsiooniline võitluspartei. «Bolševism,» kirjutas Lenin, «kui poliitilise mõtte vool ja kui poliitiline partei on olemas 1903. aastast.»[1] Suure Lenini poolt loodud ja karastatud bolševike partei liitis töörahva miljonilised hulgad võimsaks armeeks ja viis nad võitlusse tsarismi ja kapitalismi vastu.

3. Bolševike partei proletariaadi revolutsioonilise võitluse eesotsas

Esimene Vene revolutsioon

Kahekümnenda sajandi algust Venemaal tähistas revolutsioonilise liikumise võimas tõus. Peterburis, Rostovis Doni ääres, Batuumis ja teistes linnades puhkesid suured meeleavaldused ja streigid. 1903. aastal haaras tööliste üldstreik kogu Venemaa lõunaosa. Tööliste revolutsioonilise võitluse mõjul astus võitlusse ka talurahvas. Venemaal lähenes suurim rahvarevolutsioon. Tema eesotsas sammus maailma kõige revolutsioonilisem proletariaat, kelle liitlaseks oli revolutsiooniline talurahvas. Venemaa muutus ülemaailmse revolutsioonilise liikumise keskuseks ja Venemaa proletariaat — rahvusvahelise proletariaadi avangardiks (eesmiseks väesalgaks).

Vene revolutsiooni alguseks oli «Verine pühapäev» 9. (22.) jaanuaril 1905. aastal. Sel päeval läksid tsaariohranka (salapolitsei) agendi papp Gaponi poolt petetud Peterburi töölised koos oma perekondadega tsaari juurde, et temale üle anda petitsiooni (palvekirja). Nad palusid tsaari anda rahvale vabadust, kokku kutsuda Asutav Kogu Venemaa riigikorra muutmiseks, kehtima panna kõikide võrdsus seaduse ees, sisse seada 8-tunniline tööpäev ja anda maa üle talupoegadele. Töölised kirjutasid: «Me oleme puruvaeseks jäänud, meid rõhutakse, vaevatakse üle jõu käiva tööga, meid teotatakse, meid ei peeta inimesteks... Me oleme küll kannatanud, kuid meid tõugatakse ikka sügavamale viletsusse, õigusetuse ja harimatuse mülkasse, meid lämmatab despotism ja omavoli...»

Bolševikud hoiatasid töölisi. Nad selgitasid neile, et palvetega vabadust ei saavutata, et tsaar tegutseb koos mõisnike ja kapitalistidega. Kuid paljud töölised uskusid veel tsaari, ja rongkäiku ei läinud korda peatada. Kuidas siis vastas tsaar tööliste palvele? Ta

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 31. kd., lk. 8.

käskis sõjaväel tulistada relvastamata rahvhulka. Üle tuhande Peterburi tööline ja nende perekonnaliikme tapeti, üle kahe tuhande sai haavata. Sõnum tsaari hirmsast kuriteost vapustas kogu Venemaad. Kõikjal algasid streigid; need kandsid selgesti väljendatud poliitilist iseloomu. Töölised jätsid töö ja tulid tänavaile ning väljakuile loosungiga: «Maha tsaar!»

Nii algas revolutsioon. Oma iseloomult ei olnud see sotsialistlik, vaid kodanlik-demokraatlik revolutsioon. Ta suunas oma löögid tsaari-isevalitsuse ja mõisnike pihta. Peamiseks takistuseks Venemaa arenemisele olid tol ajal tsarism ja pärisorjuse jäänused. Nende koristamine teelt, mõisnikelt maa äravõtmine, kaheksatunnilise tööpäeva kehtestamine, rahvale demokraatlike vabaduste saavutamine — niisugune oli Vene revolutsiooni tähtsaim ülesanne.

Kodanlus ei tahtnud revolutsiooni võitu. Kodanlus kartis üle kõige tööliste ja talupoegade järjest kasvavat liikumist; ta kartis, et rahvas, võitnud tsarismi, suunab oma relva ka kodanluse vastu. Tsaarivõim oli kapitalistidele vajalik nuudina tööliste ja talupoegade vastu. Sellepärast asuski kodanlus, rahvast reetes, tsarismiga sobingu ja kokkuleppimise teele, nõudes vaid tema võimu tühist kärpimist.

Bolševikud olid arvamisel, et ainult proletariaat võib juhtida ja viia täieliku võiduni kodanlik-demokraatliku revolutsiooni Venemaal — kukutada isevalitsuse. Vladimir Iljitš selgitas, et isevalitsuse kukutamine on üksnes revolutsiooni esimene etapp. Selleks et saavutada täielikku vabadust, peab proletariaat üle minema revolutsiooni järgmisele etapile, kodanluse võimu kukutamisele, ja liidus kehvtalurahvaga alustama võitlust ülemineku eest kodanlik-demokraatlikult revolutsioonilt sotsialistlikule revolutsioonile.

Kodanlik-demokraatlikus revolutsioonis võis proletariaadi liitlaseks olla vaid revolutsiooniline talurahvas. Ta oli huvitatud revolutsiooni võidust, sest ainult sel teel oli tal võimalik vabaneda mõisnikest ja võtta neilt maa.

Seega olid töölisklassil ja talurahval ühised eesmärgid. Revolutsioon tsarismi vastu oli rahvarevolutsioon.

V. I. Lenin ja bolševikud olid arvamisel, et revolutsioon võidab ainult sel juhul, kui selle eesotsas seisab proletariaat, kes peab ise üles tõusma ja enda järel viima oma liitlase — talurahva — otsustavale rünnakule tsaari-isevalitsuse vastu. Partei tunnistas tsarismi kukutamise tähtsaimaks vahendiks rahva relvastatud ülestõusu.

Hoopis teistsugusele seisukohale asusid menševikud. Menševikud kinnitasid, et alanud revolutsioonis peab juhtiv osa kuuluma kodanlusele, mitte aga proletariaadile. Menševikud eitasid töölisklassi ning talurahva liidu vajadust. Tegelikult täitsid nad töölisliikumises kodanluse agentide osa ja kohaldasid tööliste võitlust kodanluse huvidele.

Rahvahulkade revolutsioonilisel mobiliseerimisel ja relvastatud ülestõusu ettevalmistamisel etendasid hiiglasuurt osa massilised

poliitilised streigid. Streigid toimusid Peterburis, Moskvas, Ivanovo-Voznessenskis, Bakuus, Riias ja paljudes teistes linnades. Linna järel hakkas üles tõusma ka küla. Talupojad rüüstasid mõisnike mõisaid, põletasid mõisahooneid, mitmes paigas aga haarasid mõisamaid. Tööliste ja talupoegade liikumine avaldas oma mõju sõjaväele. 1905. aasta juunis puhkes ülestõus Musta mere laevastiku soomuslaeval «Potjomkin».

Oktoobris puhkes ülevenemaaline poliitiline streik. Jäid seisma kõik vabrikud, tehased, söe- ja maagikaevandused ning raudteed. Isegi koolid ja asutused ei töötanud. Neil päevil ilmnes eriti eredalt töölisklassi võimsus. Tema tegevus halvas tsaarivalitsuse jõud. Kohkunud tsaar andis 17. oktoobril 1905. aastal manifesti, milles lubas anda rahvale vabaduse. Kuid see oli pettus. Tsaarivalitsus tahtis aega võita, et jõudu koguda ja revolutsiooni verre uputada.

Revolutsioonilise võitluse käigus hakkasid töölised moodustama tööliste saadikute nõukogusid. Nõukogud tekkisid Moskvas, Peterburis, Ivanovo-Voznessenskis ja teistes suurtes linnades. V. I. Lenin märkis ettenägelikult, et tööliste saadikute nõukogud on relvastatud ülestõusu organid, revolutsioonilise võimu algeod.

1905. aasta novembris tuli Venemaale tagasi V. I. Lenin, kes tsaarivõimude jälitamise eest oli sunnitud ennast mitu aastat varjama välismaal. Kuid ka kodumaast kaugel olles juhtis Vladimir Iljitš töörahva revolutsioonilist võitlust tsarismi kukutamiseks ja demokraatliku vabariigi kättevõitmiseks.

Esimese Vene revolutsiooni käigus näitasid töölisklass ja talurahvas üles ennenägematut kangelaslikkust. 1905. aasta detsembris alustasid Moskva töölised poliitilist streiki, mis peagi läks üle relvastatud ülestõusuks. Tsaarivalitsus oli esimene, kes haaras relvad ja avas suurtükitule tööliskvartalitele. Üheksa päeva võitlesid Moskva töölised kangelaslikult barrikaadidel. Eriti visalt panid vastu ülestõusnud töölised Presnjas. Kuid siiski suruti Moskva relvastatud ülestõus maha.

Tööliste ülestõusud ei toimunud mitte üksnes Moskvas, vaid ka meie maa teistes linnades ja rajoonides: Permis (Motovilihhas), Novorossiiskis, Jekaterinoslavis, Krasnojarskis, Sormovos, Sevastoopolis, Kroonlinnas, Donbassis, Lätis ja Soomes. Kõik need ülestõusud surus tsaarivalitsus julmalt maha.

Pärast detsembrikuu relvastatud ülestõusu lüüasaamist algas revolutsiooni langus, ehkki revolutsioon polnud veel lõplikult maha surutud. Tugevasti kõikuma löödud tsaaritroon jäi aga seekord siiski veel püsima. Surmahirmust toibununa alustas tsaarivalitsus verist arveteõiendamist revolutsiooniliste tööliste ja talupoegadega.

Mis tähtsus oli siis esimesel Vene revolutsioonil?

Hoolimata lüüasaamisest ei olnud ta asjata. Revolutsioon nõrgendas tsaari-isevalitsust. Töölised ja talupojad õppisid palju revolutsiooni kogemustest. Nad veendusid, et tsarism on rahva verivaenlane ja et kodanlus tegutseb liidus tsarismiga. Revolutsioon

näitas, et kukutada tsaari ja mõisnikke suudab ainult töölisklass liidus talurahvaga revolutsioonilise partei juhtimisel.

Meie partei, tööliste ja talupoegade poolt esimese revolutsiooni käigus omandatud kogemused kergendasid revolutsiooni võitu 1917. aastal. Selles seisab esimese Vene revolutsiooni suur tähtsus meie rahvale.

Ühtlasi oli esimesel Vene revolutsioonil suur rahvusvaheline tähtsus. Ta innustas vabadusvõitlusele idamaade rõhutud rahvaste hulgas sadu miljoneid inimesi. Ajavahemikul 1905—1911 veeres revolutsioonilaine Venemaaga piirnevatesse idamaadesse — Türgimaale, Pärsiasse (Iraani) ja Hiinasse. 1905. aasta revolutsiooni mõjul elavnes proletariaadi revolutsiooniline võitlus Euroopas. Seega etendas 1905. aasta revolutsioon suurt osa revolutsioonilise liikumise arenemises teistes maades.

Bolševike partei valmistab rahvahulki ette uueks revolutsiooniks

Pärast esimese Vene revolutsiooni lüüasaamist tungis tsarism metsikult kallale töölistele ja talupoegadele ning eeskätt bolševikele. Algasid massilised areteerimised ja hukkamised. Parteist hakkasid põgenema ebakindlad inimesed, kes olid parteiga kaasa jooksnud, kui revolutsioon oli tõusuteel. Kuid bolševikud-leninlased ei heitnud meelt. Nad läksid uuesti põranda alla, säilitasid oma parteiorganisatsioonid, tugevdasid neid igati ja seadsid jalule sidemed töölishulkadega. V. I. Lenin õpetas parteid, et reaktsiooni võidutsemine ei või kaua kesta, et töölisklass, niipea kui ta on ebaõnnestumisest toibunud, tõuseb uuesti võitlusele kaheksatunnilise tööpäeva eest, talurahvas — maa eest, kõik töötajad — tsaari despotismi vastu, demokraatlike vabaduste eest. Järelikult on ees uus revolutsioon ja selleks tuleb kannatlikult valmistuda.

Menševikud, vastuoksa, ei uskunud uue revolutsioonilise tõusu võimalikkust ja ütlesid häbistavalt lahti proletariaadi revolutsioonilistest nõudmistest. Nad soovitasid tsarismiga leppida, temaga kohaneda ja paluda tsaarivalitsuselt luba avaliku (legaalse) sotsiaaldemokraatliku partei eksisteerimiseks. Menševikud mitte ainult et loobusid võitlusest revolutsiooni eest, vaid tegid õõnestavat ja laostavat tööd, et likvideerida ja hävitada proletariaadi revolutsioonilist parteid. Ei ole juhuslik, et nad said likvidaatorite hüüdnime.

Bolševike ja menševike edasine viibimine ühes parteis muutus täiesti võimatuks. Bolševikud olid kogu aeg leppimatult võidelnud menševike oportunismi vastu. Kuid sellest oli nüüd vähe; nüüd oli vaja parteid täielikult likvidaatoritest puhastada, et nad isegi formaalselt ei kuuluks ühte parteisse koos bolševikega.

See küsimus lahendatigi 1912. aastal partei VI ülevenemaalisel konverentsil Prahas. Konverentsi tööd juhtis V. I. Lenin. Konverentsil kihutati menševikud-likvidaatorid parteist välja kui revolutsioonilise marksismi vaenlased. Bolševikud, kes alates 1903. aastast moodustasid tegelikult iseseisva poliitilise partei, kuid kuulusid ikkagi menševikega ühte parteisse, eraldusid neist nüüd ka vormili-

TRÜ Raamatukogu

selt kui iseseisev Venemaa Sotsiaaldemokraatlik (bolševike) Töölispartei. Konverents valis partei Keskkomitee eesotsas V. I. Leniniga. Pärast menševike väljaajamist muutus bolševike partei monoliitsemaks ja tugevamaks.

Uus revolutsiooniline tõus

Sündmused näitasid, et bolševikud hindasid olukorda õigesti. Möödusid mõned aastad revolutsiooni lüüasaamisest ja 1910. aastal algas Venemaal uus revolutsiooniline tõus.

1912. aasta aprillis tulistasid tsaaritimukad Siberis Leena kullakaevanduste streikivaid töölisi. See tulistamine pani lainetama kogu maa. Venemaa proletariaat vastas sellele massiliste streikide, meeleavalduste ja miitingutega.

1912. aasta kevadel asutati Peterburi tööliste algatusel legaalne bolševistlik päevaleht «Pravda». «Pravda» esimene number ilmus 22. aprillil (5. mail) 1912. aastal. Ajaleht võitis peatselt töölishulkades määratu suure autoriteedi. Mida suuremaks muutus «Pravda» mõju töölistele, seda tugevamini hakkasid võimud teda jälitama. Tihti tungisid politseinikud trükikotta ja hävitasid äsjatrükitud ajalehed. Kaheksa korda sulges tsaarivalitsus ajalehe, kuid tööliste toetusel ilmus ta uuesti teise nime all: «Za Pravdu» («Tõe Eest»), «Putj Pravdõ» («Tõe Tee»), «Trudovaja Pravda» («Töö Tõde») jne.

«Pravda» etendas hiiglasuurt osa revolutsioonilise liikumise arenemises. Ta võitis töölisklassi laialdased hulgad bolševismi poole, kasvatas, organiseeris ja valmistas neid ette uueks revolutsiooniks.

1914. aasta algul puhkesid eriti suure jõuga tööliste streigid. 1. mail 1914. aastal streikis Venemaal üle 500 000 töölise. Mais algas tööliste üldstreik Bakuus. Solidaarsuse märgiks Bakuus streikivate töölistega alustasid võitlust Peterburi, Moskva ja teiste linnade töölised. Peterburi tänavatel ehitati barrikaade. Pealinn muudeti sõjaleeriks. Osutusid õigeks tööliste sõnad, mida nad ütlesid pärast esimese Vene revolutsiooni lüüasaamist: «Oodake, küll tuleb jälle 1905. aasta!»

Esimene maailmasõda

1914. aasta suvel alanud imperialistlik maailmasõda katkestas revolutsioonilise tõusu. Selles sõjas põrkasid kokku kaks imperialistlike riikide rühma. Ühe rühma eesotsas seisis Saksamaa (sinna kuulusid peale Saksamaa Austria-Ungari ja Türgimaa). Teine riikide rühm moodustas niinimetatud Entente'i (sõna «Entente» tähendab kokkulepe, liit); Entente'i kuulusid Inglismaa, Prantsusmaa ja Venemaa. Entente'i poolel astusid sõtta 1915. aastal Itaalia ja 1917. aastal Ameerika Ühendriigid. Kokku võttis Esimesest maailmasõjast osa 33 riiki.

Sõda tõi inimkonnale loendamatuid hädasid ja kannatusi. Ligi 74 miljonit inimest oli ära kistud rahuliku töö juurest ja kutsutud sõjaväkke. Sõda kestis üle nelja aasta — 1914. aastast kuni 1918. aastani. Selle aja vältel sai lahinguväljadel surma peaaegu 10 miljonit inimest, 20 miljonit inimest sai haavata ja jäi vigaseks. Sõdi-

vate riikide tagalas suurenes elanikkonna suremus ja vähenes järsult sündimus.

Töölisi ekspluateeriti tagalas kõige koletumal viisil. Rindele aetud proletaarlaste asemele võeti tööle naisi ja alaealisi, kes olid jäänud ilma toitjateta. Naiste ja laste töö eest maksid kapitalistid vähem kui meestöölise töö eest. Tööpäeva pikendati. Elukallidus suurenes iga kuuga ja vastavalt sellele langes iga kuuga reaalpalk (s. t. mida tööline võib tegelikult osta oma palga eest). Tehaseomanikud ja vabrikandid pigistasid töölistest välja kõik elumahlad. V. I. Lenin ütles, et kapitalistid on loonud töölistele sõjasunnitöö.

Ka töötava talurahva olukord halvenes. Mehed olid sõjaväkke võetud. Talumajapidamised laostusid, kuna kogu töö lasus raukade, naiste ja laste õlgadel. Künnimaa kahanes, samuti vähenes saagikus ja kariloomade arv; miljonilised kehvtalurahva hulgad laostusid, paljud neist, eriti sõjategevuse piirkondades, jätsid maha oma kodupaigad ja läksid kerjama.

Bolševike partei suhtumine sõjasse

Kui algas maailmasõda, püüdsid kõigi maade kodanlased ja mõisnikud soldateid veenda, et nad peavad võitlema «isamaa eest». Kuid see oli pettus. Sõda peeti käputäie ekspluataatorite rikastumise, nende kasumite suurendamise eest. Sõda oli mõlemalt poolt ebaõiglane, röövellik, imperialistlik sõda.

Sel ajal kui töölised ja talupojad hukkusid lahinguväljadel, kannatasid hirmsat puudust ja viletsust, rikastusid kapitalistid ja mõisnikud sõja arvel, tõstsid tööstuskaupade ja toiduainete hindu ning suurendasid töörahva ekspluateerimist. Eriti rikastusid sõja arvel Ameerika Ühendriikide imperialistid. Inglise, Prantsuse ja Vene sõjatellimused olid neile hiiglasuurte kasumite allikaks.

Kui puhkes sõda, püüdis iga valitsus tõendada, et mitte tema ei tunginud teisele maale kallale, vaid temale tungiti kallale. Kodanlusel aitasid rahvast petta kokkuleplaslike parteide ninamehed: menševike ja esseeride parteide ninamehed Venemaal ning sotsiaaldemokraatide ja sotsialistide parteide ninamehed Lääne-Euroopa maades. V. I. Lenin naelutas nad kõik häbiposti kui sotsiaalreeturid. Need reeturid toetasid imperialistlikku sõda, õhutasid vaenu rahvaste vahel ja ässitasid ühe maa töölisi teiste maade tööliste kallale.

Ainult bolševike partei jäi ustavaks sotsialismile ja proletaarsele internatsionalismile, kõigi maade tööliste rahvusvahelisele vendlusele. Partei paljastas Esimese maailmasõja imperialistlikku iseloomu ja kutsus kõigi maade töölisi üles rahvusvahelisele proletaarsele solidaarsusele. Ta tuletas meelde, et kõigi maade töölistel on üks vaenlane — kodanlus, ja üks ühine eesmärk — kukutada kapitalism ning saavutada sotsialismi võit.

Kas kommunistid on igasuguse sõja vastu?

Ei, kommunistid ei ole igasuguse sõja vastu üldse. Nad astuvad välja vallutussõdade, imperialistlike sõdade vastu. On olemas õiglased sõjad, mittevallutussõjad, vabastussõjad. Niisugust sõda pidas näiteks meie rahvas 1812. aastal Napoleoni sissetungi vastu. Õig-

lased on sõjad sotsialistliku isamaa kaitseks, nagu näiteks nõukogude rahva sõda välismaise sõjalise interventsiooni ja valgekaartlaste vastu aastail 1918—1920, nõukogude rahva Suur Isamaasõda saksa fašismi ja jaapani imperialismi vastu aastail 1941—1945. Vabastussõdasid peavad asumaade ja sõltuvate riikide rahvad imperialismi ikke vastu. Õiglased on ka sõjad, mida rahvahulgad peavad kapitalistlikust orjusest, igasugusest ekspluateerimisest ja rõhumisest vabanemiseks. Kommunistid toetavad selliseid sõdu.

Ebaõiglasi, vallutussõdu kommunistid ei toeta, nad peavad nende vastu kõige otsustavamat võitlust. Just niisugusel seisukohal asus bolševike partei V. I. Lenini juhtimisel Esimese maailmasõja ajal. Saavutada tsarismi lüüasaamist, suunata relvad oma maa kodanluse ja mõisnike vastu, muuta imperialistlik sõda kodusõjaks, see tähendab teostada revolutsioon — niisuguse üleskutsega pöördusid bolševikud kõigi sõdivate kapitalistlike riikide tööliste poole. See oli ainus abinõu, et välja pääseda rõõvellikust sõjast, millesse imperialistid olid rahvaid tõuganud, ja ühtlasi hävitada kapitalistlik orjus.

Bolševike partei sõnad ei läinud lahku tema tegudest. Hoolimata politsei julmast tagakiusamisest, mis eriti tugevnes sõja ajal, töötasid bolševikud väsimatult rahvahulkades ja valmistasid rahvast ette isevalitsuse revolutsiooniliseks kukutamiseks. Bolševikud selgitasid töörahvale, kes ja missugusel eesmärgil päästis valla maailmasõja ja mis teel võib sellest sõjast välja pääseda. Bolševikud rajasid oma rakukesed sõjaväes ja laevastikus, levitasid soldatite hulgas revolutsioonilisi lendlehti ja organiseerisid rindel vennastumisi.

Tsaari-Venemaa astus sõtta ettevalmistamatult. Tööstuse nõrga arengu ja põllumajanduse madala taseme tõttu ei suutnud Venemaa majandus pikaajalisele sõjale vastu pidada. Isevalitsuslik kord oli läbi ja läbi mäda, tema valitsev ladvakiht ajas müüdavat ja reeturlikku poliitikat. Mõned tsaariministrid osutusid sakslaste salakuulajateks. Tsaari sõjaväel oli puudus suurtükkidest, mürskudest ja isegi vintpüssidest. Ei ole midagi imestamisväärset selles, et tsaariväed, vaatamata vene sõdurite kangelaslikkusele, tihti kaotasid lahingu. Sõda laostas Venemaa rahvamajandust: tööstust, põllumajandust, transporti.

Sõda ja majanduslik laos, mis kogu raskusega lasusid töörahva õlgadel, suurendasid tööliste ja talupoegade rahulolematust. Töölisklassi revolutsiooniline liikumine kasvas järjest. Üheaegselt toimus käärimine tagalas ja rindel, nii keskuses kui ka ääremaadel. Üha laialdasemad rahvahulgad veendusid, et tekkinud olukorrast on ainult üks väljapääs — tsaari-isevalitsuse kukutamine. Venemaal valmis uus revolutsioon, mis viimaks puhkeski.

Esimestena tõusid tsarismi vastu üles Petrogradi töölised. Bolševike partei üleskutsel organiseerisid nad 1917. aasta veebruaris üldstreigi ja tulid pealinna tänavaile, tõmmates endaga kaasa Petrogradi garnisoni soldateid. «Maha tsaar!», «Maha sõda!», «Leiba!» — oli kirjutatud ülestõusnute lippudele.

Tsaarivalitsus katsus alanud ülestõusu relva jõul maha suruda.

Kuid relvad olid soldatite käes, soldatid aga ühinesid töölistega. 1917. aasta 27. veebruaril (12. märtsil uue kalendri järgi) kukutati rahva poolt vihatud tsarism. Kodanlik-demokraatlik revolutsioon Venemaal võitis.

4. Veebruarist oktoobrini

Kaksikvõim

Kohe pärast tsaari-isevalitsuse kukutamist hakkasid töölised ja soldatid looma kõikjal Venemaal tööliste ja soldatite saadikute nõukogusid. Kuid esialgu haarasid enamiku kohtadest nõukogudes, sealhulgas ka Petrogradis ja Moskvas, enda kätte esseerid ja menševikud. Millega seda seletada? Asi seisab selles, et revolutsioon äratas laialdastes töötajate kihtides poliitilise tegutsemisiha. Kuid rahvahulgad olid poliitikas alles täiesti kogenematud ja sellepärast oli neid kerge petta. Sel ajal, kui bolševikud juhtisid revolutsioonilist võitlust tänavatel ja väljakutel, pidasid esseerid ja menševikud koosolekutel kõlavaid kõnesid ning sokutasid oma inimesi nõukogudesse. Selle tulemusel jäid tööliste ja talupoegade huvide tõelised kaitsjad — bolševikud — nõukogudes vähemusse.

Töölised ja soldatid vaatasid nõukogudele kui rahvavõimu organeile ja uskusid, et nõukogud täidavad nende revolutsioonilised nõudmised ja esmajärjekorras päästavad maa imperialistlikust sõjast ning kindlustavad rahu sõlmimise, kehtestavad vabrikutes ja tehastes 8-tunnilise tööpäeva ning annavad talupoegadele maad. Nõukogud, kellele järgnes relvastatud rahvas, võisid seda saavutada. Kuid neis istuvad eseerid ja menševikud ei mõelnudki rahust ega rahva revolutsiooniliste nõudmiste elluviimisest, olles arvamisel, et võim peab kuuluma kodanlusele. Nad aitasid tal ka moodustada niinimetatud Ajutise Valitsuse, kes oli imperialistliku sõja jätkamise poolt. Kujunes niisugune olukord: revolutsiooni teostasid töölised ja talupojad, võimu võttis aga kodanlus. Revolutsiooni esimestest edusammudest joovastunud rahvahulgad jäid uskuma esseeride ja menševike petlikke kõnesid ning lootsid, et Ajutine Valitsus nõukogude survel tõesti lahendab revolutsiooni põhiküsimused. Valitsus koosnes aga kapitalistidest ning mõisnikest ja suunas oma poliitika otsekohe tööliste ja talupoegade vastu.

Seega tekkis Venemaal kaksikvõim: tööliste ja talupoegade võim nõukogude näol ning kodanluse võim Ajutise Valitsuse näol.

Pärast seda kui bolševikud olid väljunud põranda alt ning asusid avalikult revolutsioonilise võitluse etteotsa, kerkis nende ette küsimus: kuidas tegutseda uutes tingimustes, kuhu suunata revolutsioon? Kõik kodanlikud ja väikekodanlikud parteid püüdsid revolutsiooni arenemist peatada ning anda isegi sündmustele tagurpidikäiku, päästa kapitalismi. Ainult bolševike partei näitas end sel ajal tõelise revolutsioonilise parteina. Tõsi küll, ka mõnedel bolševikel ei olnud selgust küsimuses, kuidas suhtuda Ajutisse Valit-

susse, nõukogudesse ja sõjasse. Tugevalt andis end tunda see, et partei juhti V. I. Leninit polnud Venemaal.

V. I. Lenini Aprilliteesid

Vladimir Iljitš Lenin astus juba välismaal viibides otsustavalt välja revolutsiooni arendamise eest, kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ümberkasvamise eest sotsialistlikuks revolutsiooniks.

Pärast kümneaastast maapagu saabus V. I. Lenin 1917. aasta 3. aprilli[1] öösel Petrogradi. Teda võtsid Soome vaksalis vastu tuhanded töölised, soldatid ja madrused. V. I. Lenin pöördus nende poole kõnega, mille lõpetas üleskutsega: «Elagu sotsialistlik revolutsioon!»

Järgmisel päeval, 4. (17.) aprillil 1917 luges Lenin bolševike koosolekul ette oma teesid «Proletariaadi ülesanded praeguses revolutsioonis» ja selgitas neid. Need on ajaloos tuntud Aprilliteeside nime all.

Vladimir Iljitš ütles: revolutsiooni esimene etapp, mis andis võimu kodanluse kätte, on lõppenud; on tarvis üle minna revolutsiooni teisele, sotsialistlikule etapile, mis peab võimu andma proletariaadi ja kehvtalurahva kätte.

Sotsialistliku revolutsiooni edu olenes tööliste ja kehvtalurahva tihedast liidust. Sellepärast nõudis Lenin, et bolševike töö raskuspunkt maal suunataks sellele talurahva kihile, kes töölisklassi juhtimisel tuleb kaasa sotsialistlikule revolutsioonile. Ta näitas oma teesides, et bolševikud peavad võitlema kõigi mõisamaade konfiskeerimise (tasuta äravõtmise) eest ning kogu maa natsionaliseerimise (s. t. maa eraomanduse likvideerimise) eest riigis, et maa oleks sulaste ja talupoegade saadikute nõukogude käsutuses.

Edasi oli Aprilliteesides seatud ülesandeks liita kõik pangad üheks üldrahvuslikuks pangaks, mis töötaks tööliste saadikute nõukogu kontrolli all, ning sisse seada tööliskontroll ühiskondliku tootmise ja saaduste jaotamise üle.

V. I. Lenin, tuginedes Pariisi Kommuuni, 1905. aasta esimese Vene revolutsiooni ja Veebruarirevolutsiooni kogemustele, tuli järeldusele, et proletariaadi riigivõimu parimaks poliitiliseks vormiks on nõukogude vabariik. See tähtis avastus omas hiiglasuurt tähtsust sotsialistliku revolutsiooni võiduks, sest ta juhatas parteile ja töörahvale kätte õige tee nende järgnevas võitluses kodanluse kukutamise eest. Seniajani olid marksistid arvamisel, et üleminekul kapitalismilt sotsialismile on parimaks riigivormiks parlamentaarne demokraatlik vabariik. Nõukogude vabariik oli tavalise parlamentaarse vabariigiga võrreldes suureks sammuks edasi. Kõigist varemtuntud riigivormidest on nõukogud kõige demokraatlikum vorm, mis kindlustab kõige täielikumalt tööliste, talupoegade ja kogu töörahva laialdase osavõtu riigi valitsemisest.

---

[1] Uue kalendri järgi 16. aprillil. Uus kalender kehtestati meie maal 1918. a. veebruaris.

Kuid sellest ei järeldu, et nõukogud on kohustuslikuks riigivõimu vormiks igasugusele maale, kus tööliskiass on võidu saavutanud. Kapitalismilt sotsialismile ülemineku vältimatuks tingimuseks on proletariaadi diktatuuri kehtestamine; proletariaadi diktatuur väljendab proletariaadi ja talurahva klassiliitu töölisklassi juhtimisel. Mis aga puutub proletariaadi diktatuuri riigivormidesse, siis on need, nagu V. I. Lenin korduvalt märkis, mitmekesised, olenevalt ühe või teise maa ajaloolistest traditsioonidest, poliitilistest kogemustest ning muudest arengu iseärasustest.

Tegelikult toimuski nii, nagu nägi ette Vladimir Iljitš.

Tähtsaks küsimuseks oli siis sõjasse suhtumise küsimus. Nagu V. I. Lenin näitas, jääb ka Ajutise Valitsuse ajal sõda röövellikuks, imperialistlikuks sõjaks. Lenin näitas, et seda sõda ei saa lõpetada õiglase rahuga, kui ei kukutata kodanlust. Ta hoiatas, et Ajutine Valitsus ei anna rahvale ei leiba, rahu ega vabadust, sest see on kapitalistide ja mõisnike valitsus. V. I. Lenin esitas loosungi: «Mitte mingit toetust Ajutisele Valitsusele!»

Kuid V. I. Lenin ei nõudnud neis tingimustes Ajutise Valitsuse vägivaldset kukutamist, kuna seda valitsust toetasid nõukogud, mille eesotsas olid menševikud ja esseerid, nõukogusid toetasid aga rahvahulgad. Ta oli arvamisel, et isevalitsuse kukutamisega Venemaal ning nõukogude moodustamisega tekkisid harukordselt soodsad tingimused rahulikuks üleminekuks sotsialistlikule revolutsioonile, võimu üleminekuks töötajatele rahulikul teel.

Kuidas siis kujutas V. I. Lenin ette võimu rahulikku üleminekut kodanluselt ja mõisnikelt tööliste ja talupoegade kätte? Ta selgitas oma teesides, et bolševikel on vaja teha püsivat ja kannatlikku selgitustööd töötajate hulgas ning neid järk-järgult organiseerides võita enda poole tööliste, soldatite ja talupoegade enamus ja seega kindlustada nõukogudes revolutsiooniline enamus, teha nõukogud bolševistlikeks. See oleks võimaldanud muuta nõukogude poliitikat ja nõukogude kaudu valitsuse koosseisu ja poliitikat.

Niisiis oleks sotsialistlik revolutsioon võinud toimuda ilma relvastatud ülestõusuta. Võimu oleks võtnud enda kätte nõukogud ja vana, sotsialistliku revolutsiooni poolt purustatud mõisnike ja kapitalistide riigiaparaadi asemele oleks tulnud uus, tööliste ja töötavate talupoegade riigivõim. «Kogu võim nõukogudele!» — niisugune oli Aprilliteeside pealoosung.

Aprilliteeside lõpus näitas Lenin kätte partei ülesanded: kutsuda kokku partei kongress, muuta tema programmi (kuna tsarism oli juba kukutatud ja parteil tuli võidelda uues olukorras ja uute eesmärkide eest), muuta partei nimetus. Oma rajamisest peale oli meie parteid sotsiaaldemokraatlikuks parteiks nimetatud. Kuid imperialistliku maailmasõja aastatel reetsid kogu maailmas sotsiaaldemokraatide juhid sotsialismi ja teenisid alandlikult kodanlust. Vladimir Iljitš pani ette nimetada meie partei kommunistlikuks parteiks. Peale selle seadis ta ülesande luua uus, revolutsiooniline Internatsionaal. Selleks sai 1919. aastal Moskvas kommunistlike

parteide esindajate kongressi poolt loodud III, Kommunistlik Internatsionaal. See etendas silmapaistvat osa rahvusvahelise proletariaadi revolutsiooniliste jõudude ühteliitmisel, marksistlike parteide kaadri kasvatamisel kõigis maades.

Bolševike partei võitlus rahvahulkade eest

Aprillikuus toimus V. I. Lenini juhtimisel bolševike partei esimene legaalne ülevenemaaline konverents. Selle otsuste aluseks võeti Aprilliteesid. Seega võttis kogu partei vastu leninlikud teesid. Partei alustas võitlust sotsialistlikule revolutsioonile rahuliku ülemineku eest, esseeride ja menševike liidrite reetmise paljastamise eest ning tööliste, talupoegade ja soldatite laialdaste hulkade bolševike poole võitmise eest, töötajate võitlusvõime kasvatamise ja nende organiseerimise eest. Bolševike partei täitis tööliste ja soldatite nõukogudes enamuse enda poole võitmise ning tööliskassi ja töötava talurahva liidu tugevdamise ülesannet. Partei tõi päevavalgele ja paljastas otsustavalt kodanliku Ajutise Valitsuse imperialistlikku rahvavastast poliitikat.

Millised olid siis rahva nõudmised ja millist poliitikat teostas Ajutine Valitsus?

Rahvahulgad nõudsid õiglast demokraatlikku rahu, kodanlik Ajutine Valitsus aga jätkas imperialistlikku sõda.

Talupojad nõudsid maad, aga Ajutine Valitsus võitles kõigest jõust mõisnike eest.

Proletariaat nõudis tööliskontrolli kehtestamist tootmise üle, kaheksatunnilise tööpäeva sisseseadmist ja palga tõstmist, Ajutine Valitsus aga kaitses igati kapitalistide huvisid.

Venemaa rahvad nõudsid vabastamist rahvuslikust rõhumisest, Ajutine Valitsus aga jätkas rahvaste rahvusliku rõhumise ja orjastamise poliitikat.

Esseerid ja menševikud hakkasid järjest enam reetma rahva huve. Kui altpoolt, tööliste ja soldatite laialdaste hulkade poolt tuleva surve tõttu kodanliku võimu alussambad vankuma lõid, siis päästsid esseerid ja menševikud langeva Ajutise Valitsuse ja astusid ise selle koosseisu. Ministritele-kapitalistidele lisandusid ministrid-«sotsialistid», kes niisama lömitavalt teenisid vene ja võõramaiste imperialistide huve nagu kõik teisedki Ajutise Valitsuse liikmed.

18. juunil 1917 toimusid Petrogradis ja teistes linnades bolševistlike parteiorganisatsioonide juhtimisel tööliste ja soldatite massilised meeleavaldused protestiks Ajutise Valitsuse poliitika vastu. Petrogradis toimunud meeleavaldus oli eriti rahvarikas. 400 000 meeleavaldajat sammus mööda pealinna tänavaid loosungitega: «Maha sõda!», «Maha kümme ministrit-kapitalisti!», «Kogu võim nõukogudele!» 1917. aasta juuni algul toimus Petrogradi tehaste komiteede konverents. Kolmveerand selle konverentsi delegaatidest toetas bolševikke. Bolševike mõju kasvas kiiresti Moskvas ja teistes linnades.

Kaksikvõimu lõpp

Ajutine Valitsus püüdis kõigi vahenditega venitada rahvahulkade revolutsiooniliste nõudmiste täitmist, nõukogud aga, mida juhtisid esseerid ja menševikud, kiitsid valitsuse tegevust ja keelitasid töölisi oma nõudmistega ootama.

Täites imperialistide tahet, jätkas Ajutine Valitsus imperialistlikku sõda ning ajas 1917. aasta juunis soldatid rindel uuele pealetungile. Kuid see rahvalt palju uusi ohvreid nõudnud pealetung nurjus. Teade pealetungist ja selle lüüasaamisest kutsus kogu maa töötajates esile meelepaha. Rahva kannatus oli katkemas ja ta väljendas selgesti oma tahet tööliste, soldatite ning madruste meeleavalduses, mis toimus Petrogradis 3. ja 4. juulil. See oli viimane katse õhutada nõukogusid võimu enda kätte võtma.

Hoolimata meeleavalduste rahulikust iseloomust, saatis Ajutine Valitsus meeleavaldajate vastu kontrrevolutsioonilised relvastatud jõud. Petrogradi tänavad ujutati ohtrasti üle tööliste ja soldatite verega. Nii alustasid kapitalistid esseeride ja menševike osavõtul esimesena kodusõda revolutsioonilise rahva vastu. Hinnates esseeride ja menševike käitumist, kirjutas V. I. Lenin, et alates Veebruarirevolutsioonist veeresid nad järk-järgult allapoole, kuid 5. juulil veeresid nad täiesti kontrrevolutsiooni rappa.

Kodanlus, surunud maha tööliste ja soldatite meeleavalduse, tormas bolševike partei kallale, et jätta proletariaat ilma juhtimiseta, võtta töölistelt ja talupoegadelt nende kogenud ja kindel juht. Pärast veriseid juulisündmusi hakkas Ajutine Valitsus massiliselt bolševikke areteerima. Ajaleht «Pravda» ja rida teisi bolševistlikke ajalehti suleti. Anti käsk V. I. Lenini areteerimiseks.

Kaksikvõim Venemaal oli lõppenud. Kogu võim läks kodanliku Ajutise Valitsuse kätte. Nõukogud, mida juhtisid menševikud ja esseerid, muutusid tegelikult selle valitsuse ripatsiteks. Revolutsiooni arenemise rahulik periood, mille eest seisid bolševikud, oli lõppenud. «Nüüd,» kirjutas juulipäevadel V. I. Lenin, «on sõjaline võim ja järelikult ka riigivõim faktiliselt juba läinud kontrrevolutsiooni kätte ... Nüüd on revolutsiooni rahulik arenemine Venemaal juba võimatu, ja küsimus on ajaloo poolt seatud nii: kas kontrrevolutsiooni täielik võit või uus revolutsioon.» [1]

Partei VI kongress

1917. aasta juuli lõpul tuli Petrogradis kokku bolševike partei VI kongress. Selleks ajaks oli partei kasvanud suureks jõuks. Revolutsiooni viie kuu kestel oli ta kasvanud kuuekordseks ja tema ridadesse kuulus ligikaudu 240 000 liiget. V. I. Lenin ei olnud kongressil: ta varjas end Ajutise Valitsuse nuhkide eest Petrogradi lähedal Razlivi jaama juures osmikus. Kuid Vladimir Iljitš suunas ning juhtis kogu kongressi tööd. Tema juurde Razlivi jaama lähedale sõitsid Keskkomitee liikmed. Lenini artiklid «Loosungitest», «Revolutsiooni õppetunnid» ja teised artiklid olid kong-

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 25. kd., lk. 196.

ressil vastuvõetud resolutsiooni aluseks. Kongressil esines ettekannetega poliitilisest olukorrast ja Keskkomitee tööst J. V. Stalin.

Partei VI kongress võttis üksmeelselt kursi sotsialistlikule revolutsioonile, relvastatud ülestõusu organiseerimisele kodanliku Ajutise Valitsuse vastu. Bolševikud lähtusid Lenini teooriast sotsialismi võidu võimalikkusest esialgu ühel maal. Partei kongress astus otsustavalt välja trotskistide antileninliku joone vastu, kes panid ette mitte alustada sotsialistlikku revolutsiooni Venemaal, enne kui see on võitnud Lääne-Euroopa maades.

Oma otsustes rõhutas VI kongress proletariaadi ja kehvtalurahva liidu tähtsust kui sotsialistliku revolutsiooni võidu põhitingimust ja vahendit. Kongress pöördus manifestiga kõigi Venemaa töötajate, tööliste, soldatite ning talupoegade poole. Bolševike partei kutsus töötajaid üles valmistuma otsustavaks lahinguiks kodanluse vastu ning väljendas sügavat usku töölisklassi ja kehvtalurahva võimsatesse jõududesse ning sotsialistliku revolutsiooni võidusse.

5. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit ja tema maailmaajalooline tähtsus

Relvastatud ülestõusu ettevalmistamine

Olukord Venemaal muutus üha pinevamaks. Suurenes majanduslik laos. Paljud tehased suleti tehaseomanike ja vabrikantide poolt sihilikult, töölisi vallandati, et nad nälga jätta. Tööstuslinnades ja asulates ei jätkunud leiba ning teisi toiduaineid. Elukallidus tõusis, millest said kasu kapitalistid, mõisnikud, kulakud ja spekulandid. Tsaarikindralid, kes armee etteotsa olid jäänud, hakkasid loovutama sakslastele suuri linnu, näiteks Riia, ning valmistusid andma neile Petrogradi. Nad olid valmis kõigeks, et ainult lämmatada kasvavat revolutsiooni.

See näitas veel kord kapitalistide ja mõisnike tõelist, antipatriootlikku nägu. Nad olid valmis andma kogu meie maa saksa, ameerika, inglise, prantsuse ja igasuguste teiste imperialistide orjusesse, et aga säilitada oma võimu ja mitte lasta töölistel ja talupoegadel võita.

Vene kapitalistide ninamehed, keda inglise, prantsuse ja ameerika imperialistid salaja toetasid, organiseerisid kontrrevolutsioonilise vandenõu, mille etteotsa seati tsaarikindral Kornilov. Augusti lõpul tõstis ta mässu ja suunas tema poolt petetud sõjaväeosad Petrogradi peale, lootes revolutsioonlised jõud purustada ja võimu haarata. Korniilovlasi, kes tungisid pealinna peale, toetasid inglise tankid.

Ajutine Valitsus, esseeride ja menševike parteide juhid kaotasid pea. Ainult töölisklassi revolutsiooniline võitluspartei — bolševike partei — säilitas külma vere ja mehisuse ning organiseeris äärmi-

selt kiiresti ja oskuslikult korniilovlastele vastulöögi. Bolševike partei Keskkomitee kutsus töölisi ja soldateid üles kontrrevolutsioonile aktiivselt relvastatud vastulööki andma, ning korniilovlaste mäss purustati.

Sellest ajast alates arenes revolutsioon pidevalt. Tööliste ja talupoegade võitlus kodanluse ja mõisnike vastu laienes kõikjal. Rahvahulgad, kes veel hiljuti olid uskunud esseere ja menševikke, pöörasid nüüd neile selja ja läksid bolševike partei poole üle. Nõukogude ümbervalimistel said bolševikud enamuse Petrogradi, Moskva ja paljudes teistes nõukogudes. Nende mõju suurenes pidevalt nii linnades, maal kui ka sõjaväes. Proletariaadi ja kehvtalurahvaga ühinesid üha rohkem keskmikud. Nõukogud, karastunud võitluses korniilovlaste vastu, muutusid bolševike mõjul uuesti võimsaks jõuks. Kõik see lõi soodsa olukorra kodanliku võimu kukutamiseks.

1917. aasta septembri keskpaiku kirjutas V. I. Lenin, kes oli sel ajal Soomes põranda all, partei Keskkomiteele kirju. Neis ta rõhutas, et bolševikud võivad riigivõimu enda kätte võtta ja peavad selle enda kätte võtma, sest neid toetab juba rahva enamik.

7. oktoobril sõitis Lenin illegaalselt Petrogradi. Ta kirjutas kirja Petrogradi bolševike linnakonverentsile, 8. oktoobril aga kirja bolševikele — Põhjapiirkonna nõukogude piirkondlikust kongressist osavõtjaile, milles ta selgitas relvastatud ülestõusu viivitamatu ettevalmistamise vajadust. Ülestõus on täielikult küpsenud, ta edu on kindlustatud, kui näidatakse üles otsustavust ja julgust. «Viivitamine on niisama hea kui surm,» kirjutas Iljitš.

10. oktoobril 1917 toimus bolševike partei Keskkomitee ajalooline istung, kus V. I. Lenin tegi ettepaneku alustada lähemail päevil relvastatud ülestõusu. Lenini ettepaneku vastu astusid välja Kamenev ja Zinovjev. Nad väitsid, et ülestõus olevat määratud nurjumisele ning panid ette ülestõusu mitte alustada enne Asutava Kogu kokkukutsumist. Keskkomitee lükkas tagasi selle ettepaneku ja võttis vastu V. I. Lenini poolt kirjutatud resolutsiooni, kus räägiti, et relvastatud ülestõus on vältimatu ja täiesti küps ning et sellest peavad juhinduma kõik parteiorganisatsioonid. Partei Keskkomitee resolutsioon sai kõigi Venemaa bolševike tegevuse võitlusprogrammiks. Ülestõusuks valmistusid tööliste relvastatud salgad (Punakaart), revolutsioonilised soldatid ja meremehed. Partei Keskkomitee saatis oma volinikud Donbassi, Uraali ja teistesse tööliskeskustesse, samuti ka Lääne-, Edela- ja teistele rinnetele, et organiseerida ülestõusu kohtadel. Keskkomitee juhendi kohaselt loodi Petrogradi Nõukogu juurde Sõja-revolutsioonikomitee eesotsas N. I. Podvoiskiga.

16. oktoobril toimus V. I. Lenini juhtimisel partei Keskkomitee laiendatud istung koos Petrogradi komitee, bolševike sõjaväeorganisatsiooni, Petrogradi Nõukogu bolševistliku fraktsiooni (rühma), ametiühingute, Petrogradi vabrikute-tehaste komiteede esindajatega. Istung kinnitas ülestõusu käsitleva otsuse. Ülestõusu juhtimi-

seks moodustas partei Keskkomitee Sõja-revolutsioonikeskuse, mis pidi kuuluma Petrogradi Nõukogu Sõja-revolutsioonikomitee koosseisu tema juhtiva tuumikuna. Keskus tegutses otseselt partei, Keskkomitee ja isiklikult V. I. Lenini juhtimisel. Keskuse koosseisu valiti A. S. Bubnov, F. E. Dzeržinski, J. M. Sverdlov, J. V. Stalin, M. S. Uritski.

16. oktoobri istungil astusid Kamenev ja Zinovjev uuesti ülestõusu vastu välja ja said jällegi otsustava vastulöögi Lenini ja partei Keskkomitee teiste liikmete poolt. Siis avaldasid Kamenev ja Zinovjev menševike ajalehes «Novaja Žizn» teadaande, et nad ei ole nõus bolševike poolt ettevalmistatava relvastatud ülestõusuga, ning andsid seega partei plaanid revolutsiooni vaenlastele välja.

Reeturite poolt hoiatatud Ajutine Valitsus püüdis ülestõusu ära hoida ja hävitada revolutsiooni staabid — bolševike partei juhtivad organid. Selleks kutsus ta rindelt kiires korras ära temale truud sõjaväeosad ja saatis junkrute eliitüksused «Pravda» trükikoda purustama. Kuid ükski jõud ei suutnud enam peatada sotsialistliku revolutsiooni võidukäiku.

Sotsialistliku revolutsiooni võit

1917. aasta 24. oktoobri hommikul koondati Smolnõi instituudi hoone juurde, kus asus Petrogradi Nõukogu, revolutsiooniliste soldatite ja punakaartlaste salku. Relvastatud ülestõus oli alanud.

V. I. Lenin nõudis, et asi otsustataks tingimata õhtul või öösel ega jäetaks võimu Ajutise Valitsuse kätte kuni 25. oktoobrini, millal pidi avatama II nõukogude kongress. 24. oktoobri öösel saabus Lenin Smolnõisse ja võttis ülestõusu juhtimise vahetult enda kätte. Bolševike partei Keskkomitee juhendite kohaselt vallutasid punakaartlaste ja soldatite salgad vaksalid, posti, telegraafi, ministeeriumid ja riigipanga. Ülestõus toimus üksmeelselt ja organiseeritult. Võitluses revolutsiooni võidu eest näitasid Petrogradi töölised ja revolutsioonilised väeosad üles ennenägematut kangelaslikkust, vaprust ja distsiplineeritust.

25. oktoobril (7. novembril uue kalendri järgi) kell 10 hommikul avaldas Petrogradi Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu juures asuv Sõja-revolutsioonikomitee V. I. Lenini poolt kirjutatud läkituse «Venemaa kodanikele!». Läkituses teatati, et Ajutine Valitsus on kukutatud ja et riigivõim on üle läinud Petrogradi Nõukogu Sõja-revolutsioonikomitee kätte.

Mõni tund hiljem toimus Smolnõis Petrogradi Nõukogu istung. V. I. Lenin, keda töölised ja soldatid võtsid vastu kirjeldamatu vaimustusega, pidas ajaloolise ettekande nõukogude võimu ülesannetest. Suur proletariaadi juht ütles: «Nüüdsest peale saabub uus ajajärk Venemaa ajaloos, ja käesolev kolmas Vene revolutsioon peab lõpptulemusena viima sotsialismi võidule.»[1]

Maa tõelised peremehed — töölised ja talupojad astusid oma õigustesse.

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 26. kd., lk. 211.

Ajutine Valitsus varjas end sel ajal Talvepalees kontrrevolutsiooniliste väeosade kaitse all. Ööl vastu 26. oktoobrit vallutasid revolutsioonilised töölised, soldatid ja madrused Lenini otsesel korraldusel tormijooksuga Venemaa viimase kodanliku valitsuse viimase varjupaiga. Petrogradi järel võitis relvastatud ülestõus Moskvas ja kõigis teistes Venemaa linnades. Sotsialistlik revolutsioon levis kiiresti sõjaväes ja tungis külasse. Töölised ja talupojad kõrvaldasid kõikjal kodanluse ja mõisnike võimu ning asemele astus uus, tõeliselt rahvalik, nõukogude võim.

Nii viis bolševike partei, keda juhtis Keskkomitee eesotsas V. I. Leniniga, Venemaa töölised ja talupojad ajaloolisele võidule kapitalistide ja mõisnike üle, sotsialistliku revolutsiooni ja proletariaadi diktatuuri võidule. Nii leidis tegelikkuses tõestust leninliku teooria sügav tõde sotsialistlikust revolutsioonist.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni teostas töölisklass liidus töötavate talupoegadega Kommunistliku Partei juhtimisel. Partei organiseeris ja tugevdas seda liitu. Partei oskas liita üheks ühiseks revolutsiooniliseks vooluks selliseid erisuguseid revolutsioonilisi voole, nagu ülddemokraatlik liikumine rahu eest, talupoegade demokraatlik liikumine mõisamaade äravõtmise eest, rõhutud rahvaste rahvuslik vabastusliikumine rahvusliku üheõigusluse eest ning proletariaadi sotsialistlik liikumine kodanluse kukutamise ja proletariaadi diktatuuri kehtestamise eest. Venemaa töölisklass võitis rahva usalduse ja oli tema tõeliseks juhiks võitluses rahu, maa, vabaduse ja sotsialismi eest. Töölisklassil oli revolutsioonis niisugune tõsine liitlane nagu kehvtalurahvas, kellega enne Oktoobriülestõusu ühinesid ka keskmikud. Kõik see tagas sotsialistliku revolutsiooni võidu.

Nõukogude võimu esimesed dekreedid

25. oktoobri (7. novembri) hilisõhtul avati Smolnõis II Ülevenemaaline Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogude kongress. Kongressi koosseis näitas kujukalt, kuivõrd oli kasvanud bolševike mõju töötajate hulkades. Kongressil oli esindatud 318 kohalikku nõukogu, kellest 241 nõukogu saatis delegaate bolševistlike juhenditega. Väljendades kogu Venemaa tööliste, soldatite ja talupoegade tahet ning tuginedes Petrogradi relvastatud ülestõusu võidule, tegi II nõukogude kongress teatavaks, et kogu võim riigis on läinud nõukogude kätte, ja moodustas maailma esimese tööliste ja talupoegade valitsuse — Rahvakomissaride Nõukogu. Rahvakomissaride Nõukogu esimeheks valiti V. I. Lenin.

Uue võimu tõeliselt rahvalik iseloom avaldus juba tema tegevuse esimestes sammudes. II Ülevenemaaline Nõukogude Kongress võttis vastu Lenini poolt kirjutatud rahudekreedi. Kongress tegi kõigile sõdivatele rahvastele ja nende valitsustele ettepaneku viivitamata alustada läbirääkimisi õiglase ja demokraatliku rahu sõlmimiseks, mille järgi ükski riik ei tohi võõraid maid vallutada.

Seega heiskas nõukogude võim esimesena võitluslipu inimkonna vabastamiseks imperialistlike sõdade õudustest ja õiglase, demokraatliku rahu eest. Algas targa leninliku rahu ja rahvastevahelise sõpruse poliitika elluviimine.

II Ülevenemaaline Nõukogude Kongress võttis ühtlasi vastu Lenini poolt kirjutatud maadekreedi. Teoks sai see, millest talupojad olid unistanud ja mille eest nad olid võidelnud paljude sajandite vältel. Oktoobrirevolutsioon päästis nad mõisnike orjusest. Talupojad said tasuta üle 150 miljoni tiinu maad, mis oli konfiskeeritud mõisnikelt, kodanluselt, tsaarilt ja kirikult. Nad vabanesid iga-aastasest üle 700 miljoni kuldrubla suurusest rendimaksust mõisnikele. Vastavalt maadekreedile kaotati jäädavalt maaeraomandus ja asendati üldrahvaliku, riikliku omandusega, mis hiljem kergendas põllumajanduse ümberkorraldamist uutel, sotsialistlikel alustel.

Nõukogude valitsus seadis ettevõtteis sisse 8-tunnilise tööpäeva ja kehtestas tööliskontrolli tootmise üle. Pangad, raudteed ja kaubalaevastik võeti kapitalistide käest ära ja anti riigile. Natsionaliseeriti, s. t. muudeti üldrahvalikuks, riiklikuks omandiks kogu suurtööstus. Suure poliitilise ja majandusliku tähtsusega oli Ülevenemaalise Kesktäitevkomitee (ÜVKT) dekreet tsaari ja Ajutise Valitsuse poolt saadud välislaenude annuleerimise (tühistamise) kohta.

Maa, vabrikute, tehaste, pankade, raudteede jne. muutmine üldrahvalikuks, riiklikuks omandiks oli otsustava tähtsusega meie maa arendamisel. See õõnestas kodanluse ja mõisnike majanduslikku jõudu ning rajas alused sotsialistlikule rahvamajandusele.

1917. aasta novembris võttis Rahvakomissaride Nõukogu vastu «Venemaa rahvaste õiguste deklaratsiooni». Nõukogude võim kehtestas Venemaa kõigi rahvaste üheõigusluse ja sõltumatuse ning kaotas igasugused rahvuslikud kitsendused ja eesõigused, tunnustas iga rahva enesemääramise õigust kuni lahkulöömiseni ning iseseisva riigi loomiseni. Rahvuslikule rõhumisele, mida oli süvendanud kodanluse ja mõisnike võim, tuli lõpp. Olid rajatud alused meie maa rahvaste vabale ja kindlale liidule ning sõprusele.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon oli pöördepunktiks Venemaa elus. Ta kiskus meie kodumaa välja kapitalistlikust süsteemist ja suunas meie maa täiesti uuele teele, sotsialismi teele.

Oktoobrirevolutsioon likvideeris kapitalistide ja mõisnike võimu ning lammutas vana, kodanluse ja mõisnike riigiaparaadi. Maailma suurima maa töölisklass sai valitsevaks klassiks. Venemaal hakkas kehtima proletariaadi diktatuur. Esmakordselt ajaloos kujundasid rõhutud rahvahulgad oma võimu, rahva võimu, tööliste ja talupoegade võimu, ja rajasid oma nõukogude riigi.

Oktoobrirevolutsioon tõi meie kodumaa välja imperialistlikust sõjast. Ta vabastas rahva jäädavalt raskest saatusest valada oma verd vene ja välismaise kodanluse huvide eest.

Oktoobrirevolutsioon päästis meie maa majanduslikust ja poliitilisest orjastamisest välisriikide poolt ning kindlustas talle vaba-

duse ja iseseisvuse. Ta lõi tingimused Venemaa põlise mahajäämuse võitmiseks ning tema muutmiseks eesrindlikuks ja võimsaks sotsialistlikuks riigiks.

Bolševike partei kui revolutsiooni organisaator ja juhtija näitas rahvale, et ainult kommunistid on oma kodumaa tõelised patrioodid ja et ainult nemad ei säästa end võitluses kodumaa parema tuleviku eest. Kõik teised parteid: kadetid ja monarhistid, menševikud ja esseerid, kõik natsionalistlikud parteid, kuigi nad nimetasid end patriootideks, müüsid tegelikult oma kodumaa huvid välismaa imperialistidele, võitlesid oma rahva vastu.

Oktoobrirevolutsioon hävitas rahvusliku rõhumise Venemaal. Kõik varem rõhutud rahvad muutusid meie maa rahvaste ühtse pere täieõiguslikeks liikmeiks.

Oktoobrirevolutsioon hävitas naiste ebavõrdsuse. Töötavad naised olid kõigist rõhutuist kõige rõhutumad. Nõukogude võim muutis nad ühiskonna täieõiguslikeks liikmeiks.

Oktoobrirevolutsioon lõi kõik tingimused töörahva materiaalse heaolu ja kultuuritaseme pidevaks tõusuks. Ta avas rahvale tee vabale ja õnnelikule elule.

Oktoobrirevolutsioon andis surmahoobi reaktsioonilistele teooriatele, mis püüdsid tõestada, et rahvahulgad ei olevat suutelised iseseisvaks loominguks.

Enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni viisid revolutsioonilised pöörded lõpptulemusena välja sellele, et ühed ekspluateerijad asendusid teistega, kuid töörahva ekspluateerimine jäi püsima. Oktoobrirevolutsioon võimaldas esmakordselt inimkonna ajaloos likvideerida meie maal kõik ekspluateerijad ja hävitada inimese ekspluateerimise.

Oktoobrirevolutsioonil oli ülisuur tähtsus mitte üksnes meie maa rahvastele, vaid ka kogu maailma töötajaile. Ta on avaldanud ja avaldab ka praegu suurt mõju kõigi maade arenemisele.

V. I. Lenin kirjutas: «Meil ... on õigus uhkust tunda ja me tunneme uhkust selle üle, et meile on osaks saanud õnn *alustada* nõukogude riigi ülesehitamist, *alustada* sellega uut ajastut maailma ajaloos, *uue* klassi võimu ajastut, kes on kõigis kapitalistlikes maades rõhutud ja kes kõikjal sammub uue elu poole, kodanluse üle võidu saavutamise poole, proletariaadi diktatuuri poole, inimkonna kapitali ikkest ja imperialistlikest sõdadest päästmise poole.»[1]

Oktoobrirevolutsioon paljastas II Internatsionaali liidrite oportunistliku teooria, kes väitsid, et sotsialismile võib jõuda ilma klassivõitluseta, koostöös kodanlusega.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon sisendas kogu maailma töörahva teadvusse veendumust oma jõududesse ja oma ürituse võidusse. Kodanlus väidab, et ekspluateeritavad ei tule toime ilma ekspluateerijateta. Oktoobrirevolutsioon näitas kõigi maade töörahvale, et ta võib vabaneda ekspluateerijatest ja edukalt ehitada

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 33. kd., lk. 32—33.

uut elu. Kodanlus väidab, et kapitalistlik omandus on puutumatu, püha ja igavene. Oktoobrirevolutsioon võttis kapitalistidelt ära kokkuröövitud rikkused ja muutis need rikkused rahva ühisvaraks. Kodanlus väidab, et inimkond jagunevat «madalamateks» ja «kõrgemateks» rassideks, kelledest esimesed peavad alistuma teistele. Tegelikult võivad kõik rahvad, nii suured kui ka väikesed, kes on kätte võitnud vabaduse, iseseisvalt arendada oma majandust ja kultuuri, sammuda edasi sotsialismi teel. Hävitanud rahvusliku rõhumise meie maal, näitas nõukogude võim kogu maailma rõhutud rahvastele teed vabanemisele.

Sotsialistliku revolutsiooni võit Venemaal pani liikuma kogu maailma töölisklassi. Oma vendade, Venemaa töötajate eeskujul kukutasid kapitalismi ungari töölised. Baieris (Saksamaa lõunapiirkond) loodi nõukogude vabariik. Revolutsiooniline liikumine tugevnes kõikides kapitalistlikes maades, kasvas vabastusvõitluse laine kolooniates.

Kuid kapitalism osutus veel tugevamaks. Imperialistid uputasid verre Ungari Vabariigi, lämmatasid nõukogude võimu Baieris. Meie noor sotsialistlik riik oli veel liiga nõrk selleks, et ulatada oma abistav käsi revolutsioonilistele rahvastele. Läänes alles loodi tõeliselt revolutsioonilisi, marksistlikke parteisid ja polnud kedagi, kes oleks organiseerinud töölisklassi võitlust ja olnud töölisklassi eesotsas võitluses võimu eest. Kuid säde, mille sütitas Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, ei kustunud kunagi maailma töötajate teadvuses. Meie kodumaa töötajate eeskuju innustas võitlusele kõiki õnnetuid ja rõhutuid.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon pani aluse ülemaailmse kapitalismi hukkumisele ja avas uue ajastu inimkonna ajaloos — kapitalismilt kommunismile ülemineku ajastu. See oli kõige väljapaistvam sündmus, otsustav pööre kogu inimkonna ajaloos.

6. Interventide ja valgekaartlaste purustamine

Partei võitlus nõukogude võimu kindlustamise eest

1917. aasta lõpul ja 1918. aasta algul laienes nõukogude võim maal kiiresti. See oli, nagu ütles Vladimir Iljitš, nõukogude võimu triumfimarss (s. o. võidumarss). Ning kõikjal asusid Nõukogude riigi aparaati juhtima värsked jõud töölisklassi ja töötava talurahva hulgast. Proletaarne revolutsioon äratas ja virgutas ajaloolisele loomingule, uue ühiskonna ülesehitamisele rohkesti talente rahva seast, keda kapitalism varem oli jalge alla tallanud ja lämmatanud.

Kuid noorel Nõukogude vabariigil tuli juba oma olemasolu esimestel päevadel läbi teha karmid katsumused. Kapitalistid ja mõisnikud avaldasid võitnud töölistele ja talupoegadele ägedat vastupanu. Ministeeriumide, pankade ja teiste asutuste vanad

tsaariaegsed ametnikud, aga ka palju õpetajaid, arste, advokaate keeldus uue võimuga koos töötamast ja ajas kuritahtlikult nurja noore Nõukogude vabariigi riigiaparaadi töö. Esseeride, menševike ja teiste nõukogude võimu vaenlaste abiga organiseerisid kapitalistid ja mõisnikud kontrrevolutsioonilisi vandenõusid, nõukogudevastaseid mässe ning kippusid partei ja valitsuse juhtide elu kallale. Nõukogude võimu kindlustamise vastu ei tegutsenud mitte ainult otsesed kontrrevolutsionäärid ja saboteerijad, vaid ka sõja ajal siginud spekulandid, huligaanid, kes püüdsid tööstusettevõtetes ja transpordis töödistsipliini õõnestada.

Nõukogude võim oli sunnitud vaenulike jõudude vastupanu otsustavalt maha suruma. 1917. aasta detsembris loodi Rahvakomissaride Nõukogu juurde Ülevenemaaline Erakorraline Komisjon (Vetšeka) võitluseks kontrrevolutsiooni, sabotaaži ja spekulatsiooni vastu. Vetšeka etteotsa, mida toetasid töötajate laiad kihid, seadis partei kindla revolutsionääri Feliks Dzeržinski.

Maha surunud sisemise kontrrevolutsiooni esimese vastupanu, põrkas noor Nõukogude vabariik kokku veelgi suurema ohuga — välismaise imperialismi jõududega.

II Ülevenemaalise Nõukogude Kongressi üleskutsele, milles esitati mõlema sõdiva poole valitsustele ja rahvastele ettepanek lõpetada sõda ja sõlmida õiglane ning demokraatlik rahu, vastasid Ameerika, Inglise ja Prantsuse valitsused eitavalt.

Kuna Inglise, Prantsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsused lükkasid tagasi II Ülevenemaalise Nõukogude Kongressi ettepaneku alustada otsekohe läbirääkimisi õiglase, demokraatliku rahu sõlmimiseks, otsustas nõukogude võim, kaitstes töötajate huve, alustada rahuläbirääkimisi vahetult Saksamaaga. Saksa imperialistid seadsid üles väga rasked tingimused. V. I. Lenin selgitas, et kui rasked need tingimused ka ei oleks, on tarvis need vastu võtta, sest rahvas, kes on suutnud luua enesele esimesena maailmas oma rahvavalitsuse, väljub kindlasti võitjana katsumustest, mis talle osaks saavad. Viivitada ei tohtinud. Kogu vene kontrrevolutsioon, keda toetasid esseerid ja menševikud, võitles ägedalt rahu sõlmimise vastu, lootes Nõukogude vabariigi sõjalisele lüüasaamisele. Trotski, kes oli Nõukogude delegatsiooni juht rahuläbirääkimistel, rikkus V. I. Lenini, Keskkomitee ja Nõukogude valitsuse juhendit ning ei kirjutanud alla vaherahukokkuleppele. Rahu sõlmimise vastu võitlesid ägedalt parteis endas ka niinimetatud «pahempoolsed» kommunistid eesotsas Buhhariniga.

Kõik see oli kasuks saksa imperialistidele. Kasutades Trotski avantüristlikku tegevust, ajasid nad 1918. aasta veebruaris nurja rahuläbirääkimised ning tungisid reeturlikult Nõukogudemaale. Nad seadsid endile eesmärgiks nõukogude võimu kukutamise, Venemaa muutmise Saksamaa asumaaks ja meie rahva orjastamise.

Vana armee ei suutnud Saksa sõjavägede survele vastu panna. Saksa väed tungisid Ukrainasse ja Valgevenemaale, lähenesid Petrogradile. Surmaoht ähvardas meie kodumaad.

Neil raskeil päevil pöördusid Rahvakomissaride Nõukogu rahva poole üleskutsega «Sotsialistlik isamaa on hädaohus!». See üleskutse oli kirjutatud Vladimir Iljitši poolt. Nõukogude valitsus kutsus üles rahvast vaenlasele vastulööki andma ning iga jalatäit maad viimse veretilgani kaitsma.

Loosungi all «Kõik rinde heaks!» läksid sajad tuhanded töölised ja talupojad vabatahtlikult isamaad kaitsma. Nõukogude kodumaa kaitsjate esiridades sammusid kommunistid.

Nõukogude vabariigi kaitseks välis- ja sisevaenlaste vastu loodi Nõukogude valitsuse dekreediga 1. (14.) jaanuaril 1918 Tööliste ja Talupoegade Punaarmee.

23. veebruaril 1918 toimusid Petrogradi, Jekaterinburgi (praegu Sverdlovsk) ja teiste linnade tööliste rohkearvulised miitingud. Helsingis toimus revolutsiooniliste meremeeste miiting. 23. veebruar kujunes oma sotsialistliku isamaa kaitsele asuva rahva jõudude massilise mobilisatsiooni päevaks. See päev oli murrangu momendiks Punaarmee üksuste formeerimisel vastulöögi andmiseks saksa imperialistidele, tähistas tema esimesi edusamme võitlustes Pihkva, Narva ja Reveli (Tallinn) all. Just sellepärast tähistatakse 23. veebruari Punaarmee ja Punalaevastiku sünnipäevana.

Nõukogude võim sõlmis Brest-Litovskis rahu Saksamaaga. Meie maa oli sunnitud nõustuma raskete rahutingimustega, et saavutada sõjas hingetõmbeaega. See hingetõmbeaeg võimaldas Nõukogude riigil tugevneda, luua Punaarmeed ja asuda rahulikule sotsialistlikule ülesehitustööle.

V. I. Lenin märkis neil päevil, et kõige tähtsam sotsialismi võiduks on revolutsiooniline distsipliin, sotsialistlik võistlus, tööviljakuse pidev tõus. Juba siis kavandas V. I. Lenin tööde plaani, millest tuli alata sotsialismi ehitamist meie maal. Kuid siis ei õnnestunud asuda suurepärase leninliku plaani elluviimisele. Takistasid vene kodanluse ja mõisnike kontrrevolutsioon ja välismaised imperialistid.

Punaarmee vastulöök interventidele

Imperialistid ei võinud ega tahtnud leppida Nõukogude vabariigi olemasoluga, mis oli saanud teetähiseks kogu maailma rõhututele ja ekspluateeritavatele. Imperialistid ei võinud ega tahtnud leppida sellega, et nõukogude võim tühistas välislaenud, natsionaliseeris pangad, tööstuse, mistõttu välismaised monopolid kaotasid tohutud kasumid. Imperialistid ei varjanud oma viha töölisklassi ja talurahva vastu; nad lootsid kägistada nõukogude võimu, purustada meie rahva parimad jõud, taastada Venemaal kodanlik-mõisnikliku korra, orjastada meie töötajad.

Aktiivseteks osavõtjateks otsesest relvastatud sissetungist (interventsioonist) Nõukogude riiki olid Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa, Jaapani ja teiste maade imperialistid. Seni kui kestis imperialistlik maailmasõda, ei saanud nad suuri jõude meie vastu paisata. Algul lootsid nad nõukogude võimu lämmatada Saksa vägedega. Kuid pärast Bresti rahu suunasid nad kogu jõu

Nõukogude riigi vastu. 1918. aasta aprillis saatsid Jaapani militaristid oma sõjaväed maale Kaug-Idas ning vallutasid Vladivostoki, Primorje ja Põhja-Sahhalini. Inglise ja ameerika imperialistid vallutasid Arhangelski, Murmanski, Bakuu ja mõned Kesk-Aasia rajoonid. Vallutatud piirkondades panid nad toime kõige nurjatumaid kuritegusid. 1918. aasta septembris viisid inglise imperialistid esseeride kaasabil Taga-Kaspiasse ja lasksid seal maha 26 Bakuu komissari: S. Šaumjani, A. Džaparidze, M. Azizbekovi, I. Fioletovi ja teised.

Kõikides interventide poolt vallutatud rajoonides likvideeriti nõukogude võim ja loodi mitmesugused valgekaartlikud valitsused. 1918. aasta augustis tungisid Siberisse Ameerika sõjaväed. Nad viibisid seal kuni 1920. aasta aprillini. Tolleaegne Ameerika Ühendriikide president Wilson sõlmis kokkuleppe, mille järgi Ameerika Ühendriigid kohustusid «abistama admiral Koltšaki valitsust varustuse, sõjamaterjalide ja toiduainetega, et teha sellest ülevenemaaline valitsus». Ameerika Ühendriigid saatsid valgekaartlikele vägedele sadu tuhandeid püsse, miljoneid padruneid, samuti kuulipildujaid, suurtükke ja igasugust lahinguvarustust.

Välismaised intervendid tegutsesid tihedas liidus valgekaartlaste ja teiste kontrrevolutsiooniliste jõududega Venemaal. Vene kapitalistid ja mõisnikud sahkerdasid maaga. Meelsasti lubasid nad välismaistele imperialistidele meie maad, vilja, naftat, meie tööstust, et interventide abiga taastada riigis oma võim. Nii ühinesid võitluses nõukogude võimu vastu kaks jõudu: välismaised imperialistid ja sisemaine kontrrevolutsioon, kes sundisid noorele Nõukogude riigile peale raske ja pikaajalise sõja.

Valgekaartlased, esseerid, menševikud ja igasugused teised kontrrevolutsioonilised jätised organiseerisid nõukogudevastaseid ülestõuse Moskvas, Jaroslavlis ja teistes linnades. Nõukogude võim surus need ülestõusud maha, kuid kodanlaste ja mõisnike kontrrevolutsioonil õnnestus haarata enda kätte rida rajoone Põhja-Kaukaasias, Siberis ja Volgamaal. Tööliste ja talupoegade vaenlased orgniseerisid terrori partei ja nõukogude võimu töötajate vastu. Moskvas panid nad 1918. aasta augustikuus toime roimarliku atentaadi Vladimir Iljitš Leninile.

Külas toimus kehvtalurahva äge võitlus kulakluse vastu. Kulakud keeldusid riigile vilja müümast, et näljaga lämmatada nõukogude võim. Meie maal tekkis äärmiselt raske olukord toiduainete alal. Töölisi piinas nälg. Tehased ei töötanud üldse või töötasid vaevalt. Ei jätkunud toor- ega kütteaineid.

Kommunistlik Partei ja nõukogude võim, keda selles raskes olukorras toetasid tööliskiass ja töötav talurahvas, juhtisid oskuslikult Nõukogude riigi ülesehitustööd, Punaarmee organiseerimist, sisemise kontrrevolutsiooni ja välismaise interventsiooni tagasitõrjumist.

Saksa okupantide tagalas puhkes vallutajate vastu kommunistide poolt organiseeritud ja juhitud rahvalik partisanisõda. 1918.

aasta oktoobris puhkes revolutsioon Austria-Ungaris, novembris — Saksamaal. Saksamaa ja Austria-Ungari töölisklass tahtis järgneda Venemaa töölisklassi eeskujule. Saksa ja Austria väed hakkasid evakueeruma kodumaale. Nõukogude võim taastati Ukrainas, Valgevenes ja Baltimaadel. Nõukogude valitsus annuleeris Bresti rahulepingu.

Noore Punaarmee löökide all kihutati välja esseeride ja valgekaartlaste jõugud Kaasanist, Simbirskist, Samaarast ja tõrjuti Uraalini, valgekaartliku kindrali Krasnovi jõugud paisati Tsaritsõnist Doni taha, kontrrevolutsioonilised mässud suruti maha. Kommunistliku partei juhtimisel loodud Punaarmee täitis auga oma kohustuse ning lõi tagasi kontrrevolutsiooni esimese pealetungi.

Töölised ja talupojad kaitsesid nõukogude võimu

Pärast seda kui saksa imperialistid said maailmasõjas kaotuse osaliseks, tugevdasid Entente'i riikide valitsused interventsiooni. Nad organiseerisid Nõukogude vabariigi blokaadi, s. t. lõikasid läbi kõik mereteed ja meie maa muud ühendusteed välismaailmaga. Nõukogude Venemaale ei saadud enam sisse vedada tööstuskaupu, toiduaineid ega arstimeid. Ühtlasi saatsid Inglismaa, Prantsusmaa, Jaapani ja Ameerika Ühendriikide valitsused Nõukogude Venemaa vastu oma sõjaväed abiks admiral Koltšaki valgekaartlikele väeosadele idas, kindral Denikinile lõunas ja mujale.

Inglise ja prantsuse, ameerika ja jaapani imperialistid olid kõigi nõukogudevastaste sõjakäikude organiseerijad; nad varustasid valgekaartlasi relvastuse, sõjamoonaga, saatsid sõjaväelisi instruktoreid. Churchill, kes oli tol ajal Inglismaal sõjaminister, kuulutas välja neljateistkümne kodanliku riigi sõjakäigu Nõukogude Venemaa vastu. Inglise kindral Knox kirjutas: «Me saatsime Siberisse sadu tuhandeid püsse, sadu miljoneid padruneid, sadu tuhandeid riidevarustuse komplekte, kuulipildujalinte jne. Iga bolševiku pihta lastud kuul oli valmistatud Inglismaal.»

1919. aasta kevadel panid imperialistid oma pealootuse admiral Koltšakile, kes jõudis oma vägedega Siberist peaaegu Volgani ja kuulutas enda «Venemaa ülemvalitsejaks». Üheaegselt tegutsesid nõukogude võimu vastu Denikini valgekaartlikud väed lõunas ja kindral Judenitši väed loodes. Judenitš tungis Baltimailt Petrogradi peale.

Nõukogude vabariigi olukord oli tol ajal äärmiselt ohtlik. V. I. Lenin hoiatas Idarinde Sõja-revolutsiooninõukogu: «Kui me enne talve saabumist ei võida tagasi Uraali, siis pean ma revolutsiooni hukkumist möödapääsmatuks. Võtke kokku kõik jõud.» Idarinnet tugevdati kommunistide, kommunistlike noorte, tööliste ja uute Punaarmee väeosade saatmisega. Tänu partei poolt tarvitusele võetud abinõudele said koltšaklased 1919. aasta lõpul lüüa. Admiral Koltšak ise, kes oli süüdi paljude tuhandete tööliste ja talupoegade surmas, võeti kinni ja lasti Irkutskis maha Revolutsioonilise Komitee otsuse põhjal.

Pärast Koltšaki sõjakäigu haletsusväärset lõppu hakkasid interventsiooni organiseerijad eriti aktiivselt toetama Denikini valgekaartlikke jõukusid, tugevdades nende varustamist lahingutehnika, laskemoona ja riietusega ning saates neile sõjaväelisi instruktoreid. Sel ajal kui deniikinlased alustasid pealetungi lõunast, hakkasid läänest liikuma poola kapitalistide ja mõisnike väeosad, loodes aga suurenes uuesti oht Petrogradile valgekaartliku Judenitši armee poolt.

Niiviisi olid Punaarmee jõud mitmele rindele laiali paisatud. Nõukogude Venemaa oli igast küljest ümber piiratud tugevate ja õelate vaenlaste poolt. 1919. aasta sügisel vallutasid Denikini väed Orjoli linna ja lähenesid Tuulale, ähvardades vallutada meie kodumaa pealinna Moskvat. Vene kapitalistid lubasid miljonilise auhinna sellele valgekaartlikule polgule, kes esimesena tungib Moskva. Välismaised diplomaadid ja ajakirjanikud ennustasid isegi Moskva langemise päeva ja tundi.

Partei mobiliseeris kõik rahva jõud võitluseks Denikini vastu. Partei Keskkomitee töötas välja Denikini purustamise plaani. Selle plaani elluviimiseks suunati Lõunarindele J. V. Stalin, kes juba enne seda oli täitnud partei Keskkomitee tähtsaid ülesandeid riigikaitse alal. Punaarmee täitis tema ette seatud ülesande edukalt. Orjoli ja Voroneži all purustatud Denikini väed taganesid lõunasse. 1920. aasta algul vabastati valgekaartlastest kogu Ukraina ja Põhja-Kaukaasia.

Pärast kindral Denikini jõukude purustamist sai nõukogude rahvas uuesti lühikese hingetõmbeaja, mida kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus kasutasid töörahvahulkade mobiliseerimiseks majanduslikule ja kultuurilisele ülesehitustööle, tähtsate abinõude elluviimisele leninliku rahvuspoliitika alal. Moskva tööliste initsiatiivil algas kogu Nõukogude Venemaal laialdane liikumine, mis läks ajalukku «kommunistlike laupäevakute» nime all. Laupäeviti, pärast tööpäeva, või pühapäeviti töötasid kümned ja sajad tuhanded töölised vabatahtlikult ja tasuta ühiskonna kasuks, ilmutades neil päevil eriti kõrget organiseeritust, distsipliini ja tööviljakust. Seda tähtsat liikumist nimetas Vladimir Iljitš «suureks algatuseks».

Kuid nõukogude inimeste rahulik tööperiood oli lühike. 1920. aasta kevadel alustasid imperialistid uut nõukogudevastast sõjakäiku, seekord poola kapitalistide ja mõisnike ning Krimmis kanda kinnitanud valgekaartliku kindrali Wrangeli ühendatud jõududega. Nii Poola kui ka Wrangel olid saanud inglastelt ja prantslastelt uusimaid relvi, soomusautosid, tanke, lennukeid ja laskemoona. Ka see sõjakäik Nõukogude vabariigi vastu lõppes krahhiga. 1920. aasta oktoobris sõlmis Nõukogude Venemaa rahu Poolaga. Sama aasta novembris vabastasid Punaarmee väeosad M. V. Frunze juhtimisel interventidest ja valgekaartlastest Krimmi. Sellega lõppes põhiliselt välismaise sõjalise interventsiooni ja kodusõja periood.

Nõukogude võimu viiendaks aastapäevaks oli Nõukogudemaa täielikult puhastatud interventidest. 1922. aastal kihutas Puna-

armee Kaug-Igast välja viimased välismaised vallutajad — jaapanlased.

Kommunistliku Partei juhtimisel, Lenini lipu all, kodusõja karmides ja halastamatutes võitlustes toimisid nõukogude inimesed nii, nagu lauldi partisanide lemmiklaulus:

Puruks lõime atamanid,
põgenesid valged väed,
ja nii Vaiksel ookeanil
lõppes meie sõjakäik ...

Välismaiste interventide ja vene valgekaartlaste sõda Nõukogude vastu lõppes nõukogude võimu võiduga. Nõukogude rahvas kaitses oma vabadust ning kindlustas oma sotsialistliku isamaa sõltumatuse.

Kommunistliku Partei juhtimisel lõid meie maa töölised ja talupojad tagasi välismaiste interventide esimese vallutusretke ja kaitsesid oma kodumaal nõukogude võimu, kaitsesid Suure Oktoobrirevolutsiooni saavutusi.

LÜHIKOKKUVÕTE

Venemaa asus kapitalismi arenemise teele hiljem kui teised Lääne-Euroopa riigid ja Põhja-Ameerika — alles XIX sajandi teisel poolel, pärast pärisorjuse kaotamist. Kuid juba XX sajandi algul oli Venemaa ülemaailmse revolutsioonilise liikumise keskuseks. Venemaal kasvas ja karastus revolutsiooniline töölisklass, kellel oli selline kindel ja suurearvuline liitlane nagu talurahvas.

Venemaast sai leninismi sünnimaa. V. I. Lenini poolt 1903. aastal asutatud bolševike partei oli töörahva hulkade eesotsas nende võitluses tsaari-isevalitsuse ja kapitalismi vastu.

Bolševike partei juhtis töötajate võitlust tsarismi vastu esimeses Vene revolutsioonis aastail 1905—1907. Revolutsioon näitas, et üksnes töölisklass liidus talurahvaga võib rahvale kätte võita vabaduse ja et bolševikud on ainus jõud riigis, kes on suutelised sammuma töölisklassi revolutsioonilise võitluse eesotsas.

Pärast esimese Vene revolutsiooni lüüasaamist, kui tsarism alustas töölisklassi julma tagakiusamist, pöördusid revolutsioonist ära paljud neist, kes olid ennast varem nimetanud revolutsionääride. Ainult bolševikud jäid töölisklassile ustavaks kuni lõpuni. Uskumatult rasketes tingimustes valmistasid nad rahvahulki ette uueks revolutsiooniks.

1914. aastal puhkes imperialistlik maailmasõda. See oli röövellik sõda, mis taotles jaotatud maailma ümberjaotamist. Ta tõi rahvale lugematuid kannatusi: nälja, laose ja surma miljonitele inimestele. Bolševike partei oli ainuke poliitiline partei maailmas, kes kutsus töölisi ja talurahvast üles muutma imperialistlik sõda kodusõjaks, see tähendab, teostama revolutsiooni. 1917. aasta veebrua-

ris puhkes Venemaal teine revolutsioon, mis viis isevalitsuse kukutamiseni.

Pärast tsarismi kukutamist innustas bolševike partei töölisklassi ja kehvtalurahvast revolutsiooni arendamisele, kogu võimu üleandmisele tööliste, talupoegade ja soldatite saadikute nõukogude kätte, proletariaadi diktatuuri kehtestamisele.

Suur Lenin ütles, et revolutsiooni arenemine võis toimuda rahulikul teel, ja bolševike partei võttis kursi revolutsiooni rahulikule arenemisele. Aga mõisnikud ja kodanlus, kasutades menševike ja esseeride äraandlikkust, haarasid võimu enda kätte ja alustasid relvastatud kalleletungi revolutsioonilise rahva vastu. Bolševikud koondusid V. I. Lenini ümber ja organiseerisid töölisi, talupoegi ja soldateid vastulöögi andmiseks kontrrevolutsioonile, kodanluse võimu kukutamiseks.

1917. aasta oktoobris kukutati kontrrevolutsiooniline Ajutine Valitsus, riigis kehtestati proletariaadi diktatuur. II nõukogude kongressil loodi esmakordselt Venemaal tööliste ja talupoegade valitsus — Rahvakomissaride Nõukogu eesotsas V. I. Leniniga.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon kukutas kodanluse võimu ja rajas alused sotsialismi ülesehitamiseks meie maal. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon näitas, et kapitalismi ajastu on lõpule jõudmas. Ta avas uue ajastu inimkonna ajaloos — kapitalismi hukkumise ja kommunismi võidu ajastu.

Oktoobrirevolutsiooni tules loodud noor Nõukogude riik kaitses oma vabadust ja sõltumatust karmides lahingutes välismaiste interventide ja vene valgekaartlaste ühendatud jõudude vastu. V. I. Lenini poolt juhitud kommunistlik partei organiseeris nõukogude rahva võidu sise- ja välisvaenlaste üle. Nõukogude vabariigi vaenlaste purustamine kodusõjas võimaldas meie maa töötajatel asuda rahulikule sotsialistlikule ülesehitustööle.

KOLMAS PEATÜKK

SOTSIALISMI ÜLESEHITAMINE NSV LIIDUS

1. Lenini plaan sotsialismi ülesehitustööks

Vana hävitamiselt uue loomisele

Kaitsnud oma kodumaa vabadust ja sõltumatust, asus nõukogude rahvas rahulikule ülesehitustööle. Kui enne revolutsiooni partei kogu tegevus oli suunatud vana korra hävitamisele ja proletariaadi diktatuuri kättevõitmisele, siis nüüd, mil võim oli läinud tööliste ja talupoegade kätte, kerkis partei ette veelgi raskem ülesanne — organiseerida ülesehitustööd uue, sotsialistliku ühiskonna loomiseks, mis oleks vaba ekspluataatoritest ja ekspluateerimisest.

Milles seisis selle ülesande raskus?

Ajaloolised tingimused olid kujunenud niisugusteks, et meie maale oli määratud esimesena alata sotsialismi ülesehitustööd ja teha seda üksi, vaenuliku kapitalistliku ümbruse tingimustes. Tsarism pärandas töörahvale mahajäänud ja laostunud majanduse, kodusõda ning välismaine sõjaline interventsioon aga kutsusid esile veelgi suurema laose. Muidugi polnud loota mingit abi kapitalistlikelt riikidelt, kes meie maad ümbritsesid. Imperialistid tegid kõik võimaliku, et ajada nurja sotsialistlikku ülesehitustööd või seda vähemalt kahjustada.

Pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu meie maal eksisteerisid teatavasti veel lõplikult purustamata ekspluataatorlikud klassid, kes unistasid vana korra taastamisest. Meie maale vaenulikud riigid aga õhutasid ja julgustasid neid pidevalt, veelgi rohkem, nad osutasid neile materiaalset ning moraalset toetust, ässitasid neid võitlema tööliste ja talupoegade võimu vastu. Niisugune olukord ajas klassivõitluse riigis teravaks. Raskus seisis ka selles, et töörahval puudusid veel praktilised kogemused uue ühiskonna ülesehitustöö alal ning polnud neid ka kusagilt ammutada. Meie maa sammus sotsialismi poole seni tundmatuid teid mööda.

Kuid partei ei kartnud raskusi. Julgelt ja otsustavalt juhtis ta töörahvast uue, helge elu ülesehitustöö teed mööda.

Niipea kui kodusõda lõppes, suunati rahva kogu jõud sellele, et likvideerida laos ja kõige kiiremas korras taastada rahvamajandus. Kõigepealt oli vaja välja töötada õige majanduspoliitika, mis tagaks töölisklassi ja töötava talurahva kindla liidu. Ilma niisuguse

liiduta polnud mõeldavgi ei edukas sotsialismi ülesehitustöö ega ka nõukogude võimu säilitamine üldse.

Kodusõja ja majandusliku laose tingimustes oli Kommunistlik Partei sunnitud teostama *sõjakommunismi poliitikat*. Sel perioodil kujunes töölisklassi ja talurahva sõjalis-poliitiline liit, mis vastas Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni saavutuste kaitse huvidele. Niikaua kui kestis sõda, andsid talupojad toiduainete andmise kohustuse korras nõukogude võimule riigikaitse vajaduseks tasuta kõik vilja ülejäägid. Olles igast küljest vaenlaste poolt piiratud, ei suutnud laastatud riik talupoegadele nende saaduste eest midagi vastutasuks anda. Enamik talupoegi oli teadlikult nõus tooma seda ohvrit, et saavutada võitu vaenlaste üle.

Kui aga kodusõda oli lõppenud ja mõisnike tagasituleku oht möödunud, hakkasid talupojad avaldama rahulolematust kõigi toiduainete ülejääkide äravõtmise üle. Toiduainete andmise kohustuse jätkamine uutes tingimustes oleks tähendanud mitte ainult rahulolematuse tekitamist talupoegade hulgas, vaid see oleks võtnud neilt ka tahtmise suurendada külvipinda, taotleda suuri saake ja arendada loomakasvatust.

Rahuliku majandusliku ülesehitustöö olukorras osutus sõjakommunismi poliitika kõlbmatuks ja kahjulikuks, oli vajalik uus majanduspoliitika.

Uus majanduspoliitika

Vladimir Iljitši ettepanekul võttis meie partei X kongress 1921. aasta märtsis vastu ülitähtsa otsuse *ülemineku kohta toiduainete andmise kohustuselt toitlusmaksule*. See oli uue majanduspoliitika (lühendatult nep) algus. Toitlusmaks oli toiduainete andmise kohustusest väiksem. Kõik see, mis pärast toitlusmaksu riigile tasumist üle jäi, jäeti täielikult talupoja käsutusse, kellele anti vabadus nende ülejääkidega kaubelda.

Meie partei mõistis väga hästi, et uue majanduspoliitika teostamine on seotud teatud raskustega, sest kauplemisvabadus tähendas ju lubada erakaubandusel tegutseda ja eraettevõtjatel väikesi ettevõtteid avada. Kuid see ei võinud kujutada suurt ohtu, sest võim oli tööliste ja talupoegade käes.

Sel ajal tuli parteil pidada teravat võitlust nendega, kes ei saanud aru, miks oli vajalik sõjakommunismi poliitikalt üle minna uuele majanduspoliitikale. Parteis leidus inimesi, kes arvasid ekslikult, nagu oleks uus majanduspoliitika Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni saavutustest loobumine ja tagasipöördumine kapitalismile. Vladimir Iljitš selgitas, et nep muidugi mõnevõrra elustab kapitalistlikke elemente nii linnas kui maal. Kuid peamine seisab selles, et nõukogude võim hoiab enda käes otsustavaid positsioone, või nagu öeldakse, juhtivaid positsioone rahvamajanduses, need on suurtööstus, transport, pangad ja maa. Nõukogude võimu kõik jõupingutused suunatakse sellele, et arendada riiklikku ja kooperatiivkaubandust meie maal ning tugevdada väliskauban-

duse riiklikku monopoli (riigi ainuõigus kaubelda teiste maadega). Seetõttu on eraettevõtjad ja erakaupmehed kogu aeg Nõukogude riigi kontrolli all ja temast sõltuvad.

See-eest, märkis V. I. Lenin, äratab mõningane kauplemisvabadus talupojas materiaalset huvi, tõstab tema tööviljakust ning kiirendab põllumajanduse tõusu. Talurahvas annab linnade elanikele toiduaineid ja lisaks toorainet kergetööstusele. Töölisklass aga annab talurahvale temale vajalikke tööstuskaupu. Nii tugevneb töölisklassi ja talurahva poliitiline liit nende majandusliku liidu abil.

Koos põllumajanduse taastamisega algab kerge- ja seejärel ka rasketööstuse taastamine. Kogunud jõudu ja vahendeid, võib seejärel luua võimsa tööstuse — sotsialismi majandusliku aluse ning üle minna otsustavale pealetungile, et hävitada kapitalismi jäänused meie maal ja kindlustada sotsialismi võit. Selles seisis uue majanduspoliitika sisu.

Seega oli uus majanduspoliitika lõppkokkuvõttes arvestatud töölisklassi ja talurahva liidu tugevdamiseks, sotsialistlike elementide võiduks kapitalistlike elementide üle; ta oli arvestatud ekspluataatorlike klasside hävitamiseks ning sotsialismi majandusliku alusmüüri ehitamiseks. V. I. Lenin märkis, et nep tähendab meeleheitlikku võitlust elu ja surma peale kapitalismi ja sotsialismi vahel. «Kes — keda?» — niisugune oli küsimus: kas võidab kapitalism sotsialismi või sotsialism kapitalismi.

Uus majanduspoliitika oli ainuõige poliitika kapitalismilt sotsialismile ülemineku kogu perioodil.

Lenini plaan sotsialismi ülesehitamiseks

V. I. Lenin märkis, et Nõukogude vabariigil on olemas kõik vajalik täieliku sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks. Sotsialismi võib üles ehitada ainult mehhaniseeritud suurtootmise alusel nii linnas kui ka maal. «Sotsialismi ainsaks materiaalseks aluseks,» õpetas Vladimir Iljitš, «võib olla mehhaniseeritud suurtööstus, mis suudab reorganiseerida ka põllumajanduse.»[1]

V. I. Lenin märkis, et riigi sotsialistlik industrialiseerimine, rasketööstuse igakülgne arendamine ja kogu rahvamajanduse elektrifitseerimine kujundab ümber kogu Venemaa ja muudab ta võimsaks sotsialistlikuks suurriigiks.

V. I. Lenin töötas välja kooperatsiooniplaani talurahva kaasatõmbamiseks sotsialismi ülesehitamisele. Ta märkis, et talurahvast saab sotsialistlikule ülesehitustööle kaasa tõmmata ainult kooperatsiooni kaudu, põllumajandusse järk-järgult kollektivismi juurutamise teel, esialgu põllumajandussaaduste turustamise, hiljem aga nende tootmise alal. Kommunistliku Partei poolt talurahva suhtes teostatava õige poliitika juures, proletariaadi diktatuuri ja arenenud sotsialistliku tööstuse juures on kooperatsioon üldse, tootmiskooperatsioon aga eriti selleks vahendiks, mille abil miljo-

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 32. kd., lk. 434.

nid talupojad neile kõige vastuvõetavamal ja arusaadavamal teel vabatahtlikult üle lähevad väikeselt üksikmajapidamiselt kollektiivsele, sotsialistlikule ühismajapidamisele.

Vladimir Iljitš tõstis esile kultuurirevolutsiooni teostamise ülesande meie maal: teha kõik töötajad kirjaoskajaiks, avada neile pääs teaduse ja kõigi kultuurihüvede juurde, tõmmata neid kaasa aktiivselt osa võtma uue elu ülesehitamisest.

Selleks et sotsialismi edukalt üles ehitada, õpetas V. I. Lenin, tuleb hoida partei ühtsust kui silmatera, igati tugevdada Nõukogude riiki, kuna ta on peamine relv võitluses sotsialismi eest, riigiaparaat tuleb muuta täiuslikuks ja odavamaks.

Suure tähtsuse andis Vladimir Iljitš Nõukogude riigi välispoliitikale. See peab olema nõtke ja ettevaatlik, et imperialistlikele riikidele mitte võimalust anda meie maad sõtta kiskuda. Meie välispoliitika põhiülesandeks on võitlus rahu ja rahuliku kooseksisteerimise eest.

Lenini plaan sotsialismi ülesehitamiseks oli kui leegitsev tõrvik, mis valgustas töörahvale teed igatsetud eesmärgile ja tugevdas tema usku partei suurde üritusse.

Sotsialismi ülesehitamise leninliku peajoone vastu astusid välja trotskistid, buhhaarinlased, rahvuskallaklased ja teised partei ideelised vastased. Nende rünnakud parteile tugevnesid eriti pärast V. I. Lenini surma. Trotskistid rääkisid, et Nõukogude Liit oma jõududega sotsialismi üles ei ehita, et üldse ei saavat sotsialismi üles ehitada ühel maal. Nad väitsid, et töölisklassi ja talurahva vahel tekib tingimata kokkupõrge, et töölisklass ei suuda jagu saada meie maa majanduslikust mahajäämusest ega viia enda järel talurahvast sotsialismi teed mööda. Vähe sellest, et nad kahtlesid partei leninliku poliitika õigsuses, nad laimasid ka ohjeldamatult parteid, laimasid partei juhtivat tuumikut, nõudsid fraktsioonide ja rühmituste vabadust ning õõnestasid partei ridade ühtsust. Kõik see oli vesi sotsialismi vaenlaste veskile, sest oma propagandaga külvasid nad parteis ja töölisklassis umbusku sotsialistliku ülesehitustöö edu vastu.

Polnud võimalik loota edule sotsialismi ülesehitustöös, purustamata leninliku joone vaenlasi ideeliselt ja poliitiliselt. Seepärast astus partei kogu otsustavusega välja kapitulantide ja kõhklejate vastu. Partei Keskkomitee ettepanekul võeti partei XIV konverentsil (1925. aasta aprillis) vastu leninlik seisukoht, et meie maal on sotsialismi võit võimalik. See võeti vastu kui partei seadus, mis on kohustuslik kõigile partei liikmetele.

Toetudes V. I. Lenini õpetusele deklareeris partei kindlalt, et meil NSV Liidus on olemas kõik vajalikud tingimused täieliku sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks. Nõukogudemaal on võim töölisklassi käes. Põhilised tootmisvahendid — maa, tööstus, pangad, transport — kuuluvad riigile. Töölisklass on suuteline talurahva põhihulki kaasa tõmbama sotsialistlikule ülesehitustööle. Töölistel ja töötavail talupoegadel on põhilised elulised huvid ühi-

sed. Nii töölised kui ka talupojad on huvitatud sellest, et meie maa arenemine toimuks sotsialistlikku teed mööda. Huvide ühtsus on tööliste ja talupoegade vankumatu liidu põhialuseks, kusjuures juhtivaks jõuks selles liidus on töölisklass. See tähendab, et meie oleme suutelised võitma majanduslikult kodanlust omal maal ja üles ehitama täieliku sotsialistliku ühiskonna.

Kuid sotsialistlikul ülesehitustööl oli peale seesmise külje ka veel väline, rahvusvaheline külg.

Partei õpetas, et seni kui püsib kapitalistlik ümbrus, jääb püsima sõjalise sissetungi ja meie maal kapitalismi restaureerimise (taastamise) katsete oht. Selle ohu kõrvaldamiseks on vajalik, et sotsialistlik revolutsioon võidaks vähemalt mitmel maal. Ainult siis võib sotsialismi võitu NSV Liidus lugeda lõplikuks võiduks.

Muidugi, kui proletaarne revolutsioon oleks toimunud peale Venemaa üheaegselt ka mõnes teises suures riigis, siis oleks meie maa töölisklassil olnud tunduvalt kergem. Kuid sotsialistlik revolutsioon võitis sel ajal ainult meie maal. Kuidas nüüd toimida? Kas jääda ootama revolutsiooni teistes maades ning senikaua tammuda paigal või istuda käed rüpes? Ei, partei ei võinud asuda niisugusele teele, kuna see oleks vältimatult toonud kaasa Oktoobrirevolutsiooni saavutuste kaotamise ja pidurdanud rahvusvahelise revolutsiooni arengut.

Lenini õpetusest sotsialismi võidu võimalikkusest meie maal järeldus selgesti: pingutada kogu jõudu, mobiliseerida kõik abinõud ja mingeid raskusi kartmata arendada hoogsalt sotsialistlikku ülesehitustööd, ehitada üles sotsialism.

Kommunistliku Partei õige ja ettenägeliku poliitika ning töörahva ennastsalgava ja kangelasliku töö tulemusena lahendati rahvamajanduse taastamise ülesanne edukalt. 1925. aastal saavutas riiklik ja kooperatiivne tööstus peaaegu sõjaeelse taseme. Kuid oli tarvis edasi minna, kiires tempos edasi liikuda, võttes kursi sotsialistlikule industrialiseerimisele.

2. NSV Liidu sotsialistlik industrialiseerimine

Mispärast oli vajalik sotsialistlik industrialiseerimine?

Nagu nägime, oli revolutsioonieelne Venemaa võrreldes suurte kapitalistlike riikidega mahajäänud põllumajanduslik maa. Põllumajandus andis kaks kolmandikku kogu riigi toodangust ja tööstus ainult ühe kolmandiku. Venemaal ei olnud traktori-, auto-, lennuki-, elektrotehnika- ja tööpingitööstust ega kuigivõrd nimetamisväärset keemiatööstust ning põllutöömasinate tootmist. Vladimir Iljitš õpetas, et ilma rasketööstuse loomiseta meie mitte ainult ei suuda üles ehitada sotsialismi, vaid hukkume üldse kui iseseisev riik. Just sellepärast võttis Kommunistlik Partei oma majanduspoliitika aluseks riigi sotsialistliku industrialiseerimise.

Mis on riigi industrialiseerimine? Oleks ekslik arvata, et see on

tööstuse ülesehitamine üldse. Parempoolsed kallaklased näiteks deklareerisid, et on tarvis ehitada kergetööstuse ettevõtteid ja loobuda võimsa rasketööstuse loomise mõttest: see polevat meile ei jõu- ega ressursside kohane. Kujutleme hetkeks, et parempoolsete (buhhaarinlaste) joon oleks võitnud. Milleni see oleks viinud? Esialgu oleks riide, jalatsite ja teiste laiatarbekaupade tootmine tunduvalt suurenenud. Kõige teravamad vajadused oleksid mõningal määral rahuldatud olnud. Kuid edasi? Et saavutada laiatarbekaupade veelgi suuremat väljalaset, on tarvis laiendada töötavaid vabrikuid ja ehitada uusi. Kust võtta neile seadmeid? Ise neid ei tooda. Järelikult tuleb minna industriaalselt arenenud kapitalistlikke maid kummardama ja nõustuda nende orjalike, röövellike tingimustega. Kui aga kapitalistid meile kallale tungivad, millega me endid nende vastu kaitseme, mida saadame vastu nende tankidele, lennukitele ja kahuritele?

Piisab nende küsimuste üle järelemõtlemisest, et näha, kui hukatuslik oli see joon, mida leninismi vastased meie parteile peale sundisid.

Mis on siis riigi industrialiseerimine? Riigi industrialiseerimine tähendab esmajoones rasketööstuse (metallurgia, masinaehitus-, kütteainete- ja keemiatööstuse) ülesehitamist. Rasketööstuse arendamist on võimatu kindlustada ilma küllaldase energeetilise baasita ja eelkõige ilma elektrifitseerimiseta. Juhindudes V. I. Lenini tuntud juhendist, et kommunism — see on nõukogude võim pluss kogu maa elektrifitseerimine, pühendasid partei ja Nõukogude valitsus suurt tähelepanu elektrijaamade ehitamisele ja rahvamajanduse elektrifitseerimisele.

Ilma oma rasketööstuseta oleksime me olnud sunnitud masinaid ja seadmeid endiselt ostma välismaalt. Meie kodumaa oleks paratamatult sattunud majanduslikku sõltuvusse tööstuslikult arenenud kapitalistlikest riikidest ega oleks suutnud oma riiklikku iseseisvust kaitsta.

Tuleb hästi aru saada sellest, et ilma rasketööstuseta poleks Nõukogude riik suutnud varustada küla traktorite ja teiste masinatega. Ilma selleta aga poleks saanud mõeldagi mahajäänud individuaalse väikepõllumajanduse muutmisest eesrindlikuks sotsialistlikuks suurpõllumajanduseks.

Ilma rasketööstuseta oleks olnud võimatu laiendada kerge- ja toiduainetetööstust, transporti ja teisi rahvamajandusharusid, oleks võimatu olnud suurendada laiatarbekaupade tootmist, arendada kaubandust jne.

Ilma rasketööstuseta, ilma esmaklassilise tehnikata oleks olnud võimatu tõsta tööviljakust kõrgemale tasemele kui kapitalismi ajal. Aga ilma kõrge tööviljakuseta pole võimalik saavutada iga liiki tööstusliku ja põllumajandusliku toodangu küllust.

Ilma rasketööstuseta poleks võimalik olnud anda Punaarmeele esmaklassilist relvastust, tugevdada riigi sõjalist võimsust ja teha teda suuteliseks tagasi lööma imperialistide kallaletungi.

Sotsialismi ülesehitustöö ülesanded ja NSV Liidu kaitse tugevdamise ülesanded nõudsid meie maa industrialiseerimist kõige lühema aja jooksul. Kommunistliku Partei XIV kongress, mis toimus 1925. aasta detsembris, töötas välja ning avaldas kursi meie maa sotsialistlikule industrialiseerimisele. Kongress esitas nõukogude rahvale NSV Liidu sotsialistliku industrialiseerimise leninliku plaani praktilise elluviimise ülesande. Kongress märkis, et Kommunistliku Partei peajoon on suunatud sellele, et muuta meie maa agraarmaast industriaalmaaks, kes on võimeline omal jõul tootma kõiki vajalikke seadmeid, ja teha NSV Liit kapitalistlikest riikidest majanduslikult sõltumatuks. Partei XIV kongress heitis otsustavalt kõrvale kapitulantide katsed sundida parteile peale niisugune plaan, mille järgi Nõukogude Liit oleks muutunud kapitalistliku maailma abituks ripatsiks.

Industrialiseerimise nõukogulik meetod

Industrialiseerimise nõukogulik meetod (viis) erines põhjalikult kapitalistlikust meetodist. Kapitalistlikes riikides algas industrialiseerimine tavaliselt kergetööstuse, nagu tekstiilitööstuse, jalatsitööstuse jne. rajamisega. Kergetööstust ehitada on odavam ja sellest kasumeid saada kergem, kapitalistid aga hoolitsevadki ju ainult oma isikliku kasu eest. Möödus mitukümmend aastat, kuni kogunes kasumeid kergetööstusest, see ise nõudis aga nii palju masinaid ja seadmeid, et nende tootmine muutus samuti kasulikuks. Siis algaski rasketööstuse arendamine.

Kommunistlik Partei ei võinud asuda niisugusele teele. Nõukogude rahvas pidi rasketööstust arendama kiires tempos. Meie maa tööstuslik arenemine oli tugevasti maha jäänud peamistest kapitalistlikest riikidest, ja sellest mahajäämusest oli vaja kõige lühema ajaga jagu saada, muidu oleksid imperialistid meie maa paratamatult jalge alla tallanud.

NSV Liidu sotsialistlikuks industrialiseerimiseks, tehaste, šahtide, kaevanduste, nafta-puuraukude, elektrijaamade, vabrikute ja raudteede ehitamiseks olid vajalikud määratu suured rahasummad.

Kapitalistlikud riigid muretsesid industrialiseerimiseks vajalikke summasid töörahva halastamatu ekspluateerimise, vallutussõdade, asumaade ja sõltuvate riikide röövimise, samuti välislaenude abil. Vallutanud kõigis maailmajagudes asumaid, riisus näiteks Inglismaa neid sadade aastate jooksul ning arendas oma tööstust röövitud summadega. Saksamaa saavutas 1871. aastal võidu Prantsusmaa üle ja võttis temalt hiiglasuurt sõjamaksu — kontributsiooni, mida ta kasutas oma tööstuse arendamiseks.

Nõukogudemaa muidugi ei võinud industrialiseerimiseks vajalike vahendite hankimiseks tarvitada niisuguseid allikaid: asumaade riisumised ja sõjalised vallutused ei sobi kokku nõukogude võimu olemusega. Meie ei võinud loota ka välislaenudele. Kapitalistlikud riigid keeldusid Nõukogude Liidule laenu andmast, lootes, et ilma välislaenudeta sotsialismi ülesehitustöö äpardub. Kuid

Nõukogude Liidus olid olemas sisemised võimalused, milliseid kasutades oli võimalik riigi industrialiseerimist kiiresti teostada. Millised olid siis need võimalused?

Nõukogude riigi käsutuses on kõik vabrikud ja tehased, kogu maa, transport, pangad, välis- ja sisekaubandus. Tööstusest, transpordist, kaubandusest ja pankadest saadavad kasumid ei lähe meil mitte kapitalistide taskutesse nagu kodanlikes riikides, vaid riik suunab need suures osas rahvamajanduse edasiarendamiseks.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon tühistas tsaariaegsed võlad välismaa kapitalistidele, millelt rahvas iga aasta maksis sadu miljoneid kuldrublasid ainuüksi protsentideks. Neid summasid oli võimalik kasutada tööstuse ülesehitamiseks. Oktoobrirevolutsioon vabastas talupojad iga-aastase maarendi maksmisest mõisnikele ja see abistas riiki tööstuse ülesehitamisel.

Nõukogude võim organiseeris otsustava võitluse tööviljakuse tõstmise, toodangu omahinna alandamise ja rangeima kokkuhoiu eest, et koguda rohkem summasid tootmise laiendamiseks.

Kasutades kõiki neid akumulatsiooniallikaid, alustas Nõukogude riik sotsialistlikku industrialiseerimist.

Võitlus meie maa industrialiseerimise eest

Juba 1926/27. aastal mahutati tööstuse arendamisse suuri summasid. Sotsialistliku suurtööstuse toodangu üldine juurdekasv sellel aastal võrdus 18 protsendiga. Industrialiseerimine arenes edukalt.

Tuginedes tehtud edusammudele hakkasid partei ja valitsus koostama sotsialistliku ülesehitustöö laiaulatuslikumaid plaane ja seda juba pikemaks ajavahemikuks. Kui varem plaaniti NSV Liidu rahvamajanduse arendamine üheks aastaks, siis nüüd avanes võimalus plaanida seda mitmeks aastaks ette. Töötati välja ja 1929. aasta kevadel kinnitati NSV Liidu rahvamajanduse arendamise viie aasta plaan. See oli esimene nõukogude viisaastak.

Esimese viisaastaku põhiülesanne seisis selles, et luua meie maal niisugune tööstus, mis oleks võimeline ümber varustama ja sotsialistlikul alusel ümber korraldama mitte ainult kogu tööstuse, vaid ka transpordi ja põllumajanduse. Selleks koostati uue industriaalse ülesehitustöö hiigelprogramm.

Partei XVI konverents (1929. aasta aprillis) pöördus kõigi töötajate poole üleskutsega arendada sotsialistlikku võistlust viie aasta plaani täitmiseks. Partei üleskutsele järgnesid vaimustusega töölisklass ja miljonilised töörahva hulgad. Lööktöölised ületasid töönorme. Paljudes ettevõtetes, sovhoosides ja kolhoosides esitati vastuplaane. Tekkis loosung: «Viisaastak nelja aastaga». Kõigis vabariikides ja oblastites arenes parteiorganisatsioonide juhtimisel võimas liikumine viisaastaku ennetähtaegse täitmise eest.

Meie maal käis hiiglaslik ülesehitustöö. Ehitati Stalingradi traktoritehast, Dnepri hüdroelektrijaama, Turkestan-Siberi raudteed, Rostovi põllutöömasinate tehast, Uraali raskemasinaehituse tehast, Moskva laagritehast, Nižni-Novgorodi (nüüd Gorki) auto-

tehast, Berezniki ja Bobriki (nüüd Stalinogorsk) keemiakombinaate ja paljusid teisi suurettevõtteid. Ehitati uusi ja laiendati vanu šahte ning kaevandusi, tööndusi, elektrijaamu, veduritehaseid, metallurgia-, lennuki-, mootoriehituse, tööpingiehituse ja paljusid teisi tehaseid.

Väga suur tähtsus oli sellel asjaolul, et meie maa idaosas loodi uus kivisöe ja metallurgiabaas Uraali ja Siberi rikkaimate kivisöe- ja maagileiukohtade kasutamise baasil. Rasketes looduslikes tingimustes hakkas nõukogude rahvas kiiresti arendama võimsat Kuznetski kivisöebasseini, püstitama Magnitogorski ja Kuznetski metallurgiaettevõtteid, samuti rida masinaehitustehaseid.

Ehitati nii rasketööstuse kui ka kerge- ja toiduainetetööstuse ettevõtteid: tekstiili- ja jalatsivabrikuid, konservi- ja suhkrutehaseid, lihakombinaate ja muud. Uutesse veel asustamata rajoonidesse, kus tekkisid tööstusasulad ja linnad, rajati raudteid ja maanteid.

Selleks et ehitustöödeks rohkem summasid välja pigistada, tuli nõukogude rahval paljustki loobuda. Seda tehti parema tuleviku nimel ja nõukogude inimesed leppisid raskustega.

Esimestel aastatel ei jätkunud kogemusi ega teadmistega inimesi. Riik ehitas ja valmistas samal ajal ette ehitajate, inseneride, tehnikute ja tööliste kaadrit tulevastele ettevõtetele. Esines ka möödalaskmisi ja vigu. Kuid tööliste kindel tahe, loov initsiatiiv ja kangelaslik töö võitsid kõik takistused.

Nõukogude rahva hiiglaslike jõupingutuste tulemusena täideti esimene viie aasta plaan ennetähtaegselt, nelja aasta ja kolme kuuga.

Nõukogude Liidu töötajad lõid viisaastaku jooksul eesrindliku sotsialistliku tööstuse. Veidi rohkem kui nelja aastaga ehitati ja lasti käiku üle 1500 tööstusettevõtte, mis olid varustatud uusima tehnikaga. Rajati traktori-, auto-, tööpingiehitus-, keemia- ja lennukitööstus, põllutöömasinate ehitamine, värviline metallurgia. Viisaastaku algul moodustas tööstustoodang 48 protsenti, viisaastaku lõpul aga 70 protsenti kogu rahvamajanduse toodangust.

Sel kombel muutus NSV Liit agraarmaast tööstusmaaks.

Esimese viisaastaku lõpuks jättis NSV Liidu tööstus kaugele maha vana Venemaa sõjaeelse taseme (see tähendab 1913. aasta taseme). NSV Liidu tööstustoodang suurenes revolutsioonieelse ajaga võrreldes rohkem kui kolmekordselt. Samal ajal, mil Nõukogude Liidu majandus järsult ülesmäge läks, rabeles kapitalistlik maailm raskeima kriisi pihtide vahel. Ameerika Ühendriikide tööstustoodang langes 1933. aastaks kuni 84 protsendile, Inglismaa tööstustoodang kuni 75 protsendile ja Saksamaa tööstustoodang kuni 62 protsendile sõjaeelsest tasemest. Nii hakkasid avalduma sotsialismi eelised, võrreldes kapitalismiga.

Esimese viisaastaku jooksul ehitati alusmüür sotsialistlikule ühiskonnale.

ESIMESE VIISAASTAKU TÄHTSAMAD EHITUSED

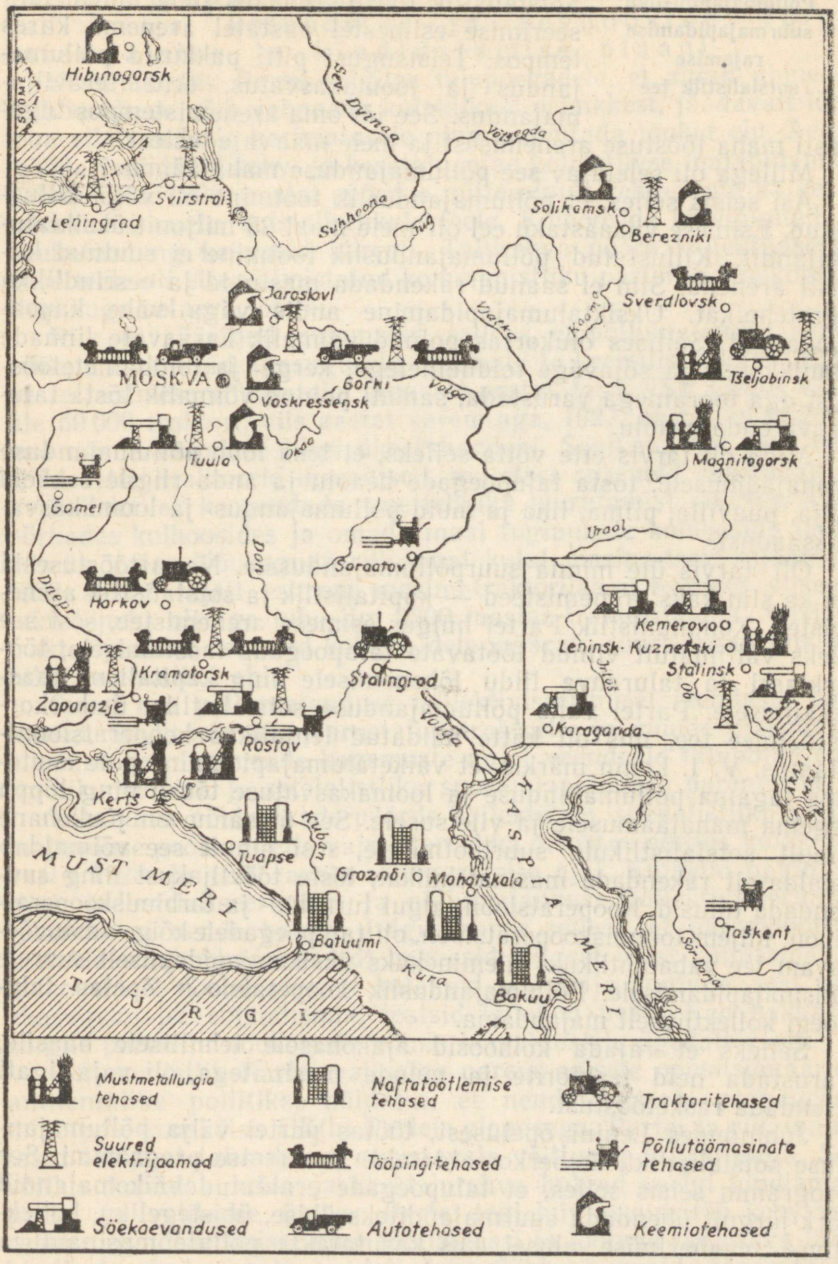

3. Põllumajanduse kollektiviseerimine

Põllumajandusliku suurmajapidamise rajamise sotsialistlik tee

Sotsialistlik tööstus hakkas juba industrialiseerimise esimestel aastatel arenema kiires tempos. Teistsugust pilti pakkusid põllumajandus ja loomakasvatus, eriti teraviljamajandus. See jäi oma arenemistempos tugevasti maha tööstuse arenemisest ja meie maavajadustest.

Millega oli seletatav see põllumajanduse mahajäämine?

Asi seisis selles, et põllumajanduslik tootmine oli väga killustatud. Esimese viisaastaku eel oli meie maal 25 miljonit üksiktalumajandit. Killustatud põllumajanduslik tootmine ei suutnud kiiresti areneda. Siin ei saanud rakendada masinaid ja eesrindlikku agrotehnikat. Üksiktalumajapidamine andis väga vähe kaubatoodangut. Sellises olukorras polnud võimalik kasvavate linnade elanikkonda ja sõjaväge toiduainetega, kerge- ja toiduainetetööstust aga toorainega varustada, samuti polnud võimalik tõsta talurahva enda heaolu.

Mida oli tarvis ette võtta selleks, et teha lõpp põllumajanduse mahajäämusele, tõsta talupoegade heaolu ja anda riigile rohkem vilja, puuvilla, piima, liha ja muid põllumajandus- ja loomakasvatussaadusi?

Oli tarvis üle minna suurpõllumajandusele. Nagu tööstuseski on ka siin kaks arenemisteed — kapitalistlik ja sotsialistlik arenemistee. Kommunistlik Partei hülgas esimese arenemistee, sest see oleks vältimatult viinud töötavate talupoegade laostumisele, töölisklassi ja talurahva liidu lõhenemisele ning kapitalismi taastekkimisele. Partei valis põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise tee, mis oli kätte näidatud leninlikus kooperatsiooniplaanis. V. I. Lenin märkis, et väiketalumajapidamine pole suuteline tagama põllumajanduse ja loomakasvatuse tõusu ning lõppu tegema mahajäämusele ja viletsusele. See ülesanne on jõukohane ainult sotsialistlikule suurtootmisele, sest ainult see võimaldab laialdaselt rakendada masinatehnikat, tõsta tööviljakust ning suurendada tulusid. Kooperatsioon, algul turustus- ja tarbimiskooperatsioon, hiljem tootmiskooperatsioon, oli talupoegadele kõige vastuvõetavam tee vabatahtlikuks üleminekuks üksikmajapidamiselt suurele ühismajapidamisele. Põllumajanduslik kooperatsioon õpetas talupoegi kollektiivselt majandama.

Selleks et rajada kolhoosid ajakohasele tehnilisele baasile, varustada neid traktorite ja muude masinatega, oli vaja igati arendada rasketööstust.

Juhindudes Lenini õpetusest, töötas partei välja põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise konkreetse programmi. See programm seisis selles, et talupoegade eraldatud väikemajandid järk-järgult ühendada suurmajanditeks ühise, ühistegeliku, kollektiivse maaharimise alusel, kus kasutatakse põllutöömasinaid ja traktoreid.

Partei XV kongress, mis toimus 1927. aasta detsembris, võttis vastu otsuse igati arendada põllumajanduse kollektiviseerimist ning töötas välja kolhooside ja sovhooside võrgu laiendamise ja kindlustamise plaani.

Kommunistlik Partei selgitas talupoegadele, et ainult ühinedes kolhoosidesse võib vabaneda kulaklikust orjaikkest, jäädavalt lõpu teha viletsusele ja harimatusele ning saavutada jõukat elu. Aegamööda veendusid kehv- ja kesktalupojad kollektiivse majapidamise paremustes. 1929. aastal pöördus mitte ainult kehv-, vaid ka kesktalurahvas uuele, sotsialistlikule teele. Kolhooside külvipinnad ja kaubatoodang kasvasid kiiresti. Talurahva pööre kollektiviseerimise teele oli ette valmistatud kommunistliku partei ja Nõukogude riigi kogu eelneva tööga.

Riik ei säästnud summasid selleks, et põllumajandus saaks rohkem traktoreid, igasuguseid masinaid ja keemilisi väetisi. 1932. aastal, esimese viisaastaku viimasel aastal, lasti NSV Liidus välja üle 50 000 traktori, viis aastat varem aga, 1927. aastal, ei küündinud nende väljalase isegi ühe tuhandeni. Senikaua kui meil veel ei toodetud traktoreid massiliselt, muretses riik neid välismaalt.

Selleks et kergendada uue tehnika juurutamist noortes, alles nõrkades kolhoosides ja omada maal tugipunkte kolhooside juhtimiseks, rajas Nõukogude riik omal kulul masina-traktorijaamad. 1928. aastal rajati esimene masina-traktorijaam; esimese viisaastaku lõpuks oli aga juba ligi 2500 masina-traktorijaama. Masina-traktorijaamad osutasid kolhoosidele määratu suurt organisatsioonilist ja tehnilist abi.

Suurt osa põllumajanduse kollektiviseerimisel etendasid sovhoosid. Sovhoosid olid varustatud traktorite ja muude ajakohaste masinatega ning nende kogemuste najal veendusid talupojad eesrindliku tehnika ja sotsialistliku suurmajapidamise paremustes.

Talurahva põhihulkade pöörde kollektiivse, sotsialistliku põllumajanduse poole oli ette valmistanud ka otsustav võitlus kulakluse vastu 1928. ja 1929. aasta viljavarumise ajal. Kulakud nägid, et riigi industrialiseerimine ja põllumajanduse kollektiviseerimine tähendavad nende hukku. Julgustatuna sellest, et parempoolsed kallaklased (buhhaarinlased) hakkasid kõigest jõust kinnitama, et kolhoosidest ei saa asja, et kulakuid pole vaja puutuda, sest nad «kasvavad ise sotsialismi», tõstsid kulakud pead. Nad hakkasid kõigile partei ja nõukogude võimu korraldustele ägedalt vastu.

Kommunistlik Partei paljastas parempoolsete opositsionääride antileninliku poliitika, näidates, et nende vaadete propageerimine pole kooskõlas ÜK(b) Parteis olemisega. Partei ja riik innustasid töötavat talurahvast otsustavale võitlusele kulaklusega. See võitlus koondas kehv- ja kesktalurahva hulgad veelgi kindlamalt partei ja valitsuse ümber. Partei tegi hiiglasuure töö kehvtalurahva organiseerimisel ning töölisklassi ja töötava talurahva liidu kindlustamisel; maale saadeti tuhandeid paremaid, eesrindlikke

töölisi, et abistada talupoegi võitluses kulakluse vastu ja uue elu rajamisel.

See kõik valmistas ette üleminekut põllumajanduse täielikule kollektiviseerimisele ja kulakluse kui klassi likvideerimisele.

Kulakluse piiramise poliitikalt kulakluse kui klassi likvideerimise poliitikale

Kulakud püüdsid kõigi abinõudega talupoegi uuele teele asumisest eemale kiskuda. Nad agiteerisid õelalt kolhooside vastu, tapsid metsikult kolhoosiaktiviste, põletasid nende maju ja hävitasid kuritahtlikult karja. Töölised ja töötavad talupojad veendusid jällegi V. I. Lenini sõnade õigsuses, kes kirjutas juba 1918. aastal, mil algasid kulaklikud mässud nõukogude võimu vastu: «Kulakud on kõige elajalikumad, kõige tooremad, kõige metsikumad ekspluataatorid, kes on teiste maade ajaloos korduvalt restaureerinud mõisnike, tsaaride, pappide ja kapitalistide võimu.»[1]

Pärast kodusõja lõppemist teostas nõukogude võim küla kapitalistlike elementide piiramise ja väljatõrjumise poliitikat: kulaklikke majandeid maksustati kõrgendatud maksuga. Nõukogude seadused piirasid palgatöö kasutamist kulaklikes majandites ega võimaldanud kulakutel koondada enda kätte suuri maamassiive rentimise teel. Niisugune poliitika piiras kulaklust, üksikud kulakluse kihid ei pidanud vastu sellele piiramisele. Kuid see poliitika ei hävitanud kulakluse majanduslikke aluseid, tähendab — ei viinud kulakluse kui klassi likvideerimisele. See poliitika oli tarvilik niikaua, kui kolhoosid ja sovhoosid olid alles nõrgad, kulaklikud majapidamised aga tootsid veel suures koguses teravilja.

1929. aasta lõpul hakkasid kolhoosid koos sovhoosidega riigile vilja andma juba rohkem kui kulaklikud majandid. Nii kujunes olukord teistsuguseks. Kolhoosid ja sovhoosid suutsid kulaklikku viljatootmist täiel määral asendada. See võimaldas meie parteil ja riigil üle minna eelmistel aastatel teostatud kulakluse piiramise ja väljatõrjumise poliitikalt kulakluse kui klassi likvideerimise poliitikale põllumajanduse täieliku kollektiviseerimise alusel.

Täieliku kollektiviseerimise piirkondades keelati maa rentimine ja palgatöö kasutamine talumajapidamistes. Kulakud jäid nende poolt väljarenditavast maast ja palgatööjõust ilma. Nõukogude võim lubas talupoegadel konfiskeerida kulakute masinad ja karja kolhooside kasuks. Kõige õelamad kulakud saadeti välja meie maa kaugematesse piirkondadesse, kus hoolitseti neile töö korraldamise ja normaalsete elutingimuste loomise eest. Väljasaadetud kulakute majandid moodustasid mitte rohkem kui ühe protsendi talumajandite üldarvust.

---

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 28. kd., lk. 39.

Kolhoosikorra võit

Partei juhtis järjekindlalt kolhoosiliikumist. Kollektiviseerimise käigus hakkas reas rajoonides ilmnema partei poliitika moonutamisi kolhooside ülesehitustöös. Rikuti vabatahtlikkuse põhimõtet talupoegade kolhoosidesse astumisel, mõnel pool ei loodud artelle, vaid kommuune, rikuti Keskkomitee juhendeid kollektiviseerimise tempo ja tähtaegade suhtes.

Partei Keskkomitee võttis õigeaegselt tarvitusele abinõud, et likvideerida liialdused ja vead, mida kohapealsed töötajad olid teinud paljudes rajoonides. Partei joone moonutused kolhoosiliikumises likvideeriti. Kolhoosiliikumine arenes täie hooga.

Kui esimese viisaastaku alguses oli külas ülekaalus eraomanduslik väikemajapidamine, siis viisaastaku lõpuks oli meie maal rajatud rohkem kui 200 000 kolhoosi ja ligi 5000 sovhoosi. Põllumajanduse kollektiviseerimine oli Nõukogude Liidu põhilistes piirkondades lõpule viidud ning kolhoosid ühendasid kogu meie maal üle 60 protsendi kõigist majandeist ja rohkem kui 75 protsenti kõigist külvipindadest. Sotsialistlik süsteem oli muutunud valitsevaks mitte ainult NSV Liidu tööstuses, vaid ka põllumajanduses. Nii toimus sügavaim revolutsiooniline pööre külas.

Kollektiviseerimise käigus lahendati sotsialistliku ülesehitustöö põhiküsimused külas: likvideeriti viimane ning kõige arvukam ekspluataatorlik klass meie maal — kulaklus, sotsialistliku ühismajapidamise teele asus kõige suurearvulisem töötav klass — talupoegade klass. Nõukogude võim omandas sotsialistliku baasi põllumajanduses.

Põllumajanduse kollektiviseerimise ja kulakluse likvideerimise tulemusena muutus töölisklassi ja talurahva liit veel tugevamaks ning avanesid laialdased võimalused maatöötajate materiaalse ja kultuurilise taseme pidevaks tõstmiseks. Kolhoositalurahvas muutus nõukogude võimu kindlaks toeks maal.

See oli ajalooline võit, mille NSV Liidu töörahvas Kommunistliku Partei juhtimisel oli saavutanud.

4. Sotsialismi võit NSV Liidus

Rahvamajanduse tehnilise rekonstrueerimise lõpuleviimine

Esimesel viisaastakul rajati sotsialistliku tööstuse põhialused. Industrialiseerimist oli tarvis edasi viia, et varustada eesrindliku tehnikaga kõik rahvamajandusharud: tööstus ja põllumajandus, transport ja side. Teise viisaastaku (1933—1937) peamiseks majanduslikuks ülesandeks oli lõpule viia kogu rahvamajanduse tehniline rekonstrueerimine (põhjalik tehniline ümberkorraldamine).

Teisel viisaastakul muutus industriaalne ülesehitustöö veelgi hoogsamaks. Lasti käiku 4500 uut ettevõtet. Teise viisaastaku lõpuks sai Nõukogudemaa juba üle 80 protsendi tööstustoodangust

uutelt või laiendatud ja põhjalikult ümberkorraldatud endistelt ettevõtetelt. Kolm mustmetallurgia hiiglast — Magnitogorski, Kuznetski ja Makejevka tehased — andsid niisama palju malmi kui kogu metallurgiatööstus Tsaari-Venemaal. Dneprogess üksi andis teise viisaastaku lõpul rohkem elektrienergiat kui kõik tsaariaegse Venemaa elektrijaamad kokku. Masinaehitustehased lasksid välja ajakohaseid masinaid, autosid, traktoreid, kombaine ja vedureid.

Saavutanud tõsiseid tulemusi majanduse varustamisel eesrindliku tehnikaga, pööras partei meie rahva tähelepanu selle tehnika omandamisele. Püstitati ülesanne kasvatada kaader, kes oleks võimeline hästi ära kasutama uut tehnikat. Miljonid inimesed hakkasid õppima mitmesugustel kursustel ja koolides selleks, et oma kvalifikatsiooni tõsta.

Kerkisid esile tootmisnovaatorid, kes, oskuslikult kasutades uut tehnikat, purustasid vanad töönormid ja ületasid need mitmekordselt. 1935. aasta sügisel ületas Donbassi söekaevur Aleksei Stahhanov tavalise normi neljateistkordselt. Tema rekord purustati aga peagi kümnete teiste söekaevurite poolt. Söekaevurite algatusest haarasid kinni teiste tööstusharude töölised, seejärel ka transpordi ja põllumajanduse alal töötajad. Nii tekkis tähelepanuväärne liikumine, mida selle algataja nime järgi hakati nimetama stahhaanovlikuks liikumiseks.

Tootmisnovaatorite liikumine tõstis sotsialistliku võistluse uude järku. Riigis algas uue tehnika omandanud tööliste massiline liikumine tööviljakuse edasise tõstmise eest. Sotsialistlik võistlus etendas tähtsat osa teise viie aasta plaani ennetähtaegsel täitmisel. Tööstuses täideti teine viisaastak 1. aprilliks 1937, see on samuti nagu esimenegi viisaastak nelja aasta ja kolme kuuga. See oli sotsialismi uus suur võit.

Võrreldes sõjaeelse tasemega kasvas NSV Liidu suurtööstuse toodang 1937. aasta lõpuks rohkem kui kaheksakordseks. Tööstusliku arengu tempolt jõudis Nõukogude Liit kõikidest kapitalistlikest riikidest ette. Tõsi küll, NSV Liit jäi veel tublisti maha peamistest kapitalistlikest riikidest tööstusliku tootmise hulgalt iga elaniku kohta. Likvideerida see mahajäämus ja toodangu põhiliikide tootmises iga elaniku kohta järele jõuda enamarenenud kapitalistlikele maadele ning neist ette minna — selle põhilise majandusliku ülesande püstitas peagi partei XVIII kongress.

Kolhoosikorra kindlustamine

Partei ja Nõukogude valitsus püüdsid kolhoosikorda igati kindlustada. Töö kolhoosides ei toimunud alati rahuldavalt. Kolhoosid ei olnud veel tugevnenud, nad ei olnud veel korralikult jalgu alla saanud. Andis tunda ka see asjaolu, et talupoegadel puudusid kogemused suure kollektiivse majapidamise juhtimiseks. Kolhoosnikutelt, kes alles eile olid üksiktalupidajad, nõudis nende kogemuste omandamine aega.

Suur raskus seisis ka selles, et paljudesse vastorganiseeritud kolhoosidesse olid pugenud kulakud ja nende sabarakud, kes mas-

MUUTUSED MAJANDUSES JA ELANIKKONNA KLASSIKOOSSEISUS SOTSIALISMI VÕIDU TULEMUSENA NSV LIIDUS

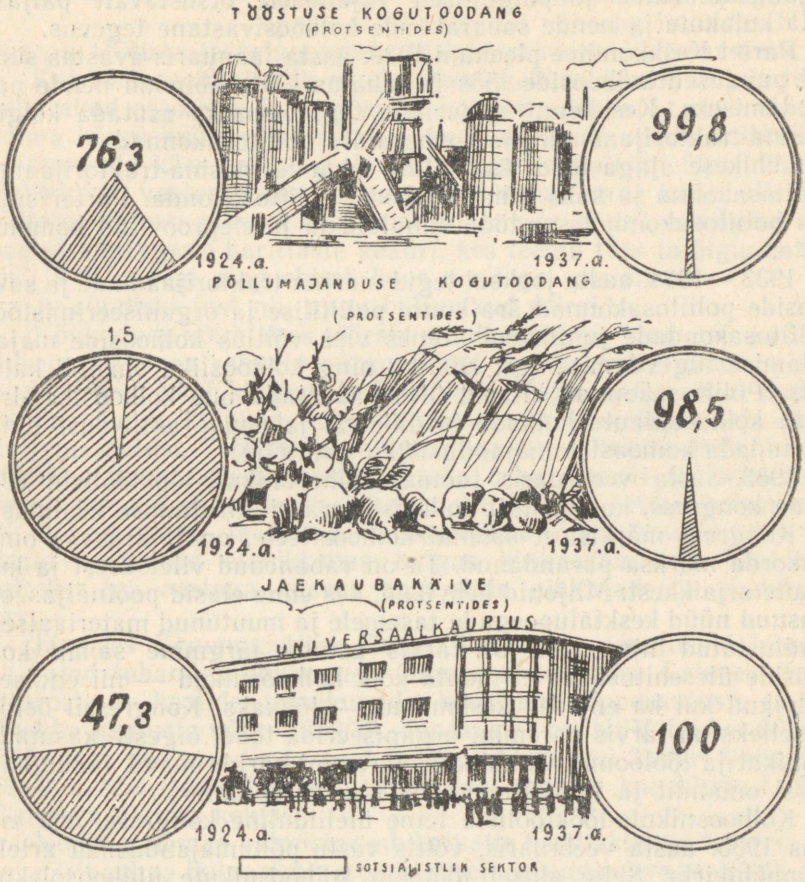

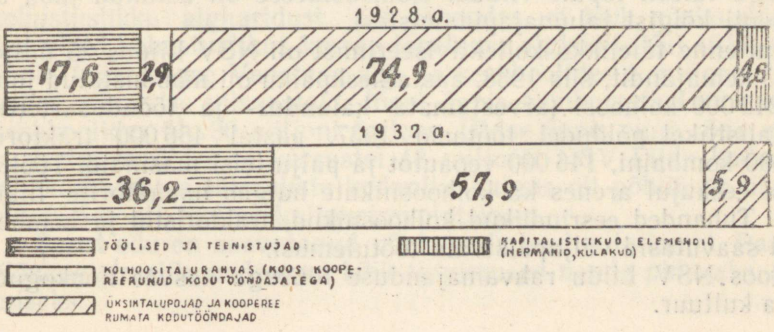

keerituna tasapisi ühismajandit õõnestasid. Partei Keskkomitee ja Nõukogude valitsus keskendasid kohalike partei- ja nõukogude organisatsioonide jõupingutused vajadusele otsustavalt paljastada kulakute ja nende sabarakkude kolhoosivastane tegevus.

Partei Keskkomitee pleenum 1933. aasta jaanuaris avastas suured puudused kolhooside töös ja juhatas kätte abinõud nende parandamiseks. Keskkomitee pleenum tegi otsuseks asutada kõigis masina-traktorijaamades ja sovhoosides poliitosakonnad.

Lühikese ajaga loodi üle kolme tuhande masina-traktorijaama poliitosakonna ja kaks tuhat sovhoosi poliitosakonda. Partei suunas poliitosakondadesse tööle kindlaid ja järeleproovitud kommuniste.

1933.—1934. aasta jooksul tegid masina-traktorijaamade ja sovhooside poliitosakonnad ära suure poliitilise ja organiseerimistöö. Poliitosakondade juhtimisel arenes visa võitlus kolhooside majapidamise tugevdamise eest riikliku ning kolhoosliku omandi kaitseks. Poliitosakonnad aitasid üles kasvatada uue kolhoosikaadri, tõsta kolhoosnikute hulkade teadlikkust ja nende aktiivsust ning parandada kolhooside majanduslikku juhtimist.

1933. aasta veebruaris toimus kolhoosnikute-lööktööliste esimene kongress, kus arutati kolhoosikorra kindlustamise küsimust. Kongress märkis, et asunud kolhoositeele, on talurahvas oma olukorda märksa parandanud. Ta on vabanenud viletsusest ja kulakute orjaikkest. Miljonid kehvikud, kes enne elasid poolnäljas, on tõusnud nüüd kesktalupoegade tasemele ja muutunud materiaalselt kindlustatud inimesteks. Oli tarvis astuda järgmine samm kolhooside ülesehitustöös, et muuta kõik kolhoosnikud — nii endised kehvikud kui ka endised keskmikud — jõukaks. Kongressil öeldi, et selleks on tarvis paremini organiseerida tööd, õigesti kasutada tehnikat ja tööloomi, võimalikult paremini harida maad, hoida kolhoosi omandit ja igati tugevdada ühismajapidamist.

Kolhoosnikute-lööktööliste teine üleliiduline kongress, mis toimus 1935. aasta veebruaris, võttis vastu põllumajanduslïku artelli tüüppõhikirja. Selle alusel töötasid kolhoosnikute üldkoosolekud välja ja kinnitasid oma kolhooside põhikirja.

Teise viisaastaku lõpuks oli põllumajanduse kollektiviseerimine peaaegu täiesti lõpule viidud. Kolhoosidesse oli astunud juba 93 protsenti kõigist talumajapidamistest.

Kui enne täielikku kollektiviseerimist oli NSV Liidus 25 miljonit väikemajandit, siis 1938. aasta keskpaiku oli moodustatud juba üle 242 000 kolhoosi (arvestamata kalandus- ja tööndusartelle). Sotsialistlikel põldudel töötasid 1937. aastal 456 000 traktorit, 128 000 kombaini, 146 000 veoautot ja palju teisi masinaid. Töölisklassi eeskujul arenes ka kolhoosnikute hulgas novaatorite liikumine. Tuhanded eesrindlikud kolhoosnikud, traktoristid ja kombainerid saavutasid väljapaistvaid töötulemusi.

Koos NSV Liidu rahvamajanduse tõusuga kasvas nõukogude rahva kultuur.

Kultuurirevolutsioon Nõukogude Liidus

Elanikkonna kultuuriline tase tsaariaegsel Venemaal oli väga madal: iga nelja inimese kohta tuli kolm kirjaoskamatut. Kõrgemaid õppeasutusi oli ainult vähestes linnades. Haridus oli tööliste ja talupoegade lastele peaaegu kättesaamatu.

Kui võitis sotsialistlik revolutsioon, hakkasid kodanlus ja tema sabarakud esseeride ja menševike hulgast väitma, et ilma elanikkonna kõrge kultuurita ja haritlaste kaadrita ei suuda bolševikud võimu enda käes hoida, veel vähem aga sotsialismi üles ehitada. Bolševikud vastasid: me võtame algul võimu enda kätte, siis aga tõstame kiiresti rahva kultuursust ja kasvatame rahva hulgast võrsunud nõukogude haritlaste kaadri, kes teenib tões ja õiguses töölisi ja talupoegi ning ehitab koos nendega sotsialismi.

Ja sündiski just nii, nagu bolševikud ütlesid.

Nõukogude võim avas töörahva hulkadele tee teadusele ja haridusele. Ta avas rahvale pärani kõigi õppeasutuste uksed, alates algkoolidest kuni kõrgemate koolideni. Kogu meie maal hakati rajama koole, klubisid, lugemistubasid, raamatukogusid ja muid kultuuriasutusi. Tööliste ja talupoegade ettevalmistamiseks kõrgematesse õppeasutustesse astumiseks organiseeriti töölisfakulteetide võrk. Kommunistlik Partei, Nõukogude riik, kommunistlik noorsooühing ja teised ühiskondlikud organisatsioonid arendasid suurt tööd elanikkonna hulgas kirjaoskamatuse likvideerimiseks. Iga aastaga kasvas raamatute, ajakirjade ja ajalehtede arv.

Järgides Kommunistliku Partei üleskutset, omandasid kümned ja sajad tuhanded nõukogude inimesed teadmisi. Laienes õppeasutuste — koolide, tehnikumide, kõrgemate õppeasutuste ja teaduslike asutuste võrk. 1938/39. õppeaastal oli NSV Liidus 603 000 üliõpilast, see on viis ja pool korda rohkem kui Tsaari-Venemaal 1914. aastal. NSV Liidus on üliõpilasi rohkem kui kõigis Lääne-Euroopa riikides kokku.

Nõukogudemaa valmistas edukalt ette haritlaste uut kaadrit, kes on pärit rahva hulgast ning on eluliselt seotud rahvaga. 1939. aastal kuulus nõukogude intelligentsi ridadesse juba 11 800 000 inimest.

1930/31. õppeaastast alates hakati meie maal ellu viima üldist kohustuslikku algharidust. See tähendas, et kõik nõukogude lapsed pidid kohustuslikus korras lõpetama algkooli. Kui 1914. aastal õppis tsaariaegse Venemaa alg- ja keskkoolides 8 miljonit last ja noort, siis teise viisaastaku lõpul õppis Nõukogude Liidu alg- ja keskkoolides üle 30 miljoni õpilase. Üldse õppis enne sõda mitmesugustes koolides ja kursustel 48 miljonit NSV Liidu kodanikku. Kirjaoskamatus täisealiste kodanike hulgas oli põhiliselt likvideeritud. See oli tõeline kultuurirevolutsioon.

Suurt edu on saavutanud nõukogude teadus ja kunst. Partei ja Nõukogude riik on loonud kõik tingimused nende pidevaks arenemiseks.

RAHVATULU JAGUNEMINE REVOLUTSIOONIEELSEL VENEMAAL JA NSV LIIDUS (protsentides)

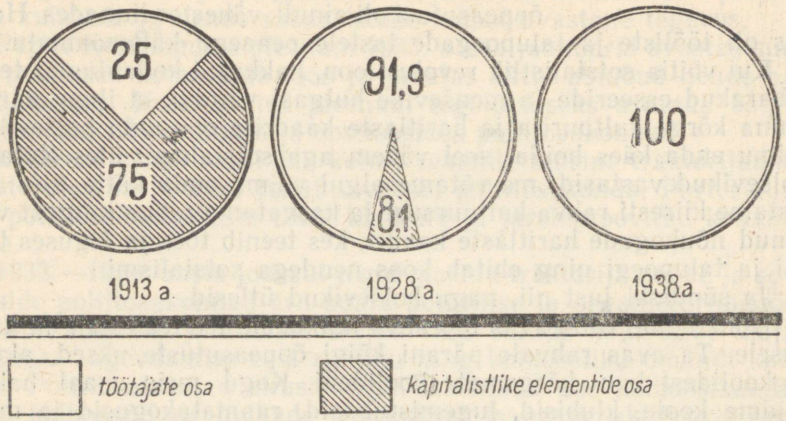

Suured saavutused

Sotsialismi ülesehitamise leninliku plaani eduka teostamise tulemusena toimusid meie maal põhjalikud ümberkujundamised. Ennenägematult lühikese aja jooksul muutus NSV Liit agraarmaast tööstusmaaks, väikeste üksiktalumajapidamiste maast kollektiivse, kõrgeltmehhaniseeritud suurpõllumajanduse maaks, harimatust, kirjaoskamatust ja kultuuritust maast täielikult haritud ja maailma kõige eesrindlikuma kultuuriga maaks.

Töörahva heaolu on tõusnud. Igaveseks on kadunud tööpuudus, mis kapitalistlikes maades põhjustab miljonite inimeste nälja, viletsuse ja väljasuremise. Sotsialismi võit avas kõigile nõukogude inimestele tee jõukale ja õnnelikule elule.

Võtame niisuguse näitaja nagu rahvatulu. Esimesel viisaastakul suurenes NSV Liidu rahvatulu 45,5 miljardi rublani, teisel viisaastakul 96,3 miljardi rublani, 1940. aastal aga kasvas see 128,3 miljardi rublani. Meie teame hästi, et NSV Liidus rahvatulu läheb töötava rahva kasvavate vajaduste rahuldamiseks ja ühiskondliku majanduse edasiarendamiseks, sel ajal kui Tsaari-Venemaal kuulus kolmveerand rahvatulust ekspluataatorlikele klassidele.

Tööstuse laiendamine kutsus esile töölisklassi arvulise kasvu. 1932. aastast kuni 1937. aastani kasvas tööliste ja teenistujate arv Nõukogude Liidus 4 miljoni inimese võrra ning tööliste keskmine aastapalk kasvas rohkem kui kahekordseks. Tõusis tööliste kvalifikatsioon. Põhjalikult paranesid ettevõtetes töötingimused ja sanitaarkaitse. Madalate, sumbunud ja kitsaste tsehhide asemele ehitati uute tööstusettevõtete avarad ja valgusküllased hooned. Riik eral-

das suuri summasid tööliste ja teenistujate sotsiaalkindlustusele, töötajate elutingimuste parandamiseks ja elamute ehitamiseks.

Sotsialism tegi lõpu kulakuorjusele ja kaotas maal valitsenud laostumise ning viletsuse.

Sotsialismi võidul NSV Liidus oli hindamatu tähtsus meie maa kaitsevõime tugevdamisel. Tekkis võimas tööstus, mis on suuteline tootma ajakohase relvastuse kõiki liike. Põllumajanduse kollektiviseerimine võimaldas varuda sõja korral vajalikud vilja- ja tooraine-tagavarad. Materiaalsed võimalused, mis olid Nõukogude Liidu käsutuses Teise maailmasõja eel, ületasid mitmekordselt need materiaalsed ressursid, milledega Tsaari-Venemaa Esimesse maailmasõtta astus.

Uue konstitutsiooni vastuvõtmine

Töörahva poolt partei juhtimisel teostatud suurte ümberkujunduste tulemusena sai sotsialism ainsaks valitsevaks jõuks Nõukogude Liidu rahvamajanduses. Likvideeriti kõik ekspluataatorlikud klassid ja kaotati jäädavalt inimese ekspluateerimine inimese poolt. Tootmisvahendite ühiskondlik sotsialistlik omand kui uue, sotsialistliku korra vankumatu alus kindlustati kõigis rahvamajandusharudes.

Põhjalikult muutus nõukogude ühiskonna klassiline koosseis. Seal polnud enam ekspluataatoreid: kapitaliste, kaupmehi ja kulakuid. Nõukogude ühiskond koosneb kahest sõbralikust klassist: töölisklassist ja talurahvast ning haritlastest, kes on pärit tööliste ja talupoegade hulgast.

Täielikult on muutunud NSV Liidu rahvaste moraalne pale. Endise üksteise umbusaldamise asemel on arenenud sõpruse ja vennaliku koostöö tunne. On tugevnenud nõukogude ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus.

Sotsialismi võit kutsus esile vajaduse muuta Nõukogude Liidu Konstitutsiooni, see on põhiseadust, mis määrab kindlaks meie maa ühiskondliku ja riikliku korralduse. NSV Liidu endine konstitutsioon võeti vastu 1924. aastal, mil kapitalismi ja sotsialismi vahel käis veel äge võitlus. Sovhoosid ja kolhoosid kujutasid tol ajal veel väikesi saarekesi talupoegade üksikmajapidamiste ookeanis.

1936. aastaks muutus pilt täiesti. Kapitalistlikke elemente polnud enam olemas. Küsimus «kes — keda?» oli lõplikult lahendatud sotsialismi kasuks nii tööstuses kui ka põllumajanduses. On täiesti mõistetav, et kõik need muudatused pidid kajastuma NSV Liidu Konstitutsioonis. Pärast NSV Liidu Konstitutsiooni projekti üldrahvalikku arutamist kinnitas erakorraline VIII üleliiduline nõukogude kongress 5. detsembril 1936 sotsialistliku riigi uue põhiseaduse.

Uus konstitutsioon fikseeris seadusandlikult selle maailma-ajaloolise fakti, et NSV Liidus on võitnud sotsialism.

Uue konstitutsiooni vastuvõtmisega arenes nõukogude demo-

kraatia edasi. Konstitutsioon likvideeris kõik kitsendused nõukogudesse valimisel.

Kehtestati üldised, otsesed, ühetaolised ja salajased valimised kõigisse töörahva saadikute nõukogudesse. Kui varem mõningad, olgugi väga vähesed elanikkonna kihid olid jäetud ilma valimisõigusest, siis nüüd said kõik kodanikud õiguse valida ja olla valitavad.

Nõukogude uue konstitutsiooni vastuvõtmisel oli maailmaajalooline tähtsus ajajärgul, mil fašistid likvideerisid paljudes Euroopa riikides kodanlike vabaduste viimasedki riismed. Nõukogude Konstitutsioon osutus justkui süüdistusaktiks fašismi ja imperialismi vastu. Uus konstitutsioon tõestas päevselgelt, et ainult sotsialism toob rahvale tõelise vabaduse ja õnne.

Sotsialismi võidu tulemusena astus meie maa uude arenemisjärku — sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise lõpuleviimise ja kommunismile järkjärgulise ülemineku ajajärku. Nõukogude rahvas, kes tegelikkuses kasutas oma loova töö tulemusi, saavutas üha uut edu majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös. Kuid peagi alanud Suur Isamaasõda katkestas hulgaks ajaks rahuliku ülesehitustöö. Sotsialistliku kodumaa vabaduse ja sõltumatuse kaitsmise ülesanne astus esiplaanile.

5. Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda

Hitlerlik Saksamaa alustab sõda

V. I. Lenini juhendite alusel teostasid meie partei ja valitsus kindlat ja vankumatut rahupoliitikat, rahvaste koostöö poliitikat. Kahe maailmasõja vahelisel ajajärgul tegi Nõukogude Liit teistele riikidele korduvalt ettepaneku sõlmida mittekallaletungilepingud. Niisugused lepingud sõlmiti mõnede riikidega. Kuid NSV Liidu ettepanekud kollektiivse julgeoleku loomise kohta põrkasid imperialistlike riikide vastupanule. Imperialistid mõtlesid kogu aeg, kuidas ette valmistada uut sõjalist kallaletungi NSV Liidule.

1933. aastal andsid saksa monopolid võimu Hitleri fašistliku partei kätte. Hitlerlased hakkasid kõiki demokraatlikke parteisid ja organisatsioone julmalt taga kiusama. Algasid fašistidele mittemeelepäraste progressiivsete tegelaste massilised hukkamised ja areteerimised. Eriti metsikult tungisid hitlerlased kommunistide kallale. Hitlerlik valitsus kuulutas, et ta näeb oma ülesannet «ülemaailmse kommunismi» vastu võitlemises. Ta sõlmis liidu fašistliku Itaaliaga ja militaristliku Jaapaniga ning hakkas ette valmistama vallutussõda.

Inglise, Prantsuse ja Ameerika Ühendriikide imperialistid tegid kõik selleks, et suunata relvastuv hitlerlik Saksamaa NSV Liidu vastu. Ameerika ja teised monopolid andsid hitlerlikule Saksamaale määratu suurt rahalist abi võimsa sõjatööstuse loomiseks. Kuid see kuritegelik poliitika, hitlerliku Saksamaa ässitamine Nõukogude

Liidu kallale, pöördus lääneriikide eneste vastu, eeskätt Inglismaa ja Prantsusmaa vastu. Saksa imperialistid otsustasid meie maale kallale tungida pärast seda, kui nad on vallutanud rea Euroopa maid ja rakendanud nende maade tööstuse, materiaalsed ressursid, inimjõud ja vahendid fašistliku sõjamasina teenistusse.

Sel ajal ei olnud maailmas jõudu, kes oleks suutnud Saksa fašistlikku agressiooni vältida, kes oleks sundinud imperialiste sõjast loobuma. Nõukogude Liit oli ainuke riik, kes teostas aktiivset rahupoliitikat. Sotsiaaldemokraatia parempoolsed liidrid olid kapitalistlikes maades areneva töölisliikumise lõhestanud ja sellepärast ei tegutsenud töörahvas ühiselt sõja vastu. Inglismaa, Prantsusmaa ja Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad püüdsid kõigiti tõugata hitlerlasi ida poole, Nõukogude piiridele lähemale. Nad lasksid hitlerlastel vallutada Austria ja sundisid Tšehhoslovakkia alistuma.

Ajal, mil Tšehhoslovakkiat ähvardas tõsine oht, astus ainult Nõukogude Liit aktiivselt välja tema sõltumatuse kaitseks. NSV Liit oli sõlminud Tšehhoslovakkiaga lepingu, mis nägi ette vastastikust abistamist kallaletungi korral. Selle lepingu alusel teatas NSV Liit avalikult oma valmisolekust kaitsta Tšehhoslovakkiat Saksamaa vastu. Lepingu kohaselt pidi üheaegselt NSV Liiduga astuma Tšehhoslovakkia kaitseks välja ka Prantsusmaa, kes oli samuti sõlminud Tšehhoslovakkiaga lepingu. Kuid Prantsuse valitsus keeldus oma kohustuse täitmisest. Inglise, Prantsuse, Saksa ja Itaalia valitsuste juhid leppisid 1938. aastal Münchenis (Saksamaal) Tšehhoslovakkia seljataga kokku, ja Tšehhoslovakkia müüdi tegelikult hiterlastele lootuses, et pärast seda jätavad nad lääneriigid rahule ja lähevad Nõukogude Liidu kallale. Tšehhoslovakkia kodanlik valitsus ei hoolinud oma rahva tahtest ja oli nõus häbiväärselt kapituleeruma.

Niiviisi tekkis sõjakolle Läänes.

Samal ajal tekkis teine sõjakolle Kaug-Idas. Jaapani imperialistid hakkasid 1937. aastal sõdima Hiina vastu, 1938. ja 1939. aastal aga püüdsid nad kahel korral proovida NSV Liidu piiride kindlust — esimesel korral Vladivostoki lähedal Hassani järve ääres, teisel korral läbi Mongoolia Rahvavabariigi, Halhin-Goli jõe ääres. Sõda lähenes.

Kapitalistlike suurriikide poliitika — fašistlike agressorite ergutamine — tekitas rahvaste hulgas määratu suurt pahameelt. Inglise ja Prantsuse valitsused püüdsid oma poliitika tõelist mõtet rahvaste eest varjata ning hakkasid sel eesmärgil väitma, et ülbeksläinud fašistide ohjeldamiseks on nad valmis Nõukogude Liiduga koos töötama. Nad alustasid isegi läbirääkimisi NSV Liiduga. Kuid mis läbirääkimised need olid? Inglise ja Prantsuse valitsused tegid kõik selleks, et meie maaga mitte kokku leppida. Nad nõudsid, et NSV Liit võtaks endale ühepoolse kohustuse kaitsta väikesi maid juhul, kui neile kallale tungitakse. Endale aga ei tahtnud Inglismaa ja Prantsusmaa võtta mingisuguseid kohustusi. Nende ässitu-

sel teatasid reaktsioonilise Poola tolleaegsed valitsejad otseselt, et nad ei lase Nõukogude vägesid läbi oma territooriumi selleks, et Nõukogude väed saaksid teisi maid fašistliku agressiooni tagasitõrjumisel abistada. Veel rohkem, sel ajal kui toimusid avalikud läbirääkimised NSV Liiduga, alustasid inglased salajasi läbirääkimisi hitlerliku Saksamaaga.

Nüüd oli selge, et Inglise ja Prantsuse valitsejad ei kavatse rahu eest peetavas võitluses Nõukogude Liiduga koos töötada. Nad andsid Hitlerile mõista, et NSV Liidul ei ole liitlasi. Loomulikult tegi Nõukogude valitsus sellest vajalikud järeldused. Ja kui 1939. aasta augustis tegi Saksamaa NSV Liidule ettepaneku sõlmida mittekallaletungileping, siis võttis Nõukogude valitsus selle ettepaneku vastu.

Sündmused maailmas ei arenenud nii, nagu seda tahtsid mõned kapitalistlike suurriikide poliitikategelased. Hitlerlik Saksamaa taotles maailmavalitsemist. Kõigepealt otsustas ta suurendada oma võimsust naabrite arvel.

1. septembril 1939. aastal tungis fašistlik Saksamaa Poolale kallale. Et end mitte lõplikult kompromiteerida oma rahva silmis, olid Inglise ja Prantsuse valitsused sunnitud 3. septembril välja astuma oma liitlase — Poola kaitseks ja kuulutama Saksamaale sõja. Algas Teine maailmasõda.

Poola armee löödi peagi puruks. Pannide Poola saamatu valitsus jättis riigi saatuse hooleks ja põgenes.

Selle ajajärgu sõda oli oma iseloomult imperialistlik sõda, ebaõiglane sõda, vallutussõda niihästi Saksamaa ja tema käsilaste kui ka Inglise ja Prantsusmaa poolt. Silmakirjatsemise eesmärgil astusid Inglismaa ja Prantsusmaa valitsevad ringkonnad välja võitlejatena rahvaste vabaduse ja iseseisvuse eest ning demokraatlike vabaduste kaitsjatena. Tegelikult aga rajasid nad oma lootused sellele, et saksa fašistide kätega hävitada Nõukogude sotsialistlik riik ja ühtaegu nõrgendada Saksamaad, kelles nad nägid ohtlikku konkurenti, ajada ta maailmaturgudelt välja.

Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus jälgisid tähelepanelikult Läänes arenevaid sündmusi ja võtsid tarvitusele vajalikud abinõud meie maa kaitsevõime tugevdamiseks.

Hitlerliku Saksamaa reetlik kallaletung NSV Liidule

22. juunil 1941. aastal tungis fašistlik Saksamaa sõda kuulutamata Nõukogude Liidule kallale, jämedalt rikkudes NSV Liiduga sõlmitud mittekallaletungilepingut. Algas nõukogude rahva suur vabadussõda, Isamaasõda fašistlike röövvallutajate vastu. See sõda nõudis määratu suuri jõupingutusi, kõigi Nõukogude Liidu materiaalsete ja moraalsete jõudude ning vahendite kokkuvõtmist.

1941. aasta suve ning sügise ja 1942. aasta suve jooksul läks Saksa fašistlikul armeel korda vallutada üsna suur osa meie maa territooriumist, suuri tööstusrajoone ja rikkaid põllumajanduslikke piirkondi. Vaenlase vägedel läks korda läbi murda meie maa nii-

suguste eluliselt tähtsate keskuste juurde nagu Leningrad, Moskva, Rostov Doni ääres, jõuda Volgani ja Kaukaasia mägedeni. Meie maa oli sattunud uskumatult raskesse olukorda. Vaenlase ülekaalukate jõudude survel oli Nõukogude armee sunnitud taanduma, meie maa külasid ja linnu maha jätma.

Millega seda seletada?

Sõja esimesel perioodil oli vaenlane eelistatud olukorras lahingutehnika hulga poolest, eriti aga lennukite arvu poolest. Ei tohi unustada, et hitlerlased kasutasid oma sõjaväe varustamiseks peaaegu kogu Euroopa tööstust. Hitlerlik Saksamaa tootis sel ajal malmi, terast ja kivisütt üle kahe korra rohkem kui meie. Ta majandus oli juba ammu enne sõda kohaldatud sõjapidamisele.

Ajal, mil fašistlik Saksamaa alustas kallaletungi Nõukogude Liidule, olid tema maaväed sõjategevuse Euroopas juba lõpetanud. See andis hitlerlikule Saksamaale võimaluse paisata NSV Liidu vastu ülekaaluka osa oma maavägedest ja õhujõududest. Saksamaa poolel astusid välja Itaalia, Soome, Rumeenia ja Ungari, kus olid võimul reaktsioonilised, fašistlikud valitsused. Meie maa aga pidi algul sõdima üksinda.

Meie olukorra tegi keerulisemaks veel asjaolu, et Saksamaa liitlane — imperialistlik Jaapan — hoidis meie Kaug-Ida piiridel miljonilise Kvantungi armee, kes oli NSV Liidule kallaletungimiseks täielikult ette valmistatud. Nõukogude Liit oli seetõttu sunnitud hoidma suure hulga oma vägedest Kaug-Idas ega saanud neid sealt ära tuua ja läänepiirile paigutada.

Enne Nõukogude Liidule kallaletungimist koondas hitlerlik Saksamaa meie maa piiridele määratu suured väed — 190 diviisi, kes olid juba rohkem kui kaks aastat tänapäeva tingimustes sõdinud. Punaarmee ei olnud koondatud meie maa piiridele ja tal ei olnud küllaldasi kogemusi kaasaegse sõja pidamiseks.

Samuti tuleb silmas pidada seda äärmiselt tähtsat asjaolu, et hitlerlik Saksamaa tungis Nõukogude Liidule kallale ootamatult, sõda kuulutamata. On selge, et see andis talle tõsise eelise, olgugi et ajutise.

Suure Isamaasõja iseloom

Saksa fašistid seadsid endale eesmärgiks vallutada meie maa, tehased ja vabrikud, võtta nõukogude rahvalt kõik tema suured saavutused, hävitada maailma esimene sotsialistlik riik. Nad tahtsid taastada meie maal ekspluataatorliku korra, muuta meie maa saksa monopolide asumaaks. Suur hädaoht ähvardas meie kodumaad.

Tunginud reetlikult kallale NSV Liidule, astus saksa fašism välja agressorina, rahvaste vabaduse lämmatajana, ja selles seisis tema suur moraalne ja poliitiline fiasko. Partei üleskutsel alustas kogu nõukogude rahvas püha sõda, vabastavat Isamaasõda saksa fašistlike röövvallutajate vastu.

Juba 1940. aasta keskpaigas, kui kõiki vabadustarmastavaid rahvaid ähvardas fašistliku orjastamise oht, hakkas fašist-

liku Saksamaa vastu peetav sõda kujunema õiglaseks sõjaks, vabadussõjaks. Sellest sõjast hakkasid osa võtma rahvahulgad kommunistlike parteide ja töölisparteide juhtimisel. Nõukogude Liidu sõttaastumine tugevdas ja määras lõplikult ära selle sõja õiglase, vabastava iseloomu.

Nõukogude rahvas seadis endale eesmärgiks mitte ainult kaitsta oma sotsialistlikku kodumaad, vaid aidata ka kõigil fašistliku ikke all ägavatel Euroopa rahvastel vabaneda. Seepärast ei võinudki nõukogude rahvas jääda alanud sõjas üksinda. Euroopa rahvad, keda fašism oli orjastanud, pidasid võitlust röövvallutajate vastu.

Nõukogude rahva Suure Isamaasõja vabastav iseloom äratas kogu maailma töötajate hulgas sümpaatiatunde NSV Liidu vastu. Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja teiste kapitalistlike maade lihtsad inimesed nägid Nõukogude Liidus ainukest jõudu, kes suudab fašistide sõjamasina purustada. Nende maade valitsused pidid paratamatult nägema, et fašistlik Saksamaa tahab kogu maailma oma võimu alla saada ja et ilma Nõukogude Liiduta ei ole võimalik hitlerlikku agressiooni peatada. Paratamatult pidid nad arvestama ka maailma rahvaste võimsat liikumist NSV Liidu toetamiseks.

1941. aasta juulis sõlmis Inglismaa NSV Liiduga kokkuleppe ühise tegevuse kohta sõjas Saksamaa vastu. Hiljem (1942. aasta juunis) kirjutasid Ameerika Ühendriigid ja Nõukogude Liit alla kokkuleppele vastastikuse abistamise kohta sõjas Saksamaa vastu. Fašismivastasest koalitsioonist (liidust) osavõtjate eesmärgid olid erinevad. Nõukogude Liit seadis endale ülesandeks purustada fašism, anda Euroopa rahvastele võimalus taastada oma vabadus ja sõltumatus. Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa tahtsid nõrgendada Saksamaad, et vabaneda tema konkurentsist maailmaturgudel ja kindlustada seal oma võimu. Kuid vaatamata erinevatele sõja eesmärkidele olid NSV Liit, Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa ühes leeris ning võitlesid fašistliku Saksamaa ja tema liitlaste vastu.

Purustav vastulöök vaenlasele

Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus, olles teadlikud meie kodumaad ähvardava hädaohu suurusest, võtsid tarvitusele kõik abinõud, et organiseerida vastulööki vaenlasele ja valmistada ette tingimused tema täielikuks purustamiseks. Partei oli fašistlike röövvallutajate vastu peetava üldrahvaliku võitluse innustajaks ja organiseerijaks. Ta mobiliseeris töölisklassi, talurahva ja intelligentsi ennastsalgavale raskuste võitmisele, saatis rohkem kui poolteist miljonit oma paremat poega tegevarmeesse.

Kohe sõja algul loodi Riiklik Kaitsekomitee eesotsas J. V. Staliniga. Riikliku Kaitsekomitee kätte koondati kogu võim.

Nõukogudemaa muutus kiiresti ühtseks sõjaleeriks. Kogu rahvas abistas Nõukogude armeed. Hästi ja organiseeritult viidi läbi mobi-

lisatsioon NSV Liidu relvastatud jõudude ridadesse. Miljonid inimesed võtsid relvad kätte ja asusid rinnaga kaitsma oma kodumaad. Sajad tuhanded nõukogude patrioodid, linnade ja külade elanikud astusid vabatahtlikult rahvaväe üksustesse ja läksid rindele. Partei organisatsioonide juhtimisel loodi vaenlase tagalas partisanisalku.

Rasketes sõjaaja tingimustes oskasid partei ja valitsus tööstuse kiiresti kohaldada sõjatoodangu tootmiseks. 1941. aasta suvel ja sügisel toimus grandioosne tööstusettevõtete ja inimeste üleviimine idapoolsetesse piirkondadesse. Kolme kuu jooksul evakueeriti meie maa idarajoonidesse üle 1300 suurettevõtte.

Kogu tööstus hakkas välja laskma sõjapidamiseks vajalikku toodangut. Nõukogude riik leidis jõudusid ja ressursse mitte üksnes olemasolevais ettevõtetes sõjatööstuse arendamiseks ja idarajoonidesse evakueeritud ettevõtete kiireks käikulaskmiseks, vaid ka uute tehaste, söe- ja maagikaevanduste, elektrijaamade kiireks ehitamiseks. NSV Liidu idapoolsetes piirkondades, kus juba sõjaeelsel viisaastakuil rajati võimas metallurgia- ja masinaehitusbaas, arenes sõjapäevil uute malmi- ja terasesulatamise kõrgahjude, elektrijaamade, söekaevanduste ja sõjatehaste laialdane ehitamine. Ehitati ja lasti käiku Tšeljabinski metallurgiatehas, Norilski nikli-tehas, Siberi alumiiniumitehas, Uraali turbiinitehas ja palju teisi. Sõja ajal toodeti Nõukogude Liidus kvaliteetterast rohkem kui Saksamaal.

Raskeid ülesandeid lahendasid tol ajal ka põllumajanduse alal töötajad. Selle tõttu, et meie käest võeti ajutiselt ära Ukraina ja paljude teiste NSV Liidu Euroopa-osa piirkondade viljarikkad põllud, langes sõjaväe ja riigi toiduainetega ning tööstuse toorainetega varustamise kogu raskus Nõukogude Liidu idarajoonidele. Kolhoosnikud püüdsid anda sõjaväele ja riigile võimalikult rohkem toiduaineid ning õppisid edukalt kasvatama uusi põllumajanduskultuure.

Nõukogude rahvas töötas jõudu säästmata nii päevad kui ööd võidu saavutamiseks vaenlase üle. «Rinne nõuab — saab tehtud!» ütlesid nõukogude inimesed. Kohe sõja algusest peale hakkasid riigikaitsefondi laekuma vabatahtlikud rahalised annetused töölistelt, kolhoosnikutelt ja teenistujatelt, samuti soojad riietusesemed Nõukogude armee sõjameeste jaoks.

Sõja esimesel perioodil arenesid eriti visad võitlused Nõukogude linnade Odessa, Sevastoopoli, Leningradi pärast, samuti Moskva lähistel. 69 päeva kestis Odessa kangelaslik kaitsmine. 250 päeva tõrjusid nõukogude sõjamehed tagasi vaenlase vägede rünnakuid Sevastoopoli juures; selle linna müüride all hukkus sadu tuhandeid hitlerlasi.

1941. aasta septembris jõudis vaenlane Leningradi alla ja lõikas läbi selle linna ühendusteed kogu meie maaga. Saksa röövvallutajad püüdsid Leningradi kaitsjate tahet murda blokaadi ja näljaga, õhurünnakute ja suurtükitulega ning linna vallutada. Kuid kõik nende katsed nurjusid. Vaprad Nõukogude väed kaitsesid kange-

laslikult linna, kusjuures neid toetasid aktiivselt linna elanikud. Üle 300 000 leningradlase astus rahvaväe polkudesse ja diviisidesse. Leningradi kaitsmise innustajateks olid kommunistid. Kogu meie maa abistas Leningradi kangelaslikku kaitsmist ja valmistas ette vaenlase purukslöömist selle kuulsusrikka linna müüride all.

1941. aasta oktoobris algasid ägedad lahingud Moskva lähistel. Hitlerlik väejuhatus paiskas siia kümneid diviise ja püüdis iga hinna eest meie kodumaa pealinna ümber piirata ning vallutada. Algas Moskva kangelaslik kaitsmine.

19. oktoobril 1941. aastal kuulutas Riiklik Kaitsekomitee Moskvas välja piiramisseisukorra. Moskva töötajad astusid kommunistlikesse töölispataljonidesse ja rahvaväediviisidesse ning läksid rindele. Moskva parteiorganisatsioon saatis nendesse väekoondistesse kümneid tuhandeid kommuniste. Pealinna kommunistid olid linna kaitsjate esiridades. 500 000 Moskva elanikku läks kaitsepositsioone ehitama ja püstitas pealinna ümber tankitõkkeid ning teisi ehitusi.

Lahing Moskva pärast ja sellele järgnev Nõukogude armee suur vastupealetung andsid tunnistust meie riigi võimsate jõudude järkjärgulisest kasvust. Hitlerlased tahtsid Moskvat ümber piirata ja vallutada, kuid nende plaan luhtus. Ühes sellega varisesid lõplikult kokku fašistide lootused «välksõjale» Nõukogude Liidu vastu. Vaenlase purukslöömine Moskva lähistel oli otsustava tähtsusega sündmuseks Suure Isamaasõja esimesel aastal. Kogu maailma rahvad nägid oma silmaga, et Saksa fašistlik armee ei ole võitmatu, nagu seda oli kuulutanud hitlerlik propaganda.

Kuigi Saksa fašistlik armee sai Moskva all ränga löögi, oli ta oma jõudude poolest meie vägedest ikka veel üle. 1942. aasta suvel alustasid fašistlikud väed uut pealetungi lõunarindel.

Muidugi ei oleks hitlerlik Saksamaa suutnud niisugust pealetungi organiseerida siis, kui Euroopas oleks olnud teine rinne. Kuid teist rinnet ei olnud. Meie liitlased — Inglismaa ja Ameerika Ühendriigid — kohustusid saatma oma vägesid Lääne-Euroopasse, kuid see nende kohustus jäi täitmata. Mõned läänerriikide tegelased lootsid, et nii Saksamaa kui ka Nõukogude Liit nõrkevad selles kurnavas sõjas, ja siis võivad läänerriigid rahutingimusi dikteerida.

Hitlerlik väejuhatus, kasutades teise rinde puudumist, paiskas idarindele suuri reserve ja alustas uut pealetungi.

1942. aasta suvekuudel vallutasid fašistlikud jõud Ukraina ida-osa, jõudsid välja Voroneži juurde, vallutasid kogu Donetsi basseini ja Kubanimaa, murdsid läbi Kaukaasiasse ja jõudsid Stalingradi piirkonnas Volgani välja. Hitlerlik väejuhatus paiskas Stalingradi alla 36 parimat diviisi ning lootis linna korrapealt vallutada. Kuid Nõukogude armee ajas selle kavatsuse nurja.

Stalingradi, Leningradi ja teiste linnade all pidasid meie väed visasid võitlusi ja panid vaenlase pealetungi seisma. Nende linnade kangelaslik kaitsmine kurnas vaenlase diviise, tegi nad jõuetuks ja valmistas ette tingimusi hitlerliku Saksamaa purukslöömiseks.

Põhjalik murrang Suure Isamaasõja käigus

Hitlerlike armeede suvine pealetung 1942. aastal suurendas kogu meie maad ähvardavat ohtu. Fašistid vallutasid piirkondi, kus elasid kümned miljonid nõukogude inimesed, ja seadsid seal sisse omavoli- ja vägivallarežiimi. Nad katsid nende poolt okupeeritud territooriumi surmalaagritega, kuhu aeti kümneid ja sadu tuhandeid sõjavange ja rahulikke kodanikke. Seal näljutati neid, lasti maha, põletati elusalt ahjudes, hävitati «hingevõtjates». Sadu tuhandeid nõukogude inimesi lahutati oma perekondadest ning küüditati Saksamaale, kus nad pidid tegema ränka tööd kaevandustes ja tehastes. Hitlerlased lootsid, et nende metsikused ja vägivallateod sunnivad meie rahvast fašistlikule korrale alistuma. Kuid fašistide kuriteod ei suutnud nõukogude inimesi hirmutada, vaid õhutasid nende südametes veel rohkem püha viha vaenlase vastu.

Sel ajal kui Nõukogude armee pidas raskeid kaitselahinguid, valmistati tagalas ette tema uusi täiendusi, kes olid relvastatud esmaklassilise sõjatehnikaga, mida tööliisklass rinde vajadusteks järjest suuremal hulgal tootis.

19. novembril 1942. aastal algas Nõukogude armee vastupealetung Stalingradi all. Sel päeval asusid pealetungile edelarinde ja Doni rinde väed. Stalingradi piirkonnas hakkasid vaenlasele lööke andma Stalingradi rinde väed. Nõukogude vägede käsutuses oli suur ja esmaklassiline suurtükivägi. Pealetungist võtsid osa võimsad tankikoondised ja õhujõud. Meie väeosad murdsid vaenlase rindest läbi ja piirasid ümber tema peajõud, mis koosnesid 22 diviisist. See tuli fašistlikule väejuhatusele täiesti ootamatult. Tugev Saksa väerühmitus püüdis väljastpoolt piiramisrõngast läbi murda, kuid purustati täielikult.

2. veebruaril 1943 viidi suurejooneline Stalingradi operatsioon lõpule. Nõukogude väed hävitasid 330-tuhandelise hitlerlaste armee ja võtsid selle jäänused vangi. See oli rängaks löögiks hitlerlaste sõjamasinale.

Nõukogude armee andis vaenlasele purustavaid lööke ka teistel rindelõikudel. Algas meie vägede pealetung Põhja-Kaukaasias. 1943. aasta jaanuaris murti Leningradi piiramisrõngast läbi; kangelaslinn ja tema kaitsjad said nüüd võimaluse pidada meie riigiga sidet maad mööda (varem peeti sidet ainult õhuteel ja mööda Laadoga järve).

Nõukogude väed murdsid lõunas vaenlase kaitsest läbi ja läksid pealetungile Kurski, Harkovi ja Donbassi suunas.

Meie partei ja Nõukogude valitsus mobiliseerisid ning organiseerisid kõik meie rahva jõud ja saavutasid sõjas põhjaliku murrangu NSV Liidu ja tema liitlaste kasuks. Nõukogude armee võidud andsid hitlerismi poolt orjastatud Euroopa rahvastele uut lootust peatseks vabanemiseks. Fašismi vastu võitlejad Euroopas ja Aasias hakkasid julgemini tegutsema.

Vaenlase massiline väljakihutamine Nõukogudemaalt

Nõukogude armee teostas laialdast pealetungi 1500 kilomeetri pikkusel rindel. Algas vaenlase massiline väljakihutamine Nõukogudemaalt.

1942.—1943. aasta talvel liikusid Nõukogude väed mõnes rindelõigus 600—700 kilomeetrit edasi ja vabastasid sajad linnad ning mitmed tuhanded külad. Saksa fašistlikud väed kaotasid tohutu hulga inimesi ja lahingutehnikat. Hitleri poolt Nõukogude—Saksa rindele paisatud Itaalia, Rumeenia ja Ungari väed purustati täielikult.

1943. aasta suvel tegi hitlerlik sõjavägi viimase katse alustada suurt pealetungi. Fašistlik väejuhatus tahtis ümber piirata ja hävitada Kurski piirkonda koondatud Nõukogude väed. Kuid sellest ei tulnud midagi välja. Kui 1943. aasta 5. juulil vaenlase väed suurte tanki- ja jalaväejõududega pealetungi alustasid, siis said nad hävitava vastulöögi. Pärast seda kui Nõukogude väeosad olid fašistlikud valikdiviisid lahingus Kurski all välja kurnanud ja jõuetuks teinud, asusid nad ise pealetungile. Algas Nõukogude armee uus võimas pealetung.

Ühe aasta jooksul, 1942. aasta novembrist 1943. aasta novembrini, vabastas Nõukogude armee ligi kaks kolmandikku vaenlase poolt ajutiselt vallutatud Nõukogudemaast. Stalingradi lahing, saklaste lõunarinde purustamine, Leningradi blokaadist läbimurdmine, fašistliku väerühmituse purukslöömine Kurski lahingus — need on Nõukogude armee kõige kuulsamad võidud sellel perioodil.

Suurt abi Nõukogude vägedele andsid partisanid. Nad võtsid enda kätte sildu ja ülesõidukohti, võtsid vaenlase käest ära mitmeid tähtsaid punkte ja hoidsid need enda käes kuni pealetungivate Nõukogude vägede saabumiseni. Partisanid päästsid hitlerlaste käest Saksamaale küüditatavaid nõukogude inimesi, vabastasid nõukogude patrioote fašistide vangilaagritest ja andsid elanikkonnale tagasi vaenlase poolt kokkuröövitud vara.

Hitlerliku Saksamaa jõud nõrgenesid iga päevaga. Kangelaslik Nõukogude armee liikus peatumatult läände ja andis vaenlasele purustavaid lööke. 1944. aasta jaanuaris purustati suur sakslaste väerühmitus, kes oli üle 900 päeva piiranud Leningradi. Aprillis jõudsid meie väed NSV Liidu riigipiirini — Tšehhoslovakkia ja Rumeenia piirini. Maikuus viidi lõpule Krimmi puhastamine okupantidest, juunis aga kihutati okupandid välja Karjala maakitsuselt. Seejärel aeti saksa fašistlikud röövvallutajad välja Moldaavia, Eesti, Leedu ja Läti nõukogude vabariigi territooriumilt.

1944. aasta oli aastaks, mil Nõukogudemaa täielikult vabastati vaenlase jõukudest. Nõukogude armee jätkas nüüd fašistlike röövvallutajate purustamist võõral territooriumil.

Nõukogude armee vabastusmissioon

Nõukogude riik ei seadnud endale ülesandeks võõraste territooriumide vallutamist. Meie väed astusid rea riikide territooriumile sellepärast, et lüüa ikka veel ohtlik vaenlane lõplikult puruks ja aidata poolakatel, tšehhidel ja teistel Euroopa rahvastel heita endalt saksa fašistide ike.

Nõukogude armee löögid saksa fašistlike jõukude pihta panid kõikuma verise «uue korra», mille hitlerlased olid Euroopa maades sisse seadnud. Hitlerlik blokk hakkas lagunema. Esimesena langes sellest blokist välja Itaalia. 1942.—1943. aasta talvel purustasid Nõukogude väed täielikult Itaalia armee, kes Hitleri nõudmisel oli saadetud Nõukogude—Saksa rindele. 1943. aasta suvel kukutati Mussolini fašistlik diktatuur ja itaalia fašistide peamehe enda poosid partisanid üles.

1944. aasta augustis langes Nõukogude armee võitude tulemusena rivist välja Saksamaa liitlane Rumeenia. Rumeenia tööliste relvastatud saigad kukutasid fašistliku valitsuse. Rumeenia rahvas võttis relvad kätte ja hakkas fašistliku Saksamaa vastu võitlema.

9. septembril, kui meie armee vaenlast purustades läks üle Bulgaaria piiri, puhkes sel maal rahva ülestõus. Ülestõusu tulemusena kukutati ka Bulgaarias vihatud fašistlik režiim. Bulgaaria kuulutas samuti hitlerlikule Saksamaale sõja.

1944. aasta septembris pani Nõukogude vägede löökide all relvad maha ka Soome ning kuulutas seejärel hitlerlikule Saksamaale sõja.

1944. aasta lõpuks puhastati suur osa Ungarist saksa ja ungari fašistidest. 13. veebruaril 1945. aastal hõivasid Nõukogude väed Budapesti. Ungari patrioodid aitasid Nõukogude armeel Ungarit vabastada.

Raskeid võitlusi tuli meie vägedel pidada Poola territooriumil, kus saksa fašistlikud röövvallutajad, nähes sõja lähenemist oma maa piiridele, avaldasid eriti visa vastupanu. Kuid Nõukogude armee, kellega külg külje kõrval võitlesid NSV Liidu territooriumil moodustatud Poola diviisid, ei andnud hitlerlastele armu. Meie armee vabastas Poola vennasrahva, kes oli kannatanud viis aastat saksa fašistide ikke all, ja jõudis Saksamaa piirini.

Nõukogude väeosad läksid üle Rumeenia—Jugoslaavia piiri ja andsid Saksa fašistlikele diviisidele purustavaid lööke. Meie väed koos Jugoslaavia rahvavabastusarmeega vabastasid ühisel jõul Belgradi ja kihutasid vaenlase Jugoslaaviast välja.

Murdes teed läbi vaenlase sügava kaitsevööndi ja ületades raskesti läbipääsetava Karpaatide metsarikka mäeaheliku, jõudis Nõukogude armee Tšehhoslovakkia territooriumile. Nõukogude sõjamehed puhastasid Tšehhoslovakkia fašistlikest röövvallutajatest, aitasid Praha ülestõusnud töölistel päästa oma maa pealinna purustamisest. Tšehhoslovakkia vabastamise operatsioonidest võtsid osa Tšehhoslovakkia väeosad, mis olid formeeritud NSV Liidu territooriumil.

Pärast seda kui Nõukogude väeosad olid vaenlase Põhja-Soomest välja kihutanud, läksid nad üle Norra piiri ja tõid vabaduse Põhja-Norra elanikkonnale.

Euroopa rahvad võtsid Nõukogude armee vastu vabastajaarmeena, kes päästis nad fašistlikust orjusest.

Nõukogude vägede edusammud avaldasid mõju ka Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa valitsevate ringkondade käitumisele. Nüüd oli ilmne, et Nõukogude Liit võib üksinda puruks lüüa fašistliku Saksamaa ja vabastada kogu Lääne-Euroopa, sealhulgas ka Prantsusmaa. Seda arvesse võttes avasid Inglismaa ja Ameerika Ühendriigid 1944. aasta juunis, kolm aastat pärast hitlerliku Saksamaa kallaletungi NSV Liidule, Euroopas teise rinde, saates oma väed Prantsusmaa rannikul maale.

Nüüd tuli hitlerlikel vägedel võidelda ka Läänes. Kuid sakslaste peamised jõud jäid endiselt Nõukogude—Saksa rindele. Nõukogude armee kandis ikka veel oma õlgadel sõja peamist raskust.

Fašistliku Saksamaa purukslöömine ja kapituleerumine

1944. aasta lõpul astusid meie väed Ida-Preisimaale, 1945. aasta jaanuaris ja veebruaris aga arendasid Nõukogude väed võimsat pealetungi Saksa sisemaale. Läänest tungisid peale Inglise-Ameerika väed, keda juhatas kindral D. Eisenhower. Nad läksid läbi Prantsusmaa, tulid üle Reini jõe ja liikusid edasi ida poole, lähenedes Elbe jõele. Inglise-Ameerika väed ei saanud oma teel üldreeglina kuigi tõsist vastulööki, sest vaenlase peajõud sõdisid Nõukogude armee vastu, avaldades temale pöörast vastupanu.

Arendades oma pealetungi, jõudsid Nõukogude väed Saksamaa pealinna Berliini lähistele. Hitlerliku Saksamaa lõplikuks purustamiseks oli veel vaja anda viimne, otsustav löök. 1945. aasta aprillis alustas Nõukogude armee gigantset lahingut Berliini pärast.

2. mail vallutasid Nõukogude väed täielikult Berliini. Saksa riigipäevahoonele kirjutasid Nõukogude sõjamehed: «Meie tulime siia, et Saksamaa meile ei tuleks.» Ja mõni päev hiljem tunnistas fašistlik Saksamaa end võidetuks ning kapituleerus tingimusteta. 9. mail 1945. pühitses kogu nõukogude rahvas pidulikult võitu fašistliku Saksamaa üle.

Imperialistliku Jaapani purustamine

Nõukogude Liit ei võinud pidada oma julgeolekut kindlustatuks niikaua, kui oli olemas oht, et imperialistlik Jaapan võib meie maale kallale tungida. Kui Jaapani valitsus oli tagasi lükanud kapitulatsiooninõudmise, mille olid esitanud meie liitlased — Ameerika Ühendriigid, Suurbritannia ja Hiina, pöördusid viimased Nõukogude valitsuse poole ettepanekuga võtta osa sõjast imperialistliku Jaapani vastu. Olles ustav oma liitlaskohustusele, kuulutas Nõukogude valitsus Jaapanile sõja (9. augustil 1945) ja aitas hiina rahval oma kodumaa jaapani imperialistidest vabastada.

Nõukogude vägede sõjaoperatsioonid Jaapani armee vastu toimusid määratu suurel rindel, mille pikkus oli üle 4000 kilomeetri. Koos maavägede ja lennuväega võttis sõjategevusest osa ka Amuuri sõjalaevade flotill ja Vaikse ookeani laevastik. Sõjategevusest Jaapani vastu võtsid osa Mongoolia Rahvavabariigi väed. Ületades jaapanlaste ägedat vastupanu ja purustades nende poolt ehitatud tugevaid kaitseliine, lõid meie väed lühikese ajaga Jaapani maavägede peamise löögijõu — Kvantungi armee täielikult puruks, puhastasid jaapanlastest Mandžuuria, Põhja-Korea, Lõuna-Sahhalini, Dalni (Dairen) ja Port Arturi linna, samuti Kuriili saared.

NSV Liidu astumine sõtta Jaapani vastu muutis järsult Kaug-Idas valitsevat olukorda ja kiirendas rahu saabumist ka selles maakera osas. Kui Jaapani vastu peetav sõda lähenes lõpule, andis Ameerika väejuhatus ilma igasuguse sõjalise vajaduseta käsu heita Hirošima ja Nagasaki linnale aatomipomm, mille tagajärjel hävitati kümneid tuhandeid rahulikke elanikke.

2. septembril 1945. aastal kapituleerus Jaapan tingimusteta. Teine maailmasõda oli lõppenud.

Nõukogude Liidu võidu allikad

Miljonid inimesed kogu maailmas esitasid ja esitavad veel praegu küsimuse: kuidas suutis Nõukogude Liit vastu panna niisugusele määratu suurele sõjalisele jõule, veel rohkem, kuidas suutis ta selle jõu purustada? Kuidas suutis Nõukogude Liit jagu saada hitlerlikust Saksamaast, kelle käsutuses olid peaaegu kogu Euroopa ressursid ja jõud? Milles seisavad nõukogude rahva jõu allikad?

NSV Liidu võidu allikaid tuleb otsida kõigepealt meie sotsialistliku ühiskondliku ja riikliku korra eelistest. Oktoobrirevolutsiooni tulemusena tekkinud sotsialistlik kord andis meie rahvale ja meie armeele suure ja võitmatu jõu. Nõukogude kord pidas edukalt vastu raskele katsumusele ning tõestas oma vaieldamatuid eeliseid kapitalistliku korraga võrreldes.

Sotsialistlik ühiskond, kus ei ole ekspluataatorlikke klasse ja klassivastuolusid, paistab silma ennenägematu moraalse ja poliitilise ühtsuse poolest, ja see etendas määratu suurt osa võidu saavutamisel hitlerliku Saksamaa üle.

Isamaasõja aastad kinnitasid täielikult, et meie maa sotsialistliku industrialiseerimise poliitika oli õige. Tänu sellele poliitikale loodi sõjapidamiseks vajalik materiaalne tootmisbaas. Samuti näitasid Isamaasõja aastad, et õige oli meie partei kurss põllumajanduse kollektiviseerimisel.

Nõukogude ühiskondlik ja riiklik kord oli meie tagala tugevuse aluseks ja meie armee ning laevastiku jõu allikaks. Meie maa tagala ja rinne olid kindlamad kui ükskõik missugusel kapitalistlikul maal. Isamaasõjas saavutatud võit oli kogu rahva suureks kangelasteoks. Nõukogude inimesed, keda on kasvatanud Kommunistlik Partei,

näitasid üles ennenägematut kangelaslikkust, meelekindlust, vastupidavust, piiritut armastust oma kodumaa vastu. Tuhanded nõukogude inimesed võitsid meie kodumaa nimel endale surematu kuulsuse. Lendurid Gastello, Talalihhin, Maresjev, Pokrõškin, Koževedub, partisanid Zoja Kosmodemjanskaja, Liisa Tšaikina, kuulsad noorkaardiväelased, punaarmeelane Aleksander Matrossov ja tuhanded nendesarnased kangelased on jäädavalt kirjutanud oma nimed Suure Isamaasõja kroonikasse.

Isamaasõjas saavutatud võit on meie Nõukogude armee võit. Meie armee moraalne tase oli võrratult kõrgem Saksa fašistlike vägede moraalsest tasemest, sest Nõukogude sõjamehed võitlesid oma kodumaa vabaduse, au ja sõltumatuse eest, õige ürituse eest, hitlerlased aga pidasid röövsõda, vallutussõda. Isamaasõja õilis eesmärk tekitas Nõukogude armee ridades massilist kangelaslikkust, mida ei olnud ega saanudki olla fašistide röövarmees.

Üle 7 miljoni Nõukogude sõduri, madruse, ohvitseri, kindrali ja admirali autasustati Suure Isamaasõja ajal NSV Liidu ordenite ja medalitega. Ligi 11 000 Nõukogude sõjamehele anti Nõukogude Liidu kangelase nimetus. Sõjatules karastusid ja kasvasid Kommunistliku Partei juhtimisel Nõukogude väejuhid, vägede juhtimise osavad meistrid. Nõukogude sõjateaduse eelised paistsid kõigile selgesti silma.

Nõukogude armeele andsid suurt abi meie partisanid. Nad ei andnud vaenlasele rahu ei päeval ega ööl, nad sundisid hitlerlasi tagala kaitseks rindelt ära tooma kümneid diviise. Kogu meie maale said tuttavaks partisanikoondiste juhtide Kovpaki, Fjodorovi, Rudnevi, Zaslonovi, Kozlovi, Saburovi ja paljude teiste nimed.

Rinde ja tagala juhtivaks ja organiseerivaks jõuks oli meie Kommunistlik Partei. Ta juhtis võitlust Isamaasõja rinnetel vaenlase purukslöömise eest, samuti võitlust rahvamajanduse ümberkorraldamise eest vastavalt sõjaaja nõuetele, organiseeris võimsat üldrahvalikku liikumist rinde abistamiseks. Partei saatis armeesse oma parimad jõud. Isamaasõja rinnetel oli peaaegu üks kolmandik kõigist Keskkomitee liikmetest ja liikmekandidaatidest. Juhtivale sõjalisele tööle suunati väljapaistvad partei tegelased K. J. Vorošilov, A. A. Ždanov, D. Z. Manuilski, N. S. Hruštšov, A. S. Štšerbakov.

Määratu suurt tööd nõukogude rahva jõudude mobiliseerimiseks ja vaenlasele vastulöögi andmiseks tegi NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees M. I. Kalinin. Riikliku Kaitsekomitee liikmed N. A. Voznessenski, A. I. Mikojan, partei Keskkomitee sekretär A. A. Andrejev, ÜAÜKN-i esimees N. M. Švernik juhtisid tähtsaid rahvamajanduse alasid, tagades Punaarmee varustamist kõige vajalikuga.

Partei organisatsioonid liitsid kindlalt ühte armee ridu, tugevdasid Nõukogude sõjameeste moraali, nende vastupidavust kaitsel ja pealetungihoogu.

Kogu Nõukogude rahvas armastas piiritult oma parteid. Hoolimata suurtest kaotustest rindel täienesid sõja ajal meie partei read pidevalt; veel rohkem, partei read isegi kasvasid. Enne sõda oli partei ridades ligi neli miljonit liiget ja liikmekandidaati, pärast sõda aga oli temas üle kuue miljoni inimese. Parteisse astusid kõige kindlameelsemad Nõukogude sõjameeste hulgast, kes võitlesid vapralt rindel, paremad inimesed töölisklassi, kolhoositalurahva ja nõukogude intelligentsi hulgast, kes valmistasid tagalas ette võitu vaenlase üle.

Partei juhtiv tegevus oli võimas allikas, mis tagas meie võidu Nõukogude Liidu Suures Isamaasõjas.

6. Sotsialismi täielik ja lõplik võit NSV Liidus

Rahvamajanduse taastamine ja edasiarendamine

Saksa fašistlikud röövvallutajad tekitasid Nõukogudemaale määratu suurt kahju. Nad olid täielikult või osaliselt purustanud ja maha põletanud 1710 linna ja linnatüüpi asulat ning üle 70 000 küla, kümneid tuhandeid tööstusettevõtteid ja kolhoose, tuhandeid masina-traktorijaamu ja sovhoose. Fašistlike röövlite poolt Nõukogude Liidule tekitatud otsene kahju ulatus 679 miljardi rublani. Pole raske kujutleda, kui kaugele oleks sammunud meie maa, kui sõda poleks Nõukogude Liidule tekitanud nii suurt kahju.

Materiaalsed kaotused olid niivõrd suured, et imperialistid olid kindlad: Nõukogude Liit ei suuda sõjajärgsetest raskustest omal jõul jagu saada ja langeb nende võlaorjusse. Kui selline kahju oleks tekitatud kapitalistliku korraga maale, poleks see tõepoolest suutnud ilma kõrvalise abita ja pealegi veel nii lühikese ajaga niivõrd sügavaid haavu ravida.

Kuid see, mis pole jõukohane kapitalistlikule riigile, on täiesti teostatav sotsialismimaal. Nõukogude majandus viidi lühikese ajaga rahuaja rööbastele. Taastamistööd liikusid kiiresti edasi. Kogu Nõukogude rahvas töötas rahvamajanduse taastamise ja edasiarendamise esimese sõjajärgse viisaastaku (aastad 1946—1950) plaani täitmisel. Kannatanud piirkondade taaselustamisele assigneeriti suured summad. Sinna saadeti kvalifitseeritud kaadrit, vajalikke materjale ja seadmeid. Ettevõtteis arenes laiaulatuslik sotsialistlik võistlus toorainete kokkuhoidmiseks, ettevõtete rentaabliks (tulutoovaks) töötamiseks, ainult eeskujuliku kvaliteediga toodangu väljalaskmiseks. Reas tööstusharudes levis liikumine kiirtöömeetodite eest.

Rahva sangarlik töö ja loov initsiatiiv kandsid märkimisväärset vilja. Kõigest kahe ja poole aastaga oli tööstus pärast sõja lõppu taastatud ja viisaastaku lõpuks andis see juba 73 protsendi võrra rohkem toodangut kui enne sõda. Nagu sõjaeelseil aastail, nii

arenes nüüdki eriti edukalt meie rasketööstus. Juba 1952. aastal ületas rasketööstuse toodang kolmekordselt sõjaeelse taseme.

Okupatisooni all kannatanud piirkondades elustus põllumajandus. Kolhoosid, masina-traktorijaamad ja sovhoosid tõusid jälle jalule. Nõukogude riik suunas maale üha rohkem traktoreid, kombaine ja muid põllutöömasinaid.

Suur tähtsus oli väikeste põllumajandusartellide ühendamisel suurteks kolhoosideks. 1950. aasta algul olnud 252 000 väikekolhoosi asemele loodi ligi 90 000 suurt. Kolhooside ülesehitustöö kogemused näitasid, et suurtel kolhoosidel on rohkem võimalusi mitmeharulise ühismajapidamise arendamiseks kui väikestel. Suurtes kolhoosides võib edukamalt rakendada uut tehnikat, täielikumalt ära kasutada põllumajandusteaduse saavutusi, tõsta põldude viljakust ja arendada kõrge produktiivsusega ühisloomakasvatust.

Kuid sel perioodil ei olnud põllumajanduse tõusuks veel kõiki võimalusi täielikult ära kasutatud. Teraviljaprobleem oli veel lahendamata, loomakasvatus jäi maha. Lehmi ja sigu oli vähem kui enne sõda. Selline olukord oli seletatav peamiselt puudustega põllumajanduse juhtimises. Rikuti maatöötajate materiaalse huvitatuse printsiipi põllumajanduse toodangu tõstmiseks.

Kiiresti taastades sõja läbi purustatud majandust ja seda edasi viies lõi nõukogude rahvas seega võimalused sotsialismi ülesehitustöö lõpuleviimise ülesande lahendamiseks ja järkjärguliseks kommunismile üleminekuks. Teatavasti asus Nõukogude Liit sellele teele juba enne Isamaasõda. Kuid sõja-aastad pidurdasid meie rahulikku liikumist lõppeesmärgile.

1953. aastast algab tähtis ajalooline etapp meie maa elus. Partei esitas ja viis ellu suuri üritusi, mis tõstsid ta juhtiva osa veelgi kõrgemale, tugevdasid veelgi meie ühiskondlikku ja riiklikku korda, kindlustasid rahvamajanduse ja kultuuri edasise võimsa arengu, rahva elutaseme tunduva tõusu. Nõukogude Liit liikus veelgi kiiremal tempol teel kommunismile.

Ääretult kasvas Nõukogude riigi kaal rahvusvahelisel areenil. Võitlus rahu eest ja rahvusvahelise koostöö kõvendamine, mida Nõukogude valitsus teostas, leidsid kõigi maailma ausate inimeste poolehoiu. Veel mitte kunagi pole Nõukogude Liidul teiste maailma riikide hulgas olnud sellist autoriteeti nagu tal on praegu.

Partei koristab otsustavalt teelt kõik, mis takistab meie põhilise eesmärgi saavutamist — kommunismi ülesehitamist. Määratu suur ajalooline tähtsus on partei poolt tarvitusele võetud abinõudel J. V. Stalini isikukultuse tagajärgede likvideerimiseks. Väljapaistvat ajaloolist osa võitluses isikukultuse tagajärgede vastu, meie maa majanduse ja kultuuri edasiarendamise eest etendas NLKP XX kongress. Taastati parteielu ja parteilise juhtimise leninlikud normid, avati laialdased võimalused nõukogude demokraatia edasiarenemiseks, töötajate loova aktiivsuse ja isetegevuse kasvuks.

Sotsialistliku tööstuse edasiarendamine

Otsustavalt likvideerides puudusi rahvamajanduse juhtimises teeb partei suuri pingutusi tööstuse, kõigepealt rasketööstuse edasiarendamiseks. Teatavasti arenes meil rasketööstus kõigil eelnenud aastail eriti kiire tempoga. Sellega ühenduses kuuldus hääli, kas ei saaks selle arengut aeglustada ja põhivahendid ümber suunata tarbeesemete tootmise kiirendamisele.

On selge, et partei ei saanud niisugusele teele asuda. Rasketööstuse arenemise tempo aeglustamine oleks paratamatult pidurdanud kogu rahvamajanduse arengut, sealhulgas ka tarbeesemeid tootva kergetööstuse arengut. Ilma rasketööstuse ettejõudva kasvuta poleks võimalik olnud meie maa majandusliku võimsuse ja kaitsevõime edasine tugevdamine, töötajate ainelise olukorra parandamine.

Partei jätkab kindlalt kursi hoidmist rasketööstuse eelistatud kasvule. Nii näiteks kavatseti viiendal viisaastakul (aastad 1950—1955) tootmisvahendite toodangut suurendada 80 protsendi võrra ja tarbeesemete toodangut 65 protsendi võrra. Tegelikult ületati viie aasta plaan suuresti. Viisaastaku jooksul tõusis tootmisvahendite toodang 91 protsendi võrra ja tarbeesemete toodang 76 protsendi võrra. Kuid veel ei pandud tööstuses kõiki reserve liikuma.

Ajaloolise tähtsusega ürituseks oli tööstuse ja ehitustegevuse ümberkorraldamine. Teatavasti teostati kogu rahvamajanduse juhtimist 1957. aastani keskministeeriumidest ja keskasutustest. Tootmise planeerimine, selle finantseerimine ja materiaalne ning tehniline varustamine toimus tsentraliseeritud korras. Kõigi Nõukogude Liidu ääretuil avarustel paikneva üle 200 000 tööstusettevõtte ja üle 100 000 ehitusettevõtte konkreetne juhtimine ühtsest keskusest oli äärmiselt raskendatud. Kas saabki Moskvas viibides arvesse võtta kõiki nende ettevõtete võimalusi ja vajadusi, mis asuvad näiteks Siberis või Kamtšatkal?

Tööstuse juhtimise ülearune tsentraliseerimine vastavate alade ministeeriumide järgi tekitas ametkondlikke barjääre. Asudes teineteise naabruses ja omades praktilist vajadust majanduslike sidemete jaluleseadmiseks, oli ettevõtteilt paljudel juhtudel niisugune võimalus võetud, sest nad kuulusid eri ministeeriumide ja peavalitsuste alla. Keskusest saabunud ettekirjutusel koopereerisid need ettevõtted tehastega, mis asusid tuhandete kilomeetrite taga. Kõik see raskendas tootmise spetsialiseerimist ja koopereerimist, põhjustas ülearuseid kaugeid pooltoodete vedusid, muutis tööstustoodangu tootmise kalliks.

Et likvideerida puudused, mille kutsus esile juhtimise liigne tsentraliseerimine, vaatasid partei ja valitsus juba 1955. aastal läbi planeerimise korra, selleks et anda rohkem õigusi ettevõtetele endile ja kohalikele partei-, nõukogude ning majandusorganitele.

Suur töö tehti ära liidu- ja autonoomsete vabariikide õiguste laiendamisel majandusliku ning kultuurilise ülesehitustöö alal.

Kuid põhjalik tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise ümberkorraldamine teostati 1957. aastal Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee initsiatiivil. Pärast selle küsimuse läbivaatamist NLKP Keskkomitee veebruaripleenumil ja üldrahvalikku arutamist võttis NSV Liidu Ülemnõukogu VII istungjärk 1957. aasta mais vastu seaduse «Tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise organiseerimise edasisest täiustamisest».

Ümberkorralduse olemus seisab selles, et see võimaldas juhtimise tuua ettevõtetele lähemale, laiendada kohalike nõukogude ja parteiorganite õigusi tööstuse ja ehitustegevuse juhtimisel. Tööstuse ja ehitustegevuse juhtimiseks on igas administratiivses majanduspiirkonnas moodustatud rahvamajanduse nõukogu, kelle ülesannete hulka kuulub planeerimise ning materiaalse ja tehnilise varustamise organiseerimine. Rahvamajanduse nõukogu organiseerib tootmise spetsialiseerimist ja koopereerimist oma piirkonnas, seab aga ka jalule tootmissidemeid teiste majanduspiirkondadega.

Rahvamajanduse nõukogud laiendavad oma tegevuse kõigile antud administratiivse majanduspiirkonna tööstusharudele ja ehitustegevusele, välja arvatud kohaliku tööstuse ettevõtted, kes alluvad vahetult kohalikele nõukogudele.

Rahvamajanduse nõukogude tegevust koordineeritakse ja suunatakse ühtsest keskusest — NSV Liidu Ministrite Nõukogust ja NSV Liidu Riiklikust Plaanikomiteest. See kindlustab kogu maa rahvamajanduse ühtse tsentraliseeritud plaanipärase juhtimise. Majandusharude juhtimiseks, mis ei võimalda territoriaalset liigitamist (raudteetransport, side, väliskaubandus jt.), säilitatakse ministeeriumid. Kõik ülejäänud tööstusministeeriumid on kaotatud.

Tööstuse juhtimise ümberkorraldamine tähendab leninliku demokraatliku tsentralismi printsiibi edasiarendamist majanduslikus ülesehitustöös. Majandusliku juhtimise parandamine lõi tingimused sotsialistliku majanduse veelgi edukamaks arendamiseks ja maa kaitsevõime tugevdamiseks.

Rahvamajanduse nõukogude lühikese töötamisaja kestel on selgunud suuri uue juhtimisvormi eeliseid ja paremusi. Tööstustoodangu kasvu tempo on tõusnud, märksa paranenud tootmise sisereservide kasutamine, kasvanud tööliste ning insener-tehniliste töötajate initsiatiiv ja aktiivsus.

Partei pühendab suurt tähelepanu tehnilise progressi küsimustele, s. o. rahvamajanduses uute suure jõudlusega masinate ja mehhanismide ning eesrindliku tehnoloogia saavutuste kiirele arendamisele ja igakülgsele kasutamisele. Viimasel ajal on meil loodud ja tootma hakatud palju uusi, täiuslikumaid masinate, mehhanismide ja aparaatide tüüpe. On välja töötatud ja tööstusse ning ehitustegevusse juurutatud eesrindlikke tehnoloogilisi prot-

sesse. Tõusnud on mehhaniseerimise tase, eriti rasketel ja palju jõukulu nõudvatel töödel.

Viimastel aastatel on ära tehtud suur töö keemiatööstuse arendamisel, ilma milleta tehniline progress pole võimalik, elektrienergia toodangu kiirel suurendamisel ja aatomienergia kasutamisel rahulikel eesmärkidel.

Partei on tõstnud ja innustanud töötajaid kommunistliku ülesehitustöö ülesannete edukale lahendamisele. Meie maal on laialdaselt levinud sotsialistlik võistlus, mis kannab märkimisväärset vilja.

1958. aastal suurenes NSV Liidu tööstuse kogutoodang 1953. aastaga võrreldes 1,7 korda. Selle aja sees suurenes malmi-, terase- ja valtsmetalli- ning metallilõikepinkide toodang peaaegu 1,5 korda, kivisöetoodang rohkem kui 1,5 korda, naftatoodang rohkem kui 2 korda, elektrienergia toodang 1,7 korda. Tööliste tööviljakus tõusis 1,4 korda.

Põllumajanduse järsk tõus

Kiirtempol tööstust edasi viies teeb partei suurt tööd põllumajanduse arendamisel. Nagu juba öeldud, oli see tähtis ala minevikus põllumajanduse juhtimisel tehtud vigade ja puuduste tõttu laokil. Paljud kolhoosid olid majanduslikult nõrgad. Maa vajadusi toiduainete ja toorainete osas ei rahuldatud täielikult. Selline olukord sisaldas endas suurt ohtu: põllumajanduse kestev mahajäämine oleks võinud pidurdada kogu kommunistliku ülesehitustöö üritust.

Pöördepunktiks põllumajanduse arengus oli NLKP Keskkomitee septembripleenum, mis toimus 1953. aastal. Pleenum andis hinnangu põllumajanduse seisukorrale, paljastas põhjalikult selle mahajäämuse põhjused ja esitas ülesande: saavutada kõigi kolhoosi ja sovhoosi tootmisalade järsk tõus. Põllumajandus on partei ja ta Keskkomitee (eesotsas seltsimees N. S. Hruštšoviga) alatise hoolitsuse objektiks. Põllumajanduse küsimusi on arutatud NLKP Keskkomitee veebruari—märtsi- ja juunipleenumil 1954. aastal ning jaanuaripleenumil 1955. aastal, samuti paljudel nõupidamistel, mida on peetud keskuses ja kohapeal.

Milleni siis need abinõud, mille abil partei ja valitsus põllumajanduse järsu tõusu organiseerisid, põhiliselt viivad?

Kõigepealt võeti tarvitusele abinõud põllumajanduses töötajate materiaalse huvi tõstmiseks töö tulemuste vastu, likvideeriti tõsised puudused varumispoliitikas. Hektarite alusel müügikohustuse normide arvestamise printsiipi, mis kehtestati juba 1940. aastal, rikuti jämedalt. Praktikas kujunes see nii, et eesrindlikele, hästi töötavatele kolhoosidele pandi osa riiklikke kohustusi, mis mahajäävatel kolhoosidel täitmata jäid. Selle tagajärjel kadus eesrindlikel kolhoosidel majanduslik huvi põllumajandusliku tootmise laiendamise vastu, mahajäävad kolhoosid aga ei kandnud materiaalset vastutust nendele kinnistatud maakõlvikute halva kasutamise pärast. Peale selle ei äratanud teravilja, loomakasvatussaa-

duste, kartulite ja köögiviljade madalad varumis- ning kokkuostuhinnad nende kolhoosi tootmisharude arendamise vastu vajalikku majanduslikku huvi.

NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumi otsuse põhjal kehtestati kindlad müügikohustuse normid hektari kohta, alandati teravilja, õlikultuuride seemnete, kartulite ja köögiviljade müüginorme; tõsteti tunduvalt teravilja, kartulite, köögiviljade ja loomakasvatussaaduste varumis- ja kokkuostuhindu; kehtestati kindlad naturaaltasu normid masina-traktorijaamade poolt tehtud töö eest.

NLKP Keskkomitee 1958. a. juunipleenumi otsusega määrati kindlaks uus täiuslikum kord põllumajandussaaduste varumisel. 1958. aastast peale kaotati riiklikud müügikohustused ja muudeti põllumajandussaaduste varumis- ning kokkuostuhindu. Nende arvukate varumismooduste asemele kehtestati uus põllumajandussaaduste kokkuostu süsteem iga tsooni jaoks ühtsete normide ja hindade alusel. Seejuures tõsteti kokkuostuhindu kehtinud varumishindadega võrreldes 2,5—3 korda.

Niisugune varumise kord on kasulik niihästi kolhoosidele kui ka riigile, see loob soodsad tingimused kõigi kolhooside ühismajapidamise arendamiseks. Eriti võidavad selle korra juures majanduslikult nõrgad kolhoosid.

Oluliselt muudeti ka kolhoositalundite maksustamise korda. Põllumajandusliku maksu suurust on 1952. aastaga võrreldes vähendatud kaks ja pool korda. 1. jaanuarist 1958 kaotati täielikult põllumajandussaaduste kohustuslikud müüginormid riigile kolhoosnikute majapidamistelt. Põllumajandusliku maksu suurus määratakse kindlate määrade järgi igalt sajandikult hektarilt kolhoosiperele kinnistatud maalt, sõltumata tulude summast, mis kolhoosnik oma abimajapidamisest saab.

Kolhoosidele on jäetud rohkem iseseisvust põllumajandusliku artelli põhikirja väljatöötamisel. Üha laialdasemalt rakendatakse kolhoosnikute töövaeva igakuist rahalist avansseerimist. Kõik see tõstis maatöötajate materiaalset huvi.

Suur tähtsus on põllumajandusliku tootmise uue planeerimise korra tarvituselevõtmisel. Varem kirjutati kolhoosidele ja sovhoosidele keskusest, ülaltpoolt ette, missuguseid kultuure ja millisel määral külvata, missuguseid loomaliike ja kui suurel arvul pidada. Nüüd on kolhoosidele antud rohkem iseseisvust ühistootmise planeerimisel. Nüüd koostavad nad ühismajanduse arendamise plaane iseseisvalt. Arvesse võttes kohalikke mullastiku- ja kliimaolusid, planeerivad kolhoosid niisuguste harude arendamist, mis kindlustavad riiklike ülesannete täitmise, ühismajapidamise kasvu ja kolhoosnikute tulude suurenemise.

Partei ja Nõukogude valitsus ilmutavad suurt hoolt kolhooside tootmis-tehnilise teenindamise parandamise eest. Teatavasti toimus kolhooside massilise organiseerimise hektest peale kuni 1958. aastani kolhoositootmise mehhaniseerimine peamiselt masina-

traktorijaamade kaudu. Masina-traktorijaamad olid Nõukogude riigi tähtsamateks tugipunktideks kolhooside juhtimisel.

Kuid praegusel kolhooside ülesehitustöö etapil ei vasta kolhooside tootmis-tehniline teenindamine masina-traktorijaamade kaudu enam põllumajanduse tootlike jõudude arenemise vajadustele. Asi seisab selles, et kolhoosid on oma absoluutses enamuses kujunenud suurteks, majanduslikult võimsateks majapidamisteks. Nad on kogunud kogemusi ühismajapidamise alal, nad on kindlustatud vilunud juhtivate töötajate ning mehhanisaatorite kaadriga. Kolhoosidel on võimalus ühismajapidamisest saadud tulude arvel omandada tehnikat ja seda uuendada. Kolhooside ühinemine viis selleni, et masina-traktorijaamad hakkasid enamasti teenindama paari-kolme kolhoosi ja üksikuil juhtudel koguni ühtainust. Tekkis olukord, et ühe ja sama maa peal hakkasid majandama kaks sotsialistlikku ettevõtet — kolhoos ja masina-traktorijaam. See vähendas vastutust, tekitas isikliku vastutuse puudumist ja mittevajalikke kulusid paralleelselt tegutsevate administratiiv- ja agro-zootehnilise aparaadi ülalpidamiseks.

NLKP Keskkomitee 1958. aasta veebruaripleenum ja seejärel NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärk otsustasid masina-traktorijaamad reorganiseerida remondi- ja tehnikajaamadeks (RTJ) ning asuda traktorite ja teiste masinate müümisele vahetult kolhoosidele. Remondi- ja tehnikajaamade kohustuste hulka kuuluvad traktorite, kombainide ja teiste põllutöömasinate remont ning tehniline teenindamine, kolhooside ja sovhooside varustamine (müügi teel) uue tehnikaga, tagavaraosade, kütteõli, väetiste, mürkkemikaalide ja teiste materjalidega.

Töökogemused masina-traktorijaamade reorganiseerimise tingimustes näitavad, et tehnika müümine kolhoosidele tõstis kolhooside majanduslikku algatusvõimet, tugevdas otsest sidet tööstuse ja põllumajanduse vahel. Need abinõud koos põllumajandussaaduste uue varumise korraga kõvendasid veelgi rohkem tööliskiassi ja kolhoositalurahva liitu.

Jätkates tööd kolhoosikorra tugevdamiseks ja arendamiseks, pühendab Nõukogude riik ühtlasi hoopis rohkem kui varem tähelepanu vanade sovhooside tugevdamisele ja uute sovhooside loomisele. 1954.—1956. aastal loodi meie maal ligi 700 uut sovhoosi, sealhulgas organiseeriti üle 400 sovhoosi Kasahstani ja Siberi rajoonides uudismaade ülesharimiseks. Kõik sovhoosid on varustatud võimsa tehnika ja kvalifitseeritud kaadriga. Märksa on paranenud sovhoositootmise planeerimise ja finantseerimise organiseerimine. On tõstetud põllumajandussaaduste riiklikke müügihindu, üle mindud dotatsioonisüsteemilt tootmise isemajandavale organiseerimisele. Tänu sellele on sovhooside töötajad tugevdanud võitlust sovhoositoodangu omahinna alandamise ja tootmise rentaabluse tõstmise eest.

Sotsialistlik suurtootmine ei saa edukalt areneda, kui seda juhivad vähese ettevalmistusega inimesed. Nõukogude ja partei-

organid suunasid NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsust täites suure arvu agronoome, zootehnikuid, insenere ja teisi eriteadlasi vahetult kolhoosidesse ja sovhoosidesse. Palju on ära tehtud kolhooside tugevdamiseks juhtiva kaadriga. Ainuüksi 1955. aasta kevadel sõitis partei üleskutsel ligi 25 000 vabatahtlikku juhtivale tööle kolhoosidesse. Niiviisi sai sotsialistlik küla sotsialistlikult linnalt mitte ainult tehnikat, vaid ka toetust kaadri näol.

Suure tähtsusega põllumajandusliku toodangu, kõigepealt teraviljatoodangu suurendamisele on uudis- ja jäätmaade ülesharimine Kasahstanis, Siberis, Volgamaal, Põhja-Kaukaasias ja teistes meie maa piirkondades. Uutele ülesharitud maadele on loodud sovhoosid ja suur hulk masina-traktorijaamu. Nendesse piirkondadesse on suunatud üle 200 000 traktori (ümberarvestatult 15-hobujõulisteks) ja palju muud tehnikat. Partei üleskutsel sõitsid 350 000 nõukogude patriooti uudis- ja jäätmaid üles harima. Tänu nende kangelaslikule tööle kolme aasta jooksul, 1954.—1956. a., hariti üles ligi 36 miljonit hektarit uusi maid. Külvipinna juurdekasv uudismaade ülesharimise arvel on suurem kui Prantsusmaa ja Itaalia külvipind kokku. Uutel maadel toodetakse meie maal kõige odavamat vilja.

Tänu uudis- ja jäätmaade kasutamisele varus meie maa viimasel viisaastakul täiendavalt miljardeid puudi vilja ja kattis mitte ainult kõik uute maade ülesharimisega seotud kulud, vaid sai ka üle 18 miljardi rubla puhastulu.

1958. aastal andsid põllumajanduse töötajad maale vilja rohkem kui kõige viljarikkamail aastail. Riik sai teravilja peaaegu kaks korda rohkem kui 1953. aastal. Märksa kasvas ka puuvilla-, lina-, kartuli- ja köögiviljatoodang.

Teravili on põllumajandusliku tootmise alus. Rööbiti uute maade ülesharimisega juhib partei põlluharijate tähelepanu põllumajanduslike kultuuride saagikuse tõstmisele sel teel, et laiemalt kasutataks mineraal- ja kohalikke väetisi, rakendataks eesrindlikku agrotehnikat, juurutataks suuresaagilisi sordiseemneid, lühendataks viljade külvi ja koristamise aegu jne.

Eriti märgatavaid tulemusi on saavutatud ühiskondliku loomakasvatuse arendamisel. Endist mahajäämust loomakasvatuses võib seletada esmajoones kindla söödabaasi puudumisega. Viimastel aastatel on partei taotlenud söötade tootmise laiendamist, peamiselt maisikülvide järsu suurendamise arvel. Tagajärjed ei lasknud end oodata. Loomakasvatussaaduste varumine tõusis 1958. aastal 1953. aastaga võrreldes piima osas rohkem kui 2 korda, liha osas 56 protsenti, villa osas 60 protsenti.

Kommunistlik Partei esitas maatöötajatele ülesande: *lähemail aastail piima, või ja liha tootmises iga elaniku kohta järele jõuda Ameerika Ühendriikidele ja neist mööda minna. Selle suure ülesande lahendamisel töötavad suure innuga kõik põllumajanduse töötajad.*

Nõukogude inimeste materiaalse ja kultuurilise heaolu kasv

Sotsialistlikku tootmist organiseeritakse töötajate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks. Seepärast viib iga samm tööstuse ja põllumajanduse arendamisel nõukogude rahva elutaseme tõusule. Tööliste ja teenistujate reaaltulud suurenesid 1958. aastal 1940. aastaga võrreldes peaaegu 2 korda ja talupoegade reaaltulud ühe töötaja kohta rohkem kui 2 korda. Tõusis madalamapalgaliste töötajate, kõrgesse ikka jõudnute ja invaliidide elutase.

Märksa on paranenud ja muutuvad iga aastaga paremaks töötajate korteriolud. 1957. aastal tegid partei ja valitsus ülesandeks lähema 10—12 aasta jooksul likvideerida korteripuudus ja seega lahendada korteriprobleem.

Töötajate elutaseme tõus pole mitte ainult palkade tõus ja elutingimuste paranemine. See on samuti tasuta õpetuse arendamine, lastesõimede organiseerimine, haiglate ja puhkekodude ehitamine, pensionide ja abirahade suurendamine. Nendele vajadustele assigneerib riik iga aasta sellise summa, mis võrdub rohkem kui 30 protsendiga töötasufondist.

Seega kõneldes tööliste ja teenistujate elutasemest, tuleb nende palgale lisada tulud, mis iga perekond saab laste tasuta õpetamise, tasuta arstiabi, pensionide, stipendiumide jne. näol. Nõukogude kodanikele on need soodustused muutunud niivõrd tavaliseks, need on niivõrd imbunud meie ellu ja sellest lahutamatud, et me neid sageli ei märkagi. Ometi on see tohutu suur sotsiaalne võit, mille üle iga kapitalistliku maa tööline tunneb kadedust.

Suuri tulemusi on saavutatud ka teaduse, kultuuri ja rahvahariduse valdkonnas. Teaduse sidemed eluga on intensiivistunud. Nõukogude teaduse väljapaistvad saavutused tuumafüüsika ja aatomienergeetika, reaktiivlennunduse ja raketitehnika alal on nüüd tuntud kogu maailmas. Nõukogude Liidus ehitati esmakordselt maailmas aatomielektrijaam ja -jäälõhkuja. 1957. aastal laskis meie maa välja kaks maailma esimest Maa kunstlikku kaaslast ja 1959. aasta algul mitmeastmelise kosmoseraketi, 1959. aasta septembris aga saatsime raketi Kuu peale. See meie teadlaste, kogu nõukogude rahva suur kangelastegu kehastas endas kõiki eesrindliku nõukogude teaduse saavutusi, demonstreeris Nõukogude Liidu tehnilist võimsust. Ettekandes NLKP XXI kongressile ütles N. S. Hruštšov:

«Kuidas ei peaks meie, Nõukogude inimesed, niisuguste edusammude üle rõõmustama! Maailma esimeseks Maa kunstlikuks kaaslaseks oli Nõukogude sputnik, päikesesüsteemi esimeseks tehisplaneediks on Nõukogude planeet. Universumi ääretutes avarustes kannab ta uhkelt vimplit Nõukogude Liidu riigivapi kujutusega ja kirjaga «Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit. Jaanuar. 1959».»

Partei ja valitsus on tarvitusele võtnud abinõusid rahvahariduse põhjalikuks parandamiseks. Nõukogude kool valmistas ette

miljoneid haritud Nõukogude kodanikke, kasvatas suurepärase aktiivsete kommunismiehitajate kaadri. Meie maal leidub praegu ligi 7,5 miljonit kõrgema ja keskharidusega eriteadlast — 39 korda rohkem kui neid oli 1913. aastal. Nõukogude kõrgemates õppeasutustes õpib üliõpilasi ligikaudu neli korda rohkem kui Inglismaal, Prantsusmaal, Lääne-Saksamaal ja Itaalias kokku.

Kuid kõigist positiivsetest omadustest hoolimata oli meie üldhariduslikul ja kõrgemal koolil oluline puudus: andes õppijatele teoreetilisi teadmisi, valmistasid nad neid halvasti ette praktiliseks tegevuseks, ei kasvatanud noortes harjumust töötamiseks.

Partei Keskkomitee algatusel esitati kooli ümberkorraldamise küsimus üldrahvalikule arutamisele. Töötajad kiitsid ajakirjanduses avaldatud NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu teesid «Kooli sidemete tugevdamisest eluga ja rahvahariduse süsteemi edasiarendamisest meie maal» tuliselt heaks ja need said seaduse aluseks, mille NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärk 1958. aasta detsembris vastu võttis.

Milles siis seisab kooli ümberkorralduse olemus?

See seisab kooli sidemete tugevdamises tootmisega. Kohustusliku seitsmeaastase hariduse asemel kehtestatakse kohustuslik kaheksa-aastane haridus. Õpetamise ühendamine töökasvatusega on arvestatud selliselt, et kooli lõpetanuil oleks eriala, et nad oleksid valmis tööks. Lõpetanud keskkooli, lülitub noorsugu ühiskondlikult kasulikku töösse ja ta edaspidine õppus koordineerub tootmistööga tööstuses või põllumajanduses.

Vabriku- ja tööstuskoolid ning teised rahvamajanduse nõukogude ja keskasutuste kutsekoolid kujundatakse järk-järgult ümber linna ja maa kutse-tehnikakoolideks. Need komplekteeritakse noortest, kes lähevad pärast kaheksa-aastase kooli lõpetamist tootmistööle. Õpilased võtavad süstemaatiliselt osa tootmistööst.

Eriteadlaste ettevalmistamine kõrgemates õppeasutustes rajaneb samuti õppetöö ühendamisel ühiskondlikult kasuliku tööga. Nõukogude kooli ümberkorraldus vastab täiel määral kommunistliku ülesehitustöö ülesandeile. Nimelt sellisest polütehnilisest väljaõppest unistaski V. I. Lenin.

Abinõudel, mis partei viimase 5—6 aasta jooksul on läbi viinud, on hindamatu tähtsus. Meie maa on teinud suure hüppe edasi teel kommunismile. Nende aastate sees on partei autoriteet tõusnud veelgi kõrgemale, veelgi tihedamaks on muutunud tema side rahvaga. Töötajad võtavad rõõmuga vastu oma kalli partei iga uue ürituse ja viivad seda suurima energiaga ellu.

Sotsialism on meie maal lõplikult võitnud

Nagu juba varem kõnelesime, ehitati Nõukogude Liidus 30-ndate aastate keskpaiku sotsialismi. See fakt on leidnud seadusandliku kinnituse uues, 1936. aastal vastuvõetud NSV Liidu Konstitutsioonis.

Sotsialismi võit tähendas, et töölisklass liidus talurahvaga võitis oma «rahvusliku» kodanluse, kihutas kapitalistlikud elemendid

kõigist rahvamajanduse sfääridest, likvideeris ekspluataatorlikud klassid ja tööriistade ning tootmisvahendite eraomanduse. Maa industrialiseerimise tulemusena loodi sotsialismi materiaalne ja tehniline baas.

Seega saavutati meie maa sisemise arengu vaatepunktist *sotsialismi täielik võit*. NSV Liit astus sotsialismi ülesehitustöö lõpuleviimise järku ja järkjärgulisele üleminekule kommunismile. Kuid seni kui meie maa oli maailmas ainuke sotsialismimaa, kui ta asus kapitalistlikus ümbruses, polnud sotsialismi võit lõplik, sest polnud tagatist, et sõjaline interventsioon maailma reaktsiooni jõududega vägivaldselt ei taasta kapitalismi. Kapitalistlikud riigid ületasid siis suuresti meie maad niihästi majanduslikus kui ka sõjalises suhtes.

Hoopis teises olukorras asub meie maa praegu. Pole enam kapitalistlikku ümbrust. Teatavasti veeres pärast Teist maailmasõda üle rea Euroopa ja Aasia maade rahvarevolutsioonide laine. Kapitalistlikust süsteemist langesid välja 11 riiki rohkem kui 700 miljoni elanikuga. Sotsialism väljus ühe maa raamest, tekkis sotsialistlik maailmasüsteem.

Sotsialistlik leer on sõbralik rahvaste pere, kellel on ühine eesmärk — sotsialismi ja kommunismi ülesehitamine, ühine ideoloogia — marksism-leninism. Toetudes vastastikusele vennalikule abile ja koostööle, Nõukogude Liidu suurele ja igakülgsele abile, on sotsialistlikud riigid majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös saavutanud suuri tulemusi. Tööstustoodang suurenes sotsialistlikes maades 1958. aastal 1937. aastaga võrreldes 5 korda. Sotsialistlike maade arvele langeb nüüd üle ühe kolmandiku maailma tööstustoodangust, peaaegu pool teraviljatoodangust ja 43 protsenti puuvillatoodangust.

Mis aga toimub kapitalistlikus maailmas?

Kapitalismi positsioonid nõrgenevad iga aastaga. Rea sotsialismi teele asunud maade väljalangemine kapitalistlikust süsteemist, rahvusliku vabastusliikumise tõus kolooniais ja sõltuvais maades, imperialismi koloniaalsüsteemi lagunemine — kõik see on kapitalismi alustugesid tugevasti õõnestanud.

Kaasaegsetes tingimustes tuleb küsimust sotsialismi lõplikust võidust NSV Liidus vaadelda uut moodi. Kas on olemas tagatis, et kapitalistlikud riigid enam kunagi ei püüa meie maale ja teistele sotsialistlikele maadele kallale tungida, et neis taastada kapitalistlik kord? Muidugi pole seda tagatist, kuigi Nõukogude Liit koos teiste sotsialistlike riikidega ja kõigi rahuarmastavate jõududega järeleandmatult ning järjekindlalt kaitseb rahu. Kuid on olemas täielik garantii, et kapitalismi ei taastata. Jõudude praeguste vahekordade juures suudame me tõrjuda vaenlase igasuguse kallaletungi. N. S. Hruštšov ütles aruandes NLKP XXI kongressile:

«Maailmas ei ole praegu niisugust jõudu, mis võiks taastada meie maal kapitalismi, purustada sotsialismileeri. Kapitalismi res-

taureerimise oht on Nõukogude Liidus likvideeritud. See tähendab, et sotsialism on võitnud mitte ainult täielikult, vaid ka lõplikult.»

LÜHIKOKKUVÕTE

Aluse sotsialistlikule ülesehitustööle meie maal pani Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. Maailma esimese sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise plaani töötas välja V. I. Lenin. Toetudes tema juhtnööridele, kavandas Kommunistlik Partei ja viis ellu maa industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise poliitika ning teostas kultuurirevolutsiooni.

Meie partei võitis kõik raskused, murdis klassivaenlaste vastupanu, paljastas ja purustas ideeliselt antileninlikud grupid parteis, tugevdas sidet tööklassi ja talurahvaga ning organiseeris sotsialistliku ühiskonna ülesehitamist.

Sõjaeelsete viisaastakute aastail likvideeriti NSV Liidus lõplikult ekspluataatorlikud elemendid, hävitati jäädavalt inimese ekspluateerimine inimese poolt. Esmakordselt inimkonna ajaloos loodi meie maal sotsialistlik majandussüsteem, mis on rajatud tööriistade ja tootmisvahendite ühiskondlikule omandusele, ehitati uus ühiskondlik kord — sotsialism. NSV Liit muutus mahajäänud agraarmaast võimsaks industriaal- ja kolhoosiriigiks.

Hitlerliku Saksamaa reetlik kallaletung Nõukogude Liidule katkestas rahuliku ülesehitustöö. Sõda oli sotsialistlikule korrale suureks katsumuseks ja see kord sooritas selle katsumuse auga. Nõukogude rahvas tõusis partei juhtimisel oma sotsialistliku kodumaa kaitsele, kaitses ta vabadust ja sõltumatust. Ühtlasi päästsid nõukogude rahvas ja ta relvastatud jõud, purustanud hitlerlikud väed, Euroopa ja Aasia rahvad fašistliku orjastamise ohust.

Kangelaslik nõukogude rahvas liikus pärast seda, kui ta ennenägematult lühikese ajaga oli ravinud talle sõja poolt löödud haavad, kiirtempol edasi mööda rahulikku majandusliku ja kultuurilise ülesehituse teed. Eriti hoogus kõigi Nõukogude majandusharude ja kultuurialade tõus algas 1953. aastast. Likvideerinud kahjulikud isikukultuse tagajärjed, mis pidurdasid meie arenemist, saavutas partei suuri tulemusi rahvamajanduse, teaduse ja kultuuri arendamisel.

Sõjajärgsel perioodil on ühenduses sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimise ja tugevnemisega Nõukogude Liidu rahvusvaheline olukord põhjalikult muutunud. Pole enam kapitalistlikku ümbrust. Kadunud on kapitalismi restaureerimise oht. Sotsialismi võit NSV Liidus on nüüd mitte ainult täielik, vaid ka lõplik.

NELJAS PEATÜKK

NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIK ÜHISKOND

1. Nõukogude ühiskondlik kord

Nõukogude ühiskond on töötava rahva ühiskond

Meie maal on esmakordselt inimkonna ajaloos loodud uus, sotsialistlik ühiskonnakord, mis on täiesti vastandlik vanale, kapitalistlikule korrale. Rahvatarkus ütleb, et asja väärtust õpid alles siis hindama, kui saad teda teisega võrrelda. Ja tõepoolest, kui me võrdleme kapitalistlikku ja nõukogude ühiskonda, siis näeme kohe sügavat erinevust nende vahel ja sotsialistliku korra suuri eeliseid võrreldes kapitalistliku korraga.

Milles seisnevad need erinevused ja mispärast on sotsialistlik ühiskondlik kord võrratult üle kapitalistlikust?

Nagu me juba nägime, moodustab kapitalistlikus ühiskonnas põhilise aluse tootmisvahendite eraomandus. See on kõikide sotsiaalsete konfliktide allikas, ta sünnitab ekspluateerimist ja vägivalda, ühtede laostumist, teiste rikastumist. Luksuses elavate üksikute määratu, üha suurenev rikkus ühelt poolt ja miljonite tööliste, kogu töörahva kasvav viletsus teiselt poolt — see on kapitalistliku ühiskonna pale. Nii oli see siis, kui kapitalism asus tõusuteel, nii on see ka praegu, kui kapitalism seisab loojangu eel. Kuid nii see enam ei jää, kui kapitalism hukkub.

Nõukogude Liidus on kõik tootmisvahendid ühiskondlikuks omandiks, nad kuuluvad töörahvale sotsialistliku riigi, kolhooside ja teiste kooperatiivsete ühistute näol. Meil ei tööta töölised, talupojad ja intelligents mitte ekspluateerijatele, vaid iseendale, oma ühiskonnale. Asjaolu, et meie maal on eraomandi tähtsus viidud nullini ja ühiskondlik omand seisab tugeval alusel, kõrvaldab täielikult igasuguse klassivaenu; ühiskondlik omand ühendab kõiki nõukogude inimesi ühtseks sõbralikuks töökaks pereks.

Sotsialismi tingimustes kujunevad uued tootmissuhted, mis kujutavad endast ekspluateerimisest vaba töörahva seltsimeheliku koostöö ja sotsialistliku vastastikuse abistamise suhteid. Sotsialistlikud tootmissuhted annavad tootmisjõududele võimaluse areneda niisuguses tempos, mis on ebatavaline vanale ühiskonnale. Sotsialismi tingimustes on majanduse arendamisel peamine eesmärk see, et kõigi ühiskonnaliikmete materiaalsed ja kultuurilised vajadused leiaksid üha rohkem rahuldamist tootmise pideva laiendamise ja täiustamise teel kõrgeima tehnika baasil.

Kodanlik ühiskond koosneb antagonistlikest (vaenulikest) klassidest, ekspluateerijatest ja ekspluateeritavatest. Ekspluateerijateks on kapitalistid, pankurid, suurkaupmehed, mõisnikud, kulakud. Ekspluateeritavad — need on kõigepealt töölised, kellel puuduvad igasugused tootmisvahendid, aga samuti töötavad talupojad, teenistujad, kes peavad elama oma väikesest palgast. Töörahvas loob kõik materiaalsed hüved, kuid samal ajal elab ise alalises hirmus homse päeva pärast. Majanduskriisid, pidev massiline tööpuudus, üha tugevnev ekspluateerimine ja imperialistlikud sõjad toovad töörahvale palju kannatusi. Kodanlikes maades moodustab töörahvas elanikkonna enamuse, kuid tal puudub võim. Võim kuulub seal käputäiele ekspluateerijatele.

Kas saab niisugune õiglusetu ühiskond olla püsiv ja kindel? Loomulikult ei saa. Teda lõhestavad pidevalt vastuolud, teravaim klassivõitlus, mis läheb kuni relvastatud kokkupõrgeteni.

Meie nõukogude ühiskonnas pole ekspluataatorlikke klasse, ei ole inimese ekspluateerimist inimese poolt; nõukogude ühiskond koosneb töörahvast — töölistest, talupoegadest ja intelligentsist. Võim kuulub meie maal töörahvale ja mitte kellelegi teisele.

Olgugi et nõukogude töölised ja talupojad kujutavad endast klasse, on need hoopis uued klassid, missuguseid ei ole ega saa olla kapitalismi tingimustes. Tõepoolest, vaatame, mis on saanud töölistest, talupoegadest ja intelligentsist nõukogude ühiskonnas.

Töölisklassi NSV Liidus ei saa enam otseses mõttes nimetada proletariaadiks. Mis on proletariaat? See on tootmisvahenditest ilma jäetud klass, keda ekspluateerivad kapitalistid. Kuid NSV Liidus pole kapitaliste ja rõhuv enamus tootmisvahendeist kuulub riigile, kus juhtivaks jõuks on töölisklass. Seega pole töölisklass NSV Liidus tootmisvahendeist ilma jäetud, vaid valdab neid koos kogu rahvaga. Ja kui see on nii, siis ei saa ka olla töölisklassi ekspluateerimist. Järelikult töölisklass NSV Liidus ei ole enam endine proletariaat, vaid täiesti uus, ekspluateerimisest vabastatud töölisklass, millist veel pole tuntud inimkonna ajaloos.

Võtame talupojad — ka nemad on üle elanud põhilisi muutusi. Varem nimetati talupoegadeks väiketootjate klassi, kes tuhnisid üksikutena oma väikemajapidamistes mahajäänud tehnikaga ja keda rängalt ekspluateerisid mõisnikud, kulakud ja kaupmehed. Niisuguseid talupoegi meie maal enam ei ole. Nõukogude talupojad — need on vabad ja teadlikud tööinimesed. Nende töö rajaneb kollektiivsel alusel, eesrindlikul tehnikal ja keegi ei saa neid ekspluateerida. Kas meie kolhoosnikud sarnanevad vanade talupoegade-eraomanikega? Loomulikult ei sarnane.

Suured muutused on toimunud ka intelligentsi hulgas. Intelligents pole kunagi olnud eriline klass. Varem ta koosnes peamiselt kodanluse esindajatest ja teenis ekspluataatorlikke klasse. Nõukogude intelligents on välja kasvanud töölistest ja talupoegadest ning teenib kogu töörahvast. Ta on nõukogude ühiskonna võrdõiguslik liige.

Seega on NSV Liidus elanikkonna klassikoosseisus toimunud põhjalikud muutused. Kuid need muutused ei tähenda veel seda, et igasugused erinevused üksikute gruppide vahel nõukogude ühiskonnas on juba kadunud. Tema praegusaja arenemisstaadiumis on tööliskassi ja talupoegade vahel olemas veel erinevusi. Need tulenevad sellest, et meie maal on olemas kaks sotsialistliku omandi vormi, kaks sotsialistliku ettevõtte moodust. Töölised töötavad riiklikes ettevõtetes ja saavad riigilt elatusvahendeid palga näol. Talupojad töötavad oma kollektiivmajandites ja saavad peamised elatusvahendid kolhoosi sissetulekust, kuid samuti ka oma abimajapidamisest, mis moodustab kolhoosipere isikliku omandi.

Vaatamata neile teatud erinevustele pole NSV Liidus tööliskass ja talupojad üksteisest lahutatud ega saagi seda olla, sest neil on ühised huvid ja ülesanded. Nii töölised kui ka talupojad on NSV Liidus sotsialistliku ühiskonna töötajad. Need on sõbralikud klassid. Meie partei juhtimisel võitlevad nad koos nõukogude intelligentsiga kommunismi võidu eest. Meie maal on tööliste ja talupoegade vahel loodud ja tugevnenud tihe vennalik liit, mis kujutab endast nõukogude võimu peamist alust. Toetudes tööliste ja talupoegade liidule, on partei ja Nõukogude valitsus lahendanud sotsialistliku ühiskonna ümberkujundamise raskeimad ülesanded ja praegu toimub järkjärguline üleminek sotsialismilt kommunismile.

Tööliste ja talupoegade-kolhoosnikute vahelistes suhetes pole lepitamatuid vastuolusid; vastupidi, toimub nende pidev lähenemisprotsess vastavalt elamistingimustele ja kultuurilisele arenemisele. Sotsialistliku ühiskonna hiiglasuureks eeliseks kapitalistliku ees on ta sügav moraalne ja poliitiline ühtsus. Kõiki nõukogude inimesi seob huvide, vaadete ja eesmärkide ühtsus, ühine võitlus ja kangelaslik töö kommunismi triumfi nimel.

Nõukogude inimesed tunnetavad sotsialistliku korra üleolekut kapitalistlikust korrast ja on õigusega selle üle uhked, et niisugune kord on esimesena maailmas loodud meie maal. Kuid nõukogude patriotism, armastus sotsialistliku korra vastu, oma suure kodumaa vastu, ei lahuta nõukogude inimesi teiste maade töörahvast. NSV Liidu töörahvast on partei kasvatanud proletaarse internatsionalismi vaimus. Marxi ja Engelsi surematu üleskutse «Kõigi maade proletaarlased, ühinege!» on kirjutatud NSV Liidu riigivapile.

Nõukogude Liit ei tugine mitte ainult oma sisemistele jõududele, vaid ka kõigi maade töörahva toetusele, eriti rahvademokraatiamaade töötajate toetusele. Olla patrioot nüüd, mil on olemas sotsialistlike riikide leer, kui paljud Euroopa ja Aasia maad on teel sotsialismile, tähendab tugevdada oma kodumaa ja kogu sotsialistliku süsteemi võimsust. Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike maade edusammud tõstavad kogu maailma tööliskassi võitlusvaimu, kinnitavad tema usku oma jõusse, usku võidusse kapitalismi üle.

Sotsialistlik omandus on nõukogude korra majanduslikuks aluseks

NSV Liidus valitseb kõigis rahvamajandusharudes jagamatult tootmisriistade ja -vahendite ühiskondlik omandus. Meie maa tohutud rikkused kuuluvad kogu rahvale. Kõik materiaalse tootmise harud, ettevõtted, ehitused, kolhoosid ja sovhoosid, transport, kaubandus, pangad moodustavad ühtse sotsialistliku rahvamajanduse.

Sotsialistlik majandussüsteem ning tootmisriistade ja -vahendite sotsialistlik omandus moodustavad NSV Liidu majandusliku aluse. Nõukogude seaduste järgi on lubatud üksiktalupoegade ja käsitööliste väikesed eramajapidamised. Kuid selliste majapidamiste olemasolu vajalikuks tingimuseks on see, et nende omanikud töötaksid ise ega ekspluateeriks võõrast tööjõudu.

Sel ajal kui tootmisriistade kapitalistlik eraomandus on töörahva ekspluateerimise allikaks, on ühiskondlik sotsialistlik omandus nõukogude ühiskonna rikkuse ja võimsuse kasvu allikaks, kogu nõukogude rahva jõuka ning kultuurse elu allikaks. Iga meie maa töötaja on eluliselt huvitatud sellest, et tugevdada ja edasi arendada sotsialistlikku omandit.

Sotsialistlik omandus NSV Liidus esineb kahes vormis: riikliku omanduse kujul, mis on üldrahvalik vara, ja kooperatiivse-kolhoosliku omanduse kujul, s. o. üksikute kolhooside ja kooperatiivsete koondiste omandi kujul. Sotsialistliku omanduse kahele vormile vastavad sotsialistlike majandite kaks liiki: 1) riiklikud ettevõtted — vabrikud, tehased, raudteed, sovhoosid, remondi- ja tehnikajaamad, masina-traktorijaamad, kommunaalettevõtted jne.; 2) kooperatiivsed (kollektiivsed) majandid — kolhoosid, tööndusliikud artellid, tarbijate kooperatiivide ettevõtted.

Riiklik sotsialistlik omandus NSV Liidus kindlustus tootmisvahendite eraomanduse likvideerimise tulemusena. Nõukogude võim võttis kapitalistidelt ja mõisnikelt ära tootmisvahendid ja natsionaliseeris need, s. t. muutis nad riiklikuks sotsialistlikuks omandiks. Praegu moodustavad riiklike ettevõtete valdava enamiku need ettevõtted, mis rahvas on rajanud nõukogude võimu ajal.

Riiklikuks omandiks on maa, maapõuevarad, veed, metsad, tööstusettevõtted, raudtee-, vee- ja õhutransport, pangad, sidevahendid (post, telegraaf, telefon, raadio), põllumajanduslikud ettevõtted, põhiline elamufond linnades ja tööstusasulates.

Riiklikul omandil on meie sotsialistlikus majanduses juhtiv osa. Riikliku omandi arvele langeb üle üheksa kümnendiku kõigist NSV Liidu tootmisfondidest.

Kuidas on organiseeritud riiklike ettevõtete töö? Nõukogude riik määrab direktori, kes juhib ettevõtte kogu majanduslikku tegevust ja vastutab riigi ees masinate, tööpinkide, seadmete, tootmispindade, tööjõu, lühidalt — kogu ettevõtte materiaalsete, rahaliste ja tööjõuressursside õige ning säästliku kasutamise eest, plaani täitmise eest kõigi näitajate alal. Tehase, remondi- ja tehnikajaama

või sovhoosi töölised ja teenistujad ning nende ametiühinguorganisatsioonid võtavad aktiivselt osa tootmise korraldamisest, aitavad administratsioonil avastada ja likvideerida puudusi, mis takistavad tootmise edukat arendamist. Ettevõtteis kutsutakse kokku majandusaktiivi koosolekuid, tegutsevad alalised tootmisnõupidamised.

Miljonid talumajandid astusid vabatahtlikult kolhoosidesse, ühendasid oma tootmisvahendid ja hakkasid töötama ühiselt.

Niiviisi tekkis kooperatiivne-kolhooslik sotsialistlik omandus, s. t. töötajate üksikute kollektiivide omandus. Kolhooside tegevusel on oma iseärasused. Kolhoosnikud harivad maad, mis on sotsialistliku riigi omand. See maa on antud kolhoosidele tasuta ning kinnistatud neile põliseks kasutamiseks. Peamised tootmisriistad — traktorid ja teised põllumajandusmasinad — kuuluvad kolhoosidele ja on nende omand. Kooperatiivse-kolhoosliku omandi moodustavad samuti kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide ettevõtted koos nende elusa ja eluta inventariga, kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide poolt toodetavad saadused, nende ühiskondlikud ehitised.

Kolhoosi peremeheks on talupoegade-kolhoosnikute kollektiiv. Põllumajandusliku artelli põhikirja järgi juhib kolhoosi tema liikmete üldkoosolek, koosolekute vahelisel ajal aga üldkoosolekul valitud juhatus eesotsas esimehega. Mida edukamalt arendatakse artelli ühismajapidamist, seda suuremad on tema tulud, seda jõukamalt elab iga kolhoosnik. Seepärast on kolhoosnikud huvitatud ühismajapidamise, artelli majapidamise arendamisest.

Igal kolhoosnikul on vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale ka isiklik majapidamine õueaiamaal (elumaja, juurviljaaed, produktiivloomad, kodulinnud, põllumajanduslik väikeinventar). Kolhoosiperele on isiklik õueaiamaa põllumajandussaaduste tootmise ja kolhoosnikute tulude täiendavaks allikaks.

Põllumajanduslik artell ühendab kolhoosnikute isiklikud huvid artelli ühiskondlike huvidega, edukalt kohandades isiklikud huvid ühiskondlike huvidega. Meil on juba küllalt neid kolhoose, kus põllumajandussaaduste tootmine on jõudnud niisugusele tasemele, naturaal- ja rahaline sissetulek aga, mis kolhoosnikud saavad ühismajandilt normipäevade eest, on nii suur, et nende artellide liikmed polegi enam huvitatud isikliku abimajapidamise olemasolust sellises ulatuses, nagu põhikiri ette näeb, ja nad vähendavad vabatahtlikult oma isiklikku majapidamist kui mittekasulikku.

Kogu toodang, mis põllumajanduslikes artellides toodetakse, kuulub neile enestele, kolhoosidele. Osa toodangust müüvad nad plaanipäraselt riigile, ülejäänu aga kulutavad ühismajapidamise edasiarendamiseks ja jagavad ära vastavalt normipäevadele. Üleliigse osa oma toodangust müüvad kolhoosid ja kolhoosnikud elanikkonnale kolhoositurul.

Müües oma toodangut riigile ja kolhoositurul, hüvitavad kol-

hoosid seega oma kulutused nende tootmisel ja saavad rahalist tulu, mille arvel nad soetavad endale masinaid, ehitavad tootmis- ja muid vajalikke hooneid, s. o. laiendavad oma majapidamist ja suurendavad seda aasta-aastalt.

Seega on riiklikul ja kooperatiiv-kolhooslikul omandivormil olulised erinevused. Kuid peamine on seejuures see, et nad mõlemad on sotsialistliku, ühiskondliku omandivormi avalduseks.

Riiklik ja kooperatiiv-kolhooslik omandivorm lähenevad üha enam teineteisele ja sulavad tulevikus kokku ühtseks kommunistlikuks omanduseks. See sulamine toimub kooperatiiv-kolhoosliku omandi üldrahvaliku taseme tõstmise teel. See viib selleni, et kaovad kõik piirid tööliste ja talupoegade vahel, ületatakse olulised erinevused linna ja maa vahel.

Kõigil sotsialistliku ühiskonna liikmetel on õigus isiklikule omandile. Seda õigust kaitseb NSV Liidu Konstitutsioon. Kodanike isikliku omandi moodustavad nende töötulud ja säästud, isikliku tarbimise ja mugavuse ning koduse majapidamise esemed, kolhoosipere omand. Isikliku omandi allikaks sotsialismi tingimustes on ainult töö.

Kui tootmisvahendite eraomandus kapitalistlikes maades paratamatult lahutab inimesi, tekitab huvide vastandlikkust, klassivõitlust tööliste ja kapitalistide vahel, talupoegade ja mõisnike vahel, siis tootmisvahendite ühiskondlik sotsialistlik omandus ühendab inimesi, kindlustab nende seltsimeheliku koostöö ja huvide ühtsuse.

Töö sotsialismi ajal

Paljude sajandite kestel oli töö pealesunnitud rängaks koormaks (kapitalistlikes maades on ta seda praegugi). Ekspluataatorlikus ühiskonnas on miljonid töötajad sunnitud töötama oma rõhujate kasuks. Rahva töö arvel aga elavad ja rikastuvad logelejad — kapitalistid, mõisnikud, pankurid, kaupmehed ja neid teenindav teenijaskond.

Sotsialism vabastas töö ekspluateerimisest. Varsti pärast Oktoobrirevolutsiooni kirjutas V. I. Lenin artiklis «Kuidas organiseerida võistlust?»: «Esmakordselt pärast sajandeid kestnud tööd võõraste kasuks, sunniviisilist tööd ekspluateerijate kasuks avaneb võimalus töötada enda jaoks, kusjuures see töö tugineb kõigile uusima tehnika ja kultuuri saavutustele.»[1]

Sotsialistlikus ühiskonnas ei ole ega saa olla kohta päevavarastel ja ekspluataatoritel. Ainult isiklik töö on sotsialismi tingimustes inimeste heaolu allikaks. Sotsialism ja töö on teineteisest lahutamatud. NSV Liidu Konstitutsioonis on kirjutatud, et töö meie maal on iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks. «Kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma» — see on sotsialismi reegel.

Sageli küsitakse, mida tuleb mõista kodanike võrdsuse all sotsialistlikus ühiskonnas. Selle võrdsuse all majanduslikus elus tuleb mõista kõigi NSV Liidu töötajate vabanemist ekspluateerimi-

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 26. kd., lk. 374.

sest, kõigi kodanike võrdset õigust tootmisvahenditele, mis meil on ühiskondlikuks sotsialistlikuks omanduseks, iga töövõimelise kodaniku võrdset kohust töötada ja õigust oma töö eest tasu saada vastavalt töö hulgale ja kvaliteedile.

Kapitalismi tingimustes töölised ei ole ega saagi olla huvitatud töö parandamisest vabrikutes või tehastes, sest nad teavad, et nende töö vili läheb kodanlusele. Kapitalist palkab töölise selleks, et teda ekspluateerida. Kapitalistile on tähtis saada rohkem kasumit, muu teda ei huvita.

Meie maal on töövili rahva varaks, ja sellepärast on arusaadav, et töölised, kolhoosnikud ja kõik töötajad on huvitatud paremate töötulemuste saavutamisest igas ettevõttes, kolhoosis ning sovhoosis. Sotsialismi tingimustes on töö esmakordselt muutunud iga inimese ja kogu ühiskonna südamelähedaseks asjaks. Töö organiseerimine sotsialistlikes ettevõtteis on rajatud töötajate enda teadlikule distsipliinile.

Kapitalistlikes maades määrab inimese ühiskondliku seisundi rikkus. Mida rohkem üks või teine ekspluataator on jõudnud rikkusi kokku röövida, seda auväärsem on tema seisund riigis. Teisiti on lugu NSV Liidus. Meie maal määrab iga kodaniku koha ühiskonnas mitte varanduslik seis, mitte rahvuslik päritolu, mitte sugupool ega teenistuslik seisund, vaid isiklik töö. Meil on töö ühiskonna asi ja tööinimene on au sees. Meil austatakse nii mees- kui ka naistööliste, nii mees- kui ka naiskolhoosnikute, nii teenistujate kui ka teaduse, tehnika ja kunsti alal töötajate tööd.

Nõukogudemaal hindavad partei ja valitsus kõrgelt töövõite. Ainuüksi sõjajärgseil aastail on töö alal saavutatud edu eest autasustatud NSV Liidu ordenite ja medalitega miljoneid töölisi, kolhoosnikuid, teadlasi, insener-tehnilisi töötajaid, põllumajanduse spetsialiste, arste, õpetajaid ja teisi töötajaid. Samal ajavahemikul on tuhandeid tööstuse, põllumajanduse ja teaduse eesrindlasi ennastsalgava töö eest autasustatud kõrgeima autasuga — neile on antud sotsialistliku töö kangelase nimetus.

Sotsialismi üheks suurimaks võiduks on õigus tööle. See on seadusandlikult fikseeritud NSV Liidu Konstitutsioonis ja selle kindlustab reaalselt rahvamajanduse sotsialistlik organiseerimine, tema plaanipärane arenemine, tootlike jõudude järjekindel kasv, majanduskriiside võimaluste kõrvaldamine. Nõukogude Liidus on jäädavalt hävitatud tööpuudus — see kapitalismi alatine kaaslane ja töölisklassi hirmus nuhtlus.

Meie riik organiseerib plaanipäraselt nõukogude inimeste töötegevust kogu ühiskonna ulatuses. Partei ja Nõukogude riik hoolitsevad pidevalt nõukogude inimeste töötingimuste parandamise ja kergendamise eest. NSV Liidus mehhaniseeritakse kõik rasked ja palju jõukulu nõudvad tööd, riik kulutab suuri summasid töökaitsele.

1959. a. juunis toimus NLKP Keskkomitee erakorraline pleenum, mis oli pühendatud tehnilise progressi kiirendamise küsimus-

tele tööstuses ja ehitustegevuses. Toetudes NLKP XXI kongressi direktiividele, määras Keskkomitee pleenum kindlaks konkreetsed ülesanded komplekssе mehhaniseerimise rakendamiseks, tootmise automatiseerimiseks, vooluliinide kasutuselevõtmiseks, vananenud seadmete, stantside ja instrumentide asendamiseks, väljalastava toodangu kvaliteedi tõstmiseks ja selle omahinna alandamiseks. Märgiti ära abinõud keemia- ja tekstiilitööstuse edasiarendamiseks.

Keskkomitee pleenumi otsustel on suur tähtsus tööviljakuse tõstmisel, seitsme aasta plaani ennetähtaegsel täitmisel, meie kodumaa majandusliku võimsuse edasisel kindlustamisel ja nõukogude rahva elatustaseme tõstmisel. Sotsialismi tingimustes teenib tehniline progress kogu ühiskonna, kogu töörahva huve.

Ka kapitalistid võtavad kasutusele uut tehnikat, kuid mitte selleks, et kergendada tööd ja parandada rahva elu, vaid selleks, et masinate abiga pressida töölistelt rohkem välja kasumit. Kapitalistlikes maades viib mehhaniseerimine ja tootmise automatiseerimine tööliste töötasu vähendamisele ja töötajate vallandamisele, töörahva elatustaseme edasisele langusele.

Sotsialistlik tootmine pole mõeldav ilma töötajate kultuurilise ja tehnilise taseme ning kvalifikatsiooni pideva tõstmiseta. Laialdase kõrgemate ja keskõppeasutuste võrgu, tehniliste kutsealaste õppeasutuste, mitmesuguste kursuste, individuaalse ja brigaadiviisilise õppuse kaudu valmistatakse meil plaanipäraselt ette tööliste, inseneride, tehnikute, agronoomide, zootehnikute, pedagoogide, arstide ja teiste eriteadlaste kaadrit. Kvalifitseeritud töö erikaal tööstuses, põllumajanduses ja teistes majandus- ning kultuuriharudes kasvab iga aastaga. Tööliste ja kolhoosnikute kvalifikatsiooni ning kultuurilise ja tehnilise taseme tõstmine on vajalik tingimus tööviljakuse tõstmiseks.

Tööviljakus sotsialistlikus ühiskonnas

Tööviljakus on otsustavaks tingimuseks kommunismi võidus. Lenin õpetas: «Kommunism on kapitalistlikust kõrgem tööviljakus, vabatahtlike, klassiteadlike, ühinenud, eesrindlikku tehnikat kasutavate tööliste tööviljakus.» [1]

Mida tähendab meie rahvamajandusele tööviljakuse tõus, seda võib otsustada alltoodud näitajate järgi. Esimesel viisaastakul saadi tööviljakuse tõstmise arvel 51 protsenti kogu NSV Liidu tööstustoodangu juurdekasvust, teisel viisaastakul 79 protsenti, sõja-aastatel ja neljandal viisaastakul 69 protsenti, viiendal viisaastakul 68 protsenti. Veel suurema tähtsuse omandab tööviljakus eelseisval seitseaastakul. Tööviljakuse tõstmise arvel saavutame 1965. aastal ¾ tööstustoodangu juurdekasvust.

Tööviljakuse pidev tõstmine annab võimaluse mitte ainult täita, vaid ka ületada rahvamajanduse plaanid. Aga missugune tähtsus on meie ajal rahvamajanduse plaani ületamisel kas või 1 kuni 2 protsenti?

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 29. kd., lk. 394.

Seltsimees N. S. Hruštšov esitas oma ettekandes XXI kongressil erakordselt huvitavaid ja õpetlikke andmeid. Esimese viisaastaku viimasel aastal (1932) moodustas üks protsent tööstustoodangu juurdekasvu praegusaja hindades umbes 800 miljonit rubla, 1959. aastal moodustas ta enam kui 11 miljardit rubla ja 1965. aastal on 1 protsent tööstustoodangu juurdekasvu üle 19 miljardi rubla. Kui tööstusliku tootmise aasta keskmine kasvutempo, mis on kindlaks määratud seitsme aasta plaanis (8,6 protsenti), ületatakse iga aastaga 1 protsendi võrra, siis annab see võimaluse saavutada 1965. aastal täiendavat toodangut enam kui 130 miljardi rubla ulatuses, kogu seitsme aasta jooksul kokku aga enam kui 440 miljardi rubla eest. Kui aasta keskmine toodangu juurdekasv on aga 2 protsenti üle plaani, siis tööstustoodangu täiendav väljalase moodustab 1965. aastal enam kui 265 miljardit rubla, seitsme aasta jooksul aga enam kui 900 miljardit rubla.

Siia on kätketud rahva materiaalse heaolu tõusu suur reserv.

Sotsialistlikus ühiskonnas on olemas kõik tingimused selleks, et tööviljakus kiiresti kasvaks. Tööviljakuse tõstmine Nõukogude Liidus saavutatakse eelkõige rahvamajanduses teaduse ja tehnika saavutuste, eesrindlike tehnoloogiliste protsesside, tootmise mehhaniseerimise ja elektrifitseerimise, töö ja töötasu parema organiseerimise laialdase juurutamise tulemusena. Nõukogude inimesed on otseselt huvitatud tööviljakuse tõstmisest, töö organiseerimise parandamisest. Seda tõendab meie maal laialdaselt arenenud sotsialistlik võistlus.

Sotsialistlik võistlus on rahvamajanduse arendamisel suur jõud, meie majanduse kiire arenemise üks tähtsamaid allikaid. Sotsialistlik võistlus on meil omandanud üldrahvaliku iseloomu, sellest võtab osa miljoneid töötajaid. Tootmise eesrindlased ja novaatorid, ratsionaliseerijad ja leiutajad täiustavad tootmise organiseerimist ja tehnikat.

Eesrindlikud töölised ja kolhoosnikud, olles kõrge tööviljakuse eeskujuks, tõmbavad endaga kaasa ka oma töökaaslasi, annavad oma kogemusi edasi laiadele hulkadele, ergutavad mahajäänuid.

Tähistades meie kodumaa astumist hoogsasse kommunismiehitamise perioodi, algas Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongressi eel leninliku komsomoli initsiatiivil kogu Nõukogudemaa noorte keskel uus suurepärane patriootlik kommunistliku töö brigaadide ja lööktööliste liikumine. See kiiduväärt liikumine areneb ja kasvab. Kommunistlik Partei ja ametiühingud juhivad sotsialistlikku võistlust ja osutavad sellele igakülgset toetust.

Kuidas sotsialismi tingimustes töö eest tasu makstakse

Töö on sotsialismi tingimustes muutunud auasjaks, tubliduse ja kangelaslikkuse näitajaks. Sellele, kes jõudu kokku hoidmata töötab kodumaa heaks, saab omaks austus ja üldrahvalik lugupidamine. Nõukogude inimeste tööaktiivsus kindlustab rahvamajanduse pideva kasvu. Kuid töö pole meil veel saanud iga inimese eluliseks vajaduseks, kõigile pole

veel muutunud harjumuseks töötada üldsuse kasuks. Mitte kõik inimesed ei tööta meil veel täiel määral oma jõu ja võimete kohaselt. Töötajate teatud osa teadvusest pole veel lõplikult kadunud töösse vanal viisil suhtumise igandid — püüe töötada võimalikult vähem ja saada võimalikult rohkem. Säärased inimesed rikuvad tihti töödistsipliini, suhtuvad vastutustundetult oma kohustustesse, ei hoolitse ühiskondliku rikkuse hoidmise ja suurendamise eest.

Sellega seoses ei ole sotsialistlikus ühiskonnas mitte kõigil töötajatel kõrget kvalifikatsiooni: ühed teevad keerukat tööd, kasutades selleks igasuguseid masinaid ja seadeldisi, teised, kellel puudub hädavajalik kvalifikatsioon, täidavad vähem keerulisi tööülesandeid. On veel olemas oluline erinevus füüsilise ja vaimse töö vahel. Tootlikud jõud pole meie ühiskonnas veel saavutanud niisugust arengutaset, et tarbimisvahendite jagamisel ei tuleks arvesse võtta iga inimese osa töös.

Selleks et iga Nõukogude kodanik töötaks täielikult oma jõu ja võimete kohaselt, oleks materiaalselt huvitatud ühiskondliku tootmise edaspidisest arengust, kontrollib Nõukogude riik töö ja tarbimise määra. See tähendab, et meie riik arvestab töötajate kvalifikatsiooni erinevust, töö raskust ning keerukust ja organiseerib töötajaile tasu maksmist vastavalt kulutatud töö hulgale ja kvaliteedile. Kes rohkem ja paremini töötab, see ka rohkem saab. Niisugune töö eest tasu maksmise kord tekitab nõukogude inimestes materiaalset huvi selle vastu, et tõsta tööalast kvalifikatsiooni, aktiivselt osa võtta tootmisest, suurendada väljalastava toodangu hulka ja tõsta selle kvaliteeti. Töötajate materiaalsel huvil oma töö tulemuste vastu on väga suur tähtsus sotsialistliku tootmise tõusu saavutamiseks ja see on üheks sotsialistliku majandamise aluseks.

Riiklikes ettevõtteis saavad töölised ja teenistujad palka iga kuu. Seejuures on tööliste juures kõige rohkem levinud tükitöötasu. See võimaldab kõige paremini tasuda töö järgi. Neil töödel, kus tükitöösüsteemi on raske tarvitusele võtta, rakendatakse ajatasusüsteemi.

Kolhoosides toimub töö eest tasumine normipäevade järgi. Oma tegevuse algul jagasid mõned kolhoosid oma tulud artelli liikmete vahel võrdselt, inimeste arvu järgi. Niisuguse võrdsustamise juures said logelejad niisama palju kui kohusetruult töötanud kolhoosnikud. On selge, et see ei soodustanud põllumajandusliku töö viljakuse tõstmist ja kolhooside ühismajapidamise tugevdamist. Normipäev teeb kolhoosniku sissetulekud sõltuvaks tema tööst artellis: mida paremini kolhoosnik töötab, seda rohkem saab ta normipäevi ja järelikult seda rohkem saab ta kolhoosilt saadusi ja raha. Normipäevas arvestatakse nii töö hulka kui ka kvaliteeti. Normipäeva alusel jaotab kolhoos kolhoosnikute vahel selle osa tuludest, mis läheb kolhoosnikute isiklikuks tarbimiseks.

Nagu tööstuses, nii ka kolhoosides töötasu pidevalt paraneb ja suureneb. 1948. aastal määrati valitsuse otsusel kindlaks kolhoosnikute töö eest tasumine olenevalt brigaadides ja külides saavutatud

viljakusest, loomakasvatusfarmides aga olenevalt kariloomade produktiivsusest ja nende arvu juurdekasvust. Kolhooside tulukuse tõusmisega tõuseb nüüd kolhoosnikute põhitöötasu, 1941. aastal soovitatud täiendav tasu aga on ergutustasuks tubli töö eest. Tähtsaks tööviljakuse tõstmise stiimuliks (ergutajaks) kolhoosides on kolhoosnikutele igakuise avansi andmine. Kolhoosnikute avansseerimiseks loovad põllumajanduslikud artellid üleminevad rahalised ja toiduainete fondid.

Viimastel aastatel on läinud ja lähevad enamarenenud eesrindlikud kolhoosid üle töötasu maksmisele rahas vastavalt väljatöötatud tööpäevade arvule. Nähtavasti osutub edaspidine üleminek töötasu maksmisele rahas kolhoosides üheks teeks, mis aitab kaotada olemasolevaid erinevusi linna ja maa vahel, töölisklassi ja kolhoositalurahva vahel, kui põllumajanduslik töö nii oma olemuselt kui ka vormilt on vääriline muutuma industriaalse töö erikujuks.

NSV Liidu rahvatulu

Sotsialismi seaduseks on töörahva heaolu pidev tõstmine. Selles seisneb ka sotsialistliku tootmise peamine eesmärk. Et see tõepoolest nii on, seda võib kõige paremini näha NSV Liidu rahvatulu kasvust ja jaotusest.

Kuid kõigepealt selgitame välja, mis rahvatulu tähendab ja millest teda saadakse.

Teatavasti luuakse mitmesugustes tootmisharudes teatava ajavahemiku, näiteks aasta jooksul kõige mitmesugusemaid tooteid (kivisütt, naftat, masinaid, tööpinke, leiba, soola, suhkrut, rõivaid, jalatseid, raamatuid jne.), mis moodustavad ühiskonna koguprodukti. Kõiki neid mitmesuguseid produkte arvestatakse natuuras ja rahas. Ühiskondliku koguprodukti loomiseks kulutatakse tootmisvahendeid — toor- ja kütteainet, materjale, tootmishooneid, masinaid, tööpinke, instrumente, seemneid, söödateravilja, see tähendab seda, mis varem oli valmistatud ja sisaldab eneses möödunud töö kulu. Vahe aasta jooksul toodetud ühiskondliku koguprodukti väärtuse ja tema loomiseks kulutatud tootmisvahendite väärtuse vahel moodustabki rahvatulu.

Võtame selgituseks lihtsa näite. Oletame, et materiaalsed kulud kõigis tootmisharudes moodustavad aasta jooksul 400 miljardit rubla, selle aja jooksul aga on valmistatud kogutoodangut 700 miljardi rubla eest. Kogutoodangu väärtuse ja materiaalsete kulude väärtuse vahe moodustabki antud juhul 300 miljardi rubla suuruse rahvatulu.

Sotsialistliku ühiskonna kogu tootmine jaguneb kahte suurde ossa: tootmisvahendite tootmine ja tarbeesemete tootmine. Täpselt samuti jaguneb ühiskondlik produkt tootmisvahenditeks ja tarbeesemeteks. Need produktid, mis uuesti lähevad tootmisse (tooraine, materjalid, kivisüsi, masinad, tööpingid jne.), kuuluvad tootmisvahendite hulka, produktid aga, mis on määratud elanikkonna vajaduste rahuldamiseks, tarbeesemete hulka.

NSV LIIDU RAHVATULU KASV
(1913. a. = 1)

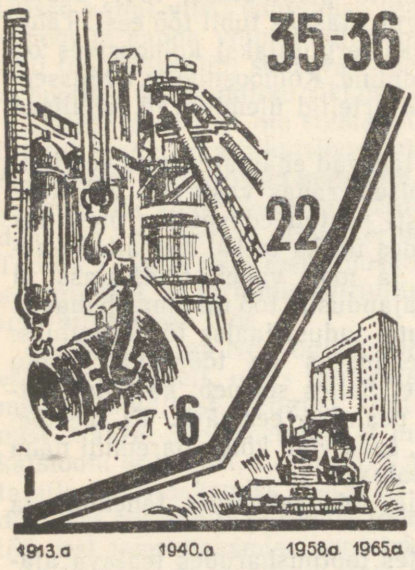

Ärakulutatud tootmisvahendid (materiaalsed kulutused) asendatakse koguprodukti selle osa arvel, mida nimetatakse asendamisfondiks. Teine osa koguproduktist moodustab rahvatulu. Rahvatulus kehastub uuesti kogu kulutatud töö. Rahvatulu on kõige täielikumaks ja kokkuvõtlikumaks meie maa majandusliku arengu näitajaks ja ühiskondliku jõukuse kasvu allikaks.

Nagu koguprodukt, nii koosneb rahvatulugi naturaalkujul tootmisvahenditest (mis on loodud üle asendamisfondi) ja tarbeesemetest. Kui rahvatulu koosneks ainult tarbeesemetest, siis meie ühiskond ei saaks ehitada uusi tehaseid, rajada uusi raudteid, püstitada elumaju jne. Ilma täiendavate tootmisvahenditeta ei saa ühiskondlikku tootmist laiendada.

Rahvatulu luuakse töötajate tööga, kes tegutsevad mitmesugustes materiaalse tootmise harudes — tööstuses, kolhoosides ja sovhoosides ning ehitustel. Materiaalse tootmise hulka kuulub ka transport, mis teostab veoste transportimist.

Mittetootmisalastes harudes (hariduse, tervishoiu, elamu- ja kommunaalmajanduse, reisijatetranspordi, riigi valitsemise aparaadi alal) rahvatulu ei looda. Kuid mittetootmisalaste harude töötajate töö on sotsialistlikule ühiskonnale, materiaalsele tootmisele vajalik, järelikult on seegi ühiskondlikult kasulik töö.

Nõukogude võimu olemasolu kestel on meie maa rahvatulu, arvestades ühe elaniku kohta, suurenenud 15 korda.

Mille arvel võib rahvatulu NSV Liidus suureneda? Kõigepealt ja peamiselt tööviljakuse süstemaatilise tõstmise arvel kõigis rahvamajandusharudes. Suur tähtsus rahvatulu kasvule on ka materiaalsete kulutuste vähendamisel tootmises, tooraine, materjalide, kütteaine ja muude tootmisvahendite säästlikul kulutamisel.

Kuidas jaguneb rahvatulu NSV Liidus ja kapitalistlikes maades?

Kapitalismi tingimustes omastab rohkem kui poole rahvatulust käputäis ekspluataatoreid. Ameerika Ühendriikide endine presidendikandidaat demokraatlikust parteist Edlay Stephenson oli sunnitud tunnistama oma valimiseelses kõnes 1956. aasta oktoobris, et «üks viiendik kõigist ameerika perekondadest (sissetulek alla kahe

tuhande dollari aastas) kannatab vaesuse ja majandusliku ebakindluse all». Töötajate ekspluateerimise ohjeldamatu kasv, laiatarbeesemete hindade pidev tõus ja rahvalt võetavate maksude suurenemine vähendavad veelgi töörahva osa kapitalistlike maade rahvatulus, põhjustavad töölisklassi vaesumise kasvu ja talurahva laostumist.

Hoopis teistsugune on olukord NSV Liidus. Meil kuulub kogu rahvatulu rahvale, on tõeliselt rahva tulu. Ligi kolm neljandikku NSV Liidu rahvatulust moodustab tarbimisfondi, mida kasutatakse kogu töörahva isiklike materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks. Ülejäänud osa rahvatulust moodustab nõndanimetatud akumulatsioonifond, mis jääb riigi ja kolhooslik-kooperatiivsete organisatsioonide käsutusse. Akumulatsioonifondi arvel laiendatakse tööstuslikku ja põllumajanduslikku tootmist, ehitatakse uusi vabrikuid, tehaseid, elumaju, teatreid, klubisid, haiglaid. Akumulatsioonifondi arvel luuakse ka riigi ja kolhooslik-kooperatiivsete organisatsioonide reservid.

2. Sotsialistliku majanduse leninlikud juhtimisprintsiibid

Demokraatliku tsentralismi olemus

Majanduslikku ja kultuurilist ülesehitustööd juhitakse meie maal V. I. Lenini ja partei poolt väljatöötatud demokraatliku tsentralismi printsiipide alusel.

V. I. Lenin õpetas, et sotsialismi ülesehitamine tähendab tsentraliseeritud plaanimajanduse ülesehitamist. Ilma plaanipärase tsentraliseeritud juhtimiseta on võimatu õigesti arendada sotsialistlikku majandust, kindlustada kõigi majandusharude koostööd. Ta juhtis tähelepanu sellele, et sotsialismi tähtsamaks ülesandeks on «kogu riigi majandusliku mehhanismi muutmine ühtseks suureks masinaks, majanduslikuks organismiks, mis töötaks nõnda, et sadu miljoneid inimesi juhiks üks plaan . . . »[1]

Kuid rahvamajanduse tsentraliseeritud riiklik juhtimine sotsialismi tingimustes mitte sugugi ei lülita välja, vaid vastupidi lähtub kohalike organite (partei-, nõukogude, majandus-, ametiühingu-, komsomoliorganite) ja töörahva laialdaste hulkade vajadusest aktiivselt osa võtta riiklike plaaniülesannete väljatöötamisest ja teostamisest. V. I. Lenin toonitas, et tsentralism selle sõna tõelises demokraatlikus mõttes eeldab esmakordselt ajaloo poolt loodud võimalust mitte ainult kohalike erisuste, vaid ka kohaliku algatuse, kohaliku initsiatiivi, ühise eesmärgi poole viivate erisuguste teede, meetodite ja abinõude täielikuks ja takistamatuks arendamiseks.

Demokraatlik tsentralism lähtub sellest, et peamise, põhilise, olulise ühtsust tuleb ühendada kohalike organite laialdase initsiatiivi ja omaalgatusliku tegevusega, kusjuures neile tu-

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 27. kd., lk. 70.

leb anda laialdased õigused majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö juhtimisel.

Tootmisalaste ning riikliku ja majandusliku ülesehitustöö tähtsamate küsimuste läbiarutamine töötajate poolt koosolekutel, tootmisnõupidamistel, majandusaktiividel ja konverentsidel võimaldab paremini tundma õppida olukorda, aitab avastada töös esinevaid puudusi ja neid kiiremini likvideerida, välja selgitada tootmisreserve, arendab töötajates loomingulist initsiatiivi, tõstab neis vastutustunnet kogu ettevõtte, ehituse jne. kollektiivi töö eest. Julge ja asjalik kriitika, eriti just altpoolt tulev kriitika, aitab kiiremini üle saada rutiinist ja tardumusest, paljastada bürokratismi ning töödistsipliinist ja nõukogude seaduslikkusest üleastumise fakte.

Sotsialistliku majanduse juhtimise organisatsioonilised vormid ja meetodid ei ole kehtestatud alatiseks ega ole muutmatud. Vastupidi — vastavalt majanduse tõusule ja komplitseerumisele, tööstusharude juurdekasvule (spetsialiseerumisele), teaduse ja tehnika arengule, meie kaadri kasvule nad pidevalt arenevad ja täienevad. Kuid sealjuures säilib demokraatliku tsentralismi ja rahvamajanduse plaanipärase juhtimise leninlik põhiprintsiip.

Demokraatliku tsentralismi leninliku printsiibi elluviimise uueks etapiks majanduse juhtimisel oli 1957. aasta mais läbiviidud tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise organiseerimise ümberkorraldamine. See võimaldab õigesti ühendada majanduse tsentraliseeritud plaanipärast riiklikku juhtimist vabariiklike ja kohalike organite initsiatiivi hoogsa arendamisega, nende õiguste ja vastutuse suurendamisega, töötajate laialdaste hulkade veelgi aktiivsema osavõtuga tootmise juhtimisest. See kindlustab materiaalse tootmise järjekindlat kasvu, tehnilise progressi kiirendamist, reservide maksimaalset ärakasutamist rahvamajanduses, ühiskondliku tööviljakuse tõstmist, riigi majandusliku võimsuse tugevdamist ja nõukogude rahva heaolu tõusu.

Nõukogude majanduse plaanipärane areng

Eespool oli juba märgitud, et meie rahvamajandus areneb rangelt teaduslikul alusel, plaanipäraselt. See on sotsialistliku korra suureks eeliseks, võrreldes kapitalistliku korraga.

Kapitalistlikes maades ei luba eraomand plaanimajandust luua. Iga kapitalist, isiklikest huvidest juhindudes, majandab oma riisikol. Kapitalistliku majanduse arenemist katkestavad perioodiliselt laastavad ületootmiskriisid. Nõukogude inimene peab täiesti absurdseks seda, kui käputäis kapitaliste kriiside ajal põletab või heidab merre vilja, kohvi ja palju muid toiduaineid, kuna samal ajal miljonid töötud nälgivad. Kuid eraomandusele rajatud kapitalistlikule majandusele, mis sünnitab tootmisanarhiat (kaootilisust, korralagedust), on see tavaline nähtus.

Kui kapitalismi tingimustes pole võimalik kindlustada majanduse plaanipärast arendamist kogu ühiskonna huvides, siis sotsialistlik majandus nõuab ühtset riiklikku plaani, mis hõlmab kõiki rahvamajandusharusid. Ilma ühtse riikliku plaanita pole võimalik

sotsialistliku majanduse õige, kooskõlastatud, häireteta töö, pole võimalik majanduse arendamine.

NSV Liidu Konstitutsioonis on öeldud: «NSV Liidu majanduslikku elu määrab ja suunab riiklik rahvamajanduse plaan ühiskondliku rikkuse suurendamise, töörahva ainelise ja kultuurilise taseme järjekindla tõusu, NSV Liidu sõltumatuse kindlustamise ja ta kaitsevõime tugevdamise huvides.»

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise plaanide koostamist juhivad Kommunistlik Partei ja Nõukogude riik. Riiklikke rahvamajanduse plaane koostatakse mitmesuguse aja peale — üheks aastaks, viieks kuni seitsmeks aastaks ning veelgi pikemaks ajaks. Jooksvad (aasta-) ja perspektiiv- (viie ja seitsme aasta) plaanid koostatakse kogu rahvamajanduse ulatuses tervikuna, aga ka üksikute majandusharude, ministeeriumide, rahvamajanduse nõukogude ja ettevõtete, meie maa üksikute vabariikide, kraide, oblastite ja rajoonide kaupa.

Kogu põhitöö nii operatiivse (jooksva) kui ka perspektiivse planeerimise alal toimub rahvamajanduse nõukogudes, majanduslikes administratiivpiirkondades. Igas rahvamajanduse nõukogus on olemas keskne juhtimisaparaat. Sinna kuuluvad plaani-, materiaalse ja tehnilise varustuse, finants-, töö- ja palga- ning teised osakonnad. Rahvamajanduse nõukogudes on olemas ka tootmisharude valitsused, milledele on allutatud vastavad ettevõtted. Tootmisharude valitsused on isemajandavad koondised. Rahvamajanduse nõukogudele on antud kõik õigused, mis on vajalikud majanduslikuks ja rahanduslikuks tegevuseks. Nad kannavad täielikku vastutust neile allutatud ettevõtete tootmisplaanide täitmise ja majanduslike tulemuste eest.

Plaanide väljatöötamine algab ettevõttes, rahvamajanduse nõukogu vastava tootmisharu valitsuses, vabariiklikus plaanikomisjonis ja seejärel NSV Liidu Riiklikus Plaanikomitees, kus toimub koondplaneerimine vabariikide rahvamajanduse nõukogude ja riiklike plaanikomisjonide poolt esitatud plaanide alusel. NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee tähtsamaks ülesandeks on ühtse tsentraliseeritud poliitika kindlustamine tähtsamate tööstusharude arendamisel. Talle on antud vajalikud õigused küsimuste operatiivseks lahendamiseks. Tsentraliseeritud planeerimise ühendamine demokraatlike juhtimismeetoditega on sotsialistliku majandussüsteemi eeliste parima kasutamise tagatiseks.

Riikliku rahvamajanduse plaaniga määratakse tööstustoodangu üldmaht, määratakse kindlaks, kui palju ja missugust toodangut peab tootma iga tööstusharu, missuguseid uusi ettevõtteid tuleb ehitada ja kus, kui palju ja missugust tööjõudu on tarvis ette valmistada. Riiklikus plaanis nähakse ette põllundus- ja loomakasvatussaaduste varumise maht niisugusel hulgal, mis oleks küllaldane elanikkonna peamiste vajaduste rahuldamiseks toiduainete järele ja tööstuses põllumajandusliku tooraine järele.

Plaanis määratakse kindlaks ülesanded tööviljakuse kasvu ja toodangu omahinna alandamise osas, nähakse ette abinõud nõukogude rahva materiaalse ja kultuurilise taseme tõstmiseks. Plaanis nähakse ette riiklike kütteaine-, metalli-, masinate, toidu- ja tooraine- ning finantsreservide (-tagavarade) loomine. Niisugused reservid on vajalikud juhuks, kui tekib häireid plaanide täitmisel, või kui tekib ettenägemata kulusid (näiteks loodusõnnetuste tagajärjel) ja teisi erakorralisi asjaolusid. Rahvamajanduse plaanipärane juhtimine pole ilma küllaldaste materiaalsete, rahaliste ja tööjõureservideta võimalik.

NSV Liidu rahvamajanduse plaanipärast juhtimist täiustatakse pidevalt. Planeerimise keskorganid koondavad oma tähelepanu plaani peamistele ja otsustavatele näitajatele. Suur osa on planeerimisel täita kohalikel organitel. Partei ergutab igati jooksvate ja perspektiivplaanide koostamisel kohapealse initsiatiivi arendamist ning samal ajal astub otsustavalt vastu neile tendentsidele, kus kohalike huvide kasuks rikutakse kogu riigi, kogu ühiskonna huve. Liiduvabariikide riiklikel plaanikomisjonidel, rahvamajanduse nõukogudel ja kohalike nõukogude plaaniorganitel, tööstusettevõtetel, kolhoosidel ja sovhoosidel on võimalus plaanide väljatöötamisel täielikumalt arvestada kohapealseid reserve ja tootmise kasvu võimalusi.

Igal ettevõttel on riiklik plaaniülesanne, mille alusel töötatakse välja tehnika-, tootmis- ja finantsplaan. See plaan kujutab endast ettevõtte tootmistehnilise ja finantsmajandusliku tegevuse koondplaani. Selles on ette nähtud toodangu väljalase kindlates kogustes, uute masinate juurutamine, töötavate seadmete moderniseerimine (uuendamine), tehnoloogiliste protsesside ja töömeetodite täiustamine, toodangu kvaliteedi parandamine.

Kolhoosid töötavad välja oma aasta-tootmisplaanid, peale selle koostavad plaane ka pikema aja peale (perspektiivplaanid). Neis plaanides nähakse ette: külvipindade suurus ja saagikus iga kultuuri kohta, ühisloomakasvatuse arendamine ja produktiivsus, normipäevade kulutus, ehitustööde maht, sissetulekute jaotamine ja teised näitajad.

Kolhooside tootmis- ja finantsplaanide koostamisel arvestatakse riiklike ülesannete tingimusteta täitmist, ühismajapidamise edasist laiendamist, eesrindliku agrotehnika juurutamist, töö paremat organiseerimist ja tööviljakuse suurendamist ning kolhoosnikute materiaalse heaolu ja kultuuritaseme tõstmist.

Ühegi riikliku ettevõtte, kolhoosi või tööndusartelli tootmisplaan ei saa piirduda ainult arvude ja ülesannete loeteluga. Plaani koostamine tähendab alles töö algust. Peamine on võitlus plaani õigeaegse täitmise eest, võitlus selle eest, et leida uusi reserve ja saavutada veel suuremaid resultaate töös. Ükski plaan ei saa varem ette näha kõiki neid võimalusi, mis peituvad sotsialistliku korra loomuses ja tulevad esile alles tööprotsessis, töötajate hulkade loova tegevuse protses-

sis. Töölised, kolhoosnikud ja eriteadlased, olles eluliselt huvitatud rahvamajanduse tõusust, võtavad aktiivselt osa plaanide koostamisest ja täiendavate tootmisreservide otsimisest.

Ettevõtete, sovhooside, remondi- ja tehnikajaamade tegevusplaanide projekte arutatakse tootmis-tehnilistel nõupidamistel, partei- ja ametiühinguorganisatsioonides tööliste, inseneride ja tehnikute osavõtul. Kolhooside plaane arutatakse ja kinnitatakse kolhoosnikute üldkoosolekutel.

Partei selgitab rahvale riiklike plaanide eesmärke ja ülesandeid, mobiliseerib töötajaid nende täitmisele ja ületamisele. Plaanide üldine täitmine on eluliselt vajalik kogu meie maale; plaaniülesannete alatäitmine ühes tehases võib esile kutsuda raskusi teiste ettevõtete töös. Sellepärast ongi lubamatu plaanidistsipliini rikkumine, kitsarinnaline asjassesuhtumine, mis muuhulgas ilmneb ettevõtetes ja majanduspiirkondades, kes ei täida oma kohustusi toodangu andmisel teistele majanduspiirkondadele. Sotsialistliku majanduse eduka arenemise huvid nõuavad, et ettevõtete ja rahvamajanduse nõukogude juhid seaksid oma esimeseks ülesandeks täita oma kohustused teistele ettevõtetele ja majanduspiirkondadele toodangu üleandmisel.

Võidelda riikliku plaani täitmise eest — tähendab täita plaan igas ettevõttes, igas tsehhis, igas vahetuses ja brigaadis, igal töökohal, ja seejuures täita iga päev, graafiku järgi, ja mitte ainult kvantitatiivsete vaid ka kvalitatiivsete näitajate osas, kõigi toodanguliikide alal. Riiklik plaan on igale ministeeriumile, rahvamajanduse nõukogule, tootmisharu valitsusele ja igale ettevõttele seaduseks.

Range kokkuhoiurežiim

Plaanipärane sotsialistlik majandamine on kõige ökonoomsem, kõige säästlikum. Kuid kas see tähendab seda, et sotsialistlikus majanduses on igasugused kaod likvideeritud? Kahjuks ei ole asi kaugeltki nii. Paljudes ettevõtetes ja ehitustel, kolhoosides ja sovhoosides esineb veel tööjõu ja rahaliste vahendite ülekulu, ebaratsionaalselt kasutatakse toorainet, materjale ja kütteainet, tekib tööpinkide seisakuid, nõrgalt viiakse sisse uut tehnikat, läbimõtlematult organiseeritakse tööliste tööd jne. Üksikute juhtijate ebamajanduslikkus, tardumus ja konservatism läheb riigile kalliks maksma, toob talle tõsist kahju.

Meie hiiglasuure ulatusega tootmise juures annab esimesel pilgul tähtsusetuna näiv kokkuhoid ühiskonnale tohutul hulgal täiendavaid tootmis- ja tarbimisvahendeid. Seepärast on tingimata tarvis igal pool ja kõiges saavutada rangeimat kokkuhoiurežiimi, anda materjalide ja tööjõu kõige väiksemate kulutustega rohkem head toodangut, säästa rahva vara.

Tähtsaks hoovaks ettevõtete riiklikus plaanipärases juhtimises ja range kokkuhoiurežiimi elluviimises kogu rahvamajanduses on isemajandamine. Ühelt poolt loob isemajandamine iga ettevõtte kollektiivis majandusliku huvi paremate resultaatide saavutami-

seks töös, teiselt poolt aga annab riigile võimaluse pidevalt kontrollida ükskõik missuguse ettevõtte tegevust rublaga, ülevaatlikult näha tema töös nii plusse kui ka miinuseid ning õigeaegselt kõrvaldada puudused.

Määratu suur tähtsus on plaanide ja kohustuste täitmise kontrollil. See kontroll võimaldab ära hoida võimalikud plaanist kõrvalekaldumised, kindlustab täpse, süstemaatilise ja pideva tootmisülesannete ja kohustuste täitmise riigi ees. Plaan, mille täitmist ei kontrollita, jääks lihtsalt paljaks paberiks.

Meie plaanid kujutavad endast võimsat vahendit töötavate hulkade mobiliseerimisel Kommunistliku Partei ja Nõukogude riigi ees seisvate ülesannete täitmisele kõikide NSV Liidu rahvamajandusharude arendamisel.

3. Nõukogude rahvaste suur pere

Nõukogudemaa on paljurahvuseline riik. Tema territooriumil elab rahvusi ja rahvaid rohkem kui sada. Niisugust rahvuste arvu ei ole maailmas üheski teises riigis. Nõukogude Liit on ühtne, monoliitne ja vennalik pere. NSV Liit on kogu maailmale paljurahvuselise riigi eeskujuks, kus kõigi rahvaste ühised huvid ühinevad harmooniliselt iga rahva rahvuslike huvidega. Meie paljurahvuselise sotsialistliku riigi kindlust võib kadestada iga kodanlik rahvuslik riik.

Nõukogude rahvaste vankumatu sõbraliku koostöö loomine on Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ja NSV Liidus võitnud sotsialismi ning meie partei leninliku rahvuspoliitika elluviimise tulemus.

Enne kui kõnelda NSV Liidu rahvaste suurest sõprusest, tuleb kas või lühidalt selgitada mõnda üldküsimust.

Mis on rahvus?

Terve rea ajaloolise arengu põhjuste tõttu koosneb inimkond paljudest rassidest, rahvustest ja rahvastest. Ekspluataatorlik kord koos klassilise ebavõrdsusega sünnitas ka rahvusliku ebavõrdsuse, rahvusliku rõhumise ja rahvastevahelise vaenu.

Mis on rahvus, kuidas tekkis rahvuslik ebavõrdsus ja kuidas seda on võimalik likvideerida? Marksism-leninism annab neile küsimustele selged ja täpsed vastused.

Rahvuseks nimetatakse suurt inimeste rühma, kellel on pika ajaloolise arengu käigus välja kujunenud rida ühiseid jooni (tunnuseid).

Millised on need tunnused?

Inimesed, kes moodustavad ühe rahvuse, kõnelevad üht keelt. Kuid mitte alati ei kuulu üht keelt kõnelevad inimesed ühte ja samasse rahvusesse. Inglased ja ameeriklased näiteks kõnelevad üht keelt, kuid nad ei kuulu ühte rahvusesse juba sellepärast, et nad elavad erinevais maailmajagudes. Inimesed, kes kuuluvad ühte rahvusesse, elavad ühel territooriumil, see tähendab, neil on terri-

tooriumi ühtsus. Sealjuures nad lihtsalt ainult ei ela ühel territooriumil, vaid neil on ka võimalus läbi käia, kehtestada omavahel majanduslikke sidemeid.

Minevikus, kui riik koosnes paljudest vürstkondadest, kes ei olnud seotud ühtse majanduseluga, ei olnud ka rahvust. Alles kapitalismi tekkimisega, ühtse turu arenemisega luuakse rahvaste majanduselu ühtsus, kujuneb rahvus.

Inimestel, kes elavad ühel territooriumil, kes on seotud omavahel majanduselu ühtsusega ja kõnelevad üht keelt, on olemas peale selle rahvusliku iseloomu ühised jooned. Neid jooni võib näha rahvuskultuuri iseärasustes. Eri rahvusest inimesed erinevad üksteisest oma vaimulaadilt, psüühiliselt laadilt.

Kõik need tunnused koos määravadki kindlaks rahvuse. Nagu kirjutas J. V. Stalin, on rahvus inimeste ajalooliselt kujunenud ja tegelikult eksisteeriv püsiv ühtekuuluvus, mis on tekkinud ühise keele, territooriumi, majanduselu ja ühises kultuuris avalduva psüühilise laadi pinnal.

Rahvused on kujunenud eri hõimudest ja rahvastest, kuid mitte kõigis maades üheaegselt. Neis maades, kus kapitalism tekkis varem, kujunesid ka rahvused varem.

Enam arenenud ja majanduslikult tugevamate rahvuste kodanlus ei ekspluateerinud ainult oma rahvusliku riigi töötavat rahvast. Ta vallutas teiste rahvustega asustatud territooriume, allutas endale vägivaldselt nõrgemad ja mahajäänud maad, muutes need asumaaks. Kapitalistid pumpasid neist maadest välja rikkusi ning takistasid nende majanduse ja kultuuri kasvu. Seepärast tekkisid kapitalismi arenemisega rahvuslik ebavõrdsus ja rahvuslik rõhumine. See aga omakorda kutsus esile rahvusliku vabadusliikumise.

Ajalugu näitab, et seni kui võimutsevad kapitalistid ja mõisnikud, ei ole rahvusliku rõhumise hävitamine võimalik. Et hävitada rahvuslik rõhumine, tuleb likvideerida ekspluataatorlik kord. Ainuke klass, kes on võimeline juhtima võitlust selle ülesande lahendamise eest, on proletariaat. Ainult töötajate organiseeritud võitlus eesotsas töölisklassiga võib viia tõelisele rahvuslikule vabanemisele.

Leninlik rahvuspoliitika

Meie partei on astunud ning astub välja rahvusliku orjastamise kõigi ja igasuguste vormide vastu, rahvaste täieliku üheõigusluse eest, selle eest, et igale neist kindlustataks vaba rahvuslik arenemine. Leninliku partei võitlus tsarismi ja kapitalismi kukutamise eest, sotsialismi võidu eest oli samal ajal võitluseks rahvusliku rõhumise hävitamise eest, Venemaa rahvaste vabaduse ja üheõigusluse eest.

Ekspluataatorlike klasside poolt sajandeid õhutatud rahvuslikule vaenule ja tülile vastandas Kommunistlik Partei rahvaste vendluse. Rahvusliku rõhumise likvideerimine ja rahvuste üheõiguslikkuse kehtestamine kõigil riikliku ja ühiskondliku elu ala-

del kuulutati välja partei rahvusprogrammi põhinõudmistena. Partei püstitas samuti rahvuste enesemääramise õiguse nõudmise kuni lahkulöömiseni ja iseseisvate riikide moodustamiseni, teiste sõnadega, õiguse igal rahval ise otsustada oma saatust: kas ta jääb teatava riigi koosseisu või lööb sellest lahku ja moodustab iseseisva riigi.

Kuid meie partei taotles enesemääramist mitte rahvuste eraldamiseks, vaid nende ühtsuse saavutamiseks, mis on mõeldamatu ilma vabaduse ja üheõiguslikkuseta. Enesemääramise õigus ei tähenda sugugi rahvaste kohustuslikku eraldumist üksteisest, paljude väikeste iseseisvate riikide loomist. Suure riigi raames, mis on rajatud rahvaste vennalikule koostööle ja vastastikusele abile, võib paremini kindlustada rahvuste majanduslikku ja kultuurilist arenemist, edukamalt võidelda sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest.

Seepärast kaitsesidki bolševikud koos rahvuste enesemääramise õiguse nõudmisega üht marksismi-leninismi tähtsaimat teesi — proletaarset internatsionalismi, eri rahvusest töötajate liitmist ühiseks võitluseks ühiste klassivaenlaste vastu. Bolševikud võitlesid mitte ainult vene tsarismi, vene kapitalistide ja mõisnike rõhumispoliitika vastu, vaid ka mittevene rahvusest kapitalistide ja mõisnike poliitika vastu, kes rahvusliku vabastamise eest hoolitsemise sildi all püüdsid kohapeal võimu enda kätte haarata ja kinnitada oma jagamatut ülevõimu töörahva üle. Kodanlikud natsionalistid tegid oma räpast ja verist tööd, õhutades vaenu rahvaste vahel. Kodanlik natsionalism, kirjutas V. I. Lenin, lahutab eri rahvusest töölisi, taotleb ühe rahvuse ülevõimu tugevdamist teise rõhumise arvel.

Bolševikud võitlesid nii vene mustasajaliste vastu, kõigi tsarismi huvisid kaitsvate kodanlike ja mõisnike parteide vastu, vene kapitalistide ja mõisnike vastu kui ka kohaliku kodanliku natsionalismi vastu. Nad paljastasid kodanlike natsionalistide kahjulikke vaateid ja tegevust, kes olid pugenud töölisliikumisse ja püüdsid killustada ühtset Venemaa töölisklassi marksistlikku parteid üksikuiks parteideks, mis on ehitatud rahvusliku tunnuse järgi.

V. I. Lenin ja bolševikud pöörasid erilist tähelepanu vene proletariaadi ühtse marksistliku partei loomisele, mis on ehitatud internatsionaalse, mitte aga rahvusliku printsiibi järgi. Vastandlikult kodanlikule natsionalismile tõstsid nad esile proletaarse internatsionalismi printsiibi — töötajate ühendamise võitluseks demokraatia ja sotsialismi eest, tegemata vahet rahvuste ja rasside vahel.

Seega seisavad Kommunistliku Partei poliitika põhiteesid rahvusküsimuse alal järgmises: kõik rahvad peavad olema täiesti üheõiguslikud; igasugune rahvuste tagakiusamine ja sundimine on lubamatu ning kuritegelik; kõigi rahvuste kindel ühendamine on vajalik, kuid mitte sundimise alusel, vaid vabatahtlikkuse, vabaduse ja üheõiguslikkuse alu-

sel, mis on võimalik vaid kapitali võimu kukutamise tulemusena.

Leninliku partei rahvuspoliitika on täiesti vastandlik imperialistide rahvuspoliitikale. Kui marksistid peavad rahvuslikku rõhumist suurimaks paheks ja astuvad otsustavalt välja selle likvideerimise eest, siis imperialistid peavad seda täiesti normaalseks nähtuseks. Kui Kommunistlik Partei näeb rahvuste mitteüheõiguslikkuses ajaloolist ebaõiglust, mille on sünnitanud ekspluataatorlik kord, ja võitleb selle ebaõigluse likvideerimise eest, siis paljurahvuseliste koloniaalriikide kodanlikud parteid kaitsevad ägedalt rahvuste mitteüheõiguslikkust ja haaravad visalt kinni kõigest, mis aitab pikendada seda kolonisaatoritele soodsat olukorda.

Töölisklass ja tema revolutsioonilised parteid võitlevad rahvaste rahvusliku sõltumatuse kindlustamise eest. Imperialistlik kodanlus ja tema parteid takistavad igati nende rõhutud rahvaste rahvusliku riikluse loomist, kes on saanud rahvusliku sõltumatuse. Marksistid kaitsevad kõigi rahvaste, nii suurte kui ka väikeste, majanduse ja kultuuri igakülgset arenemist. Kolonisaatorid, vastupidi, jätavad rõhutud rahvad ilma majandusliku ja kultuurilise arenemise võimalusest, hoiavad neid pimeduses ja mahajäämuses. Proletaarne internatsionalism kuulutab rahvastevahelist rahu ja sõprust. Imperialistliku kodanluse natsionalism külvab nendevahelist viha, vaenu ja isoleeritust.

Imperialistid ei ole suutelised varjama oma vaenulikku rõhumispoliitikat neile allutatud rahvaste suhtes. Ameerika Ühendriikides näiteks elab rohkem kui 17 miljonit neegrit. Paljudes osariikides on neile keelatud õppimine koolides, kus õpivad valged, neile ei anta võimalust kasutada võrdselt valgetega kino, teatreid, transporti, sööklaid, pöörduda riigiasutuste ja ühiskondlike organisatsioonide poole.

Neegreid pekstakse ja isegi tapetakse karistamatult. Ameerika Ühendriikides tegutseb kuni seniajani «lintšikohus» — reaktsionääride verine arveteõiendamine neegritega, mis toimub ilma kohtu ja uurimiseta. Lintšimist teostatakse erilise julmusega. Selle omakohtu ohvreid põletatakse sageli elusalt, neile langevad osaks ennekuulmatud piinamised ja kannatused. Julm rahvuslik rõhumine valitseb ka teistes kapitalistlikes maades.

Kaua aega peremehetses imperialism takistamatult Aasias ja Aafrikas, lämmatas ja moonutas asumaade ja sõltuvate riikide majandust, ekspluateeris halastamatult nende inim- ja looduslikke ressursse. See kõik kutsus esile orjastatud rahvaste raevuka protesti ning viis nad otsustavale rahvuslikule vabadusvõitlusele imperialistide võimutsemise vastu.

Eriti puhkes vabadusvõitlus lõkkele pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu, mis näitas kätte õige tee sotsialismile ja rahvuslikule vabanemisele. Sotsialismi võit Nõukogude Liidus, fašistliku bloki purustamine Teises maailmasõjas, ülemaailmse sotsialistliku süsteemi tekkimine ja tugevnemine viisid imperia-

lismi järsule nõrgenemisele ning lõid rõhutud maade rahvastele veelgi soodsamad tingimused selleks, et edukalt võidelda rahvusliku sõltumatuse eest. Selle tulemusena on endilt koloniaalrõhumise juba minema pühkinud Aasia ja Aafrika maad elanike üldarvuga 1 miljard 400 miljonit inimest.

NSV Liit — üheõiguslike rahvaste liit

Esimesena ajaloos läks meie maal korda täielikult hävitada rahvuslik rõhumine, kehtestada rahvustevaheline võrdsus ja maailmas seninägematu vabade rahvaste vennalik koostöö. Nõukogude korra suurimaks võiduks on paljurahvuselise sotsialistliku riigi — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu loomine.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon tühistas tsaariseadused, mis kinnitasid rahvuste ebavõrdsust ja jätsid nad ilma kõige elementaarsematest õigustest, samuti kõik ja igasugused rahvuslikud eesõigused (eriõigused) ning kitsendused. Ta kehtestas uue korra, mille juures rahvuste üheõiguslus muutus seaduseks. Ta lõi kõik tingimused vähemusrahvuste ja rahvusrühmade vabaks arenemiseks.

Juba oma olemasolu esimestel päevadel kuulutas nõukogude võim välja rahvaste enesemääramise õiguse kuni lahkulöömiseni ja iseseisvate riikide moodustamiseni, andis rahvastele tegeliku võimaluse oma elu korraldada. Nõukogude vabariik tunnistas Soome, Poola, Ukraina ja Baltimaade rahvaste riiklikku iseseisvust, tühistas kõik mittevõrdõiguslikud lepingud, mis tsaarivalitsus oli sõlminud Hiina, Pärsia (Iraani) ja teiste riikidega.

Kommunistlik Partei aitas kõigil meie maa rahvastel luua oma rahvuslikku riiklust, oma rahvuslikke nõukogude vabariike ja oblasteid. See andis võimaluse tõmmata poliitilisest elust aktiivselt osa võtma varem rõhutud rahvuste kõige laiemad hulgad, lülitada nad sotsialistlikku ülesehitustöösse.

Juba nõukogude võimu esimestel päevadel teatas Kommunistlik Partei oma taotlusest luua rahvuste vennalik liit, kus iga rahvas tunneks ennast nagu oma perekonnas, nagu võrdne võrdsete hulgas. V. I. Lenin kirjutas: «Meie tahame rahvuste v a b a t a h t l i k k u liitu, — niisugust liitu, mis ei võimaldaks mitte mingit ühe rahvuse vägivalda teise üle, — niisugust liitu, mis oleks rajatud kõige täielikumale usaldusele, vennaliku ühtsuse selgele mõistmisele, täiesti vabatahtlikule nõusolekule.»[1]

Juhtides paljurahvuselise Nõukogude riigi ülesehitustööd, arvestas partei tähelepanelikult iga rahva iseärasusi ja eluteed, selgitas töötajaile kannatlikult ühise tegutsemise ja kooseksisteerimise eeliseid ühtse paljurahvuselise riigi koosseisus, liitis ja ühendas neid.

Esimeseks nõukogude vabariigiks maailmas oli Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik (Vene NFSV). 1918. aastal vastuvõetud konstitutsioon kuulutas, et see riik on rajatud

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 30. kd., lk. 267.

vabade rahvuste vaba liidu alusele kui nõukogude rahvuslike vabariikide föderatsioon (koondis).

Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi loomine oli võimsaks tõukeks teiste nõukogude vabariikide loomisele. Vene NFSV järel tekkisid Ukraina ja Valgevene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, seejärel aga nõukogude sotsialistlikud vabariigid Taga-Kaukaasias. Vene NFSV riiklik korraldus oli teistele vabariikidele eeskujuks.

Pärast kodusõja lõppu tõsteti töötava rahva algatusel üles küsimus iseseisvate nõukogude vabariikide ühendamise kohta ühtseks liitriigiks.

Millised põhjused sundisid nõukogude vabariike ühinema ühtseks liitriigiks?

Eelkõige majanduslikud põhjused. Nõukogude vabariigid asusid siis taastama rahvamajandust. See oli väga keerukas ülesanne, mida iga vabariik ei suutnud lahendada üksi, ainult omal jõul. Oli vaja ühendada kõigi nõukogude vabariikide majanduslikud vahendid ja jõud, sest üheskoos, ühises peres on kergem arendada rahvamajandust. Oli vaja taastada, arendada ja tugevdada juba minevikus tekkinud majanduslikke sidemeid meie maa eri rajoonide vahel. Näiteks ei saanud Petrograd, Moskva ja teised kesk-rajoonid läbi ilma lõunast sisseveetava viljata. Maa lõuna- ja ida-rajoonid said Moskvast ja Petrogradist tekstiilkaupu. Kesk-Aasia varustas puuvillaga tekstiilivabrikuid, mis asusid Petrogradis, Moskvas, Ivanovos, Vladimiris ja teistes Kesk-Venemaa linnades. Donbassist tuli sütt, Bakuu ja Groznõi andsid naftat. Donbass ja Dnepri piirkond olid peamised metalliga varustajad.

Nõukogude vabariike sundis ühinema ka nende välisolukord, rahvusvaheline olukord, vajadus tugevdada oma kaitsevõimet vaenuliku kapitalistliku maailma tingimustes. Ükski nõukogude vabariik ei võinud imperialistide kallaletungi eest kindel olla. Tsarismi ja kapitalismi ning valgekaartliku kontrrevolutsiooni ja välismaiste interventide vastu peetud ühise võitluse kogemused kodusõja-aastail kõnelesid veenvalt sellest, et ainult ühiselt suudavad nõukogude vabariigid kindlustada vaba elu ning kaitsta end väliste relvastatud kallaletungide vastu. Seepärast oli vaja ühendada vabariikide sõjalised vahendid ja jõud ühtse, ühise võimsa kaitse organiseerimiseks.

Uutes tingimustes omandas tähtsa koha ka nõukogude vabariikide ühine tegevus diplomaatilisel rindel kõigi maade imperialistide vastu. Saavutamata oma eesmärke relvastatud võitluses, otsustasid sotsialismi vaenlased meie maad lämmatada blokaadi ja näljaga, püüdes katkestada tema sidemed välismaailmaga, samuti eemaldada üht nõukogude vabariiki teisest, mitte anda neile võimalust läbi käia Venemaa föderatsiooniga. Imperialistide kurikavalatele plaanidele tuli vastandada nõukogude vabariikide tegevusühtsus ka rahvusvahelisel areenil, nende diplomaatilisel ja kaubanduslikul suhtlemisel kapitalistlike riikidega.

Rahvaid tõukas ühinema ka nõukogude võimu enda olemus. Nõukogude võim rajaneb ühiskondlikul omandusel, mis ei eralda inimesi nagu eraomandus, vaid ühendab ning lähendab neid, on nende koostöö ja vastastikuse abistamise aluseks.

Nõukogude vabariikide ühinemine ühtseks riigiks — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduks — toimus 30. detsembril 1922 I üleliidulisel nõukogude kongressil. See kongress kinnitas deklaratsiooni ja liidulepingu NSV Liidu moodustamise kohta ja valis NSV Liidu Kesktäidesaatva Komitee. Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu koosseisu astusid siis Vene NFSV, Ukraina ja Valgevene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik ning Taga-Kaukaasia Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik (Taga-Kaukaasia NFSV), mis koosnes sel ajal kolmest nõukogude vabariigist: Aserbaidžaani, Armeenia ja Gruusia vabariigist.

Edaspidi laienes Nõukogude Liidu koosseis sedamööda, kuidas moodustati uusi nõukogude sotsialistlikke vabariike. 1924. aastal moodustati Usbeki ja Turkmeeni Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, kelle rahvad omal soovil vabatahtlikult astusid Nõukogude Liidu koosseisu. 1929. aastal kujundati autonoomsest liiduvabariigist Tadžiki vabariik, 1936. aastal — Kirgiisi ja Kasahhi vabariik, kes samuti astusid NSV Liidu koosseisu. 1939. aastal teostus Ukraina ja Valgevene rahvaste põline unistus taasühineda oma suguvendadega. Ukraina ja Valgevene nõukogude vabariikide koosseisu astusid Lääne-Ukraina ja Lääne-Valgevene maad. Rahvavastase kodanliku võimu kukutamise tulemusena Lätis, Leedus ja Eestis kuulutas nende maade töörahvas 1940. aastal välja nõukogude võimu, kujundas nõukogude sotsialistlikud vabariigid, kes said Nõukogude Liidu võrdõiguslikeks liikmeiks. Seoses Bessaraabia tagasipöördumisega Nõukogude riigi koosseisu 1940. aastal toimus moldaavia rahva taasühinemine; loodi Moldaavia NSV, kes samuti astus Nõukogude Liidu koosseisu.

Praegu kuulub Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu koosseisu viisteist nõukogude liiduvabariiki: Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik, Ukraina Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Valgevene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Usbeki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Kasahhi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Gruusia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Aserbaidžaani Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Leedu Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Moldaavia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Läti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Kirgiisi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Tadžiki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Armeenia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Turkmeeni Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Iga liiduvabariik on tööliste ja talupoegade nõukogude sotsialistlik riik, mis oma vabal tahtel ja kokkuleppel kuulub Nõukogude Liidu koosseisu. Nõukogude sotsialistlikud vabariigid on võrdõiguslikud. Nõukogude Liidus ei ole valitsevat rahvust ega

alistatud, rõhutud rahvusi, nagu see oli Vene impeeriumis ja nagu see on olnud ja on praegu kodanlikes paljurahvuselistes riikides. Iga liiduvabariik, olenemata sellest, kui palju on seal elanikke ja kui suur on tema territoorium, kasutab kõigi teiste vabariikidega võrdseid õigusi. Iga liiduvabariik valib võrdsetel alustel (vastavalt elanike arvule) oma saadikud Liidunõukogusse ja saadab oma saadikud võrdsel arvul teiste vabariikidega (sõltumata elanike arvust) Rahvuste Nõukogusse.

Nõukogude Liidu koosseisu astudes jääb liiduvabariik suveräänseks (iseseisvaks) riigiks. See tähendab, et ta teostab oma territooriumil riigivõimu iseseisvalt kõigis küsimustes, välja arvatud ainult need, mis liiduvabariigid ise on vabatahtlikult üle andnud üleliiduliste riigiorganite kompetentsi.

Milles avalduvad liiduvabariigi suveräänsed õigused?

Liiduvabariigil on oma konstitutsioon, mille kinnitab ja mida muudab vabariigi enda kõrgem riigivõim. Selles konstitutsioonis, mis on koostatud vastavuses NSV Liidu Konstitutsiooniga, kajastuvad vabariigi rahvuslikud, majanduslikud ja kultuurilised ning elukondlikud iseärasused.

Liiduvabariikidel on oma kõrgemad seadusandlikud organid — ülemnõukogud — ja kõrgemad täidesaatvad ning korraldavad organid — ministrite nõukogud.

Liiduvabariigil on oma seadused, mis antakse välja tema kõrgema riigivõimu poolt, tal on oma vapp, lipp ja hümn. NSV Liitu astudes säilitab liiduvabariik õiguse oma territooriumile: tema territooriumi ei tohi muuta ilma tema nõusolekuta.

Igal liiduvabariigil on õigus Liidust vabalt välja astuda. Ta võib välisriikidega otsesesse suhtlemisse astuda, nendega kokkuleppeid sõlmida ja diplomaatilisi esindajaid vahetada. Ukraina ja Valgevene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmed.

Liiduvabariikide koosseisus on autonoomsed vabariigid, kes samuti kujutavad endast tööliste ja talupoegade sotsialistlikke riike.

Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi koosseisu kuuluvad: Tatari, Baškiiri, Karjala, Dagestani, Burjaadi, Kabardiini-Balkaari, Komi, Mari, Mordva, Tšetšeeni-Inguši, Põhja-Osseedi, Udmurdi, Tšuvaši, Kalmõki ja Jakuudi Autonoomne Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Gruusia Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis on Abhaasi ja Adžaari Autonoomne Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Aserbaidžaani Nõukogude Sotsialistlikku Vabariiki kuulub Nahhitševani Autonoomne Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Usbeki Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis on Kara-Kalpaki Autonoomne Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Autonoomne vabariik teostab oma territooriumi piirides riigivõimu autonoomsetel alustel. See tähendab, et vabariigi moodustanud rahvas kasutab oma territooriumil riikliku omavalitsuse õigusi.

Igal autonoomsel vabariigil on oma konstitutsioon, mis on koostatud tema rahvuslikku omapära arvestades ning vastavuses nii NSV Liidu Konstitutsiooniga kui ka selle liiduvabariigi konstitutsiooniga, kelle koosseisu ta kuulub. Autonoomne vabariik annab välja oma seadusi, mille täitmine on kohustuslik tema territooriumil. Üleliidulised seadused ja vastava liiduvabariigi seadused on samuti kohustuslikud täitmiseks autonoomse vabariigi territooriumil. Autonoomse vabariigi piirid määrab kindlaks vastava liiduvabariigi kõrgeim riigivõim. Autonoomse vabariigi territooriumi ei või muuta ilma tema nõusolekuta.

Autonoomsete vabariikide kõrgeimaiks seadusandlikeks organeiks on nende ülemnõukogud, kõrgeimaiks täidesaatvaiks ja korraldavaiks organeiks — ministrite nõukogud. Autonoomsel vabariigil on kindlustatud osavõtt NSV Liidu ja liiduvabariigi kõrgematest võimuorganitest. Iga autonoomne vabariik saadab vahetult oma saadikuid NSV Liidu Ülemnõukogu Rahvuste Nõukogusse ja võtab osa liiduvabariigi saadikute valimistest Rahvuste Nõukogusse.

Niisugune autonoomsete nõukogude vabariikide riiklik korraldus soodustab nende rahvaste riikliku, majandusliku ja kultuurilise omaalgatuse ning loomingulise aktiivsuse tõusu.

Üheks nõukogude rahvaste riikliku korralduse vormiks on autonoomne oblast. Autonoomseid oblasteid moodustavad väikesearvulised rahvad.

Vene Nõukogude Föderatiivsesse Sotsialistlikku Vabariiki kuuluvad: Adõgee, Mägi-Altai, Juudi, Tuva, Hakassi ja Karatšai-Tšerkessi autonoomne oblast. Aserbaidžaani Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi koosseisu kuulub Mägi-Karabahhi autonoomne oblast; Gruusia Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi koosseisu — Lõuna-Osseedi autonoomne oblast; Tadžiki Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi koosseisu — Mägi-Badahšani autonoomne oblast.

Autonoomsete oblastite töörahva saadikute nõukogud juhivad kogu nende oblastite riiklikku, majanduslikku ja kultuurilist ülesehitustööd. Iga autonoomne oblast saadab vahetult oma saadikuid NSV Liidu Ülemnõukogu Rahvuste Nõukogusse. Autonoomsete oblastite töörahva saadikute nõukogud võtavad vastu «Autonoomse oblasti põhimääruse», mis arvestab autonoomse oblasti rahvuslikku omapära.

NSV Liidu arvuliselt väikeste rahvuste riikliku korralduse vormiks on rahvusringkonnad. Neid on kümme. Kõik nad kuuluvad Vene NFSV koosseisu ja asuvad peamiselt meie maa Kaug-Põhja rajoonides. Neenetsi rahval on kolm rahvusringkonda, burjaatidel kaks rahvusringkonda. Oma rahvusringkonnad on handidel, evengidel, korjakkidel (nõmõlaanid), tšuktšidel (luoravetlaanid), komi-permlastel.

Rahvusringkondades tegutsevad oma võimuorganid — rahvusringkondade töörahva saadikute nõukogud. Iga rahvusringkonna töötav rahvas saadab ühe saadiku NSV Liidu Ülemnõukogu Rah-

vuste Nõukogusse. Rahvusringkonnad soodustavad väikeste rahvuste töötavate hulkade aktiivsemat osavõttu kommunistlikust ülesehitustööst ja aitavad tõsta nende materiaalset ning kultuurilist taset.

NSV Liidu rahvaste edusammud majanduslikus ülesehitustöös

Asudes sotsialismi ülesehitamisele, püstitas meie partei endale ühe peamise ülesandena NSV Liidu rahvaste tegeliku ebavõrdsuse likvideerimise, mille nad olid pärinud vanalt korralt. Partei töötas välja varem mahajäänud ja rõhutud rahvaste majanduse ja kultuuri arendamise ulatusliku programmi. See programm nägi ette tööstuse ja põllumajanduse kiirendatud arendamist, kultuurirevolutsiooni läbiviimist ning töölisklassi ja rahvusliku intelligentsi kaadri ettevalmistamist.

Kindlaks määrates Kommunistliku Partei ülesandeid rahvusküsimuses, rääkis V. I. Lenin sellest, et eesrindlike rahvuste proletariaat peab minema appi varem rõhutud rahvuste töötavatele hulkadele. Et kindlustada varem rõhutud rahvaste tegelik võrdsus varem valitsenud vene rahvaga, pidas Lenin vajalikuks luua mõneks ajaks isegi teatav «ebavõrdsus», s. o. luua kõige soodsam olukord majanduse ja kultuuri arenemisele mahajäänud rahvustele.

Ainult sel teel oli võimalik kiiresti likvideerida tsarismi ja vene kapitalismi kolonisaatorliku poliitika tagajärjed, viia kõik meie maa rahvad nende materiaalsete ja vaimsete jõudude õitsengu avarale teele.

V. I. Lenin õpetas, et eesrindlike maade proletariaadi abiga võivad mahajäänud rahvad, kes ei ole jõudnud veel läbida kapitalistlikku arengut, üle minna sotsialismile, seejärel aga kommunismile, vahele jättes kapitalismi.

Partei juhtimisel, vene rahva vennaliku abiga ja kõigi sotsialistlike rahvuste vahel laialdaselt arenenud vastastikuse abistamise teel likvideerisid NSV Liidu rahvad edukalt oma kunagise mahajäämuse. Igas nõukogude rahvuslikus vabariigis ja oblastis on loodud kõrgelt arenenud sotsialistlik tööstus, millel on rahvamajanduses juhtiv koht. Rajati masinaehitustehased ja sõekaevandused, elektrijaamad ja metallurgiaettevõtted, põllumajandusmasinate tehased ning kerge- ja toiduainete tööstuse ettevõtted. Iga nõukogude rahvuslik vabariik ja oblast on selle näiteks, kuivõrd soodustavalt avaldub rahvuste saatuses rahvaste võrdõiguslikkuse ja sõpruse sotsialistliku poliitika elluviimine.

Näiteks Ukraina NSV toodab nüüd malmi ja valtsmetalli 4,5 korda ning kaevandab sütt 5 korda rohkem kui kogu Tsaari-Venemaa 1913. aastal. Ukrainas sulatatakse rohkem malmi kui Inglismaal, Prantsusmaal ja reas teistes Euroopa kapitalistlikes maades. Vabariik annab praegu 20 korda rohkem elektrienergiat kui kogu Tsaari-Venemaa 1913. aastal.

Valgevene NSV-s ehitati juba sõjaeelseil viisaastakuil rohkem

kui 1700 uut tööstusettevõtet. Kütteaine hankimine on siin revolutsioonieelse ajaga võrreldes suurenenud 180-kordselt, elektrienergia tootmine 100-kordselt. Vabariigis on sõjajärgseil aastail taastatud saksa fašistlike röövvallutajate poolt purustatud vabrikud ja tehased ning on loodud uusi tööstusharusid: traktorite, autode, lokomobiilide, tööpinkide ehitus jne.

Aserbaidžaani NSV-s on kõrvuti uute naftatööstuse ettevõtete ja naftatöötlemise tehastega, mis on varustatud ajakohase tehnikaga, loodud niisugused tähtsad rasketööstuse harud, nagu maagitööstus, keemiatööstus, must ja värviline metallurgia ja teised. Gruusia NSV-s ja Armeenia NSV-s on samuti rajatud rasketööstuse ettevõtteid, sealhulgas metallurgia- ja masinaehitustehaseid.

Võimas ajakohane tööstus on loodud Kasahstani NSV-s. Siin on nõukogude võimu ajal loodud NSV Liidu uus söekeskus — Karaganda bassein, ehitatud Tšimkendi tinakombinaat ning Ust-Kamenogorski tina- ja titaankombinaat. Tekeli, Leninogorski, Zõrjanovski ja Irtõši polümetallikombinaadid, Alma-Ata raskemasinate ehituse tehas, metallurgiakombinaat Temir-Taus, mäekeemiakombinaat Karataus, Džambuli superfosfaaditehas, Ust-Kamenogorski hüdroelektrijaam, tekstiilivabrikud, liha- ja kalakonservikombinaadid, suhkruvabrikud ja muud ettevõtted.

Usbeki NSV-s enne Oktoobrirevolutsiooni tööstust peaaegu ei olnud. Isegi tema põldudel kasvatatud puuvill veeti ümbertöötamiseks tuhandete verstade kaugusele Kesk-Venemaale. Nüüd on Usbekistan Nõukogude Liidu põhiliseks puuvillabaasiks ja peale selle ka kõrgelt arenenud tööstusega vabariik. Siin on olemas masinaehitus-, keemia-, nafta-, söe-, metallurgia-, puuvilla puhastamise, tekstiili-, naha-, jalatsi-, õmblus- ja toiduainete tööstus ning teised tööstusharud. Nõukogude võimu aastail on Usbekistanis ehitatud rohkem kui tuhat suurt ettevõtet, nende hulgas Taškendi tekstiilikombinaat, Usbeki metallurgiatehas, Angreni söebasseini ettevõtted ja teised.

Palju tehaseid, vabrikuid, kaevandusi ja elektrijaamu on rajatud ka teistes Nõukogude Liidu idapoolsetes vabariikides. Kasahstani ja Kesk-Aasia tööstus laseb praegu välja niisama palju tööstustoodangut, kui enne revolutsiooni tootis kogu kodanlik-feodaalse Venemaa tööstus. Neis NSV Liidu rajoonides toodetakse 7 korda rohkem elektrienergiat, kui toodeti kogu revolutsioonieelsel Venemaal 1913. aastal.

Nõukogude võimu ajal hakkas kiiresti arenema Läti, Eesti ja Leedu Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi tööstus. Näiteks suurenes 1957. aastal, võrreldes 1940. aastaga, mil Balti vabariigid astusid Nõukogude Liidu koosseisu, tööstustoodangu väljalase Lätis 7,7-kordseks, Eestis 8,4-kordseks. Ja seda pärast tohutuid purustusi, mida tekitasid nende vabariikide majandusele sõda ja vaenlase okupatsioon!

Leninliku rahvuspoliitika vankumatul alusel on välja töötatud NSV Liidu rahvamajanduse arendamise seitsme aasta plaan aas-

taiks 1959—1965. See näeb ette kõigi Nõukogude vabariikide tööstuse edasise tõusu. Sealjuures lähtub plaan sellest, et igas vabariigis areneksid eelkõige need majandusharud, milleks neil on kõige soodsamad looduslikud ja majanduslikud tingimused.

Seitsme aasta plaan näeb ette iga vabariigi ressursside kõige efektiivsema kasutamise ning üksikute vabariikide ja tervikuna kogu Nõukogude Liidu huvide õige ühendamise. Plaaniga on kavandatud vabariikide vaheliste majanduslike sidemete tugevdamine ja sotsialistliku tööjaotuse laienemine.

Kõigis rahvuslikes vabariikides on töötavad talupojad vabatahtlikult ühinenud kolhoosidesse ja loonud suure sotsialistliku ühismajapidamise. Rändrahvad on muutunud paikseiks ning tegelevad kultuurse maaviljelusega.

Nõukogude riik on eraldanud määratu suuri summasid põllumajanduse kindlustamiseks eesrindliku tehnikaga. Näiteks ainuüksi Usbekistani uute niisutussüsteemide ehitamiseks ning vanade laiendamiseks ja ümberehitamiseks on nõukogude võimu aastail eraldatud 40 korda rohkem summasid, kui kulutati niisutuse vajadusteks kõigis Kesk-Aasia piirkondades 60 revolutsioonieelse aasta jooksul.

Kesk-Aasia vabariikides ja Aserbaidžaanis on ulatuslikult arenenud puuvillakasvatus. Puuvilla saagikuselt on nõukogude vabariigid välismaast kaugele ette jõudnud. Meie maa kindlustab end täielikult puuvillaga ja on vabanenud vajadusest seda välismaalt sisse vedada. Erakordseid edusamme põllumajanduse arendamisel on teinud Kasahstan, kes on muutunud üheks meie maa põhiliseks viljaaidaks. Just siin realiseeriti kõigepealt suur osa Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse ajaloolisest programmist uudis- ja jäätmaade ülesharimise kohta.

Vormilt rahvuslik, sisult sotsialistlik

Tänu Kommunistliku Partei väsimatule hoolitsusele puhkes meie maal õitsele nii rahvuslike vabariikide majandus kui ka kultuur. Rahvusliku kultuuri arendamine ei eralda NSV Liidu rahvaid, vaid lähendab neid üksteisele. Leninism õpetab, et nõukogude kultuur on vormilt rahvuslik ja sisult sotsialistlik. Sisu on neil ühtne, sotsialistlik; eri rahvaste juures on sellel ainult erinevad vormid ja väljendusviisid, olenevalt nende keele, elulaadi jne. iseärasustest.

Iga rahvas NSV Liidus kasutab vennasrahvaste kultuurisaavutusi, taotleb sotsialistliku kultuuri arenemise võimast ja järjekindlat tõusu.

Meie maal on loodud laialdane koolide võrk, kus õpetus toimub emakeeles, on organiseeritud ajalehtede, raamatute ja ajakirjade väljaandmine, on ehitatud teatreid, kinosid ja teisi kultuuriasutusi. Varem rõhutud rahvuste kultuurilisest mahajäämusest ei ole jälgegi järele jäänud.

Õpilaste arv meie maa igasugust tüüpi üldhariduslikes koolides on revolutsioonieelsega võrreldes suurenenud 3-kordseks; sealjuu-

res on see Kirgiisias kasvanud 46-kordseks, Usbekistanis 77-kordseks, Tadžikistanis 828-kordseks. Gruusia, Ukraina, Valgevene ja Armeenia on juba ammugi muutunud täieliku kirjaoskusega vabariikideks. Veelgi ilmsemad on kultuurirevolutsiooni tulemused niisugustes vabariikides, nagu Tadžikistan, Turkmenistan, Kirgiisia ja Usbekistan, kus elanikkond oli peaaegu täielikult kirjaoskamatu. Üleminek pimedusest üldisele kirjaoskusele on siin tõepoolest suureks ajalooliseks võiduks.

Kaasaja tööstuse tekkimine, suure ühispõllumajanduse loomine ja uue tehnika juurutamine kõigis rahvamajandusharudes aitas kaasa töölisklassi kvalifitseeritud kaadri ja intelligentsi kujunemisele. Valgevene, Aserbaidžaani, Armeenia, Usbekistani, Tadžikistani, Kasahstani ja Turkmenistani territooriumil ei olnud enne revolutsiooni ainustki kõrgemat õppeasutust. Praegu on siin kümned mitmesugused kõrgemad õppeasutused, mis valmistavad ette insenere, agronoome, arste, teadlasi ja teisi spetsialiste.

Ukraina, Valgevene, Usbeki, Kasahhi, Gruusia, Aserbaidžaani, Leedu, Läti, Kirgiisi, Tadžiki, Armeenia, Turkmeeni ja Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis on loodud teaduste akadeemiad. Moldaavia NSV-s töötab NSV Liidu Teaduste Akadeemia filiaal (osakond).

Nõukogude võimu aastail on õitsele puhkenud NSV Liidu rahvaste kirjandus ja kunst. Kõik meie rahvad võivad õigusega uhked olla oma saavutuste üle ilukirjanduse, muusika, maali- ja teatrikunsti arendamisel. Laiaulatuslikult on arenenud raamatute ja ajalehtede väljaandmine rahvuskeeltes. Kümned NSV Liidu rahvad loevad oma emakeeles marksismi-leninismi rajajate surematuid teoseid, ilukirjanduse klassikute suurt loomingut, nõukogude kirjanike parimaid teoseid.

Võitluses sotsialismi eest avaldus kujukalt vene rahva viljastav mõju Nõukogude rahvaste üheõiguslikus peres. Ta aitas kõigil meie maa rahvastel arendada majandust ja kultuuri. Venemaa suuremad tööstus- ja kultuurikeskused — Moskva, Leningrad, Gorki, Sverdlovsk, Rostov Doni ääres ja teised — olid sotsialistliku industrialiseerimise tähtsamaiks tugipunktideks, kogu maa uusehituste ajakohaste tööstusseadmetega varustamise allikaks. Vene NFSV-st suunati vennasvabariikidesse mitte ainult masinaid ja tööpinke, vaid ka kvalifitseeritud tööliste ja spetsialistide kaadrit. Vene NFSV kõrgemates õppeasutustes said paljud kõigi Nõukogude rahvaste pojad ja tütred erihariduse, Kesk-Venemaa ettevõtetes aga omandasid kümned tuhanded vennasvabariikide töölised ja spetsialistid eesrindlikke kogemusi.

Ilma selle abita ei oleks saanud isegi unistada sellest kiirest majandusliku ja kultuurilise arenemise tempost, mis on kindlustatud rahvuslikes vabariikides ja oblastites nõukogude võimu aastail. Samal ajal andis iga nõukogude rahvas tunduva panuse sotsialismi ülesehitamise üldisse üritusse, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu võimsuse tugevdamisse. See panus oli tähtis nii

neile endile kui ka vene rahvale, kes vajab samuti oma vendade ja seltsimeeste abi. Kasahhi vask, süsi ja nafta, Gruusia mangaan ja metall, Aserbaidžaani nafta, Nõukogude Ukraina pidevalt kasvav metallurgia ja söetööstuse toodang ning muu nõukogude rahvuslike vabariikide tööstustoodang on üleliidulise toodangu koostisosaks.

4. NSV Liidu jõu ja võimsuse allikas

Sotsialistlike rahvuste sõprus

Sotsialismi võidu tulemusena NSV Liidus tekkisid ja arenesid uued, sotsialistlikud rahvused. Nad koosnevad tööliste ja talupoegade sõbralikest töötavatest klassidest ning rahvaintelligentsist, kes on kasvatatud sotsialismi ja proletaarse internatsionalismi vaimus. Kõik Nõukogude Liidu rahvad võitlevad ühise eesmärgi — kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest. Neid juhib üks partei — marksistlik-leninlik partei. Ta teostab kõrvalekaldumatult rahvuste võrdõiguslikkuse poliitikat, tugevdab rahvastevahelist sõprust, arendab nõukogude patriotismi ja sotsialistlikku internatsionalismi.

Partei on kasvatanud kõigist rahvustest töötajaid vastastikuse austamise ja abistamise vaimus. Ta on pidanud leppimatut võitlust suurriikliku šovinismi vastu, s. o. ekspluataatorite poolt sajandite jooksul õhutatud enam arenenud rahvuste põlgliku ja kõrgi suhtumise vastu mahajäänud ja väikestesse rahvastesse. Partei on pidanud samuti otsustavat võitlust kohaliku natsionalismi vastu, mis väljendus ekspluataatorlike klasside püüdluses lõhestada rahvaid, eraldada ja sulgeda neid rahvuslikesse raamidesse, lahutada neid vaheseinaga üldisest sotsialistlikust ülesehitustööst.

Paljastanud suurriiklikud šovinistid ja kohalikud natsionalistid, liitis partei meie maa rahvad ühtseks vennalikuks pereks ning kasvatas neid üldrahvalikest, üldriiklikest huvidest arusaamise vaimus. Partei selgitas, et NSV Liidu jõu ja võimsuse tugevdamine on kõigi nõukogude rahvuslike vabariikide ja oblastite tõusu tähtsaimaks tingimuseks ning otsustavaks vahendiks. Ei saa kindlustada oma rahva paremat tulevikku, mõtlemata kõigi nõukogude inimeste ja kõigi Nõukogude rahvaste ühtse kodumaa — Nõukogude Liidu saatusele. Teisest küljest on võimatu tugevdada NSV Liidu võimsust, hoolitsemata iga nõukogude rahva, nii suure kui ka väikese saatuse eest.

Sellel soodsal pinnasel ongi kujunenud NSV Liidu rahvaste suur sõprus ning on arenenud elustav nõukogude patriotism. Vastastikuse abistamise ja üksteise toetamise tunne muutus Nõukogude rahvaste lahutamatuks omaduseks.

Nõukogude riik astus juba sõjaeelseil aastail üles kui tugevasti ühteliitunud jõud. Raskeil Suure Isamaasõja aastail veendusid nõukogude inimesed veel rohkem NSV Liidu rahvaste sõpruse ja vendluse suures tähtsuses. Kas Ukraina, Valgevene, Moldaavia,

Leedu, Läti, Eesti ja Karjala rahvad oleksid suutnud ise, oma jõududega heita endalt hitlerlaste ikke? Muidugi mitte. Ainult tänu sellele, et meie maa rahvad on ühinenud Nõukogude Liitu, et neid liidavad suur sõprus ning vendlus, et neid juhib Kommunistlik Partei, saavutasid nad vaenlase üle täieliku võidu.

Sõjajärgsel perioodil ilmneb uue jõuga Nõukogude rahvaste vennalikule koostööle rajatud paljurahvuselise Nõukogude Liidu võimsus. NSV Liidu rahvad osutasid vaenlase sissetungi all kannatada saanud nõukogude vabariikidele määratu suurt abi nende majanduse taastamisel. Selle tulemusena võisid need vabariigid kiiresti parandada rasked sõjahaavad ja teha suuri edusamme majanduslikus ning kultuurilises ülesehitustöös.

Kommunistliku ülesehitustöö käigus võistlevad rahvad omavahel, vahetavad eesrindlikke töökogemusi, osutavad üksteisele abi ja toetust. On muutunud tavaliseks, et Uraali, Kasahstani või Donbassi ehitustele sõidavad töötajad Moskvast ja Leningradist, Minskist ja Kišinjovist, Taškendist ja Bakuust, Tallinnast ja Jerevanist. Ühe või teise tehase või elektrijaama ehitamisest võtavad osa meie maa kõige erinevamate piirkondade kümned ja sajad ettevõtted. V. I. Lenini nimelise Volga hüdroelektrijaama ehitamisest näiteks võtsid osa rohkem kui 700 tehast ja vabrikut meie suure paljurahvuselise riigi erinevaist paikadest. Nõukogude Liidu 300 linna ettevõtted saatsid kõike vajalikku Kahhovka hüdroelektrijaama ehitamiseks Ukrainas.

Kui partei ja Nõukogude valitsus kutsusid NSV Liidu töötajaid üles harima miljoneid hektareid uudis- ja jäätmaid Kasahstanis ja Siberis, siis vastasid nende kutsele kümned tuhanded nõukogude patrioodid kõigist Nõukogude Liidu vabariikidest. Ei leidunud ühtki rahvast, kes oleks jäänud sellest üritusest kõrvale, kes ei oleks täitnud kohustust oma vendade ees.

Sotsialistlike rahvuste vastastikune abi, mis etendas suurt osa varem, on omandanud tänapäeva tingimustes eriti suure tähtsuse. Kui sõjaeelseil viisaastakuil etendas tähtsat osa eesrindlike, ettejõudnud rahvuste abi oma arenemises mahajäänud rahvustele, siis nüüd on esiplaanile kerkinud nimelt sotsialistlike rahvuste vastastikune abi. Igal rahval on nüüd võimalus osutada oma vendadele toetust, sest tema käsutuses on arenenud majandus ja kultuur.

Sotsialismi võit NSV Liidus ja Nõukogude rahvaste sõpruse triumf ei võta parteilt ära hoolitsust töötajate internatsionaalse kasvatamise eest. See on eelkõige seletatav sellega, et inimeste teadvuses on ikka veel säilinud kapitalismi igandid, ka kõige vastikumad neist, nimelt natsionalismi igandid. Need igandid avalduvad vahel kaadri valikus ning teiste rahvaste kultuuri ja keele ignoreerimises. Majanduse alal väljenduvad need igandid kohalike huvide eelistamise tendentsides. Natsionalismi igandid ei sobi kokku sotsialistliku korra olemusega ning on talle võõrad. Kui nendega ei peeta halastamatut võitlust, võivad need tekitada

suurt kahju nõukogude ühiskonnale ja Nõukogude riigile. Seepärast teeb meie partei otsustavalt lõpu igasugustele natsionalismiavaldustele, kasvatab pidevalt töötajaid proletaarse internatsionalismi vaimus.

Sotsialistlike rahvaste tugevnev sõprus annab paljurahvuselisele Nõukogude riigile määratu suure võimsuse. Kommunistlik Partei on järjekindlalt ja vankumatult kujundanud seda vennalikku sõprust, on liitnud Nõukogude rahvad internatsionalismi lipu alla. Meie püha kohus seisab selles, et ka edaspidi hoida nagu silmatera sotsialistlike rahvaste ühtsust, koostööd ja vendlust.

Partei on oma rahvuspoliitikas lähtunud ja lähtub leninlikust teesist selle kohta, et sotsialism ei likvideeri rahvuslikke erinevusi ja iseärasusi, vaid, vastupidi, kindlustab kõigi rahvuste ja rahvaste majanduse ja kultuuri igakülgse arenemise ja õitsengu. NLKP Keskkomitee initsiatiivil on viimastel aastatel vastu võetud tähtsad abinõud liiduvabariikide õiguste laiendamisel, mis on avaldanud positiivset mõju nende majanduse ja kultuuri arenemisele. Uueks suureks sammuks selles suunas oli tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise reorganiseerimine. See on võimaldanud veelgi tõsta rahvahulkade tööalast ja poliitilist aktiivsust kõigis rahvuslikes vabariikides ja oblastites, teha veelgi suuremaid edusamme Nõukogude Liidu majanduslikus ja kultuurilises arenemises.

Turkmeeni rahva tark vanasõna kõlab järgmiselt: «Kellel on kindel tugi, sellel on ka vägilase tegu.» NSV Liidu rahvastel on kindel tugi: nõukogude sotsialistlik kord, suur Kommunistlik Partei ja nõukogude võim, vankumatu ühtsus ja vennalik sõprus. Ja nende teod on tõeliselt vägilaslikud. Olles tekkinud sotsialismi graniitsel alusel, areneb ja tugevneb pidevalt NSV Liidu rahvaste sõprus, selles ongi meie paljurahvuselise sotsialistliku riigi võimsuse allikas.

Sotsialistlik patriotism ja proletaarne internatsionalism

Paljurahvuselise Nõukogude sotsialistliku riigi arenemise käigus on eriti selgesti avaldunud NSV Liidu rahvaste sõpruse ja nõukogude patriotismi lahutamatu side.

Imperialistliku kodanluse ideoloogid on püüdnud ja püüavad vastandada patriotismi internatsionalismile, tõendada, et ei saa üheaegselt olla patrioot ja internatsionalist, jääda ustavaks oma rahvale ja väljendada austust teiste rahvaste suhtes, armastada oma maad ning kaitsta teiste maade vabadust ja sõltumatust.

Kuid kõik rahvusvahelise vabadusliikumise kogemused näitavad, et armastus oma kodumaa ja rahva vastu ei takista tõelisel patrioodil suhtuda austusega teistesse rahvastesse, seista koos teistest rahvustest inimestega rahu ja sõpruse kaitsel, olla tõeline internatsionalist. Ilma teiste rahvaste austamiseta, teiste maade vabaduse ja sõltumatuse tunnustamiseta liitub patriotism paratamatult kodanliku natsionalismiga, muutub reaktsiooniliste klasside rahvavastase poliitika varjajaks. Samuti pole kahtlust ka selles, et

inimene, kes ei armasta oma maad ega rahvast, ei saa olla tõeline internatsionalist. Oma kodumaad armastamata mandub internatsionalism paratamatult kosmopolitismiks, muutub rahvusliku reetmise varjajaks.

Meie partei on alati otsustavalt võidelnud nende vastu, kes vastandasid patriotismi internatsionalismile. Ta kasvatab töötajaid oma kodumaa armastamise ja internatsionaalsele kohustusele ustavuse vaimus, rahvusvahelise proletaarse solidaarsuse vaimus.

Tsaari-Venemaal olid töölised ja talupojad jäetud ilma õigusteta ja pidid taluma rõhumist. Neil oli nagu kõigil inimestel oma kodumaa, mida nad armastasid, kuid neil ei olnud oma isamaad. Isamaa on klassiline, poliitiline mõiste. Kodanlik feodaalne Venemaa ei saanud olla töötajaile tõeliseks isamaaks, samuti nagu tänapäeva kapitalistlikud riigid ei saa olla isamaaks ekspluateeritavaile ja vaesusse tõugatud rahvahulkadele. Ülla sõna «isamaa» ning üldriiklikest ja üldrahvalikest huvidest sõnadetegemise sildi all püüab kodanlus ellu viia oma kasuahneid ja kitsarinnalisi klassieesmärke ning teostada vallutus- ja rõhumispoliitikat, õhutab rahvustevahelist vaenu, päästab valla imperialistlikke röövsõdu.

Teostanud kodanlik-demokraatliku, seejärel aga sotsialistliku revolutsiooni, hävitasid meie maa töölised ja talupojad tsaaritimukate, aadlike ja mõisnike võimu, kes olid allutanud meie kauni kodumaa vägivallale, rõhumisele ja mõnitamisele. Alles nõukogude võimu ajal said meie paljurahvuselise maa töötavad hulgad oma tõelise isamaa — tööliste ja talupoegade sotsialistliku isamaa. Sel pinnal tekkis ja arenes nõukogude patriotism — nõukogude inimeste piiritu ustavus ja armastus oma sotsialistliku kodumaa vastu. Seda tunnet demonstreeriti kujukalt kodusõja ja Suure Isamaasõja aastail. Oma elu säästmata kaitsesid Nõukogude kodanikud, relv käes, proletaarse revolutsiooni suuri saavutusi, sotsialismi ajaloolisi võite ning lõid veristes lahingutes täielikult puruks kõik vaenlased, kes ohustasid Nõukogude kodumaa au, vabadust ja sõltumatust. Nõukogude patriotism avaldub rahvahulkade igapäevases kangelaslikus töös, mille eesmärgiks on veelgi tugevdada sotsialistlikku korda, muuta meie riik veel tugevamaks ja jõukamaks, lähendada kommunismi võitu. Patriotism kehastub ilmekalt nõukogude rahva suures armastuses ja täielikus usalduses Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse vastu, kes viivad meie maa kõige helgemasse tulevikku.

Nõukogude patriotismis ühinevad lahutamatult NSV Liidu rahvaste ühised huvid nende parimate rahvuslike traditsioonidega. Nõukogude patriotism on üks tähtsamaid kommunismi ülesehitamise liikumapanevaid jõude.

Tõeline patriotism ei sobi kokku rahvusliku piiratuse ja upsakusega. Marksism-leninism mõistab hukka nii oma rahva huvide allakiskumise kui ka taotluse luua temale privilegeeritud, teiste rah-

vastega võrreldes erilist olukorda. Patriotism ei seisa selles, et vaimustuda kõigest kodumaisest, olgu see siis hea või halb, vaid selles, et rangelt hinnata olemasolevaid saavutusi ja halastamatult avastada puudusi, et pidevalt tugevdada oma kodumaa võimsust, kasutades nii oma maa kui ka teiste maade kogemusi.

Oma tegevuses lähtuvad kõik kommunistlikud ja töölisparteid iga maa rahvuslikest iseärasustest, väljendavad suurima täielikkusega oma rahvaste rahvuslikke huve. Samal ajal, olles teadlikud, et võitlus töölisklassi huvide eest, rahu ja oma maade rahvusliku sõltumatuse eest on ühtlasi kogu rahvusvahelise proletariaadi ürituseks, liituvad nad ja tugevdavad omavahelisi sidemeid ja koostööd.

Kommunistlikud ja töölisparteid võitlevad otsustavalt revisionistide katsete vastu üles puhuda ja suureks paisutada rahvuslikke erinevusi, vastandada neid kõigile maadele ühistele arengu põhilistele seaduspärasustele. Nad selgitavad töötajatele, et ühiste seaduspärasuste vastandamine rahvuslikele erinevustele kujutab endast katset asendada proletaarset internatsionalismi kodanlikunatsionalismiga, külvata vaenu sotsialistlike maade vahele, lahutada ühtset rahvusvahelist kommunistlikku ja töölisliikumist üksikuiks rahvusrühmadeks. Rahvusvaheline proletariaat ja tema revolutsioonilised, marksistlik-leninlikud parteid ei vaja mitte eraldumist, vaid ühinemist, mitte eraldi, omaette tegutsemist, vaid ühiseid jõupingutusi ja monoliitsust. Nende ideeline liitumine ja vennalik solidaarsus on seda vajalikumad, et kapitalistlikud monopolid loovad oma rahvusvahelisi agressiivseid ühendusi ja blokke, mis on suunatud rahuarmastavate rahvaste vastu, rahvusliku vabadusliikumise vastu, töölisklassi ning töötajate eluliste huvide vastu.

Nõukogude Liidu rahvaste sõprus ja ühtsus, sotsialistliku leeri maade vankumatu koostöö, kogu maailma töötava rahva internatsionaalne ühtsus on üheks võimsaks rahvahulkade jõu allikaks, üheks sotsialismi suureks eeliseks tema ajaloolises võistluses kapitalismiga.

LÜHIKOKKUVÕTE

Nõukogude sotsialistlik ühiskond on täiesti uus ühiskond, mida ajalugu varem ei tundnud. Ta erineb täielikult igast ekspluataatorlikust ühiskonnast. NSV Liidus on hävitatud ekspluataatorlikud klassid ja inimese ekspluateerimine teise inimese poolt. Nõukogude ühiskond koosneb kahest sõbralikust töötavast klassist — töölistest ja talupoegadest ning töötavast intelligentsist. Nõukogude korra majanduslikuks aluseks on sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisvahendite sotsialistlik omandus, mis esineb kahes vormis — riiklik ja kooperatiivne-kolhooslik omand.

NSV Liidu rahvamajandus areneb plaanipäraselt. Sotsialistliku omandi ja plaanimajanduse valitsemise tulemusena meil ei ole ega saa olla tootmisanarhiat, majanduskriise ja tööpuudust. Majandamise sotsialistlik plaanipärane süsteem tagab kõigi majandusharude järjekindla kasvu, töötajate materiaalse heaolu ja kultuuritaseme tõusu.

Nõukogude inimesed töötavad enda heaks, oma ühiskonna heaks. Meie maal on töö kohustuslik ja iga töövõimelise kodaniku auasjaks. Nõukogude riik garanteerib igale ühiskonnaliikmele õiguse tööle ja kindlustab seda tegelikkuses. NSV Liidus teostatakse sotsialistlikku printsiipi: «Igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema töö järgi.» Inimese seisundi nõukogude ühiskonnas määrab kindlaks tema töö rahva hüvanguks. Sotsialism sünnitas uue, teadliku ja austava töössesuhtumise, rahvahulkade loomingulise tõusu, mis väljendub kujukalt üldrahvalikus sotsialistlikus võistluses paremate tööedusammude eest.

Sotsialistlik ühiskondlik kord kutsus ellu elustava nõukogude patriotismi, mis innustab miljoneid inimesi ennastsalgavale tööle ja kangelastegudele meie suure sotsialistliku kodumaa õitsengu ja kuulsuse nimel. Nõukogude Liidu töötajate huvide ühtsus, nende liitumine nõukogude võimu ja Kommunistliku Partei ümber on kõige kujukamalt kehastunud kogu meie rahva moraalses ja poliitilises ühtsuses.

Nõukogude Liit on rahvusküsimuse õiglase lahendamise eeskujuks. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu ning meie maal sotsialismi ülesehitamise tulemusena on ellu viidud Kommunistliku Partei leninliku rahvuspoliitika põhiteesid. NSV Liidus on täielikult likvideeritud igasugune rahvuslik rõhumine, on kehtestatud rahvaste võrdõiguslikkus kõigil ühiskondliku ja riikliku elu aladel.

Kommunistliku Partei juhtimisel on kõik NSV Liidu rahvad teinud suuri edusamme majanduse ja kultuuri arendamisel. Nõukogude rahvaste sõprus, mis areneb sotsialistlikul alusel, on muutunud meie ühiskonna võimsaks liikumapanevaks jõuks.

VIIES PEATÜKK

TÖÖLISTE JA TALUPOEGADE SOTSIALISTLIK RIIK

1. Nõukogude ühiskonna poliitiline struktuur

Mis on riik?

Küsimus riigist on marksismis üks peamisi. Ja enne kui kõnelda Nõukogude riigist, tuleb kas või lühidaltki rääkida riigi tekkimisest ja olemusest üldse.

Ajalooteadus on kindlaks teinud, et riik ei ole mitte alati eksisteerinud. Ta tekkis selle tulemusena, et kujunes välja eraomandus tootmisvahenditele ja et ühiskond lõhenes vaenulikeks klassideks — ekspluateerijateks ja ekspluateeritavateks. Esimesteks klassideks, nagu teame, olid orjapidajate klass ja orjade klass.

Orjad moodustasid tolleaegse ühiskonna valdava enamuse, orjapidajad aga tühise vähemuse. Selleks et see vähemus saaks elanikkonna enamust oma alluvuses hoida, oli vaja erilist sunniaparaati, mis saigi nimetuse riik. Riik tekkis ühiskonnast eraldunud ametnike-juhtijate spetsiaalse aparaadi näol, eriliste relvastatud inimeste salkade (tänapäeva kodanlikes riikides politsei) näol, alalise sõjaväe, kohtu ja vanglate näol, millede abil orjapidajad hoidsid orje oma alluvuses. Orjapidajad hakkasid välja andma seadusi, milledega nad kindlustasid oma ülevõimu ja orjade õigusetut olukorda.

Nagu näeme, tekkis riik valitseva klassi poliitilise organisatsioonina oma klassivaenlaste vastupanu mahasurumiseks, ühe klassi ülevõimu säilitamiseks teise klassi üle. Selles seisabki igasuguse ekspluataatorliku riigi olemus.

Ajalugu tunneb kolme tüüpi ekspluataatorlikke riike: orjanduslikku, feodaalset ja kodanlikku. Esimesena, nagu me juba teame, tekkis orjanduslik riik. Selle asemele tuli feodaalne riik, mida feodaalmõisnikele oli vaja oma ülevõimu säilitamiseks talupoegade-pärisorjade üle. Kodanluse võimuletulekuga tekkis kodanlik riik, mille abil kodanlus proletariaati ja kogu töörahvast oma võimu all hoiab.

Selleks et petta töörahvast ja varjata kodanliku riigi ekspluataatorlikku iseloomu, maskeerivad kapitalistid oma diktatuuri (piiramatut võimu) valitavate parlamentlike asutustega, mis samuti teenivad kodanluse huvisid.

Kodanlikud riigitegelased, juristid, filosoofid, majandusteadlased, ajaloolased, ajakirjanikud ja teised kapitalismi ideoloogid (vaa-

dete ja ideede väljendajad) armastavad kiidelda sellega, et kapitalistlikes riikides valitsevat demokraatia. Sõna «demokraatia» tähendab rahvavõimu. Ent missugusest rahvavõimust võib juttu olla kodanlikes riikides, kui seal rahva põhimassi — töötajate õigused on piiratud, kui töölised ja töötava elanikkonna teised kihid, kes moodustavad ühiskonnas enamuse, on ilma jäetud tootmisvahenditest ning on majanduslikult kapitalistidest täielikult sõltuvad? Kodanlikes riikides on demokraatia faktiliselt olemas ainuüksi ekspluataatorite jaoks. Iga kodanliku riigi tõelisteks peremeesteks on kapitalistid, kes on ühinenud suurtesse liitudesse — monopolidesse —, miljonärid ja miljardärid.

Kodanlus ja tema teenrid, revisionistid, püüavad tõestada, nagu seisaks kodanlik riik klassidest kõrgemal ning kaitseks kõigi ühiskonnaliikmete huvisid. Ent see kõik on pettus, mis on välja mõeldud lihtsameelsete ja poliitikas mitteorienteeruvate inimeste jaoks.

Vaatamata sellele, et kodanlike riikide vormid on mitmesugused, on nende olemus ühesugune: kodanluse diktatuur. Iga kapitalistlik riik, olgu see kuningriik nagu Inglismaa, või vabariik nagu Ameerika Ühendriigid või Prantsusmaa, kaitseb kapitalistide huve, on nende käes töötajate rõhumise vahendiks. Riigi klassiolemust ei määra mitte riigi vorm, vaid see, kellele, missugusele klassile kuulub riigis võim.

Nõukogude riik on uut tüüpi riik

Luues uut, Nõukogude riiki juhindus töölisklass marksismi-leninismi õpetusest selle kohta, et ilma vana, kodanliku riigimasina purustamiseta ja sotsialistliku riigi loomiseta ei saa töörahvas oma vaenlasi lõplikult võita, kindlustada oma võimu ega üles ehitada sotsialistlikku ühiskonda.

Elu on seda marksismi-leninismi tähtsat teesi täielikult kinnitanud. Ilma oma tugeva riigita ei oleks meie maa töölised ja talupojad võimul püsinud, oleksid olnud relvitud oma arvukate sise- ning välisvaenlaste ees, poleks suutnud teostada majanduse, kultuuri ja kogu majandusliku ning poliitilise elu sügavat ümberkujundamist sotsialismi alustel, ei oleks saanud selliste hiiglaslike sammudega edasi arendada riigi tootlikke jõude, kaitsta ja suurendada sotsialistliku revolutsiooni saavutusi.

Nõukogude sotsialistlik riik erineb põhjalikult ekspluataatorlikest riikidest.

Milles seisab see erinevus?

Eelkõige selles, et Nõukogude riik kujutab endast rahva — tööliste, talupoegade ja töötava intelligentsi võimu. Kõigis sotsialismieelsetes riikides võim aga oli ja on väikese, töörahvast rõhuva kildkonna käes.

Nõukogude sotsialistlik riik, samuti nagu rahvademokraatlikud riigidki, on vahendiks töörahva vabastamiseks igasugusest ekspluateerimisest ja rõhumisest. Kõik sotsialismieelsed riigid aga olid ja on vaid vahendiks ekspluataatorite käes rahvamasside orjastamiseks ning rõhumiseks.

Kõigi ekspluataatorlike riikide eesmärgiks on säilitada ja kindlustada ekspluateerimisele ja rõhumisele tuginevat riigikorda. Sotsialistliku riigi eesmärgiks on aga tema olemasolu algusest peale olnud hävitada igasugune inimese ekspluateerimine, luua niisugune ühiskond, kus ei ole klasse, kus kaob igasugune sundimise vajadus ja järelikult ka vajadus riigi järele.

Sotsialistlik riik on vajalik ekspluataatorlike klasside mahasurumiseks, sotsialismi ja kommunismi ülesehitamiseks, töörahva revolutsiooniliste saavutuste kaitsmiseks. Meie maal on purustatud vana ühiskond, likvideeritud ekspluataatorlikud klassid, kaotatud inimese ekspluateerimine ning rahvuslik rõhumine. NSV Liidus on üles ehitatud uus, sotsialistlik ühiskond, mis koosneb kahest sõbralikust klassist — töölistest ja talupoegadest ning rahvaintelligentsist. Käesoleval ajal lahendavad nõukogude inimesed oma riigi abil Kommunistliku Partei juhtimisel kommunistliku ühiskonna ülesehitamise grandioosset ülesannet.

Nõukogude riik kujutab endast töölisklassi diktatuuri. Marksism-leninism õpetab, et ilma töölisklassi ja tema partei juhtimiseta, ilma proletariaadi diktatuurita ei ole võimalik saavutada ekspluataatorliku korra hävitamist ega kommunismi võitu.

Kodanluse ideoloogid ja samaaegselt nendega ka kaasaegsed revisionistid püüavad proletariaadi diktatuuri kujutada demokraatia likvideerimisena. On see väide õige? Muidugi mitte! See väide on läbinisti vale. Kuidas on asi tegelikult? Tulnud võimule, teostab töölisklass diktatuuri ainult ekspluataatorite vastu, sotsialismi vaenlaste vastu. Samal ajal tähendab proletariaadi diktatuur tõelist demokraatiat kõigile töötajatele, s. o. elanikkonna määratu suurele enamikule.

Pärast seda, kui ekspluataatorlikud klassid on likvideeritud ja sotsialism võitnud, tähendab töölisklassi diktatuur seda, et töölisklass säilitab juhtimise kogu töörahva üle võitluses kommunistliku ühiskonna loomise eest ning kõigi ja igasuguste klassierinevuste järkjärgulise likvideerimise eest, mis sotsialismi tingimustes on veel tööliste ja talupoegade vahele jäänud. Töölisklass kui kaasaja kõige revolutsioonilisem klass on võtnud endale vana ühiskonna purustaja ja uue ühiskonna looja suure osa. Kellel siis veel, kui mitte temal tuleb see suur üritus võiduka lõpuni viia.

Töölisklass on tooniandjaks kogu meie riiklikus, majanduslikus ja ühiskondlikus elus, on kõigile töötajaile eeskujuks kommunistliku ülesehitustöö ja kommunismi eest peetava ennastsalgava võitluse ülesannete sügava mõistmisega.

Meie maa töölisklass, keda juhib partei, täidab oma juhtivat osa kommunistlikus ülesehitustöös edukalt sellepärast, et teda seovad tihedad ja purustamatud sidemed töötava talurahva laiade hulkadega, et ta on selle töötavate klasside suure liidu hingeks ja juhiks. Töölisklassi ja talurahva liit on Nõukogude riigi, tema tugevuse ja jõu põhialuseks. Vladimir Iljitš rääkis, et tööliste ja talupoegade liit on maailma kõige

imepärasem jõud, mis on suuteline teostama kõige suuremaid ajaloolisi ülesandeid. Just sellepärast õpetabki meie partei hoidma tööliste ja talupoegade liitu nagu silmatera ning seda väsimatult tugevdama.

Nõukogude riik kujutab endast uut tüüpi riiki.

Nõukogude riik väljendab ning kaitseb valvsalt Nõukogude Liidu tööliste, talupoegade ja intelligentsi huvisid, võitleb visalt ja järjekindlalt uue sõja õhutajate vastu, rahvaste vahel kindla ja kestva rahu maksmapanemise eest.

Riik üleminekul kommunismile

Nagu juba öeldud, oli kord aeg, mil riiki veel olemas ei olnud. Riik tekkis teatud tingimustes. Marksism-leninism õpetab, et sama paratamatult kui riik minevikus tekkis, peab ta ka tulevikus ühiskondliku elu areenilt kaduma. Tema järele ei ole vajadust, ta sureb järk-järgult välja. See toimub kommunismi ajal. Ühiskonna valitsemise funktsioonid kaotavad oma poliitilise iseloomu ning muutuvad ühiskonna asjade vahetuks juhtimiseks rahva poolt.

Millal ja kuidas see toimub?

Eelkõige tuleb silmas pidada, et mitte igasugune riik ei sure välja. Mõelda näiteks, et kodanlik riik sureb välja või likvideerub iseenesest, on sama lootusetu, nagu on lootusetu oodata, et ekspluataatorid loobuksid ekspluateerimisest või et hundid lakkaksid söömast lambaid. Niisugune riik ei sure välja, vaid ta hävitatakse. Hävitada võib teda ainult proletaarne revolutsioon. Võitnud proletariaat peab purustama ekspluataatorite riigi — niisugune on sotsialistliku revolutsiooni võidu esimene ja kohustuslik tingimus kõigis maades. Sellele eluliselt tähtsale järeldusele tuli töölisklass pikaajalise ning raske revolutsioonilise võitluse tulemusena. Töölisklass loob omaenda sotsialistliku riigi, mis läbib oma arengus terve rea etappe ning peab edaspidi välja surema.

Niisiis, ainult sotsialistlik riik on võimeline välja surema ning ta sureb välja teatavates tingimustes.

Millal sureb riik välja? Anarhistid, see tähendab igasuguse riigivõimu vastased, nõuavad igasuguse riigi viivitamatut kaotamist ning hävitamist. Sellega astuvad nad välja mitte ainult kodanliku riigi, vaid ka sotsialistliku riigi — proletariaadi diktatuuri vastu. Niisugune seisukoht on töötajate suhtes vaenulik, sest ilma kindla ja tugeva sotsialistliku riigita ei ole võimalik kaitsta revolutsiooni saavutusi ning üles ehitada sotsialismi. Teised marksismi-leninismi vaenlased — revisionistid — räägivad, et töörahvale on riiki vaja ainult lühikeseks ajaks: ainult revolutsiooni algperioodil ja sedagi ainult mahajäänud maades. Revisionistide arvates peab sotsialistlik riik välja surema juba sotsialismi ajal. Kuid need vaated erinevad anarhistide vaadetest väga vähe ning on samuti töötajate suhtes vaenulikud.

Rääkides riigi väljasuremisest, rõhutab marksism-leninism eelkõige seda, et see on p i k a a j a l i n e ja j ä r k j ä r g u l i n e protsess. V. I. Lenin kirjutas: «...ei saa juttugi olla *tulevase* «väljasu-

remise» momendi kindlaksmääramisest, seda enam, et see on teatavasti pikaldane protsess.»[1]

Riik sureb välja alles kommunistliku ühiskonna arenemise kõrgemas staadiumis. V. I. Lenin rõhutas: «Riigi täielikuks väljasuremiseks on vajalik täielik kommunism.»[2]

Riigi väljasuremine ei olene üksikute isikute või organisatsioonide soovist, vaid teatud tingimustest, eeldustest, mis luuakse kommunismi ülesehitamise käigus, see oleneb kommunismi kõrgema faasi arenemise kiirusest. Töötanud välja riigi väljasuremise küsimuse, arvestab marksism-leninism sisemisi ja väliseid tingimusi.

Riigi väljasuremise majanduslikuks aluseks on niisugune materiaalsete väärtuste tootmise ning tootlikkuse kõrge areng, mis võimaldab luua produktide külluse, mis on vajalik kommunistliku vajaduste järgi jaotamise printsiibi teostamiseks. Riigi väljasuremiseks on tarvis likvideerida mitte ainult ekspluataatorlikud klassid ning kõik parasiitlikud elemendid, vaid ka klassierinevused tööliste ja talupoegade vahel. Tarvis on samuti üle saada olulistest erinevustest linna ja maa vahel, vaimse ja füüsilise töö vahel. Riigi väljasuremiseks on vajalik kõigi ühiskonnaliikmete kõrge teadlikkus ja kultuuriline tase, on vaja seda, et inimesed järk-järgult harjuksid vabatahtlikult töötama oma võimete järgi, ilma sundimiseta kinni pidama elementaarsetest ühiskondlikest käitumisnormidest.

«Riik,» kirjutas V. I. Lenin, «võib täielikult välja surra siis, kui ühiskond viib ellu põhimõtte: «igaüks oma võimete kohaselt, igaühele tema vajaduste järgi», s. o. siis, kui inimesed niivõrd harjuvad pidama ühiselu põhireegleid ja kui nende töö on niivõrd produktiivne, et nad vabatahtlikult töötavad oma *võimete kohaselt*.»[3]

Niisugused on riigi väljasuremise sisemised tingimused. Siit on näha, et käesoleval ajal ei ole niisugused tingimused valminud ei Nõukogude Liidus ega üheski teises sotsialistlikus riigis. Nõukogude rahva võitlus kommunismi materiaalse-tehnilise baasi loomise eest, materiaalsete väärtuste külluse saavutamise eest tähendab riigi väljasuremiseks vajalike majanduslike tingimuste ettevalmistamist. Klassipiiride järkjärguline kadumine, linna ja maa, vaimse ning füüsilise töö vahelistest olulistest erinevustest ülesaamine, tööliste ja talupoegade liidu ning rahvaste sõpruse edasine tugevdamine, sotsialistliku demokraatia igakülgne arendamine — kõik see valmistab ette tingimusi riigi väljasuremiseks.

Nende tingimuste ettevalmistamisel etendab suurt osa sotsialistlik riik ise. Meie majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö määratu suur ulatus partei poolt välja töötatud riiklike plaanide alusel näitab, kuidas kasvab sotsialistliku riigi osatähtsus kommunistlikus ülesehitustöös. Kommunismi laiaulatusliku ülesehitustöö perioodil omandab Nõukogude riigi majanduslik-organisatsiooniline, kultuuri- ning kasvatustöö edasise hoo.

---

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 25. kd., lk. 427.
[2] Sealsamas, lk. 436.
[3] Sealsamas, lk. 438.

Riigi väljasuremiseks on vajalikud ka välised eeltingimused. Kuni eksisteerivad imperialistlikud jõud, kes ähvardavad meie maad sõjalise kallaletungiga, ei või riigi väljasuremisest juttugi olla. «Praegustes tingimustes,» ütles N. S. Hruštšov, «tähendab sotsialistliku riigi nõrgendamine vaenlaste abistamist. Kui imperialistid ei suuda meid praegu purustada, siis revisionistid tegelikult soovitavad meil endil relvad käest ära anda, hävitada riigiorganid, kes tagavad meie maa kaitse, ja anda end sel viisil vaenlase meelevalla alla.»

XXI kongressi otsustes rõhutatakse, et meie riigi edasine tugevdamine, tema majandusliku osatähtsuse ja kaitsevõime tõstmine on kommunistliku ülesehitustöö üleva programmi eduka täitmise tähtsamaks eeltingimuseks.

Ei tule mõelda, et riik sureb välja ning ühiskonda ei jää mingisugust organisatsiooni, et algab anarhia valitsemisaeg. Võhiklikud inimesed kujutavad endale kommunistlikku ühiskonda ette kui mingit vormitut, organiseerimata inimmassi. Kuid see on ekslik kujutlus. Vastupidi — kommunistlik ühiskond on ühiskond, kus valitseb inimeste kõrgetasemeliselt organiseeritud ja ladus koostöö.

Tootmise, teaduse ja tehnika kõrge tase kommunismi tingimustes nõuab töö plaanipärast ja organiseeritud jaotamist erinevate tootmisharude vahel, tööaja ühiskondlikku reguleerimist, kusjuures arvestataks tootmisprotsesside iseärasusi. Materiaalsete ja kultuuriliste väärtuste jaotamine vajaduste järgi, laste ühiskondlik kasvatamine ja teised ühiskondlikud küsimused kommunismi tingimustes nõuavad teatud organisatsioonivorme. Kuid need pole enam mitte riiklikud ega poliitilised, vaid ühiskondlikud organisatsioonid.

ÜLKNÜ XIII kongressil peetud kõnes ütles N. S. Hruštšov: «Me räägime, et kommunismi ajal sureb riik välja. Kuid missugused organid säilivad? Ühiskondlikud! Kas nimetatakse neid komsomoliks, ametiühinguteks või kuidagi teisiti, kuid need on ühiskondlikud organisatsioonid, kelle kaudu ühiskond hakkab reguleerima oma suhteid. On tarvis juba rajada teed sellele, harjutada inimesi, et nad omandaksid sellise tegevuse alal oskusi.»

Niisiis tähendab riigi väljasuremine sotsialistliku riikluse arenemist kommunistlikuks ühiskondlikuks omavalitsuseks. Ühiskonna asjade juhtimine kaotab poliitilise iseloomu, riigiorganite asemele tekivad järk-järgult ühiskondliku omavalitsuse organid või organisatsioonid. Niisugune on poliitilise organisatsiooni, riikluse arenemise üldine suund üleminekul kommunistlikule ühiskonnale.

Sotsialistliku riikluse arenemise peasuund

Sotsialistlik riik on kõige demokraatlikum riik. Kodanlikus riigis on ainult elanikkonna tühisel vähemusel — rikastel, ekspluataatoritel — õigus riigiasju juhtida, elanikkonna enamik aga — töörahvas, ekspluateeritavad — on sellest õigusest ilma jäetud. Nad kõrvaldatakse kõigi vahenditega valitsemise juurest. Sotsialistlik riik on organiseeritud nii, et kõige laiemad töörahva hulgad võtavad otsustavalt osa riiklike ja

ühiskondlike asjade juhtimisest. Tõmmata kõik kodanikud kõigi riigiasjade, kogu majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö juhtimisest osa võtma — selles seisabki sotsialistliku riikluse arenemise peasuund.

«Meile,» räägib N. S. Hruštšov, «tähendab demokraatia tõelist rahvavõimu, töötavate rahvahulkade isetegevuse ja aktiivsuse igakülgset arenemist, nende omavalitsust.» Sotsialistlik riik on töörahva enda poliitiliseks organisatsiooniks, riigivõimuorganid luuakse rahva poolt, on rahva ees vastutavad ning annavad talle aru, teenivad tema huvisid. Kõige massilisemaks, kogu elanikkonda haaravaks organisatsiooniks on töörahva saadikute nõukogud. See on vahetult riiklik organisatsioon, Nõukogude riigi poliitiline alus. Nõukogud esindavad 134 miljonit valijat, s. t. faktiliselt kogu täiskasvanud elanikkonda riigis.

Riigivõimuorganite kõrval on meil terve rida ühiskondlikke massiorganisatsioone: ametiühingud, Kommunistlik Noorsooühing, kooperatiivid, samuti spordiorganisatsioonid, teaduslik-tehnilised ühingud, haridusseltsid, loomingulised liidud jne., mis koondavad oma ridadesse kümneid miljoneid nõukogude inimesi. Kõigis nendes massiorganisatsioonides kajastub sotsialistliku riigikorra sügavalt demokraatlik iseloom, kõik need organisatsioonid arendavad rahvahulkade initsiatiivi ja isetegevust.

Nõukogude riigi juhtivaks ja suunavaks jõuks on partei. Meie riigi töörahvas on oma kogemuste najal kontrollinud ning veendunud selles, missugust määratu suurt osa täidab meie elus kommunistide partei. Partei kui ühiskondliku organisatsiooni kõrgeim vorm, kui töörahva eesrindlik väesalk juhib kõiki ühiskondlikke ja riiklikke organisatsioone. Sedamööda, kuidas organisatsiooni poliitilised, riiklikud vormid järk-järgult asenduvad mitmesuguste ühiskondlike organisatsioonidega, partei juhtiv osa järjest kasvab ja tugevneb.

Sotsialistliku riigi kui tõelise rahvavõimu organi iseloomulikuks jooneks on see, et oma ülesandeid lahendab ta eelkõige kasvatus- ja veenmismeetoditega. Sundimine ei ole sotsialistliku riigi tegevuses kunagi olnud peameetodiks. Sunniabinõude sfäär kitseneb praegu veelgi, oma teravikuga on need abinõud suunatud ainuüksi imperialistide poolt saadetava agentuuri, samuti varaste ja sulide vastu, ühiskondliku omandi riisujate, päevavaraste, kuritahtlike huligaanide, mõrvarite ja teiste ühiskonnavastaste elementide vastu.

Sotsialistliku riigi seadused võetakse vastu kõige laiemate rahvahulkade kogemusi arvestades. Need seadused kajastavad kogu rahva huve. V. I. Lenin pidas vajalikuks, esiteks, «... välja selgitada see, mis on kohtadel ära tehtud, ja võtta see nendesse seadus-eelnõudesse, mis antakse riigiasutuste nimel ...»[1], ning teiseks, et rahvahulgad ise veenduksid nende või teiste nõukogude võimu ürituste vajalikkuses.

---

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 31. kd., lk. 466.

Pidades silmas Lenini juhendeid, loevad partei ja Nõukogude valitsus oma kohuseks pidada kõigis põhilistes üldriiklikku tähtsust omavates küsimustes nõu rahvaga. Tuletagem meelde niisuguste tähtsate seaduseelnõude üldrahvalikku arutlust, nagu eelnõud tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise ümberkorraldamisest, masina-traktorijaamade reorganiseerimisest ja kolhoosikorra edasiarendamisest, pensionidest, kooli sidemetest tootmisega jt.

Sotsialistliku riikluse arenemise käigus kommunistlikuks omavalitsuseks lähevad riigi funktsioonid järk-järgult üle ühiskondlikele organisatsioonidele ja mitmesugustele ühiskondlikele omavalitsusorganitele.

Suured muudatused toimuvad rahvamajanduse juhtimise süsteemis. Riigivalitsemisorganid (ministeeriumid, komiteed, mitmesuguste majandusharude valitsused) asenduvad järk-järgult teistega — majanduse planeerimise ja juhtimise ühiskondlike organitega. Majanduse tulevase organisatsiooni algkujuks luges V. I. Lenin rahvamajanduse nõukogusid. Ta rääkis, et vanale valitsemisaparaadile on määratud surra, kuna aga «... Kõrgema Rahvamajandusnõukogu tüüpi aparaat on määratud kasvama, arenema ja tugevnema, hõlmates kogu organiseeritud ühiskonna peamise tegevuse»[1].

Ühiskondlikule kommunistlikule omavalitsusele ülemineku protsessis kasvab ühiskondlike organisatsioonide osatähtsus. Juba nüüd on selge, et paljud riigiorganite poolt täidetavad funktsioonid lähevad järk-järgult üle ühiskondlike organisatsioonide kompetentsi. Elu näitab, et eelkõige on need niisugused funktsioonid, nagu elanikkonna meditsiiniline ja kultuuriline teenindamine, kehakultuuri ja spordi arendamine, ühiskondliku korra kindlustamine jne.

Juba enne sõda andis Nõukogude riik ametiühingutele üle töörahvakomissariaadi funktsioonid, usaldades ametiühingutele töökaitse ja sotsiaalkindlustuse. Käesoleval ajal moodustab ametiühingute käsutuses olev sotsiaalkindlustuse riiklik eelarve 64 miljardit rubla. NLKP Keskkomitee 1957. aasta detsembripleenumi otsuste alusel laieneb ametiühingute osavõtt riigi arendamise plaanide väljatöötamisest, majanduslike ja riiklike organite tegevusest, kontrolli teostamisest töö põhiküsimuste, töötasu ning tööliste ja teenistujate elutingimuste üle.

Kuni käesoleva ajani juhtis meil kehakultuuriliikumist riiklik organ — Kehakultuuri- ja Spordikomitee. Nüüd on loodud vabatahtlike spordiühingute liit, mis on mitte riiklik, vaid ühiskondlik organ. Ei ole ka vajadust selle järele, et kõigi kultuurilise teenindamisega seotud küsimustega tegeleksid ainult riiklikud organid. Aeg on küps selleks, et kõrvuti riiklike teatrite ja muusikakollektiivide võrguga peavad kõige laialdasemalt arenema hakkama kõik massilise kunstilise isetegevuse vormid.

Tingimustes, kus enneolematult on tugevnenud nõukogude ühis-

---

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 27. kd., lk. 323.

konna moraalne ja poliitiline ühtsus, kus rahvas on senisest veelgi tihedamalt koondunud partei ja nõukogude võimu ümber, peavad ühiskondliku korra ja sotsialistliku ühiselu reeglite kindlustamise küsimused üha rohkem üle minema ühiskondlike organisatsioonide kompetentsi. Asi areneb selles suunas, nagu näitas oma ettekandes XXI kongressile seltsimees N. S. Hruštšov, et «avaliku korra ja julgeoleku tagamise funktsioone täidaksid niisuguste riiklike asutuste kõrval nagu miilits ja kohtud paralleelselt ka ühiskondlikud organisatsioonid». Ühiskondliku korra kindlustamiseks loob sotsialistlik ühiskond niisugused vabatahtlikud organid nagu rahvamiilits, seltsimehelikud kohtud jt.

On arusaadav, et riiklike organite mõningate funktsioonide üleandmist tuleb teostada ilma kiirustamiseta, sedamööda kuidas inimesed järjest aktiivsemalt hakkavad osa võtma ühiskondlike asjade juhtimisest.

Samuti on mõistetav, et mõnede funktsioonide üleminek riiklikelt organitelt ühiskondlikele organisatsioonidele ei tähenda sugugi sotsialistliku riigi osatähtsuse nõrgenemist kommunismi ehitamisel. Rea riiklike organite funktsioonide täitmine ühiskondlike organisatsioonide poolt laiendab ja tugevdab sotsialistliku ühiskonna poliitilist alust ning tagab sotsialistliku demokraatia edasiarendamise, riiklikud organid aga saavad võimaluse keskendada veelgi rohkem tähelepanu majanduse arendamisele, mis moodustab meie korra materiaalse baasi.

Sotsialistlik riik on töörahva suurimaks saavutuseks. V. I. Lenin näitas, et meil on õigus uhke olla sellele, et oleme loonud sotsialistliku riigi ning pannud seega aluse uuele ajastule inimkonna ajaloos — kommunismi võidu ajastule. Nõukogude inimesed on eluliselt huvitatud Nõukogude riigi kui kommunismi ülesehitamise tähtsa vahendi, kui rahu ja rahvaste vahelise sõpruse eest peetava võitluse võitmatu kantsi võimsuse igakülgsest tugevdamisest.

Ettekandes NLKP XXI kongressil rääkis N. S. Hruštšov, et riigi väljasuremise küsimust ei saa endale lihtsustatult ette kujutada nagu sügisest lehelangust, millal lehtede mahalangemise tagajärjel jäävad puul järele paljad oksad. Ta märkis, et riigi väljasuremise küsimus, kui seda dialektiliselt käsitada, on küsimus sotsialistliku riikluse arenemisest kommunistlikuks ühiskondlikuks omavalitsuseks. Ka kommunismi tingimustes jäävad alles mõned ühiskondlikud funktsioonid, mis on analoogilised praegustele riigi funktsioonidele, kuid nende teostamise iseloom ja viisid on teistsugused kui praegusel arengustaadiumil.

Ainult siis, kui valmivad vajalikud sisemised tingimused, kui on täielikult kõrvaldatud oht, et imperialistid võivad meile kallale tungida, ainult siis sureb riik välja. See aga toimub kommunismi täieliku võidu korral.

2. Tõeliselt demokraatlik võim

Nõukogud on rahvavõimu organid

NSV Liidu Konstitutsioonis on öeldud, et kogu võim meie maal kuulub linna ja maa töörahvale töörahva saadikute nõukogude näol. Nõukogud moodustavad meie riigi poliitilise aluse. See on täiesti uus riigivõimu vorm, tõeliselt rahvaliku, tõeliselt demokraatliku võimu riigivorm.

Varsti pärast nõukogude võimu kehtimapanekut kirjutas V. I. Lenin: «Seltsimehed töötajad! Pidage meeles, et t e i e i s e valitsete nüüd riiki... T e i e nõukogud on nüüdsest peale riigivõimuorganid, täievolilised, otsustavad organid.»[1]

Töörahva saadikute nõukogud, alates kohalikest nõukogudest külades ja linnades kuni NSV Liidu Ülemnõukoguni, teostavad kogu riigivõimu Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kogu territooriumil. Nõukogud liidavad ühte, ühtseks riigiks kogu elanikkonna, kõik meie maa rahvused ja rahvusrühmad ning loovad sellega võimaluse Nõukogude Liidu rahvaste üldiste ülesannete edukaks lahendamiseks. Samal ajal annavad nad võimaluse igakülgselt ja sügavalt arvestada ning rahuldada maa eri osades elavate töötajate spetsiifilisi (erilisi) vajadusi ja huvisid, nii rahvuslikke (liidu- ja autonoomsetes vabariikides ning rahvusringkondades) kui ka kohalikke (külades, alevites, kišlakkides, auulides, rajoonides, linnades, oblastites, kraides).

Nõukogud on rahvale lähedane, kallis võim. Nad valitakse töötajate endi poolt tööliskiassi, kolhoositalurahva ja töötava intelligentsi parimate, kõige lugupeetavamate ja autoriteetsemate inimeste hulgast. Eesrindlikud inimesed rahva hulgast juhivad nõukogude kaudu ja rahva nimel riiki. Nõukogud kindlustavad miljonite töötajate aktiivse osavõtu riigi juhtimisest.

Nõukogud on loendamatute niitidega seotud kõigi töötajatega. On küllaldane, kui öelda, et NSV Liidu Ülemnõukogusse, liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogudesse ja kohalikesse nõukogudesse kuulub rohkem kui 1 miljon 800 tuhat rahvasaadikut — töölist, talupoega ja teenistujat, kellel on alaline ja tihe side oma valijatega. Peale selle kuulub rohkem kui kaks ja pool miljonit töötajat kohalike nõukogude mitmesugustesse alalistesse komisjonidesse ning, võttes osa arvukate riiklike küsimuste arutamisest ning otsustamisest, avaldavad nõukogude tööle suurt mõju.

Nõukogud on tööliste ja talupoegade võimu internatsionaalsed organid. Neisse valitakse ja nende kaudu teostavad rahva võimu töötajad sõltumatult oma rahvusest või rassist. Nõukogud kehastavad endas ning väljendavad tegelikult NSV Liidu rahvaste koostööd ja sõprust, kõigi nõukogude inimeste suurt vendlust, mis on meie paljurahvuselise riigi võimsaks jõuallikaks.

Meie nõukogud on tõelised rahvavõimuorganid ning nõukogude kord on tõeliselt demokraatlik kord.

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 26. kd., lk. 271.

Nõukogude kodanike põhiõigused ja -kohustused

Nõukogude võim on kõigile meie maa kodanikele kindlustanud niisugused õigused, missuguseid ei ole ega saagi olla kapitalistlike maade töötajatel. Need õigused on fikseeritud NSV Liidu Konstitutsioonis. Kodanlike riikide konstitutsioonid deklareerivad samuti kodanike mitmesuguseid õigusi. Tegelikkuses aga ilmneb, et kapitalistlike maade töötajad neid õigusi kasutada ei saa. Nõukogude Liidu Konstitutsioon erineb kodanlike maade konstitutsioonidest põhjalikult just selle poolest, et ta mitte ainult et deklareerib kodanike kõige demokraatlikumaid õigusi, vaid mis kõige tähtsam — garanteerib ja kindlustab ka nende elluviimist.

Nõukogude riik annab kõigile NSV Liidu kodanikele õiguse tööle. See tähendab, et igal NSV Liidu kodanikul on garanteeritud töö töötasuga, mis vastab töö hulgale ja kvaliteedile. Õigust tööle meil lihtsalt ei deklareerita, vaid seda kindlustatakse ka tegelikult. See on nõukogude inimeste suur saavutus, millest kapitalistlike maade töötajad ainult unistavad. Nendes maades tegelikult ei ole ega saagi olla õigust tööle. Kodanlikud riigid ei garanteeri töölistele õigust tööd saada. Kapitalistlik kord sünnitab alatist massilist tööpuudust. Tööpuudus on kapitalistidele kasulik, andes neile võimaluse alandada töötajate tööpalka ja suurendada oma kasumeid. Kapitalistliku ühiskonna aluseks on eraomand, rikastepäevavaraste omand. Just seda kokkuröövitud omandit kaitsevadki kõigi kodanlike maade konstitutsioonid. Meil, Nõukogude Liidus, võib iga inimene tööd saada sellepärast, et rahvamajandust juhitakse plaani järgi ja et meie majandus järjekindlalt kasvab, sellepärast et meil ei ole ega saagi olla majanduskriise.

Nõukogude riik on andnud kõigile NSV Liidu kodanikele õiguse puhkusele. Meie maal on töölistele ja teenistujatele kehtestatud 7-tunniline tööpäev, selle lühendamisega raskete töötingimustega kutsealadel 6 ja isegi 4 tunnini. Alates 1956. aastast on lühendatud kõigi tööliste ja teenistujate tööpäeva puhkepäevadele ja pühadele eelnevatel päevadel 2 tunni võrra. Alaealiste tööpäeva on lühendatud 6 tunnini. 1962. aastal lähevad meie maal töölised ja teenistujad üle 40-tunnilisele töönädalale, 1964. aastast alates aga algab üleminek 35—30-tunnilisele töönädalale, kusjuures tunduvalt suureneb ka töötasu. Nõukogude Liit saab kõige lühema tööpäeva ning kõige lühema töönädalaga maaks maailmas. Peale puhkepäevade on töölistele ja teenistujatele sisse seatud iga-aastane puhkus palga edasimaksmisega. Töötajate kasutada on arvukad puhkekodud, sanatooriumid, kultuurimajad, klubid, teatrid, kinod, raamatukogud, lugemissaalid, pargid ja spordiväljakud. Seitsme aasta plaanis nähakse ette rahva elatustaseme tunduv tõus ning luuakse eeldused materiaalsete hüvede külluse saavutamiseks. Linnades ja töölisasulates ehitatakse seitsme aasta jooksul ligikaudu 15 miljonit korterit, mis ületab kogu nõukogude võimu aastatel loodud

elamufondi linnades. Peale selle ehitatakse maa-asulates 7 miljonit elumaja. Tööliste, teenistujate ja kolhoosnikute reaaltulu kasvab ühe töötaja kohta arvestatult 40 protsendi võrra.

Nõukogude riik annab kõigile NSV Liidu kodanikele õiguse ainelisele kindlustusele vanaduses, haiguse ja töövõime kaotamise korral. Ta teostab oma kulul tööliste ja teenistujate sotsiaalkindlustust, maksab neile pensioni ja abiraha vanaduspäevil, haiguse ja töövõime kaotamise korral. 1956. aasta juulis võttis NSV Liidu Ülemnõukogu vastu uue seaduse riiklike pensionide kohta. Selle seadusega on paljude pensionäride pensione tunduvalt suurendatud. Kolhoosnikud saavad vanaduses, samuti haiguse ja töövõime kaotamise korral ainelist kindlustust oma kolhoosilt, vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale. Kõigile NSV Liidu kodanikele võimaldatakse riigi kulul tasuta arstiabi.

Käesoleval seitseaastakul tõstetakse pensione täiendavalt veelgi, suurendatakse riiklikke assigneeringuid haridusele, meditsiinilisele teenindamisele, tunduvalt laieneb lasteaedade ja -sõimede võrk.

Hoopis teistsugune on olukord kodanlikes riikides. Kapitalistid ei hoolitse mitte tööliste elutingimuste ega nende töötingimuste parandamise eest, vaid selle eest, et pressida endale välja rohkem kasumit. Enamikus kapitalistlikes riikides saab tööline töövõime kaotuse korral otsekohe lõpparve ja siis võid kas või hundi kombel uluda, — kellel on asja invaliidiga? Kui saabub vanadus, visatakse tööline ilma igasuguse materiaalse kindlustuseta vabriku värava taha. Ent vanadus saabub kapitalistlikus ühiskonnas varakult. Ameerika tehaste väravatel võib lugeda teadaandeid: «Üle 40 aasta vanuseid isikuid tööle ei võeta.» Kapitalistlikes maades peavad töötajad end ravima oma vähese sissetuleku arvel. Ameerika Ühendriikides näiteks on igasugune arstiabi tasuline. Kuid saadav palk ei võimalda paljudel Ameerika kodanikel arstiabi kasutada. Rahvusliku Tervishoiu Valitsuse andmeil ei ole ühel neljandikul maa elanikkonnast võimalik rahapuuduse tõttu arstiabi kasutada. Põhiliselt on ravi tasuline ka Prantsusmaal, Itaalias ja teistes kapitalistlikes maades.

Mitte ainult töölised, vaid ka talupojad elavad kapitalistlikes maades alalises hirmus oma tuleviku pärast. Tabab talupoega haigus, tekib kehaline vigastus või juhtub tulema viljaikaldus või loomad lõppema — ja talupoja majapidamine varisebki kokku. Abi ei ole talupoegadel kusagilt oodata. Igal aastal laostuvad miljonid talupojad, siirduvad ükskõik missuguse töö otsinguil linnadesse, et ainult mitte nälga surra. Aga töötuid on seal niigi palju.

Nõukogude riik on andnud kõigile NSV Liidu kodanikele õiguse haridusele. See õigus on kindlustatud alg- ja keskkoolide ning kõrgemate õppeasutuste laialdase võrgu olemasoluga ja emakeelse õpetusega. Meie maal õpib mitmesugustes õppeasutustes ligi üks neljandik elanikkonnast. Sealjuures on õpetus kõik-

jal tasuta ja toimub riigi kulul. Kõrgemate koolide üliõpilaste ja keskeriõppeasutustes õppijate valdav enamus saab riiklikku stipendiumi. Võib julgesti öelda, et meie rahvas on nõukogude võimu tingimustes saanud kõige haritumaks rahvaks maailmas. Eredaks näiteks partei ja Nõukogude riigi suurest hoolitsusest sirguva põlvkonna kasvatamise ja hariduse eest on otsused kooli ja elu sidemete tugevdamise ning internaatkoolide ehitamise kohta, mis võeti vastu NLKP Keskkomitee initsiatiivil. On nähtud ette ehitada seitsme aasta jooksul internaatkoole 2,5 miljoni kohaga. Nendes koolides on lapsed täielikult riigi ülalpidamisel.

Kapitalistlikes maades on töötajate lastel äärmiselt raske saada kesk- ja seda enam kõrgemat haridust. Ainult üksikutel neist õnnestub pääseda kõrgematesse õppeasutustesse. Asi on selles, et valitsevad klassid ei ole huvitatud sellest, et teha suuri kulutusi tööliste ja talupoegade laste haridusele. Vastupidi, kodanlusele on kasulik, et rahvahulgad elaksid harimatuses ja vaimupimeduses: nii on neid kergem sõnakuulmises hoida. Kapitalimaades õpetatakse tööliste ja talupoegade lapsi ainult sel määral, kui on tarvis selleks, et rahuldada kapitalistide vajadusi ainult elementaarseid (kõige algelisemaid) teadmisi omavate tööliste järele. Asumaades on elanikkonna valdav enamus täiesti kirjaoskamatu. Kodanlikes riikides saavad kesk- ja kõrgema hariduse peamiselt jõukate inimeste lapsed.

NSV Liidu Konstitutsioon annab kõigile Nõukogude kodanikele sõnavabaduse, trükivabaduse, koosolekute ja miitingute vabaduse, tänavrongkäikude ja meeleavalduste vabaduse. Need Nõukogude kodanike vabadused kindlustatakse sellega, et meie maal trükikojad, paberitagavarad, ajalehed, kirjastused, raadiojaamad ja ühiskondlikud hooned on antud töörahva ja tema organisatsioonide käsutusse.

Nõukogude võim loob kõik võimalused rahvahulkade isetegevuse ja poliitilise aktiivsuse suurendamiseks. Nõukogude Konstitutsioon kindlustab kõigile NSV Liidu kodanikele õiguse ühineda ühiskondlikesse organisatsioonidesse; ametiühingutesse, kooperatiivkoondistesse, noorsoo-organisatsioonidesse, spordi- ja riigikaitse-organisatsioonidesse, kultuuri-, tehnika- ja teaduslikesse ühinguisse. Nõukogude Liidu kõige aktiivsemad ja teadlikumad kodanikud töölisklassi, töötava talurahva ja intelligentsi ridadest ühinevad vabatahtlikult Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteisse, mis on töörahva eesmine väesalk tema võitluses kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest ja mis moodustab kõigi töörahva organisatsioonide — nii ühiskondlike kui ka riiklike — juhtiva tuumiku.

Nõukogude riik tagab NSV Liidu kodanikele isiku- ja korteri puutumatuse ning kirjavahetuse saladuse.

Naisele antakse Nõukogude Liidus mehega võrdsed õigused kõigil majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu ala-

del. Meie maal on naisel mehega võrdne õigus tööle, puhkusele ja haridusele. Ta saab mehega võrdset töötasu. Riik kindlustab ema ja lapse huvide kaitse, osutab materiaalset abi paljulapselistele ja üksikutele emadele, võimaldab naisele raseduse korral puhkust palga edasimaksmisega. Meie maal on asutatud laialdane sünnitusmajade, naiste ja laste nõuandlate, lastesõimede ning -aedade võrk. Meile, nõukogude inimestele, näib see kõik täiesti loomulik, endastmõistetav. Kuid kapitalistlikes maades seda pole.

Nõukogude Liidus on kõik kodanikud, sõltumata nende rahvusest või rassist, kõigil eluaaladel võrdõiguslikud. Igasugune kodanike õiguste kitsendamine või eesõiguste kehtestamine sõltuvalt kodanike rassilisest või rahvuslikust kuuluvusest on samuti nagu igasugune rassilise või rahvusliku erandi tegemine või vihkamise ja põlguse jutlustamine seadusega karistatav.

Teistsugune on olukord kapitalistlikes maades. Ühed rahvused kasutavad seal eesõigusi, kuna teiste rahvuste õigusi piiratakse. Kodanlikes maades jutlustatakse avalikult rassilist ja rahvuslikku vihkamist. Kapitalistid ässitavad ühtesid rahvaid teiste vastu. Sellega püüavad nad tõmmata töötajate tähelepanu eemale nende hädade peasüüdlaselt — kodanlikult korralt — ning rõhuda eri rahvuste töölisi ja talupoegi vanade Rooma orjapidajate põhimõttel: «Jaga ja valitse!». Eriti rängalt rõhutakse imperialismi ikkest veel vabanemata asumaade ja sõltuvate maade rahvaid.

Nõukogude sotsialistlik riik seisab valvel rahva õiguste ja vabaduse eest, mis on kirja pandud NSV Liidu Konstitutsioonis. Ta paneb otsustavalt piiri igasugustele sotsialistliku seaduslikkuse rikkumistele. Iga tööline, iga kolhoosnik, iga nõukogude haritlane võib rahulikult ning kindlalt elada ja tööd teha, teades, et tema kodanikuõigused ja vabadus on Nõukogude seaduste kindla kaitse all.

Kapitalistlikes riikides on kõik õigused antud kodanlusele, kõik kohustused aga on pandud töörahvale. Töölised ja talupojad teevad tööd, ent kapitalistid ja mõisnikud omandavad nende töö vilja. Ei tule imestada, et kapitalistlike maade töötajad püüavad kodanliku riigi poolt neile peale pandud kohustuste täitmisest kõrvale hoida.

Hoopis teisiti suhtuvad nõukogude inimesed oma kohustustesse, mis neile on peale pandud sotsialistliku riigi poolt. Iga ühiskondlik kohustus, mida Nõukogude kodanik peab täitma, vastab tema põhilistele elulistele huvidele. Kõik nõukogude inimesed on huvitatud sellest, et igati kindlustada meie ühiskondlikku ja riiklikku korda ning ehitada üles kommunistlik ühiskond. Selleks on aga tarvis, et iga NSV Liidu kodanik täidaks ausalt kõik Nõukogude Konstitutsiooniga temale pandud kohustused.

Missugused siis on Nõukogude kodaniku põhikohustused?

Eelkõige rangelt kinni pidada NSV Liidu Konstitutsioonist ja täita Nõukogude seadusi. Meie riigi seadused väljendavad töötajate tahet. Nendes on kirja pandud

kõik see, mida töörahvas on tunnistanud vajalikuks ellu viia kõigi nõukogude inimeste ja kogu ühiskonna huvides. Seaduste rikkumine toob Nõukogude riigile ja meie rahvale kahju.

Nõukogude kodaniku üheks tähtsamaks kohustuseks on olla töökas ja distsiplineeritud. Sotsialistlik süsteem kujutab endast ühtset keerukat ja kooskõlastatud rahvamajandust. Töödistsipliini rikkumine takistab meie ettevõtete, kolhooside ja asutuste normaalset tööd, tekitab sotsialistlikule ühiskonnale, kõigile töötajatele tõsist kahju. Sotsialism ei vabasta inimest tööst, vaid vabastab töö ekspluateerimisest. Töö ise kui materiaalsete ja vaimsete väärtuste tootmine on alati olnud ja jääb inimeste elu põhialuseks.

Nõukogude kodaniku põhikohustuseks on hoida ja kindlustada ühiskondlikku sotsialistlikku omandit. Mispärast on see kohustus vajalik ja eriti tähtis? Sellepärast, et sotsialistlik omand kuulub kõigile töötajaile, kogu rahvale ning on tema kindlustatud ja kultuurse elu lätteks. Ühiskondlik sotsialistlik omand on nõukogude korra püha ja puutumatu alus, meie riigi võimsuse alus. Iga NSV Liidu kodanik peab hoolikalt kaitsma sotsialistlikku omandit, ta peab olema võimuorganitele abiks rahva vara riisujate paljastamisel, pidama otsustavat võitlust korratu majandamise ja ühiskondlikku varasse hooletu suhtumise vastu.

NSV Liidu kodanikud on kohustatud ausalt täitma oma ühiskondlikku kohustust ja austama sotsialistliku ühiselu reegleid. Täita ühiskondlikku kohustust tähendab teadlikult suhtuda oma kohustustesse sotsialistliku ühiskonna vastu, teha kõike seda, mis on vajalik ja kasulik sotsialistliku ühiskonna kindlustamiseks, rahva hüvanguks. Nõukogude patrioodil on ühiskondlikud huvid kõigest kõrgemal. Ta hindab kollektivismi, seltsimehelikkuse ja koostöö tähtsust. Ta mõistab, et tema kohustuseks on suhtuda naisesse kui ühiskonna võrdõiguslikesse liikmetesse, hoolitseda perekonna, laste ja vanade eest, olla aus kollektiivi ja ühiskonna ees ning leppimatu kõige vastu, mis on vastuolus meie elu alustega või teeb kahju sotsialistlikule ühiskonnale.

Iga NSV Liidu kodaniku pühaks kohustuseks on kaitsta sotsialistlikku isamaad. Nõukogude riik on loonud oma relvastatud jõud, kes seisavad valvsalt meie kodumaa piiride kaitsel, rahva rahuliku töö kaitsel. Teenida nende relvastatud jõudude ridades on Nõukogude kodanike aukohuseks. Kõik meessoost Nõukogude kodanikud, vahet tegemata rahvuse, rassi, usutunnistuse, hariduse, sotsiaalse päritolu ja seisundi vahel, on kohustatud läbi tegema sõjaväeteenistuse Nõukogude Liidu relvastatud jõudude koosseisus.

Nõukogude riik nõuab kõikidelt NSV Liidu kodanikelt, et nad igasugustes tingimustes ja iga hinna eest kaitseksid oma sotsialistliku isamaa huvisid. Kodumaa reetmise, sõjaväelise vandetõo-

tuse murdmise, vaenlase poole ülemineku, riigi sõjalise võimsuse kahjustamise ja salakuulamise eest karistatakse seaduse täie rangusega kui kõige raskema kuriteo eest. Niisugused on Nõukogude kodanike õigused ja kohustused, mis on kirja pandud NSV Liidu Konstitutsioonis.

Kuidas valitakse nõukogud

Nõukogude demokratism leiab kujuka väljenduse NSV Liidu valimissüsteemis. Kõik riigivõimuorganid — külanõukogust kuni NSV Liidu Ülemnõukoguni — valitakse meie maal rahva poolt üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel. Valimisõigus meie maal on kõikidel meestel ja naistel, kes on saanud 18 aastat vanaks, sõltumata sellest, missugusest klassist nad pärinevad, olenemata nende varanduslikust seisundist, rassilisest või rahvuslikust kuuluvusest, usutunnistusest, haridusest, sõltumata sellest, kas nad elavad alaliselt ühes kohas või vahetavad elukohta. Võrdselt kõigi kodanikega on valimisõigus ka isikutel, kes on sõjaväeteenistuses.

Seega on NSV Liidu kogu täiskasvanud elanikkonnal õigus osa võtta riigivõimuorganite valimistest. Ainsa ja täiesti mõistetava erandi moodustavad nõdrameelsed.

NSV Liidu Ülemnõukogu saadikuks võib olla valitud iga Nõukogude kodanik, kes on saanud 23-aastaseks; liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogude saadikuks võib olla valitud iga Nõukogude kodanik, kes on saanud 21-aastaseks, kohalike nõukogude saadikuks võidakse valida iga 18-aastaseks saanud kodanik.

Ühetaoline valimisõigus tähendab, et kõik valijad võtavad valimistest osa võrdsetel alustel, kellelgi ei ole mingisuguseid erilisi õigusi ja eesõigusi. Igal valijal on üks hääl.

Otsene valimisõigus tähendab, et saadikuid kõigisse võimuorganitesse, alates küla- ja linnanõukogudest ja lõpetades NSV Liidu Ülemnõukoguga, valivad NSV Liidu kodanikud otseselt ise ja mitte valijameeste kaudu. NSV Liidu iga kodanik võtab osa kõigi võimuorganite valimistest.

Salajane hääletamine tähendab seda, et valija hääletab salajaselt eri ruumis, kus kedagi peale tema ei tohi olla. Niisugune kord kindlustab täieliku hääletamisvabaduse.

Saadikukandidaatide ülesseadmise õigus on ühiskondlikel organisatsioonidel ja töötajate ühingutel: Kommunistliku Partei organisatsioonidel, tööliste ja teenistujate ametiühingutel, kooperatiivsetel organisatsioonidel, noorsoo-organisatsioonidel, kultuuriühingutel. Saadikukandidaadid seatakse üles tööliste ja teenistujate üldkoosolekutel ettevõtetes, asutustes ja sovhoosides, talupoegade üldkoosolekutel kolhoosides ja külades, sõjaväelaste üldkoosolekutel sõjaväeosades.

Seega seab saadikukandidaadid nõukogudesse üles rahvas ise. Rahvas ise võtab osa valimiste organiseerimisest ja kontrolli teostamisest nende läbiviimise üle; selleks moodustatakse valimisko-

misjonid töötava rahva ühiskondlike organisatsioonide esindajatest.

Hoopis teisiti toimuvad valimised kapitalistlikes maades. Kodanlike riikide konstitutsiooni ja valimisseaduse põhjal on paljud kodanikud valimisõigusest täielikult ilma jäetud või on nende õigused väga piiratud. Paljude riugaste abil ei lase kapitalistid nimetamisväärset osa töörahvast osa võtta valimistest ja püüavad saavutada kapitalistidele vastuvõetavate saadikute valimist.

Reas kapitalistlikes maades on sisse seatud valimismaks. Milleks seda tehakse? Selleks, et varatud, s. o. töötajad, ei saaks valimistest osa võtta. Suurel osal töölistel ja talupoegadel ei ole võimalik seda maksu tasuda ning neid ei lasta valimistest osa võtta.

Paljudes kodanlikes riikides on sisse seatud paiksuse tsensus. See tähendab seda, et valijalt nõutakse, et ta oleks antud kohas elanud kindla aja. Niisuguste kitsenduste tõttu jäetakse valimisõigusest ilma miljonid põllu- ja ehitustöölised, samuti töötud, kes rändavad tööd otsides ühest kohast teise.

Ameerika Ühendriikides näiteks kehtib kõrge vanusetsensus, mille kohaselt valimisõigus antakse 21-aastaseks saanud kodanikele, varanduslik ja hariduslik tsensus ning valimismaks. Ameerika Ühendriikide reas osariikides peavad isikud, kellel ei ole keskharidust — niisuguseid aga on enamus — sooritama eri eksami inglise keeles ja konstitutsiooni tundmises. Kõigi nende või teiste kitsenduste tõttu jäetakse Ameerika Ühendriikides valimisõigusest ilma mitu miljonit ameeriklast.

Valimistel kodanlikesse parlamentidesse kasutatakse laialdaselt kitsendusi rassiliste ja rahvuslike tunnuste järgi. Ameerika Ühendriikides kantakse sajast täisealisest neegrist ainult 10 valijate nimekirjadesse ja ainult üks sajast hääletab. Briti impeeriumis on asumaade elanikkond ilma jäetud õigusest osa võtta Inglise parlamendi valimistest.

Meie maal toimuvad valimised suure poliitilise tõusu olukorras. Nõukogude inimesed suhtuvad võimuorganite valimisse kui oma vastutusrikkasse kodanikukohustusse.

Kapitalistlikes maades tulevad valijatest sageli ainult pooled valimiskastide juurde. Niisugune passiivsus on seletatav sellega, et kodanlike valimiste ja kodanliku riigi vastu puudub usaldus. Kapitalimaades toimuvad valimised ägeda klassivõitluse ja valijatele ekspluataatorlike klasside poolt surve avaldamise olukorras. Kodanlike parteide ninamehed ei põlga ühtki vahendit selleks, et saada endale enamikku valijate häältest. Kodanlikud parteid kulutavad valimiskampaaniaks hiigelsummasid. Kapitalistid kasutavad laialdaselt valijate äraostmist, annavad hulgaliselt valelikke lubadusi ning võtavad tarvitusele ähvardused ja vägivalla. Valimiste ajal kasutatakse sageli mitmesuguseid alatuid mahhinatsioone.

Kodanlike maade valimisseadused on koostatud nõnda, et igati takistada kommunistlike parteide ja töölisparteide esindajate kui töötajate huvide tõeliste väljendajate valimist parlamenti.

Nõukogude demokratismi tähtsaks küljeks on see, et töörahva saadikute nõukogu on kohustatud täitma valijate juhendit ja andma neile aru oma tööst. Vastavalt NSV Liidu Konstitutsioonile on valijatel õigus enne tähtaega ära kutsuda iga saadikut, kes ei ole õigustanud rahva usaldust, ning valida tema asemele teine.

Kodanlikes maades ei või valijad ära kutsuda saadikut, kes ei ole õigustanud nende usaldust. Seal ei ole võimuorganid kohustatud oma valijate ees aru andma. Sellepärast saadikud — kodanlike parteide esindajad — «unustavad» otsekohe pärast valimisi oma lubadused, mida nad andsid valijatele, ja täidavad parlamendis kodanluse tahet.

NSV Liidu ja kapitalistlike maade valimissüsteemide võrdlusest nähtub, kus teostatakse tõeliselt demokraatlikke võimuorganite valimisi.

Kodanlik demokraatia on demokraatia ekspluateerijatele

Kodanlus ja tema ideelised kannupoisid — kapitalismi kaitsjad — poevad kas või nahast välja, et levitada laimu nõukogude korra ja sotsialismi kohta. Seejuures nad igati ülistavad ja kiidavad taevani kodanlikku demokraatiat ning kapitalistlikku korda. Kuulates neid võiks arvata, et valitsevad klassid sellest ainult mõtlevadki, et lihtsatele tööinimestele kõiki demokraatlikke õigusi anda. Ent see on väljamõeldis.

Kapitali palgasulased deklareerivad, nagu valitseks kodanlikes maades võrdsus. Kuid missugune võrdsus saab olla kapitalisti ja töölise vahel, mõisniku ja talupoja vahel, täissöönu ja näljase vahel, kui esimestele kuulub rikkus ja poliitiline kaal ühiskonnas, teised aga on ilma jäetud nii ühest kui ka teisest, kui esimesed on ekspluateerijad, teised aga ekspluateeritavad?!

Kodanlus kinnitab, et kapitalimaades on olemas trükivabadus. Kuid missugune trükivabadus saab seal olla töölistel ja talupoegadel, kui trükikojad, paber, ajalehed, ajakirjad ja kirjastused kuuluvad kapitalistidele? Missugust trükivabadust võib kasutada töötav inimene, kui selleks, et asutada ajaleht, peab olema miljoneid? Oma ajalehes aga ei luba kapitalist avaldada temale vastumeelset artiklit. Rea kapitalistlike maade töötajatel on omad ajalehed ja ajakirjad. Neid annavad välja kommunistlikud, ametiühingu- ja teised töötajate organisatsioonid. Ent neid ajakirjandusorganeid jälitatakse. Kodanluse ja kodanlike valitsuste poliitikat paljastavate artiklite avaldamise eest suletakse sageli neid ajalehti ja ajakirju, kodanlikud võimud konfiskeerivad paljusid ajalehenumbreid, trahvivad toimetuse töötajaid, annavad neid kohtu alla.

Kodanlikes konstitutsioonides on kirja pandud, et kõigile kodanikele on antud koosolekute vabadus. Kuid see on samuti vabadus ainult rikastele, kelle käsutuses on ühiskondlikud ja eramajad ning ruumid, mis on sobivad koosolekute pidamiseks. Töörahva hulkadel aga, s. o. elanikkonna suurel enamusel, on koosolekuid korraldada raske, sest neil pole ei ruume ega vaba aega.

Sageli aetakse töötava rahva koosolekud laiali politsei poolt või kodanluse teenistuses seisvate palgasulaste jõukude poolt.

Sõnades lubavad kodanlikud riigid töörahval liituda ühingutesse, näiteks ametiühingutesse. Kuid ametiühingute aktiivseid liikmeid, kes kaitsevad tööliste õigusi, vallandatakse töölt, antakse kohtu alla. Kui ametiühingud võitluses julma ekspluateerimise vastu korraldavad tööliste ja teenistujate streike, siis suruvad kodanlikud valitsused sageli need streigid halastamatult maha, kasutades streikijate vastu relvastatud jõudu, pisargaasi, kuulipildujaid, soomusautosid ja isegi tanke, et murda streikijate vastupanu.

Kapitalistlikud valitsused lämmatavad halastamatult tööliste ja talupoegade vabadusliikumist. Juba mõte sellest, et riiki võivad valitseda lihtsad inimesed rahva hulgast, näib kodanlusele kallalekippumisena tema õigustele. Kodanlikud valitsused jälitavad ja kiusavad taga eesrindlikke töörahva vabastamise eest võitlejaid — kommuniste. Kodanlik demokraatia on läbinisti võlts ja silmakirjalik. Mida kõike ta sõnades ei luba. Ent tegelikult on kodanliku demokraatia mehhanism niiviisi seatud, et tööinimesele jääb üle ainult töötada ekspluataatoritele ning saada oma töö eest krosse.

Niisugune on kodanliku demokraatia pale. Nii näeb tegelikult välja vabadus kodanlikes riikides. Ei ole raske näha, et see on demokraatia ja vabadus ainult ekspluateerijaile. Ent töötajate elu ei ole niisuguse demokraatia ja vabaduse tingimustes kuigi magus.

Tõeline demokraatia ja vabadus on võimalik ainult seal, kus ei ole ekspluataatoreid ja kus võim kuulub töörahvale. Tegeliku ja mitte formaalse vabaduse kindlustab inimisiksusele ainuüksi sotsialism. Meie mõistame seda vabadust eelkõige kui vabanemist eks-

KUIDAS HEAD SÕNAD MUUTUVAD PETTUSEKS

pluateerimisest, sotsiaalsest ja rahvuslikust ikkest. Töötajate jaoks on tõeline vabadus olemas ainult seal, kus nad ise on oma elu ja oma riigi peremehed, kus kõik inimesed võivad saada hariduse, kaasa arvatud kõrgem haridus, arendada oma loomingulisi võimeid ja talenti, kus neile on garanteeritud töö. See tõeline vabadus on olemas ainult Nõukogude Liidus ja rahvademokraatiamaades.

Nõukogude Liit teostab tõelist, sotsialistlikku humanismi, tõelise inimsuse põhimõtteid, hoolitseb väsimatult inimese ning inimestevaheliste suhete eest. Nõukogude ühiskonnas on loodud kõige kindlamad — nii juriidilised kui ka materiaalsed — tagatised isiklikule vabadusele ja kodanike isiklikele õigustele.

3. Kuidas on korraldatud Nõukogude riik ja kuidas teda valitsetakse

NSV Liit on liitriik

Meie kodumaa — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit — kujutab endast liitriiki. Ta koosneb 15 vabatahtlikult ühinenud võrdõiguslikust nõukogude sotsialistlikust vabariigist. Üksikute liiduvabariikide koosseisu kuuluvad autonoomsed nõukogude sotsialistlikud vabariigid, autonoomsed oblastid ja rahvusringkonnad.

NSV Liidu riiklikus korralduses kajastub meie riigi paljurahvuseline koosseis. Riiklik korraldus on läbi viidud Kommunistliku Partei leninliku rahvuspoliitika vaimus, mis annab kõigile Nõukogudemaal elavaile rahvastele võimaluse olla iseseisev ja arendada oma riiki. Kõik Nõukogude Liidu rahvad kasutavad kõigil elualadel võrdseid õigusi ning moodustavad ühtse, sõbraliku pere.

Administratiivselt on kogu NSV Liidu territoorium vastavate liiduvabariikide piires jaotatud kraideks, oblastiteks ja rajoonideks. Samuti on rajoonideks jagatud paljud suuremad linnad.

Vastavalt rahvuslikule ja administratiivsele jaotusele valitakse ja tegutsevad NSV Liidus riigivõimuorganid — töörahva saadikute nõukogud.

NSV Liidu Ülemnõukogu

NSV Liidu kõrgeimaks riigivõimuorganiks on NSV Liidu Ülemnõukogu. Ta teostab kontrolli NSV Liidu Konstitutsioonist kinnipidamise üle, kinnitab rahvamajandusplaanid, ühtse riigieelarve, eelarve täitmise aruanded, juhib raha- ja krediidisüsteemi. NSV Liidu Ülemnõukogu teostab seadusandlikku võimu. Ainult temal on õigus meie maal seadusi välja anda. NSV Liidu Ülemnõukogu juhtimisele kuuluvad samuti NSV Liidu esindamine rahvusvahelistes suhetes, sõja ja rahu küsimused, riigikaitse organiseerimine, kõigi NSV Liidu relvastatud jõudude juhtimine, riikliku julgeoleku kaitsmine ja teised küsimused.

NSV Liidu Ülemnõukogu valitakse neljaks aastaks. Kõik tema saadikud on meie tööliste, talupoegade ja intelligentsi esindajad.

NSV LIIDU KÕRGEMAD RIIGIVÕIMU- JA RIIGIVALITSEMISORGANID

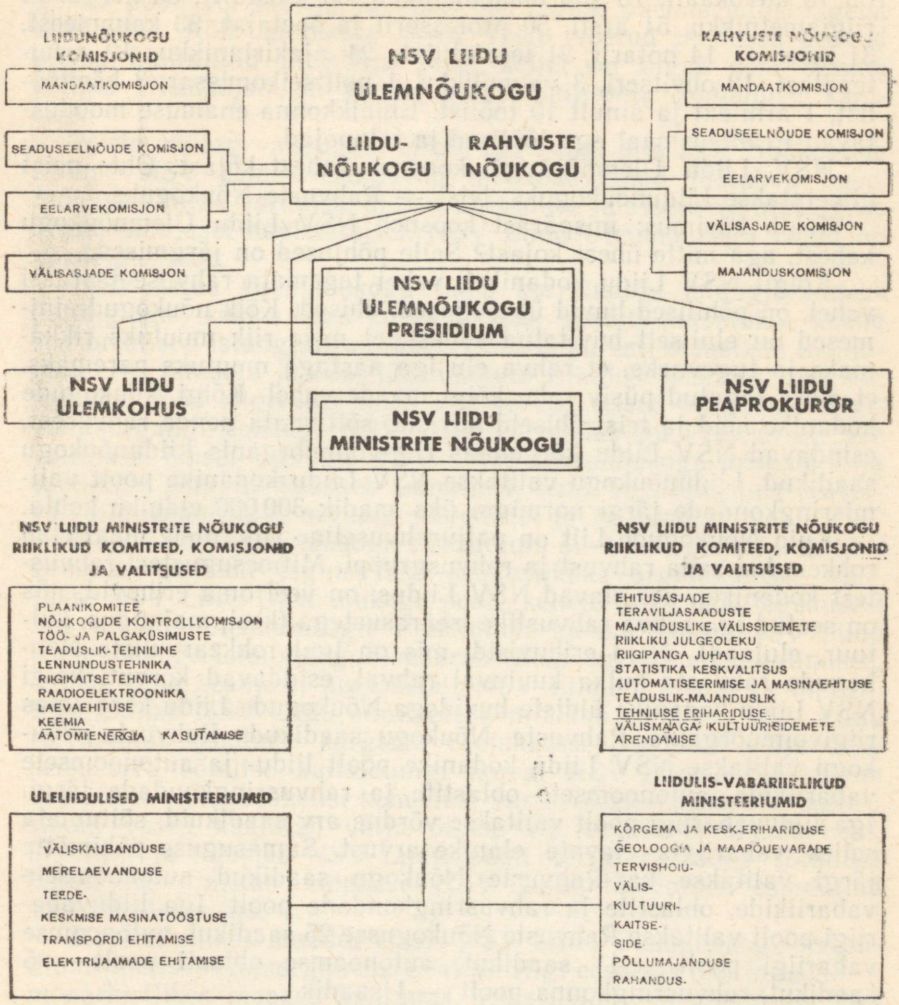

Huvitav on sellega seoses vaadata tagasi minevikku ja tuua võrdluseks tsaristliku Riigiduuma koosseis (1912. aastal). Duumas oli 439 saadikut. Nad olid peaaegu kõik mõisnike, kapitalistide, tsaariametnike, kodanliku intelligentsi ja vaimulike hulgast. Duumas oli 67 põllumeest (peamiselt kulakud) ning ainult 11 töölist ja käsitöölist. Töörahva tõelisteks esindajateks Duumas olid ainult 5 töölist-bolševikku ja needki saatis tsaarivalitsus Esimese maailmasõja algul Siberisse.

Aga kes peab kodanlikes parlamentides istungeid tänapäeval? Toome selle kohta kas või ühegi näite. Prantsusmaa Rahvuskogus on 76 advokaati, 73 suurmaaomanikku, 63 tööstürit, 53 kõrgemat riigiametnikku, 51 arsti, 50 professorit ja õpetajat, 33 kaupmeest, 31 inseneri, 14 notarit, 21 teenistujat, 24 ajakirjanikku, 10 rohuteadlast, 12 ohvitseri, 3 vaimulikku, 1 politseikomissar, 3 käsitöölist, 1 arhitekt ja ainult 10 töölist. Elanikkonna enamuse moodustavad Prantsusmaal aga töölised ja talupojad.

NSV Liidu Ülemnõukogu koosneb kahest kojast. Ühte neist nimetatakse Liidunõukoguks, teist — Rahvuste Nõukoguks.

Tekib küsimus: mispärast koosneb NSV Liidu Ülemnõukogu kahest, aga mitte ühest kojast? Selle põhjused on järgmised.

Kõigil NSV Liidu kodanikel, vahet tegemata rahvuse ja rassi vahel, on põhilised huvid ühesugused, ühised. Kõik nõukogude inimesed on eluliselt huvitatud sellest, et meie riik muutuks rikkamaks ja tugevneks, et rahva elu iga aastaga muutuks paremaks, et oleks tagatud püsiv rahu kõigi maade vahel. Kõigi Nõukogude kodanike neid ja teisi ühiseid huvisid, sõltumata nende rahvusest, esindavad NSV Liidu kõrgeimas riigivõimuorganis Liidunõukogu saadikud. Liidunõukogu valitakse NSV Liidu kodanike poolt valimisringkondade järgi normiga: üks saadik 300 000 elaniku kohta.

Kuid Nõukogude Liit on paljurahvuseline riik. Meie maal elab rohkem kui sada rahvust ja rahvusgruppi. Mitmesugustest rahvustest kodanikel, kes elavad NSV Liidus, on veel oma erihuvid, mis on seotud iga rahva rahvuslike iseärasustega (keel, majandus, kultuur, elulaad). Neid erihuvisid, mis on igal rohkearvuliste Nõukogude rahvaste hulka kuuluval rahval, esindavad kõrvuti kõigi NSV Liidu kodanike üldiste huvidega Nõukogude Liidu kõrgeimas riigivõimuorganis Rahvuste Nõukogu saadikud. Rahvuste Nõukogu valitakse NSV Liidu kodanike poolt liidu- ja autonoomsete vabariikide, autonoomsete oblastite ja rahvusringkondade järgi. Iga liiduvabariigi poolt valitakse võrdne arv saadikuid, sõltumata selles vabariigis elavate elanike arvust. Samasuguse põhimõtte järgi valitakse ka Rahvuste Nõukogu saadikud autonoomsete vabariikide, oblastite ja rahvusringkondade poolt. Iga liiduvabariigi poolt valitakse Rahvuste Nõukogusse 25 saadikut, autonoomse vabariigi poolt — 11 saadikut, autonoomse oblasti poolt — 5 saadikut, rahvusringkonna poolt — 1 saadik.

Ka kodanlikes parlamentides on kaks koda: ülem- ja alamkoda. Inglismaal näiteks nimetatakse neid lordide kojaks ja alamkojaks, Ameerika Ühendriikides senatiks ja saadikutekojaks. Kuid NSV Liidu Ülemnõukogu kodade ja kodanlike parlamentide kodade vahel ei ole midagi ühist.

Kapitalistlikes maades on mõlemad kojad kodanluse võimuorganiteks. Seejuures on ülemkodadel alamkodadega võrreldes erilised eelised ja rahvahulkade esindajatele on sinna pääs eriti raskendatud. Inglismaal koosneb lordide koda eranditult kõrgemast aristokraatiast: hertsogitest, krahvidest, markiidest, vikon-

tidest, parunitest, samuti peapiiskoppidest ja piiskoppidest. Lordide koja liikmeid ei valita; nad kas nimetatakse ametisse kuninganna poolt või saavad pärimise teel õiguse parlamendiistungeist osa võtta. Kõik alamkoja poolt vastu võetud seadused peavad olema kinnitatud ülemkoja poolt, kellel on õigus neid seisma panna. Ülemkojad on kõige reaktsioonilisema kodanluse kantsiks.

Mitte midagi niisugust ei ole ega saagi olla meil Nõukogude Liidus. NSV Liidus esindavad mõlemad kojad töörahva huve. Mõlemad kojad valitakse üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel. NSV Liidu Ülemnõukogu kojad on võrdõiguslikud.

NSV Liidu Ülemnõukogu tuleb korralisteks istungjärkudeks (istungiteks) kokku kaks korda aastas, samuti kutsutakse kokku erakorralised istungjärgud, kui on tarvis kiiresti otsustada mõningaid eriti tähtsaid ja edasilükkamatuid riiklikke küsimusi. Alalist, jooksvat tööd riigivalitsemise alal teevad teised kõrgemad riigivõimuorganid, eelkõige NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium. See valitakse ühisel istungil NSV Liidu Ülemnõukogu mõlema koja saadikute poolt ja koosneb esimehest, tema 15 asetäitjast (vastavalt liiduvabariikide arvule), sekretärist ja 16 liikmest.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium on Nõukogude Liidu kõrgeimaks, alaliselt tegutsevaks seaduslikuks organiks. See valitakse NSV Liidu Ülemnõukogu poolt, kellele ta ka oma tegevusest aru annab. Ülemnõukogu Presiidium kutsub kokku NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärgud, määrab Ülemnõukogu uued valimised, annab välja seadlusi, autasustab NSV Liidu ordenite ja medalitega, annab NSV Liidu aunimetusi, nimetab ametisse NSV Liidu relvastatud jõudude kõrgema väejuhatuse, kuulutab välja sõjaseisukorra sõjalise kallaletungi korral NSV Liidule või, kui on vaja täita rahvusvahelisi kohustusi vastastikuse kaitse alal agressiooni vastu, kuulutab välja üldise või osalise mobilisatsiooni, kinnitab ja tühistab NSV Liidu poolt teiste riikidega sõlmitud lepinguid, nimetab ametisse NSV Liidu täievolilisi esindajaid välisriikidesse jne.

Kapitalistlikes maades ei ole NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi taolisi võimuorganeid. Seal on riigi eesotsas üks inimene — monarhistlikes maades kuningas, vabariikides — president. Nad ei ole parlamendi ees vastutavad, nad seisavad parlamendist kõrgemal, neil on õigus seisma panna iga seadust, mille parlament on vastu võtnud, ja koguni õigus parlamenti laiali saata. Niisugune kord on kodanlusele kasulik, sest kui ta on saanud parlamendis mõnes tema huvisid puudutavas küsimuses kaotuse osaliseks, võib ta alati apelleerida (pöörduda) presidendi kui oma inimese poole ja saavutada oma eesmärgi.

NSV Liidus seisab riigi eesotsas mitte üks inimene, vaid kollektiiv, kolleegium — NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium. Selles avaldub samuti meie korra tõeline demokratism.

NSV Liidu valitsus

NSV Liidu Ülemnõukogu moodustab oma mõlema koja ühisel istungil ka Nõukogude Liidu valitsuse — NSV Liidu Ministrite Nõukogu. Nõukogude valitsus on meie riigis kõrgeimaks täidesaatvaks ja korraldavaks võimuorganiks. Ta on vastutav NSV Liidu Ülemnõukogu ees ja annab temale aru. NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärkude vahelisel ajal on valitsus vastutav NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi ees ja annab talle aru.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu moodustatakse koosseisus: Ministrite Nõukogu esimees, Ministrite Nõukogu esimehe esimesed asetäitjad, Ministrite Nõukogu esimehe asetäitjad, ministrid ja Ministrite Nõukogu komiteede esimehed, samuti NSV Liidu Riigipanga Juhatuse esimees ning Ministrite Nõukogu juures asuva Statistika Keskvalitsuse ülem. NSV Liidu Ministrite Nõukogu koosseisu kuuluvad oma ametikoha järgi ka liiduvabariikide ministrite nõukogude esimehed.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu annab määrusi ja korraldusi kehtivate seaduste alusel ja nende täitmiseks ning kontrollib nende täitmist. Nõukogude valitsus ühendab ja suunab NSV Liidu üleliiduliste ja liidulis-vabariiklike ministeeriumide ning teiste temale alluvate asutuste tööd, teostab liiduvabariikide ministrite nõukogude kaudu administratiivsete majanduspiirkondade rahvamajanduse nõukogude juhtimist, võtab tarvitusele abinõud rahvamajandusplaani ja riigieelarve täitmiseks ning krediidi- ja rahasüsteemi tugevdamiseks. NSV Liidu valitsus võtab tarvitusele abinõud ühiskondliku korra kindlustamiseks, riigi huvide ja kodanike õiguste kaitsmiseks ning teostab üldist juhtimist välisriikidega suhtlemise alal, juhib riigi relvastatud jõudude üldist organiseerimist.

NSV Liidu Ministrite Nõukogul on õigus NSV Liidu kompetentsi kuuluvates valitsemis- ja majandusharudes seisma panna liiduvabariikide ministrite nõukogude ning majanduslik-administratiivsete rajoonide rahvamajandusnõukogude määrusi ja korraldusi ning muuta ära NSV Liidu ministrite käskkirju ja instruktsioone.

Ministeeriumid on organid, kes juhivad riigivalitsemise ja rahvamajanduse üksikuid alasid. Nad jagunevad üleliidulisteks ja liidulis-vabariiklikeks ministeeriumideks.

Üleliidulised ministeeriumid juhivad niisuguseid rahvamajandusharusid, milledel on üleliiduline tähtsus ja mis nõuavad ühtsest keskusest tulevat otsest juhtimist kogu NSV Liidu territooriumil. NSV Liidu Konstitutsioon arvab nende hulka raudtee- ja meretranspordi, transpordiehituse, keskmise masinaehituse, elektrijaamade ehitamise ja väliskaubanduse.

Liidulis-vabariiklikud ministeeriumid, s. o. niisugused ministeeriumid, mis on olemas nii NSV Liidu ulatuses kui ka liiduvabariikides, juhivad neid üleliidulise tähtsusega rahvamajanduse ja

riigivalitsemise harusid, millede juhtimist keskuse poolt on otstarbekohane teostada peamiselt liiduvabariikide samanimeliste ministeeriumide kaudu. Niisuguste rahvamajandusharude hulka kuuluvad põllumajandus, rahandus, side, kultuur, tervishoid ja mõned teised. Liidulis-vabariiklike ministeeriumide juhtimisele kuuluvad Nõukogude armee ja Nõukogude valitsuse suhtlemine välisriikidega.

Liiduvabariikide riigivõimu- ja riigivalitsemisorganid

Igal Nõukogude Liidu liiduvabariigil on oma riigivõimu- ja riigivalitsemisorganid. Nende kõrgeimaks võimuorganiks on liiduvabariigi ülemnõukogu.

Liiduvabariigi ülemnõukogu võtab vastu liiduvabariigi konstitutsiooni ja teeb selles muudatusi, kinnitab liiduvabariigi rahvamajandusplaani ja eelarve, määrab liiduvabariigi esinduse rahvusvahelises suhtlemises jne.

Jooksva töö juhtimiseks vabariigi valitsemise alal valib liiduvabariigi ülemnõukogu presiidiumi järgmises koosseisus: esimees, tema asetäitjad, sekretär ja liikmed. Liiduvabariigi ülemnõukogu moodustab liiduvabariigi valitsuse — ministrite nõukogu, kes on liiduvabariigi kõrgeimaks täidesaatvaks ja korraldavaks võimuorganiks. Liiduvabariigi ministrite nõukogu annab määrusi ja korraldusi Nõukogude Liidus ja liiduvabariigis kehtivate seaduste ning NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruste ja korralduste alusel ja nende täitmiseks ning kontrollib nende täitmist.

Riigivalitsemise ja rahvamajanduse üksikute harude juhtimiseks liiduvabariigis moodustatakse vabariiklikud ministeeriumid, niisugused, nagu näiteks kohtuministeerium, kohaliku tööstuse ministeerium, kommunaalmajanduse ministeerium, haridusministeerium, sotsiaalkindlustuse ministeerium jt., olenevalt iga liiduvabariigi tingimustest ja tema majanduse iseärasustest.

Rahvamajanduse juhtimise peavormiks on majanduslik-administratiivsete rajoonide rahvamajandusnõukogud. Majanduslik-administratiivsed rajoonid luuakse liiduvabariikide ülemnõukogude otsusel, nende rajoonide rahvamajandusnõukogud kinnitatakse vabariikide valitsuste poolt. Oma tegevuses alluvad rahvamajandusnõukogud vahetult liiduvabariikide ministrite nõukogudele. Rahvamajandusnõukogude tegevuse koordineerimine (kooskõlastamine) kogu NSV Liidu territooriumil on pandud NSV Liidu Riiklikule Plaanikomiteele, kes peab igakülgselt tundma õppima rahvamajanduse vajadusi, töötama välja rahvamajanduse arendamise jooksvad ja perspektiivplaanid, kindlustama tähtsamate tootmisharude arendamise alal ühtse tsentraliseeritud poliitika teostamist, kindlustama maa tootlike jõudude õige paigutamise ning kõigi majandusharude proportsionaalse arendamise, samuti materiaalse ja tehnilise varustuse plaanide väljatöötamise ning teostama tööstustoodangu hangete alal kontrolli riiklikust distsipliinist kõrvalekaldumatu kinnipidamise üle.

Kohalikud riigivõimuorganid

Kohalikud töörahva saadikute nõukogud on tööliste ja talupoegade kõige massilisemad ja vahetumad riigivõimuorganid. Neil on alalised sidemed miljonite nõukogude inimestega, kelle vajadustega nad tegelevad. Sellepärast on kohalike nõukogude tegevusel meie riigis eriline tähtsus.

Kohalike töörahva saadikute nõukogude süsteem on loodud vastavalt administratiiv-territoriaalsele jaotusele. Selles süsteemis on järgmised lülid: 1) külanõukogud (külades, staniitsades, huutorites, kišlakkides, auulides), 2) asulanõukogud, 3) rajooninõukogud, 4) linnanõukogud, 5) ringkonnanõukogud, 6) autonoomsete oblastite nõukogud, 7) oblastinõukogud, 8) krainõukogud.

Krai- ja oblastinõukogud juhivad kõiki madalamalseisvaid kohalikke nõukogusid. Rajooninõukogudele on otseselt allutatud kõik asula- ja külanõukogud.

Kohalikud nõukogud viivad ellu riigi keskorganite seadusi ja määrusi, juhivad kohalikku majanduslikku ja kultuurilist ülesehitustööd, hoolitsevad linna ja küla töötajate mitmekesiste ja järjest kasvavate vajaduste rahuldamise eest.

Kohalikud nõukogud, alates krainõukogust ja lõpetades külanõukoguga, on ühtse võimu organid, nad juhivad neile allutatud valitsemisorganite tegevust, kindlustavad riikliku korra kaitset, kodanike õiguste kaitset. Nad määravad kindlaks kohaliku eelarve.

Kohalike töörahva saadikute nõukogude täidesaatvateks ja korraldavateks organiteks on täitevkomiteed, mis valitakse nende poolt järgmises koosseisus: esimees, tema asetäitjad, sekretär ja liikmed.

Nõukogude kaudu tõmmatakse miljonid töölised ja talupojad kaasa riigi tegelikule valitsemisele, aktiivsesse ühiskondlik-poliitilisse ellu, osa võtma rahvamajanduse juhtmisest.

Midagi taolist ei ole kodanlikes riikides. Seal ei ole kohtadel mitte esinduslikud demokraatlikud organisatsioonid, vaid munitsipaliteedid, magistraadid ja teised taolised organid, kelle tööd kontrollivad täidesaatva võimu esindajad: siseministeeriumid, kubernerid, prefektid. Ühelgi niinimetatud kohalikul omavalitsusel poliitilisi õigusi ei ole. Nende ülesanded piirduvad kommunaalmajanduse, ühiskondliku järelevalve ja muude niisuguste küsimustega. Ent küsimused, milledega omavalitsused tegelevad, puudutavad töötajate elulisi huvisid. Sellepärast kommunistid, näiteks Prantsusmaal ja Itaalias, võitlevad aktiivselt kohalike omavalitsusorganite õiguste laiendamise eest, püüavad saavutada nendes enamuse, et kaitsta töötajate huvisid.

Kommunistlik Partei tugevdab pidevalt nõukogusid, tõmmates laiu töötajate hulki kaasa nende tööle. Kohalike nõukogude tihe side tööliste, talupoegade ja intelligentsiga, abi, mida töötajad osutavad nõukogudele nende poliitilises ja majanduslikus tegevuses, on kohalike nõukogude eduka töö tagatiseks.

Kohus ja prokuratuur

Tähtis koht Nõukogude riigi süsteemis kuulub kohtule ja prokuratuurile. Nõukogude kohus teenib rahva huvisid; ta ei piirdu ainult seaduserikkujate karistamisega, vaid teeb töötajate hulgas ka laiaulatuslikku kasvatustööd.

Nõukogude kohtu peamiseks ülesandeks on kaitsta sotsialistlikku omandit varaste ja riisujate eest, kaitsta kodanike õigusi, mis on kirja pandud Nõukogude Konstitutsioonis, võidelda uue, sotsialistliku korra tugevdamise eest. Nõukogude kohus rakendab äärmisi karistusmäärasid ainult meie riigi otseste vaenlaste — salakuulajate, diversantide, kodumaa reetjate, paadunud bandiitide ja mõrtsukate suhtes. Inimestele aga, kelle kuriteod ei ole nii rängad või kes on eksinud ühiskonna vastu vähemal määral, antakse kõik võimalused end parandada, lunastada oma süü ausa tööga ja pöörduda tagasi täieõiguslike Nõukogude kodanike ridadesse.

Nõukogude kohus on samuti vajalik kodanike, riigiasutuste ja riiklike ettevõtete, kolhooside ning teiste ühiskondlike organisatsioonide vaheliste tüliküsimuste lahendamiseks.

Kapitalistlikes maades on kohus kapitalistide käes tööriistaks, mille abil õiendatakse arveid kodanlusele mittemeelepäraste inimestega, rahva huvide kaitsjatega, ekspluateerijate ning imperialistide — uue sõja õhutajate vastu võitlejatega. Kodanlik kohus on sõltumatu ainult paberil. Tegelikult aga sõltub ta täielikult varakate võimust ja teenib ainult rikkaid. Vaene sealt õigust ei leia.

Nõukogude Liidus ei nimetata kohtuid võimude poolt, nagu seda tehakse kodanlikes maades, vaid valitakse vastavate nõukogude või vahetult kodanike poolt.

Meie maal on kohus ühtne ja ühetaoline kõigile kodanikele, sõltumata nende rahvuslikust ja rassilisest kuuluvusest, sotsiaalsest päritolust, usutunnistusest, varanduslikust ja teenistuslikust seisundist. Kõrgeimaks kohtuorganiks NSV Liidus on NSV Liidu Ülemnõukogu poolt valitav Ülemkohus. Ülemkohtule on pandud järelevalve teostamine kõigi NSV Liidu ja liiduvabariikide kohtuorganite tegevuse üle ja seda piirides, mis on seadusega kindlaks määratud. Samuti on olemas liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemkohtud, krai- ja oblastikohtud, autonoomsete oblastite kohtud ja ringkonnakohtud. Kõik nad valitakse viieks aastaks.

Põhilisteks kohtuteks, kus otsustatakse suurem enamik kriminaal- ja tsiviilasju, on meil rahvakohtud, mille koosseisu kuuluvad rahvakohtunikud ja kaasistujad. Rahvakohtunikud valitakse rajooni kodanike poolt üldise, otsese ja ühetaolise valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel viieks aastaks, kaasistujad aga tööliste, teenistujate ja kolhoosnikute üldkoosolekutel kaheks aastaks. Kohtunikuks võib valida iga hääleõigusliku Nõukogude kodaniku, kes on saanud 25-aastaseks.

Nõukogude kohtunikud on sõltumatud ja alluvad ainult seadusele. Ei nõukogude, partei- ega ka teistel organitel ole õigust anda kohtule juhendit antud kohtuasja otsustamiseks nii ja mitte teisiti.

Kohtuasjade otsustamisel on meie kohtunikud kohustatud juhinduma ainult Nõukogude riigi seadustest.

Sotsialistliku seaduslikkuse kaitsel seisab prokuratuur. Tema kohustuseks on teostada järelevalvet Nõukogude seaduste õige rakendamise ja täpse täitmise üle riigiasutuste, ametiisikute ja NSV Liidu kodanike poolt. Prokurörid ei ole allutatud kohalikele võimuorganitele, nad alluvad ainult kõrgemalseisvatele prokuratuuriorganitele.

NSV Liidu peaprokuröri nimetab ametisse NSV Liidu Ülemnõukogu. Vabariikide, kraide ja oblastite prokurörid nimetab ametisse NSV Liidu peaprokurör. Ringkondade, rajoonide ja linnade prokurörid nimetatakse ametisse liiduvabariikide prokuröride poolt ja kinnitatakse Nõukogude Liidu peaprokuröri poolt.

Nõukogude relvastatud jõud

Nõukogude riigil on oma relvastatud jõud — maaväg, mereväg ja lennuväg. Nad on meie maale tarvilikud selleks, et kaitsta nõukogude inimeste rahulikku tööd ning tööliste ja talupoegade suuri sotsialistlikke saavutusi imperialistide kallalekippumiste vastu, kes juba korduvalt on püüdnud meie riiki hävitada ja sundida nõukogude inimestele peale vihatud kapitalistlikku orjust.

Nõukogude armee on läbi käinud karmide võitluste ja katsumuste kuulsusrikka tee. Meie rahvas armastab oma armeed ja tugevdab teda pidevalt. Nõukogude armee on hästi välja õpetatud ning varustatud kõige eesrindlikuma ja kaasaegsema sõjatehnikaga. Kuid Nõukogude armee jõud ei peitu ainult eesrindlikus tehnikas ja kõrges sõjakunstis. Nõukogude armee on uut tüüpi armee. Ta erineb põhjalikult kapitalistlike riikide armeedest. Kodanlikke sõjavägesid kasutavad kapitalistid ja mõisnikud töörahva mahasurumiseks ning rõhumiseks siseriigis, asumaade ja sõltuvate maade rahvaste orjastamiseks ning rõhumiseks, imperialistlikeks vallutussõdadeks. Seevastu Nõukogude armee on töörahva vabastamise armee; ta kaitseb sotsialismi saavutusi imperialistide kallaletungide eest ning seisab rahu valvel.

Kodanlikud sõjaväed on rahvaste rõhumise vahendiks. Neid kasvatatakse võõraste rahvaste põlgamise ja vihkamise vaimus. Nõukogude armee on mitte üksnes meie maa rahvaste vendluse armee, nende ühtsete huvide kaitsja, vaid on ka kõigi teiste rahvaste vabaduse ja sõltumatuse kaitsja. Teda kasvatatakse rahvaste sõpruse, koostöö idee vaimus, kõigi suurte ja väikeste rahvaste vabaduse ja iseseisvuse idee vaimus. Talle on võõras teiste rahvaste, teiste riikide, teiste maade tööliste ja talupoegade vihkamine. Meie armee on proletaarse internatsionalismi, töötavate rahvahulkade ühtsuse armee.

Kapitalistlikes maades rahvas kardab sõjaväge. Sõjavägi ja rahvas on üksteisest eraldatud müüriga. Meil NSV Liidus moodustavad rahvas ja armee ühtse terviku, ühise pere. Nõukogude armeel on tööliste, talupoegade ja intelligentsi suurim toetus, kõigi meie maad asustavate rahvaste toetus. Nõukogude armeele kui tööliste

ja talupoegade armeele kuulub ka kõigi maade töörahva suur poolehoid. Tal on palju sõpru kõigis maailma osades.

Imperialistid ei ole loobunud katsetest takistada kommunismi ülesehitamist meie maal või pidurdada seda. Sellepärast peavad nõukogude inimesed olema alati valvel, peavad suurendama Nõukogude Liidu kaitsevõimet, tugevdama kõigi jõududega oma armeed, mereväge ja õhujõude, olema alati valmis igale vaenlasele purustavat vastulööki andma.

Igati tugevdada Nõukogude riigi võimsust

Nõukogude riik on inimkonna ajaloos esimene tööliste ja talupoegade riik. Ta on kätte võidetud miljonite töötajate vere hinnaga ja ennastsalgava võitlusega. Nõukogude riik on tähtsaks ja otsustavaks vahendiks kommunismi ülesehitamisel. Sellepärast ongi tarvis meie riiki igati tugevdada. See on iga nõukogude inimese otsene ülesanne ja kohustus, ükskõik missugusel tööpostil või -lõigus ta ka töötaks.

Nõukogude riigi jõud ja tugevus oleneb eelkõige meie maa majanduslikust võimsusest. Mida rikkamaks Nõukogude Liit muutub, mida rohkem me arendame tootlikke jõude, seda võimsamaks meie riik muutub. See aga sõltub miljonite inimeste teadlikust ja ennastsalgavast tööst. Tugevdada Nõukogude riiki tähendab järelikult kindlustada esmajoones kõigi tööstusharude edasine tõus, eelkõige metallurgia, masinaehituse, söe-, nafta- ja keemiatööstuse edasine tõus; suurendada elektrienergia tootmist; võidelda aktiivsemalt kõigis rahvamajandusharudes tehnika progressi eest; saavutada põllumajanduse järsk tõus; tugevdada igati kolhoosikorda, viia õitsengule kõik kolhoosid. Kommunistliku Partei XXI kongress relvastas meie rahvast kõigi nende ülesannete lahendamise konkreetse programmiga. Sellepärast võidelda Nõukogude riigi tugevdamise eest tähendab kommunistliku ülesehitustöö igas lõigus järjekindlalt ellu viia NLKP XXI kongressi ajaloolisi otsuseid, võidelda partei poolt seitseaastaku plaanis püstitatud suurte ülesannete ennetähtaegse täitmise eest.

Nõukogude riigi kaljukindlaks aluseks, tema pidevalt kasvava elujõu ammendamatuks allikaks on tööliste ja talupoegade vennalik liit, mis kujunes välja ning tugevnes töörahva vabastusvõitluse käigus ja sotsialistlikus ülesehitustöös. Sellepärast tähendab Nõukogude riigi tugevdamine väsimatut hoolitsemist tööliste ja talupoegade liidu arendamise ja õitsengu eest, tähendab meie maa tööliste ja talupoegade vennalike suhete igakülgset arendamist. Olles ustav marksistlik-leninlikule õpetusele, näeb Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei selles oma püha kohustust ja teeb kõik selleks, et tööliste ja talupoegade liit veelgi tiheneks ning muutuks veelgi kindlamaks.

Sotsialistliku revolutsiooni suureks võiduks ja meie kodumaa võitmatuks kantsiks on paljurahvuselise sotsialistliku riigi rahvaste sõprus. Samuti nagu tööliste ja talupoegade liit, tekkis ja kujunes ka NSV Liidu rahvaste sõprus nende ühises võitluses despootliku

isevalitsuse ning mõisnike ja kapitalistide ikke vastu. Võitluses sotsialismi eest muutus see sõprus veelgi kindlamaks. See lõi õitsele rahuliku sotsialistliku ülesehitustöö aastail ja pidas auga vastu Suure Isamaasõja aastate rasketele katsumustele. Nõukogude Liidu rahvaste sõprus on meie maal kommunismi ülesehitamise üheks tähtsamaks eeltingimuseks. Olles ustav leninismile, on meie partei alati võidelnud ja peab ka edaspidi otsustavat võitlust kõigi nende vastu, kes rikuvad leninliku rahvuspoliitika printsiipe, kes tahtlikult või tahtmatult tekitavad kahju sotsialistlike rahvuste vennalikule koostööle ja sõprusele.

Tugevdada Nõukogude paljurahvuselist riiki tähendab edasi arendada kõigi meie maa rahvaste vahelist usaldust, nende austust üksteise vastu, arendada nende vahel kultuurilist ja vaimset suhtlemist, kasvatada kõiki meie töötajaid nõukogude patriotismi ja proletaarse internatsionalismi vaimus.

Tugevdada Nõukogude riiki tähendab kõige rangemalt kinni pidada sotsialistlikust seaduslikkusest ja riiklikust distsipliinist. Kommunistlik Partei pani otsustavalt piiri isikukultuse tingimustes aset leidnud sotsialistliku seaduslikkuse jämedale rikkumisele ning nõuab kõigilt meie organisatsioonidelt ja nõukogude inimestelt, et nad peaksid vankumatult kinni Nõukogude Konstitutsioonist, sotsialistliku demokratismi põhimõtetest.

V. I. Lenin rõhutas, et kontrolli teostamiseks Nõukogude seaduslikkusest kinnipidamise üle on äärmiselt tähtis laialdaselt kaasa tõmmata meie üldsust. On tarvilik, et partei-, riiklikud, ametiühingu- ja teised organisatsioonid — kõik meie töötajad — kaitseksid valvsalt Nõukogude seadusi, paljastaksid ja tooksid avalikkuse ette igaühe, kes kipub kalduma sotsialistlikule korrale ja Nõukogude kodanike õigustele, teeksid karmilt lõpu kõigile nähetele, milledes ka kõige vähemal määral avaldub seadusetus ja omavoli. Nõukogude seaduste rikkumine toob kasu ainult sotsialistliku riigi vaenlastele.

Sotsialistliku korra tingimustes kasvasid üles uued inimesed, aktiivsed ja teadlikud kommunismiehitajad. See on Oktoobrirevolutsiooni, meie partei suureks ajalooliseks saavutuseks. Kuid meie suurepärases töödarmastavas nõukogude peres kohtame me ikka veel niisuguseid isikuid, kes tootlikust tööst osa ei võta, ei tee kasulikku tööd ei kodus ega ühiskonnas. Samuti võib kohata isikuid, kes kuritahtlikult rikuvad sotsialistliku ühiselu reegleid.

Tugevdada Nõukogude riiki tähendab aktiivselt võidelda kapitalismi igandite vastu inimeste teadvuses, üksikute kodanike ebaõige, ühiskonnavastase käitumise vastu. Ainuüksi administratiivsete abinõudega mitmesugustele inetutele nähtustele lõppu teha ei saa. Suur osa on siin täita üldsusel, rahvahulkadel endil. Igas kollektiivis on võimalik luua niisugune olukord, et inimesed, kes rikuvad käitumisnorme ja nõukogude moraali põhimõtteid, tunneksid, et kogu kollektiiv mõistab hukka nende teod.

Nõukogude riik on tugev rahvahulkade teadlikkuse tõttu, selle

tõttu, et kogu tema tegevusest võtavad teadlikult ja aktiivselt osa miljonid töötajad. Sotsialistlik kord on kutsunud inimeste ühiskondlikes suhetes ellu tõelise demokratismi. Ta on viinud liikvele rahvahulkades peituvad määratu suured jõud, tõmmanud miljonid inimesed osa võtma riigi teadlikust valitsemisest, kommunismi ülesehitamisest. Erakordselt tähtis osa Nõukogude riigi elus, sotsialistliku demokraatia arendamisel on ühiskondlikel massiorganisatsioonidel — ametiühingutel, Kommunistlikul Noorsooühingul jt.

Tugevdada Nõukogude riiki tähendab edasi arendada meie sotsialistlikku demokratismi. See ongi üheks kommunistliku ülesehitustöö ülesandeks.

Tugevdada Nõukogude riiki tähendab hästi organiseerida nõukogude tööd, tõsta nende osa majanduslike küsimuste lahendamisel, tõmmata järjest laiemaid töörahva hulki aktiivselt osa võtma riigi juhtimisest, pidada nõukogude tegevuses rangelt kinni demokraatlikest põhimõtetest. On tähtis, et nõukogude saadikud ja täitevkomiteed annaksid süstemaatiliselt aru oma valijate ees, et nõukogude istungjärgud toimuksid regulaarselt, nagu see on ette nähtud Konstitutsioonis jne. Kõik see tõstab nende tähtsust valijate silmis ning suurendab rahvahulkade aktiivsust.

Tugevdada Nõukogude riiki tähendab pidevalt hoolitseda meie relvastatud jõudude võitlusvõime eest. Meie relvastatud jõud on sotsialistliku isamaa vabaduse ja sõltumatuse kindlaks kantsiks. Hoolitseda meie relvastatud jõudude võitlusvõime eest tähendab väsimatult laiendada ja tugevdada Nõukogude armee sidet rahvaga, aidata aktiivselt kaasa meie vabatahtlike ühingute tööle, kellel on tähtis osa laiade rahvahulkade ettevalmistamisel kodumaa kaitsmiseks. Nõukogude riik teostab otsustavalt ja järjekindlalt rahu- ja rahvastevahelise sõpruse poliitikat. Kuid ei tohi unustada, et maailmas on veel olemas imperialistid, kes võivad meie maale uuesti kallale tungida. Sellepärast on iga nõukogude inimese püha kohus tugevdada Nõukogude riigi kaitsevõimet, et olla alati valmis vaenlasele vastulööki andma.

Kapitalistlikud riigid on meile saatnud palju salakuulajaid ja diversante. Oleks naiivsus oletada, et vaenlased nüüd on loobunud katsest meile igati kahju teha. Ameerika Ühendriikide ja rea teiste maade reaktsioonilised ringkonnad toetavad avalikult meie maa vastu suunatud õõnestustegevust. Selle musta tehingu jaoks määravad imperialistid suuri summasid. Sellepärast tähendab meie riigi tugevdamine ka edaspidi igati nõukogude rahva revolutsioonilise valvsuse tõstmist ja riiklike julgeolekuorganite abistamist.

Iga Nõukogude kodanik peab väsimatult hoolitsema partei ja valitsuse otsuste elluviimise eest. Mida paremini nõukogude inimesed täidavad oma kohustusi riigi ees, seda rikkamaks ja võimsamaks muutub meie suur kodumaa, seda kiiremini jõuab meie rahvas kommunismi.

Kommunistlik Partei ja Nõukogude riik teevad kõik selleks, et rahva elu muutuks järjest paremaks. Partei ja valitsuse jõud seisab

selles, et neid ühendavad purustamatud sidemed rahvaga. Nõukogude rahvas usaldab täielikult oma kallist parteid ja valitsust. Kommunistlik Partei, Nõukogude valitsuse ja rahva ühtsus on Nõukogude riigi jõu ja võimsuse tähtsaks allikaks.

LÜHIKOKKUVÕTE

Ekspluataatorite võimu kukutamise tagajärjel kindlustus meie maal uus, nõukogude riiklik kord. NSV Liidu töölisklass kui eesrindlik klass teostab ühiskonna riiklikku juhtimist.

Nõukogude riik on uut, kõrgemat tüüpi riik. Iga kodanlik riik on diktatuur, kapitalistide piiramatu võim töölisklassi ja kogu töörahva üle. Kodanlik demokraatia on olemas selleks, et varjata kapitalistliku riigi ekspluataatorlikku olemust, et petta töölisi ja talupoegi.

Nõukogude riik, vastupidi, on tööliste ja talupoegade riik. See on tõeliselt demokraatlik riik, tõeline rahvariik. NSV Liidu kodanikel on niisugused õigused, missuguseid kapitalistlike maade töötajail ei ole ega saagi olla.

Nõukogude sotsialistlik riik on loodud kukutatud ekspluataatorlike klasside mahasurumiseks, inimese ekspluateerimise hävitamiseks, kommunistliku ühiskonna ülesehitamiseks ja meie kodumaa kaitsmiseks välisvaenlaste vastu.

NSV Liidu poliitiliseks aluseks on töörahva saadikute nõukogud. Nad ühendavad kõiki töötajaid riiklikus liinis, tõmbavad riigivalitsemisele kaasa miljoneid inimesi. Nõukogude võimu organid, nii kõrgemad kui ka kohalikud, on üles ehitatud tõeliselt demokraatlikel alustel ja teenivad rahvast.

Nõukogude Liidus on kõik rahvused üheõiguslikud. Nad võtavad võrdõiguslikel alustel osa kõigi meie maa ühiskondlike asjade juhtimisest. NSV Liit on paljurahvuselise riigi eeskuju.

Nõukogude sotsialistliku korra ja rahva huvide kaitsel on nõukogude kohus, prokuratuur, meie relvastatud jõud ja nõukogude luureorganid.

Nõukogude riik on olnud kapitalismi likvideerimise ja NSV Liidus sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise tähtsaks vahendiks. Praegusel ajal kujutab ta endast sotsialistliku korra tugevdamise ja sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku võimsat vahendit.

Nõukogude riigi juhtivaks ja suunavaks jõuks on Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei.

Marksism-leninism õpetab, et riik ei eksisteeri igavesti. Täieliku kommunismi tingimustes sureb ta välja. Juba kommunistliku ühiskonna laiaulatusliku ülesehitustöö perioodi lähevad paljud praegu riiklike organite poolt täidetavad funktsioonid järk-järgult üle töörahva isetegevuslike ühiskondlike organisatsioonide kompetentsi. Ent riiklike organite funktsioonide üleminek ühiskondlikele

organisatsioonidele ei tähenda sugugi sotsialistliku riigi osatähtsuse vähenemist kommunistlikus ülesehitustöös. Ülesanne seisab selles, et seoses rea praeguste riiklike funktsioonide üleminekuga ühiskondlikele organisatsioonidele laiendada ja tugevdada sotsialistliku ühiskonna poliitilist alust, kindlustada sotsialistliku demokraatia edasiarendamist ning anda samal ajal Nõukogude riigile võimalus keskendada veelgi rohkem tähelepanu maa majanduse arendamisele.

Kommunistlik Partei seab oma ülesandeks paljurahvuselise Nõukogude riigi edasise kindlustamise, töölisklassi ja talurahva liidu ning rahvaste sõpruse tugevdamise, sotsialistliku demokraatia edasiarendamise, kindla rahu kindlustamise kogu maailmas.

Nõukogude riigi tugevdamine on kõigi meie maa töötajate patrioötlik ning püha internatsionaalne kohustus.

KUUES PEATÜKK

KOMMUNISTLIK PARTEI ON NÕUKOGUDE RAHVA JUHT

1. Partei kui töörahva eesmine väesalk

Lenini partei on uut tüüpi partei

Me juba teame, et kapitalistlikus ühiskonnas käib äge klassivõitlus. Selles võitluses püüavad valitsevad klassid säilitada ja tugevdada vana korda ja, vastupidi, ekspluateeritavad klassid astuvad välja kodanliku korra ja rõhujate vastu, rahva huvides ühiskondliku korra põhjaliku muutmise eest.

Klassivõitlust juhivad poliitilised parteid. Poliitiline partei on klassi kõige aktiivsem ja organiseeritum osa, kes tema huvisid väljendab ja kaitseb. V. I. Lenin märkis, et ühiskonna jagunemine parteideks ja nendevaheline võitlus väljendab kõige kujukamalt ja täielikumalt klasside poliitilist võitlust.

Kapitalistlikes maades on poliitilisi parteisid tavaliselt rohkem kui klasse. Kodanlikud parteid kajastavad kodanluse üksikute kihtide, gruppide huvisid. Kuigi nende parteide vahel toimub võitlus, siiski on nad kõik üksmeelsed ühes: kõik nad vihkavad töörahvast ja taotlevad jäädvustada kapitalistlikku korda. Milleks on kapitalistidel vaja mitu parteid? Selleks et viia eksiteele poliitikas vähekogenud inimesi, petta töörahvast, sisendada temale arvamust, nagu kavatseks üks või teine kodanlik partei kaitsta rahva huvisid.

Tsaari-Venemaal näiteks oli mitu kodanlaste ja mõisnike parteid, kuid tegelikult tegutsesid nad kõik ühel nõul ekspluataatorite huvides, ekspluateeritavate vastu. Ameerika Ühendriikides on juba ammust ajast olemas kaks suurt kodanlikku parteid — vabariiklik ja demokraatlik partei. Katsuge aga leida nende parteide erinevus! Kogu erinevus seisab vaid selles, et kumbki neist esitab oma kandidaadid presidendi ja kongressi liikmete kohale. Ülesseatud kandidatuuride ümber käib parteide vahel pikaajaline ja kärarikas võitlus. Kuid milline see võitlus ka oleks, on tulemus alati üks: võitjateks osutuvad miljonärid ja miljardärid, sest nii vabariiklik partei kui ka demokraatlik partei teenivad tegelikult Ameerika Ühendriikides valitsevate klasside ja monopolide huvisid.

Kodanlikud parteid nimetavad end sageli «rahvalikeks», «rahvuslikeks», «progressiivseteks», «demokraatlikeks», «vabariiklikeks» parteideks ning püüavad uskuma panna, et nad kaitsevad rahva, demokraatia ja progressi huvisid. Kuid see on pettus. Kõik

kodanlikud parteid, milline nimetus neil ka oleks, kaitsevad tegelikult kapitalismi ning on töölisklassile ja kogu töörahvale vaenulikud. Igasugune kodanlik poliitiline partei püüab ekspluataatorite ja ekspluateeritavate vahelisi lepitamatuid klassivastuolusid kinni mätsida ning seega kapitalistlikku korda jäädvustada.

Marksism-leninism õpetab, et proletariaat ei suuda vabaneda valitsevate klasside ikkest, ei suuda kätte võita ega kindlustada võimu, kui tal oma poliitilist parteid ei ole.

Töölisklassi suured juhid Marx ja Engels tegid palju töölisklassi revolutsioonilise partei loomiseks. Nad rajasid I Internatsionaali, mis eksisteeris 1864. aastast kuni 1872. aastani. 1889. aastal ühinesid sotsiaaldemokraatlikud töölisparteid rahvusvaheliseks organisatsiooniks — II Internatsionaaliks.

Oma tegevuse algul astusid sotsiaaldemokraatlikud parteid nii või teisiti välja töölisklassi huvide kaitseks, kuid järk-järgult läks juhtimine neis parteides ja hiljem kogu II Internatsionaalis oportunistide kätte, see tähendab inimeste kätte, kes kohanduvad valitsevate, ekspluataatorlike klassidega.

Oportunistid astuvad sõnades töölisklassi ja sotsialismi eest küll välja, tegelikult aga on nad kodanluse agendid töölisliikumises. Nad püüavad töölisliikumist kapitalismile ohutuks muuta, sisendavad töölistele, et sotsialismile võib jõuda ilma revolutsioonita, eksisteeriva korra tühise muutmise, kodanlusega kokkuleppimise ja klasside lepitamise teel. Pettes töölisi võltsjutlusega sotsialismi ülesehitamise võimalikkusest ilma revolutsioonita ja ilma proletariaadi diktatuuri kehtestamiseta, valavad seega oportunistid vett kapitalistide veskile. Kodanlusega kokkuleppimise teele asusid kõik II Internatsionaali parteid, sealhulgas ka menševike partei Venemaal.

Imperialismi ajajärgul, kus avalike klassilahingute aeg kätte oli jõudnud, jäid vanad sotsiaaldemokraatlikud parteid täiesti pankrotti ning olid revolutsiooniliseks tegevuseks täiesti kõlbmatud. Töölisklassile oli vaja uut tüüpi parteid, kes revolutsioonilist võitlust julgelt ja otsustavalt arendaks.

Venemaal kujunenud revolutsioonilise liikumise koidikul asus poliitilise võitluse areenile V. I. Lenin. Oma teostes Lenin näitas, et Venemaa töölisklass võib saavutada võidu tsarismi, mõisnike ja kapitalistide üle, kui tal on oma poliitiline partei. Proletariaadil, kirjutas V. I. Lenin, ei ole teist relva peale organisatsiooni. «Andke meile revolutsionääride organisatsioon ja me pöörame Venemaa ümber.» Need Lenini sõnad, mida ta 1902. aastal oma kuulsas teoses «Mis teha?» kirjutas, osutusid prohvetlikeks. Vladimir Iljitši poolt loodud bolševike partei pööras Venemaa tõepoolest ümber, muutis meie kodumaa võimsaks sotsialistlikuks riigiks.

Kommunistliku Partei rajaja V. I. Lenin nimetas seda uut tüüpi parteiks. Miks? Sellepärast, et erinevalt reformistlikest, kokkuleplaslikest sotsiaaldemokraatlikest parteidest Kommunistlik Partei tekkis, arenes ja tugevnes kui partei, mis peab viima tööliste ja töö-

tava talurahva miljonilisi hulki võitlusse tsarismi ja kapitalismi kukutamise eest.

V. I. Lenin rajas meie partei töölisklassi klassiorganisatsiooni kõrgeima vormina, töölisklassi eesmise väesalgana, kõige organiseerituma, distsiplineeritumä ja klassiteadlikuma väesalgana, kes on relvastatud revolutsioonilise teooriaga. Kogu partei ja iga tema liikme tegevus on täielikult allutatud töölisklassi huvidele. Oma tekkimisest alates esines partei kui revolutsioonilise liikumise juhtiv ja suunav jõud, kui proletariaadi ning kõigi töötajate juht ja organiseerija võitluses sotsialistliku revolutsiooni võidu, ühiskonna sotsialistliku ümberkujundamise ja kommunismi võidu eest.

«Meie ajastu mõistus, au ja südametunnistus»

Meie partei, mis 1903. aastal VSDTP II kongressil loodi, on läbi käinud kangelasliku võitluse suure ja kuulsusrikka tee.

Algul oli tema ridades ainult mõni tuhat inimest. Need aga olid mehised ja kindlad revolutsionäärid, ennastsalgavad võitlejad töörahva huvide eest. Oma olemasolu esimesest päevast alates astus Kommunistlik Partei julgelt lepitamatusse võitlusse töölisklassi rohkearvuliste vaenlaste vastu. Tsarismi vastu peetud ägedas võitluses karastus ja tugevnes partei kaader, karastusid mehised revolutsionäärid, kes mingisuguseid raskusi ja ohte ei kartnud. Tsaarivalitsus jälitas revolutsionääre, neid saadeti asumisele, sunnitööle ja poodi võllasse.

Kuid miski ei suutnud peatada meie partei ridade kasvu ja tema mõju suurenemist töölisklassile. Langenute asemele tulid uued võitlejad, partei kasvas pidevalt, võttes oma ridadesse töölisklassi, rahva paremad jõud. 1917. aasta Veebruarirevolutsiooni ajaks, kui bolševikud põranda alt välja tulid, oli neid ligemale 40 000—45 000 inimest. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni eelõhtul (partei VI kongressiks) oli bolševike partei ridades juba ligi 240 000 inimest.

Kui partei muutus pärast sotsialistlikku revolutsiooni võitu valitsevaks parteiks, hakkasid tema read veelgi kiiremini kasvama. Sealjuures suurenes juurdevool parteisse iga kord, kui Nõukogudemaa elas üle kõige suuremaid raskusi.

Kodusõja ja välismaise interventsiooni aastail, kui nõukogude riiki ähvardas surmaoht, astus parteisse 300 000 inimest; paljud neist läksid otsekohe rindele, et kaitsta relvaga sotsialistlikku isamaad.

1924. aastal, kui meie maad tabas raske mure — suri Vladimir Iljitš Lenin —, valisid töölised endi hulgast välja parimad seltsimehed ja saatsid nad parteisse. Nad ütlesid: «Lenin suri — on tarvis tugevdada Lenini parteid.» 240 000 töölist astus lühikese aja jooksul Kommunistlikku Parteisse. See oli leninlik kutse parteisse; see näitas, kui lähedane on töölistele partei ja kui kalliks nad teda peavad.

Palju töölisi, talupoegi ja eesrindliku intelligentsi esindajaid

astus parteisse meie maa industrialiseerimise ja põllumajanduse kollektiviseerimise perioodil.

Isamaasõja aastail, kus otsustamisel oli küsimus, kas Nõukogude riik jääb püsima või mitte, otsustasid miljonid nõukogude patrioodid nii rindel kui tagalas saada kommunistideks. Hoolimata sellest, et partei rindel suuri kaotusi kandis, ei vähenenud tema koosseis, vaid vastupidi, suurenes enam kui 1,6 miljoni inimese võrra.

Ka pärast sõda on partei read pidevalt kasvanud: XXI kongressiks oli meie partei ridades üle 8,239 miljoni NLKP liikme ja liikmekandidaadi.

V. I. Lenin nimetas meie parteid miljonite parteiks. Ta ütles, et Kommunistlik Partei on «meie ajastu mõistus, au ja südametunnistus». Partei ühendab oma ridades tööliskassi ja teiste töörahva kihtide paremaid inimesi, kellele kõige kallimaks maailmas on rahva õnn, kellele pole midagi ülimat kui võitlus kommunismi võidu eest.

«Klassi aju,
klassi tegu,
klassi jõud
ja klassi au —
vaat' mis on partei.»

Nii kirjutas Kommunistlikust Parteist silmapaistev nõukogude luuletaja Vladimir Majakovski.

«On selline partei!»

Milles seisab siis partei tohutu kasvu ja selle suure usalduse saladus, mis tal rahva hulgas on? Kõigepealt selles, et Kommunistlik Partei võitleb oma rohkem kui poolesaja aastase ajaloo vältel ennastsalgavalt töötajate huvide ja nende õnneliku elu eest.

Kõik Venemaal eksisteerinud kodanlaste ja mõisnike parteid lahkusid areenilt koos nende ekspluataatorlike klassidega, kelle huvisid nad kaitsesid. Juba ammu pole meie maal ka selliseid väikekodanlikke parteisid nagu sotsialistide-revolutsionääride (esseeride) partei ja menševike partei. Need parteid lõpetasid oma kuulsusetu eksisteerimise kontrrevolutsiooni leeris. Rahvas tundis ära nende parteide olemuse ja pööras neile selja. Töölised ja talupojad veendusid oma kauaaegsete kogemuste najal, et ainult kommunistid võitlevad ennastsalgavalt ja jõudu säästmata töötajate õnne eest, seisavad kindlalt rahva huvide eest ning juhivad rahvahulki ainuõiget teed mööda.

Oma olemasolu esimestest päevadest alates seadis bolševikepartei endale selge eesmärgi — kukutada kodanlik-mõisniklik kord Venemaal, kehtestada proletariaadi diktatuur ning üles ehitada uus, sotsialistlik ühiskond. See oli kindlaks määratud programmis, mis 1903. aastal toimunud partei II kongressil vastu võeti. Võites kõik raskused ning takistused, sammus partei alati kõrvalekaldumatult selle eesmärgi poole, tõmmates endaga kaasa tööliste ja talupoegade laiu hulki.

Bolševikud viisid töörahva võitlusse mõisnike ja kapitalistide vastu, uskudes kindlalt, et võit ei ole mägede taga. Pärast 1905.—1907. aasta esimese Vene revolutsiooni lüüasaamist ei lasknud bolševikud pead norgu, ei kartnud kasvavaid raskusi, vaid jätkasid alustatud tööd uue energiaga. «Meid ei nimetatud asjatult kaljukindlateks,» kirjutas Vladimir Iljitš 1908. aastal.

Partei juhtimisel kukutasid Venemaa töölised ja talupojad 1917. aasta veebruaris vihatud tsaari-isevalitsuse ning pidasid otsustavat võitlust kodanluse võimu vastu, proletariaadi diktatuuri kehtestamise eest. 1917. aasta juunis kuulutasid menševikud I ülevenemaalisel nõukogude kongressil, et Venemaal ei ole sellist parteid, kes üksinda võiks endale võtta vastutuse riigi saatuse eest. «On selline partei!» vastas neile Lenin. See oli bolševike partei, kes teadis, et Venemaad võib hukkumisest ja täielikust orjastamisest päästa ainult üleminek sotsialismile.

Ennastsalgava võitluse ja oma armastatud partei õige juhtimise tulemusena suutis töölisklass riigivõimu kätte võita, seda käes hoida ja kindlustada.

Partei VII kongressil 1918. aastal otsustasid bolševikud V. I. Lenini ettepanekul nimetada oma parteid kommunistlikuks parteiks — nii, nagu nimetasid töölisparteid Marx ja Engels. Kuni selle ajani nimetati meie parteid Venemaa Sotsiaaldemokraatlikuks Töölisparteiks (VSDTP). See nimetus ei olnud teaduslik, ta ei näidanud partei eesmärki. Pealegi reetis enamik sotsiaaldemokraatlike parteide juhte Esimese maailmasõja ajal töölisklassi, läks üle kodanluse leeri, häbistas «sotsiaaldemokraadi» nime. Alates VII kongressist hakkas meie partei end nimetama Venemaa Kommunistlikuks (bolševike) Parteiks või lühendatult — VK(b)P. Sõna «kommunistlik» väljendab kõige täpsemalt meie partei lõppeesmärki — kommunismi ülesehitamist.

VK(b)P VIII kongressil 1919. aastal võeti vastu partei uus programm, mis nõudis kodanluse ekspropriieerimise lõpuleviimist (ekspropriieerimine tähendab vabrikute, tehaste, maa vägivaldset võõrandamist kodanluselt) ja tootmisvahendite muutmist riigi omandiks, samuti rahvamajanduse juhtimist ühtse sotsialistliku plaani alusel, ametiühingute laialdast osavõttu rahvamajanduse organiseerimisest, töötajate kasvatamist sotsialistliku töössesuhtumise vaimus, talurahva järkjärgulist ja plaanipärast kaasatõmbamist sotsialistlikule ülesehitustööle.

Proletariaadi diktatuuri kehtestamisega suurenes Kommunistliku Partei osatähtsus tunduvalt. Riigivõimu eest võidelnud parteist muutus ta valitsevaks parteiks, kujunes juhtivaks jõuks proletariaadi diktatuuri süsteemis. Esmakordselt kerkis partei ette kogu suuruses meie maa valitsemise ülesanne, kümnete ja sadade miljonite inimeste organiseerimise ülesanne. «Meie, bolševike partei,» kirjutas V. I. Lenin 1918. aastal, «oleme Venemaa *veennud*. Meie oleme Venemaa *võitnud* — rikastelt vaestele, ekspluataatoritelt töörahvale. Nüüd me peame Venemaad *valitsema*.»

Üle nelja aastakümne juhib Kommunistlik Partei edukalt meie maad, tagab nõukogude inimestele tahte- ja tegevusühtsuse ning suunab nende jõupingutusi kommunismi ehitamisele.

Kommunistliku Partei juhtiv tegevus hõlmab kõiki nõukogude sotsialistliku ühiskonna elu külgi. Partei uurib tööstuses, põllumajanduses, transpordis ja teistes majandusharudes valitsevat olukorda ning töötab välja abinõud, mis kindlustavad kõigi majandusharude järjekindla tõusu. Partei juhib NSV Liidu rahvamajanduse arendamise jooksvate ja perspektiivsete plaanide koostamist ning suunab töötajate jõupingutusi rahva materiaalse heaolu tõusu tagava tootmise arendamisele. Hoolitsus nõukogude inimeste õnne eest, rahva elutaseme pideva tõusu eest on alati olnud ja on ka edaspidi meie partei tähelepanu keskpunktis.

Partei teeb määratu suurt tööd töötajate ning kõigepealt kasvava põlvkonna teadlikkuse tõstmisel, nende kasvatamisel kommunistliku töössesuhtumise, nõukogude patriotismi ja sotsialistliku internatsionalismi vaimus ning inimeste teadvusest kapitalistlike igandite väljajuurimisel. Ta suunab Nõukogude riigi välispoliitikat, mille eesmärgiks on säilitada ning kindlustada rahu kogu maailmas ning tagada soodsad tingimused meie rahva loovaks tööks. Ühtlasi hoolitsevad partei ja Nõukogude valitsus Nõukogude riigi kaitsevõime edasise tugevdamise eest.

Meie maa töötajate maailma-ajaloolised võidud on Kommunistliku Partei poliitika elluviimise tulemus.

Partei poliitika on teaduslikult põhjendatud ning vastab tervenisti kõigi töötajate huvidele. Olles relvastatud marksismi-leninismi teooriaga ja ühiskonna arenemise seaduste tundmisega ning tuginedes rahvahulkade kogemustele, töötab partei välja niisuguse poliitika, mis töötajate elulisi huvisid õigesti väljendab. Partei seab rahva ette sellised eesmärgid ja ülesanded, mille dikteerib elu ise ning mis tulenevad meie maa arenemise vajadustest ja kommunismi ehitamise huvidest.

Partei on kõigi töörahva organisatsioonide juhtiv tuumik

Sedamööda, kuidas sotsialistlikus ülesehitustöös uut edu saavutati, suurenes pidevalt Kommunistliku Partei osa, tema mõju ühiskonna arenemise käigule, mis peegeldus Nõukogude riigi põhiseaduses. NSV Liidu Konstitutsioon fikseeris seadusandlikult meie partei juhtiva osa. Konstitutsioonis on öeldud, et kõige aktiivsemad ja teadlikumad kodanikud töölisklassi, töötava talurahva ja töötava intelligentsi ridadest ühinevad vabatahtlikult Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteisse, kes on töörahva eesmine väesalk tema võitluses kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest ja töörahva kõigi, nii ühiskondlike kui ka riiklike organisatsioonide juhtiv tuumik.

Kommunistlik Partei on nõukogude rahva ainus poliitiline partei, ja see tuleneb meie ühiskondliku korra olemusest endast.

Nõukogudemaal on loodud täiesti uus ühiskond, kus ei ole anta-

gonistlikke (lepitamatute vastuoludega lahutatud) klasse, järelikult pole ka pinda mitme partei olemasoluks. Nõukogude Liidus on kaks sõbralikku klassi, töölised ja talupojad, kellel on samuti kui nõukogude intelligentsilgi ühised huvid, ühised eesmärgid ja ülesanded. Sellepärast on NSV Liidus pinda ainult ühe partei jaoks, kes väljendab kogu nõukogude rahva huvisid. Partei suured eesmärgid on alati olnud ja on ka praegu kogu nõukogude rahva eesmärkideks. Nõukogude Liidu töötajad tunnustavad partei oma ainsaks poliitiliseks juhiks. Partei ja rahva lahutamatu ühtsus on sotsialistliku korra jõu ja võimsuse näitajaks.

On teada, et ekspluataatorliku korra tingimustes rahva loovat aktiivsust halastamatult maha surutakse. Kapitalism lämmatab ja hukutab rahva initsiatiivi ning rahva hulgast tulnud talente. V. I. Lenin nägi ette, et proletaarse revolutsiooni võit loob tingimused miljonite inimeste kaasatõmbamiseks uue elu ehitamisele. Nii meie maa kui ka rahvademokraatiamaade kogemused näitavad, et pärast sotsialistlikku revolutsiooni jõuavad tööinimesed välja laiale loova ülesehitustöö teele, rahva aktiivsus ja isetegevus tõusevad ennenägematule kõrgusele.

Kommunismi edukaks ehitamiseks on tarvis üha laiemad rahvahulgad kaasa tõmmata uue elu teadlikule ehitamisele. Sellepärast seabki partei enda ette tähtsa ülesande — väsimatult arendada rahvahulkade loovat aktiivsust, suunata see ühtsele eesmärgile.

Kus on see organisatsioon, kes töötab välja üldise joone töörahva võitluses kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest ja suunab tema jõupingutusi ühtsele eesmärgile? Selliseks organisatsiooniks on Kommunistlik Partei.

Menševikud ja trotskistid, nagu kaasaegsed revisionistidki, püüdsid igati vähendada ja alla kiskuda partei juhtivat osa teistes proletariaadi organisatsioonides. Nad astusid välja selle vastu, et partei juhiks ideeliselt ja poliitiliselt nõukogude organeid ja ametiühinguid, ning püüdsid sellega õõnestada partei juhtivat osa.

Meie partei paljastas otsustavalt menševike, trotskistide ning teiste leninismi vaenlaste katsed vähendada partei juhtivat osa sotsialistlikus ühiskonnas ja tõestas praktikas töötajaile, et nende jõud seisab parteilises juhtimises.

Proletariaadi diktatuuri süsteemis on iga töötajate organisatsioon selle ühtse mehhanismi osaks, mis seob parteid rahvahulkadega ja ilma milleta pole mõeldav töölisklassi diktatuur, uue ühiskonna edukas ülesehitamine. V. I. Lenin ütles: «Diktatuuri ei saa teostada ilma mõningate «veorihmadeta» eelväest eesrindliku klassi hulkade ja nende juurest töörahva hulkade juurde.»[1] Teiste sõnadega, partei on töölisklassi diktatuuri juhtivaks ja suunavaks jõuks, töörahva massiorganisatsioonid aga on veorihmad või hoovad parteist rahvahulkade juurde.

Kõige massilisemaks organisatsiooniks on meil töörahva saadi-

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 32. kd., lk. 3.

kute nõukogud: nad hõlmavad kõiki sotsialistliku ühiskonna töötajaid. Nõukogude kaudu teostab tööliskiass ühiskonna riiklikku juhtimist, nende kaudu õpivad miljonid töötajad riiki valitsema. Nõukogud on valitud kollektiivsed riigivõimuorganid, kellel on palju harusid nii keskuses kui ka kohtadel. Nende kompetentsi kuuluvad administratiivsed, majanduslikud, kultuurihariduslikud ja teised organisatsioonid. Mitmesugustes riigiorganites, majandusvalitsustes, keskasutustes ja ministeeriumides töötava nõukogude aparaadi kaudu toimub meie sotsialistliku riigi majanduslik ja organisatsiooniline tegevus. Ilma rahva hulgast tulnud ja rahvaga tihedalt seotud riigiaparaadita pole võimalik juhtida ükskõik millist kommunistliku ülesehitustöö lõiku. Seepärast pöörab partei erilist tähelepanu nõukogude juhtivate organite ja riigiaparaadi kogu praktilise tegevuse parandamisele, nende vastutuse tõstmisele majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö juhtimise eest.

Partei arendab igati sotsialistlikku demokraatiat, tõmmates kaasa laiu elanikkonna kihte kogu ühiskondliku elu juhtimisele. Viimastel aastatel on tarvitusele võetud abinõud nõukogude osa suurendamiseks, nende alaliste komisjonide töö parandamiseks, rahvasaadikute tegevuse aktiviseerimiseks ning valijate kontrolli kõvendamiseks rahvasaadikute tegevuse üle.

Teiseks töötajate massiorganisatsiooniks on ametiühingud, mis ühendavad peaaegu kõiki töölisi ja teenistujaid, nimelt üle 53 miljoni liikme. Ametiühingud on kasvanud ja tugevnenud partei juhtimisel. Nad etendavad tähtsat osa meie maa poliitilises, majanduslikus ja kultuurilises elus ning aitavad parteil kommunistlikule ülesehitustööle kaasa tõmmata tööliste, teenistujate ja intelligentsi laiu hulki.

V. I. Lenin nimetas ametiühinguid kommunismi kooliks, juhtimise ja majandamise kooliks. Ametiühingud kasvatavad töölistes ja teenistujates kommunistlikku töössesuhtumist, vastutust ettevõtte olukorra eest ja tugevdavad töödistsipliini.

Ametiühingute tähtsaks ülesandeks on sotsialistliku võistluse organiseerimine tootmisplaanide täitmiseks ja ületamiseks. Nad teevad suurt tööd töötajate kaasatõmbamisel tootmise juhtimisele. Tehastes, vabrikutes ja ehitustel loodud alalistest tootmisnõupidamistest võtab osa üle 7 miljoni töölise, inseneri, tehniku ja teenistuja. Niisugune on üks tähtsamaid vorme, mille abil töötajad tootmise juhtimisest aktiivselt osa võtavad.

Ametiühingud arendavad tööliste ja teenistujate massilist liikumist tööviljakuse tõstmise ja tehnika parema kasutamise eest, omahinna alandamise ja toodangu kvaliteedi tõstmise eest. Ametiühingud hoolitsevad töötajate materiaalse ja kultuurilise taseme tõstmise eest. Nad valvavad töökaitseseaduste täitmise järele, käsutavad sotsiaalkindlustusfonde, kontrollivad abinõude täitmist ohutustehnika alal, samuti elamuehitust, elamispinna jaotamist ja ühiskondliku toitlustuse ettevõtete tööd, peavad ülal rohkearvulisi puhkekodusid ja sanatooriume. Ametiühingute kätte on koondatud sel-

lised tähtsad kultuurharidusliku töö vahendid, nagu kultuuripaleed, klubid, raamatukogud ja staadionid.

Ettevõtete administratsiooni ja ametiühinguorganisatsioonide vahel sõlmitakse kollektiivlepinguid. Milleks selliseid lepinguid sõlmitakse? Nende eesmärgiks on tagada tootmisplaanide täitmist ja ületamist, tööviljakuse tõstmist ja töö organiseerimise parandamist, tõsta majandus- ja ametiühinguorganisatsioonide vastutust tööliste, insener-tehniliste töötajate ja teenistujate materiaalsete ja elutarbeliste tingimuste ning kultuurilise teenindamise parandamise eest. Ametiühingud töötavad oma liikmete laialdase isetegevuse alusel.

Kommunistlik Partei suurendab igakülgselt ametiühingute osa kommunistlikus ülesehitustöös ja annab neile praktilist abi. Viimastel aastatel on laiendatud ametiühingute õigusi, et nad saaksid veelgi edukamalt etendada kommunismi kooli, riikliku ja majandusliku ülesehitustöö kooli osa.

Üheks kõige suurearvulisemaks ja levinumaks töötajate organisatsiooniks on kooperatsioon, niihästi tootmiskooperatsioon (kolhoosid, tööndusartellid) kui ka tarbijate kooperatsioon. See organisatsioon ühendab peamiselt miljonilisi talurahva hulki, samuti laialdasi linnaelanikkonna kihte. Kooperatsioon hõlbustab linna ja maa vahelist sidet, aitab kaasa töölisklassi ja talurahva liidu tugevdamisele, laialdaste talurahva hulkade kaasatõmbamisele kommunistlikule ülesehitustööle. Sellepärast tugevdabki partei nii energiliselt kõiki kooperatsiooniliike ning aitab kaasa kooperatsiooni tegevuse parandamisele.

Partei ustavaks abiliseks võitluses kommunismi eest on Üleliiduline Leninlik Kommunistlik Noorsooühing, mis ühendab oma ridades üle 18 miljoni meie maa noormeest ja neidu. Kommunistlik Noorsooühing on parteitu, kuid parteiga tihedasti seotud organisatsioon. Kommunistlik Noorsooühing abistab parteid noore põlvkonna kommunistlikul kasvatamisel. Ta valmistab ette noorte reservi kõigile teistele töötajate massiorganisatsioonidele. Partei ülesandel juhib Kommunistlik Noorsooühing kommunistlikku lasteorganisatsiooni — V. I. Lenini nimelise noorte pioneeride organisatsiooni igapäevast tööd.

Kommunistlike noorte organisatsioonid on partei joone aktiivseiks elluviijaiks kõigil kommunistliku ülesehitustöö aladel. Neil on õigus laialdaseks initsiatiiviks ettevõtete, kolhooside, sovhooside ja asutuste töö parandamisega ning massiliste kampaaniate läbiviimisega seotud kõigi küsimuste arutamisel ja nende küsimuste parteiorganisatsioonide ette ülestõstmisel.

Suur on Kommunistliku Noorsooühingu osa sotsialistlikus võistluses, viie aasta plaanide täitmises, tehaste ja vabrikute ehitamises, sovhooside rajamises ja kolhooside organiseerimises. Kommunistlik Noorsooühing võitles kangelaslikult saksa fašistlike röövvallutajate vastu. Olles ustav oma võitlustraditsioonidele, abistab Kommunistlik Noorsooühing aktiivselt parteid rahvamajanduse ja kultuuri edasise tõusu saavutamisel. Nõukogude Liidu Kommunistliku Par-

tei Keskkomitee üleskutsel suundusid üle 300 000 noore patrioodi Kaug-Ida, Siberi, Donbassi ja meie maa põhjapiirkondade ehitustele. Kommunistlik Noorsooühing on partei aktiivseks abiliseks võitluses põllumajanduse järsu tõusu eest. Kommunistliku Partei kutsel sõitsid üle 350 000 noormehe ja neiu 1954. aasta kevadel ja 1955. aastal Kasahstani ja Siberi rajoonidesse uudis- ja jäätmaid üles harima ning aitasid oma ennastsalgava tööga luua teraviljabaasi meie maa idapiirkondades. ÜLKNÜ XIII kongress kuulutas raketööstuse ettevõtete suurehitused komsomoli löökehitusteks. Kommunistlike noorte organisatsioonid on võtnud oma šefluse alla nafta- ja gaasitööstuse ettevõtete ning kunstkiudu, kautšukit ja plastmasse tootvate ettevõtete ehitused.

1958. aastal, partei XXI kongressiks ettevalmistumise perioodil, arenes Kommunistliku Noorsooühingu initsiatiivil uus patriootlik liikumine — kommunistliku töö brigaadide loomine. Nende võitlusdeviisiks on õppida töötama ja elama kommunistlikult.

Meie partei pühendab suurt tähelepanu Kommunistlikule Noorsooühingule ning suunab pidevalt tema praktilist tööd, hoolitseb selle eest, et kindlustada kommunistlike noorte ja kogu nõukogude noorsoo veelgi aktiivsem osavõtt riiklikust, majanduslikust ja kultuurilisest ülesehitustööst, meie maa kogu ühiskondlik-poliitilisest elust. Kommunistliku Noorsooühingu jõu ja tugevuse allikas peitub parteilises juhtimises.

Partei ei asenda ühtki töörahva parteitut organisatsiooni. Ta ei käsuta parteituid organisatsioone, vaid juhib nende tegevust neis organisatsioonides töötavate kommunistide kaudu. Veenmine ja selgitustöö on põhiline meetod, mida partei töörahva hulkade juhtimisel rakendab. Töötajate organisatsioonide ja ühingute kaudu avaldab partei mõju kõigile nõukogude ühiskonna elu külgedele.

Nii saavutatakse töörahva mitmesuguste organisatsioonide tegevuse ühtsus. Nii võitlevad partei juhtimisel kõik töörahva organisatsioonid ühise eesmärgi eest — kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest.

2. Milles seisab Kommunistliku Partei jõud

Revolutsiooniline teooria on partei võimsaks relvaks

Olla töölisklassi eesmiseks väesalgaks, töötajate eesmiseks väesalgaks, tähendab olla tema teadlik väesalk, tähendab aru saada, kuhu ja kuidas on tarvis juhtida töölisklassi ja kogu töörahvast. Selleks aga peab partei olema relvastatud eesrindliku revolutsioonilise teooriaga.

«Ilma revolutsioonilise teooriata ei saa olla ka revolutsioonilist liikumist... *Eesrindliku võitleja osa võib täita ainult partei, keda juhib eesrindlik teooria,*»[1] kirjutas V. I. Lenin. Elu, praktika on leninliku teesi õigsust täielikult kinnitanud. Marksistlik-leninlik

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 5. kd., lk. 331, 332.

õpetus aitab parteil olukorras õigesti orienteeruda, aitab tal tunnetada, kuidas ja kuhu sündmused arenevad, ette näha tulevikku ning suunata ühiskondliku elu liikumist töörahva huvides.

Proletaarse revolutsiooni ja sotsialismi võit meie maal, rahvademokraatlike riikide tekkimine ja edukas arenemine Euroopas ja Aasias, revolutsioonilise töölisliikumise kasv kapitalistlikes maades, sadade miljonite inimeste vabanemine koloniaalorjusest idamaades — see kõik on praktikas tõendanud ja tõendab praegugi marksistlik-leninliku õpetuse õigsust, mille järgi vana, ekspluataatorlik kord paratamatult hukkub ja uus, kõrgem kord — kommunism — võidab.

Kodanlus ja tema käsilased püüavad marksismi-leninismi ideede levikule vastu tegutseda, laiu rahvahulki oma mõju all hoida ja seega oma võimu säilitada. Võitluses revolutsioonilise teooria vastu kasutab kodanlus revisioniste, s. o. inimesi, kes valitsevate klasside meeleheaks moonutavad sihilikult marksistlik-leninlikku õpetust ning püüavad seega nõrgendada selle mõju rahvahulkades.

Seoses sotsialismileeri maade suurte edusammudega ning kogu maailmas töölis- ja kommunistliku liikumise kasvuga on revisionistid praegu oma õõnestustööd aktiviseerinud. Nad püüavad ihust ja hingest laimata marksismi-leninismi suurt õpetust, nad kuulutavad, et selle õpetuse põhiteesid olevat vananenud ja ühiskonna arenemisele oma tähtsuse kaotanud. Marksismi õpetuse parandamise ja paremaks muutmise vajaduse ettekäändel püüavad revisionistid marksismi õpetusest tema revolutsioonilist olemust välja rookida. Nad on arvamisel, et õpetus proletaarsest revolutsioonist ja proletariaadi diktatuurist kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodil on vananenud, nad eitavad töölisklassi ja tema partei juhtivat osa, sotsialistliku riigi organiseerivat ja loovat osa sotsialismi ja kommunismi ülesehitamisel. Revisionistid ilustavad kaasaegset kapitalismi, kujutavad teda rahvakapitalismina, demokraatliku kapitalismina, mis järk-järgult, ilma proletariaadi revolutsioonilise võitluseta sotsialismiks iseenesest ümber kujunevat. Kaasaegsed revisionistid püüavad külvata umbusku sotsialistlike maade rahvaste vahele ning nõrgendada nende energiat võitluses rahu ja sotsialismi eest.

Kõik kommunistlikud ja töölisparteid mõistsid üksmeelselt hukka revisionismi kui peamise ohu kommunistlikus ja töölisliikumises kaasaegsel etapil.

Teatavasti ei ole kommunistid kunagi pidanud marksismi-leninismi teooriat mingiks igaveseks antuks ja tardunuks. Sotsialistliku ülesehitustöö käigus kerkivad ju pidevalt esile uued küsimused. Sotsialismi eest kogu maailmas peetava võitluse tingimused muutuvad. Marksistlik-leninliku teooria jõud seisabki selles, et ta on igavesti elav ja arenev õpetus, tema kontrollimine toimub praktikas ja ta rikastub pidevalt revolutsioonilise võitluse ajalooliste kogemuste alusel. Ainult konservatiivid (inimesed, kes klammerduvad vana, oma aja äraelanu külge) ja dogmaatikud (inimesed, kes

arvavad, et ühed või teised teoreetilised järeldused on igavesed ja muutumatud) võivad kangekaelselt kinni pidada vanadest vaadetest, mis oma aja kohta olid õiged, kuid mis uutes ajaloolistes tingimustes on vananenud ning nõuavad täpsustamist ja arendamist.

Marksistlik-leninlikku teooriat arendatakse loovalt edasi partei kongresside, konverentside ja pleenumite otsustes ning teistes kommunistlike parteide ja töölisparteide dokumentides, samuti Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei juhtide ning teiste maade kommunistlike ja töölisparteide juhtide töödes.

Määratu suure loomingulise panuse marksistlik-leninlikku teooriasse andis partei XXI kongress. N. S. Hruštšovi ettekandes ja kongressi otsustes on välja töötatud tähtsad teoreetilised probleemid, mis on seotud üleminekuga sotsialismilt kommunismile. Rangelt teaduslikul alusel on näidatud, millised tingimused on vaja luua kommunismi võidu kindlustamiseks meie maal. Marksistlik-leninlik teooria rikastus väärtuslike järeldustega küsimuses, kuidas sotsialistlik riik järk-järgult areneb kommunistlikuks ühiskondlikuks omavalitsuseks. Paljud uued seisukohad käivad rahvusvahelise töölisliikumise kohta. N. S. Hruštšovi ettekandest ja kongressi otsustest tulenevad teoreetilised järeldused ning selles ettekandes ja otsustes esinevad teoreetilised seisukohad rajanevad elu põhjalikul tundmisel ja marksismi-leninismi looval arendamisel.

Iga kommunist on kohustatud tundma õppima revolutsioonilist teooriat ja oma teadmisi pidevalt tõstma. Marksistlik-leninliku teooria tundmine laiendab inimese silmaringi, võimaldab igal töötajal suhtuda riiklikult praktiliste küsimuste otsustamisse. Teooria tundmine võimaldab igal kommunistil ja parteitul hästi orienteeruda olukorras ja teha õige otsuse.

See käib ka kogu partei tegevuse kohta. Nii näiteks võimaldas sotsialismilt kommunismile üleminekuga seotud küsimuste teoreetiline selgitamine parteil ja valitsusel välja töötada majanduse ja kultuuri arendamise igakülgselt põhjendatud programmi lähemaks seitsmeks aastaks. Teooria annab orientatsiooni, näitab nende praktiliste abinõude iseloomu, mis on vaja ellu viia, et kindlustada kommunistliku ülesehitustöö edu. See määratu suur mulje, mida seitsme aasta plaan maailma avalikule arvamusele avaldas, ei seletu mitte üksnes arvude grandioossusega. Seitsme aasta plaan on teaduslikult niivõrd veenvalt põhjendatud, et isegi vaenlastel ei leidunud argumente selleks, et püüda partei poolt seatud ülesannete reaalsust ümber lükata.

Ühtsus, organiseeritus ja distsipliin

Meie partei pikaajalised ajaloolised kogemused õpetavad, et partei jõud peitub tema ridade ühtsuses. Ilma sellise ühtsuseta poleks olnud võimalik liita töölisklassi, viia teda sotsialistliku revolutsiooni võidule. Ilma partei raudse ühtsuseta poleks võimalik olnud säilitada võimu, üles ehitada sotsialismi ja tagasi tõrjuda imperialistlike riikide kallaletunge.

Partei on mõttekaaslaste-kommunistide liit. Kommunistidel on ühised vaated, mida nad aktiivselt ellu viivad, nad võitlevad partei eesmärkide saavutamise ja partei ülesannete täitmise eest. Selleks aga ainuüksi ideelisest ühtsusest ei piisa, ideelist ühtsust peab kindlustama tegevusühtsus, kõigile partei liikmeile ühtne ja kohustuslik distsipliin, see on organisatsiooniline ühtsus. V. I. Lenin võitles kogu oma elu jooksul partei tugevdamise ja tema ühtsuse säilitamise eest.

Olles ustav Lenini õpetusele, pidas meie partei otsustavat võitlust mitmesuguste leninismivastaste rühmade — trotskistide, parempoolsete oportunistide ja rahvuskallaklaste vastu, kes nagu menševikudki tahtsid parteid leninlikult teelt kõrvale juhtida, püüdsid partei distsipliini õõnestada, partei ridu kõigutada ja teda vaenulikeks gruppideks lõhestada. Nad nõudsid parteis esinevatele parteivastastele fraktsioonidele ja rühmitustele vabadust, mis on vastuolus partei ühtsuse ja raudse distsipliiniga. Kui partei oleks sellele teele asunud, siis oleks sotsialistlik ülesehitustöö meie maal nurjunud ning rahva poolt vihatud kapitalistlik kord taastatud.

Partei paljastas ja kihutas oma ridadest välja trotskistid, parempoolsed oportunistid ja kõik teised leninismist taganejad ning kindlustas seega oma ridade ühtsuse.

Suur tähtsus partei selle võitluse ajaloos, mis ta on pidanud ühtsuse eest ning fraktsioonide ja rühmituste vastu, oli partei X kongressi otsustel. See kongress toimus 1921. aasta märtsis, noorele Nõukogude vabariigile raskel ajal. Meie maa läks sõja olukorralt üle rahulikule sotsialistlikule ülesehitustööle majandusliku laose tingimustes. Talurahva hulgas kasvas rahulolematus toiduainete andmise kohustuse pärast, mis kehtestati kodusõja aastail, töölisklass aga oli nõrgendatud rindel saadud kaotuste tõttu, tööpuuduse ja nälja tõttu, osa töölisi läks maale. Kontrrevolutsionäärid organiseerisid Siberis, Ukrainas ja Tambovi piirkonnas ülestõuse. Kroonlinnas puhkes valgekaartlaste mäss.

Oli tarvis suurimat partei ühtsust, selleks et vastu seista väikekodanliku stiihia kõikumistele, kontrrevolutsiooniliste jõudude pealetungile ning ellu viia sotsialismi ülesehitamise leninlik plaan uue majanduspoliitika alusel. Sealjuures tulid parteis ilmsiks opositsioonilised rühmitused, kes alustasid võitlust leninliku joone vastu. Trotskistid, «töölisopositsioon», Buhharini «puhverrühm» ja teised leppisid omavahel partei selja taga kokku, õõnestasid partei distsipliini ja tõukasid parteid lõhenemisele.

Võitluses opositsiooniliste rühmituste vastu koondus partei V. I. Lenini ümber. Kongress tegi tõsised järeldused sellest sisepartеilisest võitlusest, mille fraktsionäärid parteile peale sundisid. Need järeldused on formuleeritud resolutsioonis «Partei ühtsusest», mille töötas välja V. I. Lenin ning mis muutus partei elu vankumatuks seaduseks.

Resolutsioonis märgiti, et iga parteiorganisatsioon on kohusta-

tud rangelt jälgima seda, et mingeid fraktsioonilisi väljaastumisi ei esineks. Ühtsuse rikkujate suhtes tuleb tarvitusele võtta karmid abinõud, kaasa arvatud parteist väljaheitmine. Eriline tähtsus oli resolutsiooni sel osal, kus on juttu abinõudest, mida tuleb rakendada Keskkomitee nende liikmete suhtes, kes on distsipliini rikkunud. Demokraatliku tsentralismi printsiipidele rajatud parteis on otsustava tähtsusega tema juhtiva organi ühtsus. Keskkomitee ühtne tahe, kindlus ja monoliitsus on tagatiseks kogu partei monoliitsusele. Ja vastupidi, igasugune fraktsioonilisuse avaldumine Keskkomitees endas võib külvata nõutust parteiorganisatsioonides ja esile kutsuda lõhenemise ohu. Seepärast kutsus V. I. Lenin parteid üles mitte lubama Keskkomitee koosseisus ükskõik missuguste fraktsioonide ja rühmade tekkimist.

Leninlik resolutsioon oli partei ühtsuse kindlaks tagatiseks ja etendas suurt osa kõigi nende kallaklaste, opositsionääride ja fraktsionääride purustamisel, kes kunagi hiljem on partei peajoone vastu välja astunud ja partei ühtsust õõnestada püüdnud.

Sotsialismi võit NSV Liidus ning nõukogude ühiskonna moraalse ja poliitilise ühtsuse tugevnemine hävitasid klassipinna igasuguste rühmade ja fraktsioonide olemasolule parteis. Kuid praegugi leidub veel üksikuid tegelasi, kes on elust irdunud ja kaotanud sideme rahvaga ning astuvad välja partei joone ja rahva huvide vastu. Just niiviisi oli lugu NLKP Keskkomitee juunipleenumil (1957. a.) paljastatud ja hukkamõistetud Malenkovi, Kaganovitši, Molotovi, Bulganini ja Šepilovi parteivastase grupiga. Tahtmata näha uusi tingimusi partei ja nõukogude rahva töös ning jäädes vanade, mahajäänud vaadete kammitsasse, avaldasid need pankrottijäänud tegelased visa vastupanu Keskkomitees leninliku poliitika elluviimisel. Kohates alatasa vastupanu oma katsetele pidurdada partei joone läbiviimist, organiseerisid nad parteivastase sobingu ja astusid fraktsioonilise võitluse teele partei Keskkomitee ja partei peajoone vastu, mille NLKP XX kongress oli kindlaks määranud.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee pleenum paljastas nurjatute fraktsionääride parteivastase tegevuse ning purustas nad ideeliselt.

Meie partei on tugev just selle poolest, et ta, ühendades oma ridades miljoneid NLKP liikmeid ja liikmekandidaate, tegutseb kui üks mees. Niisuguses organisatsioonis ei ole kohta lodevusel ega distsiplineerimatusel. Organiseeritus suurendab partei jõude mitmekordselt.

V. I. Lenin kirjutas juba enne revolutsiooni:

«Partei on klassi teadlik ja eesrindlik kiht, tema avangard. Selle avangardi jõud on 10, 100 ja enam korda suurem kui tema arvuline koosseis.

Kas see on võimalik? Kas võib saja jõud ületada tuhande jõu?

Võib ja ületabki, *kui sada on organiseeritud.*

Organisatsioon kümnekordistab jõudu.»[1]

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 19. kd., lk. 369.

Proletariaadi revolutsioonilise partei distsipliini kontrollitakse ja tugevdatakse eelkõige partei liikmete teadlikkusega, nende ustavusega kommunismi üritusele, nende vastupidavuse, eneseohverdamise ja kangelaslikkusega. Tänu oma organiseeritusele, distsiplineeritusele ja suurele monoliitsusele on Kommunistlik Partei suuteline vajalikul hetkel oma ridu ümber korraldama partei ja Nõukogude riigi ette kerkivate uute tähtsate ülesannete lahendamiseks.

Kollektiivne juhtimine

V. I. Lenin õpetas, et partei võib oma juhtivat osa edukalt teostada ainult kollektiivse juhtimise printsiibist rangel kinnipidamisel. Ta nägi parteis töötajate kollektiivset juhti, partei Keskkomiteed aga nimetas «juhtijate kollektiiviks».

Partei kui kollektiivse juhtija osa suureneb eriti sotsialistlikus ühiskonnas. Sotsialistliku korra tingimustes tõmmatakse kaasa laialdased rahvahulgad aktiivsele loovale tööle ja riigi valitsemisele. Sotsialistlikus ühiskonnas esineb kogu rahvas uue elu aktiivse loojana.

Kommunistlik Partei lähtub oma tegevuses marksismi-leninismi teooria tähtsast teesist, et rahvahulgad, töötajad on uue elu tõelised loojad, partei aga on nende kollektiivne juhtiv ja suunav jõud. Ainult partei kollektiivsed kogemused ja kollektiivne tarkus kindlustavad meie maa õige juhtimise, poliitika- ja majandusalaste ning kultuurilise ülesehitustöö küsimuste õige lahendamise. Kollektiivne juhtimine kindlustab ka parteihulkade isetegevuse ja initsiatiivi kõige hoogsama arengu. Partei õpetab meie kaadrit rangelt ellu viima V. I. Lenini poolt väljatöötatud parteielu norme ja parteilise juhtimise bolševistlikke printsiipe.

Kollektiivne juhtimine on parteilise juhtimise kõrgeimaks printsiibiks. Kui kogenud üks või teine juhtiv parteitöötaja ka oleks, kui palju ta ka teaks, ei suuda ta kunagi kollektiivi kogemusi ega teadmisi asendada. Seepärast ongi partei alati otsustavalt välja astunud isikukultuse vastu, s. o. üksikisiku kummardamise vastu, temale selliste asjade omistamise vastu, mida on suuteline teostama vaid rahvas, klass, partei.

Olles lõpuni ustav marksistlik-leninlikule õpetusele, astus meie partei eesotsas oma Keskkomiteega otsustavalt välja J. V. Stalini isiku kultuse vastu.

NLKP Keskkomitee otsuses 30. juunist 1956 «Isikukultusest ja selle tagajärgedest ülesaamise kohta» on antud vastus küsimustele, mis on seotud isikukultuse tekkimise põhjustega ja selle tagajärgedega. Oleks ebaõige arvata, nagu oleks isikukultuse parteiline kriitika seisnud selles, et valimatult eitati J. V. Stalini määratu suurt positiivset osa partei ja meie maa elus. Stalin oli väljapaistev marksist-leninlane, ta tegi palju kasulikku meie maa ja rahvusvahelise töölisliikumise jaoks. Ühtlasi aga oleks ebaõige maha vaikida neid vigu, mis ta on teinud ning mis parteilisele ja riiklikule juhtimisele suurt kahju on tekitanud.

Likvideerinud isikukultuse tagajärjed, taastas NLKP Keskkomitee kollektiivse juhtimise leninlikud printsiibid ning kindlustas siseparteilise demokraatia märgatava laienemise demokraatliku tsentralismi printsiibi järjekindla elluviimise alusel, kõrvaldas sotsialistliku seaduslikkuse rikkumised, tõstis kohalike partei- ja nõukogude organite enesealgatust ja initsiatiivi ning liitis laiad töörahva hulgad veelgi tihedamini partei ümber.

Tuginedes töötajate loovale initsiatiivile, tegi partei lühikese aja jooksul suuri edusamme tööstuse, põllumajanduse, teaduse ja kultuuri arendamisel. Kindlustati sotsialismi positsioonid maailma areenil. NLKP XX kongress kiitis heaks Keskkomitee poolt tarvituselevõetud abinõud isikukultuse tagajärgede likvideerimiseks ning määras kindlaks siseparteilise ja nõukogude demokraatia edasiarendamise teed.

Rahvahulkade otsustava osa tunnistamine ja võitlus isikukultuse vastu ei tähenda hoopiski juhtimise ning juhtijate osa vähendamist ja seda enam eitamist ühiskondlikus elus. Tööliskassi kogu revolutsioonilise liikumise kogemused, rahvahulkade võitluskogemused sotsialismi ülesehitamise eest näitavad, et mitte mingisugune edasiliikumine pole mõeldav, kui selle liikumise eesotsas ei seisa kogenud ja asjatundlikud juhid. V. I. Lenin rõhutas korduvalt, et tööliskass, kes kogu maailmas peab rasket ja visa võitlust täieliku vabastamise eest, vajab autoriteetseid juhte, kes on targaks saanud revolutsiooniliste traditsioonide ja avara poliitilise silmaringi abil.[1]

Sotsialistlikus ühiskonnas on ühendatud miljonite inimeste jõupingutused, kes tegutsevad ühtse plaani alusel lõppeesmärgi saavutamiseks. Sellepärast ongi neis tingimustes juhtijate tegevus nii suur. Sellepärast mõistab meie partei, astudes otsustavalt välja isikukultuse vastu, samal ajal hukka katsed vähendada riikliku, parteilise ja majandusliku ülesehitustöö juhtijate osa.

Partei suudab kommunistliku ülesehitustöö küsimusi õigesti lahendada sellepärast, et ta kogu oma tegevuses tugineb rahva kollektiivsetele kogemustele, ühendab juhtijate kogemused rahvahulkade kogemustega. Partei peab pidevalt nõu rahvaga kommunistliku ülesehitustöö pakiliste küsimuste lahendamisel. Võtame näiteks paljude otsuste projektid, mis partei Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu viimastel aastatel välja töötasid tööstuse, põllumajanduse ja ehitustegevuse küsimustes. Tähtsamad neist anti töötajatele läbiarutamiseks ning nende vastuvõtmisel arvestati töötajate poolt tehtud märkusi ja ettepanekuid, samuti arvestati kõike uut ja eesrindlikku, mida rahvahulkade loov töö sünnitab.

Marksistlik-leninlikule teaduslikule teooriale ning kogu partei ja rahva määratu suurtele kogemustele tugineva Kommunistliku Partei Keskkomitee kollektiivsed poliitilised kogemused ja kollektiivne tarkus kindlustavad partei ja meie maa õige juhtimise ning kommunismi eduka ehitamise.

[1] Vt. *V. I. Lenin,* Teosed, 11. kd., lk. 381.

Partei ja rahva lahutamatu side

Meie partei võib elada ja areneda ainult siis, kui ta toetub töötajate miljonilistele hulkadele, kui tal on nende usaldus.

V. I. Lenin, rääkides partei avangardsest, eesrindlikust osast, rõhutas partei ja masside tiheda sideme vajalikkust: «Avangard täidab ainult siis avangardi ülesandeid, kui ta oskab mitte irduda tema poolt juhitavast massist, oskab kogu massi tõesti edasi viia. Ilma liiduta, mis on sõlmitud mittekommunistidega kõige mitmekesisematel tegevusaladel, ei saa mingisugusest edukast kommunistlikust ülesehitustööst juttugi olla.»[1]

Partei tugevdab oma sidemeid rahvahulkadega eeskätt sellega, et ta selgitab töötajailе oma sise- ja välispoliitika mõtet ja eesmärki, meie maal rahvamajanduse ja kultuurilise ülesehitustöö alal rakendatavate abinõude tähtsust. Mida paremini töötajad partei poliitikast aru saavad, seda kõrgem on nende teadlikkus, seda tugevamad on partei ja rahvahulkade sidemed. Parteitute hulkade veenmine partei poliitika õigsuses on partei tegevuse aluste alus. Partei selgitab töötajatele oma poliitikat ja organiseerib neid ka selle poliitika elluviimisele, ta teeb organiseerimistööd, mis hõlmab kõiki ettevõtteid, kolhoose, sovhoose, transporti, armeed, kõiki asutusi. Tehes kasvatus- ja organiseerimistööd, ühendab partei rahvahulki, koondab enda ümber miljoneid parteituid ning suunab kõigi töötajate jõupingutused kavandatud eesmärkide elluviimisele.

Kommunistlik Partei hindab kõrgelt rahvahulkade kogemusi, toetab töötajate kasulikke algatusi, rajab teed kõigele uuele, eesrindlikule. See soodustab partei ja rahvahulkade sidemete tugevdamist, nende loova aktiivsuse tõstmist. Kas on võimalik leida kas või ühtegi kapitalistlikku riiki, kus võimul olevad kodanlikud parteid toetuksid rahvahulkade kogemustele? Selliseid riike, selliseid kodanlikke parteisid ei ole ega saagi olla.

Partei ja rahvahulkade sidemete tugevdamisel on määratu suure tähtsusega kriitika ja enesekriitika arendamine. Partei ei karda rääkida rahvale tõtt puudustest, mis takistavad meie edasiliikumist. Parteil ei ole vajadust varjata rahva eest puudusi, sest partei peajoon on õige. Partei joone õigsust on kontrollitud aastakümneid kestnud kangelasliku võitlusega töötajate huvide eest, on kinnitatud nõukogude rahva väljapaistvate võitudega. Partei avastab julgelt puudusi, mis esinevad tööstuses, põllumajanduses ning riigiaparaadi tegevuses, tõmbab kaasa laialdasi rahvahulki võitlusse bürokratismi, töös esinevate vigade ning puuduste vastu, kõrvaldab igasugused takistused, mis töötajate initsiatiivi aheldavad. Enesekriitika, eriti aga altpoolt tulev kriitika on partei tähtsaimaks relvaks võitluses sotsialistliku korra arendamise ja kommunismi ülesehitamise eest.

Üheks erinevuseks, mis eraldab Kommunistlikku Parteid kõigist kodanlikest ja väikekodanlikest parteidest, on vankumatu usk rahvasse,

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 33. kd., lk. 200.

tema loovatesse jõududesse. Tihe side, ühtsus rahvaga on Kommunistliku Partei jõu ja võitmatuse allikas.

3. NLKP põhikiri on partei elu vankumatu seadus

Mõttekaaslaste-kommunistide võitlusliit

Partei täidab edukalt oma ülesandeid mitte ainult sellepärast, et tal on selge eesmärk ja et ta teostab õiget poliitikat, vaid ka sellepärast, et ta oma siseelu õigesti organiseerib. Meie partei struktuuri, kommunistide kohustusi ja parteiorganisatsioonide ülesandeid käsitlevad põhiteesid on kajastatud NLKP põhikirjas.

Mille poolest erineb siis partei põhikiri partei programmist? Kui programm esitab ja põhjendab teaduslikult partei eesmärke ja ülesandeid ning nende lahendamise teid, siis põhikiri määrab kindlaks partei praktilise tegevuse viisid, partei ehituse vormid ja siseelu reeglid. Partei põhikiri määrab kindlaks, kes võib astuda parteisse, millised on partei liikmete kohustused ja õigused, kuidas on üles ehitatud partei, tema kõrgemad ja kohalikud organid, millised on nende vastastikused suhted ning milliseid ülesandeid peavad lahendama partei-algorganisatsioonid.

Partei töövormid ja -meetodid aga ei saa olla muutumatud. Muutub olukord, omandatakse uusi kogemusi. Iga kord, kui ajalooline olukord oli muutunud, tegi partei vastavad muudatused ka oma põhikirjas. Kuid ükskõik missuguseid muudatusi partei põhikirjas ka tehtud oleks, jäid alati muutumatuks organisatsioonilised põhiteesid: range tsentralism parteiorganisatsioonide tegevuses, sisemine teadlik distsipliin, tahte- ja tegevusühtsus, fraktsioonide ja rühmituste lubamatus parteis, parteisse astujate hoolikas valik, partei kaitsmine oportunistlike väikekodanlike elementide eest, pidev hoolitsus partei liikmete aktiivsuse tõstmise ja siseparteilise demokraatia ning kriitika ja enesekriitika arendamise eest.

Praegu kehtiv partei põhikiri võeti vastu NLKP XIX kongressi poolt 1952. aasta oktoobris. Sellesse põhikirja on tehtud olulisi muudatusi ja täiendusi, mille eesmärgiks on parandada partei poliitilist ja organisatsioonilist tööd, laiendada kohalike parteiorganisatsioonide õigusi, muuta parteiorganisatsioonid veelgi võitlusvõimelisemateks võitluses kommunismi ülesehitamise eest.

Uues põhikirjas märgitakse, et Kommunistlik Partei on mõttekaaslaste-kommunistide vabatahtlik võitlusliit, mis on organiseeritud töölisklassi, töötava talurahva ja töötava intelligentsi hulka kuuluvatest inimestest. Põhikirjas kajastub kongressi otsus partei nimetuse muutmise kohta. Meie partei endine, kahekordne nimetus — «kommunistlik» ja «bolševistlik» — oli tekkinud ajalooliselt, menševike vastu peetud võitluse tulemusena ja selle nimetuse eesmärgiks oli eraldumine menševismist. Kuivõrd menševike partei on meie maal ammu ajaloo areenilt lahkunud, on partei kahekordne nimetus oma mõtte kaotanud. Peale selle väljendab nimetus «kom-

munistlik» kõige täpsemalt partei ülesannete sisu. Seda arvesse võttes otsustas partei XIX kongress nimetada meie parteid Nõukogude Liidu Kommunistlikuks Parteiks.

Partei põhikiri on partei elu ja partei ehituse vankumatuks aluseks. Sellepärast nõuab partei kõigilt kommunistidelt põhikirja kõigi nõuete tingimatut täitmist.

Kes võib olla partei liige

Partei võitlusvõime määrab eelkõige tema koosseis ja tema liikmete aktiivne tegevus. Juba 1903. aastal, partei II kongressil määras V. I. Lenin partei põhikirja arutamisel kindlaks, kes võib olla partei liige. Selle leninliku definitsiooni mõte on tänapäevani partei põhikirjas säilinud.

NLKP põhikirjas on öeldud:

«Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei liikmeks võib olla iga töötav Nõukogude Liidu kodanik, kes ei ekspluateeri võõrast tööd, kes tunnistab partei programmi ja põhikirja, aitab aktiivselt kaasa nende elluviimisele, töötab ühes partei organisatsioonis ja täidab kõiki partei otsuseid.

Partei liige tasub kindlaksmääratud liikmemaksu.»

Seega on parteisse kuulumise esimeseks tingimuseks partei programmi ja põhikirja tunnistamine. Partei jõud peitub tema vaadete ühtsuses, selles, et kõiki NLKP liikmeid ühendavad kommunismi ülesehitamise suured eesmärgid ja ülesanded, mis on sõnastatud partei programmis, partei kongresside ja partei Keskkomitee otsustes.

Loomulikult ei piisa selleks, et olla partei liige, ainult partei programmi ja põhikirja tunnistamisest. Kommunistlik Partei püstitab suuri eesmärke ja võitleb ka sihikindlalt nende saavutamise eest. Sellepärast nõuab partei igalt kommunistilt, et ta annaks kõik oma teadmised, kogemused ning jõu võitluseks kommunismi eest. Tunnistades partei programmi ja põhikirja, võtab kommunist endale kohustuse olla aktiivne, ennastsalgav võitleja partei ürituse eest.

Partei liikmed võivad ainult siis partei programmi edukalt ellu viia, kui nad on ühendatud ühtsesse, monoliitsesse organisatsiooni. Kommunist tegutseb mitte üksikult, mitte omaette, vaid parteiorganisatsioonis, parteiorganisatsiooni juhtimisel ja kontrolli all. Vabrikutes, tehastes, kaevandustes, kolhoosides, sovhoosides, asutustes, õppeasutustes ja sõjaväeosades on kommunistid ühendatud parteiorganisatsioonidesse. NLKP põhikirjas on öeldud, et parteisse kuulumise vajalikuks tingimuseks on iga kommunisti töö ühes parteiorganisatsioonis ja tema poolt kõigi partei otsuste täitmine. Partei nõuab kommunistidelt, et nad töötaksid ühtse ja üksmeelse kollektiivina, keda liidab ühte partei distsipliin.

Parteisse kuulumise vältimatuks tingimuseks on liikmemaksu õigeaegne tasumine. Liikmemaksu õigeaegne tasumine näitab kommunisti distsiplineeritust ja seda, et ta parteiorganisatsiooniga sidet peab.

NLKP põhikirjas on öeldud, et parteisse vastuvõtmine toimub

eranditult individuaalses korras. Mis tähendab individuaalselt suhtuda partei liikmeks vastuvõtmisesse? See tähendab, et tuleb hoolikalt tundma õppida ja arvestada iga parteisse astuja isiklikke omadusi: kuidas ta töötab tootmises, kuidas ta võtab osa ühiskondlikust elust, kuidas ta käitub isiklikus elus, kas ta on kommunisti kõrge nimetuse vääriline.

Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteisse astuda soovija võetakse esialgu vastu liikmekandidaadiks, hiljem aga juba partei liikmeks.

Partei liikmekandidaadid on kohustatud täitma kõik nõuded, mida NLKP põhikiri partei liikmeile esitab. Nad võtavad osa parteiorganisatsiooni koosolekuist, kuid nõuandva hääleõigusega. See tähendab, et partei liikmekandidaatidel on õigus avaldada oma arvamust iga küsimuse kohta, mida parteikoosolek arutab, kuid neil pole õigust hääletada ühe või teise parteiotsuse vastuvõtmisel, samuti pole neil õigust valida parteiorganeid või olla neisse valitud. Kandidaadistaaž on tõsine katseaeg, mille vältel kandidaat tutvub partei programmi ja põhikirjaga ning oma aktiivse tööga näitab, et ta on NLKP liikmeks vastuvõtmise vääriline.

Igaüks, kes soovib astuda NLKP liikmekandidaadiks või liikmeks, esitab parteiorganisatsioonile NLKP kolme liikme soovitused. Soovitajad vastutavad partei ees oma soovituse õigsuse eest.

Kui partei liikmekandidaat ei suutnud end küllaldaselt avaldada põhjustel, mida parteiorganisatsioon mõjuvateks peab, siis võib partei-algorganisatsioon pikendada tema kandidaadistaaži mitte rohkem kui üheks aastaks. Nendel juhtudel aga, kui kandidaadistaaži aja kestel on selgunud, et partei liikmekandidaat oma isiklike omaduste poolest ei vääri partei liikmeks vastuvõtmist, võtab parteiorganisatsioon vastu otsuse heita ta välja partei liikmekandidaatide hulgast. Partei-algorganisatsiooni otsused kandidaadistaaži pikendamise või kandidaatide hulgast väljaheitmise kohta jõustuvad pärast nende kinnitamist partei rajoonikomitee või linnakomitee poolt.

Mida nõuab partei kommunistilt

Olla Kommunistliku Partei liige on suur au. Kanda Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei liikme kõrget nimetust tähendab eelkõige täita ausalt neid kohustusi, mida NLKP põhikiri igale kommunistile on pannud. Milles seisavad need kohustused?

Partei on saavutanud ja saavutab maailma-ajaloolisi võite tänu sellele, et ta on lõpuni ustav marksismi-leninismi lipule, et ta on lepitamatu marksismi-leninismi õpetusest igasuguste kõrvalekaldumiste suhtes. Sellepärast nõuab partei oma liikmeilt, et nad oleksid kõrge ideelisuse ja printsipiaalsuse eeskujuks. Partei ei saa jääda ükskõikseks nende kommunistide suhtes, kes ei anna vastulööki kallalekippumistele partei poliitikale. Kaitsta partei ridade ühtsust tähendab kaitsta seda, mis on meie parteile kõige püham.

NLKP põhikiri kohustab kommunisti olema aktiivseks võitlejaks partei otsuste täitmise eest. Kommunistile ei ole küllaldane ainult nõustuda partei otsustega; ta on kohustatud ka võitlema nende elluviimise eest. Partei iga otsus on igale kommunistile vastuvaidlematu juhend, mille kohaselt ta peab tegutsema, ellu viima partei poliitikat temale usaldatud lõigus.

Formaalne, passiivne suhtumine partei otsustesse on suur pahe ja selle vastu võitleb partei pidevalt. Meie partei on valitsev partei, ta juhib riiki, see aga paneb igale parteiorganisatsioonile ja igale kommunistile suured kohustused.

NLKP põhikiri kohustab kommuniste olema eeskujuks töös, tundma õppima oma töö tehnikat, pidevalt tõstma oma tootmis- ja tööalast kvalifikatsiooni. Tööstuses, põllumajanduses või transpordis töötav kommunist on kohustatud ise tõstma tööviljakust ja ka teisi selleks üles kutsuma, otsima reserve selle pidevaks tõusuks, taotlema töö ja tootmise paremat organiseerimist. Kommunisti isiklik eeskuju töös on tema kõige võimsamaks relvaks võitluses partei otsuste elluviimise eest.

NLKP põhikiri nõuab, et kommunistid kõvendaksid pidevalt sidet rahvahulkadega, õigeaegselt reageeriksid töötajate nõuetele ja vajadustele, selgitaksid parteitutele partei poliitika ja otsuste mõtet. Kommunistile on võõras upsakus ja kelkimine. Sideme kõvendamine parteitutega ning pidev töö rahvahulkades on kõigi parteiorganisatsioonide, kõigi kommunistide tähtsaimaks kohuseks. Kommunistid jälgivad tähelepanelikult rahvahulkade meeleolusid, kuid ei sõrgi sabas, ei lase ennast mõjutada mahajäänud inimeste meeleoludest. Mahajäänud inimeste, virisejate ja demagoogide järelekiitmine on vastuolus bolševismi vaimuga. Kommunist ei põikle kõrvale teravatest küsimustest, vaid vastab neile otsekoheselt. Ta on kohustatud andma otsustava vastulöögi kõigile neile, kes püüavad raskusi ära kasutada selleks, et külvata umbusku meie plaanidesse, nende eduka täitmise võimalusse. Kommunist organiseerib parteituid partei poliitika elluviimisele.

Juhindudes parteis väljakujunenud revolutsioonilistest võitlustraditsioonidest, ei peatu kommunistid raskuste ees, vaid saavad neist julgelt jagu. Kommunistid töötavad täie jõupingutusega, nad ei rahuldu saavutatuga, vaid püüavad alati edasi ja viivad endaga kaasa kogu kollektiivi.

Selleks et olla kommunistliku ühiskonna eesrindlik ja aktiivne ehitaja, mõista partei poliitikat ja osata seda ka ellu viia, peab partei liige töötama oma teadlikkuse tõstmiseks, marksismi-leninismi aluste omandamiseks. See, kes suhtub poliitilisse õppusse hooletult, jääb elust maha, kaotab võime õigesti orienteeruda sise- ja välispoliitika küsimustes. Ükskõikne suhtumine marksistlik-leninliku teooria tundmaõppimisse viib kommunistliku ideelisuse kaotusele, meie arengu perspektiivide kaotamisele.

Tsarismi ajal oli marksistlik-leninliku teooria õppimine seotud määratu suurte raskustega. Tsaarivalitsus keelas ära revolutsioonilise kirjanduse väljaandmise ja jälitas neid, kes revolutsioonilist kirjandust lugesid. Paljud revolutsionäärid jutustavad, kuidas nad marksistlikku kirjandust käsitsi ümber kirjutasid, et oleks võimalik seda tundma õppida. Praegu on marksistlik-leninliku teooria õppimiseks avatud kõige laialdasemad võimalused. Marxi, Engelsi, Lenini, partei ja valitsuse juhtide teoseid, partei kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite otsuseid, poliitilisi raamatuid ja brošüüre antakse meie maal välja miljonites eksemplarides. Meil on loodud parteilise hariduse koolid ja ringid. Miljonid kommunistid, kommunistlikud noored ja parteitud omandavad poliitilisi teadmisi iseseisvalt.

Iga kommunisti, ükskõik kus ta ka töötaks, alaliseks ülesandeks on marksistlik-leninlikku teooriat loovalt tundma õppida. Mida tähendab teooriat loovalt tundma õppida? See tähendab seda, et ei tohi üksikuid teese, raamatutest nopitud tsitaate mehaaniliselt pähe tuupida, vaid tuleb põhjalikult tungida marksismi-leninismi õpetuse olemusse, juhinduda sellest oma praktilises töös, osata toimuvaid sündmusi õigesti hinnata. NLKP XX kongressil ütles N. S. Hruštšov: «Kui kommunist oskab pidada kõlavaid kõnesid marksismi-leninismi tähtsusest, kuid ei aita inimestel seda suurt õpetust praktiliselt ellu viia, siis pole ta krossigi väärt, ta ei võida massides autoriteeti ja usaldust.»

Partei põhikiri nõuab kommunistidelt partei ja riikliku distsipliini pidamist. Distsipliin on partei kui ühtse, monoliitse ja ühtset eesmärki taotleva organisatsiooni olemasolu põhialuseks. Iga kommunisti distsiplineeritusest oleneb partei põhiülesannete täitmine.

Kommunist peab parteis kehtestatud korrast kinni mitte formaalselt, vaid ta on sisemiselt täiesti veendunud niisuguse korra vajalikkuses. Kommunistide teadlikkuses on partei distsipliini jõud. Partei ei või leppida härrasliku, parteivastase suhtumisega distsipliini, puru silmaajamisega, partei ja riigi petmisega. Partei ja riiklik distsipliin on ühevõrra kohustuslik kõigile partei liikmeile. Parteil on üks distsipliin, üks seadus kõigi kommunistide jaoks, sõltumata nende teenetest ja ametikohtadest.

Partei liige või liikmekandidaat, kes on toime pannud teo, mis ei sobi kokku kommunisti nimetusega, kannab vastutust oma parteiorganisatsiooni ees. V. I. Lenin ütles, et partei iga liige vastutab partei eest ja partei on vastutav iga oma liikme eest.

NLKP põhikirjas on öeldud, et partei iga liige on kohustatud arendama enesekriitikat ja altpoolt tulevat kriitikat, esile tooma töös esinevaid puudusi ja taotlema nende kõrvaldamist, võitlema paraadliku heaolu, raiskamise, lohakuse ja distsiplineerimatuse vastu. Kriitika ja enesekriitika sunnib töötajaid end pingutama, sunnib neid olema nõudlikumad, kasvatab ja karastab kaadrit, tugevdab partei distsipliini ja arendab rahvahulkade aktiivsust. Partei võitleb nende vastu, kes pidurdavad enesekriitikat, eriti aga

altpoolt tuleva kriitika arendamist, sest niisugused inimesed takistavad partei võitlust kommunismi eest.

Sellepärast kuulutabki partei põhikiri kriitika mahasurumise rängaks paheks. NLKP põhikirjas on öeldud: «See, kes lämmatab kriitikat, asendab seda paraadlikkuse ja ülistamisega, ei või kuuluda partei ridadesse.»

Ühtlasi nõuab partei, et kriitika oleks suunatud partei ridade ühtsuse tugevdamisele ja töö parandamisele. Kommunist ei või leppida sellega, kui kriitika ületab parteilisuse piirid, s. o. kui kriitika sildi all väljendatakse vaateid, mis on suunatud partei poliitika ja ideoloogia vastu. Partei mõistab hukka neid, kes püüavad kriitikat ning partei poliitika küsimuste vaba arutamist kasutada partei ridade ühtsuse ja distsipliini õõnestamiseks, oma karjeristlikel eesmärkidel, isiklikeks arveteõiendamisteks ja ausate kommunistide teotamiseks.

NLKP põhikiri kohustab kommunisti olema siiras ja aus partei ees, mitte võimaldama tõe varjamist ja moonutamist. Partei ei või sallida oma ridades petiseid, sest nad õõnestavad usaldust partei vastu ja laostavad kommunistide ridu. Igasugust partei ja riigi petmist, iga katset varjata või moonutada tõde tuleb pidada kõige raskemaks kuriteoks partei ees. Asja huvid, kaadri kasvatamise huvid nõuavad, et parteiorganisatsioonid ei jätaks tähele panemata ühtegi seaduserikkumist, avastaksid esinevaid puudusi, kasvataksid töötajaid siiruse ja aususe vaimus.

Partei kasvatab kommunistides kõrgeid moraalseid omadusi, nõuab NLKP liikmetelt ja liikmekandidaatidelt, et nad oleksid kõiges eeskujuks nii tootmistöös kui ka isiklikus elus. Kui kommunist rikub sotsialistliku ühiselu reegleid, joob, käitub ebaviisakalt, suhtub halvasti oma perekonnasse, siis sellega ta kisub alla partei autoriteeti, häbistab NLKP liikme kõrget nimetust. Leppimatult suhtuda joomisse, huligaanitsemisse ja muudesse nõukogude inimesele sobimatutesse tegudesse on iga kommunisti kohuseks.

Kommunisti tähtsaks kohuseks on hoida partei ja riiklikku saladust. Põhikiri nõuab, et kommunist peab alati ilmutama poliitilist valvsust, pidama meeles, et valvsus on vajalik igal alal ja igasuguses olukorras. Meie ei või unustada seda, et ikka on veel olemas kapitalistlikud riigid, kes saadavad ja püüavad ka edaspidi saata spioone ja diversante meie maale, kes on teinud ja teevad ka edaspidi õõnestavat Nõukogude-vastast propagandat. Meil on veel säilinud meile võõra ideoloogia ja moraali igandeid. Kapitalistlike riikide agressiivsed reaktsioonilised jõud püüavad oma Nõukogude-vastasteks eesmärkideks ära kasutada igasuguseid ülejooksikuid, kodanlikke degenerante, ebakindlaid inimesi. Just sellepärast ei saa kommunistid lubada tõlpluse ega muretuse esinemist.

NLKP põhikiri nõuab kaadri õiget valikut, nimelt poliitiliste ja tööalaste omaduste järgi. Kaadri valikul ja edutamisel juhindub partei Lenini juhtnöörist, et tuleb ühendada vana ja noor kaader.

Partei liikme õigused

Partei liikmetel on laialdased õigused, mis võimaldavad neil partei elust aktiivselt osa võtta. Vastavalt NLKP põhikirjale on igal partei liikmel õigus:

a) osa võtta partei poliitika küsimuste vabast ja asjalikust arutamisest parteikoosolekul või partei ajakirjanduses;

b) kritiseerida parteikoosolekuil iga parteitöötajat;

c) valida ja saada valitud parteiorganeisse;

d) nõuda enda isiklikku osavõttu kõigil juhtudel, kus tehakse otsus tema tegevuse või käitumise kohta;

e) pöörduda igasuguse küsimuse ja avaldusega partei iga instantsi poole, kaasa arvatud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee.

Parteiorganisatsioonid ei saa elada ega areneda ilma parteihulkade aktiivsuse ja isetegevuseta. Kõigi kommunistide poolt partei poliitika küsimuste vabas ja asjalikus arutamises avaldub meie paljumiljonilise partei suur jõud.

Demokraatlik tsentralism

Partei organisatsioonilise struktuuri juhtivaks põhimõtteks on demokraatlik tsentralism.

Demokraatlik tsentralism tähendab:

esiteks, kõigi partei juhtivate organite valitavust alt kuni üles;

teiseks, parteiorganite perioodilist aruandmist oma partei organisatsioonidele;

kolmandaks, ranget partei distsipliini ja vähemuse allumist enamusele;

neljandaks, kõrgemate organite otsuste tingimatut kohustuslikkust alamalseisvatele organitele.

Kõik need demokraatliku tsentralismi põhialused võimaldavad ühendada organiseeritust ja monoliitsust parteis tema liikmete aktiivsuse ja isetegevusega, võimaldavad allutada kogu parteitöö ühele eesmärgile ning anda partei poliitikale ja praktilisele tööle ühtse suuna.

Meie partei koosneb paljudest parteiorganisatsioonidest, alates vabariikide, kraide ja oblastite organisatsioonidest ning lõpetades tööstusettevõtete, transpordi, kolhooside, sovhooside, asutuste, õppeasutuste ning sõjaväeosade organisatsioonidega. Et suunata nende tegevust ühisele eesmärgile, selleks on olemas ühtne keskus — partei Keskkomitee, kelle juhtimisel kõik kohalikud parteiorganisatsioonid on ühinenud ühtseks parteiorganisatsiooniks.

Demokraatlik tsentralism partei juhtimises ja struktuuris on põhialuseks tema organiseeritusele ja võitlusvõimele.

Partei organiseerimise territoriaal-tootmisalane põhimõte

Rajooni, ringkonna, oblasti, krai või vabariigi territooriumil luuakse rajooni, ringkonna, oblasti, krai või vabariigi organisatsioonid. Need ühendavad kõiki partei-algorganisatsioone oma territooriumil: tootmisettevõtete, asutuste ja õppeasutuste partei-algorganisatsioone. See on meie partei organiseerimise territoriaalne põhimõte.

Partei organiseerimise tootmisalane põhimõte seisab selles, et partei-algorganisatsioonid ühendavad kommuniste nende tootmistegevuse koha järgi: tehases, vabrikus, kolhoosis, sovhoosis, õppeasutuses ning mujal. Sel viisil moodustatakse tehase, kolhoosi, asutuse ja teised parteiorganisatsioonid.

Partei organiseerimise territoriaal-tootmisalane põhimõte tähendab, et mingit rajooni hõlmav parteiorganisatsioon loetakse kõrgemaks kõigi parteiorganisatsioonide suhtes, kelle tööpiirkonnaks on üks või teine osa antud rajoonist, või tervet tööharu hõlmav parteiorganisatsioon loetakse kõrgemaks kõigi selle tööharu osades tegutsevate parteiorganisatsioonide suhtes.

Partei organiseerimise territoriaal-tootmisalane põhimõte aitab parteid organiseerida töölisi, kolhoosnikuid ja teenistujaid võitlusele tootmisplaanide täitmise eest. Seetõttu, et kommunistid on ühendatud partei-algorganisatsioonidesse tootmisalase tunnuse järgi, paigutab partei oma jõud nii, et nad tegutseksid otseselt töörahva hulkades ning avaldaksid mõju iga ettevõtte, kolhoosi ja asutuse tööle.

Parteiorganisatsioonid moodustatakse vastavalt riigi administratiiv-territoriaalsele jaotusele (rajoon, ringkond, oblast, krai, vabariik). See võimaldab parteil edukalt juhtida kõiki riigivõimuorganeid ning kõiki majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö alasid.

Partei kõrgemad organid

NLKP kõrgeimaks organiks on partei kongress. Kongress kujutab endast suurt sündmust partei ja kogu meie maa elus. Kongress kuulab ära ja kinnitab NLKP Keskkomitee ja Keskrevisjonikomisjoni aruanded; vaatab läbi ja muudab partei programmi ja põhikirja; määrab kindlaks partei joone jooksva poliitika põhiküsimustes; valib NLKP Keskkomitee ja Keskrevisjonikomisjoni. NLKP kongressi otsused on kohustuslikud kogu parteile.

Kongresside vahelisel ajal juhib kogu partei tööd Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee.

NLKP põhikirjas on kindlaks määratud partei Keskkomitee volitused. Keskkomitee esindab parteid läbikäimises teiste parteide, organisatsioonide ja asutustega; ta juhib kohalikke parteiorganisatsioone; ta organiseerib partei mitmesuguseid asutusi ja juhib nende tegevust; ta määrab ametisse tema kontrolli all töötavate keskhäälekandjate (ajalehtede, ajakirjade) toimetused ja kinnitab suurte kohalike parteiorganisatsioonide häälekandjate toimetused; ta jaotab partei jõude ning summasid; ta suunab nõukogude ja ühiskondlike keskorganisatsioonide tööd.

NLKP Keskkomitee on partei poliitiliseks keskuseks, poliitilise juhtimise organiks. Ta juhib partei ja Nõukogude riigi tegevust, töötab välja kõik tähtsamad sise- ja välispoliitika küsimused. Kommunismi ehitavate nõukogude inimeste loovas töös ei ole ühtegi niisugust lõiku, mida Keskkomitee ei suunaks.

Viimasel ajal on Keskkomitee välja töötanud tähtsad abinõud ja kindlustanud nende elluviimise, nagu näiteks tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise ümberkorraldamine, kümnete miljonite hektarite uudis- ja jäätmaade kasutuselevõtmine, masina-traktorijaamade reorganiseerimine ja kolhoosikorra edasiarendamine, kooli ja elu sidemete tugevdamine ning haridussüsteemi ümberkorraldamine, samuti abinõud elamuehituse probleemi lahendamiseks meie maal ja rahva materiaalse heaolu tõstmiseks.

Ühesõnaga, ükskõik millist elukülge me ka vaatleksime, kõikjal näeme me Keskkomitee juhtivat ja suunavat osa, tema väsimatut tegevust nõukogude inimeste hüvanguks.

Keskkomitee poliitika väljendab nõukogude rahva põhilisi huvisid ja seda, et NSV Liidu liikumine kommunismile on küpseks saanud. Sellepärast näeb nõukogude rahvas selles poliitikas oma kõige südamelähedasemat ülesannet.

Partei Keskkomitee määrab kindlaks poliitilise peajoone, töötab välja ja püstitab uued ülesanded, kindlustades neid ka organiseerimistööga, samuti mobiliseerib ta rahvahulki kommunistliku ülesehitustöö ülesannete täitmisele.

Võtame sellise näite. Partei XXI kongress seadis ülesandeks kiirendada tehnilist progressi tööstuses ja ehitustegevuses, käsitledes seda seitsme aasta plaani eduka täitmise võtmena. XXI kongressi juhendite alusel töötas partei Keskkomitee juunipleenum (1959. a.) üksikasjaliselt välja kõigis rahvamajandusharudes tehnilise progressi programmi. Pleenum määras kindlaks konkreetsed ülesanded tootmise kompleksse mehhaniseerimise ja automatiseerimise juurutamise, vooluliinide kasutuselevõtmise ning vananenud seadmete, stantside ja instrumentide asendamise alal, väljalastava toodangu kvaliteedi tõstmise ja toodangu omahinna alandamise alal. Nende ülesannete lahendamiseks ettevõtetes ja ehitusobjektidel tehti ära suur töö tootmise organiseerimise parandamiseks, uute masinate väljalaske kiirendamiseks ja automatiseerimise juurutamiseks.

Nii kindlustab partei poliitilist joont suur organiseerimistöö. Selles seisab partei poolt seatud ülesannete eduka täitmise pant.

Partei Keskkomitee, olles Kommunistliku Partei poliitiliseks ja organisatsiooniliseks keskuseks, on samal ajal ka tema ideeliseks keskuseks. Vastavalt elu nõuetele ning kommunistliku ülesehitustöö poliitika ja rahvusvahelise revolutsioonilise liikumise nõuetele arendab Keskkomitee loovalt marksistlik-leninlikku teooriat, rikastab seda uute järelduste ja seisukohtadega. Keskkomitee on vankumatult ustav marksismile-leninismile, ta võitleb resoluutselt igasuguste marksismi-leninismi revideerimise katsete vastu.

Partei Keskkomitee on tihedalt seotud töörahva hulkadega. See aitab tal õigeaegselt märgata elus toimuvaid uusi protsesse, teaduslikult, marksistlik-leninliku teooria alusel lahendada kommunistliku ülesehitustöö pakilisi ülesandeid, kindlalt juhtida parteid ja meie maad.

Keskkomitee kujutab endast partei ühtset ja täisvõimulist ning laiade volitustega varustatud juhtivat keskust. Keskkomitee on partei võitlusstaap. Keskkomiteesse on koondunud meie partei tarkus, partei määratu suured kommunistliku ülesehitustöö juhtimise kogemused.

Kõige tähtsamad poliitilised ja organisatsioonilised küsimused, tööstuse, põllumajanduse ja kultuurilise ülesehitustöö juhtimise küsimused arutatakse läbi NLKP Keskkomitee pleenumitel, see tähendab partei Keskkomitee kõigi liikmete ja liikmekandidaatide poolt.

NLKP Keskkomitee organiseerib Keskkomitee töö juhtimiseks pleenumite vahelisel ajal Presiidiumi, jooksva töö juhtimiseks aga, peamiselt partei otsuste täitmise kontrolli organiseerimise ja kaadri valiku alal, Sekretariaadi.

NLKP Keskkomitee Presiidiumi liikmeteks on valitud järgmised seltsimehed: A. B. Aristov, L. I. Brežnev, N. G. Ignatov, F. R. Kozlov, A. N. Kossõgin, O. V. Kuusinen, A. I. Mikojan, N. A. Muhhitdinov, N. V. Podgornõi, D. S. Poljanski, M. A. Suslov, J. A. Furtseva, N. S. Hruštšov, N. M. Švernik. NLKP Keskkomitee esimeseks sekretäriks on valitud N. S. Hruštšov.

Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi kui kõige suurema liiduvabariigi oblastite, kraide ja autonoomsete vabariikide parteilise juhtimise edasise parandamise eesmärgil on loodud NLKP Keskkomitee Vene NFSV Büroo.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee organiseerib Keskkomitee juures Parteikontrolli Komitee, kes kontrollib partei distsipliinist kinnipidamist partei liikmete ja liikmekandidaatide poolt, võtab vastutusele kommuniste, kes on süüdi partei programmi ja põhikirja, partei ja riikliku distsipliini rikkumises, samuti ka partei moraali rikkujaid (partei petmine, ebaausus ja ebasiirus partei ees, laimamine, bürokratism, ebakõlbelisus isiklikus elus jne.).

Partei kohalikud organid

Liiduvabariikide kommunistlike parteide kõrgeimaiks organeiks on partei kongressid; kraide, oblastite, linnade ja rajoonide organisatsioonide kõrgeimaiks organeiks on partei konverentsid. Nad kuulavad ära ja kinnitavad parteikomiteede aruanded, arutavad partei-, nõukogude, majandusliku, ametiühingu- ja Kommunistliku Noorsooühingu töö küsimusi ning valivad parteikomiteed, revisjonikomisjonid ja delegaadid kõrgemalseisvate parteiorganisatsioonide konverentsile või NLKP kongressile.

Kongresside või konverentside vahelisel ajal on kohalike orga-

nisatsioonide kõrgeimaiks organeiks liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteed ning partei krai-, oblasti-, ringkonna-, linna- ja rajoonikomiteed.

NLKP rajooni-, linna-, ringkonna-, oblasti- ja kraikomiteed ning liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteed valivad jooksvaks tööks büroo ja sekretärid.

Partei kohalikud organid on kohustatud täpselt ja vastuvaidlematult täitma NLKP kõrgemate organite juhendeid.

Partei kohalikud organid juhivad alamalseisvaid parteiorganisatsioone, kindlustavad kriitika ja enesekriitika arendamist, kasvatavad kommuniste puudustesse leppimatu suhtumise vaimus, juhivad kommunistide õppusi marksismi-leninismi alal, organiseerivad töötajate kommunistlikku kasvatamist.

Partei kohalikud organid suunavad nõukogude, ametiühingu-, komsomoli- ja teiste organisatsioonide tegevust, abistavad neid pidevalt ja juhivad nende kaudu majanduslikku ning kultuurilist ülesehitustööd.

Partei-alg-organisatsioonid

Partei aluseks on partei-algorganisatsioonid. Need luuakse vabrikutes, tehastes, Nõukogude armee ja sõjalaevastiku väeosades, külades, asutustes, õppeasutustes, kus on olemas vähemalt kolm partei liiget. Partei-algorganisatsioonid seovad partei juhtivaid organeid tööliste, talupoegade ja intelligentsi hulkadega.

Partei-algorganisatsioonide ülesanded on mitmekesised. Partei-algorganisatsioonid teevad tööliste, kolhoosnikute ja teenistujate hulgas agitatsiooni- ja organiseerimistööd, selgitavad partei poliitikat ja viivad ellu partei otsused, mobiliseerivad töötajaid tootmisplaanide täitmisele. Töö inimestega on peamine parteiorganisatsiooni tegevuses.

Partei-algorganisatsioonid mobiliseerivad tööliste, kolhoosnikute ja teenistujate hulki tootmisplaani täitmisele, töödistsipliini tugevdamisele ja sotsialistliku võistluse arendamisele. Nad toetavad igakülgselt tootmiseesrindlaste ja -novaatorite liikumist, võitlevad lohakuse ja ebamajanduslikkuse vastu ettevõtetes, sovhoosides, kolhoosides ja asutustes. Üheks põhiliseks ülesandeks, mis NLKP põhikiri partei-algorganisatsioonidele esitab, on pidev hoolitsus tööliste, teenistujate ja kolhoosnikute kultuuriliste ja elutarbeliste tingimuste parandamise eest. Parteiorganisatsioonid kindlustavad kriitika ja enesekriitika arendamist, kasvatavad kommuniste puudustesse leppimatu suhtumise vaimus.

Partei-algorganisatsioonid tõmbavad uusi liikmeid parteisse ja organiseerivad nende poliitilist, marksistlik-leninlikku kasvatust.

Partei-algorganisatsioon annab igale oma liikmele teatud parteilise ülesande. Täites neid ülesandeid ja võttes osa parteikollektiivi kogu tegevusest, teevad kommunistid läbi praktilise töö kooli ja karastuvad võitluses raskustega.

Partei taotleb partei-algorganisatsioonide osa suurendamist. Sel eesmärgil on tööstus- ja kaubandusettevõtete, sovhooside, kolhooside partei-algorganisatsioonidele antud õigus kontrollida ettevõtte administratsiooni tegevust. Nad kuulavad oma koosolekutel tehase, kolhoosi, sovhoosi juhtivate töötajate aruandeid, kritiseerivad nende töös esinevaid puudusi, määravad kindlaks abinõud avastatud puuduste kõrvaldamiseks ning organiseerivad rahvahulki nende otsuste täitmisele. Õigus kontrollida majandusjuhtide tööd suurendab kommunistide vastutustunnet olukorra eest ettevõttes, arendab nendes aktiivsust ja initsiatiivi, tõstab huvi tootmise parandamise vastu. Parteiorganisatsioonid peavad põhjalikult tungima majandusalasesse töösse, ettevõtete töösse, ökonoomika- ja tehnikaalastesse küsimustesse, töö organiseerimise küsimustesse ning partei joont tootmises asjatundlikult ellu viima.

Administratsiooni tegevuse üle kontrolli teostamine ei saa muidugi piirduda ainult sellega, et kuulatakse ettevõtte juhtija, kolhoosiesimehe ja sovhoosi direktori aruandeid. Nii juhtivatel majandusmeestel kui ka parteiorganisatsioonidel on üks ühine ülesanne — riikliku plaani täitmine ja tootmise järjekindel suurendamine. Andes nõu ettevõtte administratsioonile ja kolhoosijuhatusele üht või teist abinõu ellu viia, kõrvaldada puudusi töös, peab parteiorganisatsioon koostöös juhtivate majandusmeestega aktiivselt võitlema puuduste likvideerimise eest, organiseerima kollektiivi vastuvõetud otsuste täitmisele.

Selleks et täielikumalt kasutada NLKP põhikirjas ettenähtud majandusliku tegevuse kontrollimise õigust, tunnistas NLKP Keskkomitee oma 1959. aasta 26. juuni otsuses vajalikuks moodustada tootmis- ja kaubandusettevõtete partei-algorganisatsioonides NLKP liikmetest ja liikmekandidaatidest koosnevad komisjonid, mis peavad ellu viima parteiorganisatsioonide õigust kontrollida administratsiooni tegevust.

Uued komisjonid kontrollivad seda, kas ettevõte täidab tootmisülesandeid, riiklikke tellimusi ja hankeid õigeaegselt kogu nomenklatuuris ja toodangu hea kvaliteediga, nad jälgivad seda, kas kõik ettevõtte töötajad riiklikust distsipliinist kinni peavad, nad võitlevad kohalike huvide eelistamise ja kitsalt ametkondliku suhtumise nähtuste vastu, mis üldriiklikele huvidele kahju tekitavad.

Komisjonid valitakse üheks aastaks kommunistide üldkoosolekul või parteikonverentsil. Nende koosseisu valitakse kõige paremini ettevalmistatud, printsipiaalsed ja aktiivsed kommunistid — töölised, teenistujad ja insener-tehnilised töötajad.

Komisjonid õpivad tundma olukorda põhiliselt neis lõikudes, kus nad kontrolli vahetult teostavad, nad teatavad kontrolli tulemustest parteikomiteele (parteibüroole) või parteikoosolekule ning ettevõtte juhtivatele majandusmeestele ning võtavad koos nendega kohapeal tarvitusele abinõud avastatud puuduste kõrvaldamiseks. Kui puuduste kõrvaldamiseks abinõusid tarvitusele ei võeta, siis partei-algorganisatsioon pöördub abi saamiseks kõrge-

NÕUKOGUDE LIIDU KOMMUNISTLIKU PARTEI ORGANISATSIOONILINE STRUKTUUR

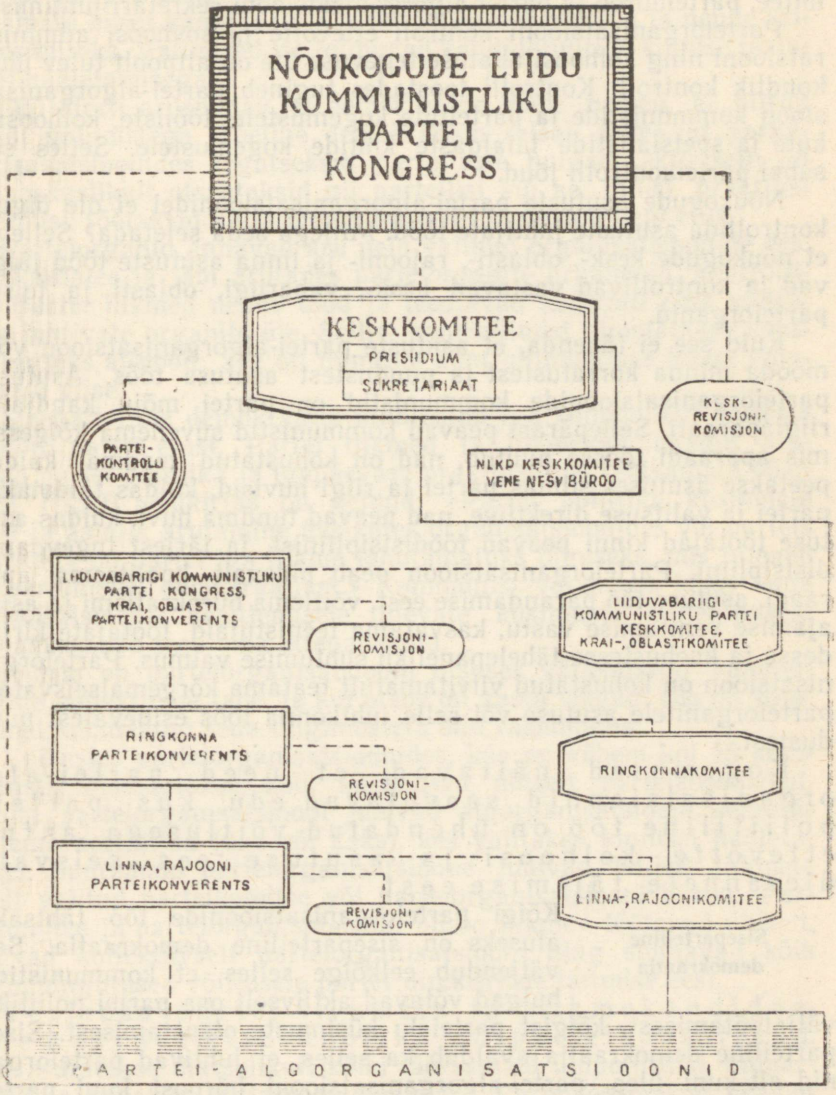

malseisvate partei-, nõukogude ja majandusorganite poole. Kui aga ka nemad partei-algorganisatsioonilt saadud signaalide kohta vajalikke abinõusid tarvitusele ei võta, siis võib partei-algorganisatsioon sellest teatada NLKP Keskkomiteele või NSV Liidu Ministrite Nõukogule.

Komisjon ei ole mingisugune eriline kontrollorgan, mis eksisteerib paralleelselt parteiorganisatsiooniga. Ta töötab parteikomitee, parteibüroo ja partei-algorganisatsiooni sekretäri juhtimisel.

Parteiorganisatsiooni kontroll ettevõtte ja sovhoosi administratsiooni ning kolhoosijuhatuse tegevuse üle on altpoolt tulev ühiskondlik kontroll. Kontrolli teostades tugineb partei-algorganisatsioon kommunistide ja parteitute kogemustele, tööliste, kolhoosnikute ja spetsialistide laialdaste kihtide kogemustele. Selles seisabki parteikontrolli jõud.

Nõukogude asutuste partei-algorganisatsioonidel ei ole õigust kontrollida asutuste juhtijate tööd. Millega seda seletada? Sellega, et nõukogude kesk-, oblasti-, rajooni- ja linna asutuste tööd jälgivad ja kontrollivad vastavad kesk-, vabariigi, oblasti ja teised parteiorganid.

Kuid see ei tähenda, et asutuste partei-algorganisatsioon võib mööda minna korratustest ja puudustest asutuse töös. Asutuste parteiorganisatsioonide kommunistid on partei mõju kandjaiks riigiaparaati. Sellepärast peavad kommunistid süvenema kõigesse, mis aparaadi töösse puutub, nad on kohustatud teadma, kuidas peetakse asutuses silmas partei ja riigi huvisid, kuidas täidetakse partei ja valitsuse direktiive, nad peavad tundma huvi, kuidas asutuse töötajad kinni peavad töödistsipliinist, ja järjest tugevdama distsipliini. Parteiorganisatsioon peab pidevalt hoolitsema aparaadi, asutuse töö parandamise eest, võitlema bürokratismi ja asjaajamise venitamise vastu, kasvatama teenistujaid töötajate kirjadesse ja kaebustesse tähelepaneliku suhtumise vaimus. Parteiorganisatsioon on kohustatud viivitamatult teatama kõrgemalseisvatele parteiorganitele asutuse või selle juhtkonna töös esinevatest puudustest.

Kogemused näitavad, et need partei-algorganisatsioonid saavutavad edu, kus parteipoliitiline töö on ühendatud võitlusega antud ettevõtte, kolhoosi ja asutuse ees seisvate ülesannete täitmise eest.

Siseparteiline demokraatia

Kõigi parteiorganisatsioonide töö tähtsaks aluseks on siseparteiline demokraatia. See väljendub eelkõige selles, et kommunistide hulgad võtavad aktiivselt osa partei poliitika väljatöötamisest, kõigist parteielu küsimuste otsustamisest. Siseparteiline demokraatia avaldub ka selles, et juhtivad parteiorganid alt kuni üles, partei-algorganisatsiooni büroost kuni partei Keskkomiteeni, on valitavad ja annavad perioodiliselt aru.

V. I. Lenin märkis, et «kõik partei ametiisikud, kõik juhtivad

kolleegiumid, kõik partei institutsioonid on valitavad, aruandvad ja tagandatavad»[1].

Valitavus ja aruandlus parteiorganites väljendab kõige eredamalt meie partei ehituse demokraatlikku iseloomu.

Selleks et partei liikmete tahet valimistel kõige täpsemalt välja selgitada, keelab NLKP põhikiri esitatud kandidaatide hääletamise nimekirjade järgi. Hääletamine toimub üksikute kandidatuuride kaupa, kusjuures kõigile partei liikmeile on kindlustatud piiramatu õigus kandidaatide taandamise nõudmiseks ja nende kritiseerimiseks. Valimised ise toimuvad kandidatuuride kinnise (salajase) hääletamisega.

On täiesti arusaadav, et demokratism meie parteis ei piirdu ainult valimistega. Tõeline demokratism seisab selles, et parteiorganisatsioonides tegutseksid parteilaste hulgad aktiivselt, et nad oskuslikult otsustaksid nii parteilisi kui ka üldisi praktilisi küsimusi, töötaksid välja õigeid otsuseid ja viiksid neid ellu.

Parteiorganid annavad aru neid valinud organisatsioonide ees. Ära kuulates ja läbi arutades parteiorganite aruandeid, kontrollivad partei liikmed nende tööd ja teostavad kontrolli oma valitavate juhtivate organite üle. Sellist kontrollimist nimetatakse kontrollimiseks altpoolt. See on inimeste kontrollimise üks kõige tõhusamaid viise.

Siseparteiline demokraatia kindlustab iga kommunisti aktiivse osavõtu partei elust. Partei liikmed ja liikmekandidaadid arutavad partei poliitika ja igapäevase praktilise töö tähtsamaid küsimusi. NLKP põhikirjas on öeldud: «Partei poliitika küsimuste vaba ja asjalik arutamine üksikutes organisatsioonides või parteis tervikuna on partei iga liikme lahutamatuks õiguseks, mis tuleneb siseparteilisest demokraatiast.» Kommunist võtab osa kõigi tema organisatsioonis käsitlemisele tulevate küsimuste kollektiivsest arutamisest ja teeb oma ettepanekuid.

Niisiis on parteiorganisatsiooni otsuses väljendatud kommunistide kollektiivne tahe, ja kui otsus on vastu võetud, siis on kommunist kohustatud seda tingimusteta ellu rakendama.

Väikestes parteiorganisatsioonides, kus on vähem kui 15 kommunisti, otsustatakse kõik küsimused ühiselt parteikoosolekul. Sellist parteiorganisatsiooni juhivad algorganisatsiooni sekretär ja tema asetäitjad (üks või kaks), kes valitakse kinnisel hääletamisel. Suuremaid parteiorganisatsioone juhivad NLKP liikmete poolt valitud parteikomitee või parteiorganisatsiooni büroo. Parteikomitee ja parteiorganisatsiooni büroo liikmed töötavad ühiselt, juhivad kollektiivselt parteiorganisatsiooni ning suunavad kõik ta jõupingutused võitlusele partei direktiivide täitmise eest.

Tõsiseks partei liikmete ja liikmekandidaatide kasvatamise kooliks on parteikoosolekud. Neil arutatakse ulatuslikult kõiki tähtsamaid üldpoliitilisi, üldparteilisi ja kohaliku tähtsusega küsimusi. Parteikoosolekud peavad

[1] V. I. Lenin, Teosed, 11. kd., lk. 402.

tõstma kommunistide aktiivsust, nende teadlikkust ja vastutust vastuvõetud otsuste täitmise eest, arendama kriitikat ja enesekriitikat.

Suur tähtsus parteitöös on parteiaktiivi koosolekuil. Aktiiv on parteilise juhtimise tugi. Ta arutab mitte üksnes tähtsamaid partei ja valitsuse otsuseid, vaid selgitab ka neid otsuseid kõigile kommunistidele ja parteitutele, mobiliseerib rahvahulki nende otsuste täitmisele.

Siseparteiline demokraatia ning kriitika ja enesekriitika tugevdavad teadlikku partei distsipliini ja tõstavad partei liikmete aktiivsust, on kõigi partei liikmete ja liikmekandidaatide kasvatamise, parteitöö pideva parandamise ning kommunismi ehitamisel partei juhtiva osa suurendamise tähtsaks vahendiks.

4. Partei juhtiv osa kommunismi ehitamisel suureneb

XXI kongress tähistas meie kodumaa astumist kommunismi laiahaardelise ehitamise ajajärku. Selle ajajärgu üheks iseloomujooneks on Kommunistliku Partei juhtiva osa edasine suurenemine. *«Kõik sotsialismi ja kommunismi võidu eest peetava võitluse kogemused näitavad, et kommunistliku ühiskonna ehitamise protsessis suureneb järjest partei kui rahva läbiproovitud âvangardi ja ühiskondliku organisatsiooni kõrgeima vormi osa.»*

Nii on öeldud meie partei XXI kongressi otsuses. Miks siis tänapäeva tingimustes Kommunistliku Partei juhtiv ja suunav osa veelgi suureneb?

Ühiskonna elu teaduslik juhtimine

Partei osa suureneb esmajoones sellepärast, et vastavalt meie maa edasiliikumisele kommunismile omandab üha suurema tähtsuse kõigi nõukogude ühiskonna elualade teaduslik juhtimine.

Kommunismi saab üles ehitada ühiskonna arenemise seaduste teadusliku kasutamise tulemusena, seepärast aga oleneb kommunistliku ülesehitustöö edu suurel määral ühiskonna elu õigest juhtimisest. Sellist teaduslikku juhtimist on suuteline ellu viima ainult partei, kes ühiskonna arenemise seaduspärasusi hästi tunneb ja neid oskuslikult kasutab. Partei relvastab nõukogude inimesi teadusliku võitlusprogrammiga, määrab kindlaks ja teostab niisugust poliitikat, mis vastab meie maa arenemise vajadustele ja rahva põhilistele huvidele.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei kogu möödunud ja praegune tegevus räägib veenvalt sellest, et partei on suuteline kindlustama Nõukogudemaa elu juhtimist, ette nägema sündmuste ajaloolist käiku ja kiirendama meie ühiskonna liikumist kommunismile.

Et aga iga meie edusammuga kerkivad meie maa ette üha suurejoonelisemad ja keerulisemad ülesanded, siis teadusliku juhtimise osa ja järelikult ka partei osa ühiskonna elus vääramatult

suureneb. Vaatame nüüd, millist tööd teeb partei meie maa majanduselu juhtimisel praegu ja ka tulevikus.

Sotsialismi majandusseadustele tuginedes määrab partei kindlaks rahvamajanduse arendamise põhijoone. Teadusliku juhtimise ja planeerimise musternäiteks on NSV Liidu rahvamajanduse arendamise seitsme aasta plaan (1959.—1965. a.).

Partei mitte ainult ei määra majandusliku arengu põhilisi eesmärke ja ülesandeid, vaid näitab kätte ka teid nende lahendamiseks, relvastab nõukogude inimesi majandusliku ülesehitustöö täpse ja selge programmiga. Leninlikku tööstiili järgides töötab meie partei Keskkomitee konkreetselt ja üksikasjaliselt välja vahendid ja meetodid meie maa ees seisvate majanduslike ülesannete lahendamiseks. Partei kaalub igakülgselt, kas on otstarbekohane ühtesid või teisi rahvamajanduslikke abinõusid rakendada, ja koondab oskuslikult töötajate jõud nende elluviimiseks.

Partei Keskkomitee juunipleenum (1959. a.) koondas nõukogude rahva tähelepanu tehnilise progressi ülesannete lahendamisele meie maal. Ja see ei olnud juhuslik.

Iga edusammuga teel kommunismile kasvab pidevalt tootmise ulatus, rahvamajandus muutub üha laiemaks ja mitmekülgsemaks. Tootmisprotsessis juurutatakse üha enam automatiseerimist, raadioelektroonikat, telemehaanikat, aatomienergiat ning teisi teaduse ja tehnika saavutusi. Iga päev suurenevad nõudmised tootmiskultuuri ning tootmisprotsesside organiseerimise ja planeerimise osas. See kõik tõstab nõudlikkust majanduslike protsesside juhtimisel, suurendab Kommunistliku Partei juhtivat osa meie maa majanduselus.

Meie kodumaa ees seisvate majandusalaste ülesannete ulatuse suurenemine ja nende keerulisem iseloom suurendavad seda tähtsust, mis on nii partei võitlusstaabi — NLKP Keskkomitee kui ka kohalike parteiorganisatsioonide poolt teostataval rahvamajanduse teaduslikul juhtimisel. Tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise süsteemi ümberkorraldamine, planeerimise korra muutmine, masina-traktorijaamade reorganiseerimine ning teised viimastel aastatel toimunud põhilised ümberkujundused suurendasid märgatavalt kohalike parteiorganisatsioonide osa meie maa majanduselu juhtimises, tõstsid nende vastutust tööstuses ja põllumajanduses valitseva olukorra eest.

Rahvahulkade aktiivsuse ja isetegevuse kasv

Kommunistliku ülesehitustöö protsessis toimub sotsialistliku demokraatia edasiarenemine, suureneb vääramatult ühiskondlike organisatsioonide osa ning rahvahulkade aktiivsus ja isetegevus. See kõik põhjustab partei kui rahvahulkade loova aktiivsuse organiseerija ja innustaja, kui ühiskondliku organisatsiooni kõrgeima vormi osa suurenemist.

Nõukogude rahvas käsitleb õigesti kõiki oma võite ja saavutusi kui partei organiseerimis- ja kasvatustöö, kui partei ettenägeliku, painduva ja õige leninliku poliitika tulemust. «Võitlus seitsme

aasta plaani täitmise eest,» märkis N. S. Hruštšov oma ettekandes NLKP XXI kongressil, «nõuab meie jõudude mobiliseerimist, partei kogu organiseerimis- ja kasvatustöö taseme edasist tõstmist. Seitsme aasta plaan on meie maa arengus uus ülitähtis kõrgendik. Ja selleks, et sellele kõrgendikule jõuda, on meil vaja jõud mobiliseerida, õigesti paigutada ja hästi ette valmistada võimsaks edasihüppeks.»

Organiseerimistööga viib partei ellu oma juhtivat ja mobiliseerivat osa nõukogude rahva võitluses NLKP XXI kongressi otsuste elluviimise eest. Parteiorganisatsioonid juhivad ja suunavad töötajate aktiivsust ja initsiatiivi, iga kollektiivi jõupingutusi võitlusele seitsme aasta plaani edukaks täitmiseks ja ületamiseks. Nad taotlevad seda, et iga kollektiiv, iga nõukogude töötaja teaks hästi oma kohta ühises ürituses, rakendaks eesrindlikke töömeetodeid, kasutaks paremini tootmisseadmeid, hoolitseks pidevalt toodangu kvaliteedi, selle odavamaks muutmise ja tööviljakuse tõusu eest, võitleks aktiivselt ebaperemehelikkuse ja raiskamise vastu.

Seitsme aasta plaani edu otsustatakse vahetult ettevõtetes ja ehitustel, kolhoosides, sovhoosides ja teaduslikes asutustes. Sellepärast peavad parteiorganisatsioonid saavutama seda, et igas ettevõttes, igas kolhoosis ja asutuses loodaks loova töö ja tootmisvaimustuse õhkkond.

Ideoloogilise töö tähtsus

Kommunistliku Partei osa kommunistliku ühiskonna ehitamise protsessis suureneb veelgi ka sellepärast, et praegu on eriti suure tähtsusega töötajate kommunistlik kasvatamine, ideoloogiline töö, mida meie partei on alati käsitlenud ja käsitleb praegugi kui oma südamelähedast ülesannet.

Sedamööda, kuidas liigutakse kommunismile, omandab nõukogude ühiskonna elu juhtimisel üha suurema tähtsuse rahvahulkade veenmine. Kommunistlik Partei aga viib oma juhtivat osa ühiskonnas ellu veenmise alusel. Partei kui ühiskondliku organisatsiooni kõrgeim vorm kujutab endast ideaalset kommunistliku ülesehitustöö instrumenti. Sellepärast kaasneb iga meie edusammuga teel kommunismile veenmise osa suurenemine, ühiskondliku mõju kasv ning samal ajal tähendab see Kommunistliku Partei osa suurenemist kõigil nõukogude ühiskonna elu aladel.

Parteiorganisatsioonid peavad oma ideoloogilist tööd tegema konkreetselt ja sihipäraselt, viima kommunistlikke ideid rahvahulkade teadvusse mitte üldiste üleskutsete, vaid täiesti kindlate ja lihtsatele inimestele arusaadavate ülesannete kujul, organiseerima ja suunama iga kollektiivi, kõigi töötajate jõud nende ülesannete edukaks lahendamiseks. Parteiorganisatsioonid peavad juhtima rahvahulkade loovat aktiivsust ja initsiatiivi, nende tööalast ja poliitilist vaimustust, mille nõukogude rahva hulgas XXI kongressi ajaloolised otsused esile kutsusid. Parteiorganisatsioonid taotlevad, et iga nõukogude inimene, ükskõik millisel ametikohal ta ka töötaks, oleks haaratud kommunistliku ülesehitustöö paatosest,

oskaks siduda oma igapäevast tööd üldrahvaliku võitlusega kommunismi eest ning tunneks end sellest võitlusest aktiivse osavõtjana.

Maailma progressi avangardis

Meie partei ja rahvas sammuvad maailma progressi avangardis. Ehitanud esimesena üles sotsialismi, rajavad nõukogude inimesed nüüd esimestena ka teed helgesse tulevikku — kommunismi. Nõukogude Liit näitab peamistes joontes maailma ajaloo üldsuunda, Nõukogude Liidu tänases päevas näevad maailma rahvad oma homset päeva.

See kõik paneb meie parteile määratu suure ajaloolise vastutuse. Kommunistlik Partei on kommunistliku ülesehitustöö juhtija ja organiseerija NSV Liidus, kuid ta on ka üheks rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliikumise eesrindlikuks väesalgaks, kes esimesena kommunismi kõrgendikud vallutab. NSV Liidus kommunismi eduka ülesehitamise eest peetavas võitluses näeb meie partei oma suurimat internatsionaalset kohust.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei rohkem kui poolesajaaastane tegevus on proletaarse internatsionalismi põhimõtetele ustavuse ja oma internatsionaalse kohuse täitmise eeskuju. Meie partei oli maailmas esimene uut tüüpi partei, töötajate võitluspartei, revolutsiooniline, tõeliselt internatsionaalne partei. Oma tekkimise päevast alates võitleb partei igasuguste natsionalismi ja suurriikliku šovinismi avalduste vastu, koondab oma ridadesse kõigist rahvustest töölisi, võitleb selle eest, et tugevdada kõigi maade proletaarlastega vennalikke internatsionaalseid suhteid.

V. I. Lenin kirjutas, et «bolševism kõlbab kui taktika eeskuju kõigile». Teiste maade kommunistid õpivad meie partei kogemustest, kuidas tuleb rajada proletariaadi revolutsioonilist võitlusparteid ja võidelda tema ridade järjekindla tugevdamise eest, kuidas organiseerida ja innustada töölisklassi laialdasi hulki ja kõiki töötajaid aktiivsele võitlusele kodanluse vastu, proletariaadi poolt võimu kättevõitmise eest, sotsialismi võidu eest. Vennalikud kommunistlikud ja töölisparteid, arvestades oma maade arenemise omapära ja iseärasusi, tuginevad Venemaa töölisklassi poolt kapitalismi vastu peetud võidurikka võitluse ja NSV Liidus eduka sotsialistliku ülesehitustöö kogemustele.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei jagab sotsialismi eest peetud võitluse suuri kogemusi ka rahvademokraatiamaade vennalike kommunistlike ja töölisparteidega. Meie partei õpib aga omakorda tähelepanelikult tundma sotsialistliku ülesehitustöö kogemusi rahvademokraatiamaades, õpib tundma kõike eesrindlikku, mis on olemas nendes maades majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö alal.

Partei peab oma kohuseks kasvatada nõukogude rahvast solidaarsuse vaimus kapitalistlike maade töötajatega, luua ja tugevdada nendega sõbralikke internatsionaalseid sidemeid.

Kommunismi ehitamisel tehtud edusammudega annab nõu-

kogude rahvas Kommunistliku Partei juhtimisel määratu suurt abi kõigi maade töötajate ja orjastatud rahvaste vabastamise suurele üritusele. Nõukogude rahvas tugevdab kõigi maade töölisklassi usku oma ürituse lõplikusse võidusse, innustab võitlusele imperialismi vastu, rahu, demokraatia ja sotsialismi eest.

LÜHIKOKKUVÕTE

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei juhtimisel on meie maa töötajad läbi käinud kuulsusrikka ja kangelasliku tee.

Kommunistlik Partei, tuginedes töölisklassi ja töötava talurahva kindlale liidule, tagas Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu, proletariaadi diktatuuri kehtestamise ja tugevdamise ning maailma esimese sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise.

Kommunistliku Partei juhtimisel saavutas nõukogude rahvas ajaloolise võidu Suures Isamaasõjas, taastas rahvamajanduse ja tegi maailma-ajaloolisi edusamme kommunistlikus ülesehitustöös.

Meie maa töötajate suurepärased võidud on Kommunistliku Partei selle poliitika elluviimise tulemus, mis õigesti väljendab töötajate eesmärke ja ülesandeid. Partei poliitika elluviimine kindlustab nõukogude rahvale uusi võite teel kommunismile. Partei on rahva poliitiline juht.

Meie partei on uut tüüpi revolutsiooniline partei, kes juhindub oma tegevuses kõige eesrindlikumast teooriast — marksismist-leninismist.

Partei ühendab oma ridades ennastsalgavaid võitlejaid kommunismi võidu eest. Ta on võitmatu tänu oma ühtsusele, organiseeritusele ja raudsele distsipliinile. Partei jõud on kollektiivses juhtimises. Kõik parteiorganisatsioonid on kohustatud rangelt kinni pidama kollektiivse juhtimise leninlikest printsiipidest.

Kommunistliku Partei jõud on tema lahutamatuis sidemeis rahvaga, tema vankumatus usus rahvahulkade loovaisse võimetesse. Partei tugevdab pidevalt oma sidemeid rahvahulkadega. Ta juhindub marksismi-leninismi õpetusest selle kohta, et rahvas, töörahva hulgad on ajaloo peamine ja otsustav jõud ning selle loojad.

Kommunistliku Partei põhikiri on partei siseelu põhiseaduseks. Partei on üles ehitatud territoriaal-tootmisalase tunnuse järgi. Partei aluseks on partei-algorganisatsioonid.

Siseparteiline demokraatia, kriitika ja enesekriitika on teadliku parteidistsipliini tugevdamise, partei liikmete kommunistliku kasvatamise, nende aktiivsuse tõstmise ja kogu parteitöö parandamise tähtsad vahendid.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei tegevusel on määratu suur tähtsus kogu rahvusvahelisele revolutsioonilisele liikumisele. Vennalikud kommunistlikud ja töölisparteid tuginevad Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei määratu suurtele kogemustele.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei juhtimisel sammub meie rahvas kindlalt kommunismi võidule.

SEITSMES PEATÜKK

KOMMUNISMI LAIAHAARDELISE EHITAMISE AJAJÄRK

1. Kommunistliku ühiskonna arenemise kaks faasi

Kommunism — töötajate suur eesmärk

Paljude sajandite jooksul elas rahvahulkades, kes olid surutud ekspluateerimise, häda ja viletsuse ikkesse, unistus paremast ja õnnelikust elust. Inimesed unistasid niisugusest ühiskonnast, kus ei oleks klasse ega inimese ekspluateerimist, kus kõik rikkused — maa ja maapõuevarad, tehased ja vabrikud ning kogu inimeste töövili — ei kuuluks mõisnikele ja kapitalistidele, vaid töötajaile endile, kus saavutataks materiaalsete hüvede küllus.

Niisugust ühiskonda nimetasid teadlased kommunismiks.

Kuidas aga oma unistust ellu viia, millisel teel kätte saada parem elu — seda inimesed ei teadnud. Palju kordi tõusid töötajad üles oma orjastajate vastu, ning iga kord surusid ekspluataatorid ülestõusud metsikult maha.

Möödusid sajandid, kuid rahva olukord ei paranenud. Kus on siis väljapääs? Kuidas leida tee vabanemisele? Vastused neile küsimustele andsid Marx, Engels ja Lenin. Juhindudes nende õpetusest, purustasid meie maa rahvad esimestena inimkonna ajaloos orjuseahelad ja ehitasid üles sotsialismi. Praegu ei ole ka kommunism nõukogude inimeste jaoks enam väga kauge unistus. Nõukogude Liit on astunud oma arenemise uude ajajärku, kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ehitamise ajajärku.

Sotsialismi ja kommunismi ühised jooned

Kommunistlik ühiskond teeb oma arenemises läbi kaks astet ehk faasi. Esimene ehk madalam aste on sotsialism, teine ehk kõrgem aste on kommunism. Sotsialism ja kommunism on ühe ja sellesama ühiskondliku korra arenemise kaks faasi.

Sotsialism on mittetäielik kommunism, uue ühiskonna esimene aste, mis ei ole veel jõudnud areneda oma täieliku võimsuseni. V. I. Lenin kirjutas: «Seda, mida tavaliselt nimetatakse sotsialismiks, nimetab Marx kommunistliku ühiskonna «esimeseks» ehk madalamaks faasiks. Et tootmisvahendid saavad *ühis*omandiks,

siis on ka siin rakendatav sõna «kommunism», kui mitte unustada, et see *ei ole* täielik kommunism.»[1]

Erinevalt kapitalismist, kus tootmisvahendid (vabrikud, tehased, maa jne.) kuuluvad üksikutele isikutele, eraomanikele, on sotsialismi ja kommunismi tingimustes kõik tootmisvahendid ühiskondlikuks omandiks. V. I. Lenin ütles: «Kommunistlik ühiskond tähendab, et kõik on ühine: maa, vabrikud, ühine töö — see on kommunism.»[2] Maa, maapõuevarade, vabrikute, tehaste, kaevanduste, elektrijaamade, transpordi, sidevahendite, samuti rahvamajanduse toodangu ühiskondlik omandus on iseloomustav kommunismi mõlemale astmele.

Sotsialismi ja kommunismi tingimustes ei ole ekspluataatorlikke klasse — mõisnikke, kapitaliste, kulakuid, kaupmehi, ei ole inimese ekspluateerimist, ei ole rahvuslikku rõhumist. Inimestevahelised suhted on rajatud vastastikusele abistamisele ja seltsimehelikule koostööle.

Erinevalt kapitalismist, kus tootmistegevus toimub kapitalistide poolt saadava maksimaalse kasumi huvides töötavate hulkade metsiku ekspluateerimise ja laostamise teel, on sotsialismi ja kommunismi tingimustes ühiskondlik tootmine allutatud kõigi ühiskonnaliikmete üha kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamise ülesandele. Sotsialismi ja kommunismi tingimustes juhitakse rahvamajandust ühtse plaani alusel. Niisuguses ühiskonnas ei ole ega saagi olla tootmisanarhiat, majanduskriise ja tööpuudust, mis on vältimatud kapitalismi tingimustes.

Sotsialismi ja kommunismi tingimustes on töö kõigi kodanike auasjaks ja kohustuseks; igaüks töötab vastavalt oma võimetele. Ekspluataatorite ikkest vabanenud töötajad teevad tööd enda jaoks, ühiskonna heaks. Uues ühiskonnas määrab inimese seisundi töö, mitte aga rikkus või päritolu.

Niisugused on sotsialismi ja kommunismi peamised ühised jooned.

Kommunismi erinevus sotsialismist

Sotsialismi ja kommunismi vahel on ka erinevusi, mis väljendavad kommunistliku ühiskonna kahe astme arenemise erinevat taset. Kommunism erineb sotsialismist kõigepealt ühiskondliku tootmise arengu mõõtmatult kõrgema taseme poolest. Kommunismi tingimustes kasutatakse kõigis rahvamajandusharudes täiuslikku tehnikat, mida juhivad avara kultuurilise ja tehnilise silmaringiga inimesed. Tarkade ja haritud inimeste käsutuses olev kõrgem tehnika kindlustab kõrge tööviljakuse, mis on kommunistliku ühiskonna kõige tähtsam, kõige peamine iseloomujoon.

Kommunismi, samuti kui sotsialismi majanduslikuks aluseks on tootmisvahendite ühiskondlik omandus. Kuid sotsialismi ajal esineb tootmisvahendite ja toodangu ühiskondlik omandus kahel

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 25. kd., lk. 439.
[2] *V. I. Lenin,* Teosed, 31. kd., lk. 264.

kujul: riikliku omanduse (rahva ühisvara) ja kooperatiivse-kolhoosliku (töötajate üksikute kollektiivide vara) omanduse kujul. Täieliku kommunismi ajal on tootmisvahendite ja kogu tööstusning põllumajandustoodangu omandus olemas ainult ühel kujul — üldrahvaliku kommunistliku omanduse kujul.

Kommunism on klassideta ühiskond. Juba sotsialistlik ühiskond on vaba ekspluataatorlikest klassidest — kapitalistidest, mõisnikest, kulakutest, kaupmeestest. Ekspluataatorlike klasside likvideerimine on nõukogude rahva suurim saavutus. Esmakordselt inimkonna ajaloos said töötajad võimaluse elada ja töötada ekspluateerijateta, parasiitlike elementideta. Sotsialismi ajal püsivad aga veel klassierinevused. Sotsialistliku omanduse kahele vormile vastavad kaks sõbralikku klassi: töölisklass ja kolhoositalurahvas. Need on niisugused klassid, kes omavahel on seotud ühiste, kommunismi eest peetava võitluse sügavate huvide ja eesmärkidega. Töölised, talupojad ja rahva hulgast pärinev intelligents moodustavad ühtse, tugevalt liitunud töötajate kollektiivi. Kommunismi ajal kaovad kõik klassidevahelised erinevused, ühiskonnas jäävad V. I. Lenini väljenduse kohaselt alles ainult tootjad — töötajad; kaob erinevus linna ja maa vahel, füüsilist ja vaimset tööd tegevate inimeste vahel.

Kommunism erineb sotsialismist töö iseloomu poolest. Töö, mida varem tehti elatusvahendite hankimiseks, muutub nüüd esimeseks eluliseks vajaduseks, mõnutunde allikaks.

Selle kohta ütles V. I. Lenin: «Kommunistlik töö sõna kitsamas ja rangemas mõttes on tasuta töö ühiskonna kasuks, töö, mida tehakse mitte teatud kohustuse täitmiseks, mitte õiguse saamiseks teatud saadustele, mitte varem kindlaksmääratud ja seaduslikult kinnitatud normide järgi, vaid vabatahtlik töö, töö väljaspool normi, töö, mida tehakse tasule lootmata, ilma tingimuseta tasu saada, töö harjumusest töötada üldsuse kasuks ja teadlikust (harjumuseks saanud) suhtumisest vajadusse töötada üldsuse kasuks, töö kui terve organismi vajadus.»[1]

Töö niisugune iseloom nõuab inimeste kõrget teadlikkust, hariduslikku taset ja kultuursust, igakülgselt arenenud füüsilisi ja vaimseid võimeid ja lõplikku vabanemist mineviku iganditest.

Vastavalt tootlike jõudude arenemisele ja töö ühistamise astme tõusule muutub ka toodangu ühiskonnaliikmete vahel jaotamise põhimõte. Sotsialismi ajal toimub materiaalsete hüvede jaotamine vastavalt kulutatud töö hulgale ja kvaliteedile. Teiste sõnadega, sotsialismi ajal rakendatakse võrdse töö eest võrdse tasu maksmise printsiipi. Selline õiglane printsiip asetab töötaja niisugusesse olukorda, mille juures materiaalse kindlustatuse tase oleneb tema tööalastest võimetest ja hoolsusest. Mida kõrgem on töötaja tootmis- või teadusalane kvalifikatsioon ja mida rohkem kasu ta toob ühiskonnale, seda rohkem materiaalseid hüvesid ta saab.

---

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 30. kd., lk. 477.

Kuid see printsiip ei kõrvalda täielikult ebavõrdsust. Näiteks kaks ühesuguse kvalifikatsiooniga töötajat võivad toota võrdse koguse saadusi ning saada ühesugust töötasu. Kuid ühel töötajal on mitu ülalpeetavat, teisel aga pole ülalpeetavaid. On selge, et nende töötajate materiaalse kindlustatuse tegelik tase on ebavõrdne, kuigi nad ühiskonnale annavad võrdse töökoguse. Seda ebavõrdsust vähendatakse sotsialismi ajal (kuid ainult osaliselt) mitmesuguste soodustuste ja väljamaksete teel suurte perekondadega kodanikele, laste tasuta koolihariduse organiseerimise, elatanud kodanikele pensionilise kindlustamise süsteemi jne. teel.

Alles kommunismi kõrgemas astmes võib likvideerida ebavõrdsuse materiaalse kindlustatuse tasemes. Kommunistlikus ühiskonnas, kui ühiskondlik rikkus täie võimsusega kasvab ning luuakse tarbeesemete küllus, saab võimalikuks rakendada kommunistlikku printsiipi: «Igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema vajaduste järgi.»

Meie vaenlased ja pahatahtlikult suhtujad, kes püüavad laimata uut ühiskonda, ütlevad, et kommunismi ajal inimesed elavat nagu kasarmus: kõigil on ühesugune riietus, ühesugused korterid, kõigile antakse ühesugust toitu jne. Muidugi on niisugune ettekujutus kommunismist täielik lollus. Kommunismi ajal on küllaldaselt elamuid, riideid, jalatseid, toitu ja teisi saadusi. Kaob vajadus neid normeerida. Igaüks saab kõike, mida ta vajab. On selge, et inimeste maitsed ja vajadused ei saa olla ühesugused.

Saaduste jaotamine kommunismi ajal ei toimu siiski mitte üksikute isikute meeleolude ja tujude järgi, vaid vastavalt kultuursete ja teadlike inimeste vajadustele, kes suhtuvad rahva varasse kokkuhoidlikult. Ühiskond võib kutsuda korrale igaüht, kes mõtleb asjatult raisata üldrahvalikku omandit.

Võib tekkida küsimus: kas ei leidu kommunistlikus ühiskonnas inimesi, kes mitte midagi ei tee, vaid tahavad kõik muidu saada. Niisugusteks kartusteks pole põhjust. Kommunismi ajal on töö iga ühiskonnaliikme kohustuseks. Kõige tähtsam on aga see, et kõik ühiskonnaliikmed on haritud ja kultuursed, teadlikud inimesed. Sellepärast harjuvad kõik kodanikud niivõrd täitma ühiskonna elu- ja käitumisreegleid, et neid ei ole vaja sundida tööd tegema. Igaüks töötab vabatahtlikult vastavalt oma võimetele.

Tuleb ka silmas pidada, et kommunismi ajal on tööpäev lühike, töö on väga viljakas, kuid mitte koormav. Kõigil on palju vaba aega, kuid mitte jõudeolekuks ja logelemiseks, vaid tööks, hariduse omandamiseks, puhkuseks ja meelelahutuseks.

Täieliku kommunismi ajal, mil ei ähvarda enam kallaletungi oht väljastpoolt, kaob vajadus riigi kui valitsemisorgani järele. Sotsialistlik riiklik kord kasvab üle, nagu sellest eespool täpsemalt oli juttu, kommunistlikuks ühiskondlikuks omavalitsuseks. See protsess toimub juba praegu: üha laiemad töötajate kihid rakenduvad ühiskondlike ürituste juhtimisele, suureneb ühiskondlike orga-

nisatsioonide osatähtsus, toimub riiklike organite mõnede funktsioonide neile üleandmine jne.

Iseenesest mõista ei tähenda see, et kommunismi ajal ei ole mingit juhtimist ega valitsemisaparaati. See valitsemisaparaat kaotab aga oma poliitilise iseloomu, lakkab olemast riiklik juhtimine. Juhtimine toimub täielikult valitavate ühiskondlike organite kaudu. Erilise tähtsuse omandab majanduselu juhtimine. Kommunismi tingimustes luuakse riigiaparaadi asemel ühiskonna tootmistegevuse ning kõigi majanduslike küsimuste juhtimise organ.

Niisugused on kommunistliku ühiskonna mõned iseloomujooned.

Sotsialismi ülekasvamine kommunismi

Kommunism on kõige õiglasem ja täiuslikum ühiskond maailmas. Niisuguse ühiskonna loomine on Kommunistliku Partei lõppeesmärk.

Kuigi sotsialism ja kommunism on ühe ja sellesama ühiskondliku korra kaks astet, on nende vahel ometi olemas oluline erinevus. Kapitalismilt ei saa vahetult üle minna kommunismile. Kõigepealt on vaja üles ehitada sotsialism. «Kapitalismilt,» näitas V. I. Lenin, «võib inimkond otseselt siirduda ainult sotsialismile, s. o. tootmisvahendite ühisomandusele ja saaduste jaotamisele igaühe töö järgi.»[1] V. I. Lenin õpetas, et kommunism võib areneda alles siis, kui sotsialism on kindlustunud.

Liikumine kommunismile on suhteliselt pikaajaline ja väga keerukas protsess. «... üleminek sotsialistlikult arengustaadiumilt kõrgemasse faasi,» ütleb N. S. Hruštšov, «on seaduspärane ajalooline protsess, mida ei saa meelevaldselt muuta või vältida.» Kommunismi kõrgemale faasile ei saa üle minna enne, kui selleks on loodud majanduslikud tingimused, saavutatud materiaalsete hüvede küllus ning inimesed ette valmistatud selleks, et elada ja töötada kommunistlikult.

Ei tule unustada, et tootmise praeguse arengutaseme juures ei piisa veel hüvesid selleks, et täielikult rahuldada kõigi inimeste vajadusi. Kui me praegu teeksime katset jaotada saadusi vajaduste järgi, siis tooks see vältimatult kaasa akumuleeritud vahendite täieliku kulutamise ning teeks seega meie majanduse edasiarendamise võimatuks. Et üle minna jaotamisele vajaduste järgi, tuleb kõigepealt saavutada tööviljakuse niisugune tase, mis kindlustab materiaalsete hüvede tõelise külluse.

Peale selle tuleb tõsta inimeste kultuurilist taset ja teadlikkust sellise määrani, et igaüks töötaks maksimaalselt oma jõu ja võimete kohaselt ning et igaüks võtaks ainult seda, mida tal tegelikult on tarvis oma vajaduste mõistlikuks rahuldamiseks. Enamiku inimeste jaoks on töö juba sotsialismi tingimustes muutunud au ja moraalse kohustuse asjaks. Kuid kaugeltki mitte kõigi juures

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 24. kd., lk. 64.

pole veel kommunistlik töössesuhtumine välja arenenud. Sellepärast on sotsialismi ajal vajalik nii inimeste töö arvestamine kui ka kontrollimine. Jaotamise sotsialistlik printsiip — «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema töö järgi» — ergutab paremini töötama, loob materiaalse huvitatuse tööviljakuse tõstmiseks. V. I. Lenin selgitas: «Seni aga, kui saabub kommunismi «kõrgem» faas, nõuavad sotsialistid *rangeimat* ühiskonna *ja riigi* kontrolli töömäära ja tarbimismäära üle...»[1]

Niisiis, selleks et üle minna kommunismile, peame igati kindlustama ja arendama sotsialismi, samm-sammult edasi liikuma, luues materiaalsed ja vaimsed eeldused kommunismi põhimõtete elluviimiseks.

Kuidas toimub üleminek sotsialismilt kommunismile?

Üleminek ühelt ühiskondlikult korralt teisele on alati toimunud terava klassivõitluse tulemusena, revolutsioonide tulemusena, mis on hävitanud vana ühiskondliku korra ja loonud uue. Et teostada üleminek kapitalismilt sotsialismile, oli meie maal, näiteks, vaja teostada sotsialistlik revolutsioon, mis hävitas vana, kapitalistliku korra ning lõi vajalikud tingimused sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks. Üleminekuks sotsialistlikule korrale oli Hiina, Bulgaaria, Albaania, Rumeenia, Ungari, Tšehhoslovakkia, Poola ja teiste maade rahvastel samuti vajalik revolutsioon.

Niisugune on iga ühiskonna, mis jaguneb vaenulikeks klassideks — ekspluataatoreiks ja ekspluateeritavaiks, arenemise seadus.

Täiesti teistsugune on olukord üleminekul sotsialismilt kommunismile. Siin toimub üleminek ühe ja sellesama ühiskondliku korra sisemuses — madalamalt kõrgemale astmele. Sotsialistlikus ühiskonnas ei ole enam vaenulikke klasse. Sellepärast ei ole siin kedagi vaja kukutada ega alla suruda. Üleminek sotsialismilt kommunismile ei toimu ühekorraga, vaid järk-järgult.

Kommunismi jõudmine, ütleb N. S. Hruštšov, ei ole ära määratud mingi kalendripäevaga. Ei tule niisugust momenti, millal me lööksime ühe ukse kinni ja kuulutaksime: «Sotsialismi ehitamine on lõppenud,» siis aga avaksime teise ukse ja ütleksime: «Me oleme jõudnud kommunismi.» Üleminek sotsialismilt kommunismile toimub pidevalt. Me avame juba praegu ukse kommunistlikku ühiskonda. Meie maa on nüüd astunud kommunismi lõpliku ehitustöö ajajärku, millal luuakse kõik kommunismi materiaalsed ja vaimsed tingimused. Kommunism võidab siis, kui luuakse täielik küllus kõigi inimeste vajaduste rahuldamiseks, kui kõik inimesed õpivad töötama vastavalt oma võimetele, selleks et mitmekordistada ja akumuleerida ühiskondlikke rikkusi.

Kommunism kasvab välja sotsialismist, on selle otsene järg. Ehitada kommunismi — see tähendab igati tugevdada, arendada ja täiustada sotsialistlikku korda, tugevdada ja arendada sotsialistlikku ühiskondlikku omandit, täiustada rahvamajanduse planee-

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 25. kd., lk. 438.

rimist, tõsta tööviljakust, laiendada tööstus- ja põllumajandussaaduste tootmist, tõsta rahvahulkade materiaalset heaolu, kultuuritaset ja teadlikkust.

Järkjärgulist üleminekut sotsialismilt kommunismile ei tule mõista mingisuguse aeglustatud liikumisena, arenemistempo vaibumisena. Ümberpöördult, see on tööstuse, põllumajanduse, kogu majanduse ja kultuuri kiire arendamise ajajärk. Sotsialistlik majandussüsteem on kõige eesrindlikum maailmas. Siin on kõrvaldatud tööstuse, teaduse ja tehnika arenemist takistavad tegurid, uue ühiskondliku elu ülesehitamisest võtab vahetult ja kõige aktiivsemalt osa kogu Nõukogudemaa elanikkond. «... *alles* sotsialismiga,» kirjutas V. I. Lenin, «algab kiire, õige, tõeliselt massiline edasiliikumine kõigil ühiskondliku ja isikliku elu aladel elanikkonna *enamiku*, hiljem aga kogu elanikkonna osavõtul.»[1]

Sotsialistliku ülesehitustöö kogemused meie maal ja teistes sotsialismimaades kinnitavad kujukalt V. I. Lenini sõnade õigsust. Kapitalismi võiduks feodalismi üle läks vaja rohkem kui sada aastat. Meie sotsialistlik ühiskond on üles ehitatud kõigest kahekümne aasta jooksul. Majandusliku arengu tempo NSV Liidus ja teistes sotsialismileeri maades ületab mitmekordselt kapitalistlike riikide arengu tempo.

Kas on veel kaugel aeg, millal saab täielikult rahuldada kõigi nõukogude inimeste elulisi vajadusi? Nähtavasti mitte nii väga kaugel, arvestades seda, et meil on tohutuid võimalusi ühiskondliku tootmise kasvuks ja ühiskonna kultuuriliseks arenguks. Töötajate vajaduste täieliku rahuldamise toiduainete, korteri ja rõivaste järele tarvilikus ja mõistlikus ulatuses võib teostada lähemas tulevikus. Pikemat ajavahemikku on vaja selleks, et inimestes kujuneks välja sisemine tarvidus töötada oma võimete kohaselt. Sellepärast on kommunistliku suhtumise kasvatamine töösse praegu üheks tähtsaimaks ülesandeks.

Kas meil on võimalusi kommunismi ehitamiseks?

Jah, meie maal on kõik võimalused täieliku kommunismi ehitamiseks. Missugused on need võimalused?

K. Marx tõestas, et kommunism kasvab välja *omaenda alusel.* Niisuguseks aluseks on sotsialism. Üles ehitanud sotsialismi, lõi nõukogude rahvas tingimused meie maa edasiseks edukaks edasiliikumiseks, üleminekuks kommunismi esimeselt faasilt teisele. Meie maal kuulub võim töötajaile, meil on olemas töölisklassi ja talurahva vääramatu liit, on tugevnenud paljurahvuselise riigi rahvaste suur sõprus. Nõukogude ühiskonna edasiviivaks jõuks on Kommunistlik Partei, kes on relvastatud marksismi-leninismi õpetusega, ühiskonna arenemisseaduste tundmisega.

Maailmas ei ole teist nii suurt maad kui Nõukogude Liit. NSV Liidu territoorium on kolm korda suurem Ameerika Ühendriikide

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 25. kd., lk. 441.

territooriumist ja üle nelja korra suurem kui kõik Lääne-Euroopa maad kokku. Elanike üldarvu poolest on meie maa kolmandal kohal maailmas Hiina ja India järel. Loendamatud on Nõukogude Liidu loodusrikkused. Nõukogude Liidul on esikoht maailmas läbiuuritud rauа- ja mangaanimaagi-, vase-, seatina-, nikli-, volframi-, boksiitide, kaalisoolade, fosfaatide ja turbavarude alal. Nõukogude Liit kuulub maade hulka, kes on kõige rohkem kindlustatud kivisöe- ja naftavarudega. Viimastel aastatel on nõukogude geoloogid avastanud suuri loodusliku gaasi, teemandi, haruldaste metallide, aatomitooraine ja teiste kasulike maapõuevarade leiukohti, mis on äärmiselt tähtsad tööstuse arendamiseks.

Nõukogude Liidus on palju jõgesid ja järvi, mis pole üksnes headeks transporditeedeks ja toiduainevarude täiendavateks allikateks, vaid ka ammendamatud odava energia tagavarad, mis on tarvilikud elektrifitseerimiseks. Meil on maailma kõige suuremad metsavarud ja tohutu suurel hulgal põllumajanduslikku maad. Kõik see kindlustab tööstuse ja põllumajanduse edasise tormilise arenemise ning loob tingimused materiaalsete väärtuste külluse loomiseks.

Sotsialistliku ehitustöö aastate jooksul on nõukogude rahvas loonud võimsa tööstuse, üles kasvatanud kvalifitseeritud kaadri, kes on võimeline kaasaegset tehnikat mitte ainult juhtima, vaid ka edasi arendama.

Nõukogude Liidus areneb edukalt teadus. See aitab avastada ja paremini kasutada tohutuid loodusrikkusi.

NSV Liidus on kommunismi eduka ehitamise erakordselt soodsaks tingimuseks sotsialismi väljakasvamine ühe maa raamidest ja kujunemine ülemaailmseks süsteemiks.

Nõukogude rahvas ei ehita nüüd kommunistlikku ühiskonda enam üksinda, vaid tihedas liidus ja vennalikus koostöös kõigi sotsialistlike maadega. Ei ole kahtlust, et sotsialismi maailmasüsteemi tugevnemise ja edaspidise arenemise käigus kõik sotsialistlikud maad hakkavad arenema veelgi kiiremini.

Niisugused on kommunistliku ühiskonna ülesehitamise peamised tingimused ja võimalused meie maal.

Ekslik oleks arvata, et kommunistlik ühiskond saabub isevoolu korras, stiihiliselt, ilma võitluseta. Et lõpule viia üleminek kommunismile, on vaja kogu nõukogude rahva väga suuri jõupingutusi ja pingelist tööd. On vaja ületada palju raskusi, mis on seotud ehitus- ja tootmistöö tohutu suure ulatusega, asustamata maaalade kasutuselevõtmisega, teaduse ja tehnika uusimate saavutuste ning eesrindlike kogemuste juurutamisega kõigis rahvamajandusharudes. Kõik need on aga kasvuraskused, arenemisraskused, ning nende ületamine oleneb meist endist.

Ühtlasi ei saa jätta arvestamata seda, et maailmas on veel olemas kapitalism. Imperialistid loovad sõjalisi liitusid, mis on suunatud rahuarmastavate rahvaste, sotsialismileeri maade vastu.

Imperialistid püüavad töötajate teadvust mürgitada umbusaldusega rahu-, demokraatia- ja sotsialismiürituse edusammude vastu. Nõukogude Liit on seepärast sunnitud kulutama palju jõudu ja vahendeid sotsialistliku riigi kaitsevõime edasiseks tugevdamiseks, pidama meie kaitset kaasaegse sõjalise tehnika ja teaduse tasemel, et kindlustada meie maa julgeolekut ja nõukogude rahva rahulikku loovat tööd.

Meie oleme veendunud oma jõus, maailma sotsialistliku leeri tugevuses ja jõus. Nõukogude rahvas, keda juhib partei, ehitab suure vaimustuse ja energiaga kommunistlikku ühiskonda ning ehitab selle üles, täites seega inimkonna palavaima unistuse.

2. Kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomine

Mida tuleb mõista kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi all?

Nagu me juba selgitasime, on sotsialismilt kommunismile üleminekuks vajalik tootmise niisugune arengutase, mis kindlustaks kõigi saaduste külluse. Teisiti öeldes, kommunismi kõrgemasse faasi ülemineku esimene ja põhitingimus on igakülgselt arenenud materiaalse ja tehnilise baasi loomine. Just selle ülesande kui praktilise põhiülesande püstitas XXI kongress.

Mida kujutab endast kommunismi materiaalne ja tehniline baas ning miks oleneb tema arenemise edust teiste kommunistliku ülesehitustöö ülesannete lahendamine?

Nagu on määratletud N. S. Hruštšovi ettekandes NLKP XXI kongressile, eeldab kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomine kõigepealt: kõrgelt arenenud kaasaegse tööstuse olemasolu, maa täielikku elektrifitseerimist, teaduslikku ja tehnilist progressi kõigis tööstus- ja põllumajandusharudes, kõigi tootmisprotsesside kompleksset mehhaniseerimist ja automatiseerimist, uute energiaallikate igakülgset kasutamist, rikkalikke looduslikke ressursse, uusi sünteetilisi ja teisi materjale, kõigi töötajate kultuurilise ja tehnilise taseme kasvu, tootmistegevuse edasist paranemist ja tööviljakuse tõusu.

Võib tekkida küsimus: kas me seni pole loonud võimsat masinalist tootmist ega juurutanud uut tehnikat? Muidugi, lõime suurtööstuse, mehhaniseerisime ja elektrifitseerisime tööprotsessid. Selles seisiski sotsialistliku ülesehitustöö ülesanne, et luua materiaalsed, poliitilised ja vaimsed eeldused kommunismi kõrgemasse faasi üleminekuks.

Kuid see, mis on loodud senini, ei ole küllaldane vahetuks üleminekuks kommunismi. Meil on vaja saavutada materiaalse ja tehnilise baasi kõigekülgne arenemine.

Põhiülesanne on selles, et järele jõuda ja ette minna enam arenenud kapitalistlikest maadest toodangu hulgalt iga elaniku kohta, lühikese ajaga kahe- ja kolmekordistada materiaalsete vahendite

tootmist, kergendada inimeste tööd, saavutada kõige kõrgem elatustase maailmas. Kuidas seda aga saavutada? Kõigepealt rasketööstuse arendamise ja teaduse ning tehnika uusimate saavutuste juurutamise teel.

Kommunism — see on nõukogude võim pluss kogu maa elektrifitseerimine

Selle kuulsa formuleeringuga märkis V. I. Lenin juba nõukogude võimu esimestel aastatel ära kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomise teed. Muidugi, rääkides kogu maa elektrifitseerimisest, pidas Vladimir Iljitš silmas mitte tavalist elektrijaamade ehitamist, vaid kogu tehnika ja tehnoloogia ümberkujundamist elektrifitseerimise alusel.

Miks aga sidus V. I. Lenin tehnika ja tehnoloogia arenemise nii või teisiti elektrifitseerimisega? Sellepärast, et elektrienergias on tohutu ümberkujundav jõud. Samuti nagu omal ajal aurumasina leiutamine kutsus esile murrangu tööstuses, nii muudab nüüd elektrienergia põhjalikult tootmistehnikat ja -tehnoloogiat. Ning kui auruenergia sajand võimaldas kapitalismil saavutada oma ülevõimu aurumasina abil, siis toimub kommunismi lõplik võit nii tööstuses kui ka igapäevases elus täieliku ja igakülgse elektrifitseerimise juures.

Rohkem kui saja aasta eest, mil elektrienergia tööstuslik kasutamine oli alles katselises staadiumis, nägi Marx ette: «Möödunud sajandil kogu maailma pahupidi pööranud tema kõrguse auru valitsemine on lõppenud; tema asemele asub mõõtmatult revolutsioonilisem jõud — elektrisäde... Majandusliku revolutsiooni paratamatuks tagajärjeks kujuneb poliitiline revolutsioon, sest teine on vaid esimese väljendus.»[1] Tänu elektrienergia kasutamisele, ütles F. Engels, kasvavad tootlikud jõud sedavõrd, et nende valitsemine muutub kodanlusele üha enam üle jõu käivaks.

Elektrifitseerimine tingib tootmise igakülgse ühistamise ning tootlike jõudude seniolematu kiire arengu. V. I. Lenin ütles, et Venemaa sünnib uuesti elektrifitseerimise läbi. Ainult siis, kui toimub kogu maa, kõigi tööstus- ja põllumajandusharude elektrifitseerimine, kui te selle ülesande selgeks õpite, ütles Vladimir Iljitš noorsoo poole pöördudes, ainult siis saate te endale üles ehitada kommunistliku ühiskonna.

Vladimir Iljitš üksnes ei põhjendanud elektrifitseerimise otsustavat osa kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomisel, vaid organiseeris ka nende ideede praktilist teostamist. Tema initsiatiivil ja otsesel juhtimisel läbitöötatud GOELRO plaan oli sotsialismi materiaalse ja tehnilise baasi loomise esimene perspektiivplaan.

Nagu teada, täideti see plaan ennetähtaegselt suure ületamisega. Järgnevatel aastatel on elektrifitseerimise alal saavutatud tohutut edu. 1958. aastal toodeti 233 miljardit kilovatt-tundi elektri-

[1] Vt. «Воспоминания о Марксе и Энгельсе», Госполитиздат, 1956. lk. 91.

energiat, ehk 120 korda rohkem kui 1913. aastal. Me ei ole aga veel täitnud leninlikku ideed kogu maa täieliku elektrifitseerimise kohta. Küllaldane on meenutada, et paljud külad, kolhoosid ei ole veel seniajani elektrifitseeritud, terve rida tööstusettevõtteid aga pole kindlustatud elektrienergiaga vajalikus koguses. NSV Liit jääb elektrienergia tootmise alal veidi maha Ameerika Ühendriikidest. Elektrienergia puudujääk takistab tööstuse kasvu, raskendab uue tehnika ja tehnoloogia juurutamist.

Eelolevatel aastatel on kavas läbi viia kogu maa täielik elektrifitseerimine. Otsustav samm selles suunas tehakse seitseaastaku jooksul. 1965. aastal ulatub elektrienergia tootmine 500—520 miljardi kilovatt-tunnini, 1970.—1972. aastaks aga 800—900 miljardi kilovatt-tunnini. Võimas hüpe elektrienergia tootmise alal meie maal võimaldab põhjalikult muuta tootmistehnikat ja -tehnoloogiat, mitmekordselt suurendada kõigis rahvamajandusharudes töötajate elektrienergiaga varustatust.

Selleks et seda ülesannet edukamalt lahendada, otsitakse elektrijaamade ehitamise kõige kiiremaid ja ökonoomsemaid võimalusi. Perspektiivplaanis on ette nähtud suurte ja väikeste, soojus- ja hüdroelektrijaamade ühendamine ühtseteks kõrgepinge energiasüsteemideks. Nõukogude Liidu suuremates majanduspiirkondades on niisugused süsteemid juba loodud. Teostatakse ühtsete energiasüsteemide loomist NSV Liidu Euroopa-osas V. I. Lenini nimelise Volga ja Stalingradi hüdroelektrijaamade ühendamise teel kesk-, lõuna- ja Uraali energiasüsteemidega. Sama laadi ühendamised toimuvad Siberis, Taga-Kaukaasias ja maa teistes rajoonides. Lõpuks ühendatakse need ja veel teised süsteemid Nõukogude Liidu ühtseks energiasüsteemiks. Järk-järgult ühendatakse Nõukogude Liidu energiasüsteemid teiste sotsialistlike maade energiasüsteemidega.

Mida annab rahvamajandusele niisugune elektrijaamade ühendamine?

Luues ühendatud energiasüsteemid, allutab inimene ühtsele targale tahtele looduse tohutu suured jõud. Elektrijaamade võrgu tsentraliseeritud juhtimine on niisugune materiaalsete saaduste tootmise organiseerimise näidis, mille puhul mitte ainult elektrienergia jaotamine, vaid ka elektrifitseeritud ettevõtete süsteemi juhtimine toimub ühisest keskusest.

Ühtse energiasüsteemi loomise kõige tähtsam ja põhiline tulemus on kõigi tööstus- ja põllumajandusrajoonide igakülgne elektrifitseerimine, transpordi, sidevahendite ja elutarbelise sfääri elektrifitseerimine.

Kogu maa täieliku elektrifitseerimise tulemusel muutub elektrienergia põhiliseks energialiigiks kõigis materiaalse tootmise harudes. Kas see tähendab, et kütuse osatähtsus rahvamajanduses väheneb? Muidugi mitte. Ei tule unustada, et enamus elektrienergiast toodetakse soojuselektrijaamades. Järelikult kasvab üldine kütusevajadus tunduvalt. Sellepärast on väga tähtis kogu maa

jõude ja vahendeid keskendada kõige ökonoomsemate kütuseliikide tootmisele.

Kuni viimase ajani valitseb ebaõige arvamine, nagu oleks kivisüsi kütuse põhiliik, naftale ja gaasile omistati aga teisejärguline tähtsus. Praktika aga on näidanud, et kivisöe osatähtsus kütusebilansis kasvas 59-lt protsendilt 1940. aastal 78-le protsendile 1955. aastal, gaasi- ja vedelkütuse osatähtsus aga langes.

Niisugune kütusebilansi struktuur on majanduslikult väga ebasoodne, ja seda mitte ainult sellepärast, et tahkekütuse tootmine läheb riigile kalliks maksma, vaid ka sellepärast, et vajaliku hulga vedel- ja gaasikütuseta ei ole võimalik rakendada uut tootmistehnikat ja -tehnoloogiat. Muu hulgas ei saa nende kütuseliikideta areneda õhu-, auto- ja raudteetransport. Nafta ja looduslikud gaasid on lähteaineks rohkearvuliste laiatarbekaupade tootmisel.

Sellepärast seadiski partei ülesande toota naftat ja gaasi kiirendatud tempos. Juba seitseaastaku lõpuks kaetakse üle poole kogu kütusevajadusest nafta ja gaasi arvel. Kuid 10—15 aasta pärast, mil gaasi tootmine kasvab 13—15 korda, nafta tootmine aga 3—4 korda, omandavad nad kaaluva osa kütusebilansis. Kivisöe tootmine suureneb samuti, teda kasutatakse aga peamiselt tehnoloogilisel otstarbel (koksistamine, keemiline töötlemine jne.), samuti elektrienergia tootmiseks.

Lähemas tulevikus hakatakse laialdaselt kasutama tuumaenergia, vesinikuenergia, maakera soojusenergia, merehoovuste ja päikesekiirte võimsaid energiaallikaid. Kõik need ammendamatud energiaallikad võivad praktilist kasutamist leida vaid nende muutmise teel elektrienergiaks.

Niisiis, kommunismi täieliku ehitamise perioodil kasvab mõõtmatult tööprotsesside energiaga varustamine, ning selle alusel muutuvad tootmistehnika ja -tehnoloogia.

Tootmise kompleksne mehhaniseerimine ja automatiseerimine

Olgu energeetika nii tähtis kui tahes, ta ei määra siiski põhisuunda kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomisel. Energeetika on üldiselt ainult abivahendiks nii- või teistsuguse töötava masinatüübi, selle või teise tootmistehnika ja -tehnoloogia loomisel.

Teaduse uusimate saavutuste alusel luuakse tohutu võimsusega masinaid ning mehhanisme ja ka masinaid, millel on äärmiselt väike võimsus ning mis on kohased täitma kõige peenemaid ja keerukamaid tööoperatsioone. Elektrienergia baasil luuakse automaatselt töötavate ja isereguleerivate masinate süsteeme ning kaugjuhtimise teel või spetsiaalsete automaatseadmete abil juhitavaid masinaid. Need tootmise mehhaniseerimise ja automatiseerimise uusimad vahendid kaotavad täielikult raske füüsilise töö. Kui käsitsitöö asendamisel masinalise tootmisega tööviljakus kasvab kaks-kolm korda, siis üleminek automaat- ja isereguleerivate masinate süsteemile tõstab tööviljakust 10—15 korda.

Meie andekas rahvas on saavutanud väljapaistvat edu tehnika

arendamisel. Maa peal, taeva-avarustes ja merel võib näha inimmõistuse suurepäraseid loomingulisi saavutusi. Reaktiiv- ja reaktiivpropellerlennukid kuuluvad õhulennutehnika parimate näidete hulka kogu maailmas. Meie ehitasime esimestena aatomielektrijaama ja aatomijäälõhkuja. Nõukogude rahva loodud Maa tehiskaaslased ja Päikese tehisplaneet tungisid esmakordselt kosmosesse. Meie rahvas teostas inimkonna ülijulge unistuse ning saatis raketi Kuu peale. Kõik see on nõukogude inimeste eesrindliku tehnilise mõtte ja kõrge tööstuskultuuri eredaks tõendiks.

Samaaegselt ei ole meie rahvamajandus veel piisavalt varustatud tehnikaga.

Kuigi nõukogude võimu aastate jooksul masinate ja seadmete tootmine on kasvanud 240 korda, ei jätku meil veel masinaid kõigi tootmisprotsesside mehhaniseerimiseks. Eriti jääme me maha uusimate, kõrge tootlikkusega automaatide tootmises. Seejuures on uue tehnika ja tehnoloogiata võimatu saavutada kõrget tööviljakust ja majanduslikku üleolekut kapitalistliku maailma üle.

Need, kes 1917. aastal tormijooksuga vallutasid Talvepaleed, vallutavad nüüd kosmost.

Tehnilise progressi küsimust on viimastel aastatel korduvalt arutatud NLKP Keskkomitee kongressidel ja pleenumitel. NLKP XXI kongress märkis ära, et seitsme aasta plaani eduka täitmise ja kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomise otsustavaks tingimuseks on uue tehnika, komplekssе mehhaniseerimise ja tootmisprotsesside automatiseerimise laialdane juurutamine, kõigi rahvamajandusharude spetsialiseerimine ja koopereerimine. Kongress püstitas ülesande — seitseaastaku jooksul likvideerida raske

käsitsitöö tootmisprotsesside komplekssе mehhaniseerimise ja automatiseerimise alusel tööstuses, põllumajanduses, ehitustel ja transpordis.

Sotsialistlikus ühiskonnas pole tootmise automatiseerimisel üksnes majanduslik, vaid ka suur sotsiaalne tähtsus, kuna ta põhjalikult muudab töö iseloomu ning loob materiaalsed eeldused oluliste erinevuste likvideerimiseks vaimse ja füüsilise töö vahel. Tootmisprotsesside täieliku automatiseerimise juures piirdub inimese töö põhiliselt automaatide ja seadmete juhtimisega.

Selleks et lähematel aastatel saavutada põhjalikku murrangut tehnika tasemes, on vaja kõigepealt komplekssselt mehhaniseerida ja automatiseerida masinaehitustööstuse ettevõtted. Nüüd, mil on tehtud üleskutse tehnika uuendamiseks, mil ehitatakse palju uusi ettevõtteid, on tohutult kasvanud vajadus uute masinate järele. Et seda tungivat vajadust rahuldada, tuleb igati suurendada masinate tootmist, seda ei saa aga teha tootmisprotsesside komplekssе mehhaniseerimise ja automatiseerimiseta metallitöötlemis- ja masinaehitustööstuses.

Seitseaastaku jooksul kasvab masinate tootmine, võrreldes 1958. aastaga, 2—3 korda. Toodetakse enam kui üks miljon metallilõikepinki. Sepistamis-pressimismasinate park suureneb kuni 450 000 ühikuni. See on suur juurdekasv, kuid ei kindlusta kaugeltki rahvamajanduse vajadusi uue tehnika alal. Seepärast on tarvis lisaks uute masinate tootmise kiirele suurendamisele organiseerida massilises ulatuses olemasolevate sisseseadete uuendamist, täiustamist (moderniseerimist).

Pidevalt on vaja hoolitseda masinate ja mehhanismide konstruktsiooni täiustamise ja uuendamise eest, kuna see määrab tootmise tehnilise taseme paljudeks aastateks ette. Masinate ja seadmete vananenud tüübid on vaja tootmisest kõrvaldada ja asendada uutega.

Käesoleval ajal tehakse seda tööd ettevõtetes suures ulatuses ning see annab juba positiivseid tulemusi.

Metallurgia-tööstus

Äsja kõnelesime masinaehitustööstuse kiire arendamise vajadusest ja uue tehnika juurutamisest rahvamajanduse kõigis harudes. Seni kui meil aga puudub vajalik hulk metalli, ei ole võimalik tootmist mehhaniseerida ja automatiseerida.

Kõige laialdasemalt levinud ja kõige vajalikumad on niinimetatud mustad metallid — malm ja teras. Nende tähtsus on ülisuur. Kui võrreldakse mitmesuguste maade majanduslikku võimsust, siis kõigepealt vaadeldakse malmi ja terase tootmise mahtu.

Kuidas on olukord nende metallide tootmisega meie maal? Rauamaagi varude poolest on meil esikoht maailmas, kuid mustade metallide tootmises iga elaniku kohta jääme veel maha enamarenenud kapitalistlikest maadest. Arvestused näitavad, et 10—15 aasta jooksul see mahajäämus likvideeritakse.

Mille arvel siis suurendatakse metalli tootmist? Kõigepealt

olemasolevate tootmisvõimsuste intensiivsema ekspluateerimise ja eesrindliku tehnoloogia juurutamise arvel, samuti uute suurte metallurgiabaaside loomise arvel. Vastavalt rahvamajanduse vajadustele suureneb kaasaegse tehnika arenemiseks vajalike värviliste ja haruldaste metallide tootmine.

Meie maa majanduse kindlustatus metalliga oleneb nii metalli tootmisest kui ka selle kasutamisest ja kokkuhoiust. On teada, et masinate ja seadmete halva hooldamise tõttu hävib igal aastal miljoneid tonne metalli rooste läbi. Kui palju aga läheb metalli asjatult kaduma tema töötlemise vananenud meetodite tõttu! Iga aasta raisatakse meie maa tehastes sadu tuhandeid tonne metalli töötlemislaastudena sellepärast, et toorikute kaal ja kuju ei vasta toodetavaile esemeile. Väga palju kulutatakse metalli masinate ja seadmete konstruktsiooni liigse suuruse tõttu. Vähe kasutatakse veel metalli asendajaid — raudbetooni, puitu ja eriti plastmasse.

Masinate ja seadmete hea hooldamine, progressiivsete töötlemisviiside juurutamine, asendajate laialdane kasutamine — kõik see võimaldab saada täiendavalt palju musta metalli.

Keemia arendamine

Tähtis osa kommunistliku ülesehitustöö plaanide elluviimisel, kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomisel on keemiatööstusel. Kunstliku toormaterjali ja toodangu keemiliste töötlemisvõtete abil kujuneb juba praegu ümber tootmistehnika ja -tehnoloogia. Edaspidi kasvab keemia osatähtsus sedavõrd, et ühiskond hakkab oma vajadusi üha rohkem rahuldama kunstlikult loodavate ainete arvel. See vabastab inimkonna olulises ulatuses looduse iga laadi juhuslikkusest ja ootamatustest.

Keemiatööstuse kiirendatud arendamine tõstab järsult tööviljakust ja kõrvaldab väärtuslike toiduainete ebaratsionaalse kasutamise tehniliseks otstarbeks. Meie mõtte selgituseks toome järgmise näite. Praegu kulutatakse veel väga palju toiduaineid kummi ja teiste tehniliste toodete valmistamiseks. Samaaegselt läheb nafta tootmisel ja töötlemisel tohutu hulk naftagaase asjatult kaduma. Ometi saab piiritust, millest valmistatakse kummi, lakke ja pesemisvahendeid, valmistada gaasidest väiksema vahendite- ja tööjõukuluga, kui piirituse ajamisel toiduainetest. Toodete kvaliteet on paljudel juhtudel parem neist, mida valmistatakse looduslikust toorainest.

Keemiatööstus võib valmistada kunstlikke materjale, mis edukalt asendavad metalle. Seejuures osutuvad asendajad metallist mitu korda vastupidavamaks ja on kergemad töödelda. Näiteks metallist maa-alused torud, kui hästi neid ka isoleeritaks, kattuvad korrosiooniga ning teatud aja möödudes muutuvad kõlbmatuks ning need tuleb asendada uutega. Plastmassidest valmistatud torud aga ei rikne ning võivad oma ülesannet täita igavesti.

Arvestades keemia nii suurt tähtsust rasketööstuse arendamisel ja tarbeesemete tootmisel, kavandasid partei ja valitsus abinõud keemiatööstuse edasiseks kiirendatud arendamiseks.

NLKP XXI kongress otsustas, et tähtsaimate keemiasaaduste tootmist tuleb aastatel 1959—1965 ligikaudu kolm korda suurendada. Laialdaselt hakkab arenema kunstlike ja sünteetiliste materjalide ning plastmasside tootmine. Seitseaastaku jooksul ehitatakse uusi ja lõpetatakse pooleliolevaid suurimaid keemiaettevõtteid kokku rohkem kui 140 ning üle 130 ettevõtte rekonstrueeritakse. 1965. aastal on kavandatud tarvitada rohkem kui 2,5 miljonit tonni heitegaasidest saadavaid vedelaid süsivesinikke keemiliste ainete saamiseks. Kui nende gaaside asemel tuleks kasutada tooraineena toiduaineid, siis kuluks rohkem kui 300 miljonit puuda teravilja või 13 miljonit tonni kartulit. Nende arvude järgi võib otsustada keemiatööstuses peituvate tootlike jõudude arenemise tohutute reservide üle.

Kapitaalehitus

Kogu meie maa on uusehituste tellinguis. Kerkivad elektrijaamad, vabrikud, tehased, kaevandused, elumajad ning kultuuri- ja elutarbelised hooned. See aga, mis on ette nähtud ehitada seitseaastaku jooksul, ületab oma mõõdetelt kõik selle, mis on ära tehtud ükskõik millise muu ajalooperioodi jooksul Nõukogude riigis. Riiklike kapitaalmahutuste suurus moodustab ligi kaks triljonit rubla. See tähendab, et seitseaastaku jooksul mahutatakse kapitaalehitusse ligikaudu sama palju vahendeid, kui kulutati selleks nõukogude võimu kõigi aastate jooksul. Suurem osa neist vahendeist läheb tootmisettevõtete, kultuuri- ja elutarbeliste hoonete ning elumajade uusehitusteks.

Ehitustegevuse ulatusest eri tööstusharudes annavad ettekujutuse järgnevad arvud. Seitseaastaku jooksul ehitatakse metallurgiaettevõtteid üldvõimsusega, mis vastab kahekümnele Magnitogorski metallurgiakombinaadile; hakkavad tööle elektrijaamad, mille koguvõimsus on sada korda suurem kui niisuguse suure hüdroelektrijaama nagu Dneprogesi võimsus.

Seitseaastaku jooksul kakskümmend Magnitkat ja sada Dneprogesi! Niisugune on meie tööstusliku ehitustegevuse ulatus ja tempo.

Kas see tähendab, et uusehitused on ainsaks teeks kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomisel ja laiendamisel? Muidugi mitte. Kui me toetuksime ainult uusehitustele, siis aeglustaksime tunduvalt materiaalse ja tehnilise baasi loomise tempot, ja üldse maa majanduselu arenemise tempot. Iga uusehitus neelab ju paljude aastate jooksul hulga rahalisi vahendeid ja tööjõudu. Ükskõik millise tööstusobjekti ehitamise perioodil ei anna see riigile mingeid tooteid, vaid ehituse tarbeks tuleb eraldada veel paljude teiste ettevõtete toodangut.

Sellepärast on toodangu väljalaske suurendamiseks real juhtudel kasulikum mitte uute ettevõtete ehitamine, vaid tegutsevate vabrikute ja tehaste laiendamine ja rekonstrueerimine. Näiteks selle asemel, et püstitada uus tootmishoone ja see varustada sisseseadega, võib olemasolevatele tootmispindadele paigutada rohkem

MÕNEDE TÄHTSAMATE TÖÖSTUSTOODANGU LIIKIDE TOOTMINE AASTAIL 1959—1965

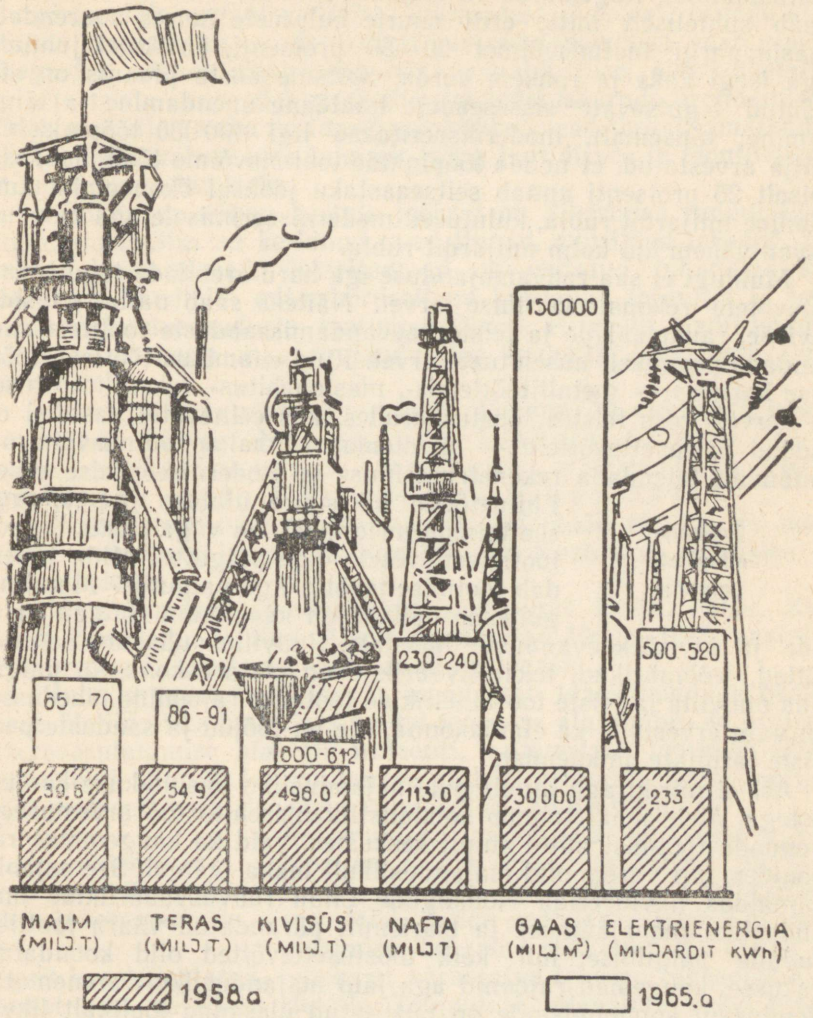

tööpinke ja seadmeid, täiustada tootmistehnikat ja -tehnoloogiat ning lühikese ajaga tunduvalt suurendada tootmisvõimsusi.

Just seda teed mööda läksid Vladimiri Rahvamajandusnõukogu tööstusettevõtete kollektiivid. Rekonstrueerimise ja tegutsevate ettevõtete osalise laiendamise arvel leiti Vladimiri traktoritehases võimalus suurendada toodangu väljalaset 1965. aastaks 1,5 korda, võrreldes esialgse plaaniprojektis ette nähtud tootmismahuga. Vahendite endise kulu juures toodetakse täiendavalt 25 000 vaheltharimise ratastraktorit aastas.

Vladimirlaste algatus on leidnud kogu maal laialdast toetust. Tohutut efekti annab tööpinkide ja seadmete moderniseerimine (täiustamine). Kogemused on tõestanud, et moderniseerimise arvel saab suhteliselt mitte eriti suurte kulutuste juures suurendada masinapargi tootmisvõimet 20—30 protsenti, üksikutel juhtudel aga isegi kaks ja rohkem korda. Seitsme aasta plaanis on ette nähtud tegutsevate sisseseadete laialdane uuendamine ja täiustamine; täpsemalt, moderniseeritakse ligi 400 000 tööpinki. On välja arvestatud, et nende tööpinkide tootmisvõime tõstmine keskmiselt 25 protsenti annab seitseaastaku jooksul ökonoomiat kuni kümme miljardit rubla, kulutused moderniseerimisele aga moodustavad vähem kui kolm miljardit rubla.

Muidugi ei saa rahvamajanduse iga haru arendada tegutsevate ettevõtete rekonstrueerimise arvel. Näiteks saab nafta, gaaside, kivisöe, rauamaakide ja teiste kaevandamissaaduste tootmist suurendada peamiselt uusehituste arvel. Kuid enamikus töötleva tööstuse harudes — metallitöötlemis-, masinaehitus-, tekstiilitööstuses ja terves reas teistes tööstusharudes, kus eelnevatel aastatel on loodud palju ettevõtteid — on olemas võimalus tootmisvõimsusi tunduvalt laiendada rekonstrueerimise ja moderniseerimise arvel.

Tootmisettevõtete paigutus

Ehitustööde nii suure ulatuse juures, nagu see toimub meie maal, on väga tähtis tagada tootmisettevõtete õige paigutus. Mida tähendab tootmisettevõtte õige paigutus? Metallurgiatehas näiteks on kasulikum ehitada maakide ja kivisöekaevanduste lähedale. Puuvilla puhastamise ettevõtted, võivabrikud, tekstiilivabrikud on otstarbekohasem paigutada puuvilla ja teiste tooraineliikide tootmise rajoonide lähedusse. On vaja arvestada ka elanikkonna, see on tööjõu ja saaduste peamiste tarbijate paiknemist.

Asi ei piirdu aga ainult puhtmajandusliku kasulikkuse kaalutlustega. Meie maal toimub sotsialistlik ülesehitustöö arvestusega arendada tootmist mitte ainult keskustes, vaid ka kaugemates rajoonides, mis varem olid majanduslikult maha jäänud. See asjaolu võimaldas likvideerida Nõukogude Liidu rahvusvabariikide majandusliku mahajäämuse ja tsarismilt pärandatud väära tootlike jõudude paigutuse, mil kõik tööstusettevõtted olid koondatud keskusse, kaugemad rajoonid aga jäid majanduslikult arenemata. Üleminekul kommunismile on püstitatud ülesanne lõplikult likvideerida maa üksikute rajoonide majanduslik ja kultuuriline mahajäämus, täielikumalt ära kasutada hiljuti avastatud loodusrikkused.

Käesoleval ajal pööratakse erilist tähelepanu maa idapiirkondade arendamisele. Siia on koondunud 75 protsenti NSV Liidu kõigist kivisöevarudest, kuni 80 protsenti hüdroenergiast, 80 protsenti metsarikkustest, peamised värviliste ja haruldaste metallide lademed, keemilise tooraine, rauamaagi ja ehitusmaterjalide tohutud varud. Seejuures saab Siberis paljudes kohtades kivisütt ja

rauda kaevandada kergemal ja odavamal viisil lahtisel menetlusel. Siberi ja Kaug-Ida maakide ning kivisöe leiukohad asetsevad üksteisele suhteliselt lähedal, see aga kergendab kivisöe- ja metallurgiabaaside organiseerimist. Võimsatest jõgedest, samuti arvututest kergesti kaevandatavatest kivisöe lademetest saab suurtes kogustes odavat elektrienergiat keemiatööstuse, elektrometallurgia ja teiste suure elektrivajadusega tööstusharude arendamiseks. Idas on küllalt vaba põllumajanduslikku maad teraviljamajanduse ja loomakasvatuse arendamiseks ning juurviljade ja tehniliste kultuuride kasvatamiseks.

Nõukogude võimu aastate jooksul on Siberimaa tundmatuseni muutunud. Siin on kerkinud uued linnad, suurimad tehased, vabrikud, kaevandused, elektrijaamad, on ehitatud tuhandeid kilomeetreid raudteid; mitmekordselt on kasvanud teravilja ja teiste põllumajandussaaduste tootmine. Ometi ei vasta idapiirkondade osatähtsus kogu maa majanduselus kaugeltki tema looduslikele rikkustele.

Partei seab endale ülesandeks lähema 10—15 aasta jooksul muuta Siber Nõukogude Liidu suurimaks kivisöe, elektrienergia, mustade, värviliste ja haruldaste metallide tootmise baasiks.

Praegu toimuvad tohutu suured ehitustööd kivisöe- ja metallurgiaettevõtete loomiseks Kasahstanis, Kuzbassis ja teistes idapiirkondades.

Idapiirkondade arendamiseks, sealhulgas Uraal, Siber, Kaug-Ida, Kasahstan ja Kesk-Aasia, suunatakse 1959.—1965. aastal üle 40 protsendi kapitaalmahutuste üldsummast.

Juba seitseaastaku lõpuks moodustab idapiirkondade osatähtsus üleliidulises tootmises malmi tootmise alal umbes 44 protsenti, terasesulatamise alal 48 protsenti, valtsmetalli tootmise alal 49 protsenti, kivisöe kaevandamise alal 50 protsenti, nafta tootmisel 30 protsenti, elektrienergia tootmisel üle 45 protsendi.

Tootmise spetsialiseerimine ja koopereerimine

Kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomine eeldab rahvamajanduse piirnevate harude ja piirnevate ettevõtete kooskõlastatud tööd, nende spetsialiseerimist ja koopereerimist. Tehaste vahel peab töö olema rangelt kooskõlastatud, selleks et varustajad tehased õigeaegselt valmistaksid vajalikke detaile. Tööjaotust ettevõtete vahel nimetatakse spetsialiseerimiseks. Tootmissidet mitme ettevõtte vahel, kes võtavad osa keerukate masinate valmistamisest, elektrijaamade, tootmishoonete ja elumajade ehitamisest, nimetatakse tootmise koopereerimiseks.

Selgitame seda näite varal. Autot saab täielikult valmis ehitada ühes tehases. Kasulikum on aga tootmist jaotada: põhitehases näiteks valmistada mootorid ja auto kokku monteerida, üksikosad, instrumendid ja seadmed aga valmistada teistes tehastes. Need tehased-varustajad, mis on spetsialiseerunud autode üksik-

osade tootmisele, saavad organiseerida masstootmist ja varustada oma toodanguga mitut ettevõtet. Näiteks kuullaagreid valmistavad tehased varustavad nendega auto-, traktori- ja teisi tehaseid. Ettevõtte spetsialiseerimise korral saab paremini tootmist mehhaniseerida, alandada toodangu hinda, saavutada kõrget tööviljakust.

Kui ühtsesse tervikusse on ühendatud mitme piirneva ettevõtte töö, nimetatakse niisugust ühendust kombineerimiseks. Näiteks ühendab Kuznetski metallurgiakombinaat mitmesuguseid ettevõtteid, alates rauamaagi kaevandamisest ja eeltöötlemisest kuni mitmesuguse profiili ning otstarbega valmismetalli tootmiseni.

Spetsialiseerimine, koopereerimine ja kombineerimine tõstavad tootmise ühistamise astet, aitavad ühendada kõiki rahvamajandusharusid ja parandada nende organiseerimist.

Praegu on meil suurte kõrgelt mehhaniseeritud tehaste kõrval hulgaliselt väikesi, nõrgalt mehhaniseeritud ettevõtteid. Kas võivad kohaliku tööstuse ettevõtted end võrrelda mehhaniseerimise ja tööviljakuse taseme poolest Uraali masinaehitustehasega või Kramatorski masinaehitustehasega? Muidugi mitte.

Väikestes, nõrgalt mehhaniseeritud ettevõtetes kulutatakse ebaökonoomselt tööjõudu ja rahva vara, mida veenvalt tõendavad järgnevad andmed. Nõukogude Liidus oli 1958. aastal rohkem kui 100 000 väikest elektrijaama. Nad tootsid ligi 10 protsenti kogu elektrienergiast hinnaga kuni kaks rubla kilovatt-tund. Neid elektrijaamu teenindasid ligi 800 000 inimest. Samal aastal tootsid suured elektrijaamad 90 protsenti elektrienergiast hinnaga vähem kui kaheksa kopikat kilovatt-tund; nende elektrijaamade teenindamisega tegeles ainult 200 000 inimest. Sellest kõrvutamisest on näha, et suurtes elektrijaamades on tööviljakus kümneid kordi kõrgem, elektrienergia omahind aga kümneid kordi madalam kui väikestes elektrijaamades. Taolisi fakte on ka teistes tööstus- ja põllumajandusharudes.

Järelikult, et saavutada kõrgemaid majanduslikke näitajaid, on vaja järk-järgult väikeettevõtteid ühendada ja tõsta nende mehhaniseerimisastet. Saavutada võib seda uute, kaasaegsemate ettevõtete ehitamise teel, samuti varem ehitatud ettevõtete laiendamise ja rekonstrueerimise teel. Mõned väikeettevõtted võib ühendada suurettevõtetega, ning nad spetsialiseeruvad mingi pooltoote tootmisele.

Sotsialistlik majandussüsteem loob kõige soodsamad tingimused tootmise spetsialiseerimiseks, koopereerimiseks ja kombineerimiseks. Neid võimalusi pole aga kaugeltki küllaldaselt kasutatud. Seitseaastaku jooksul seisab ees ülesanne kindlustada tootmise edasine spetsialiseerimine, koopereerimine ja kombineerimine ning selle alusel saavutada ökonoomsema ja tootlikuma tehnoloogia juurutamine.

Seega on kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomine tootlike jõudude arenemise

keerukas ja mitmekülgne protsess. Ta sisaldab eneses uusima tehnika ja tehnoloogia arenemist, tööprotsesside elektrienergiaga varustatuse kasvu, organiseerimise täiustamist ja tootmise paiknemise parandamist. Kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi saab edukalt luua vaid teaduse ja kultuuri tormilise arenemise, kaadri teadusliku ja tootmiskvalifikatsiooni tõstmise tingimustes.

3. Sotsialistlike tootmissuhete arenemine ja täiustamine

Sotsialismilt kommunismile üleminekuks ei piisa üksnes tootlike jõudude arenemisest, vaid selleks on tarvis ka sotsialistlike tootmissuhete edasist täiustamist.

Milles peab väljenduma sotsialistlike tootmissuhete arenemine ja täiustamine?

Omanduse kahe vormi arenemine

Nagu juba eespool öeldud, esineb sotsialismi tingimustes ühiskondlik omandus kahel kujul: kooperatiivse-kolhoosliku ja riikliku omanduse kujul. Need omanduse mõlemad vormid on ühesuguse loomusega: nad on sotsialistlikud ega ole seepärast üksteisele vastandlikud. Kooperatiivne-kolhooslik omandus on siiski vähem arenenud vorm kui üldrahvalik omandus. Tootlike jõudude edasisel arenemisel tõuseb kolhoositootmise ühiskonnastamise tase ning toimub kooperatiivse-kolhoosliku ja üldrahvaliku omanduse lähenemine, nendevahelise piiri järkjärguline kadumine.

Järelikult sulavad need mõlemad sotsialistliku omanduse vormid tulevikus järk-järgult kokku ühtseks kommunistlikuks omanduseks.

N. S. Hruštšovi ettekandes ja NLKP XXI kongressi otsustes on defineeritud kooperatiivse-kolhoosliku ja üldrahvaliku omanduse järkjärgulise lähenemise ja seejärel nende ühtesulamise põhiteed. N. S. Hruštšov ütles: «Kolhooslik-kooperatiivse omanduse ning üldrahvaliku omanduse vormi ajalooliselt paratamatu ühinemine leiab tulevikus aset mitte kolhooslik-kooperatiivse omanduse kahanemise tagajärjel, vaid selle ühistatuse taseme tõstmise teel sotsialistliku riigi kaasabil ja toetusel.»

Kuidas teostatakse seda praktiliselt?

Kõigepealt kolhooside jagamatute fondide kõrvalekaldumatu kasvamise teel, mis moodustab kolhoositootmise edaspidise arenemise majandusliku aluse.

Jagamatute fondide hulka kuuluvad: maa, mis on sotsialistliku riigi omandus ning on antud kolhoosidele tasuta tähtajata kasutamiseks; tootmise põhivahendid (traktorid ja teised põllutöömasi-

TERAVILJA KOGUSAAK
(miljardites puudades)

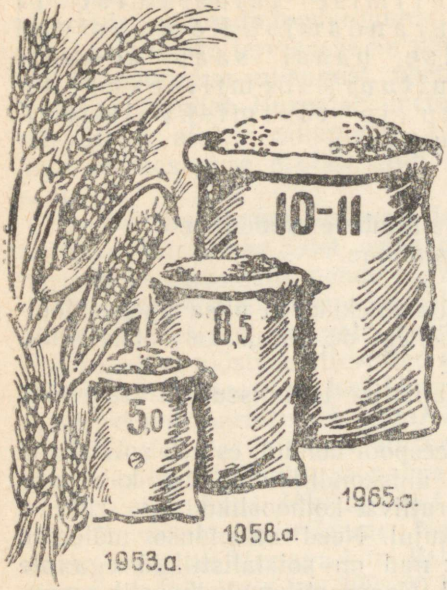

nad); kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide ettevõtted, tööloomad, loomakasvatusfarmid, tootmis- ja kultuuri- ning elukondlikud hooned (klubid, lastesõimed, haiglad jne.). Jagamatuteks nimetatakse neid sellepärast, et neid ei saa müüa ega kolhoosiliikmete vahel jaotada.

Ajalooliselt on jagamatud fondid moodustatud riigi poolt kolhoosidele osutatud pideva abiga, mõisnikelt ja kulakutelt konfiskeerítud varanduse kolhooside käsutusse andmisega, kolhoosidele soodustustega krediidi või tagastamata laenu andmisega, kolhoosidele maa tähtajata kasutamiseks andmisega.

Seoses masina-traktorijaamade reorganiseerimisega läksid põllumajandusmasinad põhiliselt üle kolhooside omanduseks, mis tunduvalt suurendas jagamatute fondide osatähtsust kolhoositootmise süsteemis. Valdav osa jagamatutest fondidest traktorite, kombainide ja muude keeruliste masinate näol on aga nüüd ekspluateerimistingimuste järgi tihedalt seotud riiklike sotsialistlike tööstusettevõtetega. Tehnika, tagavaraosade ja masinatega, elektrienergia ja mootorikütusega varustamine, remont ja tehniline järelevalve — kõik see toimub riiklike tööstusettevõtete ja ametkondade vahetul osavõtul.

Peale selle kõige keerulisem uusim tehnika, samuti valdav osa kolhoosides kasutatavast elektrienergiast jääb üldrahvalikuks omanduseks ning hakkab määrama tehnilise progressi suunda põllumajanduses. Tänu sellele toimub majanduslike sidemete laienemine ja tugevnemine sotsialistliku tööstuse ja kolhoosisektori vahel kõige peamises — põllumajandusliku tootmise põhifondide suurenemises ja kasutamises, mis on samaaegselt kolhooside jagamatute fondide kõige tähtsam osa.

Kooperatiivse-kolhoosliku ja üldrahvaliku omanduse lähenemise teiseks tähtsaks abinõuks on kolhoosnikute töö ja vahendite ühistamise tunduvalt kõrgem aste. Põllumajandusartell tekkis tootmispõhivahendite vabatahtliku ühendamise teel majapidamise kollektiivseks juhtimiseks ja põhiliste põllumajandussaaduste tootmiseks. Teatavasti on kõigil artelli liikmetel oma väike abimajapidamine, mis on kolhoosipere sissetulekute täiendavaks allikaks.

Sellega on kindlustatud kolhoosi ühiskondlike ja kogu ühiskonna huvide kooskõla kolhoosnikute isiklike huvidega.

Kolhooside ühismajapidamise ja kõigi põllumajanduse tootmisharude täielikuma ühistamise arenemisele vastavalt tekib võimalus küllaldaselt rahuldada kõik kolhoosnikute isiklikud vajadused ühismajapidamise arvel. Siis langeb järk-järgult ära vajadus abimajapidamiste järele, kuna kolhoosnikutel on kasulikum saada piima, liha, kartulit, juurvilju ja teisi toiduaineid kolhoosilt. Reas eesrindlikes kolhoosides see juba toimubki.

Paljudes artellides ei ole aga veel loodud selleks tingimusi, ning nendes abimajandid säilivad. On tähtis rõhutada, et etteruttamine ja kiirustamine selles küsimuses võib ainult kahju tuua. Seepärast tuleb üleminekut kolhoositootmise enamarenenud organiseerimisvormile ellu viia järk-järgult, vastavalt tootlike jõudude kasvule ja kolhooside ühiskondliku jõukuse suurenemisele.

Väga tähtis on kolhoosidevaheliste tootmissidemete, kolhoosidevahelise koostöö mitmesuguste vormide arenemine; elektrijaamade, niisutuskanalite, põllumajandussaaduste töötlemise ettevõtete, ehitusmaterjalide tootmise ettevõtete jne. ühine ehitamine. Kõik need koostöövormid laiendavad kolhoosidevahelisi majanduslikke sidemeid, tõstavad kolhooslik-kooperatiivse omanduse ühistatuse astet ning lähendavad seda üldrahvalikule omandusele. Kolhoosidevaheliste ettevõtete ehitamisest võtab osa sotsialistlik riik krediitide, ehitusmaterjalide, masinate jne. andmisega. Nende ettevõtete toodang ja selle turustamine lülitatakse üldriiklikku plaani.

Seoses põllumajanduse elektrifitseerimise, tootmise mehhaniseerimise ja automatiseerimise arenemisega toimub kolhoosi tootmisvahendite ühinemine ja kokkusulamine üldrahvalike tootmisvahenditega. Kolhooside ja kolhoosidevaheliste elektrijaamade ringliinideks ühendamise ja liitmisega ühtsete kõrgepingeliinide võrku allutatakse need organisatsioonilises ja tehnilises suhtes riiklikule juhtimisele. Teisest küljest, riiklike elektrijaamade võimsuse suurenemisega hakkab üha rohkem kolhoose saama elektrienergiat ühtsetest kõrgepinge energiasüsteemidest, mida juhitakse ühisest keskusest.

Niisiis, kolhooside ühismajapidamise arenemine ja jagamatute fondide edasine kasv, kolhoosidevaheliste ettevõtete ehitamine, kolhooside koostöö sotsialistliku tööstusega põllutööde mehhaniseerimise alal — sellised on kolhooslik-kooperatiivse omanduse üldrahvalikule omandusele lähenemise põhiteed.

Kui me räägime omanduse vormide arenemisest ja täiustamisest, siis tuleb kindlasti silmas pidada seda, et asi ei seisa üksnes kolhooslik-kooperatiivse omanduse tõstmises üldrahvaliku omanduse tasemele. Kõne all on ka üldrahvaliku riikliku omanduse edasine arendamine.

ÜLE 1000000

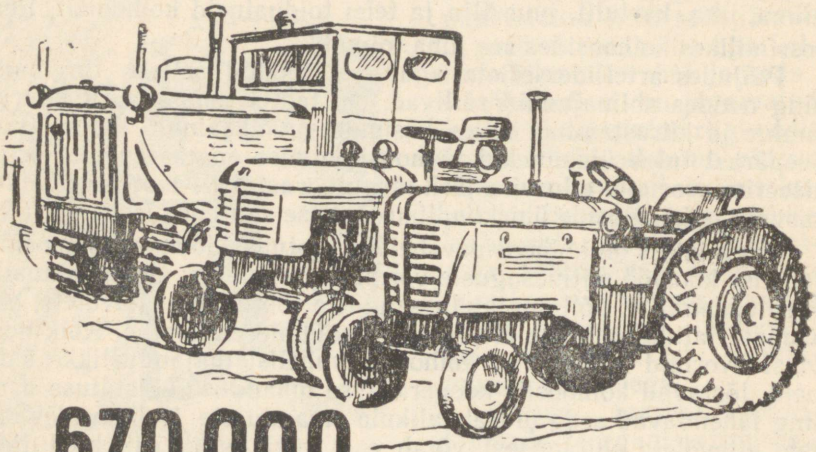

670 000

1954–1958. a. 1959.–1965. a.

Kuidas seda ülesannet lahendatakse? Kõigepealt suurte, teaduse ja tehnika viimase sõna järgi organiseeritud ettevõtete ulatusliku ehitamise teel. Sellele on suunatud ka olemasolevate ettevõtete laiendamiseks, rekonstrueerimiseks ja kombineerimiseks tarvitusele võetud abinõud. Tootmise parandamine, koopereerimise ja spetsialiseerimise arenemine, tööstuse õige paiknemine — kõik see on aga kõne all oleva protsessi üks külg. Tema teiseks küljeks on juhtimisvormide, planeerimise ja tootmise organiseerimise täiustamine.

Suureks sammuks selles suunas oli tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise ümberkorraldamine, samuti planeerimise uue korra sisseviimine. See toob kaasa sisulisi muutusi tootmissuhete süsteemis. Üha rohkem kasvab ühiskondlike organisatsioonide, kohalike partei- ja nõukogude organite osatähtsus majanduslike ja poliitiliste ülesannete lahendamisel. Neid abinõusid täiendab partei ja valitsuse keskorganite juhtiva ja suunava osa tugevdamine. Kõik see valmistab järk-järgult ette üleminekut tootmise, saaduste jaotamise ja vahetamise tunduvalt kõrgetasemelisemale, kommunistlikule organiseerimisele.

Kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomise ja sotsialistlike tootmissuhete täiustamise protsessis valmistatakse ette tingimused olulise erinevuse likvideerimiseks linna ja maa vahel, vaimse ja füüsilise töö vahel.

Linna ja maa vahelise erinevuse likvideerimise teed

Sotsialism kõrvaldas vastandlikkuse linna ja maa vahel, mis aastasadu püsis vana korra juures ning tänapäeval eksisteerib kapitalistlikes maades. Meie linnade ja külade töötajaid — töölisi, talupoegi, intelligentsi — ühendab ühine eesmärk ning nad võitlevad koos kommunismi eest. Kuid linna ja maa vaheline oluline erinevus on veel säilinud. Selle likvideerimine on üheks tähtsamaks sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku tingimuseks.

Oluline erinevus linna ja maa vahel, tööliste ja kolhoosnikute vahel avaldub selles, et linnas on tootmisvahendite ja toodetava toodangu omandus riiklik, põllumajanduses on aga riikliku omanduse kõrval suur osa tootmisvahendeid ja saadusi grupiline, kolhooslik omandus. Riiklikes ettevõtetes saavad töötajad oma töö eest tasu, mis on kehtestatud ja garanteeritud riigi poolt, kolhoosides jaotatakse naturaal- ja rahalised tulud normipäevade järgi, osaliselt aga rahuldatakse kolhoosnikute isiklikud vajadused abimajapidamise arvel. Tööstus on paremini mehhaniseeritud kui põllumajandus. Esialgu jääb küla linnast veel tunduvalt maha elektri kasutamise alal tootmises ja igapäevases elus. Vaatamata sellele, et nõukogude võimu aastate jooksul on maa-asulatesse ehitatud palju koole, klubisid, raamatukogusid, lasteasutusi, elamuid, ei ole külaelanike kultuuriline tase saavutanud linnaelanike kultuurilist taset, külaelanike kultuuriline ja elutarbeline teenindamine jääb veel tunduvalt maha linnaelanike teenindamisest.

Mida on vaja linna ja maa vahelise olulise erinevuse likvideerimiseks? Selleks on vaja kõigepealt arendada linna ja maa tootlikke jõude, tunduvalt kõrgemale järjele tõsta tööstuslik ja põllumajanduslik tootmine. Meie sotsialistlik tööstus suurendab aastast aastasse järjest laiemas ulatuses küla varustamist mitmesuguste masinate ja mehhanismidega. See muudab põllumajandusliku töö iseloomu, muudab ta tööstusliku töö sarnaseks. NLKP XXI kongress püstitas ülesande — *lühima aja jooksul üle minna üksikute tööde mehhaniseerimiselt põllumajandusliku tootmise kõigi harude mehhaniseerimisele, kaasa arvatud ka loomakasvatus.*

Suurt osa linna lähendamisel maale etendab elektrifitseerimine, mis parandab mitte üksnes tootmistegevust, vaid ka inimeste elutingimusi, samuti side- ja transpordivahendite arenemist. Raadio ja kaugnägemine kaotavad piirid linna- ja maaelanike kultuurilisel teenindamisel. Ühendusepidamise uusimad vahendid lühendavad vahemaid, parandavad inimestevahelist suhtlemist.

Viimastel aastatel teostatud suurte ürituste tulemusena on põllumajanduses saavutatud suurt edu. Kolhoositootmise kasv ning

ELEKTRIENERGIA TARBIMINE PÕLLUMAJANDUSES
(miljonites kilovatt-tundides)

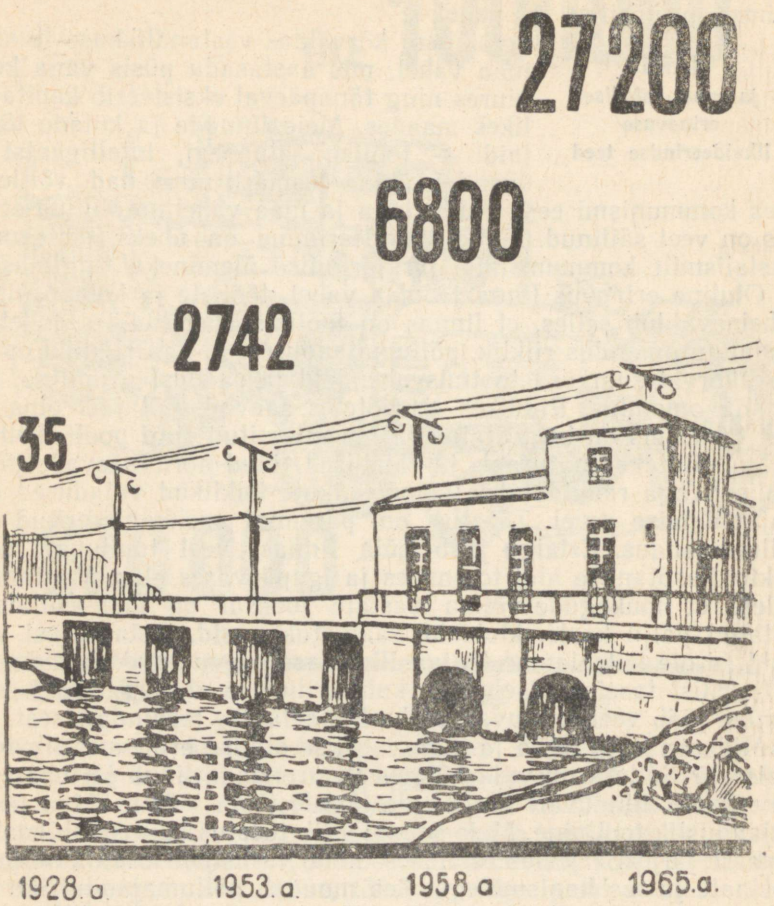

seoses sellega kolhooside sissetulekute suurenemine võimaldavad neil arendada laialdast ehitustegevust. Iga aastaga suureneb nende kolhooside arv, kes ehitavad ühiskondlikke hooneid, klubisid, lasteaedu, sünnitusmaju, aitavad kolhoosnikuid elumajade ehitamisel, igapäevase elu parandamisel.

Kommunismi tingimustes, kui tööstus ja põllumajandus saavutavad kõrge arengutaseme ning kõigil tootmisvahenditel ja kogu toodetaval toodangul on ühtne omandivorm, kaob oluline erinevus tööliste ja kolhoosnikute vahel, linna ja maa vahel.

Vaimse ja füüsilise töö vahelise erinevuse likvideerimine

Sotsialistlikus ühiskonnas on kaotatud vaimse ja füüsilise töö vaheline vastandlikkus, mis oli olemas vana, ekspluataatorliku korra tingimustes. Nõukogude intelligents on välja kasvanud tööliste ja kolhoosnikute hulgast, tema eesmärgid ja ülesanded on samasugused kui töölisklassi ja talupoegade eesmärgid ja ülesanded. Nõukogude intelligents töötab koos teiste ühiskonnaliikmetega ettevõtetes ja kolhoosides, arendab edasi teadust, tehnikat, kirjandust, kunsti, tervishoidu, kasvatab sirguvat põlvkonda. Sotsialismi suurimaks võiduks on vaenu hävitamine vaimset ja füüsilist tööd tegevate inimeste vahel. Nõukogude võim päästis kogu maa elanikkonna harimatusest ja kultuurilisest mahajäämusest, likvideeris kirjaoskamatuse, andis kõik kultuurivarad rahva käsutusse

Kuid sotsialismi tingimustes on olemas veel oluline erinevus vaimset ja füüsilist tööd tegevate inimeste vahel. See seisab selles, et suur osa töölisi ja kolhoosnikuid teeb veel füüsilist tööd, samal ajal kui teadlased, insenerid, tehnikud, agronoomid ja teised vaimset tööd tegevad inimesed tegelevad tööprotsesside organisatsioonilise ja tehnilise juhtimisega ning teaduse ja kultuuri arendamisega. Füüsilist tööd tegevate inimeste üldhariduslik ja kultuuriline tase on tavaliselt tunduvalt madalam kui vaimse töö tegijail.

Üleminekul sotsialismilt kommunismile see erinevus järk-järgult kaob. Vaimse ja füüsilise töö vahelise erinevuse likvideerimise põhitingimuseks on tootmise igakülgne mehhaniseerimine, elektrifitseerimine ja automatiseerimine ning töötajate üldharidusliku ja tehnilise ettevalmistuse taseme tõstmine.

Tootmise mehhaniseerimine, automatiseerimine ja kemiseerimine, elektroonika ja arvutusseadmete laialdane kasutamine, elektrifitseerimise igakülgne arenemine muudavad põhjalikult töö iseloomu. Tootmise mehhaniseerimise ja automatiseerimise kõrge astme juures läheneb tööliste ja kolhoosnikute töö üha rohkem inseneride, tehnikute, agronoomide ja teiste spetsialistide tööle.

Teisest küljest, tootmise mehhaniseerimise kõrge tase nõuab igalt töötajalt tehnika ja tehnoloogia teaduslike aluste tundmist ning oskust kasutada neid praktikas.

Neid eesmärke teenib sirguva põlvkonna õpetamise süsteem. Uue kaadri ettevalmistamise aluseks on õppetöö tootva tööga ühendamise põhimõte. Peale lastele ja alaealistele määratud koolide ning noorsoole ettenähtud kõrgemate õppeasutuste on meie maal loodud hulk õhtusi ja kaugõppekoole, tehnikume, kõrgemaid õppeasutusi, milles miljonid töölised õpivad tootmistööd katkestamata. Miljonid töölised, teenistujad ja kolhoosnikud tõstavad oma teadmisi eesrindlike kogemuste koolides, tehnika- ja agronoomiaringides. Kogu maal õpib rohkem kui 50 miljonit inimest üldharidus-likes ja eriõppeasutustes, õpperingides ja kursustel.

Üldhariduse ja tootmistehnilise õpetuse niisugune ulatus kind-

lustab kvalifitseeritud kaadri ettevalmistamise kõigi rahvamajandusharude jaoks ning tõstab kiiresti rahva üldist kultuuritaset.

Tootmistehnika ja inimeste kultuuritaseme pideva kasvamisega tekib olukord, et tootmistegevuses ei ole enam kvalifitseerimata tööd, kaob vana tööjaotus, mis on seotud töötajate eluaegse aheldatusega ühe elukutse külge.

«Masinaline tootmine, mis kapitalistlikul juhtimisel ainult paiskab töölise üle jõu käivast tööst täielikku tööpuudusse, ja ümberpöördult, seesama tootmine, kui kommunistlik organiseerimine seda arendab ja korraldab, nõuab igaühelt ühiskonna normaalsete vajaduste rahuldamiseks iga päev ainult 3 või 2 tundi tööd; olles teinud selle vajaliku ühiskondliku töö, võib igaüks ennast vabalt pühendada elu füüsilistele ja vaimsetele rõõmudele.»[1]

Vaimse ja füüsilise töö olulise erinevuse likvideerimine vabastab inimese eluaegsest aheldatusest ühel kindlal erialal, avardab tema huvialasid, annab täieliku vabaduse inimese võimete ja ande väljendamiseks.

Tänu tootmise kommunistlikule organiseerimisele muutub põhjalikult töö loomulik kutsumus. Kõigis eelnenud ühiskondlikes formatsioonides töötas töörahvas selleks, et kindlustada endale elatusvahendeid. Tööjõu tegevus oma loomuliku kutsumuse järgi, ütles Marx, on iga terve inimese elu põhisisuks. Sedasama elutegevust aga müüb palgatööline kapitalismi tingimustes teisele, et kindlustada endale vajalikke elatusvahendeid. Hoopis teistsugune on olukord kommunismi ajal. Kommunistlikus ühiskonnas muutub iga inimese tööalane tegevus elatusvahendite kindlustamisest esimeseks eluliseks vajaduseks, terve organismi funktsioonide loomulikuks väljenduseks.

Seega järkjärgulisele üleminekule sotsialismilt kommunismile kaasnevad põhilised muutused töö iseloomus. Vaimse ja füüsilise töö vahelised piirid kaovad järk-järgult ning seega kaob järk-järgult veel üks ebavõrdsuse vorm, mille oleme pärandanud ekspluataatoreilt.

4. Töötajate materiaalse ja kultuurilise taseme tõstmise kommunistlik tee

Hoolitsus töötajate heaolu eest — nõukogude ühiskonna seadus

Sotsialistlik tootmine on organiseeritud töötajate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks. Sellepärast toob iga samm tööstuse ja põllumajanduse arendamisel kaasa nõukogude rahva elatustaseme tõusu.

Sotsialistliku ülesehitustöö aastate jooksul on töötajate materiaalse kindlustatuse ja kultuuritase tunduvalt tõusnud ning pare-

[1] *П. Лафарг*, «Социализм и интеллигенция», 1906, lk. 29—30.

maks muutunud. Rahva heaolu tõusu kõige üldistavam näitaja on rahvatulu kasv. 1957. aastal suurenes NSV Liidu rahvatulu iga elaniku kohta 14 korda, võrreldes 1913. aastaga. Tänu sellele kasvas tööliste ja teenistujate reaalpalk peaaegu viis korda ning talupoegade reaaltulud suurenesid rohkem kui kuus korda. See tähendab, et Nõukogude Liidu töötajad toituvad ja riietuvad praegu tunduvalt paremini ning ka nende korteritingimused on paranenud. Linnade elamufond suurenes 180-lt miljonilt ruutmeetrilt 1913. aastal kuni 673 miljoni ruutmeetrini 1956. aastal.

Üleminek sotsialismilt kommunismile eeldab töötajate materiaalse ja kultuurilise elatustaseme edasist veelgi suuremat tõusu.

Seitseaastaku jooksul kasvab rahvatulu 62—65 protsenti. See võimaldab paigutada väga suuri kapitaalmahutusi uusehitustesse, peaaegu kahekordistada materiaalsete hüvede tootmist ja tõsta tunduvalt rahva elatustaset.

Rahapalga, pensionide ja abirahade suurenemise, laiatarbekaupade hindade alanemise tulemusena kasvab tööliste ja teenistujate reaaltulu seitseaastaku lõpuks keskmiselt 40 protsendi võrra. Mis puutub madalapalgaliste töötajate töötasusse, siis suureneb see ligi kaks korda.

Ka kolhoosnikute reaaltulud kasvavad vähemalt 40 protsendi võrra. Vastavalt töötajate reaaltulu kasvule suureneb ka laiatarbekaupade tootmine.

Seitseaastaku jooksul on kavas ehitada linnades ja töölisasulates riiklike vahendite arvel ja elanikkonna vahenditega 650—660 miljonit ruutmeetrit elamispinda ehk umbes 15 miljonit korterit. Peale selle ehitatakse maakohtades umbes seitse miljonit elumaja. Ei ole kaugel aeg, kus elamispinna kitsikus on likvideeritud.

Töötajate elatustaseme kasvu tähistavates arvudes väljendub partei ja valitsuse hoolitsus mitte elanikkonna üksikute gruppide, vaid kõigi töötajate ja iga üksiku inimese materiaalse heaolu tõusu eest.

Kapitalistlikes maades õnnestub üksikutel töölisgruppidel ajutiselt saavutada töötasu tõstmist. Kapitalismi tingimustes on aga võimatu saavutada töötajate üldise heaolu kasvu. Seal kaasneb vähemuse rikastumisele elanikkonna enamuse vaesumine. Töölisklassi ähvardab alaliselt tööpuudus.

Erinevalt kapitalismist kindlustab sotsialism elanikkonna täielikult tööga. Nagu eelnevatelgi aastatel esitab rahvamajandus ka käesoleval seitseaastakul suurenenud nõudmise tööjõu järele. Seitsme aasta jooksul kasvab tööliste ja teenistujate arv peaaegu 12 miljoni võrra ning moodustab rohkem kui 66 miljonit inimest.

Sotsialistlik riik hoolitseb pidevalt töötingmuste ja tervishoiuala parandamise eest. Uue tootmistehnika ja -tehnoloogia juurutamisega loob meie ühiskond majanduslikud eeldused tööpäeva lühendamiseks. 1960. aastal mindi üle seitsmetunnilisele tööpäevale. 1964. aastast algab maa all töötajate üleviimine 30-tunnisele töönädalale, kõigil teistel töötajatel aga 35-tunnisele töönädalale.

ELAMUEHITUS LINNADES JA TÖÖLISASULATES
(miljonites ruutmeetrites)

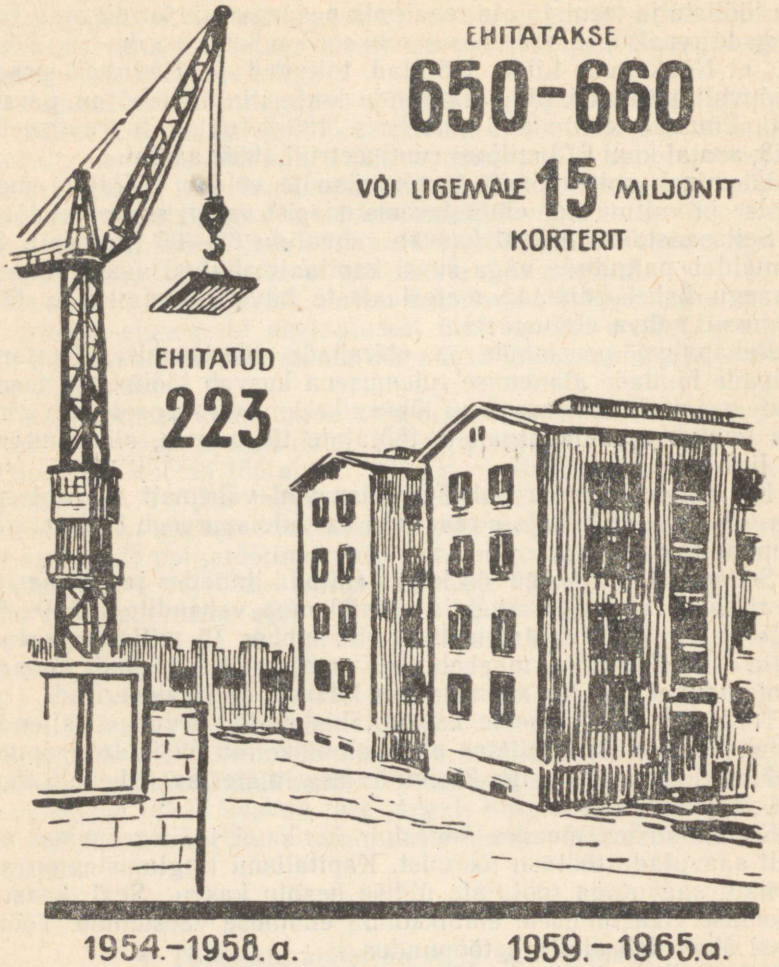

Tasustamise sotsialistlik põhimõte vastavalt töö headusele ja hulgale kindlustab iga töövõimelise inimese kindla materiaalse heaolu. Mis puutub lastesse, alaealistesse, raukadesse või teistesse elanikkonna gruppidesse, kes ei ole töövõimelised, siis neile makstakse pensione või osutatakse muud abi.

Tohutut tähelepanu osutatakse meil aga elanikkonna tervishoiule ja meditsiinilisele teenindamisele.

Kapitalistliku maa töölist ähvardab ükskõik millise haigestumise korral katastroof, kuna tööline võib jääda ilma teenistuseta. Arstiabi pole aga kõrge hinna tõttu igale töötajale kättesaadav.

Nõukogude Liidus on töötajate kasutada tasuta arstiabi. Töötajate kasutuses on puhkekodud, sanatooriumid ja teised raviasutused.

Iga aastaga laieneb meil üldkasutatavate kultuuri- ja elukondlike asutuste — sööklate, lasteasutuste, klubide, teatrite võrk. Töötajad kasutavad paljusid neist asutustest tasuta või hinnaalandusega.

Kapitalistlikus maailmas võib tööline tõsta tööviljakust ükskõik kui kõrgele, ometi jääb ta igaveseks kapitali palgaorjaks, kes rikastab kapitaliste.

Sotsialistlikus ühiskonnas tingib ühiskondliku töö viljakuse tõstmine otseselt töötajate materiaalse heaolu tõusu. Et seitsme aasta jooksul tõsta reaalpalka 40 protsendi võrra, on vaja tööstuses tõsta tööviljakust vähemalt 45—50 protsendi võrra. Järelikult nii ühiskondliku huvi kui ka iga üksiku kodaniku huvide seisukohalt on tööviljakuse kasvul esmajärguline tähtsus.

Materiaalse heaolu tõstmise rikkalikuks allikaks on toodangu omahinna alandamine. Toodangu omahinna alandamine tähendab, et iga üksiku toote valmistamiseks kulutatakse vähem vahendeid ja tööjõudu. Toodete omahinna alandamine sõltub tööviljakuse tõusust, parema tehnoloogia rakendamisest, ettevõtete rütmilisest tööst, üleliigse halduspersonali koondamisest ja paljudest muudest teguritest.

Mõnikord küsitakse: kas omahinna alandamine on nii väga tähtis? Me ei organiseeri ju tootmist ometi kasumi pärast. Õige, me ei tööta kasumi pärast. Sotsialistlike ettevõtete kasum on aga meil akumulatsiooni põhiallikaks, nende vahendite põhiallikaks, mille arvel me arendame ülesehitustööd. Seitseaastaku jooksul moodustavad kapitaalmahutused rahvamajandusse tohutu suure summa, mille saamine on võimalik ainult tingimusel, kui iga ettevõte täidab akumulatsiooniplaani, see tähendab: alandab toodangu omahinda, kulutab ökonoomselt toorainet, materjale, elektrienergiat, tööjõudu jne. Omahinna alandamine on kasulik igale töötajale, kuna ainult toodangu omahinna alandamise puhul on võimalik kaupade hindade alandamine ja reaalpalga tõstmine.

Sotsialistlikust ja kommunistlikust jaotamisprintsiibist

Millisel viisil ja millal on võimalik üle minna kommunistlikule jaotamisprintsiibile? See ei ole kõrvaline, vaid eluline küsimus, mis huvitab sotsialistliku ühiskonna iga töötajat. Leidub inimesi, kes ühiskonna edasiliikumise peateed kommunismi kõrgemasse faasi näevad viivitamatus üleminekus jaotamisele vajaduste järgi. Sedalaadi arutlused võivad viia ning tihtilugu viivadki võrdsustamise taaselustamisele, mis toob suurt kahju kommunistliku ülesehitustöö üritusele.

Tegelikult oleneb jaotamine tootmistingimustest, sellest, kui palju ja kuidas toodetakse tarbekaupu. Kommunistlik jaotamisprintsiip asendab sotsialistliku jaotamisprintsiibi alles siis, kui selleks on loodud ühiskondlikud ja majanduslikud tingimused, mil,

nagu õpetas Marx, üheaegselt üksikisiku igakülgse arenemisega arenevad ka tootlikud jõud ja kõik ühiskondliku rikkuse allikad kasvavad täie võimsusega.

Kuni niisuguseid tingimusi pole loodud, peab ühiskond kehtestama rangeima kontrolli töö määra ja tarbimise määra üle, see tähendab jaotama saadusi vastavalt tehtud töö hulgale ja headusele.

Sotsialistlikust jaotamisprintsiibist juhindumine on kõigepealt vajalik tootmise edukaks arenemiseks. Kui me sellest printsiibist kinni ei pea ja hakkame võrdsustama, siis teeme kahju kommunistlikule ülesehitustööle. Ettekandes NLKP XXI kongressil ütles N. S. Hruštšov: «Sellest paistab selgelt silma, et võrdsustamine viiks ebaõiglase jaotamiseni: nii halb kui ka hea töötaja saaksid ühesuguse osa, mis oleks kasulik ainult loodritele. Inimestel ei oleks materiaalset stiimulit, mis innustaks neid paremini töötama, tõstma tööviljakust, looma rohkem saadusi. Võrdsustamine ei tähendaks üleminekut kommunismile, vaid kommunismi diskrediteerimist.»

Ainult materiaalse huvitatuse põhimõtte rakendamisel võib saavutada töötajate kvalifikatsiooni pideva tõstmise, töönormide täitmise ja ületamise ning teaduse ja tehnika eduka arenemise.

Töö määra ja tarbimise määra range kontrollimine ühiskonna poolt on vajalik veel selleks, et kasvatada kõiki ühiskonnaliikmeid ühiselureeglite kõrvalekaldumatu täitmise vaimus nii tootmistegevuses kui ka materiaalsete hüvede jaotamisel.

Kui ühiskondlike käitumisnormide täitmine muutub harjumuseks, traditsiooniks, ega vaja ühiskondlike ja riiklike organite kontrolli töö määra ja tarbimise määra üle, kui igaüks töötab kõigi oma võimete kohaselt, tasule vaatamata, siis saab materiaalsete hüvede külluse olemasolu korral üle minna kommunistlikule jaotamisprintsiibile.

Järelikult, millisest küljest me sellele küsimusele ka läheneksime — lahendus on üks: üleminek kommunistlikule jaotamisprintsiibile on võimalik alles siis, kui võimalikult täielikumalt ja järjekindlamalt viiakse ellu töö järgi jaotamise sotsialistlikku printsiipi. Sellepärast peavad ühiskondlike ja riiklike organisatsioonide peamised jõupingutused olema suunatud puuduste kõrvaldamisele töötajate töö organiseerimises ja tasustamises, sotsialistliku jaotamisprintsiibi rangele kehtestamisele.

Praktiliselt tähendab see võrdsustamise kõrvaldamist, samuti põhjendamatult suurte erinevuste kõrvaldamist töö eest tasumisel. Selle ülesande täitmiseks on partei ja valitsuse poolt tarvitusele võetud laiaulatuslikke praktilisi abinõusid tööstuses ja teistes rahvamajandusharudes töötajate töötasu korraldamisel.

Oluliselt muutuvad kolhoosnikute töö tasustamise vormid. Eesrindlikud kolhoosid lähevad juba üle garanteeritud rahalisele töö-

tasule. See tõstab kolhoosnikute materiaalset huvitatust kolhoositootmise edasiarendamisel.

Garanteeritud rahalise töötasu sisseviimine kolhoosides tähendab kolhoosnikute ja riiklike ettevõtete ning asutuste töö tasustamise vormide järkjärgulist lähenemist.

ELAMUEHITUS MAAL

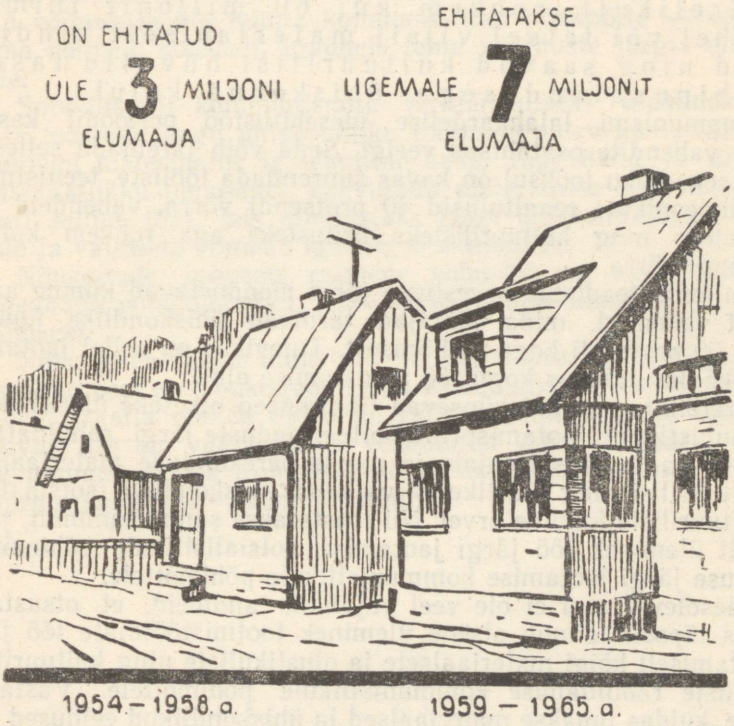

Kommunistliku jaotamisprintsiibi võrsed olid olemas sotsialistliku ülesehitustöö esimestest aastatest peale ning kommunismile üleminekul muutuvad üha laiahaardelisemaks. Jutt on kõigepealt töötajate sotsiaalse ja kultuurilise kindlustamise vahenditest, millel ei ole otsest sidet üksikute töötajate töö hulga ja headusega. Need materiaalsed ja kultuurilised hüved saavad osaks suurele osale kogu maa elanikkonnast.

1959. aasta alguses töötas Nõukogude Liidus ühiskondlikus tootmises ligi sada miljonit töölist, teenistujat ja kolhoosnikut. Riigi, kolhooside ja ühiskondlike organisatsioonide poolt on praegu materiaalselt kindlustatud ligi 20 miljonit pensionäri, 30 miljonit last õpivad tasuta alg- ja keskkoolides, rohkem kui kolm

miljonit kõrgemate õppeasutuste üliõpilast, kesk-eriõppeasutuste ja tööjõureservide koolide õpilast on kindlustatud riiklike stipendiumide ja ühiselamutega; üle viie miljoni lapse puhkab iga aasta pioneerilaagrites; viit miljonit last kasvatatakse lastesõimedes, lasteaedades ja lastekodudes; rohkem kui kolm miljonit töölist, teenistujat ja kolhoosnikut on ravil ja puhkavad igal aastal sanatooriumides ja puhkekodudes riikliku sotsiaalkindlustuse ja kolhooside vahendite arvel. Peale selle saavad ligi seitse miljonit paljulapselist ja vallasema riigilt toetust.

Järelikult, rohkem kui 60 miljonit inimest on ühel või teisel viisil materiaalselt kindlustatud ning saavad kultuurilisi hüvesid tasuta või hinnaalandusega, ühiskonna kulul.

Kommunismi laiahaardelise ülesehitustöö perioodil kasvab nende vahendite osatähtsus veelgi. Seda võib järeldada sellestki, et seitseaastaku jooksul on kavas suurendada tööliste, teenistujate ja kolhoosnikute reaaltulusid 40 protsendi võrra, vahendeid sotsiaalseteks ning kultuurilisteks üritusteks aga rohkem kui 60 protsendi võrra.

Majandusteadlaste arvestuste järgi moodustavad kümne aasta pärast vahendid, mida töötajad tarbivad ühiskondlike fondide arvel, 50 protsenti kogu tarbimisest. Tulevikus on sellel jaotamisviisil kaaluv tähtsus kogu töö tasustamise alal.

Järelikult, seni kui küpsevad tingimused otseseks üleminekuks kommunistlikule jaotamisprintsiibile vajaduste järgi, rahuldatakse tunduv osa tootmistöötajate ja nende perekondade materiaalseid ja kultuurilisi ning olustikulisi vajadusi ühiskondlike, sotsiaalsete ja kultuuriliste fondide arvel. Nii teostatakse samm-sammult, järk-järgult üleminek töö järgi jaotamise sotsialistlikult põhimõttelt vajaduse järgi jaotamise kommunistlikule põhimõttele.

Käesoleval ajal ei ole veel vajalikke andmeid, et otsustada, kuidas täpselt toimub otsene üleminek tootmistöötajate töö järgi tasustamiselt kõigi materiaalsete ja olustikuliste ning kultuuriliste vajaduste rahuldamise kommunistlikule põhimõttele. Vastavalt sellele, kuidas luuakse materiaalsed ja ühiskondlikud eeldused jaotamise uueks põhimõtteks, tekivad ka ülemineku täpsed vormid.

LÜHIKOKKUVÕTE

Nõukogude Liidus on kehtestatud kommunismi esimene faas — sotsialism. Meie maa on astunud oma arenemise uude ajajärku — kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ülesehitamise ajajärku.

Sotsialism ja kommunism on kommunistliku ühiskonna arenemise kaks astet. Esimene ehk madalam aste on sotsialism; teine, kõrgem aste on kommunism.

Nagu sotsialismi, nii ka kommunismi tingimustes on tootmisvahendid ühiskondlik omandus, ei ole ekspluataatorlikke klasse,

ei ole inimese ekspluateerimist; rahvamajandust juhitakse plaanipäraselt, töötajate huvides.

Sotsialismi juures säilivad kaks sõbralikku töötajate klassi — töölisklass ja talupojad, samuti intelligents, kes oma päritolult on seotud nende klassidega. Säilivad olulised erinevused linna ja maa vahel, vaimse ja füüsilise töö vahel. Kommunismi tingimustes kaovad klassierinevused, ei ole klasse, kaovad olulised erinevused linna ja maa vahel, vaimse ja füüsilise töö vahel.

Kommunismi erilised iseloomujooned — kõrge tööviljakus, teaduse, tehnika, ühiskondliku kultuuri enneolematu tõus, mis annavad võimaluse üle minna kommunistliku põhimõtte — «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema vajaduste järgi» elluviimisele.

Sotsialismilt kommunismile järkjärguliseks üleminekuks on vaja teostada kogu ühiskondliku tootmise pidev kasv, luua kommunismi materiaalne ja tehniline baas, tugevdada ja arendada sotsialistlikku omandust, saavutada materiaalse tootmise ja kultuuri selline tõus, mis kindlustaks kõigi ühiskonnaliikmete füüsiliste ja vaimsete võimete igakülgse arenemise.

Nõukogude inimeste esimene kohustus on kõigi jõududega tugevdada sotsialistlikku riiki, tema majanduslikku ja sõjalist võimsust.

Nõukogude rahva innustaja ja organiseerija võitluses kommunismi eest on Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei. Koos rahvademokraatia maade töötavate rahvahulkadega astub nõukogude rahvas, kes on vääramatult veendunud oma jõududes, tihedalt koondununa armsa Kommunistliku Partei ümber, kindlal sammul suure eesmärgini — kommunismini.

KAHEKSAS PEATÜKK

TÖÖTAJATE KOMMUNISTLIK KASVATAMINE

1. Miks pühendab partei kommunistlikule kasvatusele suurt tähelepanu?

Mis on kommunistlik kasvatus?

Eelmistest peatükkidest saime teada, kui suur tähtsus kommunismi ülesehitamiseks on ühiskonna materiaalse ja tehnilise baasi arendamisel ning materiaalsete hüvede loomisel.

Kuid kas saab üle minna kommunismile, töö ja jaotamise kommunistlikele vormidele põhimõtte järgi «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema vajaduste järgi», kui ei tõsteta töötajate teadlikkust?

Muidugi ei saa. Sotsialismi ehitamiseks, eriti aga sotsialismilt kommunismile üleminekuks ei piisa ainult materiaalse ja tehnilise baasi arendamisest, vaid on tarvis ka süstemaatiliselt läbi viia uue ühiskonna ehitajate kommunistlikku kasvatamist.

Kommunistlik kasvatus on uue ühiskonna kõrge teadlikkusega ja igakülgselt arenenud inimeste kujundamine, kellele töö on muutunud eluliseks vajaduseks, kõrged moraalsed omadused aga alatisteks iseloomu- ja käitumisjoonteks. Igakülgselt arenenud inimeste ettevalmistamise koostisosadeks ja külgedeks on vaimne, füüsiline, moraalne, esteetiline ja tööalane kasvatamine ning poliitiline õpetamine. Kommunistliku ühiskonna inimeses ühinevad harmooniliselt vaimne rikkus, moraalne puhtus ja füüsiline täiuslikkus.

Kommunistliku kasvatuse põhieesmärgiks on kasvatada ideeliselt veendunud, aktiivseid ja kindlaid kommunismi eest võitlejaid. Nõukogude kord loob kõik vajalikud tingimused aktiivsete ja teadlike uue ühiskonna ehitajate kasvatamiseks. Sotsialistlikud tootmissuhted — sotsialistlik omandivorm, tootmistööliste-vahelised koostöö- ja vastastikuse abistamise suhted ning tööjaotamise printsiip — võimaldavad kasvatada töötajaid kollektivismi ja tööarmastuse, sotsialistliku internatsionalismi ja patriotismi ning uue ühiskonna kõrgete moraaliprintsiipide vaimus, marksismi-leninismi vaimus.

Kommunistlike vaadete ja käitumisnormide kujundamine toimub võitluses kapitalismi igandite vastu nõukogude inimeste teadvuses. Need igandid on meile pärandanud vana, kodanlik maailm. Ekspluataatorlike klasside poolt sajandeid õhutatud vaated, meele-

laad ja eelarvamused ei ole töötajate teadvusest veel lõplikult kadunud. Mineviku igandid, need vana maailma «sünnimärgid», annavad end veel tunda. Need avalduvad eraomanduslikus hingelaadis, hooletus suhtumises töösse ja sotsialistlikku omandisse, sündsusetus käitumises igapäevases elus, sotsialistliku ühiselu reeglitest üleastumises ja muus, mis on meie sotsialistlikule korrale võõrad. Meil ei ole veel kadunud vargad, loodrid, ahnitsejad, huligaanid, joodikud, pugejad, bürokraadid, altkäemaksuvõtjad ja spekulandid. Seniajani annavad end tunda ka niisugused mineviku igandid, nagu natsionalism, kosmopolitism, religioossed eelarvamused ja ebausk jne.

Millega seda seletada, et nõukogude inimeste teadvuses eksisteerivad veel kodanlikud igandid, ehkki kapitalistide ja mõisnike võim on meie maal rohkem kui nelikümmend aastat tagasi jäädavalt kukutatud? Miks mõned inimesed, kes on sündinud ja kasvanud nõukogude korra tingimustes, ei ole veel alati vabad mineviku igandeist?

Asi seisab selles, et inimeste teadvus jääb maha muutustest nende elutingimustes, jääb maha ühiskondlikust olemisest. Ehkki elutingimused on meie maal täielikult muutunud, võivad nõukogude inimeste teadvuses veel säilida ja säilivad vanad vaated ja harjumused, mida vanem põlvkond annab edasi noortele. Teiseks kapitalismi igandite eluvõime põhjuseks on välismaalt leviv imperialistliku ideoloogia mõju meie inimestele.

Kapitalismi igandid teadvuses takistavad nõukogude inimestel veelgi edukamalt ehitada kommunismi, segavad nende tööd. Üleminek kommunismile eeldab tõsiseid muutusi nii meie maa majanduses kui ka inimeste teadvuses. See nõuab inimeste teadvuse vabastamist mineviku igandeist. Seda võib aga saavutada eelkõige kestva ja järjekindla kasvatustöö tulemusena. Võitlus mineviku igandeitega on üks kommunistliku kasvatuse olulisemaid külgi.

Partei on alati pööranud suurt tähelepanu töötajate kasvatamisele. See on andnud ka tulemusi. Meie maal on kasvanud uus inimene — teadlik kommunismi looja. Nõukogude inimeste valdav enamik võtab ausa tööga aktiivselt osa kommunistlikust ülesehitustööst, pühendab sellele kogu jõu, kogemused ja teadmised, suhtub ausameelselt oma ühiskondlikku kohustusse, täidab pühalt Nõukogude seadusi ja sotsialistliku ühiselu reegleid. Kommunism tungib ikka sügavamalt ja kindlamalt töösse ja igapäevasesse ellu, nõukogude inimeste teadvusse ja käitumisse.

Uue inimese kasvatamine on sotsialistliku korra suurepärane saavutus. Oma tööga ja sõjaliste kangelastegudega on nõukogude inimene toonud kodumaale au ja kuulsust, on võitnud kogu progressiivse inimkonna tunnustuse ja austuse. Ainult tugeva tahtejõu ja puhta südamega inimesed võisid alistada uudismaid, asuda ründama Põhja ja Kaug-Ida asustamata piirkondi, astuda võitlusse kommunistliku töö kollektiivide nimetuse eest. Ainult kommunistli-

kult karastatud inimesed võisid eesrindlikest brigaadidest üle minna mahajäänud brigaadidesse, loobudes ühiskonna huvides isiklikust heaolust.

Oma moraalse palge, vaimsete nõudmiste ja huvide ning ideaalide õilsuse poolest on nõukogude inimene võrratult kõrgemal kodanliku maailma inimesest. Isegi kapitalismi esindajad, kes on viibinud meie maal, tunnistavad, et nad kohtavad siin uut laadi inimesi, inimesi, kellel on kõrged ideaalid ja moraalsed printsiibid.

Olgu edusammud kui suured tahes, kasvatustöö nõuded tänapäeva tingimustes üha kasvavad. Nüüd, kus meie kodumaa on astunud kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ehitamise ajajärku, omandab partei ideoloogiline töö, töötajate kommunistlik kasvatamine eriti suure ja esmajärgulise tähtsuse.

Meie partei XXI kongress, mida nõukogude rahvas ja kõik progressiivsed inimesed õigusega nimetavad kommunismi ehitamise kongressiks, pööras suurt tähelepanu kasvatustööle. «Töötajate kommunistlik kasvatamine ja inimeste teadvuse vabastamine kapitalismi iganditest,» öeldakse kongressi resolutsioonis, «peavad olema partei-, nõukogude, ametiühingu- ja komsomoliorganisatsioonide ning teiste ühiskondlike organisatsioonide tähelepanu ja tegevuse keskpunktis.»

Miks on töötajate kommunistlikul kasvatamisel tänapäeva tingimustes niivõrd suur tähtsus?

Tõsta veelgi töötajate teadlikkust

Partei poolt kavandatud kommunistliku ülesehitustöö programmi eduka elluviimise vajalikuks tingimuseks on kõige laiemate rahvahulkade, kõigi nõukogude inimeste aktiivne ja teadlik osavõtt sellest ülesehitustööst. Rahvas on ajaloo looja, ühiskondliku progressi peamine jõud. Kommunismi ehitamine nõuab miljonite ja kümnete miljonite inimeste tööd ja jõupingutusi. Mida grandioossemad ülesanded selle ülesehitustöö käigus esile kerkivad, seda laiemaid rahvahulki tuleb liikvele panna, kasvatada, veenda, teadlikule ajaloolisele tegevusele kaasa tõmmata.

Kommunistliku ülesehitustöö edusammud sõltuvad otseselt nõukogude inimeste teadlikkuse astmest. Mida teadlikumalt suhtuvad nõukogude inimesed oma töösse ja ühiskondlikku kohustusse, seda paremini nad saavad aru partei poliitikast ja kommunistliku ülesehitustöö ülesannetest, seda suurem on nende tööalane ja poliitiline aktiivsus, seda kiiremini me ehitame üles kommunismi.

Ja vastupidi, ilma töötajate kommunistliku teadlikkuse kasvuta on raske saavutada tööviljakuse edasist tõusu, materiaalsete ja vaimsete väärtuste külluse loomist.

Sedamööda kuidas sotsialistlik riiklus kasvab üle kommunistlikuks ühiskondlikuks omavalitsuseks, hakkab meie maal elu üha

enam reguleerima töötajate teadlik suhtumine oma ühiskondlikku kohustusse, oma kohustustesse teiste inimeste ees. Ühiskondliku elu juhtimisel hakkavad üha väiksemat osa etendama sundimise, administreerimise elemendid.

Samal ajal aga ei või kommunismi endale ette kujutada kui mingit stiihilist ja süsteemitut inimeste ühingut, kus igaüks teeb «seda, mida tahab», arvestamata teiste huve, allumata mingitele normidele ja reeglitele. Kommunistlik ühiskond on kõige täpsema korra ning kõrge organiseerituse ja distsipliiniga ühiskond. Kuid seda korda, organiseeritust ja distsipliini, ei kindlustata mitte riigi ja tema administratiivorganite kaudu, vaid need rajanevad ühiskonna liikmete kõrgel teadlikkusel.

Kõrge viljakusega töö, sotsialistliku ühiselu reeglitest kinnipidamine, seltsimehelik vastastikune abistamine, ausus, üksteise austamine, hoolikas suhtumine ühiskondlikku varasse — kõik need suurepärased omadused muutuvad inimestele harjumuseks, muutuvad kommunistliku ühiskonna liikmete eluliseks vajaduseks.

V. I. Lenin õpetas, et kommunismile üleminek on võimalik ainult siis, kui «inimesed *hakkavad* kord-korralt *harjuma* elementaarsete... ühiselu-reeglite pidamisega ilma vägivallata, ilma sunduseta, ilma allumiseta, *ilma erilise* sunni *aparaadita*, mida nimetatakse riigiks»[1].

Nüüd on meie maa astunud oma ajaloolise arenemise niisugusesse etappi, kus kommunistliku tuleviku inimese kasvatamise ülesanne muutub otseseks, praktiliseks ülesandeks.

«Et jõuda kommunismi,» rõhutatakse N. S. Hruštšovi ettekandes XXI kongressile, «kõige õiglasema ja täiuslikuma ühiskonnani, kus täiel määral välja arenevad vaba inimese kõik parimad moraalijooned, on meil juba nüüd vaja kasvatada tulevikuinimest.»

Seega omandab nõukogude inimeste teadvuse mineviku iganditest lõpliku vabastamise, kommunistliku ajastu inimese kujundamise ülesanne praegu eriti suure tähtsuse. See aga nõuab partei kasvatus- ja ideoloogilise töö edasist tugevdamist.

Võitlus kodanliku ideoloogia vastu

Kommunistlik Partei peab töötajate kasvatamist eriti tähtsaks veel sellepärast, et meil tuleb, ja seda veel pikemat aega, võitlust pidada kodanliku ideoloogia ja tema poolt nõukogude inimestele avaldatava mõju vastu.

Sotsialismi edusammudest ja kommunismi-idee kasvavast populaarsusest vihaleaetud imperialistid tugevdavad viimasel ajal oma ideoloogilist rünnakut marksismi-leninismi vastu, sotsialistlike maade vastu. Kodanlikud ideoloogid ei ole võimelised vastandama kommunistlikule ideoloogiale mingisuguseid positiivseid ideaale ega mingisugust loovat programmi. Kapitalismi maailm

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 25. kd., lk. 432.

on sattunud täielikku ideelisse pankrotti. Kapitalistliku süsteemi kriis väljendub kodanliku ideoloogia, kodanliku kultuuri, kirjanduse ja kunsti languses.

Imperialistlik kodanlus ja tema õpetatud toapoisid — kodanlikud filosoofid, majandusteadlased, ajaloolased, kirjanikud jne. — püüavad mürgitada inimeste teadvust reaktsiooniliste ideedega. Nad ülistavad sõdu, mõrvu ja surma. Noorsoo vaimse mürgi haleda kuulsuse on omandanud imperialistlikes maades laialdaselt levitatavad alaväärtuslikud, kõlvatust ja vägivalda propageerivad raamatud ja filmid ning ebakunstipärased soperdised, mida nimetatakse abstraktseks maalikunstiks, jms. Kodanlik ideoloogia on suunatud sellele, et töötajaid kapitalismivastasest võitlusest kõrvale juhtida.

See fakt, et kodanlik ideoloogia on ummikusse jooksnud, ei tähenda aga hoopiski seda, et ta ei ole enam ohtlik. Seepärast peavad kommunistlikud parteid ja kõik kapitalistlike maade progressiivsed inimesed otsustavat võitlust kodanliku ideoloogia mõju vastu, mida ta avaldab töötajatele, intelligentsile ja noorsoole.

Ei tohi alahinnata kodanliku ideoloogia mõju ka nõukogude inimestele. Nõukogude Liit ja teised sotsialistlikud maad ei ole kapitalistlikust maailmast umbseinaga eraldatud. Imperialistid ei säästa vahendeid kommunismivastaseks propagandaks, kasutavad selleks kõiki võimalusi. Nad püüavad mõjutada nõukogude inimesi, külvata neisse kahtlust, kõigutada usku meie ürituse õigsusse.

Imperialistlik ideoloogia, mis tungib meie maale, elavdab mõningal määral mineviku igandeid nõukogude inimeste teadvuses, takistab nende aktiivset osavõttu kommunistlikust ülesehitustööst. Seepärast on võitlusel kodanliku ideoloogia ja revisionismi vastu tänapäeva tingimustes esmajärguline tähtsus. Astudes välja kapitalismiga rahuliku kooseksisteerimise ja majandusliku võistluse eest, rõhutab meie partei alati, et ideoloogia valdkonnas ei saa olla mingit rahulikku kooseksisteerimist, et kodanliku ideoloogia paljastamine, halastamatu võitlus selle vastu on olnud ja jääb partei üheks tähtsamaks ülesandeks.

2. Missuguseid omadusi kasvatab Kommunistlik Partei nõukogude inimestes?

Kommunistlik töössesuhtumine

Partei kasvatab meie maa töötajais niisuguseid iseloomujooni, omadusi ja harjumusi, mis aitavad laialdastel rahvahulkadel teadlikult ja aktiivselt osa võtta kommunistlikust ülesehitustööst, niisuguseid jooni, mis on kommunistliku tuleviku inimesele vajalikud ja orgaaniliselt omased. V. I. Lenin ütles, et kogu meie maa kodanike kasvatamise, neile hariduse andmise

ja õpetamise töö peab lähtuma sellest, et kasvatada nendes kommunistlikku moraali, kommunistlikku kõlblust, mis on kommunismi tugevdamise ja lõpuleviimise eest peetava võitluse aluseks.

Missuguseid konkreetseid jooni ja omadusi kasvatab nõukogude inimestes Kommunistlik Partei? Kõigepealt kommunistlikku töössesuhtumist kui esmast elulist vajadust.

Kommunismile võib jõuda ainult järjekindla loova töö tulemusena. Kommunismi ehitamine on täiesti teostatav, reaalne üritus. Miljonite nõukogude inimeste igapäevane töö tehastes, kaevandustes, kolhoosi- ja sovhoosipõldudel — see ongi võitlus kommunismi eest. Seepärast on partei kasvatustöö tähtsamaks ülesandeks rahvahulkade tööalase entusiasmi tõstmine, kõigi nõukogude rahva jõudude mobiliseerimine seitsme aasta plaani ning jooksvate tootmisplaanide ja -ülesannete edukale elluviimisele.

Tööst aktiivne osavõtt ühiskonna hüvanguks on kommunistliku kõlbluse aluseks, nõukogude inimese teadlikkuse taseme peamiseks näitajaks.

Kuid just töössesuhtumises avalduvad kõige sagedamini inimeste teadvuses pesitsevad kapitalismi igandid. See on ka arusaadav. Sajandeid on töörahvas orjanud mõisnikke ja kapitaliste, töötanud kepihirmu all, nälja ja viletsuse sunnil. Luues ekspluataatoritele rikkusi, elasid nad ise kerjustena. See kõik tekitas töölistes ja talupoegades tülgastuse töö kui mingi raske koorma vastu, tekitas püüdluse tööst kõrvale hiilida.

Ehkki meie maal on inimese ekspluateerimine teise inimese poolt juba ammugi likvideeritud, on üksikute nõukogude inimeste teadvuses veel seniajani säilinud vana töössesuhtumise igandeid. Sellised inimesed rikuvad ettevõtetes, kolhoosides ja asutustes töödistsipliini, töötavad halvasti ja lohakalt, püüavad anda ühiskonnale vähem, võtta temalt aga rohkem. Leidub veel ka niisuguseid, kes ühiskondlikult kasulikust tööst üldse kõrvale hoiduvad, elavad mitte tööga saadud sissetulekutest, spekulatsioonist jne. Esineb juhtumeid, kus kesk- või kõrgema õppeasutuse lõpetanud noored inimesed tootmistööst kõrvale hoiduvad, peavad paremaks elada vanemate kulul.

Juhindudes leninlikust õpetusest selle kohta, et ilma murranguta inimeste vaadetes tööle ei saa ehitada kommunismi, on meie partei alati pööranud ja pöörab suurt tähelepanu rahva tööalasele kasvatamisele. «Partei seab kasvatustöös keskse kohale,» öeldakse N. S. Hruštšovi ettekandes XXI kongressile, «kõigi inimeste tööalase kasvatamise, teadliku, kommunistliku töössesuhtumise arendamise. Me taotleme seda, et töö kui kõigi materiaalsete ja kultuuriliste hüvede looja saaks inimeste esmaseks eluvajaduseks.»

Nõukogude inimeste valdavale enamikule on töö muutunud au ja kuulsuse asjaks, esmaseks kohuseks ja eluliseks vajaduseks. Kui töö kapitalismi tingimustes oli ja on praegugi raskeks ja hä-

bistavaks koormaks, siis meie maal töö ühiskonna hüvanguks ülendab inimest, pakub talle rahuldust ja õnne. Suure ulatuse on meil omandanud sotsialistlik võistlus paremate töönäitajate eest. Tootmiseesrindlased ja töökangelased on meie maal kõige tuntumad, austatumad ja lugupeetavamad inimesed. Nende töökangelastegusid hinnatakse valitsuse kõrgete autasudega.

Mida lähemale jõuab meie maa kommunismile, seda suurem tähtsus on kommunistliku töössesuhtumise kasvatamisel.

Õiget töössesuhtumist tuleb kasvatada lapsepõlvest alates õppimise ja tootmistöö ühendamise teel. Rahvaharidussüsteemi reorganiseerimine meie maal võimaldab likvideerida tõsised puudused kesk- ja kõrgemate koolide töös ning põhjalikult parandada noorsoo ja kogu rahva kasvatamist, seades selle aluseks tootmistööst aktiivse osavõtu.

Tööalase kasvatamise juures on eriti suur tähtsus sellel, et arendada nõukogude inimestes ideelisi ja moraalseid stiimuleid töötada ühiskonna hüvanguks. Materiaalse huvitatuse ühendamine ühiskonna hüvanguks töötamise vajalikkusest sügava arusaamisega ongi peateeks, mis viib selleni, et töö muutub esmaseks eluliseks vajaduseks.

Kommunistliku töö kollektiivide ja lööktööliste liikumise ajalooline tähtsus selles just seisabki, et sellest osavõtjad ei piirdu ainult lihtsa võistlusega toodangu kvantiteedi ja kvaliteedi eest, vaid püüavad töötada kommunistlikult, kasvatades endas kommunistlikku töössesuhtumist kui esmast elulist vajadust. Kes meie maal ei tunneks ketraja Valentina Gaganova algatust, kes ohverdas ajutiselt osa oma palgast ja läks eesrindlikust brigaadist üle mahajäänud brigaadi, et seda jalule aidata. V. Gaganova teo väärtus ja õilsus seisab selles, et *teda ei tõuganud seda sammu astuma mitte materiaalne huvi, vaid idee, ideeline ustavus kommunistlikule korrale.*

Kommunistliku töö kollektiivide ja lööktööliste liikumine ning Valentina Gaganova algatus, mis otsekohe leidis tuhandeid ja kümneid tuhandeid järgijaid, samuti paljud teised nähtused meie ühiskonna elus räägivad selget keelt nõukogude inimeste kõrgest teadlikkusest. Partei poolt kasvatatud uus, kommunistlik töössesuhtumine muutub miljonite töötajate, kõige laialdasemate rahvahulkade lahutamatuks teadlikkuse ja iseloomu jooneks.

Hoolikas suhtumine sotsialistlikku omandisse

Meie ühiskonnakorra majanduslikuks aluseks on sotsialistlik omand. Iga nõukogude inimene on eluliselt huvitatud sellest, et seda hoida, tugevdada ja igati arendada. Meie nõukogude korra tingimustes viib sotsialistliku omandi tugevdamine, meie maa rikkuste suurendamine kõigi ühiskonnaliikmete jõukuse kasvule.

Seepärast kasvatab meie partei nõukogude inimestes hoolikat suhtumist sotsialistlikku omandisse kui nõukogude korra vankumatusse, pühasse ja puutumatusse alusesse. Samal ajal peab

partei otsustavat võitlust nende vastu, kes suhtuvad sotsialistlikku omandisse hooletult, kes riisuvad seda.

Sajandist sajandisse kasvas töörahva viha mõisnike ja kapitalistide omandi vastu, mis oli rahvahulkade julma ekspluateerimise aluseks. Selles omandis nägid töölised ja talupojad õigustatult rõhumise allikat ning püüdsid seda hävitada. Nad nimetasid seda «isanda», «peremehe», «kroonu» varaks, mida ei olnud patt salaja ära tassida või kahjustada ning mille eest mingil juhul ei olnud vaja hoolitseda. Kas mõnel nõukogude inimesel on taoline suhtumine ka sotsialistlikku omandisse?

Kahjuks on veel. Meil leidub inimesi, kes suhtuvad sotsialistlikku omandisse, ühiskondlikku varasse ükskõikselt ja kergemeelselt, nagu «võõrasse», «mitte oma», «kroonu» omandisse. Niisugused inimesed ei hoolitse kokkuhoidliku majapidamise eest, neil ei ole vahel midagi selle vastu, et olla helded riigi arvel. Ei ole kadunud veel ka niisugused inimesed, kes ei põrka tagasi riigi või kolhooslik-kooperatiivse omandi kuritahtliku omastamise eest, kes seda riisuvad.

Võitlus kapitalismi igandite vastu sotsialistlikku omandisse suhtumisel, nõukogude inimeste kasvatamine üldrahvalikku varasse hoolika suhtumise vaimus on üks tähtsamaid kommunistliku ülesehitustöö ülesandeid.

«Kommunism,» õpetab V. I. Lenin, «algab seal, kus tekib *tavaliste tööliste* ennastsalgav, rasket tööd võitev hool tööviljakuse suurendamise eest, *iga puuda vilja, söe, raua* ja teiste saaduste hoidmise eest, mis ei lähe töötegijatele isiklikult ega nende «lähedastele», vaid «kaugetele», s. o. kogu ühiskonnale tervikuna, kümnetele ja sadadele miljonitele inimestele...»[1]

Hoolikas suhtumine sotsialistlikku omandisse tähendab hoida nagu silmatera kõige väiksematki osa rahva varast, kokkuhoidlikult ja hoolikalt juhtida ühismajapidamist, ausalt töötada ning võidelda tööaja ebatootlike kadude ja praagitegemise vastu. Hoolikalt suhtuda sotsialistlikku omandisse tähendab tugevdada ja suurendada seda, arukalt kasutada tööstusesse paigutatud kapitaalmahutusi ja laiendada jagamatuid fonde kolhoosides, järjekindlalt suurendada tööstustoodangu ja põllumajandussaaduste kvantiteeti ning parandada nende kvaliteeti, levitada eesrindlikke töömeetodeid, juurutada uut tehnikat, igati arendada ja täiustada tootmist.

Võitlus sotsialistliku omandi tugevdamise eest eeldab samuti pidevat hoolitsust töötajate heaolu parandamise eest, hoolikat suhtumist kodanike isiklikku omandisse.

---

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 29. kd., lk. 394.

Kollektivism ja seltsimehelik vastastikune abistamine

Kapitalistlikus ühiskonnas, mis rajaneb eraomandusel, valitseb kodanlik moraal. Selle aluseks on individualism, egoism, isiklik kasuhimu, kerge teenistus, vaen ja konkurents. «Inimene on inimesele hunt» — see on kodanliku moraali põhiprintsiip. Kapitalistlikus ühiskonnas võivad «inimesed end vaevaga üles töötada», rikastuda, saavutada isiklikku heaolu vaid teiste vaesuse, laostumise ja õnnetuse arvel. «Teisi sõtku porri, ise aga rooma välja» — see on loosung, mille kodanlus kuulutab põhieesmärgiks ja elumõtteks.

«Vana ühiskond,» ütles V. I. Lenin, «oli rajatud sellisele põhimõttele, et emb-kumb, kas sina riisud teist või teine riisub sind, kas sina töötad teisele või tema sinule, kas sa oled orjapidaja või oled ori. Ja on arusaadav, et selles ühiskonnas kasvatatud inimesed omandavad, võib ütelda, juba emapiimaga sellise hingeelu, harjumuse, arusaamise — kas orjapidaja või ori, või väikeomanik, väiketeenistuja, väikeametnik, haritlane, ühe sõnaga — inimene, kes hoolitseb ainult selle eest, et tal oleks oma, teised aga ei puutu temasse.»[1]

Hoopis teisel alusel rajanevad inimeste vastastikused suhted sotsialistlikus ühiskonnas. Nagu kodanliku eraomanduse asemele tuli sotsialismi ajal ühiskondlik omandus, nii tuli ka kodanliku moraali asemele humaanne, kommunistlik moraal. Kommunistlik moraal vastandab egoismile ja individualismile, vaenule ja konkurentsile ekspluateerimisest vabade inimeste kollektivismi ja koostöö, sõpruse ja seltsimeheliku vastastikuse abistamise.

Sotsialismi juures on inimene inimesele sõber ja seltsimees. Iga nõukogude inimese isiklik heaolu, õnn ja õitseng on võimalik ainult kogu nõukogude rahva heaolu tõusu alusel. Kõik nõukogude inimesed on huvitatud oma kodumaa arenemisest ja tugevnemisest, kommunismi edukast ehitamisest, kuna selles on iga üksiku inimese õnne ja õitsengu peamine allikas. Kui kapitalistlik eraomandus eraldab inimesi, tekitab nende vahel kokkupõrkeid ja ässitab neid üksteise kallale, siis sotsialistlik ühiskondlik omandus liidab ja ühendab inimesi, sünnitab vastastikust usaldust ja austust.

Kollektivism ja seltsimehelik vastastikune abistamine, ühtsus ja monoliitsus — need on nõukogude inimeste moraalse palge tähtsamad jooned, on üheks võimsaks liikumapanevaks jõuks meie maa arenguteel kommunismile. Need üllad ja õilsad jooned avalduvad nõukogude inimeste töös ja igapäevases elus, käitumises ning ühiskondlikus ja tootmisalases tegevuses. Sõprus ja koostöö aitavad nõukogude inimestel võita raskusi ja takistusi ning edukalt ellu viia meie ühiskonna kommunistliku ümberkujundamise ülesannet.

---

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 31. kd., lk. 262.

Seepärast pühendabki partei nii suurt tähelepanu meie maa töötajate kasvatamisele kollektivismi ja seltsimeheliku vastastikuse abistamise vaimus, peab lepitamatut võitlust meie keskkonnas veel leiduvate individualismi ja egoismi igandite vastu, taotluste vastu vastandada isiklikud huvid kollektiivi, ühiskonna huvidele. Partei sisendab töötajaisse sügavat arusaamist ühiskondlikust kohustusest ja kohustustest teiste inimeste ees, taotleb nõukogude rahva ühtsuse ja monoliitsuse edasist tugevnemist. Võimsaks kollektivismi kasvatamise vahendiks on sotsialistlik võistlus, osavõtt ühiskondlikust omavalitsusest, mitmesugustest kollektiivse töö vormidest (pühapäevakud, üldsuse osavõtt asulate, hoovide ja tänavate heakorrastamisest), mitmesugustest spordi- ja kultuuriüritustest jne.

Nõukogude patriotism ja internatsionalism

Meie partei kasvatab nõukogude inimesi patriotismi, nõukogude rahvusliku uhkuse ja oma isamaa armastuse vaimus.

Kasutades kõiki ideoloogilise töö vahendeid, arendab partei nõukogude inimestes uhkustunnet oma kodumaa edusammude üle, tema kangelasliku mineviku, kauni tänapäeva ja veelgi ülevama tuleviku üle. Nõukogude inimesed võivad täiesti põhjendatult uhkust tunda selle üle, et just nemad esimestena kukutasid ekspluataatorite võimu, saavutasid sotsialismi täieliku ning lõpliku võidu, nüüd aga rajavad esimestena teed helgesse kommunistlikku tulevikku. Partei kasvatab nõukogude inimestes uhkustunnet oma vaprate esivanemate sõjaliste kangelastegude üle, oma kuulsusrikaste võitude üle kodusõjas ja Suures Isamaasõjas, oma rikkaliku materiaalse ja vaimse kultuuri, oma kaunite linnade, hiiglaslike tehaste, kosmiliste sputnikute ja rakettide, oma kirjanduse ja kunsti üle.

Patriotismi kasvatamisel on eriti tähtis tutvustada töötajaid meie kodumaa ja Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalooga, selgitada Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ajaloolist tähtsust, sotsialismi täielikku ning lõplikku võitu NSV Liidus, partei ja rahva tänapäeva võitlust kommunismi võidu eest meie maal, tundma õppida väljapaistvate inimeste ning esmajärjekorras meie partei ja Nõukogude riigi rajaja V. I. Lenini elu ja tegevust.

Nõukogude patriotism aitab meie maa töötajaid lahingus ja töös, innustab neid uutele kangelastegudele, on võimsaks liikumapanevaks jõuks kommunismi ehitamisel.

Meil tuleb võidelda kosmopolitismi igandite, kõige välismaise ees kummardamise igandite vastu. Need igandid avalduvad tänapäeva tingimustes niisugustes faktides, nagu rahvusliku uhkuse tunde kaotamine, kodanliku kultuuri pime matkimine, kodanliku maitse ja moodide huupi ülevõtmine jne. Need halvad igandid on pärit vanalt tsaariaegselt Venemaalt, kelle valitsevad klassid, olles majanduslikult sõltuvad imperialistlikest suurriikidest, püüdsid ko-

danlikule Läänele meele järele olla, ning et rahvast revolutsioonilisest võitlusest kõrvale juhtida, katsusid töötavatele hulkadele sugereerida mõtet nende mahajäämusest ja mittetäisväärtuslikkusest.

Samal ajal tuleb otsustavalt välja astuda nende vastu, kes halvustavalt suhtuvad teiste rahvaste saavutustesse, kõrgilt alahindavad välismaa teaduse- ja tehnika-alaseid avastusi ja saavutusi. Upsakusel, rahvuslikul uhkeldamisel ja mütsiga pildumisel ei ole mingit ühist nõukogude patriotismiga, need on nõukogude inimeste kommunistlikule moraalile võõrad. Tuleb austada ja tundma õppida kõike head ja eesrindlikku nii meie maal kui ka välismaal.

Kogu meie maa elulaad kasvatab nõukogude inimesi proletaarse internatsionalismi ja kõigi maade töötajatega vennaliku solidaarsuse vaimus ning vihkamise vaimus nende rõhujate vastu. Nõukogude inimene peab hästi aru saama oma internatsionaalsest kohustusest teiste maade töötajate ees, väsimatult arendama ja tugevdama Nõukogude riiki, edukalt ehitama kommunismi meie maal ning seega kaasa aitama rahu, demokraatia ja sotsialismi jõudude kasvule kogu maailmas.

Partei kasvatab töötajaid kõigi rahvuste ja rasside võrdõiguslikkuse vaimus, rahvaste sõpruse vaimus. Kõigi Nõukogude Liidu rahvaste kasvav ja tugevnev sõprus on meie maa edasise tugevnemise, iga sotsialistliku rahvuse edasiste edusammude ja õitsengu tagatiseks.

Sotsialistlik internatsionalism ei sobi kokku kodanliku natsionalismi iganditega, ei sobi kokku katsetega vastandada «kohalike huvide» väära mõistmist üldistele huvidele nõukogude rahva võitluses kommunismi eest. Igasuguse natsionalismi avaldumine võib tõsiselt kahjustada meie paljurahvuselist riiki ning rahvusvahelise kommunistliku ja demokraatliku liikumise ja rahvusliku vabadusliikumise suurt üritust.

Sotsialistliku ühiselu reeglitest kinnipidamine

Kommunistliku moraali tähtsaks jooneks on sotsialistliku ühiselu reeglitest vabatahtlik ja teadlik kinnipidamine, leppimatu suhtumine avaliku korra rikkujatesse.

Mõnelpool ollakse veel arvamisel, et inimese käitumine väljaspool tootmistööd, väljaspool teenistuskohuste täitmist on tema enda isiklik asi, mis mingil määral ei puuduta kogu ühiskonna huve. See seisukoht on ekslik. On arusaadav, et kui inimene, kes end küll tootmistöös heast küljest näitab, rikub sotsialistliku ühiselu reegleid, käitub igapäevases elus vääritult, siis puudutab see otseselt ühiskonna huve.

Mõned inimesed näiteks peavad perekonnaelu täielikult isiklikuks asjaks, kuhu üldsusel ei olevat lubatud vahele segada. Kuid samal ajal aga tekitab inimese ebaõige suhtumine perekonnasse ühiskonna huvidele suurt kahju. Perekond on ju ühiskonna alg-

rakk. Inimese ebaõige suhtumine perekonnasse avaldab kahjulikku mõju laste kasvatamisele, vähendab teiste perekonnaliikmete tööalast ja ühiskondlikku aktiivsust, annab halba eeskuju ja mõjub negatiivselt teistele ümberkaudsetele, eriti noortele.

Sedasama võib öelda ka niisuguste amoraalsete nähtuste kohta, nagu joomine, jõhker käitumine, tülinorimine, pugemine, silmakirjatsemine, upsakus, lodevad elukombed jne. Esimesel pilgul näib, et need ei riiva kogu ühiskonna huve. Kuid sellised käitumisjooned takistavad kommunismi ülesehitamist ja seega puudutavad ühiskondlikke huve, need on kõlvatud ega sobi nõukogude inimesele. Nõukogude inimesed ei või ega tohi leppida nende nähtustega. Enamikul juhtudel just joomisest, sellest, et ei peeta lugu seltsimeestest, naisest ja perekonnast, algabki tee kuritegevusele.

Kuid leppimatu suhtumine amoraalsetesse tegudesse ei tähenda ainult nende hukkamõistmist. Nõukogude inimesed peavad väljendama leppimatust nende pahede vastu, järjekindlalt võitlema nende väljajuurimise eest, selle eest, et kõik kodanikud peaksid kinni sotsialistliku ühiselu ja avaliku korra nõuetest. Nõukogude avalikkus võib aktiivselt mõjutada nii tootmisalaseid kui ka igapäevase elu ja moraalset laadi küsimusi. Rahvamiilitsa, seltsimehelike kohtute ja teiste taoliste vabatahtlike organite kaudu võtab nõukogude avalikkus järk-järgult endale avaliku korra kindlustamise asustatud punktides, jälgib selle järele, et kaitstaks kõigi kodanike õigusi ja huve, peetaks kinni sotsialistliku ühiselu reeglitest.

Võitlus selle eest, et Nõukogude seaduslikkusest ja sotsialistliku ühiselu reeglitest rangelt kinni peetaks, on kõigi ühiskondlike organisatsioonide, kõigi töötajate kollektiivide, meie maa elanikkonna kõige laialdasemate kihtide tähtsaks ülesandeks.

Eespool öeldust nähtub, kui suure tähtsusega on kasvatustöö kommunismi edukal ehitamisel meie maal. Vaatleme nüüd partei ideoloogilise töö tähtsamaid vorme ja vahendeid, kommunistliku kasvatuse põhiteid ja -suundi.

3. Kuidas partei töörahvast kommunistlikult kasvatab?

Marksism-leninism — kasvatustöö ideeline alus

K. Marxi, F. Engelsi ja V. Lenini teostes ning partei kongresside ja partei Keskkomitee pleenumite otsustes on toodud selged ja täpsed juhendid kommunistliku kasvatuse põhiülesannete, suuna ja sisu kohta. Need on parteiorganisatsioonide ideoloogilise töö üksikasjaliseks programmiks. Meie partei on kogunud tohutul hulgal kogemusi töötajate kasvatamisel.

Missugused on parteiorganisatsioonide ideoloogilise töö põhisuunad, vormid ja vahendid?

Rahvahulkade kommunistliku kasvatamise kogu parteitöö ideeliseks aluseks on marksism-leninism. See õpetus on nüüd leidnud tee sadade miljonite inimeste teadvusse, mõtte- ja tundemaailma kõigis maailma osades. Marksismi-leninismi ideede autoriteedi ja külgetõmbejõu kasvu põhjus seisab selles, et nad on läbi teinud aja karmi katsumuse, on tegelikus elus tõendanud oma suurt jõudu ja mõjukust. Marksismi-leninismi ideed on kehastunud uues, kasvavas ja õitselepuhkevas sotsialistlikus maailmas. Marksismi-leninismi võitmatu jõud peitub tema tõelisuses ja õigsuses. See õpetus tõmbab enda nagu soojendava päikese poole kõik progressiivse, mõtleva ja ausa, mis meie planeedil on olemas.

Nõukogude inimestele on marksistlik-leninlik õpetus teed näitavaks tähiseks, ühiskonna kommunistliku ümberkujundamise relvaks. Marksismis-leninismis, partei otsustes kehastuvad tänapäeva eesrindlikud ideed, mis etendavad organiseerivat, mobiliseerivat ja kasvatavat osa. Olles leidnud tee rahvahulkadesse, on marksismi-leninismi ideed muutunud kommunistliku ülesehitustöö võimsaks liikumapanevaks jõuks. Igale töölisele, kolhoosnikule ja haritlasele on marksistlik-leninlik õpetus, partei otsused ja juhendid selleks jõuallikaks, mis veenavad teda meie suure ürituse õigsuses.

Mida põhjalikumalt omandavad töötajad marksismi-leninismi ideid, seda paremini saavad nad aru partei poliitikast, näevad meie arengu perspektiive, seda teadlikumalt ja aktiivsemalt võtavad nad osa kommunistlikust ülesehitustööst. Uue ühiskonna moraali aluseks on kommunistlik ideelisus. Mida põhjalikumalt omandavad töötajad marksismi-leninismi ideid, seda kiiremini saavad nad lahti mineviku igandeist, muutuvad väärilisteks kommunistliku ühiskonna liikmeteks. Mida laiemad töörahva hulgad omandavad marksismi-leninismi aluseid, seda kiiremini nad vabanevad religioossetest uskumustest, ebausust jne.

Seepärast kommunistlik kasvatus tähendab eelkõige rahvahulkadele marksistlik-leninliku teooria õpetamist, nende poliitilist valgustamist. Marksistlik-leninliku maailmavaate, kommunistliku ideoloogia omandamine on muutunud nüüd igale nõukogude inimesele eluliselt vajalikuks.

Kommunistliku maailmavaate kujundamine, töötajate marksistlik-leninlik valgustamine on partei ideoloogilise töö kõigi vormide peaeesmärgiks ja põhiliseks mõtteks. Seda ülesannet lahendavad nii mitmesugused poliitõppuse vormid (ringid, seminarid, marksismi-leninismi õhtuülikoolid) kui ka ajakirjandus, raadio, televisioon, kino, massiline poliittöö, kirjandus ja kunst.

V. I. Lenin õpetas, et kommunistlik kasvatus on vaid siis edukas, kui see tugineb inimeste põhjalikele ja igakülgsetele teadmistele ja kõrgele kultuurile.

«Kommunistiks võib saada ainult siis,» ütles Vladimir Iljitš,

«kui rikastad oma mälu kõigi vaimsete varadega, mis inimkond on loonud.»[1]

Seepärast on marksistlik-leninliku maailmavaate kujundamise tähtsamaks lõiguks kesk- ja kõrgem kool, samuti mitmesugused kursused ja ringid ning teised üldharidusliku, tehnilise ja humanitaarse õpetuse vormid. Just siin esmajärjekorras kujundatakse teaduse aluste omandamise protsessis, füüsika, matemaatika, keemia, bioloogia, kirjanduse, ajaloo jne. õppimise protsessis marksistlik-leninlikku maailmavaadet, kasvatatakse kommunistlikku ideelisust.

Koolil on suur osatähtsus sirguva põlvkonna kommunistlikul kasvatamisel. Nõukogude kool on ette valmistanud kümneid miljoneid haritud ja teadlikke uue ühiskonna ehitajaid, on aidanud kasvatada inseneride, tehnikute, agronoomide, kooliõpetajate, arstide ja teiste spetsialistide kvalifitseeritud kaadrit. Käesoleval ajal viiakse meie maal ellu rahvahariduse süsteemi edasise täiustamise abinõusid.

Ülesanne seisab selles, et tugevdada kooli sidet eluga, ühendada õppimist tootmistööga, et kooli polütehniseerida. Nähakse ette abinõusid õpilaste isetegevuse aktiviseerimiseks, kooli komsomoli- ja pioneeriorganisatsiooni osatähtsuse tõstmiseks. Ulatuslikult arendatakse internaatkoolide, lasteaedade ja lastesõimede ehitamist. Tulevikus on kavas luua internaatkoole kõigi koolieelse laste jaoks.

See kõik aitab kaasa sirguva põlvkonna kommunistliku kasvatuse edasiseks parandamiseks.

Kasvatada töötajaid kommunismi eest võitlemise protsessis

Eksib see, kes arvab, et kõigi kommunistliku kasvatuse keerukate ja mitmekülgsete ülesannete lahendamiseks piisab mõnede teoste ja brošüüride läbilugemisest, et selleks on küllalt, kui marksismi-leninismi põhiteesid ja -järeldused pähe õppida. Niisugune raamatulik, elust ja praktikast lahtirebitud kommunismi tundmine kaotab igasuguse mõtte ega maksa mitte midagi. Seepärast näeb partei oma ülesannet selles, et muuta marksistlik-leninlik teooria praktilise töö juhendiks, siduda kommunistlik kasvatus rahvahulkade praktilise võitlusega kommunismi ehitamise eest. Kasvatamine peab olema tihedalt seotud eluga, tootmisega, rahvahulkade praktilise tegevusega.

V. I. Lenin õpetas, et ainult töö kaudu võib saada tõeliseks kommunistiks. Töölisklassi, kolhoositalurahva ja nõukogude intelligentsi ennastsalgav töö, praktika on kommunistliku kasvatuse võimas vahend. Kasvatamine tööprotsessis, kommunismi eest võitlemise käigus, rahvahulkade loova initsiatiivi ja isetegevuse igakülgne toetamine on tänapäeva tingimustes partei

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 31. kd., lk. 256.

ideoloogilise töö peasuunaks. «Me oleme,» ütles N. S. Hruštšov XXI kongressil, «mitte üksnes teoreetiliselt, vaid ka suurte elukogemuste varal ära õppinud teadusliku kommunismi sügava tõe, et inimeste elutingimuste ja tõekspidamiste muutumises etendab otsustavat osa revolutsiooniline praktika.»

Mida tähendab kommunistlik kasvatus kommunismi eest võitlemise protsessis? See tähendab korraldada kogu ideoloogiline töö otstarbekalt, viia kommunismi-ideed rahvahulkade teadvusse mitte üldiste üleskutsete vormis, vaid lihtsale inimesele arusaadavate konkreetsete ja kindlate ülesannete näol, organiseerida ja suunata iga kollektiivi, kõigi töötajate jõupingutused nende ülesannete edukale täitmisele. On vaja taotleda, et nõukogude inimene saaks aru oma igapäevase töö ühiskondlikust ja ajaloolisest mõttest, oskaks seda siduda üldrahvaliku võitlusega kommunismi eest, tunneks end sellest võitlusest aktiivse osavõtjana.

Iga samm hariduse omandamisel, õppe- ja kasvatustöös peab olema tihedasti seotud eluga, osavõtuga tootmistööst. Seepärast on partei poolt läbiviidaval õppe- ja tootmistöö ühendamisel koolides nii praktiline kui ka ideelis-kasvatuslik tähtsus. See aitab kasvatada uue ühiskonna oskuslikke, ideeliselt veendunud ja karastatud ehitajaid.

Kommunistlik kasvatus kommunismi eest võitlemise protsessis tähendab kasutada tööõhkkonda nõukogude inimestele kommunistliku moraali üllate ja õilsate joonte, kollektivismi, vastastikuse abistamise ja organiseerituse harjumuse, ühiskondliku kohustuse ja teiste inimeste ees vastutustunde kasvatamiseks.

Ideoloogilise töö tähtsaim ülesanne seisab selles, et märgata ja õigeaegselt toetada selle uue võrseid, mis tekib meie elus, laialdasemalt kasutada kommunistliku ülesehitustöö fakte töötajate kasvatamiseks. Nõukogude sotsialistliku elu kool on parimaks kommunistliku kasvatuse kooliks.

Üldsuse osatähtsus kasvatustöös

Üheks partei ideoloogilise töö tähtsamaks suunaks tänapäeva tingimustes on avalikkuse jõudude üha aktiivsem kaasatõmbamine, mitmesuguste ühiskondliku omavalitsuse vormide laialdane kasutamine töötajate kommunistlikuks kasvatamiseks. Avalikkuse mõju ja arvamus on kindlaks kommunistliku kasvatuse vahendiks. Tee vääratustele ja kuritegevusele algab tavaliselt sellest, et inimene väljub kollektiivi mõju alt. Rohkearvulised faktid tõendavad, et inimene, kes on korda saatnud ühe või teise eksimuse, peab tavaliselt paremaks seda, et teda karistataks administratiivses liinis, kui et tema asja arutataks töö- või õppekaaslaste koosolekul. Ühiskondlikul mõjutamisel on suur kasvatuslik tähtsus.

Viimasel ajal on esinenud rohkesti juhtumeid, kus ettevõtete või kolhooside kollektiivid võtavad endale vastutuse oma kollektiivi liikmete ümberkasvatamise eest, kes on sooritanud küll väiksemaid, kuid siiski kriminaalkoodeksi mõjusfääri kuuluvaid kuri-

tegusid (väike vargus, huligaanitsemine jne.). Seal, kus kollektiiv sellest ei keeldu, vaid võtab julgesti endale vastutuse inimese ümberkasvatamise eest, kus kollektiiv avaldab suurt nõudlikkust ja rangust enda käendusele võetud inimeste eest, seal tavaliselt mingit kuritegu ega eksimust enam kunagi ei sooritata.

Seepärast pühendab meie partei suurt tähelepanu avalikkuse jõudude kommunistlikule kasvatustööle kaasatõmbamiseks. Partei soodustab igati niisuguste avalikkuse vabatahtlike organite arendamist nagu seltsimehelikud kohtud. Need kohtud on kutsutud peamiselt taotlema seda, et igasuguseid eksimusi ära hoida, õigeaegselt mõjustada halbade kalduvustega inimesi, et vältida avaliku korra ja sotsialistliku ühiselu reeglite rikkumist.

Kuritegusid või eksimusi korda saatnud inimeste ühiskondlik mõjutamine ei tähenda sugugi heatahtlikku suhtumist õiguserikkujaisse ega neile järeleandmist. Vastupidi, selle eesmärgiks on tugevdada võitlust kuritegevuse vastu, suurendada kollektiivi mõju selleks, et ümber kasvatada ja õigele teele juhtida üksikuid ühiskonna liikmeid, kes on esmakordselt rikkunud Nõukogude seadust, kuid võivad seltsimeeste mõjutamisel ja nende silmade all oma süü ausa töö ja eeskujuliku käitumisega lunastada.

Meie maal tõmmatakse avalikkust üha ulatuslikumalt kaasa ka laste kasvatustööle koolis ja väljaspool kooli, massilisele kultuuritööle, kehakultuuri- ja sporditööle jne.

Suurepäraseks kommunistliku kasvatuse kooliks on mitmesugused ühiskondliku omavalitsuse organid. Tõmmates töötajaid osa võtma ühiskondliku omavalitsuse organite tööst, kasvatab partei neis seega vastutustunnet ühiskondlike huvide eest, meie maa saatuse eest, arendab neis niisuguseid tähtsaid kommunistliku moraali jooni, nagu isetegevus, initsiatiiv, kollektivism, kohusetunne jne.

Ideoloogilise töö põhivormid

Partei käsutuses on mitmesugused ideoloogilise töö vormid. See vormide mitmekesisus on seletatav nii kasvatusvahendite rohkusega kui ka sellega, et ideoloogilises töös on vaja arvestada meie maa elanikkonna mitmesuguste kihtide haridusalaseid, vanuse, rahvuslikke, kutsealaseid ja teisi erinevusi.

Ideoloogilise töö tähtsamaks lõiguks on partei ja riigi kaadri, kommunistide ja kõigi töötajate poliitharidustöö süsteem. Parteiorganisatsioonides on olemas mitmesugused poliitõppuse vormid: poliitkoolid, ringid, majanduskoolid, marksismi-leninismi ülikoolid. Paljud töötajad õpivad marksismi-leninismi teooriat iseseisvalt. Nende abistamiseks organiseeritakse teoreetilisi seminare, konsultatsioone, loenguid ja teoreetilisi konverentse.

Poliitharidustöö algastmeks on poliitkoolid, kus õpitakse poliitiliste teadmiste aluseid. Tähtis koht poliitharidustöö süsteemis on partei ajaloo, samuti sotsialismi poliitilise ökonoomia ja konkreetse ökonoomika küsimuste ringidel ja seminaridel. Paljud kom-

munistid ja parteitud õpivad nii ringides ja seminarides kui ka individuaalse plaani järgi marksismi-leninismi aluseid, marksistlik-leninliku filosoofia, poliitilise ökonoomia, jooksva poliitika, rahvusvahelise olukorra ning ülemaailmse kommunistliku ja demokraatliku liikumise ja rahvusliku vabadusliikumise ajaloo küsimusi, samuti esteetika, ateismi, kommunistliku kasvatuse ja teisi küsimusi. Poliitilist õppust noortele organiseerivad komsomoliorganisatsioonid, kes loovad oma mitmekülgse poliitharidustöö süsteemi.

Töö põhisisuks poliitharidustöö süsteemis on marksismi-leninismi klassikute teoste, NLKP ajaloo ja teooria, partei XXI kongressi ja NLKP Keskkomitee pleenumite poolt esiletõstetud teoreetiliste probleemide ja praktiliste ülesannete tundmaõppimine, töötajate mobiliseerimine NSV Liidu rahvamajanduse arendamise seitsme aasta plaani edukale täitmisele ja ületamisele ning partei poolt väljatöötatud meie maa kommunistliku ülesehitustöö programmi elluviimisele.

Suur tähtsus partei ideoloogilises töös on *loengulisel propagandal*. Parteikomiteede juures on spetsiaalsed lektorite grupid, mis koosnevad peamiselt parteiaktivistidest. Parteikomiteede lektorid esinevad regulaarselt töötajaile loengutega NLKP ajaloo ja teooria alalt, rahvusvahelise olukorra, ülemaailmse kommunistliku liikumise ajaloo, ateismi ja teistes küsimustes. Suurt loengulist propagandat teostab ühiskondlik organisatsioon — Üleliiduline Poliitiliste ja Teadusalaste Teadmiste Levitamise Ühing. ÜLKNÜ komiteede juures luuakse samuti lektorite grupid, kes organiseerivad loengulist propagandat noorsoo hulgas.

Partei ideoloogilise töö tugevaks relvaks on *ajakirjandus*. Meie maal ilmuvad tuhanded ajalehed ja ajakirjad, massilistes tiraažides antakse välja mitmesugust poliitilist ja ilukirjandust. Nõukogude võimu aastail on meil välja antud 86-s NSV Liidu rahvaste ja 38-s välismaa rahvaste keeles rohkem kui kakskümmend miljardit raamatut. *Väljaantavate raamatute tiraaži ja nimetuste arvu poolest on meie maa esikohal maailmas*. Partei hoolitseb pidevalt ajakirjanduse ideelise taseme, populaarsuse, arusaadavuse ja mõju tõstmise eest.

Kommunistliku kasvatuse tähtsaks vormiks on *massiline agitatsioonitöö*. Iga partei-algorganisatsiooni juures luuakse agitkollektiiv. Igas asustatud punktis, linnades aga igas suuremas elamutemassiivis, samuti ettevõtetes, ehitustel ja tsehhides avatakse agitpunktid. Partei rajooni-, oblasti- ja kraikomiteede ning liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteede juures organiseeritakse lektorite grupid. Massilise agitatsioonitöö põhivormideks on: agitaatori vestlus, poliitiline ettekanne, seinalehed, miitingud, küsimuste ja vastuste õhtud jne.

Agitatsioonitöö põhiülesanded, -vormid ja -meetodid tänapäeva tingimustes on kindlaks määratud NLKP Keskkomitee otsu-

sega «Massilise poliittöö olukorrast Stalini oblasti töötajate hulgas ja selle parandamise abinõudest», mis võeti vastu 1959. aastal. Selles otsuses öeldakse, et massilise poliittöö põhiülesanne seisab selles, et põhjalikult selgitada nõukogude rahva suurte võitude tähtsust, mis tähistavad partei leninliku joone võidukäiku, avada kommunistliku ülesehitustöö avarad perspektiivid, innustada töötajaid NLKP XXI kongressi ajalooliste otsuste edukale elluviimisele.

Suur kasvatuslik tähtsus on massilisel kultuuritööl, nagu kunstiline isetegevus, kirjandusõhtud, kultuuriülikoolid, lugejate konverentsid, laulupeod, rahvapeod jne. Meie maal on olemas arenenud kultuurikollete võrk: lugemistoad, klubid, raamatukogud, kultuurimajad ja -paleed, kultuuri- ja puhkepargid jne.

Massilisteks, oma mõjuga peaaegu kogu meie maa elanikkonda haaravaiks ideoloogilise töö vahendeiks on raadio ja televisioon.

Tähtsal kohal töötajate kommunistlikul kasvatamisel on kino, teater, kirjandus ja kunst. Partei võitleb sihikindlalt kirjandus- ja kunstiteoste kunstivormide kõrge ideelisuse ja täiustamise eest, nende osatähtsuse tugevdamise eest kommunismi ehitajate kasvatamisel.

Kommunistliku kasvatuse ülesannete eduka lahendamise tingimused

Meie parteil ja kohalikel parteiorganisatsioonidel on nüüd eriti soodsad tingimused rahvahulkade kommunistliku kasvatamise ülesannete edukaks lahendamiseks.

Kommunistlik Partei ja nõukogude rahvas on relvastatud kõige eesrindlikuma, ainukese teadusliku maailmavaatega — marksismi-leninismiga. Suurt positiivset mõju kogu partei ideoloogilisele tööle on osutanud ja osutab K. Marxi ja F. Engelsi teostekogu ja V. Lenini täieliku teostekogu uute väljaannete trükist ilmumine, marksismi-leninismi klassikute üksikute teoste ja teostekogumike massilistes tiraažides väljaandmine, uute õpikute ja raamatute ilmumine NLKP ajaloo, marksistlik-leninliku filosoofia, poliitilise ökonoomia, marksismi-leninismi aluste alal jt.

Seitsme aasta plaanis kavandatud tootlike jõudude tormiline arenemine, sotsialistlike tootmissuhete edasine täiustamine, nõukogude inimeste elatustaseme tõus — see kõik viib ühiskonna vaimse elu ümberkujunemisele, ühiskondliku teadvuse arenemisele. Kuid muutused elutingimustes ei vii iseenesest inimeste teadvuse automaatsele muutumisele. On vajalik suur kasvatustöö.

Pidevalt paranevad elutingimused, tööpäeva lühendamine loovad täiendavaid võimalusi nõukogude inimeste igakülgseks arendamiseks ja kommunistlikuks kasvatamiseks. Meie maa astub oma arengu niisugusesse etappi, kus iga nõukogude inimene tunnetab eriti selgesti sotsialistliku ühiskonna ja riigikorra eeliseid.

Partei poolt juba teostatud ja teostatavad abinõud sotsialistliku demokraatia edasiarendamisel, ühiskondlike organisatsioo-

nide osatähtsuse tõstmisel aitavad kaasa nõukogude inimeste ühiskondliku ja poliitilise aktiivsuse kasvule, mis soodustavalt mõjutab nende teadlikkuse tõusu.

NLKP XXI kongress valgustas põhjalikult meie maa kommunistliku ülesehitustöö põhiprobleeme, samuti sotsialismi maailmasüsteemi arenemise ja rahvusvaheliste suhete tähtsaid küsimusi. Kongress näitas teooriale loovalt lähenemise eeskuju, andis väljapaistva panuse marksismi-leninismi varasalve. Kongress rikastas ja aktiviseeris meie maa ideelist elu, tõstis töötajate ideelis-poliitilisi nõudeid, lõi kõik tingimused rahvahulkade kommunistliku kasvatustöö edasiseks parandamiseks.

Partei kongress õpetab kirglikult kaitsma Marxi ja Lenini õpetust, leppimatult suhtuma tema printsiipide moonutamisse. Kongressi poolt väljatöötatud suurte tööde plaan annab purustava hoobi kodanlikule ideoloogiale ja revisionismile. Meie maa poolt tehtud suurepärased edusammud ja veel grandioossemad perspektiivid on sotsialismi eeliste kujukaks demonstratsiooniks, kodanliku ideoloogia põhjendamatuse kõige veenvamaks tõendiks.

Kongress andis täpse ja ammendava vastuse partei ideoloogilise töö põhiülesannete, eesmärkide ja sisu küsimustele tänapäeva tingimustes. Need kongressi juhendid avavad laialdased perspektiivid ja loovad kindla aluse ideoloogilise töö uueks tähelepanuväärseks tõusuks meie maal.

LÜHIKOKKUVÕTE

Kommunistlik kasvatamine on kommunistliku ühiskonna teadlike ja igakülgselt arenenud inimeste kujundamine. Kommunistlike vaadete ja käitumisnormide kindlustumine toimub võitluses kapitalismi igandite vastu nõukogude inimeste teadvuses.

Tänapäeva tingimustes, mil meie kodumaa on astunud oma ajaloolise arenemise kvalitatiivselt uude epohhi — kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ehitamise perioodi, omandab partei ideoloogiline töö, töötajate kommunistlik kasvatamine, eriti olulise ja esmajärgulise tähtsuse.

Ideoloogilise töö nihutamine partei ja rahva poolt kommunismi eest peetava võitluse eesliinile on igati põhjendatud, see tuleneb kommunistliku ülesehitustöö põhinõuetest, nõukogude inimeste elulistest huvidest. Mida kõrgem on töötajate teadlikkus, seda kiiremini ehitatakse meie maal üles kommunism. Sedamööda, kuidas me läheneme kommunismile, hakatakse nõukogude ühiskonna elu ikka suuremal määral reguleerima töötajate teadliku suhtumisega oma ühiskondlikku kohustusse. Tänapäeva tingimustes, mil kommunism on muutunud miljonite nõukogude inimeste igapäevase praktika küsimuseks, omandab kommunistliku tuleviku

inimese kasvatamise ülesanne eriti suure tähtsuse. Meil on tulnud ja tuleb veel pikemat aega võidelda kodanliku ideoloogia vastu.

Kogu partei ideoloogilise töö põhiliseks eesmärgiks on ideeliselt veendunud, aktiivsete ja kindlate kommunismi eest võitlejate kasvatamine. Partei kasvatab meie maa töötajaid marksismi-leninismi, kommunistliku moraali vaimus.

Tähtsamad jooned, mida Kommunistlik Partei nõukogude inimestes kasvatab, on järgmised: kommunistlik töössesuhtumine, hoolikas suhtumine sotsialistlikku omandisse, kollektivism ja seltsimehelik vastastikune abistamine, nõukogude patriotism ja internatsionalism, ühiselu reeglitest vabatahtlik kinnipidamine ja sallimatus avaliku korra rikkujate vastu.

Kogu partei kasvatustöö ideeliseks aluseks on marksism-leninism. Kasvatamine tööprotsessis, kommunismi eest võitlemise käigus on partei ideoloogilise töö peamine ning end praktikas täielikult õigustanud suund tänapäeva tingimustes. Partei tõmbab ikka aktiivsemalt kasvatustööle kaasa avalikkuse jõude, kasutab töötajate kommunistliku kasvatuse eesmärgil laialdaselt mitmesuguseid ühiskondliku omavalitsuse vorme. Partei käsutuses on mitmesugused ideoloogilise töö vormid ja vahendid.

Nüüd on meil eriti soodsad tingimused selleks, et edukalt lahendada rahvahulkade kommunistliku kasvatuse ülesandeid. Olles relvastatud XXI kongressi otsustega, tagab meie partei ideoloogilise töö edasise tõusu meie maal.

ÜHEKSAS PEATÜKK

SOTSIALISMI MAAILMASÜSTEEM

1. Sotsialismi väljakasvamine ühe maa raamidest

Muudatused rahvusvahelisel areenil

Teise maailmasõja tagajärjel toimusid rahvusvahelisel areenil põhjalikud muudatused. Eelkõige muutus jõudude vahekord kahe süsteemi — sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi vahel sotsialistliku süsteemi kasuks.

Kogu maailma imperialistid panid oma lootused sellele, et hitlerlikul Saksamaal ja imperialistlikul Jaapanil õnnestub hävitada või vähemalt nõrgestada suurt sotsialismimaad — Nõukogude Liitu, samuti maha suruda rahvusvahelist töölis- ja demokraatlikku liikumist. Kuid tänu nõukogude rahva suurele võidule, mille ta saavutas fašismijõudude üle, ei läinud sotsialismi vaenlaste arvestused täide.

Vaatamata suurtele kaotustele ja purustustele, mida meie maale tekitas vaenulik kallaletung, väljus Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit sõjast tugevana ja võimsana. Maailma esimese sotsialismimaa autoriteet ja mõju rahvusvahelisel areenil on piiritult kasvanud sellepärast, et Nõukogude Liit etendas fašistliku Saksamaa ja imperialistliku Jaapani purustamisel peamist osa.

Kapitalismil tuli end tublisti koomale tõmmata nii Läänes kui ka Idas.

Millised muutused siis toimusid Euroopas?

Teatavasti pidasid Euroopa rahvad sõja perioodil visa võitlust hitlerliku ülevõimu vastu. Kui Nõukogude armee andis Saksa fašistlikele vägedele purustavaid lööke, kihutas nad oma territooriumilt minema ja asus vabastama Euroopa riike, muutus võitlus veelgi ägedamaks. Rea maade töötajad astusid välja kapitalistide ja mõisnike vastu, kes okupatsiooni ajal tegutsesid tavaliselt hitlerlastega koos. Poola, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria, Albaania ja Jugoslaavia rahvad on revolutsioonilisel teel kukutanud ekspluataatorid ja võtnud võimu enda kätte. Neis maades on kindlustunud rahvademokraatia režiim, mis kujutab endast proletariaadi diktatuuri üht vormi. 1949. aastal loodi Ida-Saksamaal Saksa Demokraatlik Vabariik, mis seadis oma eesmärgiks sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise.

Käesoleval ajal elab Euroopas ligi 600 miljonit inimest. Nendest on üle poole (kaasa arvatud NSV Liidu Euroopa-osa elanikkond) juba kindlalt asunud sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise teele.

Ka Aasias on toimunud suured muutused. Aasia rahvastik koosneb 1,5 miljardist inimesest. See on rohkem kui pool kogu maakera rahvastikust. Sellest elab praegu üle 670 miljoni inimese rahvademokraatiamaades, kes on vabanenud koloniaalsest ja feodaalsest rõhumisest ning ehitavad edukalt sotsialismi.

Suureks ajalooliseks sündmuseks oli hiina rahva võit, kes viis läbi rahvarevolutsiooni, heitis endalt võõramaise ikke, lõi Hiina Rahvavabariigi ja ehitab nüüd sotsialismi.

Palju aastakümneid oli Hiina imperialistlike suurriikide poolkoloniaalses sõltuvuses. Hiina rahvas pidas pika aja kestel kangelaslikku revolutsioonilist võitlust imperialistide ja reaktsioonilise feodaalrežiimi vastu. Kuni 1927. aastani toetas Hiinas arenevat imperialismi- ja feodalismivastast revolutsiooni Guomingdangi partei, kes kujutas endast tol korral töölisklassi, talurahva, linna- ja maa-väikekodanluse ning selle osa kodanluse blokki, kes astus välja välismaise kapitali juurutamise vastu Hiina majandusse. Revolutsioonilise liikumise kasvust hirmutatud kodanlus eesotsas Jiang Jie-shiga teostas 1927. aastal imperialistlike suurriikide toetusel kontrrevolutsioonilise riigipöörde. Haaranud riigivõimu enda kätte, reetis Jiang Jie-shi Guomingdang revolutsiooni ja hakkas hiina töörahva revolutsioonilist liikumist kõige metsikumalt maha suruma.

Hiina töölisklass ja tema eesmine väesalk — Kommunistlik Partei — võtsid kogu vastutuse Hiina revolutsiooni juhtimise eest enda peale. Reas Hiina piirkondades kukutasid töölised ja talupojad, keda juhtisid kommunistid, Guomingdangi reaktsioonilise võimu ja kehtestasid uue, rahvavõimu. Lahingutes Guomingdangi vägede vastu karastus Hiina Rahvavabastusarmee, mille asutasid ja mida juhtisid kommunistid.

Kui Jaapani röövvallutajad Hiinasse tungisid, asus Rahvavabastusarmee võitlusse röövvallutajate vastu. Rahvavabastusarmee ja Hiina partisanid vabastasid suure osa Hiinast. Kuid varsti pärast Jaapani lüüasaamist Teises maailmasõjas alustas komintanglik valitsus kuritegelikku sõda hiina rahva vastu. 1946. aasta keskpaiku paiskasid komintanglased Rahvavabastusarmee vastu rohkem kui neljamiljonilise armee. Guomingdangi vägede käsutuses oli ameerika moodsaim relvastus, laskemoon ja hulk välismaisi nõuandjaid ning instruktoreid. Guomingdangi ladvik sai Ameerika Ühendriikidelt sõjapidamiseks 6 miljardit dollarit. Kuid siiski nurjusid imperialistide plaanid Hiinas.

Hiina Rahvavabastusarmee peatas komintanglaste pealetungi ja asus 1947. aasta suvel ise pealetungile. Äge võitlus kestis kolm aastat. Rahvavabastusarmee lõi otsustavalt puruks vaenulikud jõugud, purustas täielikult Jiang Jie-shi Guomingdangi armee kogu

tema ameerika tehnikaga. Guomingdangi vägede riismed põgenesid Taivani saarele ja varjavad end seal Ameerika sõjalaevastiku kaitse all.

Hiina rahvahulgad saavutasid tööliskiassi ja tema võitlusavangardi — Hiina Kommunistliku Partei juhtimisel 1949. aastal rahvarevolutsiooni võidu, kukutasid reaktsioonilise Guomingdangi korra. Tehti lõpp rahvusliku reetmise, feodaalse rõhumise ja koloniaalse ekspluateerimise režiimile. Võtnud võimu enda kätte, ajas hiina rahvas nurja ameerika imperialistide röövellikud plaanid, kes unistasid sellest, kuidas muuta Hiina oma asumaaks ja uue vallutussõja baasiks.

Hiina rahva laialdasi hulki esindav Hiina Rahva Poliitilise Konsultatiivnõukogu istungjärk kuulutas 1. oktoobril 1949 pidulikult Hiina Rahvavabariigi looduks ning kujundas Keskrahvavalitsuse, kelle eesotsas seisab hiina rahva kuulsusrikas poeg, Hiina Kommunistliku Partei kogenud juht Mao Ze-dong.

Hiina rahva rohkem kui sada aastat kestnud võitlust oma vabaduse ja sõltumatuse eest kroonis täielik võit. See ajalooline võit sai võimalikuks tänu hiina rahva kangelaslikule võitlusele oma vabanemise eest, tänu Nõukogude Liidu suurtele edusammudele ja demokraatlike jõudude kasvule kogu maailmas. Mao Ze-dong ütles, et ilma Nõukogude Liidu olemasoluta, võiduta fašismivastases Teises maailmasõjas, jaapani imperialismi purustamiseta, rahvademokraatiamaade tekkimiseta Euroopas oleks Hiina rahvarevolutsiooni võit olnud võimatu.

Hiina Rahvavabariigi moodustamine tähistas Hiina revolutsiooni üleminekut kodanlik-demokraatlikult etapilt sotsialistlikule etapile, teiste sõnadega, astumist kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodi.

Hiina Rahvavabariik on rahvademokraatlik riik, mida juhib tööliskiass ja mis on rajatud tööliste ning talupoegade liidule. Kogu võim Hiina Rahvavabariigis kuulub rahvale Hiina Ülemaalise Rahvaesindajate Kogu ja kohalike rahvaesindajate kogude näol. Hiina Rahvavabariigi loomise eest peetava kangelasliku võitluse käigus moodustati Hiinas demokraatlikest klassidest, demokraatlikest parteidest ja rühmadest ning rahvaorganisatsioonidest ulatuslik Rahva Demokraatlik Ühisrinne, keda juhib Hiina Kommunistlik Partei. Rahva Demokraatlik Ühisrinne etendab tähtsat osa hiina rahva ühteliitmisel, tema mobiliseerimisel võitlusse Hiina sise- ning välisvaenlaste vastu, sotsialistliku ülesehitustöö ülesannete täitmise eest.

Pärast jaapani röövvallutajate väljakihutamist Koreast viidi sel maal läbi demokraatlikud ümberkorraldused. 1948. aasta septembris kuulutas vabalt valitud Korea Kõrgem Rahvakogu Korea Rahvademokraatlikuks Vabariigiks ja võttis vastu vabariigi konstitutsiooni.

Suured muutused on toimunud ka Vietnamis. Kuni Teise maailmasõjani oli Vietnam Prantsuse asumaa, sõja ajal aga valluta-

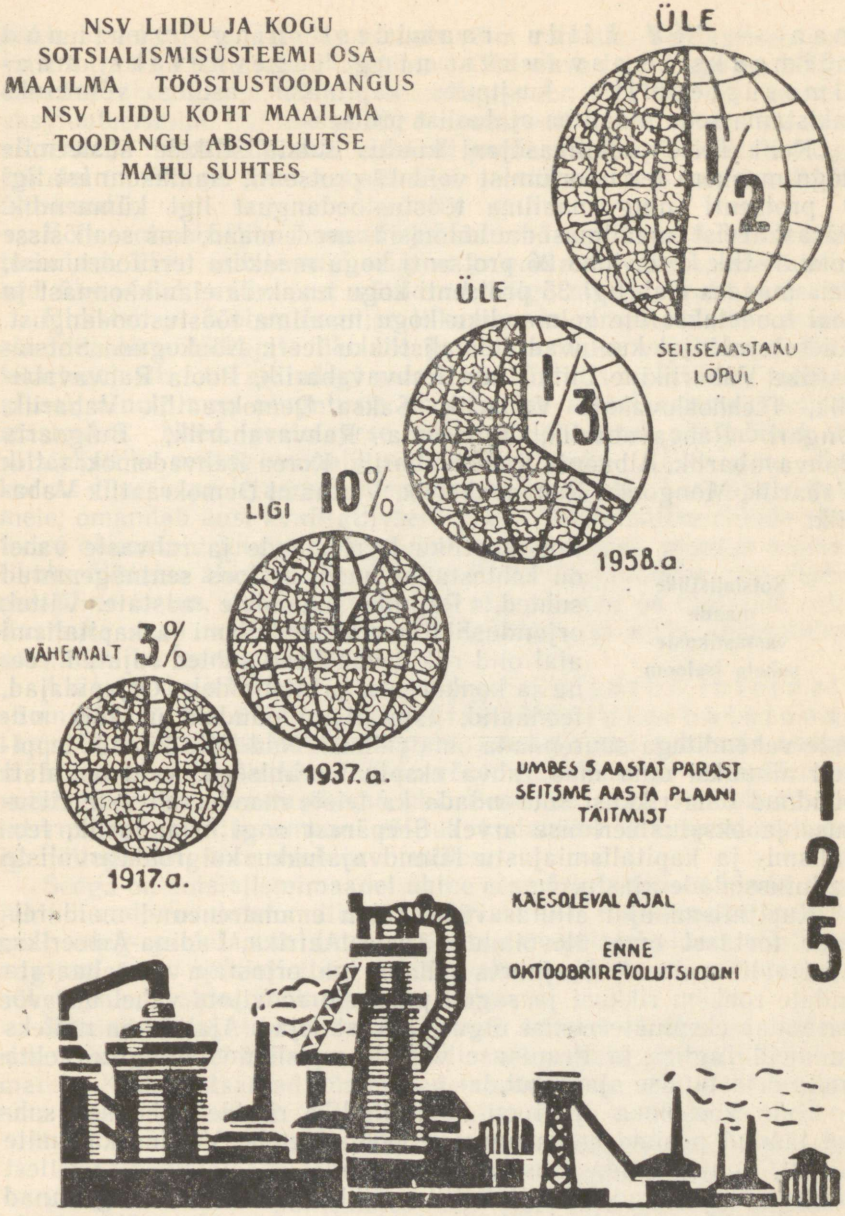

sid selle maa jaapanlased. Vietnami patriootid võitlesid ennastsalgavalt jaapani röövvallutajate vastu ja pärast nende väljakihutamist 1945. aasta lõpul moodustasid demokraatliku vabariigi.

Seega, Teise maailmasõja tähtsaimaks tulemuseks on see, et sotsialism on väljunud ühe

maa — NSV Liidu raamidest ning muutunud võimsaks, kasvavaks ning tugevnevaks maailmasüsteemiks, kusjuures kapitalism osutus võimetuks takistama seda maailma-ajaloolist protsessi.

Kuni Teise maailmasõjani kuulus sotsialistlikule süsteemile kogu maakera territooriumist vaid 17 protsenti, elanikkonnast ligi 9 protsenti ning maailma tööstustoodangust ligi kümnendik. Pärast Teist maailmasõda hõlmasid need maad, kus seati sisse sotsialistlik kord, juba 26 protsenti kogu maakera territooriumist; neis maades elab ligi 35 protsenti kogu maakera elanikkonnast ja seal toodetakse üle kolmandiku kogu maailma tööstustoodangust. Käesoleval ajal kuuluvad sotsialistlikku leeri: Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, Hiina Rahvavabariik, Poola Rahvavabariik, Tšehhoslovakkia Vabariik, Saksa Demokraatlik Vabariik, Ungari Rahvavabariik, Rumeenia Rahvavabariik, Bulgaaria Rahvavabariik, Albaania Rahvavabariik, Korea Rahvademokraatlik Vabariik, Mongoolia Rahvavabariik, Vietnami Demokraatlik Vabariik.

Sotsialistlike maade vastastikuste suhete iseloom

Sotsialistliku leeri maade ja rahvaste vahel on kehtestatud uued, ajaloos seninägematud suhted. Paljude tuhandete aastate vältel, orjandusliku korra, feodalismi ja kapitalismi ajal olid riikidevahelised suhted rajatud vaenu ja konkurentsi printsiipidele. Orjapidajad, feodaalid, kapitalistid püüdsid ükskõik milliste vahenditega suurendada oma rikkusi. Nad pole kunagi leppinud ainuüksi oma maa rahva ekspluateerimisega, vaid on alati püüdnud oma rikkusi suurendada ka teiste maade rahvaste riisumise ja ekspluateerimise arvel. Seepärast ongi orjanduslik, feodalismi- ja kapitalismiajastu läinud ajalukku kui rohkearvuliste vallutussõdade ajastu.

Kapitalismi ajal allutas väike rühm enamarenenud maid relvade toetusel oma ülevõimule Aasia, Aafrika, Ladina-Ameerika, Austraalia rahvad. Seejuures püüdis iga orjastaja maa haarata endale rohkem rikkusi ja sageli puhkesid röövijate vahel ühe või teise maa ekspluateerimise õiguse pärast sõjad. Ajaloos on näiteks andmeid Inglise ja Prantsuse vägede metsikute lahingute kohta India orjastamise ajajärgul.

Kuni käesoleva ajani on kapitalistlike riikide vahelised suhted jäänud püsima samasugustele põhimõtetele. Võitlus kasumite pärast, konkurentide laostamine, nõrkade orjastamine — sellest kõigest juhinduvadki kapitalistlike riikide valitsevad ringkonnad oma poliitikas. Kapitalistlikud riigid võivad muidugi ühineda ja sageli ühinevadki oma anastuslike eesmärkide saavutamiseks ühingutesse ja blokkidesse. Kuid neis ühinguis ei vaibu kapitalistlike riikide vaheline võitlus. Kapitalistliku maailma hundiseadus säilitab ka siin oma elujõu.

On selge, et sotsialistlike maade suhted on rajatud teistele

põhimõtetele. Neis maades kuulub võim rahvale. See kaitseb paljude miljonite töötajate elulisi huve. Töörahva huvid aga on kõigis maades ühesugused. Nende eesmärgiks on likvideerida inimese ekspluateerimine inimese poolt, et maakeralt kaoks sotsiaalne ebavõrdsus ja rahvaste heaolu pidevalt paraneks. Kõigil sotsialistlikel riikidel on üks ja seesama eesmärk — ehitada üles kommunistlik ühiskond.

Kõik sotsialistlikud maad juhinduvad marksistlik-leninlikust teooriast. Tänu sellele said selgeks ja arusaadavaks ka need suured ülesanded, mille eest võitlevad kõigi maade proletaarlased. Üldistades revolutsioonilise liikumise kogemusi, tõestas marksism-leninism töötajate ühtsuse ja solidaarsuse vajalikkust. Proletariaat võib oma eesmärgi saavutada ainult vastastikuse toetuse alusel, ainult oma pingutuste ühendamise alusel rahvusvahelises mastaabis. Need proletaarse internatsionalismi põhimõtted on sotsialistlike maade vennaliku koostöö aluseks. Kaasaegses olukorras tõuseb proletaarne internatsionalism palju kõrgemale astmele, omandab uusi kvalitatiivseid jooni. Sotsialistlike riikide süsteemi olemasolu juures, kus võimul on töölisklass, muutub võimalikuks üksteise abistamine riiklikus liinis. Majanduslik abi, diplomaatiline toetus, koostöö riigikaitse alal — need on töötajate solidaarsuse uued vormid, mida võib kasutada ja mida kasutatakse sotsialistliku leeri maades.

Antud juhtumil kasvab proletaarne internatsionalism üle sotsialistlikuks internatsionalismiks. Selle iseloomustavateks joonteks on: rahvuste enesemääramine, sotsialistlike riikide võrdõiguslikkus ja suveräänsus, nende ühtsus ja vastastikune abi. Peale selle on sotsialistlikule internatsionalismile omane võitlus kodanliku internatsionalismi igandite kõigis ta avaldusvormides.

Seega on sotsialismimaadel ühine eesmärk ja ühised huvid, nad juhinduvad revolutsioonilisest teooriast — marksismist-leninismist ning proletaarse internatsionalismi printsiipidest. Sellega ongi seletatav sotsialistlike riikide vahel kujunenud vastastikuste suhete uus, ajaloos seninägematu iseloom.

Sotsialistlikus leeris on nii suuri kui ka võrdlemisi väikesi riike. Kuid siin ei ole ega saagi olla nõrgemate allumist tugevamatele. Kõik tähtsamad küsimused lahendatakse siin lähtudes iga maa huvidest üksikult ja kogu sotsialismileeri huvidest tervikuna.

Sotsialistliku maailmasüsteemi põhiline erinevus kapitalistlikust maailmasüsteemist

Sotsialistlik maailmasüsteem erineb põhjalikult kapitalistlikust maailmasüsteemist nii poliitilistes kui ka majanduslikes suhetes. Milles need erinevused seisavad?

Sotsialistlikes maades valitseb tootmisvahendite ühiskondlik omandus. Nõukogude Liidus on saavutatud sotsialismi täielik ja lõplik võit, kõik ekspluataatorlikud klassid on juba ammu likvideeritud. Tšehhoslovakkias, Bulgaarias ja teistes maades on sotsia-

listlikud ümberkujundused lõpule jõudmas. Kõigis rahvademokraatiamaades kasvab pidevalt sotsialism, laieneb ühiskondlik omandus ja aheneb eraomandus. Pole enam kaugel see aeg, millal kõigis rahvademokraatiamaades likvideeritakse lõplikult ekspluataatorlike klasside jäänused.

Võim sotsialistlikes maades kuulub töörahvale eesotsas töölisklassiga. See võim väljendab ja kaitseb kogu rahva huve. Sotsialistliku ja kommunistliku ülesehitustöö üldine juhtimine on marksistlik-leninlike parteide käes.

Sotsialistliku tootmise peamine eesmärk on töötajate materiaalse heaolu ja kultuuritaseme pidev tõstmine. Just sellest juhindubki iga sotsialistlik riik oma praktilises tegevuses. Sotsialistlike maade majandust arendatakse plaani alusel, mis kõrvaldab kriisid ja tööpuuduse tekkimise võimaluse.

Sotsialistliku süsteemi iseärasuseks on töötajate miljoniliste hulkade kõrge loominguline aktiivsus ja initsiatiiv. Töölised, talupojad ja haritlased töötavad sotsialismi tingimustes enda jaoks, oma sotsialistliku riigi jaoks. Nende töö tulemused lähevad ühiskondlike ja kodanike isiklike huvide rahuldamiseks. Iga ühiskonnaliige on huvitatud tootmise arendamisest, ühiskondliku rikkuse suurendamisest. See ongi sotsialismi jõu ja elulisuse suurimaks allikaks.

Sotsialistlikule maailmasüsteemile on omane majandusliku arengu kiire tempo. Sotsialistlikud riigid arenevad kapitalistlikest riikidest mitu korda kiiremini.

Sotsialistlikud riigid võitlevad aktiivselt rahu, kõigi maade tiheda koostöö eest. Teisiti see ei võigi olla. Sotsialismi ja kommunismi ehitamine võib toimuda ainult majanduse rahuliku arendamise teel. Sõjad aga tekitavad rahvamajandusele tohutut kahju, mõjuvad halvavalt töötajate heaolule. Spetsialistide arvestused näitavad, et kui poleks olnud Teist maailmasõda, siis oleks Nõukogudemaa käesoleval ajal rea tähtsamate tööstustoodangu liikide poolest Ameerika Ühendriikide tootmistasemele juba järele jõudnud. Sõda peatas meie arenemist mitme aasta võrra ja tekitas suurt kahju ka teistele riikidele, kes said tunda saksa fašistlike röövvallutajate kallaletungi.

Vallutussõjad on võõrad marksismi-leninismi olemusele, nad on võõrad ja vastikud töörahvale. Sotsialistlikud riigid pole selliseid sõdu kunagi pidanud ega hakkagi pidama. Sõjad on vastuolus sotsialistlike riikide nii välis- kui ka sisehuvidega.

Järelikult erinevad sotsialistliku ühiskonna arenemise seaduspärasused täielikult kapitalistliku ühiskonna arenemise seaduspärasustest. Ühiskondliku elu kõigi külgede — majanduslike, poliitiliste ja ideoloogiliste — analüüs võimaldab teha järelduse, et sotsialismil on kapitalismiga võrreldes otsustavad eelised. Just sel alusel põhinebki marksistlik-leninliku teooria teaduslik

järeldus sotsialismi võidu paratamatusest rahvusvahelises mastaabis.

Uus, progressiivsem ühiskondlik kord rajab endale kindlalt teed ja tulevik kuulub ainult temale.

2. Sotsialismi ehitamise üldised jooned ja iseärasused eri maades

Sotsialismile ülemineku üldised seaduspärasused

Nõukogude Liidus ja rahvademokraatiamaades sotsialismi ehitamisel saavutatud kogemustel on määratu suur tähtsus kogu rahvusvahelisele kommunistlikule ja töölisliikumisele. Vladimir Iljitš Lenin märkis, et sotsialistlikud ümberkujundused teistes maades kordavad vältimatult meie maa sotsialistliku revolutsiooni põhijooni ja seaduspärasusi. See V. I. Lenini tees on leidnud elus täieliku kinnituse. Sotsialismi teele asunud maad on teostanud terve rea samatüübilisi ümberkujundusi nii poliitilisel kui ka majanduslikul alal.

Moskvas 1957. aasta novembris toimunud kommunistlike ja töölisparteide nõupidamine märkis, et sotsialistliku revolutsiooni ja sotsialistliku ülesehitustöö protsesside aluseks on rida põhilisi seaduspärasusi, mis on omased kõigile sotsialismi teele asunud maadele.

Sellisteks üldisteks seaduspärasusteks on: töörahvahulkade juhtimine töölisklassi poolt, kelle tuumikuks on marksistlik-leninlik partei, proletaarse revolutsiooni teostamine ühes või teises vormis ja proletariaadi diktatuuri kehtestamine ühes või teises vormis; töölisklassi liit talurahva põhihulkadega ja töötajate teiste kihtidega; kapitalistliku omanduse likvideerimine ja ühiskondliku omanduse kehtestamine põhiliste tootmisvahendite suhtes; põllumajanduse järkjärguline sotsialistlik ümberkujundamine; rahvamajanduse plaanipärane arendamine, mis on suunatud sotsialismi ja kommunismi ülesehitamisele, töötajate elutaseme tõstmisele; sotsialistliku revolutsiooni teostamine ideoloogia ja kultuuri alal ning rohkearvulise intelligentsi loomine, kes on ustav töölisklassile, töörahvale, sotsialismiüritusele; rahvusliku rõhumise likvideerimine ja võrdõiguslikkuse ning vennaliku sõpruse kehtestamine rahvaste vahel; sotsialismi saavutuste kaitsmine välis- ja sisevaenlaste kallaletungide vastu; antud maa töölisklassi solidaarsus teiste maade töölisklassiga — proletaarne internatsionalism.

Mispärast siis kapitalismilt sotsialismile üleminekul tekivad kõigi maade jaoks üldised arenemise seaduspärasused?

Seda põhjustab asjaolu, et sotsialism ei teki mitte tühjal kohal. Pärast mõisnike ja kapitalistide võimu kukutamist mitmesugustes maades säilib üldjoontes ühesugune sotsiaalne ja majanduslik struktuur. Selleks et see struktuur ümber kujundada sotsialistli-

kuks, on vaja igal maal läbi viia rida oma iseloomult analoogilisi ümberkujundusi.

Igale kapitalistlikule riigile on iseloomulik see, et võim on seal kodanluse käes, tootmine aga põhineb tootmisvahendite eraomandusel. Igal kapitalistlikul maal on kolm põhilist klassi: kapitalistid, talupojad ja proletariaat. Seejuures ekspluateerivad kapitalistid töötajaid, s. o. töölisklassi ja talurahvast. Sotsialistliku revolutsiooni eesmärk ei seisa mitte ainult selles, et võtta ekspluataatoreilt võim ja anda see töötajaile, vaid ka selles, et likvideerida tootmisvahendite eraomandus, asendada see ühiskondliku omandusega, tagada ühiskonna kõigi liikmete heaolu ja kultuuri kasv.

Seega peab kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodil kõigi maade sotsiaalsete ja majanduslike ümberkujunduste iseloom olema oma aluselt ühesugune. See aga määrabki arenemise üldiste seaduspärasuste olemasolu üleminekuperioodil.

Ja tõepoolest, kui me vaatame rahvademokraatiamaade kogemusi, siis näeme, et põhijoontes sarnanevad need Nõukogude Liidu kogemustega.

Nõukogude Liidus kehtestati pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni proletariaadi diktatuur. Selle vajalikkusest räägiti üksikasjaliselt esimeses peatükis. Kõik sotsialistlikud ümberkujundused — kapitalistide omanduse natsionaliseerimine, talumajapidamiste koopereerimine, kultuurirevolutsioon ja ühiskonna kõigi liikmete kommunistlik kasvatamine — viidi ellu töölisklassi partei juhtimisel. Proletariaadi diktatuur on töölisklassi peamiseks relvaks ühiskonna sotsialistlikul ülesehitamisel.

Rahvademokraatiamaades, nii nagu Nõukogude Liiduski, teostatakse sotsialistlikke ümberkujundusi töölisklassi põhilisi huvisid väljendavate marksistlik-leninlike parteide juhtimisel.

Proletariaadi diktatuuri olemuseks on töölisklassi ja talurahva liit. Sellise liidu vajalikkuse määrab asjaolu, et töölised ja talupojad on need klassid, kes vahetult loovad materiaalseid hüvesid, kes võtavad oma tööga osa tootmisprotsessist. Peale selle moodustavad need mõlemad klassid ükskõik millise maa rahvastikust rõhuva enamuse. Töölistel ja talupoegadel on ühised põhihuvid — nad mõlemad on huvitatud, et likvideeritaks inimese ekspluateerimine inimese poolt, et paraneksid kõigi töötajate elutingimused. Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade kogemused on kinnitanud töölisklassi ja talurahva liidu vajalikkust.

Järelikult on ka see seaduspärasus ühine kõigile maadele, kes lähevad kapitalismilt sotsialismile üle.

Pärast Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni muutis Nõukogude valitsus suurte ettevõtete, kaevanduste, raudteetranspordi, sidevahendite jne. natsionaliseerimise teel kapitalistliku eraomanduse ühiskondlikuks omanduseks. Kuid meie riik lubas oma esimesel arenguperioodil tegutseda väikestel eraettevõtetel ja erakaubandusel. Edaspidi aga, sotsialistliku ülesehitustöö käigus, ühistati

ka need väikeettevõtted; erasektor tõrjuti nii tööstusest kui ka kaubandusest täielikult välja.

Sotsialismi täieliku võidu võib saavutada ainult siis, kui sotsialismi ehitamine toimub mitte ainult linnas, vaid ka maal. Leninliku kooperatsiooniplaani alusel teostati NSV Liidus põllumajanduse kollektiviseerimine, väikesed talumajapidamised ühinesid kolhoosidesse, mis asusid sotsialistlikule arenguteele.

Samasuguseid abinõusid kapitalistliku eraomanduse ja väiketalumajapidamise ümberkujundamisel ühiskondlikuks omanduseks rakendatakse kõigis rahvademokraatiamaades. Võiks tuua palju teisigi näiteid, mis veenvalt tõendavad, et kapitalismilt sotsialismile ülemineku on arenemise peamised seaduspärasused tõepoolest ühised kõigi maade jaoks. Just seepärast tunnistavad kõigi maade kommunistlikud ja töölisparteid Nõukogude Liidu kogemuste suurt rahvusvahelist tähtsust.

Kaasaegsed revisionistid püüavad igati vähendada ja isegi üldse eitada Nõukogude Liidu kogemuste tähtsust sotsialistliku leeri maadele. Kõigi maade kommunistlikud ja töölisparteid andsid revisionistidele vajaliku vastulöögi. Nõukogude Liit läks maailma ajaloos esimesena üle sotsialismile. Meie maa Kommunistlikul Parteil tuli leida sotsialistliku ülesehitustöö küsimuste lahendamiseks teid kapitalistliku ümbruse tingimustes. Kas võib eitada, et rahvademokraatiamaadel, kelle kasutuses on Nõukogude Liidu kogemused, on võimalik asuda nende probleemide lahendamisele julgemalt ja lahendada need probleemid vähema jõu- ning materiaalsete vahendite kuluga?

Eri maade sotsialismile ülemineku iseärasused

Marksismi-leninismi teesid üldistest seaduspärasustest ei eita seda, et igal maal on oma rahvuslikud iseärasused. V. I. Lenin on korduvalt hoiatanud, et kommunismi põhiprintsiipe tuleb rakendada õigesti, võttes arvesse iga maa tingimusi.

Eri maade sotsialismile ülemineku vormide omapära võib oleneda töölisklassi poolt võimu kättevõitmise teedest, proletariaadi diktatuuri vormidest, sotsialistlike ümberkujunduste meetoditest ja tempost.

Vaatleme mõningaid konkreetseid näiteid. Iga revolutsiooni peamiseks küsimuseks on võimuküsimus. Selleks et ehitada sotsialismi, peab töölisklass teostama sotsialistliku revolutsiooni ja kehtestama oma diktatuuri. Töölisklassi võimule tulemise vajalikkus on üldine seaduspärasus kõigi maade jaoks. Kuid proletariaadi poolt võimu kättevõitmise teed võivad eri maades olla erinevad.

Teatavasti ei anna ekspluataatorlikud klassid võimu vabatahtlikult käest, vaid püüavad iga hinna eest säilitada oma positsiooni, oma rikkusi ning vana korda. Nad on selleks valmis kasutama ükskõik millist vahendit või meetodit, organiseerivad vandenõusid, relvastatud ülestõuse, päästavad valla kodusõdasid. Töölised ja

talupojad on võitluses võimu ja selle tugevdamise eest sunnitud kasutama relvi, et ekspluataatorlike klasside vastupanu maha suruda. Seda tõendavad kõige ilmekamalt need ajaloo kogemused, mis meie maa töölisklass ja töötav talurahvas said võimu kättevõitmisel 1917. aasta oktoobris. Seda tõendavad kindlalt ka need rea Euroopa ja Aasia rahvademokraatiamaade kogemused, mis nad omandasid poliitilise võimu kättevõitmisel, ja see praktika, mis nad said sotsialismi ehitamisel.

Kuid marksism-leninism ei eita ka võimu kättevõitmist rahulikul teel, revolutsiooni rahulikku arenemist. Kõik sõltub iga maa konkreetsetest tingimustest, klassivõitluse teravnemise ja ekspluataatorlike klasside vastupanu astmest töötajate tahtele, ekspluataatorlike klasside poolt rahvahulkadele avaldatava rõhumise astmest jne.

Kommunistid eelistavad, et proletariaat võtaks võimu enda kätte vägivallata ning verevalamiseta. Marx, kes pidas töölisklassi poolt poliitilise võimu kättevõitmise kõige tüüpilisemaks mooduseks relvastatud ülestõusu, ei eitanud samal ajal ka töölisklassi võimule tulemise võimalust rahulikul teel, parlamendis enamuse võitmise teel ja parlamendi rahva huvide kaitsmise organiks muutmise teel. Eriti pidas Marx niisugust teed võimalikuks Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide suhtes möödunud sajandi 70-ndail aastail. Ta arvestas tolleaegset kodanliku demokraatia arenemise taset neis maades ja seal tol ajal tugeva politseilis-bürokraatliku võimuaparaadi puudumist, mis hiljem, imperialismi perioodil, paisus neis maades tohutu suureks.

V. I. Lenin, samuti nagu Marx, oli seisukohal, et proletariaat saab poliitilist võimu kätte võita relvastatud ülestõusu teel. Kuid ka tema ei eitanud võimu kättevõitmise võimalust rahulikul teel, sotsialistliku ümberkujundamise rahulike meetodite kasutamise võimalust ühel või teisel maal. Omal ajal oletas Lenin seda võimalust ka Venemaa suhtes. Ta ütles, et «meie ideaalis pole kohta vägivallale inimeste üle»[1].

Ja mitte bolševikud, mitte töölised ja talupojad, vaid reaktsioonniline kodanlus ja mõisnikud asusid kontrrevolutsioonilise vägivalla teele ning sundisid rahvast relvi haarama. Just nemad kutsusid pärast Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu endile abiks välismaised intervendid ja päästsid meie maal valla kodusõja. Seega lükkavad ajaloolised kogemused ümber kõik reaktsioonilise kodanluse propaganda laimavad väljamõeldised selle kohta, et marksism-leninism peab vägivalda, kodusõda kapitalistliku ühiskonna sotsialistlikuks ühiskonnaks revolutsioonilise ümberkujundamise ainukeseks teeks.

V. I. Lenin ütles: «Kõik rahvused jõuavad sotsialismi, see on paratamatu, kuid mitte kõik ei jõua täiesti ühtviisi, igaüks toob omapära ühte või teise demokraatia vormi, proletariaadi diktatuuri

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 23. kd., lk. 57.

ühte või teise erikujusse, ühiskondliku elu mitmesuguste külgede sotsialistlike ümberkujunduste nii- või teistsugusesse temposse.»[1]

Paljude rahvademokraatiamaade arenemise üheks omapäraks ongi nimelt see, et võimu üleminek tööliste ja talupoegade kätte toimus rahulikul teel, ilma kodusõdadeta.

Hitlerliku Saksamaa purustamine ja Nõukogude Liidu poolt paljude Euroopa rahvaste ning riikide fašistlikust orjusest vabastamine lõid soodsad tingimused rahvahulkade initsiatiivi arenemiseks ja kõigi demokraatlike jõudude ning organisatsioonide tegevuseks võitluses reaktsioonijõudude vastu. Rahvademokraatiamaades kujunenud ajalooline olukord ei võimaldanud ekspluataatorlikel klassidel valla päästa kodusõda ega organiseerida ülestõuse ning mässe, nagu see leidis aset Venemaal. Võimsa Nõukogude Liidu ja tema relvastatud jõudude olemasolu kaitses neid maid ka imperialistlike riikide interventsiooni eest.

Kommunistlikud ja töölisparteid viisid rahvademokraatiamaades revolutsiooni algperioodil endaga kaasa töölisklassi valdava enamiku, koondasid tema ümber töötava talurahva, võitsid enda poole intelligentsi laialdased kihid, väikekodanluse ning osa keskkodanlust. Üldrahvalik tõus surus reaktsioonilised jõud niivõrd maha, et neil polnud relvastatud vastupanu organiseerimiseks mingit võimalust.

Seega võtsid töölised ja talupojad järk-järgult, rahulikul teel riigivõimu enda kätte. See võim, täites edukalt proletariaadi diktatuuri funktsioone, tugevdas samm-sammult töölisklassi ja töötajate hulkade majanduslikke ja poliitilisi positsioone.

Iga maa rahvademokraatlikul revolutsioonil oli palju omapära. Nii näiteks tulid Tšehhoslovakkias kommunistid võimule, sõlmides liidu mitte ainult neile lähedaste töölisparteidega, vaid ka kodanlike parteidega, kes toetasid Rahvusrinnet. Reaktsiooniliste jõudude katsed teostada 1948. aasta veebruaris Tšehhoslovakkias riigipööre ning taastada seal vana kord likvideeriti kõigist parlamenditavadest kinni pidades ilma ühegi püssipauguta ja rangelt konstitutsioonilisel teel.

Ka pärast revolutsiooni võitu ilmnes nendes maades sotsialismi ülesehitamisel rohkesti erivarjundeid ja omapära, mis on seletatavad iga maa erinevate ajalooliste tingimustega, majandusliku arenemise astmega ja rahvuslike iseärasustega. Näiteks Euroopa rahvademokraatiamaades ei natsionaliseeritud maad, nagu seda tehti Venemaal.

Täiesti omapärased on Hiina Rahvavabariigi sotsialistliku ülesehitustöö vormid. Hiina majandus oli enne revolutsiooni võitu äärmiselt mahajäänud ja kandis poolfeodaalset ja poolkoloniaalset iseloomu. Hiina rahvademokraatlik valitsus teostab tööstuse ja kaubanduse sotsialistlikku ümberkujundamist rahulikul teel.

«Meetodid, mida me kasutame sotsialistliku revolutsiooni läbi-

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 23. kd., lk. 57

viimisel,» ütles Mao Ze-dong, «on rahulikud meetodid... Meie maa tingimustes saab rahulike meetoditega, s. o. veenmise ja kasvatamise meetoditega mitte ainult asendada individuaalset omandit sotsialistliku kollektiivse omandiga, vaid saab ka asendada kapitalistlikku omandit sotsialistliku omandiga.»[1]

Niisiis, me vaatlesime üldisi seaduspärasusi ja spetsiifilisi iseärasusi eri maade sotsialismile üleminekul. Milline on siis nende kahe külje omavaheline vahekord? Mis on antud juhul edukale sotsialistlikule ülesehitustööle peamiseks ja otsustavaks? Vastus neile küsimustele on täiesti selge — peamiseks on üldised seaduspärasused, milledes väljenduvad sotsialistlike ümberkujunduste kõige olulisemad ja määravamad protsessid. «Kui lähtuda marksistlik-leninlikult positsioonilt,» ütles N. S. Hruštšov, «siis ei tule esiplaanile tõsta mitte ühtesid või teisi iseärasusi, mis on omased igale maale, vaid see peamine, see üldine, mis on sotsialismi eest peetava võitluse aluseks.»

Sotsialistliku ülesehitustöö üldiste seaduspärasuste eitamine või nende osa vähendamine viib paratamatult revisionismi sohu. Näiteks püüavad Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhid ignoreerida teiste sotsialistlike maade kogemusi. Nad tõstavad esiplaanile spetsiifilisi iseärasusi, mis võivad esineda ükskõik millisel maal tema üleminekul kapitalismilt sotsialismile. Kuid Jugoslaavia enda kogemused räägivad veenvalt sellest, et selline positsioon on ekslik. Teatavasti ei rakendata Jugoslaavias abinõusid, mis on suunatud sotsialismi positsioonide tugevdamisele. Erasektori tugev mõju, ühtse plaani puudumine raskendab riigi majanduslikku arenemist. Töötajate elutase on endiselt madal.

Hoopis teistsugune olukord on rahvademokraatiamaades, kes kogu oma tegevuses juhinduvad marksistlik-leninlikust teooriast. Tööstus areneb kiiresti, põllumajandus suurendab toodangut, töötajate materiaalne heaolu paraneb iga aastaga. Nende edusammude saladus peitub selles, et kommunistlikud ja töölisparteid rakendavad oskuslikult marksistlik-leninliku teaduse põhiteese vastavalt oma maade konkreetsetele tingimustele, teevad sihikindlalt sotsialistlikku ülesehitustööd.

3. Rahvusvaheline sotsialistlik tööjaotus

Sotsialistliku tööjaotuse iseloom

Sotsialistliku maailmasüsteemi tekkimisega ilmnes palju uusi sotsialismi eeliseid. Eespool olid näidatud need ideoloogilised ja poliitilised printsiibid, mis on sotsialistlike riikide vastastikuste suhete aluseks. Oma iseloomult on uued ka sotsialistlike riikide vahelised majanduslikud suhted.

Võimsa sotsialismileeri tekkimine tingis selle, et kujunes aja-

[1] «Rahva Hääl», 28. jaanuaril 1956.

loos seninägematu rahvusvaheline tööjaotus. Peab märkima, et ka kapitalismi tingimustes on riikide vahel tööjaotus, sest olles majanduslikes suhetes, püüavad nad luua võimalust organiseerida võimalikult ratsionaalselt kaupade tootmist ja tooraine- ning tööjõuressursside ärakasutamist.

Rahvusvahelist tööjaotust kasutavad kapitalistid kasumite saamiseks. Selle poole püüavad kõik kapitalistid. Kuid neil kõigil pole võrdseid võimalusi. Kapitalistlikke riike on nii tugevaid kui ka nõrku, riikides on kapitaliste-miljonäre ja kapitaliste-miljardäre, nende suuri ja väikesi koondisi. Konkurentsiseadus aga on halastamatu — tugevam võidab paratamatult nõrgema, allutab ta oma tahtele, dikteerib oma tingimused.

Samasugune olukord valitseb ka kapitalistlike riikide vahelistes vastastikustes suhetes. Juhtivad imperialistlikud riigid — Ameerika Ühendriigid, Inglismaa, Prantsusmaa on alati püüdnud ja püüavad ka edaspidi nõrkadele kapitalistlikele maadele peale sundida oma tahet. Kas suudavad näiteks Türgi, Iraan, Argentiina või Pakistan vastu pidada Ameerika Ühendriikide, Lääne-Saksamaa, Inglismaa monopolistlike ühenduste konkurentsivõitlusele maailmaturul? Muidugi mitte. Neil pole ju selleks vastavat tehnilist baasigi. Seepärast on majanduslikult tugevail kapitalistlikel riikidel alati võimalus dikteerida nõrgalt arenenud maadele oma tingimusi, mida nad ka pidevalt teevad.

Mispärast siis on selliste suurte kontinentide, nagu Aasia, Aafrika, Ladina-Ameerika riigid Ameerika Ühendriikidest, Inglismaast, Lääne-Saksamaast majanduslikult maha jäänud? Kas neil on siis loodusvarasid vähem? Kas nende kontinentide rahvad on vähem töökad kui ameerika, inglise, saksa rahvas? Muidugi mitte. Nende mahajäämuse põhjuseks on Idamaade arenemist kunstlikult pidurdavate kolonisaatorite metsik poliitika.

Võtame näiteks India.

1947. aastal kuulutati ta iseseisvaks riigiks. Milline aga oli tema majandusliku arenemise tase tol ajal? India tööstuses töötas siis vaid 2 protsenti töövõimelisest elanikkonnast. Järelikult oli India majandusel täiesti agraarne iseloom. Rasketööstuse arendamisest ei saanud juttugi olla. Inglise kolonisaatorid arendasid Indias ainult selliseid tööstusharusid, mis ei konkureerinud nende ettevõtetega ja aitasid suurendada India majanduse sõltuvust Inglismaast.

Selle kohta kirjutas India valitsuse juht Džavaharlal Nehru järgmist: «Pole tehtud mingit katset rakendada Indias uut tehnikat. Vastupidi, on tehtud suuri jõupingutusi selleks, et seda takistada, seega India majanduslik areng on seisma pandud, uute tööstusharude arendamine aga tõkestatud.»

Selline olukord oli Indias — ühes suuremas riigis. Mida aga võiks öelda selliste maade, nagu Lähis- ja Kesk-Ida või Ladina-Ameerika riikide olukorra kohta? Nende olukord oli veelgi raskem.

Kuid konkurentsivõitlus käib mitte ainult suurte ja väikeste

kapitalistlike riikide vahel, vaid see ei vaibu kunagi isegi juhtivate imperialistlike riikide vahel. Ameerika Ühendriikide monopolistid näiteks peavad Lääne-Saksamaa monopolistidega võitlust elu ja surma peale. Konkurentsisõjal on kapitalismi tingimustes üldine iseloom ja just see võitlus ongi rahvusvahelise kapitalistliku tööjaotuse aluseks.

Hoopis teistsugune iseloom on rahvusvahelisel sotsialistlikul tööjaotusel. Siin on iga maa huvitatud teiste maade arenemisest ja kindlustumisest. Mida tugevam on üks või teine sotsialismimaa, seda tugevam on kogu sotsialismi maailmasüsteem tervikuna. Mida kõrgem on töötajate materiaalne heaolu igal maal, seda lähemal on kommunistliku ülesehitustöö üldiste ülesannete elluviimine. Sotsialistlikud riigid kasutavad vastastikuseid majanduslikke suhteid mitte üksteise rõhumiseks või nõrgendamiseks, vaid selleks, et kiirendatud korras ühiselt edasi liikuda helge eesmärgi — sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise poole.

Rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse omapäraseks iseloomustuseks on majanduse planeerimine, plaaniorganite poolt kõigi maade ja eraldi iga riigi huvide ning võimaluste arvestamine.

Sotsialistlike maade hulgas on selliseid kõrgesti arenenud tööstusega maid, nagu Nõukogude Liit, Tšehhoslovakkia, Saksa Demokraatlik Vabariik. Kuid on ka selliseid riike, nagu Albaania, Vietnami Demokraatlik Vabariik, Korea Rahvademokraatlik Vabariik, kelle tööstuslik arenemistase pole veel nii kõrgele jõudnud. Kuid sotsialismileeri arenenumad maad ei soovi, et need majanduslikus arenemistasemes esinevad ebaühtlused jääksid püsima, vaid vastupidi, eesrindlikud sotsialistlikud riigid annavad vähemarenenud maadele vennalikku omakasupüüdmatut abi nende majanduse ja kultuuri tõstmiseks.

Sotsialistlike riikide vaheline tööjaotus loob tingimused tootmisvõimsuste, materiaalsete ja tööjõu ressursside paremaks kasutamiseks. Kui sotsialistlikud maad areneksid üksteisest isoleeritult, siis pidurdaksid nad sellega tunduvalt oma tootmise arendamise võimalusi. N. S. Hruštšov ütles partei XXI kongressil: «Üksikult ei saaks ükski maa areneda nii hoogsas tempos kui sotsialistlike riikide süsteemis.»

Sotsialistlike maade vaheliste majanduslike sidemete kasv näitab, et rahvusvahelises sotsialistlikus tööjaotuses avaldub üha selgemalt see tendents, millest rääkis V. I. Lenin, «... tendents luua ühtne, terviklik maailmamajandus, mida üldise plaani kohaselt reguleerib kõigi rahvuste proletariaat»[1].

Sotsialistliku tööjaotuse vormid

Kaasajal kujutab sotsialistlik maailmasüsteem endast majanduslikus mõttes eri maade majandusliitu, mille liikmed on üksteisega küll seotud, kuid arenevad iseseisvalt. Kahtlematult kasvab iga aastaga majanduslik koostöö, mis muudab

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 31. kd., lk. 123.

tööjaotuse sotsialistlike riikide vahel veelgi mitmekesisemaks ja täiuslikumaks.

Üheks tähtsamaks tööjaotuse vormiks on vastastikune majanduslik abi, mis on suunatud kõigi sotsialistlike maade majandusliku võimsuse tõstmisele. Suurt abi sotsialistlikele maadele annab Nõukogude Liit. 1959. aasta alguseks on Nõukogude Liidu abiga ehitatud ja ehitatakse rahvademokraatiamaades rohkem kui 550 tööstusettevõtet: sealhulgas 46 metallurgiatehast, 37 keemia-, 11 nafta-, 76 masinaehitustehast, 73 elektrijaama jne. Ligikaudu 50 protsenti neist ettevõtetest ehitatakse Hiina Rahvavabariigi territooriumil. Saksa Demokraatlik Vabariik aitab Hiinal ehitada 41 tööstusettevõtet, sealhulgas 3 tsementitehast, suhkruvabriku, elektrijaamad jt. Tööstusettevõtete ehitamisel annab Hiinale ja teistele rahvademokraatiamaadele suurt abi tööstuslikult kõrgesti arenenud Tšehhoslovakkia.

Majanduslik abi on alati vastastikune. Rida rahvademokraatiamaid saadab Nõukogude Liidule komplekssseid seadmeid tööstusettevõtete jaoks. Näiteks on Poola NSV Liidule kuni 1960. aastani saatnud komplekssed seadmed nelja suhkru- ja kümne mullbetoonitehase jaoks, Saksa Demokraatlik Vabariik — seadmeid 7 tsemendi- ja 23 suhkruvabriku jaoks.

Tööjaotus väljendub ka selles, et sotsialistlikud maad on hakanud järjest rohkem praktiseerima tööstusettevõtete kollektiivset ehitamist ja energeetiliste ressursside kasutamist. Rumeenia, Saksa Demokraatlik Vabariik, Tšehhoslovakkia ja Poola ehitavad Rumeenia territooriumil Euroopa suurimat tselluloosikombinaati. Poola, Saksa Demokraatlik Vabariik ja Tšehhoslovakkia ehitavad kollektiivselt pruunsöe karjääre Poola territooriumil. Käesoleval ajal töötatakse välja Doonau alistamise grandioosset projekti. Plaanitakse mitme suure hüdroelektrijaama ehitamist, mille üldvõimsus on üle kaheksa miljoni kilovati. Doonau muudetakse sügavaks veemagistraaliks, mida mööda hakkavad sõitma suured merelaevad. Doonau veosekäive suureneb viiekordseks. See mõjub elustavalt Doonau-äärsete riikide majanduse arenemisele. Juba on algust tehtud Euroopa rahvademokraatiamaade vaheliste elektriülekandeliinide ehitamise projektide elluviimisega. On ehitatud järgmised elektriülekandeliinid: Saksa Demokraatlik Vabariik — Tšehhoslovakkia; Tšehhoslovakkia — Ungari; Saksa Demokraatlik Vabariik — Poola; Rumeenia — Bulgaaria.

Et kergendada masinate ja seadmete tasumist, annab Nõukogude Liit rahvademokraatiamaadele krediite, mille üldsumma sõjajärgseil aastail moodustab 28 miljardit rubla. Peale selle annab Nõukogude Liit vastastikuse abi korras neile maadele üle tehnilise dokumentatsiooni ja litsentsi (loa) moodsate masinate ehitamiseks.

Tööjaotust sotsialistlike maade vahel teostatakse ka väliskaubanduse kaudu vastastikku kasulikel tingimustel. Iga maa veab sisse niisuguseid kaupu, mida ta vajab, ja välja niisuguseid kaupu,

mis on vajalikud teistele maadele. Mitte ükski demokraatlikust maailmaturust osavõtja maa ei sunni teisele maale peale temale mittevajalikke kaupu, nagu seda sageli juhtub kapitalistlike maade vahelises kaubanduses.

Asjaolu, et sotsialismimaade vahel on sisse seatud tihe vastastikune majanduslik koostöö ja tööjaotus, avab igale sotsialismimaale võimalused tootmis- ja tooraineressursside kõige paremaks ärakasutamiseks ning kooskõlastab iga maa huve edukalt kogu sotsialistliku leeri huvidega. Kui Nõukogude Liit oli ainsaks sotsialismimaaks, oli ta sunnitud arendama kõiki rasketööstuse harusid. Nüüd, kui maailmas on olemas veel teisi sotsialismimaid, on olukord hoopis lihtsamaks muutunud. Nüüd võivad kõik sotsialismimaad tugineda kogu sotsialistliku leeri maade tööstusvõimsusele, kusjuures iga rahvademokraatiamaa võib arendada neid tööstusharusid, milleks tal on olemas kõige soodsamad looduslikud ja majanduslikud tingimused.

Nõukogude Liit, kellel on kõrgesti arenenud rasketööstus ja eriti masinaehitus, saadab rahvademokraatiamaadele suurel arvul masinaid, tööpinke ja mitmesuguseid seadmeid. Tšehhoslovakkia veab välja masinaehitus-, metallurgia-, keemia- ja jalatsitööstuse toodangut. Poola veab välja kivisütt, koksi, musti valtsmetalle, tsinki, raudtee veerevat koosseisu, toidukaupu. Ungari veab teistesse maadesse metallilõikepinke, turbiine, transformaatoreid, tõste- ja transpordiseadmeid, alumiiniumi, toiduaineid. Rumeenia — naftat, naftasaadusi, metsamaterjale. Bulgaaria veab välja tubakat, seatina- ja tsingikontsentraate, tsementi, veine. Albaania veab välja maagitööstuse toodangut, naftat, bituumenit. Saksa Demokraatlik Vabariik veab välja masinaehitus-, elektrotehnika- ja keemiatööstuse toodangut, täppismehaanika ja optikatooteid. Hiina Rahvavabariigist saavad sotsialistliku leeri maad tööstuslikku ja põllumajanduslikku toorainet, toidukaupu. Mongoolia Rahvavabariigi väliskaubanduses kuulub suur osa loomakasvatus- ja teistele põllumajandussaadustele.

Erakordne tähtsus kogu sotsialismi- ja demokraatialeeri tugevdamiseks on sõprusel kahe suure demokraatliku riigi — Nõukogude Liidu ja Hiina Rahvavabariigi vahel.

Pärast Hiina Rahvavabariigi loomist tegid imperialistlikud riigid katset lämmatada Hiina Rahvavabariik majandusliku blokaadi teel. Kapitalistlikud maad katkestasid igasuguse kaubanduse Hiinaga, arvestades, et sellega esilekutsutud tõsised majanduslikud raskused õõnestavad uue võimu olukorda ja aitavad Hiinas taastada vana korda. Kuid hiina rahvas ei kartnud raskusi; ta ületas need sotsialismileeri maade abiga.

Viies ellu majanduse tõusu ja maa industrialiseerimise grandioosseid plaane, sõlmis Hiina Rahvavabariik 1953. aasta suvel Nõukogude Liiduga kokkuleppe, mille kohaselt Nõukogude Liit aitab Hiinat 141 suure tööstusettevõtte ehitamisel. 1954. aasta oktoobris kirjutati alla kokkuleppele, mille kohaselt Nõukogude

valitsus annab Hiina Rahvavabariigi valitsusele pikaajalist krediiti 520 miljoni rubla suuruses summas, ja protokollile, mille kohaselt Nõukogude Liit täiendavalt abistab Hiinat 15 tööstusettevõtte ehitamisel. 1956. aasta aprillis kirjutati alla uuele kokkuleppele, mis näeb ette veel 55 tööstusettevõtte ehitamist, sealhulgas metallurgia-, masinaehitus- ja keemiatehaste, kunstkiu ja plastmassi tootmise tehaste, elektrotehnika- ja raadiotehnikatööstuse ning teiste ettevõtete ehitamist. Seadmete hangete, projekteerimistööde ja muud liiki tehnilise abi üldväärtus, mida Nõukogude Liit osutab Hiinale nende 55 ettevõtte ehitamisel, moodustab umbes 2,5 miljardit rubla.

Nõukogude Liit abistab ka korea rahvast rahvamajanduse arendamisel. Ameerika ja Li Sõn Mani interventsiooni tõttu purustatud Põhja-Korea tööstuse, transpordi ja põllumajanduse taastamiseks eraldas Nõukogude valitsus tasuta ühe miljardi rubla suuruse toetuse. Samasugust vennalikku abi osutasid korea rahvale Hiina Rahvavabariik ja teised rahvademokraatiamaad.

Omakasupüüdmatu sõpruse näiteks võivad samuti olla nõukogude rahva ja kangelasliku vietnami rahva vahelised suhted. Nõukogude valitsus eraldas 400 miljonit rubla tasuta abi näol Vietnami Demokraatliku Vabariigi elanikkonna elutaseme tõstmiseks ja majanduse taastamiseks, sealhulgas ka 25 tööstus- ja kommunaalettevõtte taastamiseks ning ehitamiseks. NSV Liidu valitsus aitab kaasa Vietnami spetsialistide ettevalmistamisel NSV Liidu kõrgemates ja keskastme tehnilistes õppeasutustes ning spetsialistide ettevalmistamise organiseerimisel Vietnami enda õppeasutustes. Vietnami Demokraatlikule Vabariigile antakse tehnilist abi geoloogiliste uurimistööde ja teiste tööde läbiviimisel. Vietnami rahvast tema õilsas ja ennastsalgavas võitluses sõja poolt purustatud rahvamajanduse taastamisel abistavad koos Nõukogude Liiduga ka Hiina Rahvavabariigi ja teiste rahvademokraatiamaade töötajad.

Selline on sotsialistlike maade vastastikuste majanduslike suhete ja järjest kasvava rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse iseloom ja mastaap.

Majanduse edasiarendamise huvid nõudsid veelgi tihedamat sotsialismimaade majanduslike plaanide koordineerimist. Sel eesmärgil loodi 1949. aastal Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu, kuhu kuuluvad Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade esindajad. Nõukogu tööst võtavad vaatlejatena osa Hiina Rahvavabariigi, Korea Rahvademokraatliku Vabariigi, Vietnami Demokraatliku Vabariigi ja Mongoolia Rahvavabariigi esindajad. See nõukogu organiseerib majanduslike kogemuste vahetamist, tehnilise abi andmist, toorainete, toiduainete, masinate ja seadmete vastastikust vahetamist.

Oma tegevuse alguses tegeles Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu peamiselt kaubanduse organiseerimisega sellest nõukogust osavõtvate riikide vahel. Kuid hiljem sellest üksi ei

jätkunud. Käesoleval ajal pannakse peamist rõhku vahetule koordineerimisele, s. o. tööstuse ja põllumajanduse tähtsamate toodanguliikide väljalaskmise kooskõlastamisele. Lähemate aastate tootmisplaanide kooskõlastamise kõrval alustab nõukogu sotsialistliku maailmasüsteemi mastaabis tööd üksikute harude arendamise perspektiivvisandite kooskõlastamise alal kuni 1975. aastani.

Seega arendab järk-järgult oma tegevust ühtne planeerimiskeskus, mille osatähtsus iga aastaga kasvab.

4. Ühtsel rindel kommunismile

Sotsialistlike maade edusammud

Kapitalismi tingimustes toimub eri maade arenemine ebaühtlaselt. Iga kapitalist püüab rohkem kasumeid saada, igaüks püüab oma konkurenti võita, teda laostada. Muidugi ei tule sellistes tingimustes kõne alla tootmise planeerimine. Kapitalistlikus maailmas arenevad ettevõtted, rahvamajandusharud ja terved riigid ebaühtlaselt. Täna arenevad ühed kapitalistlikud riigid kiiremini, teised aeglasemalt, homme aga ümberpöördult. Imperialismi ajastul on majandusliku ja poliitilise arengu ebavõrdsus võtnud koletud vormid. Toome sellise näite: Ameerika Ühendriikides elab umbes 10 protsenti kapitalistliku maailmasüsteemi rahvastikust, kuid Ameerika toodab umbes 50 protsenti kogu tööstustoodangust. Suur rühm maid, kelle rahvastik ulatub üle 73 protsendi, toodab aga kõigest 18 protsenti kapitalistliku maailma tööstustoodangust.

Hoopis teistsuguste seaduste järgi areneb sotsialistlike riikide majandus. Siin toimub kõigi maade majanduse ühtlane ja kiire kasv ja nende maade arenemistaseme võrdsustumine.

Euroopa rahvademokraatiamaades on mõisnike maavaldus likvideeritud, pangad, transport, suured ja keskmised tööstusettevõtted on kapitalistidelt ära võetud ning muudetud riiklikuks sotsialistlikuks omanduseks. Valdav hulk tööstustoodangust toodetakse riiklikes ettevõtetes. Riigi kätte on koondatud kogu pangandus, kogu sisemine hulgikaubandus, põhiline osa jaekaubandusest ja kogu väliskaubandus.

Rahvademokraatiamaade majanduses on hakanud juhtivat osa etendama ja domineeriva koha vallutanud sotsialistlik kord, s. o. sotsialistlik majandussektor. Tõsi küll, neis maades on veel säilinud väikekaubanduslik sektor — talupoegade üksikmajapidamine, samuti väikesed käsitööndustlikud töökojad, mis põhinevad nende valdajate isiklikul tööl. Reas maades on säilinud veel ka kapitalistliku sektori jäänused — kulaklikud majapidamised, erakaubandusettevõtted ja väikesed tööstusettevõtted, kus lubatakse veel palgatööd. Kuid neil sektoreil ei ole enam endist kaalu ega tähtsust.

Hoolimata suurtest purustustest, mida neile maadele tekitas sõda ja fašistliku Saksamaa kallaletung, taastasid töörahvahulgad purustatud majanduse kommunistlike ja töölisparteide juhtimisel ning asusid sotsialismi ülesehitamisele. Rahvademokraatiamaade esimestes rahvamajandusplaanides pandi peamist rõhku sotsialistlikule industrialiseerimisele, oma sotsialistliku tööstuse ülesehitamisele ja arendamisele.

Riigivõimu, samuti suurtööstuse, transpordi ja pankade üleminek rahva kätte andis Euroopa rahvademokraatiamaadele võimaluse rajada sotsialismi alused.

Tööstustoodangu kasvu tempolt ületasid rahvademokraatiamaad samuti nagu Nõukogude Liitki kapitalistlikud riigid tunduvalt. Sotsialistlikes maades tervikuna kasvas tööstustoodang, võrreldes sõjaeelse tasemega, rohkem kui 5-kordseks, kapitalistlikes maades aga, vaatamata meeletule võidurelvastumisele, kasvas tööstustoodang samal ajal ainult 2-kordseks.

Tööstuse edusammude alusel ja kasutades NSV Liidu rikkalikke kogemusi, arendavad rahvademokraatiamaade töötajad võitlust põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise, kõigi ta tootmisharude tõstmise eest. Järk-järgult ja vabatahtlikkuse alusel koonduvad väike- ja kesktalupojad tootmiskooperatiividesse.

Euroopa rahvademokraatiamaades on tööpuudusele juba ammu lõpp tehtud. Aasta-aastalt kasvab seal tööliste arv, kes töötavad sotsialistlikes ettevõtetes, tõusevad tööliste ja teenistujate reaalpalk ja talupoegade sissetulekud, kasvab rahvatulu. Töörahvahulkadele, keda varem rõhusid kodanlus ja mõisnikud, on kultuur ning teadus nüüd rohkem kättesaadavad.

Tuginedes kõigi rahvamajandusharude, teaduse ja kultuuri arenemise alal toimunud edusammudele, on rea rahvademokraatiamaade töötajad asunud sotsialismi ehitamise lõpuleviimisele. 1958. aasta juunis toimus Bulgaaria Kommunistliku Partei VII kongress. Partei ja kogu töörahva hiiglasuurest loomingulisest tööst kokkuvõtteid tehes märkis kongress, et Bulgaarias on sotsialistlikud ümberkujundused põhiliselt juba lõpule viidud. Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei XI kongress märkis samuti, et riigis on inimese ekspluateerimine inimese poolt tegelikult juba kaotatud, on rajatud sotsialismi põhialused ja nüüd on päevakorras sotsialismi ülesehitustöö lõpuleviimine. Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei V kongress märkis, et Saksa Demokraatlikus Vabariigis on loodud sotsialismi vundament, millele tuginedes võib nüüd kiiresti sotsialismi teed mööda edasi liikuda.

Viieteistkümne aasta jooksul, mis on möödunud rahvademokraatliku korra kehtestamisest Rumeenias, on sellel maal toimunud suured muutused. Tööstus on muutunud rahvamajanduse valitsevaks haruks, põllumajandust kujundatakse kooperatiivsel alusel ümber. Kümme aastat tagasi moodustati esimesed kollektiivmajandid, käesoleval ajal aga on sotsialistliku sektori käes juba üle 70 protsendi põllumajanduslikust maast.

Ka Poola on viieteistkümne sotsialistliku ülesehitustöö aasta jooksul saavutanud suurt edu. Selle aja jooksul on söe tootmine sõjaeelsega võrreldes suurenenud 57 miljoni tonni võrra, terase tootmine kasvanud 4,2 miljoni, tsemendi tootmine 3,3 miljoni ja suhkru tootmine 604 000 tonni võrra. Sama perioodi jooksul kasvas tunduvalt ka põllumajandussaaduste tootmine.

Rahvademokraatiamaade töölisklass on saavutanud oma ridade täieliku ühtsuse. Poola, Tšehhoslovakkia, Saksa Demokraatliku Vabariigi, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria kommunistlikud ja sotsialistlikud parteid on liitunud ühtseteks töölisklassi parteideks, kelle tegevus on rajatud marksistlik-leninlikule õpetusele. Kõrvuti ühtsete töölisparteidega on rahvademokraatiamaades ühtsed ametiühingu-, kooperatiivsed, noorsoo-, naiste- ja teised organisatsioonid. Töölisklassi ühtsus on veelgi tugevdanud tema juhtivat osa riigis. Rahvademokraatiamaade kõik teised poliitilised parteid tunnustavad kommunistlike ja töölisparteide juhtivat osa.

On möödunud kõigest kümme aastat Hiina Rahvavabariigi loomisest, kuid selle lühikese aja jooksul on Hiinas toimunud hiiglasuured muutused.

Hiina Rahvavabariik päris minevikult mahajäänud ja purustatud rahvamajanduse. Kuid kõigest kümne rahuliku ülesehitustöö aastaga on hiina rahvas oma Kommunistliku Partei juhtimisel saavutanud hiiglasuurt edu purustatud rahvamajanduse taastamisel ja edasiarendamisel. Tänu hiina tööliste ennastsalgavale tööle ja töövõistlusele kasvab Hiina Rahvavabariigi ettevõtetes tööstuslik tootmine. Esimese viisaastaku jooksul (aastail 1953 — 1957) on ehitatud ja rekonstrueeritud 449 suurt tööstusettevõtet, üldse aga on ehitatud ja rekonstrueeritud 825 suurt tööstusettevõtet. Nüüd on Hiinas hakatud tootma reaktiivlennukeid, veoautosid, suuri generaatoreid ja paljusid muid toodanguliike, mida Hiinas varem ei toodetud. Hiina Rahvavabariik sammub kindlalt ja edukalt sotsialistliku industrialiseerimise teed mööda.

Hiiglasuured sotsialistlikud ümberkujundused on läbi viidud hiina külas. Hiinas on 120 miljonit talundit. Nende ühendamine kooperatiividesse on väga keeruline ülesanne. Kuid suurele hiina rahvale on see täiesti jõukohaseks osutunud. Hiina Rahvavabariigis on põllumajanduse koopereerimine juba lõpule viidud. 1957. aastal oli kooperatiividesse ühinenud ligi 97 protsenti talumajapidamistest.

1956. aasta septembris toimus Hiina Kommunistliku Partei VIII ülehiinaline kongress. Sel kongressil on hiina rahva elus hiiglasuur ajalooline tähtsus. Kongressil tehti kokkuvõte Hiina Kommunistliku Partei grandioossest tööst, üldistati tema poolt omandatud kogemusi ning kavandati sotsialistliku ülesehitustöö jaoks uued ülesanded. Saavutatud edusammudele tuginedes seadis Hiina Kommunistliku Partei VIII kongressi teine istungjärk, mis toimus 1958. aasta mais, ülesande: 15 aasta või veelgi lühema aja jooksul

jõuda Inglismaale järele ja minna temast ette tööstustoodangu tähtsamate liikide valmistamise mahu poolest.

Sõltumatuks ja vabaks saanud hiina rahvas kaitseb valvsalt oma võidu saavutusi. Suure hiina rahva ajaloolised võidud, tema vankumatu sõprus Nõukogude Liidu, rahvademokraatiamaade ja kogu maailma rahuarmastavate rahvastega on suureks panuseks rahvaste võitlusse rahu, demokraatia ja sotsialismi eest.

Tõsist edu uue elu ehitamisel on saavutanud korea rahvas. Põhja-Koreas on läbi viidud demokraatlikud ümberkujundused, on teostatud maareform, mille tulemusena 725 000 maata ja vähese maaga talumajapidamist said üle miljoni hektari tasuta maad, on natsionaliseeritud suurtööstus, transport ja pangad. Ettevõtetes on kehtestatud 8-tunniline tööpäev.

Põhja-Koreas teostatud demokraatlikud ümberkujundused olid kogu Korea Rahvademokraatliku Vabariigi rahvamajanduse ja kultuuri kiire tõusu kindlaks aluseks. Kuid korea rahva rahuliku loova töö katkestas 1950. aastal sõda, mille ameerika imperialistide näpunäidetel päästis valla Lõuna-Korea Li Sõn Mani reaktsiooniline klikk. Korea rahvas ja tema vaprad relvastatud jõud Korea Tööpartei ja Korea Rahvademokraatliku Vabariigi valitsuse juhtimisel pidasid kolm aastat auga vastu isamaa vabastamiseks peetava sõja karmidele katsumustele. Vennalikule korea rahvale tulid appi hiina vabatahtlikud, kes koos Korea Rahvaarmeega võitlesid mehiselt, kindlalt ja edukalt korea rahva au, vabaduse ja sõltumatuse eest.

Nende aastate jooksul, mis on möödunud pärast vaherahu sõlmimist, on Korea Rahvademokraatliku Vabariigi töörahvas sõjajärgseid raskusi ületades teinud suuri edusamme majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös. Edukalt täideti Korea Rahvademokraatliku Vabariigi rahvamajanduse taastamise ja arendamise kolme aasta plaan.

Tööstustoodangu maht on juba ületanud sõjaeelse taseme. Kolme aasta jooksul on Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis ehitatud ja taastatud üle 320 suur- ja keskmise ettevõtte, mis on varustatud kaasaegse tehnikaga. Riikliku ja kooperatiivse tööstuse kogutoodang kasvas 1956. aastal 1953. aastaga võrreldes 2,9-kordseks, sõjaeelse 1949. aastaga võrreldes aga 2-kordseks.

1957. aasta lõpul oli Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis koopereerunud üle 95 protsendi kõigist talumajanditest. See loi põllumajanduse edasisele tõusule vajalikud eeldused. Töötajate heaolu nii linnas kui ka maal kasvab, nende kultuuriline tase tõuseb, ulatuslikult arendatakse elumajade, koolide, haiglate ja muude kultuuri- ning elutarbeliste asutuste ehitamist. Korea Rahvademokraatlik Vabariik püüab siiralt leida teid maa taasühendamiseks ühtseks rahuarmastavaks demokraatlikuks riigiks.

Suurt edu oma majanduslikus, poliitilises ja kultuurilises arenemises on saavutanud Mongoolia Rahvavabariigi töörahvas. Minevikus oli Mongoolia poolkoloniaalne, mahajäänud ja rõhutud

maa, kus võimutsesid mitmesuguste maade imperialistid. 1921. aasta rahvarevolutsiooni ja Punaarmee abiga maa välismaistest interventidest vabastamise tulemusel võitis mongoolia rahvas endale sõltumatuse. 1942. aastal kuulutati välja Mongoolia Rahvavabariik. Rahvarevolutsiooni võit likvideeris feodaalide klassi. Kapitalistlikku arengustaadiumi vahele jättes sammub Mongoolia Rahvavabariik kindlalt sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise teel. Laieneb araatide (talupoegade) liikumine põllumajanduslikesse koondistesse astumise eest. 1957. aasta lõpul oli põllumajanduslikesse koondistesse liitunud üle $^1/_3$ kogu araatide majapidamiste üldarvust. Suurt edu on saavutatud põllumajanduse ja selle põhilise haru — loomakasvatuse arendamise alal. Võrreldes sõjaeelse tasemega on kariloomade arv Mongoolia Rahvavabariigis suurenenud rohkem kui 2,5-kordseks.

On teada, et Mongoolia Rahvavabariigis ei olnud enne rahvarevolutsiooni ei tööstust ega töölisklassi. Nüüd aga on loodud tööstus ja kaasaegne transport. On võrsunud töölisklass, kes on saanud ühiskonna juhtivaks jõuks. On kujunenud ja tugevnenud töölisklassi ning töötava talurahva liit. Kõik juhtivad positsioonid tööstuse ja kaubanduse alal on nüüd riigi käes. Lisaks varem ehitatud tööstusettevõtetele ehitatakse käesoleval ajal Mongoolias Nõukogude Liidu abiga 28 tööstus-, põllumajandus- ning kommunaalelutarbelist ettevõtet. Hiina Rahvavabariik aitab Mongoolia Rahvavabariigil ehitada 12 suurt objekti. Ka teised demokraatlikud maad aitavad Mongoolia rahvast tööstusettevõtete ehitamisel. Mongoolia rahvas on teinud tõsiseid edusamme kultuurilise ülesehitustöö alal. On küllalt, kui öelda, et Mongoolia Rahvavabariigis on täielikult likvideeritud kirjaoskamatus täiskasvanud elanikkonna hulgas.

Suured muutused on toimunud ka Vietnami rahva elus.

Vietnami Demokraatliku Vabariigi eksisteerimise esimestest päevadest peale püüdsid prantsuse imperialistid kõigi jõududega seda vabariiki hävitada ning paisata vietnami rahvas uuesti koloniaalse rõhumise ikkesse. Nad saatsid Vietnami suuri relvastatud jõude. Kuid imperialistide relvastatud kallaletung põrkas rahva visale vastupanule. Kogu elanikkonna toetusel vabastas Vietnami Rahvaarmee vaenlastest 90 protsenti maa territooriumist. Juba sõja ajal teostas rahvavõim vabariigis tähtsaid ümberkujundusi: viidi läbi maareform, koos vaenlastega põgenenud kolonisaatorite ja mõisnike maad jaotati maata ja vähese maaga talupoegade vahel, alandati maarenti, vähendati talupoegadelt võetavaid makse, seati sisse 8-tunniline tööpäev, toimub kultuuriline ülesehitustöö.

Vietnami rahva kangelaslik võitlus asetas kolonisaatorite armee sõjalise lüüasaamise äärele. 1954. aasta juulis saavutati Genfis Nõukogude Liidu aktiivsel kaastegevusel kokkulepe sõja lõpetamise kohta Vietnamis. See oli kogu maailma rahuarmastavate jõudude tähtsaks võiduks.

Rahvademokraatiamaad ehitavad sotsialismi klassivõitluse olukorras. Kukutatud ekspluataatorlikud klassid ja teised demokraatia vaenlased püüavad taastada vana, kapitalistlikku korda. Kapitalistlikes maades leidub veel selliseid sõjakalt meelestatud inimeste rühmi, kes tahaksid rahvademokraatiamaades hävitada rahvavõimu ning muuta need maad uue sõja platsdarmiks. Nad organiseerivad sel eesmärgil spionaaži ja mõrvamisi, kahjurlust ja diversiooni, kõikvõimalikke provokatsioonilisi väljaastumisi rahvavõimu vastu, püüavad kõigi vahenditega õõnestada rahvusvahelise rahu-, demokraatia- ja sotsialismileeri ning eelkõige tema juhtiva jõu — Nõukogude Liidu üha kasvavat võimsust. Iga liiki reaktsioonilised elemendid otsivad endile demokraatia- ja sotsialismimaades tuge igasuguste ekspluataatorlike klasside jäänuste, kontrrevolutsioonilise põranda-aluse, spekulantide, ülejooksikute ja laostunud inimeste näol, intensiivistavad oma agentuuri õõnestustegevust.

Nii näiteks organiseerisid Ungari kukutatud ekspluataatorlikud klassid, kes toetusid imperialistide abile ja kasutasid ära sisemisi rahulolematuid ning ebakindlaid elemente, 1956. aasta oktoobris kontrrevolutsioonilise mässu, et taastada Ungaris oma ülevõim ja hävitada sotsialistlik kord. Kuid nad said halastamatu kaotuse osaliseks. Rahvademokraatiamaade rahvad tugevdavad oma revolutsioonilist valvsust, ajavad nurja imperialistide salakavalad plaanid, paljastavad nende agente, annavad otsustava vastulöögi kõigile neile, kes tungivad kallale sotsialistlikule korrale, rahvavõimule, ja vajaduse korral suruvad rahvademokraatliku korra vaenlased maha jõu abil.

Nõukogude Liit ja kõik rahvademokraatiamaad, kes kasutavad sotsialistliku korra suuri eeliseid ja vastastikust toetust, liiguvad kindlalt edasi progressi teel.

Sotsialistlike maade arenemistaseme ühtlustumine

Tormiline arengutempo on omane eranditult kõigile sotsialistlikele riikidele, sealhulgas ka majanduslikult rohkem arenenud riikidele. Seetõttu on rahvademokraatiamaadel, kes lähemas minevikus olid maha jäänud, võimalus arendada oma majandust palju kiiremas tempos.

Majandusliku arenemistaseme ühtlustumise protsessi näitavad kujukalt järgmised andmed. 1958. aastal suurenes kõigi sotsialistlike maade tööstustoodang 1937. aastaga võrreldes 5-kordseks. Kuid nende maade arenemistempo, kes varem olid maha jäänud, oli palju kiirem. Hiina Rahvavabariigi tööstustoodang suurenes aastail 1950—1958 ligi 10-kordseks. Albaania tööstustoodang kasvas 1958. aastal sõjaeelsega võrreldes 18-kordseks, Bulgaarias 9-kordseks, Poolas 5,5-kordseks, Rumeenias peaaegu 4-kordseks, Ungaris rohkem kui 4-kordseks, Tšehhoslovakkias 3,3-kordseks, Saksa Demokraatlikus Vabariigis rohkem kui 2,5-kordseks.

Sotsialistlike maade majanduse arenemistaseme ühtlustamisel on laiaulatuslik iseloom. Varem mahajäänud maades kerkib töös-

tuse arenemise tase, rohkenevad sotsialistlikud ümberkujundused põllumajanduse alal ja tõusevad rahvaste heaolu ning kultuuriline tase. Endised agraarmaad Poola, Bulgaaria, Hiina Rahvavabariik, Rumeenia ja mõned teised muudavad kiiresti oma ilmet ja on ilmselt tööstusmaadeks muutumas.

Toome mõned andmed. Näiteks oli Bulgaarias aastail 1937—1939 tööstustoodangu osa kogutoodangust kõigest 24,8 protsenti, põllumajandusliku toodangu osa aga 75,2 protsenti. 1957. aastaks oli olukord põhjalikult muutunud: tööstustoodangu osa moodustas juba 68,3 protsenti, põllumajandusliku toodangu osa aga oli 31,7 protsenti, kusjuures põllumajandussaaduste tootmine mitte ei vähenenud, vaid tunduvalt kasvas. Järelikult on peamiselt põllumajandussaadusi tootnud agraarmaast Bulgaariast saanud tööstus- ja agraarmaa. Sama aja jooksul (aastad 1937—1957) on tööstuse osa kogutoodangus suurenenud: Hiinas — 23,2 protsendilt 46,9 protsendile; Poolas — 47,4 protsendilt 71,9 protsendile; Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis — 28,2 protsendilt (1946. a.) kuni 63,4 protsendini.

Sotsialistliku leeri maade arenemistaseme ühtlustumisest annab tunnistust ka paljusektorilise majanduse likvideerimine rahvademokraatiamaades. Aheneb ka erasektori tegevussfäär tööstuses ja kaubanduses, talupojad ühinevad järk-järgult kollektiivmajanditesse. Juba käesoleval ajal valmistavad kõik rahvademokraatiamaad põhilise toodangu sotsialistlikes ettevõtetes.

Lõpuks, sotsialistlike maade arenemistaseme ühtlustumine väljendub ka nende maade rahvaste kultuuri ja heaolu kasvus.

Tuginedes vastastikusele abile ja kasutades Nõukogude Liidu rikkalikke kogemusi, lähenevad rahvademokraatiamaad kiiresti sotsialistlike ümberkujunduste lõpuleviimisele. Ei kulu enam palju aega, kui sotsialismi ülesehitanud rahvademokraatiamaad asuvad sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku perioodi.

Sotsialistlike maade plaanipärasus ja arenemistaseme ühtlustumine loovad eeldused nende maade üleminekuks kommunismile enam-vähem ühel ajal. Partei XXI kongressil tehtud ettekandes ütles N. S. Hruštšov: «Sotsialistlikus korras peituvaid võimalusi edukalt ära kasutades lähevad sotsialismimaad enam-vähem ühel ajal kommunistliku ühiskonna kõrgemasse faasi.»

Üleminek kommunismi kõrgemasse faasi toimub igal maal järk-järgult, samm-sammult, olenevalt sellest, kuidas ühel või teisel maal on valminud selleks vajalikud tingimused. Kuid erinevalt kapitalistlikest maadest on sotsialismimaadel võimalus kindlustada eri maade arenemistaseme ühtlustumist. Sellise ühtlustumise majanduslikuks aluseks on sotsialistliku majandussüsteemi eelised, sotsialistlike maade pidevalt arenev koostöö ja vastastikune abi.

LÜHIKOKKUVÕTE

Nõukogude Liidu ja teiste vabadustarmastavate rahvaste võit Teises maailmasõjas viis kapitalismi nõrgenemisele ja sotsialismi tugevnemisele. Pärast Teist maailmasõda tekkisid Euroopas ja Aasias rahvademokraatlikud riigid. Neis maades tulid võimule töölised ja talupojad, kes asusid sotsialistlikule ülesehitustööle. Sotsialism on välja kasvanud ühe maa raamidest ja on kujunenud võimsaks, kasvavaks ning tugevnevaks ülemaailmseks süsteemiks.

Nõukogude Liidu igakülgsel vennalikul abil ja Euroopa ning Aasia rahvademokraatiamaade vastastikusel toetusel lähevad need maad kindlalt sotsialismile.

Sotsialistlike riikide vahel on kujunenud vastastikused suhted, mis tuginevad võrdsuse, sõpruse ja vastastikuse abi põhimõtetele. Ühised eesmärgid, majanduse plaanipärane arendamine võimaldasid sotsialistlikel maadel astuda tihedaisse majanduslikesse suhetesse. Tekkis sotsialistlik maailmasüsteem temale omase tööjaotusega.

Rahvusvaheline sotsialistlik tööjaotus võimaldab igal maal efektiivsemalt kasutada tööjõu- ja materiaalseid ressursse. See on ühiskondliku tööviljakuse tõstmise üheks tähtsamaks teguriks.

Ühtlasi loovad majanduslikud ja kaubanduslikud suhted, tehnika ja teaduse saavutuste vahetamine sotsialistlike maade majandusliku arenemistaseme ühtlustamiseks vajalikud eeldused. Kõik need maad liiguvad progressi teel kiiresti edasi ja nende üleminek kommunismile toimub enam-vähem ühel ajal.

KÜMNES PEATÜKK

VÕISTLUS KAHE MAAILMASÜSTEEMI VAHEL

1. Käesoleva ajastu peamine joon

Peamine maailma ühiskondlikus arengus

«Kommunistid peavad teadma,» ütles V. I. Lenin, «et tulevik igatahes kuulub neile...»[1] Lenini sõnade õigsust kinnitab meie ajastu ühiskondliku arenemise kogu käik.

Sotsialismi leer, millele pani aluse Venemaa Oktoobrirevolutsioon, hõlmab nüüd üle neljandiku kogu maakera territooriumist — Elbest ja Aadria merest läänes kuni Beeringi väinani ja Lõuna-Hiina mereni idas. Sotsialism kasvab nii laiuti kui ka sügavuti, kogub jõudu ja energiat, kapitalismi majanduslikud ja poliitilised positsioonid aga järjest nõrgenevad. Ajaloo areng viib vältimatult kommunismi võiduni kogu maailmas.

Tänapäeval, nagu rõhutas partei XXI kongress, on maailma areenil käimas NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide majanduslik võistlus, on käimas kogu sotsialismi maailmasüsteemi võistlus kapitalismi maailmasüsteemiga. Võistluse käik ja tulemused määravad kindlaks maailma ühiskondliku arenemise peasuuna.

Kahe maailmasüsteemi võistlus on võistlus sotsialismi plaanimajanduse ja kapitalismi majanduse stiihia vahel. Nõukogude Liit ning Euroopa ja Aasia rahvademokraatiamaad võitlevad selle eest, et luua tootlike jõudude, teaduse, tehnika ja kultuuri arendamiseks kõrgem tase, kui see on Ameerika Ühendriikides ja Lääne-Euroopa kõige arenenumates kapitalistlikes maades, võitlevad kõrgema tööviljakuse eest, mis kindlustaks laiadele rahvahulkadele pidevalt kasvavate materiaalsete ja vaimsete vajaduste rahuldamise.

«Kas hukkuda või eesrindlikele maadele järele jõuda...»

Mõni kuu pärast Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni V. I. Lenin kirjutas, et Nõukogude riigi peamine ülesanne seisab selles, et teha meie riik võimsaks ja rikkaks, teostada pööre «...kommunistliku ühiskonna, üldise heaolu ja püsiva rahu helgesse tulevikku»[2].

---

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 31. kd., lk. 80.
[2] *V. I. Lenin,* Teosed, 27. kd., lk. 134.

Selle ülesande all mõtles V. I. Lenin vajadust tõsta Nõukogude Venemaa majandus kõrgemale tasemele, kui see on praegu või tulevikus ükskõik millisel, kas või kõige arenenumal kapitalistlikul maal.

1917. aastal oli ajalooliselt väljakujunenud tingimuste tõttu sellistel maadel nagu Ameerika Ühendriigid, Inglismaa, Saksamaa ja Prantsusmaa tööviljakuse, tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise tase ühe elaniku kohta palju kõrgem kui revolutsioonitules sündinud Nõukogude Venemaa oma. Et võitluses vaenulikele imperialistlikele jõududele vastu pidada, oli vaja ajaloo seisukohalt lühikese ajaga likvideerida tsarismilt pärandatud meie maa sajandipikkune tehniline ja majanduslik mahajäämus. Juba enne Oktoobrirevolutsiooni rõhutas V. I. Lenin oma teoses «Ähvardav katastroof ja kuidas selle vastu võidelda»: «...kas hukkuda või eesrindlikele maadele järele ja neist ette jõuda *ka majanduslikult.*»[1]

Selleks et aru saada, mida see tähendab, on vaja meenutada, milline oli kodanluse ja mõisnike Venemaa 1913. aastal, võrreldes kõige arenenuma kapitalistliku maaga — Ameerika Ühendriikidega.

1913. aastaks olid Ameerika Ühendriigid saavutanud väga kõrge majandusliku taseme. Tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise alal olid nad esimesel kohal maailmas. Ameerika Ühendriikide osa maailma tööstuslikus tootmises moodustas 38 protsenti.

Venemaa aga oli majanduslikult mahajäänud maa kapitalismi keskmise arengutasemega. Tema osa maailma tööstustoodangus moodustas kõigest 2,6 protsenti. Tööstuse kogutoodangu väljalaske poolest oli ta maailmas viiendal, elektrienergia tootmise poolest aga viieteistkümnendal kohal.

Kuivõrd Venemaa oli Ameerika Ühendriikidest maha jäänud, võib otsustada kas või kahest järgmisest faktist: 1913. aastal sulatati Venemaal malmi 4,2 miljonit tonni, Ameerika Ühendriikides aga 31,5 miljonit tonni; tööviljakus Venemaa tööstuses oli 9 korda madalam kui Ameerika Ühendriikide tööstuses. Venemaa elanikkonna põhiosa — talurahvas — elas vaesuses ja harimatuses. Ka tööliste olukord ei olnud parem. Revolutsioonieelse Venemaa tööstustööliste elatustase oli Ameerika Ühendriikide ja Lääne-Euroopa tööstuslikult arenenud maade tööliste elatustasemest palju madalam.

Kuid meie majanduslikud näitajad olid veelgi madalamad, kui alustasime majanduslikku võistlust kapitalismiga. 1914.—1918. aasta maailmasõja, kodusõja ja kapitalistlike riikide välismaise sõjalise interventsiooni poolt põhjustatud majandusliku laose tõttu vähenes meie tööstustoodangu maht 1920. aastaks seitsmekordselt. 1920. aastal tootsid Ameerika Ühendriigid, Inglismaa, Saksamaa ja kodanliku maailma teised maad malmi 628 korda rohkem

[1] *V. I. Lenin,* Teosed, 25. kd., lk. 339.

kui Nõukogude Venemaa, terast 356 korda, kivisütt 135 korda ja naftat 25 korda rohkem. Nõukogude vabariigi suurtööstuse toodangu osa 1921. aasta alguseks moodustas kõigest ühe kahesajandiku maailma tööstustoodangust.

Selline oli siis olukord! Nõukogude Liidu vaenlased — Rooma paavstist kuni Ameerika Ühendriikide presidendi Wilsonini — ei võinud arvatagi, et majanduslikult nõrk Nõukogudemaa võib majanduslikult võita tööstuslikult arenenud kapitalistlikke maid. Vähe sellest, nad teatasid üksteise võidu, et nõukogude võimu päevad on loetud. Üks mõjukamaid Ameerika ajalehti «New York Times» teatas 1917.—1919. aastani 91 korda, et nõukogude võim Venemaal õige pea kukutatakse. Ajalehe korrespondent Robert Wilton oma raamatus «Venemaa agoonia», mis ilmus 1919. aastal, kirjutas, et «bolševism ei ole võimeline midagi üles ehitama, vaid vastupidi, ta toob endaga kaasa ainult hävitamist... Majanduslikult seisukohalt nõukogude režiimi püsimine on võimatu, poliitiliselt seisukohalt on see absurd». Isegi tuntud kirjanik Herbert Wells, kes tol ajal külastas meie maad ja vestles Kremlis V. I. Leniniga, kirjutas, et Venemaale, kui talle Ameerika Ühendriigid ja Lääne-Euroopa maad appi ei tule, ei jää «peale tsivilisatsiooni viimaste jäänuste hukkumise mitte mingisuguseid muid perspektiive».

Nõukogude Liit, kes oli vaenulike imperialistlike riikide rõngas, ei võinud muidugi loota nende abile. Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja kodanliku maailma paljude teiste riikide valitsevad ringkonnad ei püüdnud mitte ainult meie maal sotsialismi ehitamist nurja ajada, vaid ka hävitada maailma esimest tööliste ja talupoegade riiki. Nad alustasid bolševismi vastu rea «ristisõdu», millest võtsid osa 14 riiki. Aastad 1918—1920 olid karmi võitluse aastad sisemise kontrrevolutsiooni ja Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa, Jaapani ning rea teiste riikide interventide relvastatud jõudude vastu.

Purustanud rahvusvahelise imperialismi ja sisemise kontrrevolutsiooni ühendatud jõud, võis Nõukogude Liit asuda rahulikule majanduslikule ülesehitustööle. Sellest momendist algaski tegelikult kahe süsteemi — kasvava sotsialismi ja ajaloo areenilt kaduva kapitalismi vahel majanduslik võistlus.

Sotsialismi võidu paratamatus võistluses kapitalismiga

Partei oli kindlalt veendunud, et sotsialismi võit võistluses kapitalismiga on paratamatu. Ta selgitas pidevalt töörahva hulkadele, et kui ekspluataatorlikud klassid on enamiku Venemaa elanikkonnast viletsusse tõuganud, kogu maal aga valitseb seisak ja laos, siis nõukogude võim päästab Venemaa lühikese aja jooksul lõputuist kannatustest ja näljast, viies ta helgele, jõukale ja kultuursele elule. V. I. Lenin töötas meie maal sotsialismi ülesehitamiseks grandioosse plaani, mis nägi ette likvideerida meie maal tsarismilt pärandatud sajandipikkune tehniline ja majanduslik maha-

jäämus ning muuta ta võimsaks industriaalriigiks, tõsta linna ja maa töötajate materiaalse heaolu ning kultuuritaset.

Suure viletsuse ja majandusliku laose tingimustes pidid Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus tegema valiku, mida võiks sõnastada järgmiselt: kas hakata tootma teetasse või ehitama metallurgiatehaseid ning elektrijaamu. Kui Nõukogude Liit oleks valinud «teetassid», teiste sõnadega, oleks suunanud oma jõupingutused kergetööstuse eelisarendamisele, siis oleks meie maa kaotanud nii oma majandusliku kui ka poliitilise iseseisvuse. Meie kodumaa oleks siis jäänud imperialistlike röövlite ette ilma relvadeta ja sotsialismi ehitamine oleks nurjunud.

Partei ja Nõukogude valitsus valisid metallurgiatehaste ja elektrijaamade ehitamise tee, meie maa industrialiseerimise tee. Juba kahe maailmasõja vahelisel perioodil, kapitalistliku ümbruse tingimustes, tegi nõukogude rahvas erakordsete jõupingutuste tulemusel tasa meie maa sajandipikkuse mahajäämuse ja muutis ta maailma teiseks tööstusriigiks. Sotsialism saavutas maailmaajaloolise võidu ja tõestas kujukalt oma suuri eeliseid kapitalismi ees.

Et saavutada otsustav võit majanduslikus võistluses kapitalismiga, näidata sotsialistliku korra täielikku üleolekut, peab Nõukogude Liit täitma oma majandusliku põhiülesande, see on ajaloo seisukohalt lühikese ajaga järele jõudma kõige arenenumatele kapitalistlikele maadele, sealhulgas ka Ameerika Ühendriikidele, ja neist ette minema toodangu hulgalt iga elaniku kohta. Selle ülesande püstitas juba V. I. Lenin, selle praktilise teostamise teed aga töötas välja XXI kongress.

Kapitalistlike riikidega võisteldes on Nõukogude Liit aastail 1917—1958 tublisti edasi liikunud oma majandusliku põhiülesande lahendamisel. Kui 1913. aastal jäi meie maa Ameerika Ühendriikidest tööstustoodangu valmistamise hulgalt iga elaniku kohta maha 13—14-kordselt, 1937. aastal 6,5-kordselt, 1956. aastal 2,6-kordselt, 1957. aastal 2,4-kordselt, siis 1958. aastal jäi ta maha kõigest 2,1-kordselt. Nüüd ei ole enam mägede taga see aeg, mil Nõukogude Liit, kasutades sotsialismi eeliseid, jõuab tööstusliku ja põllumajandusliku toodangu tootmise poolest iga elaniku kohta arvestatult maailmas esikohale.

Kodanlikud «prohvetid», kes korduvalt ennustasid sotsialismi hukkumist ja kes kuulutasid Nõukogude plaanid «propagandistlikuks trikiks», said häbiväärselt lüüa. Nüüd aga, olles hämmastunud ja hirmunud, on nad sunnitud tunnistama, et Nõukogude Liit võib tõepoolest oma hoogsa majandusliku arenemisega lähemas tulevikus kõige arenenumatest kapitalistlikest riikidest ette minna.

2. Otsustav etapp kahe süsteemi majanduslikus võistluses

Kaks arenguteed NSV Liidu rahvamajanduse arendamise seitsme aasta plaan aastaiks 1959—1965 hämmastab kõiki oma grandioossuse ja tööde ennenägematu ulatuse ning iseloomuga. Seitseaastak avab uue etapi majanduslikus võistluses sotsialismi ja kapitalismi vahel. Plaani täitmine võimaldab edasi astuda otsustava sammu kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomisel ning NSV Liidu majandusliku põhiülesande täitmisel. Nõukogude Liit saavutab esimese koha tööstustoodangu tootmise alal iga elaniku kohta. Seitseaastaku lõpuks läheb Nõukogude Liit mõnede tähtsamate toodanguliikide absoluutse hulga poolest Ameerika Ühendriikidest ette, teiste osas aga jõuab väga lähedale tööstusliku tootmise praegusele tasemele Ameerika Ühendriikides. Põllumajandussaaduste toodang aga nii tervikuna kui ka iga elaniku kohta arvestatult ületab Ameerika Ühendriikide praeguse taseme. 1970. aastaks jõuab NSV Liit Ameerika Ühendriikidest ette nii tööstustoodangu absoluutse mahu poolest kui ka toodangu hulgalt iga elaniku kohta.

Sellega saavutatakse suurim võit rahulikus majanduslikus võistluses kapitalismiga.

Sotsialismi ja kapitalismi vahelise majandusliku võistluse käesolev etapp erineb nii mitmeski suhtes esimese perioodi tingimustest. Nüüd on Nõukogude Liit võimas sotsialistlik riik, kellel on kõrgesti arenenud tööstus, mehhaniseeritud suurpõllumajandus, eesrindlik teadus ja kultuur. NSV Liit pole nüüd enam üksik saar kapitalistlikus meres. Ta seisab ühtse ja võimsa sotsialismileeri eesotsas, mis võtab enda alla 26 protsenti maakera territooriumist, kus elab peaaegu miljard inimest. Sotsialistliku leeri maades asuvad ammendamatud materiaalsed ressursid.

Tänapäeval seisab kapitalismi maailmasüsteemi vastas sotsialismi maailmasüsteem. Need kaks ühiskondlikku süsteemi erinevad teineteisest täielikult.

Nõukogude Liidul ja teistel rahvademokraatiamaadel on olemas kolossaalsed loodusvarad. Neile kuulub peaaegu pool kogu läbiuuritud rauamaagi varudest, üle 50 protsendi boksiidivarudest, üle 60 protsendi kivisöest, üle 75 protsendi kaalisooladest ja üle 90 protsendi mangaanimaakidest. Igal aastal avastatakse Nõukogude Liidus ja rahvademokraatiamaades üha uusi maapõuevarade varusid.

Nagu me eelmises peatükis juba märkisime, erinevad sotsialismi maailmasüsteemi maad üksteisest tööstusliku arenemistaseme, territooriumi suuruse, rahvaarvu, loodusvarade jne. poolest. Samal ajal toimub sotsialistlike maade viljaka koostöö ja vennaliku vastastikuse abistamise alusel vähemarenenud sotsialistlike maade järeleaitamine eesrindlike tasemele. See aitab

järk-järgult ühtlustada kõigi sotsialistlike riikide majanduslikku ja kultuurilist arenemistaset.

Sotsialismi maailmasüsteemis on juhtivaks ja majanduslikult kõige võimsamaks maaks Nõukogude Liit. 1958. aastal tootis NSV Liit ligi 90 protsenti kogu sotsialismimaades toodetavast naftast, umbes kaks kolmandikku elektrienergiast, kaks kolmandikku malmist ja terasest ning üle poole tsemendi- ja kivisöetoodangust. Käesoleval ajal moodustab NSV Liidu osa maailma tööstustoodangus ligi 20 protsenti. Euroopa ja Aasia rahvademokraatiamaade osa aga 14 protsenti. Nõukogude Liit rajas esimesena ajaloos tee kapitalismilt sotsialismile. Ta jõuab esimesena ka kommunismi kõrgemasse astmesse.

Võimas ja kasvav sotsialismi maailmasüsteem näitab järjest kujukamalt oma eeliseid nõrgeneva ja oma aja ära elanud kapitalismi maailmasüsteemi ees. Kapitalistlike maade majandus areneb stiihiliselt, anarhiliselt, teda vapustavad perioodiliselt majanduskriisid.

Kapitalismi maailmasüsteemi võib tinglikult jagada nelja maade rühma, kelledel on täiesti erinev arenemistase.

Eelkõige kerkivad esile imperialistlikud suurriigid, nagu Ameerika Ühendriigid, Inglismaa, Lääne-Saksamaa, Prantsusmaa, Jaapan ja Itaalia. Kõigil neil on kõrgesti arenenud paljude tootmisharudega majandus, mehhaniseeritud põllumajandus, tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise kõrge tase iga elaniku kohta arvestatult.

On olemas asumaid, kes kannatavad imperialismi rõhumise all. Võõramaised kapitalistid võimutsevad asumaade tööstuses ja põllumajanduses nagu omal maal. Nad tahavad asumaade tööstust arendada ühekülgselt, väärarengu suunas, muutes asumaad imperialistlike riikide toor- ja toiduainete ripatsiks. Kolonisaatorid ei arenda teadlikult asumaades rasketööstust, et takistada neid asumast iseseisva arenemise teele. Nagu hiigelpolüübid imevad nad rõhutud rahvastest välja elumahlu, põhjustades asumaade rahvahulkades tohutut viletsust, nälga ja haigusi.

Kolmandasse rühma kuuluvad maad, kes on kolonialismist lahti ütelnud ja asunud iseseisvale arenguteele, nagu India, Birma, Indoneesia, Araabia Ühinenud Vabariik ja teised. Ja lõpuks neljas riikide rühm — Rootsi, Soome, Šveits ja teised, samuti rida Ladina-Ameerika maid, kel pole asumaid ja kes püüavad rahvusvahelisel areenil ajada teatud määral sõltumatut poliitikat.

Kapitalismi maailmasüsteemi lõhestavad sügavad sisemised vastuolud, mis nõrgestavad teda ja viivad ta lõpuks hukkumisele.

Kapitalismi maailmasüsteemi maad arenevad ebaühtlaselt, ja mida edasi, seda rohkem suureneb see ebaühtlus. Ühed maad jäävad oma arenemises maha, teised aga rebivad end ette. Eile etendasid ühed imperialistlikud suurriigid kapitalistlikus maailmas juhtivat osa, täna aga on nende asemel juba teised. Need maad, kes

on lakanud juhtivat osa etendamast ja on teistest maha jäänud, ei taha kuuluda teisejärguliste kilda. Teised, kes on end kaugele ette rebinud, püüavad oma positsioone veelgi rohkem kindlustada. Nad püüavad säilitada oma privilegeeritud seisundit, et hoida teisi maid oma orjuses. Imperialistlikud riigid kisklevad omavahel saagi jaotamise pärast nagu purki pandud ämblikud. Ekspluataatoritena nad ju ei saagi teisiti toimida.

Vastuolud kahe maailmasüsteemi vahel on kaasaegse rahvusvahelise arengu peamiseks, kõige teravamaks vastuoluks. Seda võib lahendada ainult kahel teel: kas sotsialismi ja kapitalismi rahuliku kooseksisteerimise või siis kõige laastavama ja ulatuslikuma sõja teel, mis põhjustab enneolematul hulgal ohvreid ja hävingut. Kolmandat teed pole olemas.

Nõukogude Liit, Hiina Rahvavabariik ja kõik teised sotsialistlikud maad võitlevad aktiivselt riikidevahelise rahuliku kooseksisteerimise, sõpruse ja koostöö eest, sõltumata nende ühiskondlikust süsteemist. Samal ajal aga Ameerika Ühendriikide ja teiste imperialistlike riikide monopolistliku kodanluse kõige agressiivsemad ringkonnad, tundes hirmu kapitalismi saatuse pärast, ajavad «jõupositsiooni»-poliitikat, «sõja piiril balansseerimise» poliitikat. Nad teevad sõjaks suuri ettevalmistusi, mille eesmärgiks on Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade hävitamine relvajõul ning maailmas imperialismi ülevõimu kehtestamine. Eriti visalt taotlevad oma ülevõimu sisseseadmist kogu maailmas ameerika imperialistid.

Sotsialistlike ja kapitalistlike maade kooseksisteerimise ja rahuliku majandusliku võistluse printsiip on töötatud välja V. I. Lenini poolt ja seda on arendatud edasi meie partei, samuti ka vennalike kommunistlike parteide otsustes. See printsiip leiab järjest suuremat toetust maailma kõigi maade sadade miljonite inimeste poolt.

Toodangu maht NSV Liidus ja Ameerika Ühendriikides

Võisteldes kapitalismiga peab Nõukogude Liit eelkõige vastandama oma tootlike jõudude arenemise näitajad Ameerika Ühendriikide vastavate näitajatega. Asi on selles, et kapitalism Ameerika Ühendriikides, kasutades soodsaid ajaloolisi ja looduslikke tingimusi, andis maksimumi sellest, mida ta suudab anda. Ameerika Ühendriikide tootlike jõudude arengutase on ülimaks piiriks, milleni kapitalismi majandus suutis tõusta. Ületada Ameerika Ühendriikide tase — tähendab ületada kogu kapitalistliku süsteemi kõrgemad näitajad.

Ameerika Ühendriigid, kellele kuulub kõigest 7 protsenti maakera territooriumist, kus elab veidi üle 6 protsendi maakera rahvastikust, toodavad üle kolmandiku maailma tööstustoodangu üldmahust. 1957. aastal andsid Ameerika Ühendriigid sama palju tööstustoodangut kui kõik kodanliku maailma ülejäänud maad kokku. Ameerika Ühendriigid annavad 33 protsenti kogu maailma

terasetoodangust ja 39 protsenti kogu maailma naftatoodangust. Tuumarelva ja pommituslennukite tootmiseks kulutavad Ameerika Ühendriigid iga aasta rohkem elektrienergiat ja alumiiniumi, kui seda kulub Jaapanil ja Itaalial kõigi oma vajaduste katteks. Ameerika Ühendriikide rahvastiku elatustase on kõrgem Lääne-Euroopa arenenud industriaalmaade elatustasemest.

N. S. Hruštšov rääkis: «Eks mõju Ameerika Ühendriigid praegu kogu läänemaailma psüühikale just oma tootmise mahuga. Asumaad lihtsalt värisevad ja ei söanda mõeldagi sellele, et nad võiksid Ameerikaga võrdseks saada. Nõukogude Liit aga, minevikus mahajäänud Venemaa rahvad, kes on võtnud võimu enda kätte, rajasid majanduse sotsialistlikele alustele, lõid suurtööstuse ja arendasid seda edasi, viisid läbi kollektiviseerimise, lõid sovhoosid ning said võimaluse Ameerika Ühendriikidele tootmise tasemelt iga elaniku kohta järele jõuda ning see tase ületada.»

Täita ülesanne — jõuda Ameerika Ühendriikidele järele tööstusliku ja põllumajandusliku toodangu hulgalt iga elaniku kohta — ei ole veel meie lõppeesmärgiks. Partei näeb selles vaid üht vajalikku tingimust kommunismile järkjärguliseks üleminekuks. N. S. Hruštšovi kujuka väljenduse järgi ei ole sellel etapil saavutatud NSV Liidu tööstuslik arengutase meile lõpp-peatuseks, vaid ainult vahejaamaks, kus me võime järele jõuda Ameerika Ühendriikidele kui kõige jõukamale ja arenenumale kapitalistlikule riigile, jätta ta sellesse vahejaama ja ise edasi liikuda kommunismile, materiaalsete ja vaimsete hüvede küllusele.

Milline vahemaa siis eraldab Nõukogude Liitu Ameerika Ühendriikidest tööstusliku ja põllumajandusliku toodangu valmistamise poolest nii absoluutse hulga suhtes kui ka iga elaniku kohta arvestatult?

Nõukogude majandusteadlaste arvestuste järgi moodustas NSV Liidu tööstustoodangu maht 1958. aastal 55 protsenti Ameerika Ühendriikide tasemest. Teiste sõnadega, käesoleval ajal ületavad Ameerika Ühendriigid Nõukogude Liidu tööstustoodangu üldmahu 1,8-kordselt, iga elaniku kohta arvestatult aga pisut üle 2 korra. Et mahajäämus on iga elaniku kohta arvestatult mõnevõrra suurem kui tootmise absoluutse mahu suhtes, tuleb sellest, et NSV Liidu rahvaarv on 214 miljonit inimest, Ameerika Ühendriikides aga 175 miljonit inimest.

1957. aastal toodeti NSV Liidus keskmiselt iga elaniku kohta, võrreldes Ameerika Ühendriikide tootmisega, mille aluseks on võetud sada, järgmistes protsentides:

Teraviljakombaine	246	Villast riiet	87
Jalgrattaid	164	Kalu	75
Peensuhkrut	163	Metallilõikepinke	72
Võid	90	Sütt	72

Tarbepuitu	70	Nahkjalatseid	46
Traktoreid	70	Valtsmetalli	43
Rauamaaki	66	Malmi	43
Koksi	59	Terast	42
Tsementi	49	Puuvillast riiet	42

Nagu näeme, on Nõukogude Liit tööstustoodangu mõnede liikide suhtes iga elaniku kohta arvestatult Ameerika Ühendriikidest juba ette jõudnud, mõnede liikide suhtes aga läheneb nende tasemele. Samal ajal aga tuleb meil reas rasketööstuse harudes ja eelkõige mustmetallurgias, samuti ka mõnedes kergetööstuse harudes veel tunduvalt jõudu pingutada, et Ameerika Ühendriikidega ühele tasemele jõuda ja seejärel neist ette minna.

Nõukogude Liit kavatseb Ameerika Ühendriikidele järele jõuda ja ette minna mitte ainult tööstusliku, vaid ka põllumajandusliku toodangu poolest. Ameerika Ühendriikide põllumajandus on oma mastaabilt, viljeldavate kultuuride, loomakasvatuse suuna, maapinna, kliima ja geograafiliste tingimuste tõttu väga sarnane NSV Liidu põllumajandusega. Kuid Ameerika Ühendriigid on maaviljeluse ja põllumajanduse mehhaniseerimise alal, samuti tööviljakuse alal põllumajanduses esimesel kohal maailmas.

Olemasolevate andmete põhjal ületab Ameerika Ühendriikide põllumajandusliku toodangu üldmaht Nõukogude Liidu oma umbes 20—25 protsendi võrra, iga elaniku kohta arvestatult aga umbes 40 protsendi võrra. Nõukogude Liit on Ameerika Ühendriikidest ette jõudnud nisu, suhkrupeedi, kartuli, piima ja villa tootmise poolest. Kuid ta jääb esialgu veel maha teravilja, puuvilla, liha ja munade tootmise poolest. Ent nõukogude rahvas on selles veendunud, et lähemas tulevikus jõuab Nõukogude Liit maailmas esikohale põllumajandussaaduste tootmises nii üldmahult kui ka iga elaniku kohta.

Toome võrdluseks alljärgneva tabeli mõningate põllumajandussaaduste toodanguliikide tootmise kohta NSV Liidus ja Ameerika Ühendriikides 1958. aastal.

Toodanguliigid	Mõõtühik	NSV Liit	Ameerika Ühendriigid
Teravili	miljonit tonni	136,0	181,1
Sealhulgas nisu	„	73,6	39,4
Suhkrupeet	„	54,1	13,6
Toorpuuvill	„	4,4	7,7
Kartul	„	86,1	11,8
Liha ja pekk (tapakaalus)	„	7,9	16,6
Piim	„	57,8	57,2
Vill	„	0,3	0,1
Munad	miljardit tk.	23,5	67,6

Võisteldes Ameerika Ühendriikidega tootlike jõudude, teaduse ja tehnika arendamisel, ei pea Nõukogude Liit Ameerika Ühendriike endale hoopiski mitte eeskujuks majanduslikus ülesehitustöös. Tööstuse ja põllumajanduse kõrge arenemistaseme juures valitseb Ameerika Ühendriikides kapitalistlik tootmisviis ja materiaalsete hüvede kapitalistlik jaotamine. Kasumite hiiglaslik kasv, küllus ja luksus ühel pool, tööpuudus, laostumine ja viletsus teisel pool — selline on Ameerika Ühendriikides valitseva olukorra tegelik pilt. «Nälg Ameerikas,» ütles Ameerika Ühendriikide Kongressi Saadikutekoja liige L. Sullivan, «on samasugune reaalne nähtus nagu meie ülejäägidki. See on mõttetus, kui need mõlemad nähtused esinevad ühel ajal. Absurdne on see, et nälga esineb siis, kui on olemas toiduainete ülejääke.»

On selge, et Nõukogude Liidus selliseid nähtusi ei saa tekkida. Võideldes kommunistlike ideaalide eest, püüab meie partei sellisele ebaõiglusele maailmas lõppu teha. Kui Ameerika Ühendriikide tootmistaset võetakse meil Nõukogude majanduse kasvu mõõdupuuna, siis ainult selleks, et võrrelda teda kõige arenenuma ja rikkama kapitalistliku maa majandusega.

Tempo on otsustav tegur

Ülesande — jõuda Ameerika Ühendriikidele järele tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise poolest nii tervikuna kui ka iga elaniku kohta arvestatult — täitmise tähtajad olenevad eelkõige võistlevate maade tootmistasemest võistluse algul. Nende toodanguliikide osas, kus meie mahajäämus pole suur, lahendatakse ülesanne — järele jõuda Ameerika Ühendriikidele — väga lühikese aja jooksul. Nende toodanguliikide osas, kus mahajäämus on võrdlemisi suur (näiteks elektrienergia ja gaasi tootmises), kulub mõnevõrra rohkem aega.

Väga suur tähtsus on majandusliku arenemistempo erinevusel. Teatud mõju avaldab ka rahvastiku iive. Rahvastiku iive on NSV Liidus ja Ameerika Ühendriikides umbes võrdne. See moodustab ligi 1,5 protsenti aastas. Järelikult see aeg, mis on Nõukogude Liidule vajalik Ameerika Ühendriikide üle täieliku võidu saavutamiseks rahulikus majanduslikus võistluses, oleneb tegelikult nimelt kahest järgmisest tegurist: võistlejate tootmistasemest võistluse algul ja nende majandusliku arenemistempo erinevusest.

Omapäraseks baromeetriks, mis näitab maa majandusliku võimsuse kasvu astet, ta ühiskondliku korra progressiivsust, on tööstusliku ja põllumajandusliku tootmise, tööviljakuse, rahvatulu ja ühiskondliku rikkuse kasvutempo. Sisuliselt on tempo otsustav tegur, millest oleneb kahe maailmasüsteemi majandusliku võistluse lõplik tulemus. Seepärast ongi ühelt poolt NSV Liidu ja sotsialistliku leeri kõigi teiste maade ning teiselt poolt Ameerika Ühendriikide, Prantsusmaa ja kodanliku maailma teiste maade majandusliku arenemise tempo nii sotsialismi sõprade kui ka ta vaenlaste huvi keskpunktiks.

Kui vaadelda NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide tööstusliku ja põllumajandusliku toodangu kasvu, siis torkavad kohe silma põhjalikud erinevused. NSV Liidus — maailma esimesel sotsialismimaal — areneb tööstuslik tootmine aastast aastasse kiire tempoga, tundmata langusi, kriise või seisakuid. Ameerika Ühendriikides — majanduslikult kõige enam arenenud kapitalistlikul maal — aga liigub tööstuslik tootmine edasi siksakiliselt. Vahel käib ta tõusuteed, kasvab, vahel langeb. Teiste sõnadega, Ameerika Ühendriikide majandus elab aeg-ajalt üle kriise, tootmise vähendamist. Piltlikult öeldes, meie baromeetri osuti näitab alati «selge», Ameerika oma aga näitab sageli «muutlik».

NSV Liidu tööstustoodangu aasta keskmine kasvutempo nõukogude võimu aastail ületab rohkem kui kolmekordselt Ameerika Ühendriikide tööstustoodangu kasvutempo. 12 sõjajärgse aasta jooksul (aastail 1947—1958) on Nõukogude Liit ületanud Ameerika Ühendriikide tööstustoodangu kasvutempo rohkem kui 4,5-kordselt, 8 viimase aasta jooksul (aastail 1951—1958) rohkem kui 5,2-kordselt.

Nõukogude Liidus on kogu ta olemasolu kestel tööstustoodangu aasta keskmine kasvutempo olnud 10,1 protsenti, Ameerika Ühendriikides aga 2,9 protsenti. Järelikult NSV Liit on kogu nõukogude võimu olemasolu kestel, millest peaaegu pool aega kulus sõdade pidamiseks ja sõdade poolt purustatud majanduse taastamiseks, arendanud oma tööstust rohkem kui kolm ja pool korda kiiremini kui Ameerika Ühendriigid. Sellepärast meie maa võiski 41 aasta jooksul läbi käia sellise tee, milleks oleks kulunud Inglismaal umbes 200 aastat, Ameerika Ühendriikidel aga ligi 100 aastat.

Nõukogude Liidu majandusliku arenemise kiire tempo, võrreldes Ameerika Ühendriikidega, viib meid iga aastaga lähemale otsustavale võidule kapitalismi üle. 1928. aastal, mil Nõukogude Liit alustas rahvamajanduse põhilist rekonstrueerimist, oli ta Lääne-Euroopa ja Ameerika Ühendriikide majanduslikust arenemistasemest maha jäänud 50—100 aastat. Nüüd on see vahemaa vähenenud 7—12 aastani.

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise seitsme aasta plaan aastaiks 1959—1965 näeb ette sotsialistliku majanduse kõigi harude uut hiiglaslikku tõusu. Seitseaastaku jooksul tööstusliku tootmisse paigutatavad kapitaalmahutused on ligikaudu võrdsed kapitaalmahutustega nõukogude võimu kogu olemasolu aastatel.

Seitsme aasta plaani kontrollarvud näevad ette selliste põhiliste rahvamajandusharude, nagu metallurgia, keemia, kütteainete tööstuse ja energeetika kiirendatud arendamist. See kindlustab tervikuna kogu rahvamajanduse kiirendatud tõusu. Käesoleval seitseaastakul, nagu varemgi, areneb NSV Liidu tööstus palju kiiremas tempos kui Ameerika Ühendriikide ja Lääne-Euroopa kapitalistlike maade tööstus.

Kuid küsimus ei ole ainuüksi majandusliku arenemise tempos. Need ajad on lõplikult möödas, mil Ameerika Ühendriigid olid

Nõukogude Liidust tööstustoodangu iga-aastase absoluutse juurdekasvu poolest ees.

Käesoleval ajal on pilt täielikult muutunud. Nõukogude Liit on nüüd Ameerika Ühendriikidest absoluutse mahu poolest ees. Toome konkreetseid andmeid. Aastail 1953—1957 suurenes Nõukogude Liidus rauamaagi tootmine iga aasta keskmiselt 6,1 miljonit tonni. Ameerika Ühendriikides aga, vastupidi, vähenes see 3 miljoni tonni võrra. Sama aja jooksul suurenes meil terase tootmine iga aasta 3,26 miljoni tonni võrra, Ameerika Ühendriikides aga kõigest 0,3 miljoni tonni võrra; nafta tootmine suurenes meil keskmiselt 11,4 miljoni tonni võrra, Ameerika Ühendriikides aga 8,8 miljoni tonni võrra; villase riide tootmine suurenes Nõukogude Liidus 18,6 miljoni meetri võrra, Ameerika Ühendriikides aga 10,8 miljoni meetri võrra jne.

Sellised on faktid. Need annavad veenvalt tunnistust sellest, et tänu kõrgele arenemistempole kindlustame me tööstustoodangu absoluutse mahu suure juurdekasvu, millel on hiiglasuur tähtsus Nõukogude Liidu võiduks Ameerika Ühendriikide üle rahulikus majanduslikus võistluses.

3. Aja võitmise probleem on põhiprobleem

Tööviljakuse kasvus peitub tee võidule

Kahe ühiskondliku süsteemi — sotsialismi ja kapitalismi majanduslikus võistluses võidab lõpptulemusena see süsteem, kes suudab ületada teise võistleja tööviljakuse taseme tööstuses, põllumajanduses, transpordi ja ehitustegevuse alal. Vladimir Iljitš Lenin rõhutas, et tööviljakus on lõpuks uue ühiskonnakorra võiduks kõige tähtsam, kõige peamine.

Mis on tööviljakus?

Tööviljakus on inimeste teatud ajavahemiku tootmistegevuse efektiivsuse aste. Seda mõõdetakse toodangu hulgaga, mis saadakse teatud ajaühiku vältel, või tööhulgaga, mis kulub toodanguühiku, näiteks tonni söe, kilogrammi leiva, liitri piima jne. tootmiseks. Tööviljakuse tase on seda kõrgem, mida vähem aega kulub ühiskonnal materiaalsete hüvede tootmiseks.

Nõukogude Liit päris kodanlaste ja mõisnike Venemaalt äärmiselt madala tööviljakuse taseme. Nii näiteks oli Venemaal 1913. aastal tööviljakus 9 korda madalam kui Ameerika Ühendriikides, peaaegu 5 korda madalam kui Inglismaal, 4,7 korda madalam kui Saksamaal ja 3,5 korda madalam kui Prantsusmaal.

Järelikult alustas Nõukogude Liit Ameerika Ühendriikidega ja Lääne-Euroopa arenenud industriaalmaadega võistlust tööviljakuse kiire tempo ja kõrge taseme eest äärmiselt ebasoodsates tingimustes.

Millest oleneb tööviljakuse tase? See sõltub paljudest tingimustest. Nendest võiks nimetada teaduse ja tehnika arenemise

taset, looduslike ressursside kasutamise astet, tootmise organiseerimist ja selle ulatust, tööliste vilumust, nende väljaõpet, taipu ja tööalast kvalifikatsiooni, ettevõtete töö organiseerimist, tootmiskultuuri ja töödistsipliini.

Sotsialistliku korra ajal said tööstus ja põllumajandus, kõik meie majandusharud avarad arenemisvõimalused. See võimaldas tööviljakust kiiresti tõsta. Nõukogude valitsuse olemasolu aastail on meie maa tööviljakuse taseme poolest järele jõudnud sellistele maadele nagu Inglismaa ja Prantsusmaa ning neist ette läinud. Nüüd me oleme üsna lähedal Lääne-Saksamaa tasemele ja iga aastaga läheneme me üha enam Ameerika Ühendriikidele.

Nõukogude Liidus on tööviljakuse kasvuks loodud säärased võimalused, mis on kättesaamatud nii Ameerika Ühendriikidele, Inglismaale kui ka ükskõik millisele kodanliku maailma riigile.

Millised need tingimused siis on?

Eelkõige on see tootmisvahendeid tootva tööstuse kiirem arendamine, see on igasuguste masinate, tööpinkide, mehhanismide ja seadmete kiirem tootmine. Just tehnika on tööviljakuse tõstmise peamiseks vahendiks. Meie eelised tehnilise progressi alal võimaldavad meil kiiresti üle saada ka tööviljakuse alal esinevast mahajäämusest, võrreldes Ameerika Ühendriikidega. Peale selle võimaldab plaanimajandus organiseerida sotsialistlikes ettevõtetes paremini tootmist, korraldada palju ratsionaalsemalt ettevõtete koopereerimist ja spetsialiseerimist. Ka see avaldab tööviljakuse kasvule oma mõju. Lõpuks pööratakse Nõukogude Liidus ja igal sotsialistlikul maal suurt tähelepanu töötajate kultuurilise ja tehnilise taseme tõstmisele. See kõik tervikuna võimaldab meil saavutada tööviljakuse kiirema kasvu, kui see on kapitalistlikes maades, sealhulgas ka Ameerika Ühendriikides.

Sotsialism ja teaduslik ning tehniline progress

Võistluses saavutab otsustava võidu see süsteem, kelle käes on maailma teaduslik ja tehniline progress, kes jõuab ette kõigi rahvamajandusharude varustamisel uute masinate, mehhanismide ja seadmetega. V. I. Lenin rõhutas korduvalt, et ette jõuab see, kellel on võimsam tehnika, organiseeritus, distsipliin ja paremad masinad. Ainult uuemate teaduslike ja tehniliste saavutuste igakülgsel kasutamisel võib saavutada materiaalsete ja vaimsete hüvede külluse.

Teatavasti oli tsaariaegne Venemaa äärmiselt mahajäänud tehnikaga maa. Nii tööstuses kui ka põllumajanduses kasutati peamiselt ainult käsitsitööd. Sellised tööstusharud, nagu masinaehitus-, elektrotehnika- ja autotööstus, kas üldse puudusid või olid äärmiselt puudulikult arenenud. Tolle aja kõige tavalisemad tööriistad olid labidas, käru ja rammimisnui. Ka põllumajanduses ei olnud olukord parem. Seal kasutati maaviljeluses kurnavat väheviljakat käsitsitööd. Tehnika, mida kasutasid üksiktalupidajad, oli armetu: künti harkadraga, külvati külimitust, lõigati sirbiga ja peksti koodiga.

Järsult muutus pilt, kui likvideeriti kodanlaste ja mõisnike kord ning NSV Liidus hakati ehitama sotsialismi. Nõukogude Liit tegi tehniliselt ja majanduslikult majajäämuselt hiigelhüppe progressi poole, maailma teaduse ja tehnika kõrguste poole.

Nõukogude teadlased hämmastasid maailma oma saavutustega teaduse ja tehnika arendamises. Maailmas pole maad, kellel oleks sellises koguses ja sellise tasemega raketitehnikat kui Nõukogude Liidul. See on lootust äratav rahugarantii kogu maailmale. Isegi kodanliku korra kaitsjad on sunnitud tunnistama, et NSV Liidus muudab teaduslik ja tehniline mõte inimkonna kõige julgemad unistused tegelikkuseks. «... Kui mõni aasta tagasi oleks meile öeldud,» ütles ameerika kapitalist V. Hearst, «et Venemaa jõuab Ameerika Ühendriikidest teaduse alal ette, siis me oleksime selle välja naernud. Kuid nüüd näeme, et NSV Liit ongi ette jõudnud.»

NSV Liit on spetsialistide ettevalmistamise tempo poolest kõigist arenenumatest kapitalistlikest maadest, sealhulgas ka Ameerika Ühendriikidest ette jõudnud. Inseneride juurdekasv on meil nüüd kolm korda suurem kui Ameerika Ühendriikides. Nõukogude Liidus on lai teaduslike asutuste võrk, mis on varustatud kõige uuema sisseseadega. Neis asutustes töötab viljakalt üle 280 000 teadusliku töötaja, s. o. umbes kolmkümmend korda rohkem kui kodanlaste ja mõisnike Venemaal.

Sellest ajast alates, mil meie maal kindlustus sotsialistlik kord, kiirendab teadus ja tehnika tööstuse ja põllumajanduse võimsat tõusu, viib sotsialistlikku majandust edasisele tõusule. Partei ja Nõukogude valitsus on pööranud ja pööravad ka edaspidi teaduse ja tehnika arendamisele, eesrindliku tehnoloogia kõigisse rahvamajandusharudesse juurutamisele hiiglasuurt tähelepanu.

Uus võidab alati vana pingelises võitluses. Vanal tehnikal leidub kaitsjaid, kes asetavad oma isiklikud huvid ühiskonna huvidest kõrgemale. Seepärast uue tehnika juurutamine kõigisse rahvamajandusharudesse on seotud ägeda võitlusega tehnilise seisaku ja selle pooldajate vastu. Enesega rahulolu, soov kinni pidada vanast, paigaltammumine — need on väga kahjulikud vaenlased, mille vastu tuleb alati otsustavat võitlust pidada. Seepärast ongi partei taotlenud, et kõik töölised, insenerid, tehnikud ja teaduslikud töötajad peaksid aktiivset võitlust uute, täiuslikumate töömeetodite juurutamise, suure jõudlusega tööpinkide ja mehhanismide, masinate ja seadmete loomise ning kasutuselevõtmise eest.

Heitke pilk meie uutele tehastele ja vabrikutele. Te näete, et seal on kõik põhilised tööd mehhaniseeritud ja elektrifitseeritud. Katsuge tähelepanelikult jälgida kvalifitseeritud tööliste — kommunistliku töö brigaadi liikmete tööd ja püüdke siis selgusele jõuda, kas nad tegelevad rohkem füüsilise või vaimse tööga. Lööktöölised ja kommunistliku töö brigaadi liikmed ühendavad õnnestunult need mõlemad tööd.

Meie aja suur teadlane akadeemik I. P. Pavlov kirjutas Donbassi kaevurite kongressist osavõtjaile:

«Lugupeetud kaevurid!

Kogu eluaeg olen ma armastanud nii vaimset kui ka füüsilist tööd ja võib-olla viimast koguni rohkem. Ma tundsin eriti suurt rahuldust, kui leidsin füüsilise töö jaoks mingi hea lahenduse, see on — ühendasin pea kätega. Ka teie olete sattunud sellele teele. Soovin teile kogu südamest, et te läheksite edasi seda teed, mis ainsana võib inimesele õnne tuua.»

Iga rahvas annab maailma teaduse ja tehnika varaaita oma panuse. Ameerika Ühendriikidel, Inglismaal, Prantsusmaal ja kodanliku maailma teistel riikidel on palju kasulikku ning õpetlikku. Nõukogude inimesed ei saa tähele panemata jätta välisriikide teaduse ja tehnika saavutusi. Oleks ekslik arvata, et nõukogude inimestel on monopol teaduslikule ja tehnilisele progressile. Paljud tähtsad teaduslikud avastused ja leiutused on tehtud sellisel tööstuslikult kõrgesti arenenud maal nagu Ameerika Ühendriigid. Sotsialism on kõige parema seaduslikuks järeltulijaks, mida on loonud inimkond. See kohustab sotsialistliku ühiskonna liikmeid põhjalikult ja igakülgselt tundma õppima maailma teaduse ja tehnika saavutusi, et pidevalt edasi liikuda.

Jätkates vene ja maailma teaduse parimaid traditsioone, peavad nõukogude teadlased pingelist ja edukat võitlust teadusliku ja tehnilise progressi eest, esikoha eest maailma teaduse ja tehnika arendamisel. Juba nüüd on hakanud kommunistliku ühiskonna tehnika kontuurid selgelt välja kujunema. Aatomienergial töötavad võimsad elektrijaamad, automaattsehhid ja -tehased, mis annavad toodangut ilma inimese otsese osavõtuta, elektrisädelduspingid, kus käratud sädemed asendavad praegust metallilõikamispinki, pooljuhtmed, mis muudavad soojuse elektriks, elektri aga külmuseks.

Selline on pilt meie lähema tuleviku tehnikast.

Tagada rahva kõige kõrgem elatustase maailmas

NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide, sotsialismimaade ja kapitalismimaade elanikkonna elatustaseme kõrvutamine on olnud huvi keskpunktiks nii sotsialismi pooldajatele kui ka neile, kes elavad võõra töö arvel, seega neile, kellele ei ole meeltmööda sotsialistlik kord.

Kõrge majandusliku arenemistaseme saavutamine ei ole Nõukogude Liidule lõppeesmärgiks. Materiaalseid väärtusi ei toodeta meil mitte tootmise enda pärast, vaid töötajate vajaduste rahuldamiseks.

Peamine kommunismi ülesehitamiseks on materiaalsete hüvede tootmine inimeste elu parandamise eesmärgil. Kõik, mis tehakse sotsialistlikus ühiskonnas, tehakse lõppkokkuvõttes rahva jaoks, selleks et linna ja maa töötajate elu muutuks järjest paremaks.

Hoopis teine olukord on Ameerika Ühendriikides ja teistes kapitalistlikes maades. Seal ei ole materiaalsete hüvede tootmise otseseks eesmärgiks ja määravaks motiiviks mitte inimese vaja-

duste rahuldamine, vaid maksimaalse kasumi saamine. Ekspluataatoreid huvitab inimene koos oma vajadustega kõige vähem. Maksimaalse kasumi saamiseks toodavad kapitalistid või asemel meelsamini suurtükke, elektrijaamade asemel aatomi- ja vesinikupomme ning kasulike meditsiiniliste preparaatide asemel surmatoovaid baktereid.

Töölisklassi ja töötava talurahva elatustase kodanlaste ja mõisnike Venemaal oli palju madalam kui Ameerika Ühendriikide ja Lääne-Euroopa maade töötavate klasside elatustase.

Sotsialistlik kord päästis meie maa töörahva viletsusest ja õnnetusest, kuhu kapitalism tõukab tööinimesi. Töörahvale vajalike materiaalsete hüvede kasvutempo poolest on Nõukogude Liit Ameerika Ühendriikidest ja Lääne-Euroopa arenenumatest maadest ette jõudnud. Aastail 1913—1956 on kasvanud NSV Liidu tööstus- ja ehitustööliste reaalpalk 4,8-kordseks, talupoegade reaalsissetulekud aga 6-kordseks. Tööliste ja teenistujate reaalpalk, kaasa arvatud pensionid, abirahad, tasuta õpetamine ja tasuta meditsiiniline teenindamine, suurenes 1958. aastal 1948. aastaga võrreldes peaaegu 2-kordseks, talupoegade reaalsissetulekud aga ühe töötaja kohta arvestatult rohkem kui 2-kordseks.

Nüüd näevad nii sotsialismi sõbrad kui ka vaenlased, et nõukogude inimeste heaolu on tõusnud sellisele tasemele, millest kodanlaste ja mõisnike Venemaa tingimustes ei oleks võinud unistadagi. 1970. aastaks, võib-olla aga ka varem, muutub Nõukogude Liit kommunistliku ülesehitustöö hiiglasliku programmi täitmise tulemusel rahva kõige kõrgema elatustasemega maaks maailmas.

Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus püüavad kõiki töötajate mitmesuguseid vajadusi rahuldada võimalikult täiuslikumalt. «Meil,» rääkis N. S. Hruštšov XXI kongressil, «on olemas tõeliselt kommunistlik tee töötajate heaolu tõstmiseks, paremate elutingimuste loomiseks kogu ühiskonnale tervikuna ja sealhulgas ka igale inimesele. Siia kuulub: inimeste varustamine hea korteriga, ühiskondliku toitlustuse organiseerimine, inimeste olustikulise teenindamise parandamine, lasteasutuste võrgu laiendamine, rahvahariduse täiustamine, puhkuse organiseerimine, elanikkonna parem meditsiiniline teenindamine, kultuuriasutuste ehitamine jne.»

Nõukogude inimesed on täiesti veendunud selles, et lähemas tulevikus nad täidavad NSV Liidu majandusliku põhiülesande ja sel alusel kindlustavad kõige kõrgema elatustaseme maailmas.

Sotsialism läheb kapitalismist materiaalse tootmise sfääris ette

On välja arvestatud, et seitsme aasta plaani täitmise ja ületamise tulemusel hakkavad Nõukogude Liit ja sotsialistliku leeri teised maad, kus elab üks kolmandik kogu meie planeedi elanikkonnast, andma üle poole kogu maailma tööstustoodangust. Sotsialismi maailmasüsteem tervikuna on juba kapitalistlikule maailmasüs-

teemile järele jõudnud toodangu valmistamise osas iga elaniku kohta. Nüüd seisab ülesanne selles, et iga sotsialismimaa annaks ühe elaniku kohta rohkem toodangut kui kodanliku maailma kõige arenenumad maad. Kuid seda ülesannet saab lahendada ainult kõigi sotsialistlike riikide ühiste jõupingutuste abil.

Seatud eesmärgi saavutamise peamiseks tingimuseks on industriaalse arenemise ennetav tempo. Sotsialismimaade tööstustoodangu aasta keskmine kasvutempo viimase viie aasta jooksul (aastail 1954—1958) oli 11 protsenti, kapitalismimaades aga alla 3 protsendi. Sotsialismimaad, arenedes palju kiirema tempoga, annavad 1965. aastal rohkem tööstustoodangut kui kõik kapitalistliku maailmasüsteemi maad kokku. Sellega nad jõuavad kapitalismimaadest ette ka toodangu valmistamises iga elaniku kohta.

Selleks et kindlustada sotsialismi maailmasüsteemi ülekaal kapitalismi maailmasüsteemist tööstustoodangu valmistamisel nii absoluutse mahu poolest kui ka iga elaniku kohta arvestatult, tuleb NSV Liidu ja kõigi teiste sotsialistliku leeri maade rahvamajandusplaane mitte ainult täita, vaid ka ületada.

Nõukogude Liit ja teised sotsialistlikud riigid on välja töötanud ja viivad ellu oma industriaalse võimsuse edasise tõstmise grandioosseid plaane.

Eespool juba märkisime, et sotsialismimaade osatähtsus maailma tööstustoodangus moodustab käesoleval ajal 34 protsenti, kapitalismimaade osatähtsus aga 66 protsenti. Käesoleval seitseaastakul suureneb NSV Liidu ja Euroopa ning Aasia rahvademokraatiamaade rahvamajandusplaanide täitmise ja ületamise tulemusel tööstustoodangu väljalase umbes kahekordseks, kapitalismimaades aga, arvestades nende industriaalse arenemise praegust tempot, umbes 15 protsendi võrra. Seega moodustab seitseaastaku lõpul sotsialismimaade osa maailma tööstustoodangus rohkem kui 50 protsenti. See kõik näitab, et sotsialismi maailmasüsteem jätab kapitalistliku maailma samm-sammult tahapoole ja ei ole enam kaugel see aeg, mil ta jäetakse lõplikult maha, võidurikas sotsialism aga, kes kiirendab kogu aeg tempot, rühib edasi täieliku kommunismi poole.

Rahvad teevad õige valiku

Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade töötajad on veendunud selles, et sotsialismi ja kapitalismi vahelises võistluses tuleb võitjaks sotsialism. «... Selles, et meie süsteem võidab,» ütles N. S. Hruštšov, «oleme me veendunud nagu päikesetõususki, oleme veendunud, et homme ta tõuseb ja hakkab valgustama meie planeeti.»

Miks on meil selline veendumus?

Mitte ainult teooria, vaid ka praktika on tänapäeval tõestanud, et sotsialism on uus, kapitalismist palju kõrgem ühiskondlik kord. Sotsialism oma tootmisvahendite ühiskondliku omanduse ja rahvamajanduse plaanipärase arendamisega avab tootlike jõudude, teaduse, tehnika ja kultuuri arenguks ja tööviljakuse tõusuks uued

stiimulid. Ainult sotsialism kindlustab inimeste materiaalsete ja vaimsete vajaduste rahuldamiseks kõik tingimused. Selline kord on progressiivne ja temale kuulub tulevik.

Sündmuste selline käik muidugi ei meeldi kodanliku korra kaitsjaile. Vastupidi faktidele püüavad nad laiu rahvahulki veenda selles, et võitjaks kahe süsteemi vahelises võistluses jääb kapitalism. Sel eesmärgil püüab kodanlik propaganda kapitalistlikku tegelikkust igati ilustada, sotsialismi aga halvustada.

Kodanlikud ideoloogid kiidavad igati «erainitsiatiivi», «eraettevõtteid», «ameerika elulaadi». Seejuures nad aga vaikivad kriisidest, tootmisanarhiast, tööpuudusest, rahvahulkade vaesumisest ja kapitalismi teistest pahedest ning paisetest.

Tekib küsimus: kes siis hakkab kahe süsteemi vahelises võistluses kohtunikuks? Kes otsustab selle üle, kumb ühiskondlik kord on parem?

Muidugi, sotsialistliku leeri maad ei ole kunagi sellega nõus, et kohtunikeks oleksid Ameerika Ühendriikide Kongressi Ühendatud Majanduskomisjon või kodanliku korra teised kaitsjad. Ühtlasi aga pole põhjust loota, et monopolistlik kodanlus, tema poliitikud ja ideoloogid tunnistaksid kohtunikuna Nõukogude Liitu ja kõiki teisi sotsialistliku leeri maid.

Kes siis sel juhul hakkaksid kohtunikeks? Sellisteks kohtunikeks saavad rahvad. Nemad teevad otsuse, milline ühiskondlik kord, kas sotsialism või kapitalism, on parem. Rahvaid ei saa petta. Kui palju kodanliku korra kaitsjad ka on püüdnud mustata sotsialismi ja ülistada «rahvakapitalismi» võlu, otsustavad rahvad ise, kus on kõige lühem tööpäev, kus tööinimene saab kõige rohkem materiaalseid ja vaimseid hüvesid, kuidas toituvad ja riietuvad inimesed, millised on neil korteriolud, millised võimalused on neil hariduse saamiseks, kuidas võtavad töötajad osa riigivalitsemisest ja riigi poliitilisest elust, kes on kõigi materiaalsete ja vaimsete hüvede peremees.

On selge, et kõigest sellest aru saanud, teevad rahvad õige valiku — valiku sotsialismi kasuks.

Miks me püüame võita aega

Nõukogude Liit taotleb majanduslikus võistluses kapitalismiga mitte ainult võitjaks tulla, vaid võita võimalikult kiiresti. Seitsmeaastaku põhiprobleemiks on maksimaalse aja võitmise probleem.

NSV Liidu majandusliku arenemise ennetav tempo võrreldes Ameerika Ühendriikidega lähendab meid iga aastaga kapitalismi üle saavutatavale otsustavale võidule. Ja nüüd nende nõukogude rahva hiiglaslike edusammude tõttu, mis saavutati kõigis majanduslikus ja kultuurilise ülesehitustöö lõikudes, on isegi kodanliku korra kaitsjad sunnitud tunnistama, et aeg töötab kommunismi kasuks.

Nii esitas Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 40. aastapäeval Ameerika ajaleht «New York Times» hirmuga küsimuse: «Kelle

kasuks töötab aeg, kas Nõukogude Liidu või Ameerika Ühendriikide kasuks?» Ja oma küsimusele vastates kirjutab ajaleht meelekibedusega: «Aeg töötas kommunistide kasuks paremini kui meie kasuks, ja ei ole mingit tagatist, et tulevikus selles suhtes midagi muutuks.» Inglise mõjukas ajaleht «Times» avaldas samuti kord huvitava ülestunnistuse: «Kui tormijooksuga vallutati Talvepaleed, ülevenemaaline nõukogude kongress aga tuli kokku selleks, et kuulutada võitu, oli Vene kalendri järgi 25. oktoober. Venemaa, kes tol ajal oli Lääne-Euroopa kalendriga võrreldes 13 päeva taga, oli Läänest majandusliku arengu poolest 100 aastat ja oma poliitilise ning sotsiaalse struktuuri poolest vähemalt 150 aastat maha jäänud. Nüüd näevad Nõukogudemaa ja tema liitlased oma suuri saavutusi. Neil on, mille üle uhke olla. Areng Venemaal, kes on saanud teiseks tööstusriigiks maailmas ja võimalik et sõjalises mõttes veelgi tugevamaks, kommunistlike valitsemisvormide levimine Hiinasse ja Ida-Euroopasse, Nõukogude Liidu kui Kesk-Ida ja Aasia riigi positsioonide tugevnemine, kommunistlike parteide kasv ja tugevnemine — see kõik on muutnud maailma tundmatuseni, ja keegi ei või öelda, kas see juba on haripunkt.»

Muidugi, see pole veel haripunkt.

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise seitsme aasta plaani täitmine tõstab NSV Liidu majandusliku võimsuse tohutu kõrgele, lähendab tunduvalt meie maad Ameerika Ühendriikide tootmistasemele.

Miks me peame säilitama kõrget arenemistempot? Miks me püüame maksimaalselt võita aega kahe süsteemi majanduslikus võistluses?

Aja võitmine mitte ainult ei lähenda meid kiiremini kõige suuremale eesmärgile — kommunismi kõrgema faasi ülesehitamisele, vaid võimaldab meil ka lahendada rea olulisi probleeme, milledel on hiiglasuur tähtsus maailma sotsialismi ja kogu inimkonna saatusele. Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade võit kapitalismiga peetavas võistluses suurendab tunduvalt sotsialismiideede külgetõmbejõudu ja kiirendab sellega kapitalismi asendamist sotsialismiga kogu maailmas. Seepärast me polegi ükskõiksed NSV Liidu majandusliku põhiülesande täitmise aja suhtes.

Võisteldes kapitalismiga püüab Nõukogude Liit lühikese aja jooksul luua nõukogude inimeste praegusele generatsioonile materiaalsete hüvede külluse. Hoolitsus töötajate kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste üha täielikuma rahuldamise eest on kogu aeg Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei tähelepanu keskpunktis. Kui Nõukogude Liit hakkab iga elaniku kohta andma rohkem toodangut kui Ameerika Ühendriigid, kui NSV Liit muutub maailmas kõige kõrgema elatustasemega maaks, siis ütlevad kapitalistlike maade rahvad veel resoluutsemalt: aitab kapitalistlikust korrast, kas pole meilgi aeg üle minna sotsialismile.

Mida kiiremini kindlustatakse sotsialismi maailmasüsteemi ülekaal kapitalismi maailmasüsteemi üle tööstustoodangu valmista-

mises, seda rohkem on sotsialismimaadel võimalusi aidata neid, kes on lahku löönud kolonialismist ja asunud iseseisva arenemise teele. Lõpuks, NSV Liidu ja Euroopa ning Aasia rahvademokraatiamaade majandusliku arenemise kiirendamine tugevdab sotsialistliku maailmasüsteemi kaitsevõimet, ühtsust ja monoliitsust ning kogu maailma rahuarmastavate jõudude positsioone, veeretab sõjasüütajate teele ületamatuid takistusi. Siis tekib juba enne sotsialismi täielikku võitu kogu maailmas, kapitalismi osalisel säilimisel, reaalne võimalus takistada maailmasõja tekkimist ühiskonna elus.

Partei XXI kongress mitte ainult ei püstitanud maksimaalse aja võitmise probleemi võistluses kapitalismiga, vaid kavandas ka teed selle eesmärgi saavutamiseks. NSV Liidu rahvamajanduse arendamise käesoleva seitseaastaku jooksul toimuvad sügavad kvalitatiivsed muudatused, mis kiirendavad võidu saavutamist kodanliku maailma riikidega peetavas majanduslikus võistluses. Kommunistlik Partei kavandas rahvamajanduse nende juhtivate harude, milledel on kogu majanduse tõstmiseks otsustav tähtsus, arendamiseks kiire tempo.

NLKP Keskkomitee juunipleenum rõhutas erilise jõuga, et «seitsme aasta plaani täitmine ja ületamine on meie aja kõige tähtsam ülesanne. See on meie kodumaa otsustav samm teel kommunismile». Seitsme aasta plaani grandioossete ülesannete täitmine lähendab meile seda ühiskondliku arenemise kõrgemat ja kauaoodatud staadiumi, kus, nagu kirjutas Marx, «koos indiviidide igakülgse arenemisega on kasvanud ka tootlikud jõud ja kõik ühiskondliku rikkuse allikad on hakanud voolama täie jõuga».

«Kes ei tea, millisesse sadamasse ta purjetab, selle jaoks ei ole päripuult,» rääkisid muistsed filosoofid.

Monopolistlik kodanlus, tema poliitikud ja ideoloogid, püüdes ajalooratast tagurpidi pöörata, ei tea kuhu ja millal jääb peatuma nende tormidest vintsutatud laevuke. Meil aga on täpne aadress — kommunism.

LÜHIKOKKUVÕTE

Suur Oktoobrirevolutsioon, lõhestanud maailma kaheks süsteemiks — kasvavaks sotsialismisüsteemiks ja ajaloo areenilt kaduvaks kapitalismisüsteemiks — pani aluse kahe ühiskondliku süsteemi kestva võistluse ajastule. Aastail 1917—1959 läbis sotsialismi ja kapitalismi vaheline võistlus rea etappe, kusjuures igal etapil on oma iseloomulikud erinevused. Kui enne Teist maailmasõda Nõukogude Liit, olles ümbritsetud vaenulikest kapitalistlikest riikidest, astus kogu kapitalistliku maailmasüsteemiga võistlusse üksinda, siis käesoleval ajal määravad maailma arenemise kahe maailmasüsteemi võistluse käik ja tulemused.

Kuigi Nõukogude Liit alustas võistlust kapitalismiga äärmiselt ebasoodsais tingimustes, saavutas ta sellest hoolimata juba

esimesel etapil suurt edu. Käesoleval ajal on NSV Liit sotsialistliku maailmaleeri juhtiv jõud. Selle leeri territoorium võtab meie planeedi mandrist enda alla peaaegu ühe kolmandiku, kus elab tohutu palju inimesi ning kus on ammendamatud materiaalsed ressursid.

Sotsialism, mis on juba üles ehitatud NSV Liidus ja mida edukalt ehitatakse Euroopa ning Aasia rahvademokraatiamaades, on tõestanud, et kui ühiskondlik kord on ta igati parem kapitalismist. Samuti on sotsialism tootlike jõudude arendamiseks ning töötajate materiaalse ja kultuurilise taseme tõstmiseks kindlustanud sellise kiire tempo, milleks pole võimeline see ühiskond, mis rajaneb inimese ekspluateerimisel inimese poolt.

Et saavutada otsustav võit kapitalismi üle, peab Nõukogude Liit täitma oma majandusliku põhiülesande — järele jõuda kõige arenenumatele kapitalistlikele maadele, sealhulgas ka Ameerika Ühendriikidele, ja neist ette minna toodangu hulgalt iga elaniku kohta. Nüüd lahendatakse see ülesanne kui sotsialismi maailmasüsteemi kõigi maade ühine ülesanne.

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise seitsme aasta plaan avab kahe süsteemi vahelises majanduslikus võistluses uue etapi. Sel etapil jõuab Nõukogude Liit Ameerika Ühendriikidest ette tööviljakuse taseme poolest, samuti materiaalsete hüvede tootmise ja tarbimise hulga poolest iga elaniku kohta arvestatult. Lähemas tulevikus mitte ainult Nõukogude Liit, vaid ka kõik teised sotsialistliku leeri maad jõuavad enam arenenud kapitalistlikest riikidest ette.

See kujuneb sotsialismi suurimaks võiduks kapitalismi üle nii majanduslikult kui ka poliitiliselt.

ÜHETEISTKÜMNES PEATÜKK

RAHU, RAHVASTE VABADUSE JA SOTSIALISMI EEST

1. Kapitalismi üldkriisi süvenemine

Jõudude vahekord on sotsialismi kasuks muutunud

Esimene maailmasõda ja Venemaa väljalangemine imperialistlikust süsteemist pani alguse maailma kapitalismi üldkriisile. Mis on kapitalismi üldkriis? See on igakülgne sügav kriis, mis ei haara kapitalistliku süsteemi üksikuid külgi, vaid kogu kapitalismi tervikuna, tema majandust ja poliitikat. Lihtsamalt öeldes on see kapitalismi loojangu algus. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu tulemusena lakkas kapitalism olemast ainuke ja kõikehõlmav maailmasüsteem. Vana, roiskuva kapitalismisüsteemi kõrvale ilmus uus, kasvav sotsialismisüsteem. Maailma lõhenemine kaheks süsteemiks ja nende süsteemide võitlus on kapitalismi üldkriisi määrav tunnus.

Teise maailmasõja perioodil, eriti pärast Euroopa ja Aasia rahvademokraatiamaade väljalangemist kapitalistlikust süsteemist, algas kapitalismi üldkriisi teine etapp. Selle etapi põhijooneks on sotsialismi väljakasvamine ühe maa raamidest ja tema muutumine maailmasüsteemiks, kapitalismi põhiliste vastuolude edasine teravnemine.

Teises maailmasõjas fašistlik-imperialistlike agressorite lüüasaamise ning rea Euroopa, Aasia ja Aafrika maade rahvusliku vabadusliikumise edusammude tulemusena toimusid rahvusvahelises olukorras olulised muutused kapitalismi kahjuks ning sotsialismi- ja rahujõudude kasuks.

Nagu eespool juba mainisime, väljus Nõukogude Liit, kellel lasus sõja peamine raskus ning kes kandis suuri kaotusi nii materiaalselt kui ka inimelude näol, sellest sõjast veelgi tugevamana. Nõukogude riigi autoriteet ja prestiiž rahvusvahelisel areenil kasvasid veelgi. Kogu maailma rahvaste silmis oli Nõukogude Liit inimkonna fašistliku orjastamise ohust vabastajaks, tsivilisatsiooni päästjaks.

Nõukogude Liidul pole enam kapitalistlikku ümbrust, tema kunagisele välispoliitilisele isoleeritusele on lõpp tehtud. Nüüd ei ole enam kapitalismi restaureerimise ohtu ei NSV Liidus ega ükskõik millisel sotsialistlikul maal, sest maailmas ei ole selliseid jõude, mis võiksid sotsialistliku leeri purustada.

Tunduvalt on laienenud Nõukogude riigi välispoliitilised sidemed, on suurenenud tema kui ustava võitleja osatähtsus rahu, suurte ja väikeste rahvaste vabaduse ja sõltumatuse eest kogu maailmas. Nüüd ei saa enam ühtki, kas või pisutki tõsisemat rahvusvahelist küsimust otsustada ilma Nõukogude Liidu riiklikke huvisid arvestamata.

Hoopis teistsuguseks kujunes sõjajärgne olukord kapitalistlikus maailmas. Pärast sõda kapitalistlik süsteem ei tugevnenud, vaid, vastupidi, muutus tunduvalt nõrgemaks. Vähenes ta territoorium, vähenesid materiaalsed ja inimressursid. Mitmed Euroopa riigid langesid kapitalismisüsteemist välja ja asusid uue elu, sotsialismi teele.

Seega Nõukogude Liidu läänepiiril, kus varem oli meie maale vaenulik, niinimetatud «sanitaarkordon», mille lõid imperialistid pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni võitluseks Nõukogude riigi vastu, on nüüd moodustatud sõbralikud rahvademokraatlikud (sotsialistlikud) riigid. Nõukogude Liit kehtestas uute riikidega vennaliku sõpruse ja vastastikuse abistamise suhted.

Teistsuguseks on muutunud ka Aasia, mis veel hiljuti oli üheks imperialismi tähtsamaks tagalaks, tema suurimaks varustajaks tooraine ja inimreservidega ning rahvaste koloniaalse ekspluateerimise kõige suuremaks ja tähtsamaks rajooniks.

Kapitalismi süsteemist on välja langenud ka Hiina, kelle rahvas oma Kommunistliku Partei juhtimisel kukutas välismaiste palgasulaste — reaktsiooniliste komintanglaste võimu, kihutas välismaised imperialistid oma maalt välja ja asus sotsialistlikule arenguteele. Hiina Rahvavabariigi moodustamine 1949. aastal oli suureks löögiks kapitalismile, imperialismi koloniaalsüsteemile. Jõudude vahekord maailma areenil muutus veelgi sotsialismi kasuks.

Pärast pikka ja visa võitlust mõisnike ja välismaiste imperialistide vastu asusid sotsialistlikule arenguteele samuti Põhja-Korea (praegune Korea Rahvademokraatlik Vabariik) ja Põhja-Vietnami (nüüd Vietnami Demokraatlik Vabariik) rahvad.

Sotsialistliku maailmasüsteemi kujunemine on sõjajärgse arengu kõige tähtsamaks tulemuseks. Imperialismil ei ole enam endist jõudude ülekaalu sotsialismi suhtes. See suurepärane fakt on veel üheks sotsialismi elulisuse tõendiks. See annab tunnistust ka rahvaste ületamatust tungist sotsiaalse ja rahvusliku vabaduse, rahu ja uue elu poole, kus pole mõisnikke ega kapitaliste, annab veel kord tunnistust sellest, et kapitalism kui ühiskondlik süsteem peab hääbuma.

Imperialismi koloniaalsüsteemi lagunemine

Kapitalismi kriis ja ta paratamatu hukkumine avalduvad võimsa jõuga ka asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste rahvuslikus vabadusliikumises võõramaise rõhumise vastu. See liikumine on tähtsaks koostisosaks rahvaste üldises võitluses rahu, vabaduse ja demokraatia eest.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon andis suure löögi kogu imperialismi koloniaalsüsteemile, õõnestas imperialistide häbiväärse koloniaalse rõhumise aluseid ja pani alguse tema hävinemisele. Ta äratas rõhutud Ida ja teiste maade rahvad, hoogustas nende püüdu vabaneda imperialistlikust orjusest, tugevdas nende usku koloniaalikke hävitamise võimalikkusesse.

Sotsialismi edusammud NSV Liidus, Vene ääremaade endiste rõhutud rahvaste majanduse ja kultuuri õitseng on Aasia ja Aafrika rahvastele eredaks ja õpetlikuks näiteks. Ei ole juhus, et isegi sotsialismi vaenlased Läänes on sunnitud tunnistama, et «kommunistlike riikide peamine jõud seisab nende eeskujus, selles, et nüüd on tegelikkuses näha, mida Nõukogude Liit on saavutanud 40 ja Rahva-Hiina umbes 10 aasta jooksul».

Fašistliku Saksamaa ja imperialistliku Jaapani purustamine Teises maailmasõjas andis asumaade ja sõltuvate riikide vabadusvõitlusele uue võimsa tõuke. Sõjajärgsetel aastatel on Aasias ja Aafrikas toimunud põhjalikud muutused.

Peale Hiina Rahvavabariigi, Vietnami Demokraatliku Vabariigi ja Korea Rahvademokraatliku Vabariigi, kes on vabanenud imperialistlikust ikkest ja ehitavad edukalt sotsialismi, on Aasias iseseisva arenemise teele asunud ka India, Indoneesia, Birma, Tseilon, Kambodža, Iraak ja teised maad. Pärast pikaajalist orjust ja metsikut rõhumist said nende maade rahvad nüüd rahvusvaheliste küsimuste otsustamisel täieõiguslikeks osavõtjaiks.

Enamik Aasia maid oli alles 10—15 aastat tagasi koloniaalsed või poolkoloniaalsed maad või, nagu öeldakse, imperialismi tagalaks ja reserviks. Nüüd on Aasias koloniaalmaade olukorda jäänud ainult võrdlemisi väike territoorium — Lääne-Irian, Singapur, Goa ja mõned teised.

Selles maailma osas arenevad asjad koloniaalse rõhumise täieliku likvideerimise suunas.

Sõltumatuse kätte võitnud maad saavutasid vabaduse pika ja visa võitluse tulemusena, mis maksis palju ohvreid ja kannatusi.

Suure ulatuse on võtnud rahvuslik vabadusliikumine Indias. Inglismaa valitsevad ringkonnad olid sunnitud Indiale — Briti impeeriumi suurimale kolooniale — andma dominiooni (s. o. impeerumi osa, kellel on omavalitsus) õigused. 1950. aastal kuulutas India end vabariigiks.

India, kus elab umbes 390 miljonit inimest, on üks suuremaid maid maailmas. Heitnud endalt koloniaalse orjuse, hakkas ta suurt osa etendama rahu kindlustamise eest peetavas võitluses. India mõjutas suurel määral sõja lõpetamist Koreas ning teeb jõupingutusi Aasia ja kogu maailma rahvaste julgeoleku kindlustamiseks. India keeldus osa võtmast niinimetatud «Kagu-Aasia kaitselepingust» (lühendatult SEATO), mis ei kujuta endast midagi muud kui Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja nimetatud riikide mõju all olevate Aasia riikide — Filipiinide, Tai, Pakistani, aga ka Austraalia ja Uus-Meremaa sõjalist blokki. See agressiivne

sõjaline blokk on suunatud, nagu näitab kogu tema tegevus, Aasia, eriti aga Hiina, India, Indoneesia ja teiste maade rahvaste vabaduse ja sõltumatuse vastu.

Visas võitluses sisemise kontrrevolutsiooni ja välismaise vahelesegamise vastu tugevneb sõltumatu Indoneesia Vabariik, areneb Birma, Tseiloni, Kambodža rahvuslik riiklus.

Poliitiline sõltumatus saab ühel või teisel maal püsiv ja tõeline olla ainult siis, kui talle tagatakse majanduslik iseseisvus. Olles sellest aru saanud, hakkasid välismaisest sõltuvusest vabanenud maad looma oma tööstust ja välja õpetama oma tehnilist intelligentsi. Nende maade rahvastele annavad suurt abi Nõukogude Liit ja teised sotsialistlikud maad. Ainuüksi viimastel aastatel said nõrgalt arenenud maad Nõukogude Liidult neile väga soodsatel tingimustel pikaajalist krediiti mitme miljardi rubla ulatuses. Juba jõustunud kokkulepete kohaselt osutab Nõukogude Liit nendele abi rohkem kui 200 tööstusettevõtte, elektrijaama ja niisutusseadeldise ehitamisel. Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike riikide abi nõrgaltarenenud maadele võimaldab neil kiiremini edasi jõuda iseseisva arenemise ja progressi teel. Sellega väheneb imperialismi mõjuala ja tugevneb «rahutsoon».

Mõned kapitalistlikud maad pakuvad mahajäänud maadele ka oma «abi». Kuid mis abi see on? Ameerika Ühendriigid näiteks «aitavad» relvastusega, millest saavad kasu vaid monopolid, või saadavad neile maadele seismajäänud kaupu. On arusaadav, et maad, kes saavad sellist «abi», ei muutu rikkamaks, ei tugevne majandusliku sõltumatuse osas ega saa oma majandust vajalikult arendada. Selle «abi» eesmärgiks on imperialismi positsioonide tugevdamine, kapitalistlike monopolide ülevõimu laiendamine, nõrgaltarenenud maade muutmine agressiivsete imperialistlike blokkide sõjalisteks platsdarmideks.

Selle kujukaks näiteks on Pakistan. Alles hiljuti oli Pakistan nagu ka kogu Hindustani poolsaar Inglise koloonia. 1947. aastal oli Inglismaa sunnitud kasvava vabadusliikumise mõjul andma talle sõltumatuse. 1956. aastal kuulutati Pakistan vabariigiks. Kuid senini pole Pakistan imperialistlikust mõjust vabanenud.

1954. aastal sõlmis Pakistan Türgiga sõjalise liidu, mis selle organiseerijate kavatsuse kohaselt oli määratud võitluseks Lähis- ja Kesk-Ida rahvaste demokraatliku vabadusliikumise vastu. Pärast seda tõmbasid Pakistani valitsevad ringkonnad oma maa agressiivsetesse sõjalistesse blokkidesse — SEATO-sse ja Bagdadi pakti, mida nüüd nimetatakse CENTO-ks (pärast seda, kui Iraagi rahvas kukutas müüdava monarhistliku korra, kuulutas välja vabariigi, ütles lahti Bagdadi paktist, jättes pakti ilma Bagdadita). Rahvusliku tööstuse asemel ehitatakse Pakistani territooriumil Ameerika sõjaväebaase. Välismaiste «nõuandjate» nõudmisel kulutab Pakistan rohkem kui poole oma tuludest sõjaliseks otstarbeks, ehkki keegi seda maad ei ähvarda. Pakistanis võib igal pool näha ameerika sõjalisi «nõuandjaid», «eksperte» ja «spetsialiste».

Pakistanis väljakuulutatud vabariik ei eksisteerinud kaua. 1958. aasta oktoobris likvideeriti sõjalise riigipöörde tagajärjel parlament, muudeti ära konstitutsioon, keelati poliitilised parteid, miitingud ja streigid, seati sisse range tsensuur informatsiooni üle, kogu riigis kuulutati välja sõjaseisukord.

Selline on riikide saatus, kes alistuvad imperialistlike riikide huvidele.

Toome veel näiteid.

Kunagi saavutas Türgi Nõukogude riigi abiga sõltumatuse. Nüüd on see maa tõmmatud rahva tahte vastaselt agressiivsetesse blokkidesse ja tema poliitika ei teeni rahvuslikke, vaid välismaisi huve. 1959. aasta märtsis sõlmis Türgi valitsus Ameerika Ühendriikidega kahepoolse sõjalise kokkuleppe, mille kohaselt Türgi territoorium muudetakse ameerika aatomi- ja rakettrelvade baasiks Lähis- ja Kesk-Idas.

Ameerika kapitalistid said ennekuulmatud õigused Türgis peremehetsemiseks. Mõnede türgi poliitikute tunnistuste kohaselt meenutab Türgi olukord kapituleerumise (orjastavate, poolkoloniaalsete kohustuste) režiimi, mille Euroopa imperialistid minevikus Türgile peale sundisid. Riigi võlgnevus välismaistele kapitalistidele on nii suur, et Türgit nimetatakse (ja mitte põhjuseta) maksujõuetuks võlgnikuks. Selle maa olukorda iseloomustas üks Türgi ajaleht väga õigesti järgmiselt: «Meie lämbume Ameerika Ühendriikide raudses embuses.»

Samasugune oht ähvardas ka Iraani, kelle valitsus samuti sõlmis Ameerika Ühendriikidega sõjalise vandenõu ja allutas maa võõramaistele imperialistlikele huvidele.

Milline saatus ootab neid maid, kelle valitsus ajab vandenõupoliitikat imperialistidega ja võtab osa võidurelvastumisest, näitab ka Lõuna-Korea ja Lõuna-Vietnami saatus. Nad muutusid tüüpilisteks koloniaalterritooriumideks eesotsas marionetlike valitsustega. Imperialistide koloonia olukorras on ajutiselt ka Hiina saar Taivan, mille hõivasid seadusevastaselt ameerika relvastatud jõud ja muutsid ta oma sõjaväebaasiks, kohaks, kus end varjavad Hiinast välja aetud tsjangtsješiilased.

Luues sõjaväebaase, lähtuvad kapitalistlike suurriikide imperialistid omakasupüüdlikest eesmärkidest. Nad kuulutavad ilma tseremooniata: «Las aasialased ise võitlevad aasialaste vastu.» Aasia rahvad aga vihkavad kolonisaatoreid. Nad teavad, et sõda toob kasu ainult imperialistidele. Sellepärast India, Birma, Indoneesia ja Tseilon keeldusid osa võtmast SEATO agressiivsest sõjalisest blokist. Ka sellisel maal nagu Pakistan on kaine mõistusega ühiskondlikke jõude, kes järjest selgemini hakkavad aru saama, et nende maad naabritega tülli ajada tahavad need ringkonnad, kellel on kasulik säilitada maakera selles piirkonnas pinevust.

Üha rohkem ärkab Aafrika rahvaste rahvuslik iseteadvus. Ka sellel kontinendil kasvab sõltumatute riikide arv. Sõjajärgsetel

aastatel said iseseisvaks Egiptus[1], Sudaan, Liibüa, Tuneesia, Maroko, Gaana, Ginea Vabariik ja rida teisi riike. Laieneb vabadusvõitlus Alžeerias, Njassamaal ja teistes Aafrika maades, millised on veel kolonisaatorite rõhumise all.

Kõik vabadustarmastavad rahvad kiitsid palavalt heaks ajaloolise akti, mille põhjal Egiptuse valitsus natsionaliseeris Suessi

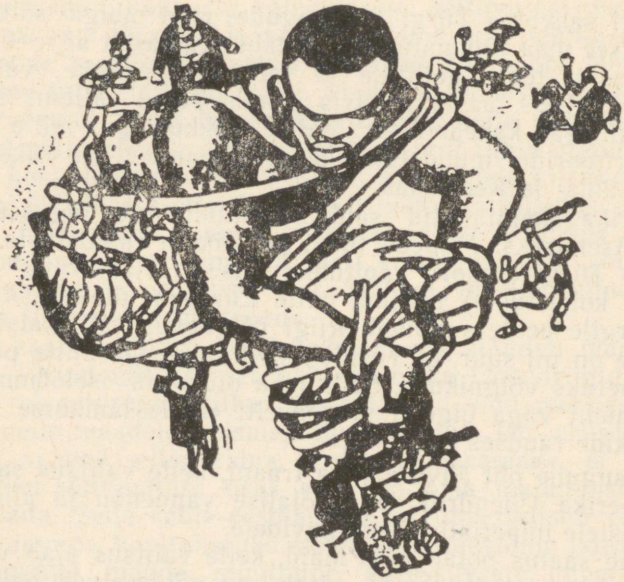

AAFRIKA TÕUSEB!

kanali kompanii. See üle poolteisesaja kilomeetri pikkune kanal ühendab Vahemerd Punase merega. Seda kanalit läbivad iga aasta tuhanded kõige erinevamate maade laevad. Kanal oli juba ammu omandanud suure rahvusvahelise tähtsuse. Selle kanali ehitasid egiptlased ise Egiptuse territooriumil, kuid see kuulus välismaistele, peamiselt inglise ja prantsuse kapitalistidele. Suessi kanali kompanii, mille juhatus asus Pariisis, lõikas kanali arvel tohutuid kasumeid ja käitus Egiptuses kui «riik riigis». Egiptuse kannatus katkes. 1956. aastal kompanii natsionaliseeriti, ja nüüd kuulub kanal Egiptusele.

Imperialistid püüdsid taastada oma koloniaalset ülevõimu Lähis- ja Kesk-Idas, organiseerides sõja Egiptuse vastu. Kuid

[1] 1958. aastal ühinesid Egiptus ja Süüria üheks riigiks — Araabia Ühinenud Vabariigiks.

Inglise ja Prantsuse valitsevad ringkonnad ning nende sõjaliitlane — Iisrael — ei arvestanud uue olukorra iseärasusi. Kogu maailmas tõusis pahameeletorm agressiooni organiseerijate vastu, ja kuritegelik avantüür aeti nurja.

Sellele vaatamata, et imperialistide kolonisaatorlik poliitika on määratud läbikukkumisele, pole nad loobunud Aasia ja Aafrika maade rahvusliku vabadusliikumise mahasurumise plaanidest. Ameerika Ühendriikide monopolid püüavad otsese sõjalise vahelesegamise teel allutada nõrgaltarenenud maid oma ülevõimule, pidurdada imperialismi koloniaalsüsteemi lõplikku lagunemisprotsessi. Sellega ongi eelkõige seletatavad mitmesugused Lähis- ja Kesk-Ida maade siseasjadesse vahelesegamise plaanid, nagu niinimetatud «Dullese-Eisenhoweri doktriin».

1957. a. lõpul tekkis mõnede Põhja-Atlandi bloki maade tegevuse tõttu sõjaoht Süüria rajoonis. 1958. a. suvel organiseerisid Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa relvastatud interventsiooni Liibanonis ja Jordaanias, et seejärel maha suruda revolutsioon Iraagis. See oli uus avaliku agressiooni akt, mis äratas pahameelt ja nördimust kogu vabadustarmastavas maailmas. «Käed eemale Araabiast!» on kogu rahuarmastava inimkonna hüüdlauseks. Kõik katsed säilitada häbiväärset koloniaalsüsteemi on määratud läbikukkumisele.

Kõigil neil juhtudel päästis maailma katastroofist ainult Nõukogude Liidu ja teiste rahuarmastavate riikide kindel seisukoht ning agressiivsete aktide hukkamõistmine Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis.

Nõukogude Liidu ja kõikide sotsialistlike maade moraalne ning poliitiline toetus rahvuslikule vabadusliikumisele, majanduslik abi nõrgaltarenenud maadele, kes on end koloniaalikkest vabastanud, sõpruse ja koostöö tugevnemine nende maadega — see kõik sisendab Aasia ja Aafrika maade rahvastesse usku oma ürituse õigsusesse.

Sotsialistlike maade kaastunne ja toetus innustavad asumaade ja sõltuvate riikide rahvaid otsustavale võitlusele igasuguste kolonialismi jäänuste vastu. Ida rahvaste rahvusliku vabadusliikumise suureneva monoliitsuse üheks veenvaks näiteks on kogu ajaloo vältel esimene Aasia ja Aafrika 29 maa konverents, mis toimus 1955. aastal Bandungi linnas (Indoneesia). Konverentsi otsused on suunatud imperialismi koloniaalsüsteemi ning Aasia ja Aafrika rahvaste ekspluateerimise ja rõhumise vastu. Väljendades Aasia ja Aafrika rahvaste tahet, avaldas konverents, et «kolonialism kõigis oma avaldusvormides kujutab endast pahet, millele on vaja kiiresti lõpp teha».

Bandungi konverentsil võeti vastu deklaratsioon ülemaailmse rahu ja koostöö kohta. Üle kolmekümne maa ühines selle deklaratsiooniga. Sellega näitas Bandungi konverents, et riikidevahelised rahuliku koostöö põhimõtted võtavad üha suurema ulatuse.

Konverents näitas ka, et mitmesuguste ühiskondlike süsteemidega riikide esindjad võivad soovi korral alati kohtuda ja saavutada kokkuleppe küsimustes, milledel on rahvusvaheline tähtsus.

Uueks tähtsaks sündmuseks asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste elus oli Aasia ja Aafrika maade Kairo solidaarsuskonverents. Sellest võtsid osa rohkem kui 40 maa esindajad; osa võtsid nii need maad, kes olid juba imperialismi rõhumise alt vabanenud, kui ka need maad, kelle rahvad kannatavad veel õigusetuse ja koloniaalse ekspluateerimise all. Konverents mõistis imperialismi igas ta avaldusvormis hukka ning nõudis asumaadele ja protektoraatidele, sealhulgas ka neile maadele, kes on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni niinimetatud hoolduse all, täielikku sõltumatust. Kairo konverentsi otsused peegeldasid Aasia ja Aafrika rahvaste rahvusliku iseteadvuse edasist kasvu, kes mehiselt võitlevad oma vabaduse eest, võõramaise rõhumise vastu. Imperialistlikule poliitikale «jaga ja valitse» on lõpp tehtud. Varem rõhutud rahvaste endine killustatus on asendatud järjest tugevneva ühtsuse ja koostööga, mis viib roiskunud koloniaalsüsteemi täieliku hävimiseni.

Rahvuslik vabadusliikumine kasvab ka Ladina-Ameerika maades, kus rahvad üha energilisemalt astuvad välja oma sõltumatuse eest, Ameerika Ühendriikide vahelesegamise vastu nende siseasjadesse, Ameerika monopolide vastu, kes pumpavad välja nende rahvuslikke ressursse.

Kuubal kukutati rahva ülestõusu tagajärjel Ameerika monopolide käsilase Batista metsik diktatuur; kukutati diktaatorlikud režiimid ka Kolumbias ja Venetsueelas. Rahva meelepaha reaktsiooniliste diktaatorite vastu kasvab ka mõnedes teistes Ladina-Ameerika maades. Lõuna-Ameerika maade rahvad tahavad üheõiguslust ning vastastikku kasulikke poliitilisi ja majanduslikke suhteid kõigi riikidega. Nad püüavad vabaneda Ameerika kontrolli alt, arendada oma rahvuslikku tööstust, läbi viia agraarreforme. Ameerika diktaadile tehakse lõpp ka siin, Ameerika kapitalistlike monopolide seni kõige kindlamas pärusmõisas. Ühe Ameerika kodanliku ajalehe tabava väljenduse kohaselt on Ladina-Ameerika praegu «suurte pöörete perioodi haripunktil».

Faktid näitavad, et kõikjal asumaade ja sõltuvate riikide rahvad ei taha enam elada vanaviisi, ei taha kauem taluda välismaist rõhumist. Nad arendavad üha julgemalt ja otsustavamalt võitlust oma õiguste ja vabaduse eest. Koloniaalsest ja poolkoloniaalsest sõltuvusest on vabanenud juba üle poole maakera rahvastikust. Imperialismi häbiväärse koloniaalsüsteemi lagunemine on saanud maailmaajalooliseks faktiks ning ei ole jõude, mis suudaksid seda suurt ajaloolist protsessi peatada.

Imperialistlike riikide vaheliste vastuolude teravnemine

Kapitalismi üldkriisi süvenemine väljendus ka võitluse edasises teravnemises kapitalistlike suurriikide vahel müügiturgude, tooraineallikate ja kasumite pärast.

Sõjajärgsel perioodil väljendus erakordse jõuga kapitalistlike maade majandusliku ja poliitilise arenemise ebaühtluse seaduse toime. Muutus nende maade jõudude vahekord. Itaalia ei etenda kapitalistlike suurriikide hulgas peaaegu mingit iseseisvat osa. Endise tähtsuse on kaotanud Prantsusmaa. On muutunud ka Suurbritannia osatähtsus. Briti impeerium on hakanud lagunema. Kapitalistlike riikide hulgas on esiplaanile kerkinud Ameerika Ühendriigid, kes Teise maailmasõja aastail laiendasid suuresti oma majanduslikku ja sõjalist potentsiaali.

Sellised muutused riikidevahelises jõudude vahekorras ei toimu sujuvalt. Süvenesid vastuolud selliste suurte kapitalistlike riikide nagu Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa vahel. Nende maade kapitalistide monopolistlikud liidud võitlevad üksteisega igal pool: Euroopas, Ladina-Ameerikas, Aasias, Aafrikas, Lähis- ja Kesk-Ida maades.

Ameerika monopolistid püüavad isegi suurte kapitalistlike riikide majandust oma majanduse ripatsiks muuta. Nad sirutasid oma katsesarved Inglismaa, Prantsusmaa ja teiste maade valduses olevate tooraineallikate ja müügiturgude järele: nad tungisid Kanadasse, tungivad Austraaliasse, Uus-Meremaale, tõrjuvad Inglismaad välja Lähis- ja Kesk-Ida ning Ladina-Ameerika turgudelt, seavad sisse oma kontrolli paljudes Inglismaa valduses olevais naftarajoonides.

Kuid inglise ja prantsuse kapitalistid ei taha leppida sellega, et neid tõrjutakse tagaplaanile, et nende müügiturge, tooraineallikaid ja kõrgeid kasumeid üha rohkem piiratakse. Selles peitub kapitalistlike maade vaheliste vastuolude teravnemise üks põhjus.

Esimesel pilgul võib näida, et Ameerika Ühendriikide, Prantsusmaa, Inglismaa ja mõnede teiste maade valitsuste vahel valitseb rahvusvahelise poliitika tähtsamates küsimustes üksmeel. Nad on ühiselt mitmesugustest sõjalistest blokkidest osavõtjad ja nende blokkide innustajad. Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja mõnede teiste kapitalistlike riikide valitsused kirjutasid näiteks alla niinimetatud Pariisi kokkulepetele. Need häbiväärsed kokkulepped taotlevad Saksa militarismi (agressiivsete sõjaliste jõudude) taastamist. Need kui ka paljud teised kokkulepped ei kõrvalda vastuolusid Ameerika Ühendriikide ja Lääne-Euroopa maade vahel. Lääne-Saksamaa monopolid, taastanud ameeriklastest soosijate abiga oma endise võimsuse, hakkavad kapitalistlikul maailmaturul uuesti esinema Inglismaa, Prantsusmaa ja isegi Ameerika Ühendriikide ohtlike konkurentidena. Juba praegu on Lääne-Saksamaa rea tööstustoodangu tähtsamate liikide valmistamise poolest ette jõudnud Prantsusmaast ja Inglismaast. Saksa

monopolid tõrjuvad Inglismaad välja isegi tema traditsioonilistelt turgudelt Lääne-Euroopas, Lähis- ja Kesk-Idas ning Kagu-Aasia ja Ladina-Ameerika maades. Viimasel ajal on kapitalistlikul maailmaturul jälle hakanud tõsist osa etendama Jaapani monopolid.

Konkurentsivõitluse teravnemine kutsus Lääne-Euroopa mitmesuguste kapitalistlike maade omavahelise võitluse tõttu esile majanduslikud rühmitused. Kuus Lääne-Euroopa riiki: Prantsusmaa, Lääne-Saksamaa, Itaalia, Belgia, Holland ja Luksemburg moodustasid majandusliku liidu, nimetades seda «üldiseks turuks». Juhtiv osa selles liidus on Lääne-Saksamaa monopolide käes. «Üdine turg» õõnestab Inglismaa majanduslikku mõju Lääne-Euroopas. Vastukaaluks «üldisele turule» plaanitses Inglismaa omal ajal luua «vabakaubanduse tsooni», mis pidi hõlmama 17 riiki ja kindlustama Inglise monopolidele soodsad kauplemistingimused. Rea Euroopa riikide vastuseisu tõttu pidi Inglismaa leppima väikese «vabakaubanduse tsooni» loomisega, kuhu kuuluvad Inglismaa, Rootsi, Norra, Taani, Šveits, Austria ja Portugal.

Järelikult Saksa ja Jaapani imperialismi taaselustamise poliitika, Ameerika kapitalistlike monopolide valitsemise ülevõimu kehtestamise poliitika kogu maailma üle hakkab järk-järgult pöörduma Ameerika Ühendriikide ja nende Lääne-Euroopa sõjaliste blokkide kaasosaliste vastu. Saksa ja Jaapani monopolide taaselustamine ja nende mõju tugevnemine rahvusvahelistel turgudel, Ameerika Ühendriikide visad katsed tungida oma partnerite majandusse ja allutada nende poliitikat oma huvidele teravdavad veelgi kapitalistlike maade võitlust turgude pärast ja süvendavad nendevahelisi vastuolusid.

Töö ja kapitali vaheliste vastuolude teravnemine

Pärast Teist maailmasõda teravnesid veelgi vastuolud kapitalistlike maade monopolistliku kodanluse ja töörahva hulkade vahel. Seoses «külma sõja» poliitikaga ja sõjaliste eelarvete kasvuga suurendati tunduvalt elanikkonna maksusid. Statistika ametlike andmete järgi suurenesid töötajatelt võetavad föderaalsed maksud Ameerika Ühendriikides 1957. aastal 1939. aasta tasemega võrreldes 38-kordseks, Inglismaal aga suurenesid samal ajavahemikul tulumaksud peaaegu 6-kordseks. Umbes üks kolmandik ameerika töölise palgast läheb maksudeks. Kapitalistlikes maades tõusevad esimese järgu tarbeainete hinnad, vähenevad tööliste ja teenistujate palgad, laostuvad talupojad ja käsitöölised. Paljudes kapitalistlikes maades on kaupade tarbimine iga elaniku kohta tunduvalt madalam sõjaeelsest tasemest.

Reas kapitalistlikes maades likvideerivad reaktsioonilised ringkonnad kodanliku demokraatia viimased jäänused. Kodanlus püüab üha sagedamini valitseda avaliku diktatuuri abil. Keelatakse ära kommunistlikud parteid, jälitatakse demokraatlikke organisatsioone ja ametiühinguid. Samal ajal aga tõstavad pead ja muutuvad üha julgemaks fašistlikud ja militaristlikud organisatsioonid. Repressiooni ja terrorit suurendades püüab reaktsioon mürgi-

tada rahvahulki šovinismi mürgiga, külvata vaenu teiste rahvaste vastu. See kõik suurendab vastuolusid monopolistliku kodanluse ja rahvaste vahel.

Vastuolude teravnemine kodanluse ja töötajate vahel väljendub klassivõitluse ägenemises, töölisklassi teadlikkuse ja organiseerituse kasvus. Vaatamata reaktsiooni pealetungile suureneb töötajate hulgas kommunistlike ja töölisparteide autoriteet. Kommunistlike parteide liikmete arv kapitalistlikes maades, võrreldes sõjaeelse perioodiga, on kasvanud peaaegu kuuekordseks. Mõned kommunistlikud parteid, kellede liikmete arv varem oli väike, on nüüd muutunud suurteks massiparteideks, kes avaldavad rahvahulkadele tunduvat mõju. Töörahvas annab reaktsiooni pealetungile, militarismi ja sõjaks valmistumise poliitikale vajaliku vastulöögi.

Kuid hoolimata ähvardustest ja tagakiusamistest astuvad töölisklass ja kõik töötajad otsustavalt välja demokraatlike saavutuste likvideerimise, ekspluateerimise suurendamise, töötingimuste halvenemise, elatustaseme allaviimise vastu — reaktsiooni pealetungi vastu. Üha rohkem veenduvad töölised selles, et kapitalistlikes maades on vabadus ainult nende jaoks, kellel on raha ja võim. Peaaegu kõigis kapitalistlikes maades toimuvad suured tööliste streigid. Müüt klassirahust, mida agaralt levitavad revisionistid ja kodanlik propaganda, lõhkes nagu seebimull.

Tööliste streigid kapitalistlikes maades on võtnud veel suurema ulatuse kui enne sõda. Kui võrrelda kümmet sõjaeelset aastat (1930—1939) kümne sõjajärgse aastaga (1945—1954), siis isegi ametlikest andmetest nähtub, et 11 maal (Ameerika Ühendriigid, Inglismaa, Prantsusmaa, Lääne-Saksamaa, Jaapan, Kanada, Austraalia, Rootsi, Belgia, Holland ja Argentiina) on streikide arv suurenenud 67 000-lt 101 000-le, see tähendab — poolteisekordseks, streikidest osavõtjate arv aga on suurenenud 21 miljonilt 73 miljonile.

Ameerika statistika andmete järgi toimus 1958. aastal 3400 streiki, 1959. aasta esimese kuue kuu jooksul aga 1975 streiki. 1958. aastal oli Inglismaal üle 2600 streigi. Mitte vähem streike toimus Prantsusmaal, Itaalias ja Lääne-Saksamaal. 1959. aasta suvel läbis võimas streigilaine kõiki suuri kapitalistlikke maid.

Streigiliikumine muutub üha massilisemaks ja aktiivsemaks. Kõrvuti majanduslike nõudmistega — palga tõstmine, tööpäeva lühendamine — nõuavad töölised ka demokraatlike vabaduste kehtestamist, oma poliitiliste õiguste laiendamist, rahu ja riikidevahelisi läbirääkimisi. Sellest võitlusest võtavad koos töölisklassiga osa ka talurahva ja töötajate teiste kihtide laiad hulgad.

2. «Külma sõja» poliitika on rahvusvahelise pinevuse peamine põhjus

Välispoliitika kaks suunda

Kui Teine maailmasõda lõppes, lootsid kõigi maade rahvad, et see sõda jääb viimaseks, et koostöö riikide vahel, kes purustasid agressorid, jätkub ka rahu ajal. Kuid kohe pärast sõja lõppu teravnesid endiste liitlaste vahekorrad, kes varem olid ühiselt võidelnud fašismi vastu. Nõukogude Liit ja teised sotsialistlikud maad võitlesid otsustavalt fašismi ja militarismi jäänuste likvideerimise, demokraatliku korra tugevdamise, Saksamaa ja Jaapani rahuliku arenemise eest. Nõukogude Liit püüdis säilitada ja arendada koostööd oma liitlase — Hitleri-vastase koalitsiooniga uue sõja ärahoidmise ja rahu huvides. NSV Liidu ja kõikide sotsialistlike maade poliitika on pidevalt suunatud rahvusvahelise pinevuse nõrgendamisele, rahulike ja sõbralike rahvastevaheliste suhete kindlustamisele ja üldise julgeoleku tagamisele.

Samal ajal aga hakkasid kapitalistlike suurriikide, eelkõige Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa valitsevad ringkonnad pidurdama fašismi ja sõjajäänuste likvideerimist, taastama monopolistlikke jõude Saksamaal ja Jaapanis, nurja ajama normaalset ja võrdõiguslikku rahvusvahelist koostööd riikide vahel. Vale lipu all, nagu ähvardavat lääneriike «kommunistlik hädaoht», hakkasid nad ette valmistama uut sõda sotsialistlike ja teiste rahuarmastavate riikide vastu. Ameerika monopolistid seadsid endale seejuures eesmärgiks laiendada oma ülevõimu kogu maailmale.

Seega hakkaski sõjajärgsel perioodil arenema võitlus välispoliitika kahe vastandliku suuna vahel.

Lääne imperialistlikud ringkonnad ei taha kuidagi leppida nende suurte muutustega, mis on toimunud pärast Teist maailmasõda. Nad unistavad sellest, kuidas saaks kõiki kapitalismi ikkest vabanenud maid tagasi tuua mõisnike ja kapitalistide võimu alla. Kapitalistlike maade valitsevad klassid ei taha mõista lihtsat tõde, et inimkonna ajalugu ei saa pöörata tagurpidi, mineviku poole, et rahvastelt ei saa ära võtta õigust elada oma tahte järgi ning sundida neid elama nii, nagu kapitalistid soovivad. Kuidas elada, milline võim kehtestada, millist ideoloogiat pooldada — see on iga rahva siseasi ja keegi ei või ära võtta seda vääramatut õigust.

Rahvusvahelise pinevuse teravnemist soodustab suurel määral umbusalduse ja kahtlustuse poliitika, mida teostavad mõned kapitalistlikud suurriigid eesotsas Ameerika Ühendriikidega, «külma sõja» poliitika. Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad kuulutasid avalikult, et nad kavatsevad oma eesmärke taotleda «jõupositsiooni» ja «kommunismi väljatõrjumise» poliitikaga.

Mis on «külm sõda»?

See on mõnede kapitalistlike riikide poliitika, mille sihiks on kunstlikult luua rahvusvahelist pinevust. Sel eesmärgil on nad igati pidurdanud ja pidurdavad ka edaspidi paljude tähtsate rahvusvaheliste probleemide rahulikku reguleerimist. Nad püüavad rahvaid veenda, et erineva ühiskondliku korraga riikide vahel ei saa olla rahu ega usaldust, püüavad külvata umbusaldust ja vaenu sotsialistlike maade vastu. «Külma sõja» poliitika innustajad ja organiseerijad — ameerika imperialistid — asusid rohkearvuliste sõjaväebaaside loomisele NSV Liidu ja rahvademokraatiamaade ümber. Selle poliitika oht seisab selles, et temaga seoses areneb enneolemata tuumarelvastumise võidujooks. Kui seda võidurelvastumist ei peatata ja olemasolevat pinevust ei likvideerita, siis võib see varem või hiljem viia tõelisele «kuumale» sõjale.

Kohe pärast sõda võtsid Ameerika Ühendriigid, Inglismaa ja Prantsusmaa suuna Saksamaa lõhestamisele, hakkasid militariseerima nende poolt loodud Saksa Föderatiivset Vabariiki, taastama seal agressiivset armeed. Pärast Saksamaa lõhestamist astusid läänеriigid väga ohtliku sammu, määrates Lääne-Saksamaale mitte rahuliku, vaid militaristliku arenemistee. 1955. a. maikuus astusid jõusse niinimetatud Pariisi kokkulepped. Lääne-Saksamaa lülitati agressiivsesse sõjalisse rühmitusse — Põhja-Atlandi Liitu, tema armeed hakati kiiresti varustama ameerika rakett- ja aatomirelvaga, mis muidugi tohutult suurendab aatomisõja ohtu. Lääne-Saksamaa territooriumil on loodud aatomi- ja rakettrelvade baasid. Sündmuste selline areng süvendas lõhenemist ja muutis erakordselt keeruliseks Saksamaa kahe osa taasühendamise küsimuse lahendamise.

Vastukaaluks läänеriikide tegevusele lõid Ida-Saksamaa sakslased esmakordselt saksa rahva ajaloos rahuarmastava tööliste ja talupoegade riigi — Saksa Demokraatliku Vabariigi. Ida-Saksamaal viidi läbi suured sotsiaalsed ümberkujundused, ta areneb rahu ja sotsialismi suunas. On täiesti mõistetav, et taasühendamise küsimus võttis hoopis teise pöörde. Saksa Demokraatlik Vabariik ei taha loobuda oma sotsiaalsetest ümberkujundustest ega ole seetõttu nõus ühinema Lääne-Saksamaaga, kus valitseb militarismi- ja revanšipoliitika.

Lääne-Saksamaal, nagu ennegi, on võimul needsamad jõud, kes soodustasid Saksamaa pöördumist sõjaliste avantüüride teele. Selle tagajärjel on Saksa Föderatiivses Vabariigis ja Lääne-Berliinis, kus veel tänapäevani viibivad Ameerika Ühendriikide, Inglise ja Prantsuse okupatsiooniväed, keda kasutatakse õõnestustegevuseks Saksa Demokraatliku Vabariigi vastu, hakanud tekkima vastuolude keerdsõlm.

Ebanormaalne olukord on kujunenud ka Kaug-Idas, kus Ameerika Ühendriigid jätkavad Hiina saare Taivani ja mõnede teiste Hiina Rahvavabariigi territooriumide okupeerimist ning

püüavad Jaapani territooriumi muuta sõjakoldeks, oma sõjaliseks platsdarmiks. Nad hoiavad Jaapanis sõjaväge, loovad seal oma sõjaväebaase.

Niinimetatud «vastastikuse julgeoleku lepingu» kohaselt, mis sõlmiti Ameerika Ühendriikide ja end Taivani saarel varjava Jiang Jie-shi kliki vahel, on ette nähtud Ameerika Ühendriikide otsene sõjaline vahelesegamine Hiina siseasjadesse. See on mõeldud selleks, et takistada Hiina rahval kehtestada oma seaduslikke õigusi lahtirebitud Taivani taasühendamiseks Hiinaga. Ameerika Ühendriikide mahitusel korraldab Jiang Jie-shi klikk lõputuid provokatsioone Hiina vastu, takistab laevaliiklust Taivani rajoonis, saadab kontinendile oma agente, spioone ja diversante, sooritab rannaäärsetele linnadele rünnakuid.

On endastmõistetav, et suur Hiina rahvas, kes heitis endalt Guomingtangi reaktsiooni ja välismaiste kolonisaatorite ikke, ei või leppida sellise tegevusega, mis rikub tema suveräänseid õigusi ja ähvardab üldist rahu. Taivani saar vabastatakse ning tsjangtsješiilased ja nende soosijad on sunnitud tagastama Hiinale tema igipõlise maa.

«Külma sõja» poliitika väljendub ka selles, et mõned kodanlikud poliitikategelased, püüdes vähendada Nõukogudemaa suurt autoriteeti kogu maailma töötajate hulgas, arendasid sõjajärgsel perioodil Nõukogude-vastast laimukampaaniat ja ässitavad avalikult sõjaks Nõukogude Liidu vastu. Nad püüavad raadio kaudu, ajalehtedes ja ajakirjades hirmutada rahvast olematu sõjaohuga NSV Liidu ja rahvademokraatiamaade poolt.

«Külm sõda» rikkus riikide vahel nii normaalsed majanduslikud sidemed kui ka kontakti. Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad keelasid nende poolt organiseeritud sõjalistesse blokkidesse kuuluvatel riikidel kaubavahetuse sotsialistliku süsteemi riikidega. Nad lootsid sellega sotsialistliku leeri maade — Nõukogude Liidu ja Hiina, Euroopa ja Aasia rahvademokraatiamaade majandust ja riigikorda õõnestada. Kapitalistlikud riigid seadsid sel eesmärgil sisse iga liiki kitsendusi ja barjääre, et takistada mitmesuguste maade rahvaste läbikäimist.

«Külma sõjaga» käib kaasas ennenägemata ulatusega võidurelvastumine. Selles võidurelvastumises, mis toimub maksumaksjate röövimise arvel, saavad kapitalistlikud monopolid muinasjutulisi kasumeid. Kui ameerika kapitalistide kasumid viiel sõjaeelsel aastal moodustasid keskmiselt 6,2 miljardit dollarit aastas, kuuel sõja-aastal aga 21,5 miljardit dollarit aastas, siis aastail 1950—1958 tõusid need juba 40,3 miljardi dollarini aastas. Sellest nähtub, kellele on kasulik «kuum» ja «külm» sõda, mis toob rahvahulkadele ainult kannatusi ja viletsust.

Võidurelvastumine lasub raske koormana töötajate õlgadel. Seda näitavad järgnevad arvud. Ameerika Ühendriikides moodustasid sõjalised kulutused iga elaniku kohta 1913/14. eelarveaastal 3,5 dollarit, 1929/30. aastal 7 dollarit, 1957/58. aastal

262 dollarit. Seega suurenesid sõjalised kulutused iga elaniku kohta 75-kordseks, võrreldes sõjaeelse tasemega. NATO (Põhja-Atlandi blokk) ametlike andmete järgi olid sellest blokist osavõtvate maade sõjalised kulutused 1957. aastal 3 korda suuremad kui 1950. aastal. Põhja-Atlandi bloki majandusekspertide avalduse kohaselt moodustasid selle organisatsiooni sõjalised kulutused tema 10-aastase tegevuse jooksul juba üle 500 miljardi dollari, kusjuures need kulutused järjest suurenevad. Lääneriikide võidurelvastumine sunnib rahuarmastavaid rahvaid oma julgeoleku huvides vastavaid ettevaatusabinõusid tarvitusele võtma.

Seega on «külma sõja» poliitika ohtlik ja lühinägelik poliitika. Pöörane võidurelvastumine, püüe varuda ikka rohkem surmatoovaid relvi — nii aatomi- kui vesinikurelvi — põhjustab hulgaliste vahendite kulutamist ebatootlikuks otstarbeks ja loob ohu laastava sõja lahtipuhkemiseks, mis võib kõigile rahvastele suurt kahju tekitada. Kapitalistlike riikide katsed teistele maadele oma tahet dikteerida ja peale sundida, surveavaldamise, ähvardamise ja hirmutamise poliitika on ebareaalne poliitika. See ei toonud tema algatajatele mingit edu isegi siis, kui Nõukogude Liit oli ainuke sotsialistlik riik, veelgi sobimatum on see nüüd, kus on loodud ja eksisteerib vankumatu sotsialistlik maailmasüsteem. Kuna «külm sõda» ehk «jõupoliitika», nagu teda teisiti kutsutakse, viib ohtlikule surmatoovate sõjaliste vahendite kogumisele, ei nõrgenda, vaid suurendab rahvusvahelist pinevust, siis võitlevad kogu maailma rahvad selle poliitika vastu, kõikide riikide vahel rahulike ja sõbralike suhete loomise eest.

Kõikide maade rahvad tahavad elada rahus. Nad nõuavad oma valitsustelt rahvusvahelise pinevuse lõdvendamist, riikidevahelisi rahulikke läbirääkimisi lahendamist vajavates rahvusvahelistes küsimustes, «külma sõja» likvideerimist, võidurelvastumisele lõpu tegemist.

Inimkonna rahuarmastavad jõud ei ole enam vähemuses, vaid enamuses, võrreldes agressiooni ja sõja imperialistlike jõududega. See asjaolu avaldab üha suuremat mõju rahvusvahelisele olukorrale.

Rahvaste arvamus on õige, et vihatud «külm sõda» tuleb likvideerida, riikide vahel tuleb sõlmida kokkulepped, mis kindlustaksid rahu ja lülitaksid sõjaohu jäädavalt välja. See ei tekitaks kellelegi kahju, vaid vastupidi, kõigile riikidele tuleks see ainult kasuks.

Kapitalistlike suurriikide valitsevad ringkonnad peavad seda tõsiselt arvestama, et mitte üle parda kukkuda. Tegelikkuse kaine mõistmine rajab endale järk-järgult teed ka lääneriikide juhtivate tegelaste juurde.

3. Nõukogude Liidu võitlus rahu ja rahvaste julgeoleku eest

Rahuliku kooseksisteerimise leninlik printsiip

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus on teinud ja teevad ka edaspidi suuri jõupingutusi, et kindlustada rahu meie ja kogu maailma rahvastele.

N. S. Hruštšov ütles NLKP XXI kongressil:

«Me lähtume sellest, et erinevate sotsiaalsete süsteemidega riikide suhted tuleb rajada rahuliku kooseksisteerimise alusele. Meil ja kapitalistlike riikide valitsevatel ringkondadel on erinevad seisukohad, on erinev maailmavaade. Me ei loobu iialgi oma seisukohtadest ega peta ennast illusioonidega, et meie klassivaenlased muudavad oma ideoloogiat. Kuid see ei tähenda, et erinevuse tõttu vaadetes me peaksime sõda pidama. Igas riigis määrab rahvas ise kindlaks oma saatuse ja valib oma arengusuuna. Nõukogude Liit ei taha kellelegi peale sundida seda teed, mille tema on valinud. Me juhindume täielikult V. I. Lenini sõnadest, et revolutsioone ei ekspordita.»

Rahupoliitika tuleneb nõukogude võimu olemusest endast ja vastab nii meie rahva kui ka kõigi teiste rahvaste elulistele huvidele. Nõukogude Liidus ei ole klasse, kes oleksid huvitatud sõjast ja võõraste territooriumide vallutamisest. NSV Liidu töölised ja talupojad tahavad püsivat ja kindlat rahu, mis võimaldaks üles ehitada kommunismi, muuta elu veelgi õnnelikumaks ja jõukamaks. Nõukogude rahva rahuliku töö tagamine, rahu säilitamine kogu maailmas ja uue maailmasõja ärahoidmine on Nõukogude riigi välispoliitika peamiseks ülesandeks.

Kas on kahe süsteemi — sotsialismi ja kapitalismi rahulik kooseksisteerimine võimalik?

Reaktsiooniline kodanlik propaganda püüab väita, et kooseksisteerimise poliitika on mingi «püünis lääneriikide jaoks» ja see olevat tingitud mingisugustest ajutistest, taktikalistest kaalutlustest. See on jäme vale. Elu ise on kujunenud selliseks, et Euroopas ja Aasias eksisteerivad külg külje kõrval sotsialistlikud ja kapitalistlikud riigid. Kahe ühiskondliku süsteemi — sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi tekkimine pole väljamõeldis, vaid reaalselt eksisteeriv tegelikkus.

Mis siis teha? Mõistagi, et mõnele kapitalistlikes maades ei meeldi meie kord. Kuid see on nende asi. Meie rahvale samuti ei meeldi kapitalistlik kord. Kuid see hoopiski ei tähenda veel seda, et võib end segada teiste rahvaste asjadesse, nende siseellu. Kui meie ei taha sõda, siis ei või lubada, et üks riik dikteerib teisele oma poliitikat, sunnib peale oma elulaadi. Kaasaja tingimustes on ainult kaks teed: kas erinevate sotsiaalsete süsteemidega riikide rahuliku kooseksisteerimise ja võistluse tee või siis kõige purustavama sõja tee. Kõik rahvad on eluliselt

huvitatud sellest, et maailmas valitseks rahu, järelikult on nad huvitatud erinevate sotsiaalsete ja majanduslike süsteemidega riikide rahulikust kooseksisteerimisest, kuna kolmandat teed ei ole.

Mida kujutab endast rahuliku kooseksisteerimise poliitika, mida püsivalt ja sihikindlalt teostavad Nõukogude Liit ja kõik sotsialistlikud maad? Erinevate ühiskondlike süsteemidega riikide rahulik kooseksisteerimine pole tavaline kooselamine, kus sõda küll ei ole, kuid sõja tekkimise oht ähvardab pidevalt rahvaid. Nõukogude Liit ja kõik rahvademokraatiamaad püüavad selle poole, et erinevate sotsiaalsete süsteemidega riigid, vähe sellest, et nad üksteise kõrval eksisteerivad, parandaksid ka oma vastastikuseid suhteid, rajaksid need usalduse ja rahuliku koostöö alusele.

Kuidas võiks seda saavutada?

Eelkõige, mitte ükski riik ei tohi kasutada jõudu ega sõda vaidlusaluste küsimuste lahendamiseks; mitte mingisugusel ettekäändel ega mitte mingil viisil kallale tungida teise riigi territoriaalsele puutumatusele ja sõltumatusele; mitte vahele segada teise riigi siseasjadesse eesmärgil muuta tema riigikorda või tema rahva elulaadi. Riikide vastastikused poliitilised ja majanduslikud suhted peavad rajanema täielikul võrdõiguslikkusel ja vastastikusel kasulikkusel. Sellised on rahuliku kooseksisteerimise põhiprintsiibid, mis leiavad juba paljude riikide poolt rakendamist ja mis on ka Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni poolt tunnustatud.

Rahulik kooseksisteerimine ei tähenda seda, et üks või teine riik peaks loobuma oma korrast ja ideoloogiast. Kooseksisteerimine eeldab rahulikku võistlust kõigi inimeste parema elu eest, inimese vajaduste kõige parema rahuldamise eest.

Kodanlikud tegelased sageli väidavad, et rahulikule kooseksisteerimisele üleskutse ja selle kinnitamise vahel, et kommunismi võit kogu maailmas on vältimatu, esinevat vastuolu. Nad räägivad, et seni, kuni Nõukogude Liit võitleb kommunismi eest, ei ole rahulik kooseksisteerimine temaga võimalik. Kuid need arvamused on täiesti ekslikud. Nõukogude inimesed on muidugi kindlalt veendunud, et varem või hiljem kommunism võidab kogu maailmas, kuna see on kõige progressiivsem ühiskondlik kord. Kuid Nõukogude Liidus ei tule mitte kellelgi mõttesse kommunismi teistele maadele jõuga peale sundida. Revolutsiooni ei tehta tellimuse peale. Revolutsioon tekib ühes või teises riigis, kus selleks on küpsenud vastavad materiaalsed ja poliitilised tingimused ja kus rahvas ise tahab muuta oma elutingimusi.

Lõppkokkuvõttes võidab ükskõik millises kohas maakeral see kord, mis suudab kõige rohkem rahuldada rahva materiaalseid ja vaimseid nõudeid. Selliseks korraks ongi kommunism,

see võidab aga ühel või teisel maal siis, kui rahvas seda ise soovib, kui töörahvas on veendunud ühiskondliku korra põhjaliku ümberkujundamise vajalikkuses.

Just sellepärast me olemegi kindlalt veendunud oma võidus kahe süsteemi vahelises rahulikus võistluses, et meil, käesoleval ajal aga ka teistes maades, on sotsialism kogemuste najal tõestanud oma üleolekut kapitalismist. Niisugune võistlus ei ähvarda rahvaid sõjaga, vaid toob kahtlemata kõigile kasu.

Rahuliku kooseksisteerimise poliitika praktilise teostamise heaks aluseks on riikidevaheline piiramatu ja takistusteta kaubavahetus. Juba nõukogude võimu esimestel aastatel, pärast interventide põhiliste jõudude purustamist, ütles V. I. Lenin, et on kapitalistlikke riike, kes on huvitatud kaubavahetusest Nõukogude riigiga. «...Me võitsime endale kätte tingimused, milledes me saame eksisteerida kõrvuti kapitalistlike riikidega, kes on nüüd sunnitud astuma meiega kaubanduslikesse suhetesse,» ütles V. I. Lenin, «...meil on mitte ainult hingetõmbeaeg, — vaid on saabunud uus ajajärk, kus meie olemasolu kapitalistlike riikide süsteemis on rahvusvaheliselt seisukohalt põhiliselt kätte võidetud.»[1]

Juhindudes neist Lenini teesidest, ei ole Nõukogude Liit keeldunud ega keeldu laiaulatuslikust ja vastastikku kasulikust majanduslikust koostööst kapitalistlike riikidega. Seda, et selline koostöö on täiesti võimalik ja kasulik, tõendab ka tõsiasi, et Nõukogude Liit on vastastikuse kasulikkuse alusel sõlminud kaubanduslikud suhted Inglismaa, Prantsusmaa, India, Soome, Iraagi, Belgia, Kreeka, Norra, Rootsi, Argentiina, Islandi, Araabia Ühinenud Vabariigi ja teiste riikidega. Käesoleval ajal on meie maa kaubavahetuses rohkem kui 70 välisriigiga. Juba 1957. aastaks kasvas NSV Liidu väliskaubanduse maht, võrreldes sõjaeelsega, 6-kordseks ja see kasv jätkub kiires tempos. NSV Liidu väliskaubakäive moodustas 1958. aastal 34,5 miljardit rubla 13 miljardi rubla vastu 1950. aastal. Nõukogude Liit kavatseb ka edaspidi vastastikuse kasulikkuse alusel arendada kaubandust nende välisriikidega, kes seda soovivad. Kaubandus on kõige kindlamaks aluseks sõbralike suhete loomisel kõigi maade vahel. «Hea kaubandus,» ütleb N. S. Hruštšov, «aitab alati kaasa suhete paranemisele. See on vajalik ka rahu kindlustamiseks; see, kes mõtleb kaubavahetusele, ei mõtle sõjale.»

Püüdes välisriikidega kaubavahetust arendada, sealhulgas ka kõige suurema kapitalistliku riigiga — Ameerika Ühendriikidega, ei ole Nõukogude Liidul seejuures teisi eesmärke peale majandusliku aluse loomise rahulikuks kooseksisteerimiseks. Teatavasti põhinevad meie maa majanduse arendamise plaanid ainuüksi meie sisemistel võimalustel ja ressurssidel. Nende täitmine ei sõltu sellest, kas ühed või teised riigid astuvad NSV Liiduga kaubavahetusse või mitte.

[1] *V. I. Lenin*, Teosed, 31. kd., lk. 57.

Taotledes rahvusvahelist koostööd, lükkab Nõukogude Liit otsustavalt tagasi igasugused katsed rajada suhteid meie riigiga ebavõrdsuse, ühepoolsete järeleandmiste alusel. Hirmutamise või ähvardamise meetodid ei ole Nõukogude Liidu suhtes kunagi eesmärki saavutanud ega võigi saavutada. Nõukogude Liit on küllalt tugev ega karda ähvardusi. Tal on kõik vajalik selleks, et kindlustada oma julgeolekut ja abistada temale sõbralikke maid: tal on kõrgestiarenenud tööstus, ajakohane sõjatehnika, vajalik tooraine. See on kindlaks tagatiseks, et agressiivsed riigid ei üllataks meid igasuguste ootamatustega. See kindlustab nõukogude inimeste usku oma jõusse.

Rahu- ja rahvusvahelise koostöö poliitika

Suurte ja väikeste riikide võrdõiguslikkuse tunnustamine, kõigi rahvaste enesemääramise õiguse ja riikliku iseseisvuse tunnustamine on alati olnud ja jääb ka edaspidi üheks Nõukogude välispoliitika tähtsamaks põhimõtteks.

Kui esimestel aastatel pärast Teist maailmasõda sõlmiti rahulepingud Saksamaa endiste liitlaste — Itaalia, Ungari, Rumeenia, Bulgaaria ja Soomega, siis püüdsid läänеriikide valitsevad ringkonnad neilt iseseisvuse ära võtta. Nõukogude Liit ei lasknud seda sündida. Saksamaa endiste liitlastega sõlmitud rahulepingutes võeti arvesse sõjategevuse läbi kannatada saanud riikide rahvuslikke huvisid. Kuid seejuures ei rikkunud need lepingud Saksamaa poolel sõdinud maade sõltumatust ega territoriaalset terviklikkust, ei lubanud nende majanduslikku orjastamist ja tagasid nende iseseisva arenemise.

Nõukogude Liit sõlmis sõpruse ja vastastikuse abistamise lepingu Poola, Tšehhoslovakkia, Bulgaaria, Rumeenia, Ungari, samuti ka Soomega. Kõigi nende lepingute eesmärgiks on takistada võimalikku agressiooni ja kindlustada nende maade sõltumatus. Neis lepingutes on pandud alus uutele suhetele riikide vahel, võrdõiguslikkuse ja üksteise huvide vastastikuse austamise, sõpruse ja vastastikuse abistamise suhetele.

Sõbralikku ja rahuarmastavat poliitikat on Nõukogude riik teostanud ja teostab ka Aasia maade suhtes.

Nõukogude Liit on alati toetanud suure hiina rahva võitlust vabaduse ja sõltumatuse eest ning tunnustas esimesena Hiina rahvavalitsust. 1950. aasta veebruaris kirjutasid Nõukogude Liit ja Hiina Rahvavabariik alla sõpruse, liidu ja vastastikuse abistamise lepingule. Kõiki selle lepingu punkte läbib püüe tagada rahvastele üldine rahu, vabadus ja sõltumatus.

Vennalikud suhted NSV Liidu ja Hiina Rahvavabariigi vahel on sotsialistlike maade vaheliste püsivate ja vankumatute sõprussuhete eeskujuks.

Nõukogude Liit kaitseb järjekindlalt Korea rahva rahvuslikke õigusi. Kohe pärast sõja lõppemist tegi NSV Liidu valitsus Ameerika Ülendriikidele ettepaneku viia Koreast välja üheaegselt nii

Nõukogude kui ka Ameerika sõjaväed, et anda Korea rahvale võimalus ise oma elu korraldada. Kuigi Ameerika valitsus ei toetanud seda ettepanekut, kutsus Nõukogude valitsus Koreast kõik oma relvastatud jõud tagasi. NSV Liidu valitsus, teostades järjekindlalt kõigi rahvaste sõltumatuse austamise poliitikat, tunnustas Korea Rahvademokraatlikku Vabariiki, sõlmis temaga diplomaatilised suhted ning majandusliku ja kultuurilise koostöö lepingu.

Nõukogude Liit on korduvalt esitanud ja esitab ka edaspidi selgeid ja täiesti teostatavaid ettepanekuid selle kohta, kuidas vähendada rahvusvahelist pinevust.

Nõukogude Liit tegi juba esimestel sõjajärgsetel aastatel ettepaneku, et suurriigid koos teiste riikidega sõlmiksid kokkulepped relvastuse piiramise, relvastatud jõudude ja sõjaliste kulutuste vähendamise ning aatomirelva keelamise kohta. Nõukogude Liit tegi ka ettepaneku sisse seada niisugune rahvusvaheline kontroll, mis teeks võimatuks nende kokkulepete rikkumise ükskõik millise riigi poolt.

Nõukogude Liidus ei lähe sõnad lahku tegudest. Pärast sõja lõppu viis meie valitsus lühima aja jooksul oma sõjaväeosad välja Hiina, Korea, Tšehhoslovakkia, Bulgaaria, Rumeenia, Norra ja Jugoslaavia territooriumilt, kus need väeosad viibisid fašistlike agressorite vastu suunatud sõjaliste operatsioonide ajal.

Nõukogude Liit näitas kõigile maadele eeskuju sõjapropaganda vastu peetavas võitluses. NSV Liidu Ülemnõukogu võttis 12. märtsil 1951 vastu Rahukaitseseaduse, milles kuulutati sõjapropaganda kõige rängemaks kuriteoks inimkonna vastu.

Nõukogude Liit on pidanud ja peab rahu eest aktiivset võitlust Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis. See rahvusvaheline organisatsioon loodi pärast Teist maailmasõda. Tema koosseisu kuulub enamik maailma riikidest. Kõigi maade rahvad panevad sellele rahvusvahelisele organisatsioonile suuri lootusi ning arvavad, et tema abiga on võimalik säilitada ja tugevdada rahu.

Ühinenud Rahvaste Organisatsioonil on kaks peamist organit: Peaassamblee (üldkoosolek) ja Julgeolekunõukogu. Peaassambleesse kuuluvad kõigi Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmeks olevate maade esindajad. Julgeolekunõukogu koosneb viiest alalisest liikmest — NSV Liidu, Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa ja Hiina esindajaist ning kuuest mittealalisest liikmest, kes valitakse Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee poolt kaheks aastaks. Julgeolekunõukogu otsus tähtsamates küsimustes on seaduslik, kui selle poolt on hääletanud vähemalt seitse nõukogu liiget, sealhulgas kõik viis alalist nõukogu liiget. Seda nimetatakse ühehäälsuse reegliks (vetoõigus).

Nõukogude Liit kasutab ühehäälsuse reeglit selleks, et mitte lasta Julgeolekunõukogus vastu võtta niisuguseid otsuseid, mis on suunatud rahu ja rahvaste sõltumatuse huvide vastu.

Suurt kahju ÜRO ja Julgeolekunõukogu tööle tekitab suure hiina rahva esindajate puudumine neis organeis. Ameerika Ühend-

riikide ja mõnede teiste kapitalistlike riikide esindajate survel ei esinda Hiinat ÜRO-s ja Julgeolekunõukogus mitte Hiina Rahvavabariigi seadusliku valitsuse esindajad, vaid tsjangtsješiilased, keda hiina rahvas on oma maalt minema kihutanud. Hiina tõeliste esindajate puudumine Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis õõnestab selle organisatsiooni autoriteeti ja rahvusvahelist tähtsust ega soodusta rahu ja rahvusvahelise julgeoleku kindlustamist.

Nõukogude Liit peab Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni väga tähtsaks ja võitleb vankumatult selle eest, et Ameerika ja rea läänеriikide valitsevad ringkonnad ei saaks seda rahvusvahelist organisatsiooni muuta oma välispoliitika abiorganiks. Hoolimata tohutuist raskustest, mida tekitavad rahu vaenlased, taotleb Nõukogude Liit Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis selliste ettepanekute vastuvõtmist, mis on suunatud agressiivsete jõudude ohjeldamisele ja uue sõja ärahoidmisele.

Nõukogude valitsus on viimastel aastatel astunud rea uusi väga tähtsaid välispoliitilisi samme, mis on suunatud rahvusvahelise pinevuse nõrgendamisele.

Tähtsaks teguriks, mis soodustas rahvusvahelise pinevuse lõdvendamist, oli riikliku lepingu sõlmimine Austriaga. Nõukogude Liidu initsiatiivil Austriaga riikliku lepingu sõlmimise tulemusena sai Austria sõltumatuks riigiks ja võttis endale kohustuse teostada alalise neutraliteedi poliitikat (mitte osa võtta sõjalistest liitudest ja sõdadest), mis vastab nii austria rahva rahvuslikele kui ka Euroopas rahu säilitamise huvidele.

Nõukogude Liidu ja Jugoslaavia läbirääkimiste tulemusena, mida alustati Nõukogude Liidu initsiatiivil, toimus pööre Nõukogude Liidu ja Jugoslaavia Föderatiivse Rahvavabariigi vastastikuste suhete paranemise suunas. Normaliseeriti Nõukogude Liidu ja Jugoslaavia vahelised suhted riiklikus liinis. Samaaegselt loodi mõningane kontakt ka partei liinis.

Kommunistlik Partei ja Nõukogude Liidu valitsus on lähtunud ja lähtuvad ka edaspidi sellest, et NSV Liidu ja Jugoslaavia vaheline sõprus ning koostöö vastab mõlema riigi rahvaste huvidele ja ühtlasi vastab see täielikult ka Euroopa rahvaste üldise rahu ja julgeoleku kindlustamise ülesannetele.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei, samuti teiste maade kommunistlike ja töölisparteide siirad, sõbralikud püüdlused ei leidnud Jugoslaavia Kommunistide Liidu juhtiva grupi poolt toetust. Selle asemel et arendada kommunistlike parteidega sõbralikke suhteid, lubavad Jugoslaavia juhtivad tegelased kommunistlike parteide vahelistes suhetes vaenulikke väljaastumisi, õhutavad lahkhelisid nii poliitika kui ka ideoloogia alal. Jugoslaavia Kommunistide Liidu VII kongress võttis vastu marksismi- ja leninismivastase revisionistliku programmi.

Paljastades Jugoslaavia juhtivate tegelaste revisionistlikke vaateid, kasutavad Nõukogude Liit ja teised sotsialistlikud riigid

kõiki võimalikke vahendeid, et mitte süvendada lõhet, säilitada Jugoslaavia Föderatiivse Rahvavabariigiga normaalseid suhteid.

Hoolitsedes rahu säilitamise ja kindlustamise eest, võttis Nõukogude valitsus tarvitusele abinõud, et normaliseerida suhteid Saksa Föderatiivse Vabariigiga. NSV Liidu ja Saksa Föderatiivse Vabariigi valitsusdelegatsiooonide vahel 1955. a. septembris toimunud läbirääkimiste tulemusena saavutati kokkulepe diplomaatiliste suhete sisseseadmiseks mõlema maa vahel. Valitsusdelegatsioonid leppisid kokku ka selles, et Nõukogude Liidu ja Saksa Föderatiivse Vabariigi vahel peetakse läbirääkimisi kaubanduse arendamise küsimustes. Kuid Lääne-Saksamaa valitsevatel ringkondadel pole tõsist soovi parandada ja arendada oma suhteid Nõukogude Liiduga, mis avaldaks soodsat mõju kogu Euroopa olukorrale.

Kindla rahu jaluleseadmiseks kogu maailmas on määratu suur tähtsus Euroopa julgeoleku kindlustamisel. Teatavasti on Euroopas toimunud kõige verisemad ja laastavamad sõjad. Euroopas algas nii Esimene kui ka Teine maailmasõda, mis seejärel haarasid maailma teisi maid. Need sõjad nõudsid inimkonnalt loendamatuid ohvreid ja tekitasid materiaalseid purustusi. Nõukogude valitsus on olnud ja on ka edaspidi arvamisel, et Euroopas julgeoleku garanteerimise kõige kindlamaks vahendiks oleks üleeuroopalise lepingu sõlmimine, s. o. kollektiivse julgeoleku süsteemi loomine, kusjuures lepingust võtaksid osa kõik Euroopa riigid ja Ameerika Ühendriigid. Niisuguse kollektiivse julgeolekusüsteemi loomine Euroopa riikide nende sõjaliste rühmituste asemel, mis on suunatud teiste Euroopa riikide vastu, aitaks suurel määral kaasa julgeoleku säilitamisele Euroopas ja üldise rahu kindlustamisele.

Käesoleval ajal on Euroopas kaks riikide rühmitust. Ühe rühmituse moodustavad sotsialistlike maade vastu suunatud Põhja-Atlandi pakti (NATO) — agressiivse sõjalise bloki riigid. Teine riikide rühmitus sõlmis 1955. aasta mais Varssavi lepingu. Sellele lepingule, vastuseks lääneriikide sõjalise rühmituse loomusele, kirjutasid alla Nõukogude Liit ja kõik Euroopa sotsialistlikud riigid. Erinevalt Pariisi kokkulepetest ja Põhja-Atlandi paktist on Varssavi lepingul täielik kaitseiseloom ja see ei ole suunatud ühegi väikese ega suure riigi vastu. See leping ühendas Euroopa sotsialistlikud riigid, et tagasi lüüa nende vastu sepitsetavat agressiooni. Lepingu rahulikust kaitseiseloomust annab tunnistust näiteks lepingu 9. artikkel, mille kohaselt iga riik, sõltumata tema ühiskondlikust ja riiklikust korrast, võib ühineda selle lepinguga, kui ta ainult avaldab valmisolekut kaasa aidata rahuarmastavate riikide jõupingutuste ühendamisele selleks, et kindlustada rahu ja rahvaste julgeolekut.

Et saavutada kaasaja rahvusvahelise olukorra paranemises põhjalik pööre riikidevaheliste sõbralike suhete tugevnemise ja usalduse õhkkonna loomise suunas, tegi Nõukogude valitsus ettepaneku sõlmida NATO ja Varssavi lepingu organisatsiooni vahel

mittekallaletungileping. Üheks abinõuks selles suunas oleks võinud olla ka nimetatud riikide rühmituste vahel kokkuleppe saavutamine, et keelata võimaliku agressori abistamist.

Nõukogude valitsus hoolitseb pinevuse nõrgendamise eest ka Kaug-Idas. Tähtsaks panuseks rahu kindlustamise alal selles rajoonis ja kogu maailmas on Nõukogude—Jaapani suhete normaliseerimine. Kuid NSV Liidu ja Jaapani vahel ei ole ikka sõlmitud rahulepingut, milleks Nõukogude Liit on ettepaneku teinud ja mille vastuvõtmine aitaks likvideerida Teise maailmasõja jäänused.

Sõjajärgsetel aastatel kohustus Jaapan alatiseks loobuma sõjast kui välispoliitika vahendist. See kohustus on fikseeritud Jaapani põhiseaduse 9. paragrahvis, mille kohaselt Jaapan «ütleb igaveseks lahti sõjast kui rahvuse suveräänsest õigusest, samuti jõuga ähvardamisest või jõu tarvitamisest rahvusvaheliste vaidluste reguleerimise vahendina». Hoolimata sellest tähtsast kohustusest võtab Jaapani valitsus siiski osa sõjalistest blokkidest, keeldub neutraliteedipoliitikast, ehkki seda nõuavad Jaapani laiad rahvahulgad. Jaapani valitsevate ringkondade praegune poliitika on suunatud Ameerika sõjaväebaaside säilitamisele, Jaapani edasisele kaasatõmbamisele sõjalistesse blokkidesse. Selle ohtliku poliitika vastu laieneb riigis rahvaliikumine. Jaapani rahuarmastavad jõud astuvad välja neutraliteedi eest, sõpruse eest NSV Liidu ja Hiina Rahvavabariigiga, militarismi ja uute avantüüride ettevalmistamise vastu.

Saksamaa küsimuse lahedamise kaks teed

Rahu säilitamiseks on oluline tähtsus Teise maailmasõja tagajärgede ja jäänuste likvideerimisel Euroopas ja rahulepingu sõlmimisel kahe Saksa riigiga — Saksa Demokraatliku Vabariigiga ja Saksa Föderatiivse Vabariigiga. Sellega oleks põhiliselt lahendatud ka niinimetatud Saksamaa probleem ja likvideeritud rahvusvaheliste vastuolude kõige ohtlikum keerdsõlm.

Saksamaaga suhete rahuliku reguleerimise selline kestev venitamine annab Lääne-Saksamaa revanšistidele ja militaristidele vabad käed. Mitte juhuslikult ei räägi nad juba nüüd avalikult oma pretensioonidest Poola ja Tšehhoslovakkia suhtes ning uutest sõjakäikudest.

Esitades oma ettepanekud rahulepingu kiiremaks sõlmimiseks ja Lääne-Berliini olukorra normaliseerimiseks, püüab Nõukogude Liit lõpu teha Lääne-Saksamaa militariseerimise poliitikale, likvideerida võimaliku sõja ohtlik kolle Euroopas. Ei tohi unustada seda, et Lääne-Saksamaa, võttes osa Põhja-Atlandi blokist, võib provotseerida konflikti, tõmmates sellesse ka teised läänеriigid, ja tõugata kogu maailma uue hävitava sõja kuristikku. Sündmuste sellist ohtlikku arenemist ei või lubada.

Nõukogude valitsus püüdis kogu sõjajärgsel perioodil järjekindlalt saavutada suhete rahulikku reguleerimist Saksamaaga. Saksamaa probleemi lahendamiseks on kaks teed. Üks tee on

Saksamaa militarismi taastamise tee, mida teostavad lääneriigid ja millele tõukavad Lääne-Saksamaad tema valitsevad ringkonnad, kes võtsid 1956. aasta juunis vastu üldise sõjaväekohustuse seaduse. See tee sisaldab aga uue sõja ohtu Euroopa rahvastele, eriti saksa rahvale endale. Kui agressiivne Lääne-Saksamaa päästab valla sõja, võib ta ise jääda kõige laastavama ja purustavama sõja tandriks, saada kõigi Euroopa ning paljude teiste rahvaste hädade allikaks. Kuid Saksamaa probleemi lahendamiseks on olemas veel teine ja ainuõige tee, mida on kindlalt kaitsnud ja kaitseb ka edaspidi Nõukogude valitsus. See on Saksamaa rahulepingu sõlmimise tee, militarismi taastamist vältiv tee.

Nõukogude valitsus leiab, et Saksamaa küsimuse lahendamisel tuleb lähtuda konkreetsest olukorrast, mis on kujunenud pärast Teist maailmasõda. Selle aja jooksul on tegelikult välja kujunenud kaks Saksa riiki — Saksa Demokraatlik Vabariik idas ja Saksa Föderatiivne Vabariik läänes. Mõlemal Saksamaa osal on välja kujunenud erinev ühiskondlik ja majanduslik elulaad. Järelikult ei saa Saksamaa taasühinemise küsimuse lahendamisel arvestamata jätta ei Saksa Demokraatliku Vabariigi ega ka Lääne-Saksamaa arvamust; seda küsimust ei saa lahendada ilma sakslaste eneste osavõtuta, veel vähem aga Saksa Demokraatliku Vabariigi huvide arvel.

Nõukogude Liit on olnud ja on ka edaspidi järjekindlalt sellepoolt, et Saksamaa kui rahuarmastava ja demokraatliku riigi rahvuslik ühtsus tuleb taastada. Käesoleval ajal, kus Saksamaal on olemas kaks iseseisvat riiki, on Saksamaa taasühendamine võimalik ainult Saksa Demokraatliku Vabariigi ja Saksa Föderatiivse Vabariigi vaheliste otseste läbirääkimiste ja kokkulepete teel. Sakslased ise peavad kokku leppima, kuidas neil tuleb elada ja missugusteks oma suhted kujundada. Taasühinemise küsimus on kahe Saksa riigi sisemine asi. «Sakslased ühe laua taha!» on mõlema Saksa riigi töötajate hüüdlause. Sellist nõudmist toetab ka Nõukogude Liit.

Nõukogude Liit võitleb järjekindlalt lääneriikide poliitika vastu, mis viib Saksamaa ümberrelvastamisele ja süvendab tema lõhestatust. Saksamaa küsimuse lahendamisel tuleb lähtuda kõigi Euroopa riikide julgeoleku kindlustamise huvidest ning eelkõige Saksamaa lääne- ja idapoolsete naabrite julgeoleku kindlustamise huvidest, kõigi Euroopa rahvaste, sealhulgas muidugi ka saksa rahva huvidest.

Just sellepärast tegi Nõukogude Liit lääneriikidele ettepaneku sõlmida rahuleping mõlema Saksa riigiga, et kiiremini likvideerida Teise maailmasõja jäänused ja normaliseerida olukord Euroopa tsentris. Nõukogude ettepanekud Saksamaa küsimuses on rahuliku kooseksisteerimise põhimõtete elluviimise võtmeks Euroopas.

Desarmeerimine on kaasaja tähtsaim probleem

Kohe pärast Teise maailmasõja lõppu hakkasid rahuarmastavad rahvad võitlema desarmeerimise eest, võidurelvastumise lõpetamise eest.

Nõukogude valitsus on püüdnud ja püüab ka edaspidi täie järjekindlusega saavutada kokkulepet desarmeerimise, tuumarelva keelamise, relvastatud jõudude ja tavalist tüüpi relvastuse vähendamise küsimuses.

Püüdes saavutada rahvusvahelise pinevuse edasist nõrgenemist, viis NSV Liidu valitsus läbi Nõukogude relvastatud jõudude ühepoolse vähendamise. 1955. aastast saadik on Nõukogude Liit vähendanud oma relvastatud jõude rohkem kui kahe miljoni inimese võrra. Lääneriigid ei järgnenud kahjuks sellele eeskujule. Nad ei vähendanud oma relvastatud jõude, vaid mõnel pool isegi suurendasid neid (näiteks Saksa Föderatiivses Vabariigis).

1956. aasta juulikuus pöördus NSV Liidu Ülemnõukogu maailma kõigi maade parlamentide poole läkitusega desarmeerimise kohta. Olgugi et neis dokumentides toodud ettepanekud puudutavad rahvusvahelise pinevuse lõdvendamise probleemi kõige tähtsamaid külgi, on lääneriigid jäänud neile ettepanekutele kurdiks.

30. aprillil 1957 tegi NSV Liidu esindaja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni desarmeerimiskomisjoni alamkomiteele Nõukogude valitsuse nimel uued ettepanekud desarmeerimisküsimuses. Need Nõukogude valitsuse ettepanekud sisaldavad desarmeerimisküsimuse alal osaliste abinõude tarvituselevõtmise programmi, mis lääneriikide soovi korral võiks saada heaks aluseks desarmeerimisküsimuse praktilisel lahendamisel. Kuid lääneriigid, eelkõige aga Ameerika Ühendriigid, ei taha kuidagi nõustuda nende ettepanekutega.

1958. aasta märtsis võttis NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärk vastu otsuse, et Nõukogude Liit lõpetab ühepoolselt iga liiki aatomi- ja vesinikurelva katsetamised, ning tegi Ameerika Ühendriikidele ja Inglismaale ettepaneku järgneda NSV Liidu eeskujule. Selle Nõukogude Liidu abinõu kiitsid kõik rahuarmastavad rahvad palavalt heaks. 1959. aasta augustikuus avaldas Nõukogude valitsus, et ta lõpetab edaspidi tuumarelva katsetamised, kui Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa samuti selle lõpetavad.

Et kaasa aidata rahvusvaheliste konfliktide võimalike kollete likvideerimisele, tegid sotsialistlikud riigid uusi jõupingutusi. Poola Rahvavabariigi valitsus esitas projekti vaba tsooni loomise kohta Kesk-Euroopas, kus ei ole aatomi-, vesiniku- ega rakettrelvi. Nõukogude Liit ja teised sotsialistlikud riigid toetasid seda plaani, kuid seda ei saadud ellu viia, sest Lääne-Saksamaa ja tema Põhja-Atlandi bloki liitlased olid selle vastu.

1959. aastal tegi Nõukogude valitsus koos Albaania valitsusega ettepaneku, et Balkani ja Aadria mere äärne rajoon muudetaks tsooniks, kus ei ole aatomirelvi ega raketibaase. Nõukogude Liit ja Saksa Demokraatlik Vabariik tegid samuti ettepaneku, et Balti

mere bassein ja Skandinaavia muudetaks tsooniks, kuhu ei paigutata aatomi- ja rakettrelvi ega välismaisi sõjaväebaase.

Pole raske näha, et kõikide nende ettepanekute elluviimisel tekiks lai rahutsoon ja lõdveneks rahvusvaheline pinevus.

Nõukogude Liidu ettepanekud vähendada Saksamaal ja mõnedes teistes Euroopa maades asuvaid välismaisi sõjavägesid, likvideerida võõrastel territooriumidel asuvad sõjaväebaasid, viivitamata ja jäädavalt lõpetada tuumarelva ajutised katsetamised ning see relv täielikult keelata ja välja jätta riikide relvastusest — kõik need ettepanekud annavad tunnistust Nõukogude riigi väsimatutest jõupingutustest teha võidurelvastumisele lõpp, aidata kaasa püsiva rahu loomisele rahuliku kooseksisteerimise põhimõtete alusel.

Nõukogude valitsus lähtub sellest, et praegu on õige aeg ära hoida rahvusvahelise pinevuse edasist teravnemist ja sõja puhkemist. On vajalik, et mitte agressorite vana loosung: «Suurtükid või asemel», vaid loosung: «Maailmale rahu!» saaks kõikide riikide ja valitsuste tegevusjuhendiks. Suurriikide ainuõigeks mõistlikuks poliitikaks võib olla ainult üks poliitika: üleminek rahvusvaheliste probleemide rahulikule reguleerimisele ja üldisele desarmeerimisele.

Iga uus maailmasõda tooks endaga kaasa enneolematult raskeid tagajärgi, miljoneid ja kümneid miljoneid ohvreid, purustaks inimkonna tähtsamad tsivilisatsioonikeskused ja hävitaks kultuurivarad, mis on loodud mitmete inimpõlvede vältel. Seda kõike, samuti ka rahvaste tahet rahuliku elu kindlustamiseks arvesse võttes tegi Nõukogude valitsus uue ettepaneku desarmeerimise kui meie aja kõige teravama probleemi lahendamiseks.

Milles seisab see uus ettepanek? Nõukogude valitsus arvab, et kõige lootustäratavamaks ja kindlamaks rahu säilitamise tagatiseks, mis vastaks inimeste kõige palavamatele soovidele ja püüetele, ei saa olla niinimetatud relvastumisalase tasakaalu loomine, mida üks või teine riik võiks rikkuda, vaid sõja pidamiseks vajalike materiaalsete vahendite likvideerimine kõikides riikides. Selle saavutamiseks teeb Nõukogude valitsus ettepaneku kõigil riikidel asuda üldise ja täieliku desarmeerimise teele.

Mida mõeldakse sellise desarmeerimise all? Lühidalt öeldes tähendab see seda, et kõik riigid likvideeriksid oma relvastatud jõud, välja arvatud riigi sisemise korra hoidmiseks vajalikud kontingendid (miilits, politsei), kes oleksid relvastatud ainult kergete laskerelvadega. Kõik relvaliigid kuuluksid hävitamisele, nende tootmine — kaasa arvatud ka aatomi-, vesiniku-, rakett- jne. relvade tootmine — tuleks lõpetada. Nende ettepanekute elluviimisel ei või ühelgi suur- ega väikeriigil olla mingisuguseid eeliseid või tingimuste ebavõrdsust. Agressiooniohu kaoks sel juhul jäädavalt. Vabanenud vahendeid kasutataks siis rahulikeks eesmärkideks, tervishoiu ja hariduse parandamiseks, tööinimeste majandusliku heaolu tõstmiseks, majanduslikult mahajäänud maade abistamiseks.

Muidugi ei kao ka täieliku desarmeerimise puhul erineva ühiskondliku korraga riikide vahel vastuolud. Neid vastuolusid ei lahendata sõjaliste kokkupõrgete, vaid rahuliku majandusliku võistluse, ideede võitluse ja teiste rahulike vahendite teel vastavalt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjale.

Kuna üldise desarmeerimise korral ei oleks riikide vahel enam mingeid saladusi julgeoleku mõttes, siis teatud etapil saaks võimalikuks ükskõik millise kontrolli teostamine kokkulepete täitmise üle.

Üleminek täielikule ja üldisele desarmeerimisele päästaks ummikust paljud keerulised poliitilised probleemid, mis esinevad riikidevahelistes suhetes. Ka riikidevaheliseks majanduslikuks koostööks kujuneks soodne olukord rahu ja rahvaste heaolu huvides.

Suur tähtsus rahu ja rahvusvahelise julgeoleku kindlustamise eest peetavas võitluses on kõigi rahvusvaheliste suhete igakülgsel laiendamisel. Nõukogude Liit näitab sel alal suurt initsiatiivi. Tähtis osa rahvusvahelise pinevuse nõrgendamiseks ja vastastikuse mõistmise saavutamiseks riikide vahel on juhtivate riigitegelaste isiklikul kontaktil ja omavahelistel kohtumistel.

N. S. Hruštšovi kohtumised rea riikide juhtivate tegelastega on tähtsad ajaloolised momendid rahvusvahelistes suhetes. Nõukogude Liit on pooldanud ja pooldab ka tulevikus valitsusjuhtide ja teiste riigitegelaste kohtumisi, nähes selles riikidevaheliste suhete parandamise, rahu tugevdamise ja rahvusvahelise atmosfääri tervendamise tähtsat vahendit.

Suur poliitiline tähtsus rahvaste lähendamisel ja nendevahelise koostöö tugevdamisel on Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ja teiste maade töölisparteide esindajate vahelisel ning ametiühingutevahelisel kontaktil ja suhtlemisel, parlamendi-, ühiskondlike ja teiste delegatsioonide vahetamise laiendamisel, kultuurisidemete, kaubanduse ja teiste vastastikuste suhtlemisviiside laiendamisel ja tugevdamisel.

NSV Liit teostab ka edaspidi rahu- ja rahvusvahelise koostöö poliitikat. Ühtlasi jälgivad nõukogude inimesed valvsalt rahvusvahelises elus toimuvaid sündmusi, seda enam, et kaasaja rahvusvahelises olukorras tegutsevad veel jõud, kes püüavad takistada riikidevaheliste normaalsete suhete jaluleseadmist ning rahu kindlustamist kogu maailmas.

4. Rahu-, demokraatia- ja sotsialismijõud kasvavad ja tugevnevad

Rahupooldajate võimas liikumine

Tunda saanud sõja koledusi ja hädasid, soovib valdav enamik inimesi kõigis maades rahulikult töötada ja kasutada rahu hüvesid. Rahvastele on võõrad ja vastikud imperialistide üleskutsed uueks maailmasõjaks.

Rahvad on alati ja igal pool taotlenud rahu, kuid see liikumine pole kunagi olnud nii massiline ja organiseeritud kui käesoleval ajal. Esmakordselt ajaloos on tekkinud võimas rahvusvaheline rahupooldajate rinne, mille eesmärk seisab selles, et päästa inimkond uuest maailmasõjast ja kindlustada riikide rahulik koostöö. Rahvaste tahte kohaselt loodi Ülemaailmne Rahunõukogu, kuhu kuuluvad kõigi rahvaste esindajad.

Rahukaitseliikumine on haaranud kogu maakera. Selle liikumise eesmärgiks ei ole kapitalismi likvideerimine. See on erinevate poliitiliste vaadete ja uskumustega sadade miljonite inimeste rahulik, demokraatlik liikumine, ühiskonna kõige erinevamate klasside ja kihtide liikumine, kes on huvitatud rahu säilitamisest ja uue sõja vältimisest. Võitlusest rahu eest võtavad osa töötava rahva massiorganisatsioonid: ametiühingud, naiste-, noorsoo-, üliõpilaste, kooperatiivsed, samuti ka paljud religioossed, hariduslikud ja igasugused muud organisatsioonid, kes seisid varem poliitikast eemal.

Eriti suure ulatuse võttis rahupooldajate liikumine seoses allkirjade kogumisega üleskutsele aatomirelva keelamise kohta ja selle valitsuse sõjaroimariks kuulutamise kohta, kes esimesena võtab tarvitusele aatomirelva. Selle üleskutse võttis Ülemaailmne Rahunõukogu vastu Stokholmis (Rootsi). Stokholmi üleskutsele allkirjade kogumine muutus kõikjal üldrahvalikuks hääletamiseks rahu kaitseks, uue sõja ohu vastu. Üleskutsele kirjutas alla 600 miljonit inimest. Üleskutsele, mis nõuab viie suurriigi vahel rahupakti sõlmimist, anti üle 600 miljoni allkirja. 1955. aastal pöördus Ülemaailmne Rahunõukogu kõigi rahvaste poole üleskutsega aatomisõja ettevalmistamise vastu. Sellele üleskutsele kirjutas alla üle 655 miljoni inimese. Rahupooldajate liikumine avaldas suurt mõju vaherahu sõlmimisele Koreas ja sõja lõpetamisele Indo-Hiinas.

Rahupooldajad püüavad uue sõja vallapäästmise plaane nurja ajada. Kõikjal kasvab liikumine aatomi-, vesiniku- ja bakterioloogilise relva ning inimeste massilise hävitamise teiste relvaliikide keelamise, täieliku ja üldise desarmeerimise eest. Rahuarmastavate jõudude võitlus tugevneb ka Ameerika Ühendriikides. Ameerika rahvas, samuti nagu kõik maailma rahvad, ei taha sõda, sest ta teab, et sõda ei too temale midagi head, et sõda on kasulik ainult imperialistlikele ninameestele, kes rikastuvad lihtsate inimeste vere ja kannatuste arvel.

Rahvaste kindel tahe võidelda rahu eest, kapitalistlike maade rahvahulkade surve valitsustele peab kindlasti tõsist mõju avaldama kodanlike valitsevate ringkondade poliitikale; rahvad nõuavad valitsustelt, et hakataks rahulikult koos elama ja vaidlusküsimusi läbirääkimiste teel lahendama.

Erakordselt suur tähtsus kõigi hea tahtega inimeste võitluses rahu eest on rahumanifestil, mis võeti 1957. aasta novembris vastu 64 maa kommunistlike ja töölisparteide esindajate nõupidamisel. See dokument kajastab kõigi nende tahet, kellele on kallis rahu ja rahvusvaheline julgeolek.

Rahvaste suur valvsus ning nende kindel otsustavus kõigi jõudude ja vahenditega võidelda rahu eest võivad ajada ja ajavadki nurja uue sõja organiseerijate kuritegelikud kavatsused.

Sõdade vältimise võimalusest kaasaegsel epohhil

Miljonid inimesed kogu maailmas küsivad: kas uut sõda on võimalik vältida?

Marksism-leninism õpetab, et niikaua, kui on olemas imperialism, on olemas ka uute sõdade tekkimise majanduslik alus.

Marksismi-leninismi seisukoht sõdade paratamatusest imperialismi ajastul töötati välja siis, kui, esiteks, imperialism oli kõikehõlmav maailmasüsteem, kui ei olnud veel võimsat ning kasvavat ülemaailmset sotsialistlikku süsteemi ja, teiseks, need ühiskondlikud ja poliitilised jõud, kes sõjast ei ole huvitatud, olid nõrgad, ei olnud küllaldaselt organiseeritud ega suutnud seetõttu sundida imperialiste sõdadest loobuma.

Pärast Teist maailmasõda on maailmas toimunud suured muutused. Nüüd ei ole kapitalistlik süsteem maailmas enam ainsaks süsteemiks, vaid on tekkinud ja areneb ka sotsialistlik maailmasüsteem, kellel on uue sõja vältimiseks võimsad moraalsed ja materiaalsed vahendid. See kõik peab avaldama agressoritele pidurdavat mõju. Sellega just ongi seletatav tõsiasi, et viimastel aastatel on õnnestunud juba eos lämmatada sõjatulekahju kolded, mis tekkisid maakera mitmesugustes piirkondades.

Edaspidi, pärast Nõukogude Liidu seitsme aasta plaani ja teiste sotsialistlike riikide rahvamajanduse arendamise plaanide täitmist on rahuarmastavatel rahvastel veel suuremad võimalused ükskõik millise agressiooni tõkestamiseks. Rahuarmastavate riikide materiaalne võimsus ja moraalne mõju kasvavad nii suureks, et militaristid peavad põhjalikult järele mõtlema, enne kui nad söandavad valla päästa uue sõja. Luuakse reaalsed võimalused sõja kui rahvusvaheliste küsimuste lahendamise vahendi kõrvaldamiseks.

Peab arvestama ka seda, et imperialismi poolel ei ole enam maakera rahvastiku enamust, nagu see oli varem. Sotsialistliku leeri maades elab umbes miljard inimest. Peale selle vihkavad sõda Aasia ja Aafrika maade töötajad, kes vabanesid koloniaalsest orjusest, samuti imperialistlike riikide eneste töötajad; nad astuvad välja imperialismi vastu, uue ülemaailmse tulekahju ohu vastu. On kujunenud suur «rahutsoon», kuhu kuuluvad nii sotsialistlikud kui ka mittesotsialistlikud rahuarmastavad riigid Euroopas ja Aasias.

NSV Liidu ja kõigi sotsialistliku leeri maade edasistel edusammudel on määratu suur mõju rahuarmastavate jõudude tugevnemisele kogu maailmas. Need jõud sunnivad imperialismi sõjakaid ringkondi loobuma uue maailmasõja plaanidest. Arvestades reaalset olukorda ja rahujõudude võimsat kasvu, tegi NLKP XXI kongress järelduse, et *juba enne sotsialismi täielikku võitu kogu maailmas, ajal, mil kapitalism ühel osal maakerast veel säilib, tekib reaalne*

võimalus maailmasõja kõrvaldamiseks rahvaste elust.

Kuigi praegu ei ole uue sõja vältimatut paratamatust, ei tähenda see siiski, et rahuarmastavad rahvad võivad täielikku muretust tunda ja sõjavastase võitluse lõpetada. Lääneriikides on veel agressiivseid ringkondi, kes pole lahti ütelnud oma veristest kavatsustest. Sellepärast ei tohi võitlus rahu eest nõrgeneda, vaid peab tugevnema.

Võitlus töölisklassi ühtsuse eest

Kõige otsustavamaks ja järjekindlamaks võitlejaks rahu, demokraatia ja sotsialismi eest on töölisklass. Teise maailmasõja aastail ja sõjajärgsel perioodil on töölisliikumine kasvanud ja tugevnenud. Rahvademokraatiamaades on jalule seatud töölisklassi kindel ühtsus ning moodustatud ühtsed töölisparteid ja ametiühingud. Paljudes kapitalistlikes maades on ametiühingud pärast Teist maailmasõda taaselustunud mitmesuguste poliitiliste veendumustega tööliste ühtsuse alusel.

Suureks edusammuks töölisklassi ühtsuse tugevdamisel oli 1945. a. oktoobris Ülemaailmse Ametiühingute Föderatsiooni asutamine. See rahvusvaheline ametiühingute koondis kaitseb töölisklassi elulisi huve, rahvaste demokraatlikke õigusi ja kindla rahu säilitamist kogu maailmas. Seepärast kapitalistlike maade töölised ei kiidagi heaks parempoolsete sotsialistide ja ametiühingute reaktsiooniliste liidrite tegevust, kes püüavad Ülemaailmset Ametiühingute Föderatsiooni purustada. Ülemaailmne Ametiühingute Föderatsioon ühendab oma ridades üle 88 miljoni töötaja enamikust maailma maadest. See võimas organisatsioon võitleb otsustavalt ametiühingute ühtsuse, rahu ja rahvaste demokraatlike õiguste eest.

Kõigis maades on olemas demokraatlikud noorsoo- ja naisteorganisatsioonid. Üle 90 maa noorsoo-organisatsioonid on ühendatud Ülemaailmsesse Demokraatlikku Noorsoo Föderatsiooni, mis hõlmab 86 miljonit liiget. 80 maa naisteorganisatsioonid moodustasid Rahvusvahelise Demokraatliku Naiste Föderatsiooni, mis ühendab 200 miljonit naist. Rahvusvahelised naiste- ja noorsoo-organisatsioonid on tähtsaks väesalgaks võitluses rahu eest.

Tööliste ja kogu töötava rahva võitlust rahu ja demokraatia eest juhivad kommunistlikud ja töölisparteid, kes juhinduvad marksismi-leninismi suurest õpetusest. Viimaseil aastail on kommunistlikud parteid tugevnenud ja karastunud. Kui Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni eelõhtul kommunistide arv ei ületanud Venemaal veerand miljonit, teistes maades aga olid ainult väikesearvulised kommunistidele lähedased grupid, siis nüüd on kommunistlike parteide ridadesse koondunud üle 33 miljoni inimese.

Eriti suur tähtsus on nüüd kommunistlike parteide võitlusel töölisklassi ühtsuse eest. Kogu rahvusvahelise töölisliikumise ajaloo kestel ei ole sellel küsimusel olnud sellist otsustavat tähtsust nagu praegu. Töölisklassi ridade ühtsus on vajalik eelkõige selleks, et kaitsta rahu, nurja ajada sõjaõhutajate kuritegelikud

kavatsused ning edukalt võidelda töötava rahva eluliste huvide eest.

Tõsi küll, kapitalistlikes maades on veel jõude, kes takistavad ühtsuse saavutamist. Nii näiteks lükkas Sotsialistliku Internatsionaali büroo ühes oma avalduses tagasi koostöö kommunistlike parteidega. Ta isegi varjab parteide eest Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei tähtsaid läkitusi töölisklassi ühtsuse kohta. Selline seisukoht muidugi kahjustab töölisklassi huvisid. Kuid sotsialistlike parteide ridades, eriti aga nende lihtliikmete hulgas on palju neid, kes püüavad saavutada töölisklassi tegevusühtsust. Kogemused on näidanud, et neis maades, kus sotsialistid ja kommunistid tegutsevad ühtse rindena, on töölisliikumise edusammud palju tõhusamad ja kindlamad.

Nõukogude Liit on rahu, demokraatia ja sotsialismi lipukandja

Kommunistliku Partei juhtimisel teostab Nõukogude Liit kindlalt rahu- ja rahvastevahelise sõpruse poliitikat. Kõigi maade rahvad näevad Nõukogude Liidus oma eluliste huvide kindlat kaitsjat.

Nõukogude Liidu määratu suure rahvusvahelise autoriteedi on esile kutsunud see, et Nõukogude Liit on olnud ja jääb üldise rahu säilitamise ja kindlustamise peamiseks toeks, lepitamatuks võitlejaks uute sõdade vallapäästmise vastu. Kõigi maade rahvahulgad on faktide põhjal veendunud selles, et nõukogude võim asus esimesena võitlusse imperialistliku sõja vastu, et Nõukogude Liit võitleb väsimatult selle eest, et imperialistid ei valmistaks ette ega päästaks valla uut verist sõda.

Nõukogude Liit kui uue, kõrgema ühiskondliku süsteemi esindaja kajastab oma välispoliitikas kõigi maade rahvahulkade lootusi, nende püüdlusi kestva rahu ja rahvastevahelise sõpruse saavutamiseks. Nõukogude Liit on ustav võitleja kõigi rahvaste vabaduse ja sõltumatuse eest ning rahvusliku ja rassilise rõhumise, igasuguse koloniaalse ekspluateerimise vaenlane. Nõukogude riigi rahupoliitika kaitseb kogu eesrindliku inimkonna huvisid.

NSV Liit võitleb püsivalt ja järjekindlalt rahu eest, leides selles võitluses kõigi maade töötajate poolehoidu ja toetust. Iga päev leiavad üha rohkem kinnitust V. I. Lenini sõnad, et meie rahupoliitikat kiidab heaks maakera elanikkonna määratu suur enamus.

LÜHIKOKKUVÕTE

Nõukogude Liidu ja teiste vabadustarmastavate rahvaste suur võit Teises maailmasõjas, sotsialismi väljakasvamine ühe maa raamidest ja tema muutumine võimsaks ja tugevnevaks maailmasüsteemiks on jõudude vahekorras esile kutsunud põhjalikud muutused sotsialismi kasuks. See annab tunnistust kapitalismi üldkriisi edasisest süvenemisest. Kapitalismil ei ole enam endist ülekaalu sotsialismi jõudude suhtes. Kapitalismi kriis väljendub ka

asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste rahvusliku vabadusliikumise võimsas tõusus, imperialistlike suurriikide vaheliste vastuolude edasises teravnemises, kapitalistlike maade töörahva võitluses oma õiguste ja rahu eest, võidurelvastumisele lõputegemise eest.

Sõjajärgsel perioodil kujunes välja kaks suunda välispoliitikas. Kapitalistlike suurriikide — Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa valitsevad ringkonnad hakkasid pidurdama fašismi- ja sõjajäänuste likvideerimist, taastama monopolistlikke jõude Saksamaal ja Jaapanis, «kommunistliku hädaohu» vastu võitluse lipu all ette valmistama uut maailmasõda. Lääneriikide poliitika on ohjeldamatu võidurelvastumise, rahvusvahelise pinevuse teravdamise ning «külma sõja» poliitika.

Nõukogude Liidu ja rahvademokraatiamaade poliitika on täiesti vastupidine. See on suunatud rahvusvahelise pinevuse nõrgendamisele, rahu ja rahvastevahelise koostöö tugevdamisele. Selle poliitika aluseks on erinevate süsteemidega maade rahuliku kooseksisteerimise ja majandusliku võistluse leninlik printsiip. NSV Liidu ja kõigi sotsialistliku leeri maade rahuarmastav välispoliitika vastab kõikide rahvaste elulistele huvidele.

Rahvad ei taha uut sõda. Sõda on neile võõras ja vastumeelt. Sõjajärgsel perioodil arenes võimas rahupooldajate liikumine. Rahvaste rahuliikumine muutus ülemaailmseks massiliseks liikumiseks, mis avaldab mõju valitsuste välispoliitikale.

Rahu, demokraatia ja sotsialismi eest peetava võitluse avangardis sammuvad kommunistlikud parteid. Välismaised kommunistlikud parteid kasvavad, nende autoriteet ja mõju rahvahulkades tugevneb. Nad võitlevad töölisklassi ühtsuse edasise tugevdamise eest.

Nõukogude rahvas ning kõigi Euroopa ja Aasia sotsialistlike maade rahvad sammuvad kõigi maade rahu, demokraatia ja sotsialismi eest võitlevate töötajate esimestes ridades. Nõukogude Liit on rahu, demokraatia ja sotsialismi ustav lipukandja.

NLKP XXI kongressi järeldus, et juba enne sotsialismi täielikku võitu kogu maailmas tekib reaalne võimalus maailmasõja kõrvaldamiseks ühiskonna elust, vaimustab kõigi maade rahvaid, innustab neid rahu eest peetavas võitluses.

KOKKUVÕTE

Me käsitlesime marksistlik-leninliku õpetuse kõige tähtsamaid teese, nagu tees inimühiskonna arenemisseadustest, kommunistlikust parteist, proletaarsest revolutsioonist ja proletariaadi diktatuurist, sotsialismist ja kommunismist. Me tutvusime selle kangelasliku tee põhiliste etappidega, mille on sotsialismi eest peetavas võitluses läbi käinud partei ja rahvas, kommunistliku ülesehitustöö edusammudega NSV Liidus ja sotsialistliku ülesehitustööga rahvademokraatiamaades, kaasaja rahvusvahelise arenemise küsimustega.

Teeme mõningad järeldused.

Marksism-leninism õpetab, et ühe ühiskondliku korra vahetumine teisega, sealhulgas ka kapitalismi vahetumine sotsialismiga, kommunismiga, ei toimu juhuslike asjaolude, mitte mõne tuju tõttu, vaid ühiskonna arenemisseaduste kohaselt. Neid seadusi ei saa keegi muuta ega tühistada. Kõik maad, kõik rahvad jõuavad kommunismi niisamasuguse paratamatusega, nagu vahelduvad aastaajad, niisamasuguse paratamatusega, nagu päevale järgneb öö.

On teada, missuguse metsikusega on kodanlus võidelnud ja võitleb ka edaspidi töölisliikumise, kommunistlike ideede levitamise vastu, kommunistlike ja töölisparteide vastu. On küllalt sellest, kui meenutada neid arvutuid tagakiusamisi, neid metsikuid jälitamisi, mis langesid osaks bolševike parteile tsaariaegse Venemaa kodanlaste ja mõisnike valitsuse poolt. Türm, nuut, mahalaskmine, sunnitöö — need kõik olid tavalised vahendid töölisliikumise lämmatamiseks, kodanliku korra säilitamiseks.

Enne revolutsiooni oli meie maal ja üldse kogu maailmas kõigest mõnikümmend tuhat kommunisti. Kuid nad tulid võitjaks sellepärast, et nende maailmavaade — marksism-leninism — peegeldab õigesti ühiskonna arenemisseadusi ja rahva põhilisi huve. Pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu püüdis vene ja rahvusvaheline kodanlus revolutsiooni verre uputada. Imperialistid kuulutasid selle revolutsiooni «ebaseaduslikult sündinuks» ning alustasid metsikut võitlust tööliste ja talupoegade võimu vastu, organiseerisid neljateistkümne riigi sõjakäigu noore Nõukogude vabariigi vastu, päästsid valla kodusõja. Mitte vähema metsikusega püüdis kodanlus takistada ja nurja ajada Euroopa ja Aasia rahvademokraatiamaade töötajate üleminekut sotsialismiteele.

Kuid kõik vaenlaste jõupingutused nurjusid. Kapitalistid ei ole suutnud ega suuda kunagi ühiskonna seaduspärast arenemiskäiku peatada ja ajalooratast tagurpidi pöörata. Vana, roiskuv ja surev kapitalistlik maailm rebeneb kõikidest õmblustest. Tema asemele tuleb uus, kasvav ja tugevnev sotsialismi, kommunismi maailm. Tänapäeval on sotsialism paljude rahvaste, ühe kolmandiku maa-

kera elanikkonna ürituseks. Kommunismi ideed võidavad enda poole järjest rohkem miljoneid inimesi.

Elu ise kinnitab marksistlik-leninliku ettenägelikkuse õigsust selle kohta, et kommunism on võitmatu, tema lõplik triumf on vältimatu.

Alati on nii olnud, et surevad klassid veenduvad oma hukkumise paratamatuses viimastena. Neis maades, kus kehtib veel kapitalistlik kord, peab kodanlus sellest korrast kramplikult kinni, võitleb kõigest jõust oma eesõiguste, oma ülevõimu säilitamise eest. Ta jätkab töölisliikumise metsikut jälitamist, püüab seda liikumist parempoolsete sotsialistide ja revisionistide abiga õõnestada. Ta kasutab kõiki tema käes olevaid kapitalistliku riigi vahendeid kommunistide ja kommunistlike parteide jälitamiseks. Kõige jultunumad imperialistid ei ole isegi loobunud kapitalistliku korra taastamise plaanidest sotsialistlikes maades.

Kodanlus ja tema propagandistid ülistavad igati kapitalistlikku korda, püüavad seda kujutada tsivilisatsiooni ülima piirina, kus inimkonna arenemisel olevat lõpp. Nad püüavad tõestada, et inimese olemusele vastavat kõige paremini kapitalism, kuna kasvav ja tugevnev sotsialism olevat lihtsalt juhus, ebaseaduspärane «ajaloo keerdkäik». Püüdes ilustada kapitalismi sünget hoonet, annab kodanlus talle koguni rahvaliku iseloomu, see on selle, mis on tema olemusele hoopis võõras. Kaheldes oma argumentide veenvuses, otsivad kapitalismi kaitsjad abi taevast. Nad kinnitavad, et kapitalistlikule korrale on jumal ise oma õnnistuse andnud, sotsialism aga kujutab endast salakavalat paharetti.

On selge, et katsed eitada reaalse elu fakte, sulgeda silmad tegelikkuse ees, ei suuda saavutada eesmärki. Järjest väheneb lihtsameelsete arv, keda saaks petta «rahvakapitalismi» muinasjuttudega. Maailma kõigis paikades esitavad lihtsad inimesed järjest sagedamini küsimusi: miks sotsialism on saavutanud selliseid suurepäraseid võite, on oma kasvuhoos ja õitsengul, kapitalism aga järjest mandub, nõrgeneb, ta vastuolud muutuvad üha teravamaks? Miks sotsialismi ideed, marksismi-leninismi ideed võidavad iga päevaga rohkem pooldajaid? Miks kodanlus, hoolimata sellest, et ta reas maades on ära keelanud kommunistlikud parteid ja jälitab metsikult sotsialismi pooldajaid, ei suuda takistada töölisliikumist, ei suuda vähendada töörahva ohjeldamatut püüdu sotsialismi poole?

Vähe on jäänud neid, keda saab veel jumalaga petta. Kõigil on teada, et «jumala õnnistatud» kapitalism on korduvalt kogu maailma verre uputanud ja püüab seda ka edaspidi teha, et selle korra tingimustes, kus «inimene on inimesele hunt», kannatavad miljonid inimesed tööpuudust, nälga ja viletsust, käputäis röövleid aga elab luksuslikult; et ta sajandeid on imenud ja imeb ka praegu koloniaalrahvaste verd. Sotsialism on aga tegelikkuses tõestanud, et ta on kõige inimlikum ja tõeline rahvakord. Siin toimub kõik inimese heaks ja inimene on ise enda peremees, loob ise

oma õnne. Sotsialism on vallutussõdade vaenlane, vihkab inimese ekspluateerimist inimese poolt. Seepärast ongi sotsialism, kommunism võitnud miljonite inimeste sümpaatia.

Järjest laiematele hulkadele kogu maailmas saab selgeks, et kapitalismi nõrgenemist ja lüüasaamist ei põhjusta juhuslikkus, vaid ühiskondliku arenemise põhilised seaduspärasused. Kõik sõltub sellest, et sotsialism on eesrindlikum, progressiivsem ühiskondlik kord kui kapitalism. Ajaloos on ikka nii olnud, et uus, eesrindlik on pühkinud oma teelt kõik selle, mis on vana, oma aja ära elanud. Kapitalism on inimkonna eilne päev, oma aja ära elanud surev kord. Sotsialism, kommunism on tänane, homne päev, kogu maailma tulevik, see on kasvav, kindlustuv, täie elujõuga ühiskondlik kord, mis seaduspäraselt vahetab välja kapitalismi.

Isegi kapitalistlikus maailmas on kainelt mõtlevaid inimesi, kes on jõudnud veendumusele, et sotsialism on võitmatu. Ameerika majandusteadlane Paul Sweezy näiteks kirjutas: «Kui kapitalism ei suutnud pidurdada sotsialismi kasvu tol ajal, kui ta oli veel elujõuline ja tema käes oli kogu maailm, siis mis alus oleks nüüd eeldada, et kapitalism võiks sotsialismi võita, kui kapitalism põeb surmahaigust, teda aga kutsub võistlusele tõeliselt tegutsev sotsialismisüsteem, kes aastast aastasse kasvab, kogub jõudu ja energiat.» Sellele võib täiesti kindlalt vastata järgmiselt: tulevik kuulub kommunismile!

Sotsialismi suured eelised kapitalismiga võrreldes väljenduvad kujukalt Nõukogude Liidu maailmaajaloolistes edusammudes. Need edusammud demonstreerivad kõige veenvamalt kogu maailmale marksismi-leninismi õigsust ja jõudu, kommunismi täieliku võidu vältimatust, sisendavad nõukogude inimestesse uhkustunnet, innustavad kogu maailma töörahvast võitlusele õnneliku tuleviku eest.

Nõukogude võimu aastail tegi meie rahvas sotsiaalse ja tehnilise progressi alal hiigelhüppe. Sotsialism on NSV Liidus täielikult ja lõplikult võitnud. Meie kodumaa on muutunud esmaklassilise masinalise tööstusega maaks, mehhaniseeritud ja kõrge viljakusega põllumajandusega maaks, tehnilise progressi alal astub ta hiigelsamme. Nõukogude Liit annab iga kümne päeva jooksul niisama palju tööstustoodangut, kui tsaariaegne Venemaa andis kogu 1913. aasta jooksul. Meie teadlaste ja kogu nõukogude rahva väljapaistvaks võiduks oli maailmas esimeste kunstlike Maa kaaslaste, esimeste kosmoserakettide loomine ning väljalaskmine, aatomielektrijaama ja aatomijäälõhkuja ehitamine. Iga nõukogude inimene on uhke selle üle, et esmakordselt ajaloos jõudis Kuule Nõukogude rakett, viies sinna vimplid Nõukogude Liidu vapi kujutistega ning pealkirjaga «Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit. September 1959». On tõusnud nõukogude inimeste kultuuriline ja elatustase, on puhkenud õitsele tõeliselt sotsialistlik rahvademokraatia.

Õlg õla kõrval nõukogude rahvaga sammuvad kindlalt sotsia-

lismi teel rahvademokraatiamaade töötajad. Tänu Nõukogude Liidu omakasupüüdmatule abile ja vastastikusele toetusele on need maad lühikese aja jooksul saavutanud väljapaistvaid võite majanduse ja kultuuri arendamisel, rahva heaolu tõstmisel. Sotsialistlike rahvaste ühtne sõbralik pere on muutunud võimsaks rahu, demokraatia ja sotsialismi kantsiks kogu maailmas.

Nõukogude rahva ja vennalike sotsialistlike maade töörahva suured edusammud on põhjustanud jõudude vahekorras maailma areenil põhjalikke muutusi sotsialismi kasuks. Sotsialism demonstreerib nüüd veenvalt oma täielikku üleolekut kapitalismist ühiskondliku elu kõigil aladel — nii majanduse, poliitika kui ka ideoloogia alal. Nõukogude inimesed on oma ennastsalgava töö ja kangelasliku võitlusega saavutanud kogu progressiivse inimkonna lugupidamise ja armastuse.

Sotsialistliku leeri maadel on agressioonijõudude ohjeldamiseks olemas kõik vajalik, nad on rahvaste võimsaks rahu ja julgeoleku kantsiks. Sotsialistlike riikide majanduslik võimsus sunnib isegi kõige sõjakamaid imperialiste oma agressioonituhinat pidurdama.

N. S. Hruštšov ütles selle kohta: «Olgugi et paadunud militaristid ei ole veel nähtavasti lõplikult loobunud uutest «õnne» katsumistest panna sotsialistlike maade vastu toime uus avantüür, jääb faktiks see, et iga aastaga niisuguste avantüüride pooldajate arv järjest väheneb. Isegi paljud kõva peaga imperialistid hakkavad nüüd veenduma selles, et Nõukogude Liidu ja teiste sotsialistlike maade vastu käesoleval ajal sõjaliste vahenditega välja astuda on väga riskantne ja ohtlik.»

Seitsme aasta pärast on sotsialistlik leer niivõrd võimas, et rahuarmastavad rahvad võivad sellele toetudes sundida imperialismi sõjakaid ringkondi uue maailmasõja plaanidest lõplikult loobuma, võivad maailmasõja kui rahvusvaheliste küsimuste lahendamise vahendi täielikult kõrvale heita. Sõdade kõrvaldamine ühiskonna elust on inimkonna kõige palavam unistus, sotsialismi hindamatu panus maailma ajalukku. Maailmaajalooliste võitude tulemusena on sotsialism meie maal saavutanud niisuguse küpsuse, tema eelised on arenenud niisuguse jõu ja ulatusega, et nõukogude rahvas on nüüd võinud asuda kommunistliku ühiskonna hoogsale ehitamisele. Meie maa ajaloo selle uue perioodi peamised ülesanded on — kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomine, NSV Liidu majandusliku võimsuse ja kaitsevõime edasine tugevdamine ning rahva kasvavate materiaalsete ja vaimsete vajaduste järjest täielikum rahuldamine.

Meie maa kommunistliku ülesehitustöö hiiglasliku plaani tähtsaks koostisosaks, nõukogude rahva käesoleva seitseaastaku konkreetseks plaaniks on NLKP XXI kongressi poolt kinnitatud NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965. Nõukogude rahval ei ole praegu tähtsamat ülesannet kui seitseaastaku edukas täitmine.

Seitsme aasta plaani eduka täitmise ja ületamise eest peetaval võitlusel on nõukogude rahvale, vennalike sotsialistlike maade rahvastele ja kogu progressiivsele inimkonnale määratu suur, tõeliselt maailmaajalooline tähtsus.

Võitlus seitseaastaku eest on võitlus kommunismi eest. Nüüd ei ole kommunism nõukogude rahvale enam kauge unistus, vaid tänapäeva praktiline ülesanne. Pole enam kaugel see aeg, mil me lahendame NSV Liidu majandusliku põhiülesande — järele jõuda kõige arenenumatele kapitalistlikele maadele, sealhulgas ka Ameerika Ühendriikidele toodangu valmistamises iga elaniku kohta, saavutame täieliku võidu kapitalismi üle majanduslikus võistluses ja liigume täie hooga edasi — kommunismi kõrguste poole.

Võitlus seitseaastaku eest on võitlus meie kodumaa võimsuse edasise tugevdamise eest, kogu sotsialistliku maailmasüsteemi kindlustamise eest. Seitsme aasta pärast hakkavad sotsialistlikud maad andma üle poole kogu maailma tööstustoodangust ja kindlustavad seega oma eeliseid kapitalismi maailmasüsteemi ees materiaalses tootmises kui inimkonna tegevuse otsustavas lõigus.

Võitlus seitseaastaku eest on võitlus nõukogude inimeste heaolu veelgi kõrgema taseme eest, võitlus selle eest, et täna elada paremini kui eile ja homme veel paremini kui täna.

Kodanlikud propagandistid ja revisionistid räägivad sageli, et sotsialistlikes maades hoolitsevat riik ainult tööstuse, tehnika, teaduse arendamise eest, inimese vajaduste rahuldamisele aga ei pöörata üldse tähelepanu. Sellised kinnitused on algusest lõpuni valed. Tootmine tootmise pärast on üldse mõttetus. Kapitalismi tingimustes on tootmise peamiseks eesmärgiks käputäie ekspluataatorite kasude suurendamine; sotsialismi tingimustes aga, kus ekspluataatoreid ei ole, on tootmise peamiseks eesmärgiks rahva elatustaseme pidev tõstmine.

Tööstuse ja põllumajanduse arendamise eest hoolitsemisega püüab partei kindlustada nõukogude inimestele külluses kõike vajalikku — toiduaineid, rõivaid, jalatseid, elamuid. Just sellepärast võideldaksegi meil tehnilise progressi eest, tootmise komplekssе mehhaniseerimise ja automatiseerimise tempo kiirendamise eest, teaduse ja tehnika uusimate saavutuste kiire ellurakendamise eest. Just sel eesmärgil kutsubki partei nõukogude inimesi üles kangelaslikule tööle, seitsme aasta plaani ennetähtaegse täitmise eest peetava üldrahvaliku võistluse edasiarendamisele.

Võitlus seitseaastaku eest on võitlus rahu eest kogu maailmas. Seitsme aasta plaani põhiprobleemiks on maksimaalne aja võitmine ja võidu kindlustamine rahulikus majanduslikus võistluses kapitalismiga. Meie maa teeb ettepaneku lahendada ühe või teise sotsiaalse korra eeliste küsimus mitte võidurelvastumises, mitte lahinguväljadel, vaid töötajate heaolu kindlustamiseks peetavas rahulikus võistluses.

Meie hoogsa edasiliikumise suurepärased edusammud ja tulevikuperspektiivid demonstreerivad kogu maailmale sotsialismi

määratu suuri eeliseid kapitalismiga võrreldes, on kõige kujukamaks ja veenvamaks kapitalismi ajaloolise hääbumise ja kommunismi vältimatu võidu tõendiks kogu maailmas.

Suure vaimustuse ja üksmeelega võtsid nõukogude inimesed vastu meie partei XXI kongressi poolt püstitatud ajaloolised ülesanded kui oma võitlusprogrammi. Nad vastavad oma partei otsustele uute kangelastegude ja töövõitudega, ennenägemata tööalase ja poliitilise aktiivsuse tõusuga, sotsialistliku võistluse võimsa edasiarendamisega. Kongressi poolt püstitatud suured eesmärgid andsid inimestele uut energiat. Töötajad saavad aru, et kommunism ei tule iseenesest, et ta võidab ainult visa võitluse ja sihikindla töö tulemusena. Rahvas on oma kommunistliku tuleviku looja. Töö kommunismi võidu nimel ülendab nõukogude inimest, toob talle rahuldust ja õnne.

NLKP Keskkomitee 1959. aasta juunipleenum arutas meie majandusliku arengu põhiküsimusi — tehnilise progressi küsimusi. Ta näitas kujukalt, missugust suurt tööd tehakse meie maal partei XXI kongressi ajalooliste otsuste elluviimisel. Pleenumi otsus, tema läkitus rahvale innustas veelgi nõukogude inimesi, kutsus esile loomingulise aktiivsuse ja tööentusiasmi uue tõusu.

Iga nõukogude inimese südamesse tungivad NLKP Keskkomitee pleenumi läkituse innustavad sõnad: «Kuidas siis mitte tunda tohutut hingelist rahuldust, teades, et ühistes võitudes on ka sinu osa, et sina, Nõukogude Liidu kodanik, mitte külalisena, vaid täieõigusliku peremehena sammud elurada, ja kõik, mis sa ümberringi näed, ja kõik, mis veel tehakse, — see on sinu jaoks, sinu laste jaoks, meie kõigi jaoks, nõukogude ühiskonna — kommunismiehitajate ühiskonna jaoks, meie kodumaa jaoks!»

Paljude tööstusettevõtete ja ehituste kollektiivid, terved majanduspiirkonnad võitlevad järjekindlalt seitsme aasta plaani täitmise eest viie-kuue aastaga. Paljude oblastite ja vabariikide kolhoosnikud ja sovhooside töölised võtsid endale kohustuse täita seitseaastaku ülesanded viie aastaga. Üha suurema ulatuse võtab patrioötlik liikumine kommunistliku töö kollektiivi ja lööktöölise austava nimetuse eest. Ketraja Valentina Gaganova algatusel areneb kogu meie maal tuhandete ja kümnete tuhandete paremate tootmistööliste ja organiseerijate võimas liikumine, kes vabatahtlikult lähevad eesrindlikest brigaadidest, vahetustest ja jaoskondadest mahajäänutesse, et viia need eesrindlike hulka.

Meie kodumaa alustas seitseaastakut edukalt, mis tagab selle plaani täitmise ja ületamise. Kogu maailm teab ajalooliste kogemuste põhjal, et ei ole õigemaid arvulisi näitajaid ega reaalsemaid plaane kui Nõukogude Liidus.

Nõukogude rahvas liigub kindlalt edasi oma suurepärase kommunistliku tuleviku poole. Rahva avangardis sammub Kommunistlik Partei — töötajate huvide tõeline kaitsja. N. S. Hruštšov ütles NLKP XXI kongressil: «Me sammume veendunult ja kindlalt edasi läbiproovitud leninlikku teed mööda, võidame kõik takistused

ja tõkked. Nii nagu alpinistide eesmine salk ründab julgelt ja mehiselt uusi mäetippe, mis tundusid vallutamatutena, ja rajab teed inimestele, kes tulevad eesmise rühma järel, nii viib ka meie partei — Nõukogude Liidu töölisklassi ja töötava rahva võitlusavangard — nõukogude rahvast kommunismi säravate tippude poole.»

Meie rahvas näeb leninlikus parteis oma kogenud juhti, liitub veel tihedamalt partei ümber, et tema juhtimisel täie otsustavusega ellu viia inimkonna kõige palavam unistus — kommunistliku ühiskonna ehitamine.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei on kaasaja kõige progressiivsem juhtiv jõud, üks ülemaailmse kommunistliku liikumise eesmisi väesalku, kes esimesena võidab kommunismi kõrgused. NLKP hiiglasuured, aastate vältel omandatud kogemused on kogu rahvusvahelise töölisliikumise ühisvara, ammendamatu varaait.

Oma kangelasliku tegevusega ja töörahva ennastsalgava teenimisega on Kommunistlik Partei võitnud nõukogude rahva piiritu armastuse ja usalduse. Hoogsa kommunistliku ülesehitustöö kaasaegsetes tingimustes avaldub partei juhtiv osa, tema organiseerimis- ja kasvatustöö suur ajalooline tähtsus eriti kujukalt.

Kogu oma edusammude ja saavutuste eest on meie kodumaa töörahvas tänu võlgu Kommunistliku Partei ja tema leninliku Keskkomitee targale juhtimisele. NLKP juhtiv osa on nõukogude rahva kõigi võitude ja saavutuste allikas, meie maal kommunismi ehitamise grandioossete plaanide ellurakendamise kõige kindlam tagatis. Kommunistliku Partei juhtimisel sammub nõukogude rahvas kindlalt inimkonna helge tuleviku — kommunismi poole.

SISUKORD

Sissejuhatus 3

Esimene peatükk. **MIDA ON VAJA TEADA ÜHISKONNA ARENEMISEST** 5

1. Rahvas — ajaloo tõeline looja 5
Kas sündmused ühiskondlikus elus on juhuslikud? — 5. Ühiskonna elu materiaalne alus — 6.

2. Klassid ja klassivõitlus 8
Mis on klassid ja kuidas nad tekkisid? — 8. Orjanduslik kord — 10. Pärisorjuslik kord — 11. Mis on kapitalism? — 12. Kommunism — 14.

3. Sotsialistlik revolutsioon 15
Miks on kapitalismi hukkumine vältimatu? — 15. Imperialism — kapitalismi kõrgeim ja viimne staadium (aste) — 17. Imperialistide võitlus maailma ümberjaotamise pärast — 20. Imperialism — sotsialistliku revolutsiooni eelõhtu — 21.

4. Missugused jõud teostavad sotsialistliku revolutsiooni? 24
Töölisklass — kodanluse hauakaevaja — 24. Töölisklassi jõud on tema organiseerituses — 25. Kas töölisklass on oma võitluses üksinda? — 27.

5. Iga revolutsiooni põhiküsimuseks on võimuküsimus 28
Kapitalistide ja mõisnike võimu kukutamine — 28. Proletariaadi diktatuur — 29. Kelle vastu on suunatud proletariaadi diktatuur? — 31. Partei proletariaadi diktatuuri tingimustes — 32.

Lühikokkuvõte 32

Teine peatükk. **BOLŠEVIKE PARTEI — OKTOOBRIVÕIDU ORGANISEERIJA** 35

1. Kapitalismi arenemine ja töörahva olukord Venemaal 35
Pärisorjuse kaotamine — 35. Talurahva laostumine — 36. Töölisklassi kasv. Talurahva klassikihistumine — 38. Venemaa majanduslik mahajäämus ja tema sõltumus väliskapitalist — 39. Töölisklassi olukord — 40. Töörahva õigusetus — 41.

2. Töölisliikumine Venemaal ja bolševike partei loomine 42
Töölisliikumise esimesed sammud ja marksismi levimine Venemaal — 42. V. I. Lenini võitlus Venemaa revolutsiooniliste jõudude ühendamise eest — 44. Revolutsioonilise marksistliku partei loomine Venemaal — 45.

3. Bolševike partei proletariaadi revolutsioonilise võitluse eesotsas 48
Esimene Vene revolutsioon — 48. Bolševike partei valmistab rahvahulki ette uueks revolutsiooniks — 51. Uus revolutsiooniline tõus — 52. Esimene maailmasõda — 52. Bolševike partei suhtumine sõjasse — 53.

4. Veebruarist oktoobrini 55
Kaksikvõim — 55. V. I. Lenini Aprilliteesid — 56. Bolševike partei

võitlus rahvahulkade eest — 58. Kaksikvõimu lõpp — 59. Partei VI kongress — 59.
5. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit ja tema maailmaajalooline tähtsus 60
Relvastatud ülestõusu ettevalmistamine — 60. Sotsialistliku revolutsiooni võit — 62. Nõukogude võimu esimesed dekreedid — 63.
6. Interventide ja valgekaartlaste purustamine 66
Partei võitlus nõukogude võimu kindlustamise eest — 66. Punaarmee vastulöök interventidele — 68. Töölised ja talupojad kaitsesid nõukogude võimu — 70.
Lühikokkuvõte 72

Kolmas peatükk. **SOTSIALISMI ÜLESEHITAMINE NSV LIIDUS** 74
1. Lenini plaan sotsialismi ülesehitustööks 74
Vana hävitamiselt uue loomisele — 74. Uus majanduspoliitika — 75. Lenini plaan sotsialismi ülesehitamiseks — 76.
2. NSV Liidu sotsialistlik industrialiseerimine 78
Mispärast oli vajalik sotsialistlik industrialiseerimine? — 78. Industrialiseerimise nõukogulik meetod — 80. Võitlus meie maa industrialiseerimise eest — 81.
3. Põllumajanduse kollektiviseerimine 84
Põllumajandusliku suurmajapidamise rajamise sotsialistlik tee — 84. Kulakluse piiramise poliitikalt kulakluse kui klassi likvideerimise poliitikale — 86. Kolhoosikorra võit — 87.
4. Sotsialismi võit NSV Liidus 87
Rahvamajanduse tehnilise rekonstrueerimise lõpuleviimine — 87. Kolhoosikorra kindlustamine — 88. Kultuurirevolutsioon Nõukogude Liidus — 91. Suured saavutused — 92. Uue konstitutsiooni vastuvõtmine — 93.
5. Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda 94
Hitlerlik Saksamaa alustab sõda — 94. Hitlerliku Saksamaa reetlik kallaletung NSV Liidule — 96. Suure Isamaasõja iseloom — 97. Purustav vastulöök vaenlasele — 98. Põhjalik murrang Suure Isamaasõja käigus — 101. Vaenlase massiline väljakihutamine Nõukogudemaalt — 102. Nõukogude armee vabastusmissioon — 103. Fašistliku Saksamaa purukslöömine ja kapituleerumine — 104. Imperialistliku Jaapani purustamine — 104. Nõukogude Liidu võidu allikad — 105.
6. Sotsialismi täielik ja lõplik võit NSV Liidus 107
Rahvamajanduse taastamine ja edasiarendamine — 107. Sotsialistliku tööstuse edasiarendamine — 109. Põllumajanduse järsk tõus — 111. Nõukogude inimeste materiaalse ja kultuurilise heaolu kasv — 115. Sotsialism on meie maal lõplikult võitnud — 116.
Lühikokkuvõte 118

Neljas peatükk. **NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIK ÜHISKOND** 119
1. Nõukogude ühiskondlik kord 119
Nõukogude ühiskond on töötava rahva ühiskond — 119. Sotsialistlik omandus on nõukogude korra majanduslikuks aluseks — 122. Töö sotsialismi ajal — 124. Tööviljakus sotsialistlikus ühiskonnas — 126. Kuidas sotsialismi tingimustes töö eest tasu makstakse — 127. NSV Liidu rahvatulu — 129.
2. Sotsialistliku majanduse leninlikud juhtimisprintsiibid 131
Demokraatliku tsentralismi olemus — 131. Nõukogude majanduse plaanipärane areng — 132. Range kokkuhoiurežiim — 135.
3. Nõukogude rahvaste suur pere 136
Mis on rahvus? — 136. Leninlik rahvuspoliitika — 137. NSV Liit — üheõiguslike rahvaste liit — 140. NSV Liidu rahvaste edusammud majanduslikus ülesehitustöös — 145. Vormilt rahvuslik, sisult sotsialistlik — 147.

4. **NSV Liidu jõu ja võimsuse allikas** 149
Sotsialistlike rahvuste sõprus — 149. Sotsialistlik patriotism ja proletaarne internatsionalism — 151.
Lühikokkuvõte 153
Viies peatükk. **TÖÖLISTE JA TALUPOEGADE SOTSIALISTLIK RIIK** 155
1. **Nõukogude ühiskonna poliitiline struktuur** 155
Mis on riik? — 155. Nõukogude riik on uut tüüpi riik — 156. Riik ülemineku! kommunismile — 158. Sotsialistliku riikluse arenemise peasuund — 160.
2. **Tõeliselt demokraatlik võim** 164
Nõukogud on rahvavõimu organid — 164. Nõukogude kodanike põhiõigused ja -kohustused — 165. Kuidas valitakse nõukogud — 170. Kodanlik demokraatia on demokraatia ekspluateerijatele — 172.
3. **Kuidas on korraldatud Nõukogude riik ja kuidas teda valitsetakse** .. 174
NSV Liit on liitriik — 174. NSV Liidu Ülemnõukogu — 174. NSV Liidu valitsus — 178. Liiduvabariikide riigivõimu- ja riigivalitsemisorganid — 179. Kohalikud riigivõimuorganid — 180. Kohus ja prokuratuur — 181. Nõukogude relvastatud jõud — 182. Igati tugevdada Nõukogude riigi võimsust — 183.
Lühikokkuvõte 186
Kuues peatükk. **KOMMUNISTLIK PARTEI ON NÕUKOGUDE RAHVA JUHT** 188
1. **Partei kui töörahva eesmine väesalk** 188
Lenini partei on uut tüüpi partei — 188. «Meie ajastu mõistus, au ja südametunnistus» — 190. «On selline partei!» — 191. Partei on kõigi töörahva organisatsioonide juhtiv tuumik — 193.
2. **Milles seisab Kommunistliku Partei jõud** 197
Revolutsiooniline teooria on partei võimsaks relvaks — 197. Ühtsus, organiseeritus ja distsipliin — 199. Kollektiivne juhtimine — 202. Partei ja rahva lahutamatu side — 204.
3. **NLKP põhikiri on partei elu vankumatu seadus** 205
Mõttekaaslaste-kommunistide võitlusliit — 205. Kes võib olla partei liige — 206. Mida nõuab partei kommunistilt — 207. Partei liikme õigused — 211. Demokraatlik tsentralism — 211. Partei organiseerimise territoriaal-tootmisalane põhimõte — 212. Partei kõrgemad organid — 212. Partei kohalikud organid — 214. Partei-algorganisatsioonid — 215. Siseparteiline demokraatia — 218.
4. **Partei juhtiv osa kommunismi ehitamisel suureneb** 220
Ühiskonna elu teaduslik juhtimine — 220. Rahvahulkade aktiivsuse ja isetegevuse kasv — 221. Ideoloogilise töö tähtsus — 222. Maailma progressi avangardis — 223.
Lühikokkuvõte 224
Seitsmes peatükk. **KOMMUNISMI LAIAHAARDELISE EHITAMISE AJAJÄRK** 225
1. **Kommunistliku ühiskonna arenemise kaks faasi** 225
Kommunism — töötajate suur eesmärk — 225. Sotsialismi ja kommunismi ühised jooned — 225. Kommunismi erinevus sotsialismist — 226. Sotsialismi ülekasvamine kommunismi — 229. Kas meil on võimalusi kommunismi ehitamiseks? — 231.
2. **Kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomine** 233
Mida tuleb mõista kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi all? — 233. Kommunism — see on nõukogude võim pluss kogu maa elektrifitseerimine — 234. Tootmise kompleksne mehhaniseerimine ja automatiseerimine — 236. Metallurgiatööstus — 238. Keemia arendamine — 239. Kapitaalehitus — 240. Tootmisettevõtete paigutus — 242. Tootmise spetsialiseerimine ja koopereerimine — 243.
3. **Sotsialistlike tootmissuhete arenemine ja täiustamine** 245
Omanduse kahe vormi arenemine — 245. Linna ja maa vahelise

erinevuse likvideerimise teed — 249. Vaimse ja füüsilise töö vahelise erinevuse likvideerimine — 251.
4. **Töötajate materiaalse ja kultuurilise taseme tõstmise kommunistlik tee** 252
Hoolitsus töötajate heaolu eest — nõukogude ühiskonna seadus — 252. Sotsialistlikust ja kommunistlikust jaotamisprintsiibist — 255.
Lühikokkuvõte 258
Kaheksas peatükk. **TÖÖTAJATE KOMMUNISTLIK KASVATAMINE** 260
1. **Miks pühendab partei kommunistlikule kasvatusele suurt tähelepanu?** 260
Mis on kommunistlik kasvatus? — 260. Tõsta veelgi töötajate teadlikkust — 262. Võitlus kodanliku ideoloogia vastu — 263.
2. **Missuguseid omadusi kasvatab Kommunistlik Partei nõukogude inimestes?** 264
Kommunistlik töössesuhtumine — 264. Hoolikas suhtumine sotsialistlikku omandisse — 266. Kollektivism ja seltsimehelik vastastikune abistamine — 268. Nõukogude patriotism ja internatsionalism — 269. Sotsialistliku ühiselu reeglitest kinnipidamine — 270.
3. **Kuidas partei töörahvast kommunistlikult kasvatab** 271
Marksism-leninism — kasvatustöö ideeline alus — 271. Kasvatada töötajaid kommunismi eest võitlemise protsessis — 273. Üldsuse osatähtsus kasvatustöös — 274. Ideoloogilise töö põhivormid — 275. Kommunistliku kasvatuse ülesannete eduka lahendamise tingimused — 277.
Lühikokkuvõte 278
Üheksas peatükk. **SOTSIALISMI MAAILMASÜSTEEM** 280
1. **Sotsialismi väljakasvamine ühe maa raamidest** 280
Muudatused rahvusvahelisel areenil — 280. Sotsialistlike maade vastastikuste suhete iseloom — 284. Sotsialistliku maailmasüsteemi põhiline erinevus kapitalistlikust maailmasüsteemist — 285.
2. **Sotsialismi ehitamise üldised jooned ja iseärasused eri maades** 287
Sotsialismile ülemineku üldised seaduspärasused — 287. Eri maade sotsialismile ülemineku iseärasused — 289.
3. **Rahvusvaheline sotsialistlik tööjaotus** 292
Sotsialistliku tööjaotuse iseloom — 292. Sotsialistliku tööjaotuse vormid — 294.
4. **Ühtsel rindel kommunismile** 298
Sotsialistlike maade edusammud — 298. Sotsialistlike maade arenemistaseme ühtlustumine — 303.
Lühikokkuvõte 305
Kümnes peatükk. **VÕISTLUS KAHE MAAILMASÜSTEEMI VAHEL** 306
1. **Käesoleva ajastu peamine joon** 306
Peamine maailma ühiskondlikus arengus — 306. «Kas hukkuda või eesrindlikele maadele järele jõuda...» — 306. Sotsialismi võidu paratamatus võistluses kapitalismiga — 308.
2. **Otsustav etapp kahe süsteemi majanduslikus võistluses** 310
Kaks arenguteed — 310. Toodangu maht NSV Liidus ja Ameerika Ühendriikides — 312. Tempo on otsustav tegur — 315.
3. **Aja võitmise probleem on põhiprobleem** 317
Tööviljakuse kasvus peitub tee võidule — 317. Sotsialism ja teaduslik ning tehniline progress — 318. Tagada rahva kõige kõrgem elatustase maailmas — 320. Sotsialism läheb kapitalismist materiaalse tootmise sfääris ette — 321. Rahvad teevad õige valiku — 322. Miks me püüame võita aega — 323.
Lühikokkuvõte 325
Üheteistkümnes peatükk. **RAHU, RAHVASTE VABADUSE JA SOTSIALISMI EEST** 327
1. **Kapitalismi üldkriisi süvenemine** 327
Jõudude vahekord on sotsialismi kasuks muutunud — 327. Imperia-

lismi koloniaalsüsteemi lagunemine — 328. Imperialistlike riikide vaheliste vastuolude teravnemine — 335. Töö ja kapitali vaheliste vastuolude teravnemine — 336.

2. **«Külma sõja» poliitika on rahvusvahelise pinevuse peamine põhjus** .. 33
Välispoliitika kaks suunda — 338. Mis on «külm sõda»? — 339.

3. **Nõukogude Liidu võitlus rahu ja rahvaste julgeoleku eest** 342
Rahuliku kooseksisteerimise leninlik printsiip — 342. Rahu ja rahvusvahelise koostöö poliitika — 345. Saksamaa küsimuse lahendamise kaks teed — 349. Desarmeerimine on kaasaja tähtsaim probleem — 351.

4. **Rahu-, demokraatia- ja sotsialismijõud kasvavad ja tugevnevad** 353
Rahupooldajate võimas liikumine — 353. Sõdade vältimise võimalusest kaasaegsel epohhil — 355. Võitlus töölisklassi ühtsuse eest — 356. Nõukogude Liit on rahu, demokraatia ja sotsialismi lipukandja — 357.

Lühikokkuvõte 357

KOKKUVÕTE 359

SUUREMAD UUSEHITUSED

1959.–1965. aastal

ОСНОВЫ ПОЛИТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetajad

P. Freidin, E. Männik, J. Ojamaa, V. Parbo, L. Riikoja, V. Rummel, H. Seping, E. Sõrmus, H. Viira

Tehniline toimetaja K. Einberg

Korrektorid L. Golberg ja E. Karus

Ladumisele antud 28. XII 1960. Trükkimisele antud 20. II 1961. Paber 60×90. 1/16. Trükipoognaid 23,25 + 1 lisa. Arvutuspoognaid 27,26. Trükiarv 5000. Tellimise nr. 1989. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk t. 54/58.

Hind 65 kop.

1—5

A-23638

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00356082 0